ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1
JEUDI
1er OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - Թիւ 19.476
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
74e ANNEE — N° 19.476

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ փոխ-վարչապետ Պիւլենտ Էճէվիթ Վանի մէջ ներկայ գտնուած է բազմաթիւ հանդիսութիւններու ու քաղաքի կեդրոնական հրապարակին վրայ ժողովուրդին խօսք ուղղելով ազդարարութիւններ ուղղած է Իրանի եւ ըսած որ ո՛չ մէկը բան մը կրնայ շահիլ անհարեկչական շարժումներու աջակցելով։ Էճէվիթ յայտնած է որ Իրանի ու Թուրքիոյ միջեւ չկայ Թուրքիոյ կողմէ ծնունդ առած հարց մը, բայց յայտնի է որ Իրան նեցուկ կը կանգնի ՓՔՔ.-ին։ Յիշեցնելով որ Իրանի բնակչութեան մօտաւորապէս կէսը Թրքական ծագում ունեցող Ազերիներ են, ըսած է՝ «Մենք Իրանի Թուրքերը երբեք Իրանի դէմ չգրգռեցինք, բայց Իրան ՓՔՔ.-ին նեցուկ կը կանգնի, իր սահմանները կը բանայ անոր դիմաց։ Թերեւս նախագահ Խաթամին ալ անհանգիստ է այս կացութենէն, թերեւս ան ալ իր դիմաց ունի ուժեր, որոնց խօսք չի կըրնար հասկցնել։ Ես այդ ուժերուն կը ձայնեմ ահաւասիկ։ Հանգիստ ձգեցէք Թուրքիան»։ Էճէվիթ ըսած է նաեւ որ ո՛չ մէկ ուժ կրնայ Թուրքիան բաժան-բաժան ընել։ Այն շրջաններուն երբ Թուրքիոյ բնակչութեան թիւը 12 միլիոն էր ու զինուորը կօշիկ իսկ չունէր ոտքերուն համար, ո՛չ մէկ ուժ կրցաւ Թուրքիան բաժան բաժան ընել։ Անցեալի այդ ուժերուն տեղ հիմա ահաբեկչական կազմակերպութիւններ կան, բայց պիտի չյաջողին։ Թուրքիա այս հողատարածքը դըրախտի մը պիտի վերածէ, ըսած է Էճէվիթ։

Լ. ԺՈՍՓԷՆ ելոյթ ունեցաւ Թուրի մէջ «Խորհրդարանական ընկերվարական օրեր»ուն եւ պարզեց իր կառավարութեան անմիջական բարենորոգումներու ցանկը։ Պաշտպանեց ՓԱՔՍ-ը զոր ընկերային յառաջդիմութիւն մը կը նկատէ եւ զօրակցութեան հարց մը։ Հեռատեսիլի հանրային կայաններու ծանուցումներու թիւը պիտի նուազի 2000-ին, կառավարութիւնը օրինագիծ մը պիտի ներկայացնէ Ծերակոյտի ընտրական դրութեան փոփոխութեան վերաբերող, ծրագիր կայ նաեւ առողջապահական դետնի վրայ, պէտք է, կ՚ըսէ Ժոսփէն, հիմերը դնել տեսակ մը առողջապահութեան ժողովրդավարութեան մը։

ԹԻՖԼԻՍԻ Խորհրդարանին շէնքին մօտ զօրաւոր պայթում մը տեղի ունեցած է Սեպտեմբեր 28-էն 29-ի գիշերը, ՕԹԱՆ-ի ընդհ. քարտուղար՝ Խ. Սոլանայի ժամանումէն քանի մը ժամ առաջ։ Վիրաւոր չկայ, բայց բաւական մեծ վնասներ կան եւ մօտը ապրող կին մը ըսած է. «Երկրաշարժի պէս բան մըն էր»։ Ներքին նախարարը յայտարարած է որ պայթումի պատճառները ծանօթ չեն, բայց քննութիւն բացուած է։ ՕԹԱՆ-ի քարտուղարը շրջապտոյտ մը կը կատարէ Վրաստան, Ազրպէյճան եւ Հայաստան։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Բեկանիչ ատեանի դատախազը՝ Վուրալ Սաւաշ որ դատական հետապնդումի ձեռնարկած էր Պոլսոյ իսլամապաշտ քաղաքապետին դէմ, վերջինելով անոր քաղաքական ասպարէզին, բողոք ներկայացուցած է անոր դէմ, ամբաստանելով որ իր կողմնակիցները կը դրդէ որ զէնք սպաննեն։

ՔԻՒՐՏ անջատողականներու պարագլուխը՝ Քօճալան միակողմանի հրադադար հռչակած է Իրաքի հիւսիսը, ուր յարդ իր կողմնակիցները (ՓՔՔ-ի) կը կռուէին Քիւրտիստանի Ժողովրդավար Կուսակցութեան (ՓՏՔ) կողմնակիցներուն դէմ։ Այս հրադադարը կը յաջորդէ տեղւոյն երկու մրցակից խումբերուն (Թալապանիի եւ Պարզանիի) կռիւները դադրեցնելու որոշումին։

ՅԱՌԱՋԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿ. ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ա.
Ր. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԷՆ ԵՏՔ

«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամին նոր նշանակուած տնօրէն Ր. Յովհաննէսեանի հրաժարականը եւ մանաւանդ այդ առիթով անոր հրապարակած «բացատրութիւն»ները կասկածի, վարանումներու, նաեւ վրդովումի հակազդեցութիւններու պատճառ եղան շատերու մօտ։ Այդ շատերը կը կազմեն այն շրջանակը որ հաւատացած է Հիմնադրամին անհրաժեշտութեան, վստահած՝ անոր ուղիղ ընթացքին եւ որ կարելին ըրած է եւ կ՚ուզէ ընել այդ ձեռնարկին յաջողութեան համար։

Ր. Յովհաննէսեանի «բացատրութիւն»ները որոնք կը նշէին թէ «քաղաքականէն վեր, անշահախնդիր եւ համահայկական» ձեռնարկ կարելի չէր ներկայի պայմաններով, եթէ կը միտէին արդարացնել ապաժամ հրաժարականը, միւս կողմէ յուրջ հարուած էին Հիմնադրամին. թէ՛ յետագայ ընթացքը խոչընդոտելու եւ նաեւ անցեալի գործունէութեան վրայ ստուեր ձգելու առումով։

Հայաստանի ու Արցախի համար կենսական այս գործօնը տխրօրէն այժմէացնող նոյն հրապարակումը ճիշդ արժեւորելու, անոր յարուցած կասկածները լուսաբանելու, յայտնուած վրդովումը գոնէ որոշ չափով փարատելու համար անհրաժեշտ էր ունենալ լաւատեղեակ ու ներկայացուցչական հանգամանքի տէր դէմքի մը հակազդեցութիւններն ու մեկնաբանութիւնները։ Յստակ է որ Փարիզի մէջ այդ դիրքը լաւագոյնս կը մարմնաւորէ Հիմնադրամին Ֆրանսայի ճիւղին նախագահը՝ Պ. Պետրոս Թերզեան։

Ստորեւ անոր հետ կատարուած հարցազրոյցը, Սեպտեմբեր 29-ին, մեր խմբագրատան մէջ.

***

Հ. - Ի՞նչպէս մեկնաբանել Ր. Յովհաննէսեանի հրաժարականին յաջորդած բացատրականը ուր կ՚ըսուի թէ անկարելի է «քաղաքականէն վեր, անշահախնդիր, համահայկական» ձեռնարկ իրագործել մեր իրականութեան մէջ։

Պ. - Նախ ըսեմ որ անակնկալ հրաժարական մըն էր եւ ցաւալի։ Անակնկալ, որովհետեւ նշանակումէն հրաժարական հազիւ հինգ ամիս անցած էր։ Իսկ հինգ ամիսը հազիւ բաւական է այս տեսակ բարձր պաշտօնի մը բոլոր մանրամասնութիւններուն ծանօթանալու։ Ցաւալի էր, որովհետեւ մեծ յոյսեր կապուած էին Ր. Յովհաննէսեանին. ուրախ էինք որ ըսփիւռքահայ մը նշանակուեցաւ այդ պաշտօնին։ Ցաւալի է մանաւանդ որովհետեւ իր յայտարարութիւնը մեծ չփոթ ստեղծեց թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի մէջ, թէեւ չեմ կարծեր որ իր նպատակը մեր գործը դժուարացնել էր։ Դժբախտաբար, սակայն, առիթ եղաւ արդիւնքը։

Կարդացի յայտարարութիւնը որուն մէջ ձեր մատնանշած իր կէտերը դիս կը զարմացնեն։ Նախ «համահայկական»ին մասին. եթէ Հիմնադրամը որ իր մէջ ունի հայ աշխարհին բաղկացուցիչ բոլո՛ր տարրերը, - այսինքն՝ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի Պետութիւնները, Էջմիածնի եւ Անթիլիասի Կաթողիկոսութիւնները, կաթողիկէ եւ աւետարանական Եկեղեցիները, բոլոր կուսակցութիւնները երբ հիմա ՀՅԴ-ն վերադարձ է իր տեղը հոգաբարձուներու խորհուրդէն ներս, բարեսիրական կազմակերպութիւններ, անհատներ-, համահայկական չէ, ապա ի՞նչ բան համահայկական է։ Մենք համահայկական ենք և մեր գործունէութեամբ, քանի որ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մեր ծրագիրները կապ ունին ընդհանուրին կարիքներուն հետ որոնց պէտք է պատասխանենք։ Համահայկականութեան մեր երրորդ գրաւականն ալ նուիրատուներու ցանկն է. անոնցմէ աւելի քան քսան հազար ընտանիք Սփիւռքէն են, իսկ տասնեակ հազարաւոր ընտանիքներ Հայաստանէն եւ Ղարաբաղէն։

Երկրորդ մատնանշուածը «վերքաղաքական» յատկանիշն էր։ Ինծի համար նոյնպէս անընդունելի է այս կէտը։ Անցած վեց տարիներուն, բազմաթիւ առիթներով փաստը տուինք որ մենք քաղաքականէն վեր կազմակերպութիւն ենք։ Լ. Տէր-Պետրոսեանի հրաժարումով, Ռ. Քոչարեանի ընտրութեամբ, ԼՂՀ-ի կառավարութեան փոփոխութեան ու նուազ նշանակալի այլ առիթներով մենք ապացոյցը տուինք թէ հաւատարիմ ենք մեր կոչումին. այսինքն՝ կառավարութիւններ, իշխանութիւններ կը փոխուին, բայց Հիմնադրամը իր գործը կը շարունակէ։

Հ. - Թէեւ պէտք է ըսել թէ Մանուշակ Պետրոսեանի հրաժարականը որ անմիջապէս յաջորդեց Լ. Տէր-Պետրոսեանի հրաժարականին, այս առումով դրական չեղաւ։

Պ. - Միակ դէպքն է ուր կարելի է ըսել թէ կապ մը հաստատուեցաւ Հիմնադրամին եւ քաղաքական բեմին միջեւ։ Ան սակայն իր բացատրութիւնը ունի. Մ. Պետրոսեան եւ Լ. Տէր-Պետրոսեան իրարու շատ մօտիկ, առաջին օրէն գործակցութիւն հաստատած անձեր էին եւ կարելի է հասկնալ որ Մ. Պետրոսեանի պէս մէկը անյարմար զգար գտնուիլ պաշտօնի մը վրայ որ կը պահանջէ նախագահին անվերապահ վստահութիւնը։ Երկրորդ՝ ան խիկապէս յոգնած, սպառած էր այդ գործին վրայ եւ երկար ատենէ ի վեր կ՚ուզէր դադար տալ իր աշխատանքին։

Ինչ կը վերաբերի Ր. Յովհաննէսեանի մատնանշած երրորդ անկարելիութեան որ կը վերաբերի անշահախնդրութեան, կը կարծեմ որ երբեք կէտերէն ամէնէն անտեղին է։ Որովհետեւ նման յայտարարութիւն նկատի չառներ այն գործը որ հազարաւորներ կը տանին Սփիւռքի եւ Հայաստանի մէջ եւ որուն եղին կան տասնեակ հազարաւոր նուիրատուներ եւ որմէ կ՚օգտուին հարիւր հազարաւոր անձեր։ Եւ այս բոլորը կատարուեցան ու կը կատարուին լրջագոյն դժուարութիւններով։ Դժուարութիւնները՝ աշխատելու երկրի մը մէջ ուր օրէնք, հաշուապահութիւն, վերստուգում, նուազագոյն, գին գոյութիւն չունէին։ Այս պայմաններուն մէջ կատարուած աշխատանքին անտեսումը անընդունելի կը նկատեմ։ Եւ ես այս նըշումներով ինքզինքս վարկաբեկուած կը զգամ։ Կը կրկնեմ թէ հաւանօրէն մեղ այս դժուարին կացութեան մատնել չէր Ր. Յովհաննէսեանի նպատակը, բայց, ցաւալիօրէն, առիթ է արդիւնքը։ Մեր գործը աւելի բարդացած է. ապացոյցը այն է օրինակ, որ եկած եմ այս բացատրութիւնները կրկնելու, մինչդեռ անոնք պէտք է յստակ ըլլային ամէնուն համար, սկսած՝ իրմէ։

Հ. - Արդեօք հինգ ամսուան պաշտօնավարութեան ընթացքին Ր. Յովհաննէսեան շօշափելի տուեալնե՞ր ունեցած է որոնց հիմնուելով կատարած է այս շեշտումները։

Պ. - Եթէ գտած է ստոյգ պարագաներ ուր սայթաքում կայ, չարաշահում, կամ զեղծարարութիւն, իր պարտականութիւնն էր եւ այսօր ալ է, այդ տուեալները հրապարակել։ Իսկ եթէ այդ չէ պարագան, չչուկներու առիթ տալ, ըստ իս, անպատասխանատու բան է։

Հոս կ՚ուզեմ հետեւեալը ձեր ընթերցողներու ուշադրութեան յանձնել. վերահըսկումի բազմաթիւ մակարդակներ ունինք որոնց շատեր տեղեակ չեն հաւանաբար, բացի մեր նուիրատուներէն։ Առաջին մակարդակը իւրաքանչիւր գաղութի մէջ կը գտնուի. մեր պարագային Ամիօ-ն է։ Որպէսզի գաղափար մը տամ իրենց բծախնդրութեան, մէկ օրինակ պիտի նշեմ իրենց գործելակերպէն։ Կը յիշէք որ Գըլամարէն տիկին Պոյաճեան տունը նուիրեց որպէսզի անոր վաճառքին գումարով բնակարան կառուցուի աղէտի գօտիին մէջ։ Իր տունը աւելի ներկայանալի վիճակով ծախելու համար 20 հազար ֆրանք տրամադրեցինք նորոգելու. մեր անդամներն ալ մաքրեցին զայն, նաեւ պարտէզը, որպէսզի վաճառքէն Հիմնադրամը առաւելագոյն շահը ունենայ։ Ծախսուած 20 հազար ֆրանքին եւ տունին ծախուելու օրուան միջեւ Ամիօ կատարեց այդ տարուան հաշուեքննութիւնը ու քննադատեց մեզ ըսելով որ նուիրատուներու գումարներէն տրամադրուած այդ դրամը վտանգի ենթարկուած կը նկատէր, քանի որ վստահ ապացոյցը չունէինք որ տունը կրնայինք առնուազն 20 հազարի ծախել։ Կարելի է ծիծաղիլ այդ բծախնդրութեան, բայց ցոյց կու տայ թէ որքա՛ն մօտէն կը հետեւին մեր հաշիւներուն։ Նոյնն է Հայաստանի պարագան։ Նախ ներքին կարգով, հաշիւները կը քննուին մէկ տեղացիի եւ մէկ սփիւռքցիի կողմէ. յետոյ նոյն Ամիօ հաստատութիւնը կը ստուգէ հաշիւները։ Յաջորդ մակարդակը գոյութիւն ունի երեք տարիէ ի վեր. նոյն հաստատութիւնը տեղւոյն վրայ երթալով կը քննէ իրագործումները Ֆիզիքապէս եւ ոչ միայն հաշիւները։ Կը ստուգէ որ ներկայացուած ելքը կը համապատասխանէ՞ կատարուածին։ Այս բոլորէն զատ, տեղական յանձնախումբերը պարբերաբար ներկայացուցիչ կը ղրկեն տեսնելու որ գործը պէտք եղածին պէս կը կատարուի՞, թէ ոչ։ Արդ, հարց կու տամ. կա՞յ հայկական կազմակերպութիւն մը որ այսքան մօտէն կը հետեւի իր հաշիւներուն։ Եթէ այո, խնդրեմ թող ցոյց տան, մենք պատրաստ ենք հետեւելու իրենց օրինակին։ Մինչ այդ, ես հանգիստ սրտով կ՚ըսեմ թէ մեր հաշիւները ճշգրիտ են ու մենք մեր նուիրատուներուն դրամները կը գործածենք առաւելագոյն խղճամտութեամբ։

Հ. - Ի՞նչպէս պէտք է մեկնաբանել երեւոյթը որ Ր. Յովհաննէսեան Սփիւռքի շարք մը կեդրոններ այցելելէ վերադարձին տուաւ հրաժարելու որոշումը։

Պ. - Բարդ ու սպառող է Հիմնադրամի գործադիր տնօրէնութեան աշխատանքը. նկատի առած միայն Սփիւռքը, պէտք է ծանօթանալ ամէն մէկ երկրի օրէնքներուն, ներքին պայմաններուն որոնք հիմնովին տարբեր են իրարմէ։ Իմ կարծիքս այն է որ Ր. Յովհաննէսեան որ հաւանաբար մեծ կարողութիւններ ունի որպէս միջազգային քաղաքագէտ, յարաբերութիւններու վերլուծող, անդրադարձաւ որ սա իր գործը չէ։ Այն եզրակացութեան յանգեցաւ որ բոլորովին տարբեր աշխատանք է Հիմնադրամինը։ Թէ մենք յուսա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՑԱՒԵՐՈՒ ԱՆԿԻՒՆ ՄԸ՝ ՄԱՐՏԱԿԵՐՏԸ ԵՒ ՄԵՐ «ԴՈՒՐՍ»Ը

Վերջին օրերու հայաստանեան թերթերուն մէջ ուշագրաւ է Ղարաբաղի շրջաններէն Մարտակերտի «մոռցուած» վիճակը մատնանշող էջերու ներկայութիւնը։ Անիկա այն շրջանն է որ սահմանակից է Ղարաբաղի ամէնէն հիւսիսի Շահումեանին․ պատերազմի ընթացքին Հադրութի սահմանամերձ գիւղերուն հետ ամէնէն ծանր հարուածները կրած են անոր գիւղերը որոնց ամէն մէկուն ազատագրումը քանի՛ կեանք արժած է։ Տեղին է յիշեցումը որով Մարտակերտէն տպաւորութիւններու, տուեալներու էջը կը բանայ Վահան Իշխանեան («Այժմ», Սեպտ․ 16-22) գրելով թէ 1993-ին Մարտակերտի գիւղերէն ամէն մէկուն ազատագրումը մեծ ոգեւորութիւն կը պատճառէր թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի մէջ։ Արդարեւ, ամէն անգամ որ լրափուներ կը հաղորդէին այս կամ այն գիւղին ազատագրումը, Ղարաբաղի քարտէսներու վրայ կը փնտռէինք զայն, ճշդելու համար տեղը, տեսնելու թէ տակաւին որքա՛ն տարածք կը մնայ հակառակորդին գրաւումին տակ, եւլն․։ Այդ գիւղերը որոնց գրեթէ ամէն մէկուն անունը առաջին անգամ կը լսէինք, կամ կը կարդայինք, մեր մտքերուն մէջ ազատագրումի լուրին հետ կը միացնէին վերականգնումի հոլովոյթի մը սկիզբը․ ճիշդ է, կորուստներու ցաւով, միջոցներու սղութեամբ՝ տաժանելի սկիզբներ էին որոնք սակայն պիտի ամբողջացնէին հողին վերատիրանալու, հայկականացումի գործը։

Մինչդեռ, այսօր, այդ թուականէն 5 տարի ետք, ինչ որ կը կարդանք Մարտակերտի մասին, այդ ակնկալութիւններուն ուղղութեամբ չի հետեւիր։ Յետ պատերազմեան իրականութիւնը չէ յաջողած այդ շրջանին վերատիրացումի գործին ժխտականները յաղթահարել։ Ու Մարտակերտը կը ներկայանայ ցաւերու անկիւն մը որ կը սպասէ օժանդակութեան, հետաքրքրութեան, արդարութեան, ջուրի, հաղորդակցական կապի, դպրոցի շէնքի, բնակարանի, եւլն․, եւլն․։

«Մոռցուած եզերք - Մարտակերտ» խորագրուած էջին մէջ յաջորդաբար կը ներկայացուին շրջանին կարգ մը գիւղերը, իրենց գլխաւոր ցաւերով։ Առաջինը Հաթերքն է․ պատերազմին տուած է 47 զոհ եւ հիմնապէս աւերուած է։ Վերակառուցումէն ետք տակաւին աւերակ կը մնան 140 տուներ։ Այսուհանդերձ, որքան ալ զարմանալի ըլլայ, անիկա չէ ամէնէն ծանր պարագան․ մէկ թաղէն միւսը բեռներով յառաջացող կին մը կ'ըսէ․ «Է՜հ, Թուրքի քանդածը կը վերականգնուի, Հայի քանդածը չի վերականգնւում։ Տունն ինչ, կը վերակառուցուի, բայց, ինչ ասեմ, ճարահատեալ ապրում ենք···»։ Տարեց մարդ մը տուները նորոգելու հարցին նոյնիմաստ հակազդեցութիւն մը կ'ունենայ․ «չէ, ի՞նչ տուն. տան տէրն է աւերակ դարձել․ որդիս զոհուեց, կինս մահացաւ···»։ Քանի մը տող անդին, երկու տողով պատասխան մը կու տայ ապագայի ամէն յոյսի ճամբան փակած բառերուն խտացումը․ «մի մարդ հեկտարներով հողեր ցանում, հարստանում է, մէկ ուրիշը՝ աղքատը, փող չունի որ հաց առնի»։ Անարդարութեան այս մատնանշումին կ'աւելնայ տեղեկատուութիւնը թէ մարդիկ իրենց միակ յոյսը կապած են համայնավարներու վերադարձին։ Իսկ երբ հարց կը տրուի թէ որոշակի ո՛վ է հարստացողը, «գիւղացիներից մէկը լռում էր, միւսը հեռանում»։

Մարտակերտի շրջանին նոր նշանակուած վարչակազմին ղեկավարը լիբանանահայ մըն է․ Սեւակ Արծրունի։ Ան, կեդրոնէն հեռու գիւղերու որպէս լուրջ հարց, կը ներկայացնէ «գիւղապետների միահեծան իշխանութիւնը»։ Այդ գիւղապետները որ նաեւ կոլխոզի նախագահ են, կը հարստանան գիւղին կարելիութիւններով, իսկ գիւղացիները կը մնան թշուառութեան մէջ։ Բաւական սուր է տպաւորութիւնը, այս մատնանշումին, մանաւանդ երբ լսելէ, կարդալէ ետք Հայաստանի գրեթէ ամէն մարզի մէջ ծաւալած ապօրինութիւնները, մարդ ապաստան մը ունենալու հաւատքը կը փայփայէր, մտածելով տառապած, այլ հպարտ Ղարաբաղցիին, Ղարաբաղին վերագրուած բացառութեան մասին։ Այս հաւատքն է որ կը խախտի, կարդալով որ հոն ալ գիւղապետներ կան որոնք կը հարստանան ընդհանուրին պատկանող միջոցներով։ Նոյնիսկ եթէ Հաթերքը դժբախտ բացառութիւն մը ըլլայ այդ ուղղութեամբ, շատ բան չի փոխուիր։ Արդէն յաջորդ բռուածը թէ մարդիկ շատ անտարբեր են Սեպտեմբեր 26-ի տեղական մարմիններու ընտրութիւններուն, կը ջնջէ բացառութեան պարագան։ Գիւղերու 40%-ին մէջ գիւղապետի մէկ թեկնածու առաջադրուած է եւ գիւղացիները համոզուած են որ առաջադրուածն ալ յաղթողը կ'ըլլայ։ Շատ-շատ, Հոկտեմբեր 1-էն ձեռնարկելի հողի սեփականաշնորհումը կրնայ տկարացնել գիւղապետներու իշխանութիւնը, քանի որ ամէն գիւղացի 0,6 հեկտար հող կ'ունենայ։

Վ․ Իշխանեան կը նշէ տուեալներ իրենց այցելած միւս գիւղերէն ալ․ Գիւլաթաղը պատերազմին հիմնովին աւերուած, ապա Հայաստանէն Շաշիրի եւ Էջմիածնի շինարարներու ջանքով վերակառուցուած է․ սակայն տակաւին կան տասը ընտանիքներ որոնք աւերակներու մէջ կը բնակին։ Ասոնցմէ մէկն է, օրինակ, Աբեւհատ Մինասեանի 7 հոգինոց ընտանիքը որ կ'ապրի երկյարկանի իր տունէն մնացած 12 քառ․ մեթրնոց նկուղին մէջ։ Անոր թոռը բանակին մէջ է, իսկ տղան՝ անգործ։

Գանիաթաղ գիւղը մինչեւ Ազերիներու գրաւումը 1700 բնակիչ ունէր, հազարաւոր գլուխ կով, ոչխար, խոզ, եւլն․։ Այսօր մնացած է միայն 20 կով։ Շէնքերը քանդուած են ու վերանորոգուած․ այսօր անտուն է ութ ընտանիք։ Երաշտը մեծ վնաս պատճառած է գիւղին որ միջոց չունի կուտակուած պարտքերը վճարելու։ Նոյնն է պարագան Պողոսագոմեր եւ Ղազարահողեր գիւղերուն որոնք միացած են եւ վարչական միաւորի վերածուած։ Հոն ալ գանգատողը գիւղապետն է․ «Պետութիւնը ոչնչով չի օգնում, բայց պահանջում է․ հարկերը ուղղակի խեղդում են ժողովրդին»։

Շրջանային կեդրոնէն 35 քմ․ հեռու Ձլդրան գիւղը կարելի է դրական բացառութիւն նկատել, գոնէ բնակչութեան թիւին տեսանկիւնէն։ Հազուադէպներէն է ուր այդ թիւը նուազած չէ։ 1988-ին ունէր 503 բնակիչ, այսօր՝ 510։ Հիմնովին աւերուած չէ, այսուհանդերձ, 20 ընտանիք տուն չունի, նոր սերունդն ալ՝ դպրոց։ 90 աշակերտ խռնուած են գիւղսովետի նեղլիկ սենեակներուն մէջ։ Ձլդրանի առաւել ծանրակշիռ հարցը արտաքին աշխարհին հետ կապ չունենալն է։ Պատերազմին ամբողջովին փճացած է հեռաձայնի ցանցը եւ եթէ գիւղապետին կառքն ալ չըլլայ, ոչ մէկ ծանր հիւանդ կրնայ կեդրոն հասնիլ։

Տխրօրէն հետաքրքրական է կարդալ թէ ժամանակին Արարատի շրջանէն ղեկավարներ հոն գացած են, վերականգնումի աշխատանք տանելու․ բայց երբ հիւրասիրուած են խորովածով, եզրակացուցած են թէ «ժողովուրդը վատ չի ապրում», ինչպէս կը գրէ Վ․ Իշխանեան, ենթադրելով որ «Ղարաբաղում ամէն օր մարդիկ խորոված են ուտում»։

Այլ գիւղերու այցն ալ միայն ընդհանրացնելու կը ծառայէ Հաթերքի, Գանիաթաղի, Գիւլաթաղի, Պողոսագոմերի տուեալները։ Ոռոգման ջուրի մեծ նեղութիւն կայ որմէ մեծապէս կը տուժէ ցորենի բերքը։ Ամբողջ շրջանը ջաղացքէ ալ զուրկ է եւ գիւղացիները իրենց ցորենը պէտք է Ասկերան տանին աղալու։ Եթէ մէկը շրջանին մէջ ջաղացք մը բանայ, մեծ եկամուտ կ'ունենայ կ'ըսէ յօդուածագիրը։ Գիւղերը խմելու ջուր ալ չունին, իսկ ռատիոյի կապ հաստատելու համար մօտ 5000 տոլար անհրաժեշտ է։

Շրջանը պատերազմական ճակատ եղած ըլլալով, ականազերծման գործ ալ ունի։ Ազատագրուած գիւղերը բոլորն ալ ականապատուած են։ Յաճախ պայթումներ կ'ըլլան, ենթադրելի բոլոր հետեւանքներով։ Սակայն, տեղեկանալով կացութեան, դիւրին է եզրակացնել որ այդ նպատակին յատկացուելիք գումարներ ալ չկան։

Մարտակերտը 1705 քառ․ քմ․նոց տարածք է։ Ազատագրուած է 1596,5 քառ․ քմ․ը։ Մինչեւ 1989 46·345 բնակիչ ունեցած է։ Այսօր այդ թիւը նուազած է։ Պատերազմին վնասը, ամէնէն համեստ արժեւորումով, 350 միլիոն տոլար է։ Հինգ գիւղ տակաւին Ազրբեջանի ձեռքն է։ Հիմնովին կամ մասնակի քանդուած են 10·313 տուն, 959 բնակարան, 51 դպրոց, 29 մանկապարտէզ, 54 առողջական շէնքեր ու այլ հիմնարկներ։ Վերականգնուած են 1330 տուն, 112 բնակարան, 30 դպրոց։

Ինչ կը վերաբերի վարչակազմի ղեկավարին, անոր նպատակն է Մարտակերտը ինքնաբաւ շրջան դարձնել, որպէսզի կարելի ըլլայ տնտեսական զարգացումի ձեռնարկել։ Ատոր համար ալ կը ջանայ ոչ թէ պարագայական, այլ երկար ժամանակի ծրագիրներ մշակել ու կիրարկել։ «Իր գլխաւոր խնդիրներից է նաեւ որ Մարտակերտում հիմնաւորուի օրէնքի իշխանութիւնը»։ Ան նաեւ կ'ուզէ որ «դրսում» մարդիկ տեղեակ ըլլան շրջանին կացութեան․ գիտնան որ ներդրումներու դետին է Մարտակերտը ուր կարելի է դրամ շահիլ։

Քիչ մը տարտամ է ղեկավար Ս․ Արծրունիի «դուրս»ի սահմանումը։ Հաւանօրէն ան նկատի ունէր գլխաւորաբար Հայաստանը։ Սակայն, այդ միակ բառը այսօր կը բնորոշէ հայութիւն կոչուած զանգուածին մեծ մասը։ Այնպէս որ Փարիզն ալ, անկէ «Յառաջ»ի հասած աշխարհի անկիւնները, բոլորն ալ «դուրս» են Մարտակերտի նկատմամբ։ Այլ խօսքով՝ այդ բոլոր անկիւններուն ուղղուած է ներդրում ընելու․ դրամ շահելու յիշեցումը։ Միւս բոլոր նշումներուն նըման թէ Մարտակերտի գիւղերուն մէջ ըմպելի ջուր, ոռոգումի ջուր, արտաքին աշխարհին հետ հաղորդակցութեան կապ, ցորենը աղալու ջաղացք, ականները չէզոքացնելու միջոցներ չկան, իսկ ղեկավար Ս․ Արծրունի հիմնական ծրագիրներ կը մշակէ, շրջանը ինքնաբաւ դարձնելու հերոսական նպատակով։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

«ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ»Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԵՏ

ԾԱՆՕԹ․ ԽՄԲ․ - Այս հարցազրոյցը տեղի ունեցած է 1914 թուականին, երբ Կոմիտասը յաղթական նոր վերադարձած էր Փարիզի մէջ գումարուած Միջազգային Երաժշտական Ընկերութեան համաժողովէն, ուր ան երեք դասախօսութիւններ ներկայացուցած էր հայկական երաժշտութեան մասին։ Այս հարցազրոյցը ընթերցողին լիարժէք ձեւով տեղեկութիւն կու տայ այդ դասախօսութիւններու բնոյթին, անոնց ձգած տպաւորութեան մասին՝ իր իսկ Կոմիտասի հմուտ վերլուծութեամբ։ Ստորեւ հարցազրոյցը իր հարազատ բնագրով։

***

Հ․ - Ի՞նչ տպաւորութիւն ձգեցին Ձեր յայտնած կարծիքները հայ եկեղեցական եւ ժողովրդական երաժշտութեան մասին։

ԿՈՄԻՏԱՍ․ - Նախ իմ յայտնած տեսութիւնները հայ հոգեւոր եւ գեղջուկ երաժշտութեան մասին նորութիւն էին, մանաւանդ անոնց համար, որոնք դեռ տարի մը առաջ կ'անգիտանային կամ կը մերժէին հայ ինքնուրոյն երաժշտութեան մը գոյութիւնը։ Յետոյ շատերը, որ հայ երաժշտութեան մասին հարեւանցի գաղափար մը ունէին՝ դասախօսութիւններէ ետք առաջինը եղան խոստովանող, որ հայ երաժշտութիւնը գեղարուեստական բարձր արժէք մը կը ներկայացնէ, աւելի հարազատ ուրիշ շատ մը ժողովուրդներու մէջ եւ աւելի վսեմ՝ քան արեւելեան ուրիշ ազգերու մօտ։

Ու երաժշտական մեծ վարպետներ՝ երբ դասախօսութիւնները կ'աւարտէի, չէին կրնար իրենց զարմանքն ու հիացմունքը զսպել իրենց համար օտար այս երաժշտութեան ծանօթանալով, որ ոչ միայն նորութիւն էր իրենց համար, այլ նաեւ ապշեցուցիչ նորութիւն մը։ Ինծի համար ալ հետաքրքիր էր, թէ ինչ պիտի ըլլար անոնց տպաւորութիւնը երաժշտութեան մը մասին, զոր ցարդ՝ իր յոռի նմոյշներէն դատելով՝ կը նկատէին իբրեւ մեղկ, տխուր, մելամաղձոտ երաժշտութիւն մը։ Մինչդեռ հայ երաժշտութիւնը ոչ միայն մեղկ ու տխուր չէ, այլ համակ ուժ է եւ կենդանութիւն, ու իր մէջ կը սնուցանէ փիլիսոփայութիւնն իսկ, ոգին իր իսկ ցեղին, որովհետեւ երաժշտութիւնն ամէնէն մաքուր հայելին է ցեղին, ամէնէն հարազատն ու կենդանին անոր բոլոր արտայայտութեանց մէջ-կենդանի, -որքան կենդանի է այդ ցեղը, ուժեղ - որքան ուժեղ է իրեն ծնունդ տուող ժողովուրդը։

Ուրախ եմ, որ այդ յայտնի բոլոր վարպետները կրցան թափանցել, որքան հնար էր, հայ երաժշտութեան խորութեանց եւ բարձրաձայն յայտարարեցին անոր ուժն ու քնքշութիւնը, չվարանելով նոյնիսկ «աստուածային» կոչել զայն։ Ու հայ երաժշտութեան արթնցած հետաքրքրութիւնն այնքան ընդհանուր էր համաժողովին անդամներուն մէջ, որ նոր դասախօսութիւններ ալ խնդրեցին հայ երաժշտութեան մասին, ու ես ըստիպուած եղայ համաժողովին մէջ կարդալու երկրորդ դասախօսութիւն մըն ալ՝ «Հայ երաժշտութեան տաղաչափութեան եւ շեշտաւորութեան» մասին, գոհացում տալու համար այդ հետաքրքրութեան։

Մեր երաժշտութեան արթնցած այս ընդհանուր հետաքրքրութիւնը անով մանաւանդ յատկանշական է, որ մինչ արեւելեան ազգերէն ոչ մէկը, նոյնիսկ յոյնը, սերպը, պուլկարը, կամ թուրքը, չունէր իր ներկայացուցիչը համաժողովին պարզելու համար իրենց սեփական երաժշտութիւնը, հայ երաժշտութեան համար սակայն այնքան պատուաբեր տեղ մը կը տրուէր, եւ մինչ ուրիշ ազգերու ներկայացուցիչ երաժշտագէտներու ճառերը շատ անգամ բուռն դիտողութիւններով եւ քննադատութիւններով կ'ընդունուէին, ինչպէս պատահեցաւ կաթոլիկ կրօնաւորի մը՝ որ Գրիգորեան երաժշտութեան շեշտաւորութեան մասին կը խօսէր, ընդհակառակն, հայ երաժշտութեան մասին ըրուած խօսքերը կատարեալ համակերպութեամբ լսուեցան, ու յայտնի երաժշտագէտ Վակնէրը, որ նոյն Վարդապետին ամէնէն բուռն ընդդիմադիրներէն մէկը եղած էր, համակերպութեան եւ շնորհաւորութեան խօսքեր միայն ունեցաւ ըսելիք մեր երաժշտութեան մասին։

Հետաքրքրական էր նաեւ տեսնել, երբ միջազգային վարպետներ համաժողովն աւարտելէ ետք, աղբիւրներ կը փնտռէին հայ երաժշտութեան աւելի եւս ծանօթանալու համար, անոնցմէ շատերը սկըսան Կիրակի օրերը Հայոց եկեղեցին յաճախել, հայ եկեղեցական երաժշտութիւնը վայելելու համար։ Աւելցնեմ, որ Միջազգային երաժշտական ընկերութեան յառաջիկայ համաժողովը, որ երեք տարի ետք Պէրլինի մէջ պիտի գումարուի, կըկին տեղ պիտի տայ հայ երաժշտութեան, եւ ես հրաւիրուած եմ խօսելու «Հայոց երգեցողութեան ձեւի» մասին։

Հ․ - Ի՞նչ տպաւորութիւն թողուցին հայ խազերու մասին Ձեր երեւան հանած նորութիւնները։ Այն խազերուն, որոնք այնքան «խորհրդաւոր» ու «անոտի» հռչակեցին տիրացուները։

ԿՈՄԻՏԱՍ․ - Հայկական խազերու բանալիները, զորս երեւան հանած էի տա-

րիներու պրպտումէ ետքը, մեծ նորութիւն մը եղան համաժողովին անդամներուն համար, որովհետեւ հայկական խազերով կարելի պիտի ըլլայ ոչ միայն հայկական հին երաժշտութիւնը ուսումնասիրել, այլ նաեւ ուսումնասիրել ուրիշ ազգերու հին երաժշտութիւնները, ինչպէս յունականը, որոնց մասին դժբախտաբար որեւէ ուսումնասիրութեան աղբիւր գոյութիւն չունի այժմ. մինչ հայ ձեռագրերը աւելի աւանդապահ գտնուած են գուրգուրանքով պահելու համար հայկական հին երաժշտութեան աղբիւրները, որոնցմէ թերեւս երաժշտագէտներ օգտուին ժամանակակից ուրիշ երաժըշտութիւններ պրպտելու համար:

Թէեւ ուրիշ ազգերու հին երաժշտութենէն նմոյշներ հասած են մեզի, բայց ամէնէն աւելի հայ խազերն են, որ կը ներկայանան ամբողջական եւ ամփոփ, եւ աւելի լրիւ նիւթ կը ներկայացնեն ուսումնասիրութեանց համար: Ասկէ զատ, հայկական հին ձեռագիրներու մէջ կը հանդիպինք յոյն կամ ուրիշ հին երաժշտութեանց վերաբերեալ թարգմանութիւններու, որոնց յունական կամ օտար բնագիրը կորսուած ըլլալով, հայերէն թարգմանութիւններն են, որ պիտի կարենան լոյս սփռել ուսումնասիրութեանց պահուն: Այս տեսակէտով ալ հայկական խազերու ուսումնասիրութիւնը իր մասնաւոր կարեւորութիւնը կը ստանայ: Այս մասին գրած ուսումնասիրութիւններս պիտի հրատարակուին արդէն համաժողովին դիւանին կողմէ, հետեւաբար չեմ ուզեր աւելի երկար ծանրանալ այդ մասին:

Հ. - Հայկական ինքնայատուկ նուագարաններու մասին եւս տեղեկութիւն տուի՞ք համաժողովի անդամներուն:

ԿՈՄԻՏԱՍ. - Այո, խօսեցայ հայկական նուագարաններու մասին եւս, մասնաւորապէս ծանրանալով փողին շուրջը, զոր բացատրեցի իր ամբողջ կազմով եւ նաեւ հոգեւոր եւ գեղջուկ երգերէ նըմոյշներ նուագելով անոր վրայ: Պէտք է ըսել, որ ան եւս, ինչպէս հայ երաժըշտութեան միւս առանձնայատկութիւնները, խոր տպաւորութիւն գործեց ունկնդիրներուն վրայ:

Իմ կարծիքով, փողը նուագական երաժըշտութեան հիմնաքարն է, եւ ունի այն տեսակ առանձնայատկութիւններ, զորս ոչ մէկ ազգի նուագարան ունի: Անոր հնչիւնները ամէնէն մօտիկ են մարդկային սրտին, ամէնէն հարազատ արտայայտիչը անոր բոլոր զգացումներուն, մարդուն անոր պարզ ծակտիկներուն մէջ կրնայ արտաբերել իր հոգին իր բոլոր զգացումներով: Եթէ կատարելագործըւի այս նուագը՝ իր զանազան սեռերով, ես վստահ եմ, թէ մենք այն տեսակ չընչական հրաշալի նուագորդ մը կ'ունենանք (օրքէսթրը), որը ընդունակ է բնութիւնը արտայայտելու իր ճական գոյներով, կեանքը՝ իր հարազատ շարժումներով, միտքը՝ իր սեփական խորհուրդներով, եւ սիրտը՝ իր խնկական յուզումներով, որովհետեւ փողը միակ նուագարանն է, որ կրնայ բազմաթիւ ձայներու հնչումներ հանել, ինչ որ կարելի չէ գտնել ուրիշ նուագարաններու մէջ:

Թէեւ բացատրեցի ուրիշ հայկական նըւագարաններ եւս, ինչպէս պարկապզուկը կամ տկզարը, սակայն անոնք այնքան ինքնուրոյն չեն, որքան փողը, եւ անոնց մօտ կամ նման ուրիշ նուագարաններ կարելի է գտնել ուրիշ ժողովուրդներու մէջ. արդէն բոլոր ազգերն ալ՝ իբրեւ ազգային նուագարան, մէկ գործիք մը միայն կ'ունենան՝ ընդհանրապէս, իսկ միւսները շինուած կամ յարմարեցուած կ'ըլլան անոր վրայ: Հայոց մէջ այդ ազգային նուագարանը փողն է, որ պէտք է անգամ մըն ալ կրկնեմ, խորունկ ազդեցութիւն գործեց բոլոր համաժողովականներուն մէջ, իր պարզութեան մէջ պարփակուած վեհութեամբ:

Հ. - Իսկ ի՞նչ պիտի ըսէք, սիրելի վարպետ, այն վիվլուկներուն առթիւ, որ ցոյց տուաւ հոս տիրացուներու դասւինը: Կ'ակնարկեմ այն տխմար պայքարին, զոր պոլսահայ տիրացուներ՝ կրօնական ժողովին անիմաստ իրարանցումէն քաջալերուած, դատ բացին Ձեզի դէմ, կրամաֆոնի ծանօթ խնդրոյ առթիւ: (Խօսքը այն անմիտ որոշման մասին է, ուր եկեղեցին կը փորձէր արգիլել Կոմիտասի եւ Շահմուրատեանի երգերու ձայնասկաւառակի հրապարակումը):

ԿՈՄԻՏԱՍ. - Ես տարիներու աշխատանքով շիներ եմ իմ ուղեգիծը, ուրկէ ընթացեր եմ մինչեւ ցարդ եւ պիտի ընթանամ ասկէ ետք ալ, որքան ատեն որ ուժ զգամ երակներուս մէջ. ոչ մէկ խոչընդոտ չի կրնար կասեցնել զիս իմ առաքելութեանս մէջ, որու նուիրուածութեանը ես համոզուած եմ բոլոր սրտովս:

Հ. - Իսկ ասկէ ետքը ի՞նչ ընելու մտադիր էք:

ԿՈՄԻՏԱՍ. - Շարունակել իմ ճամբաս:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՕՐԵՐ ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

Լոս-Անճըլըսի հայկական գաղութը պատմական օրեր ապրեցաւ անցեալ շաբաթավերջին: Արդարեւ, Միացեալ Հայկական Ֆոնտի 100-րդ թռիչքին առթիւ կազմակերպուած պաշտօնական ճաշ-հանդիսութեան մասնակցելու համար Լոս-Անճըլըս ժամանեցին Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Ռոպէր Քոչարեան, Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոս եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոս:

Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 24, կէսօրէ ետք առաջին ժամանողը եղաւ Արամ Ա. Կաթողիկոս: Երեկոյեան, Հայրապետը հրաշափառով մուտք գործեց Ս. Նահատակաց եկեղեցի, ուր կանոնական աղօթքէ ետք, յարակից «Աւետիսեան» սըրահին մէջ Արամ Ա. իր պատգամը ուղղեց բազմահարիւր ներկաներուն:

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 26-ի կէսօրէ ետք Վէն Նայսի օդակայանը ժամանեցին նախագահ Ռոպէր Քոչարեան եւ կինը Պէլլա, Արտաքին նախարար Վարդան Օսկանեան, Ամենայն Հայոց Հայրապետը եւ պետական պատուիրակութիւն մը: Օդակայանին մէջ պատուոյ հիւրերը դիմաւորեցին Արամ Ա. Կաթողիկոս, Հայաստանի աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան եւ գաղութին հոգեւոր դասը (զոյգ թեմերու), քաղաքական, ազգային, մշակութային, բարեսիրական, կըրթական, հայրենակցական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները: Ողջոյնի խօսք արտասանեցին զոյգ Հայրապետները եւ նախագահ Քոչարեան:

Երեկոյեան, Սէնչըրի Փլազա շքեղ պանդոկին մէջ տեղի ունեցաւ ճաշ-հանդիսութիւնը, որուն ներկայ եղան՝ Հայաստանի նախագահի եւ զոյգ Հայրապետներու կողքին, մեծանուն բարերար Գըրգ Գըրգորեան, Միացեալ Նահանգներու Կարմիր Խաչի նախագահուհի Էլիզապէթ Տոլ, Միացեալ Հայկական Ֆոնտի ատենապետ Ալեքս Եմենիճեան, Հայաստանի Արտաքին նախարարը, Ուաշինկթընի եւ ՄԱԿ-ի դեսպանները, Լոս-Անճըլըսի աւագ հիւպատոսը եւ 1800 հոգի: Հանդիսութիւնը վարեց Միացեալ Հայկական Ֆոնտի ատենապետ Ալեքս Եմենիճեան: Տեսերիզի միջոցով իրենց ողջոյնի խօսքերը արտասանեցին ծերակուտական Պոպ Տոլ, Շարլ Ազնաւուր եւ Փոլ Անգա. այս վերջինը նաեւ մեկնաբանեց յատկապէս այս առթիւ գրուած երգ մը: Ֆոնտի գործադիր տնօրէն Յարութ Սասունեան ներկայացուց Ֆոնտի իննամեայ գործունէութիւնը եւ կատարած օժանդակութիւնները Հայաստանին: Խօսք առին Գըրգ Գըրգորեան, Էլիզապէթ Տոլ, Արամ Ա. եւ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսները եւ հուսկ՝ նախագահ Ռոպէր Քոչարեան:

Երեկոյթի ընթացքին ելոյթ ունեցաւ նաեւ ամերիկեան հեռատեսիլի հանրածանօթ երգիծաբան-հաղորդավար Ճէյ Լէնօ: Հանդիսութեան պաշտօնական բաժինը (երկուքուկէս ժամ) ուղղակի պատկերասփռուեցաւ հեռատեսիլէն:

Կիրակի, Սեպտեմբեր 27-ի առաւօտեան, Վէն Նայսի Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ պատարագեց Արամ Ա. Կաթողիկոս եւ քարոզեց Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը: Պատարագին ներկայ եղան նաեւ նախագահ Ռ. Քոչարեան եւ իր պատուիրակութիւնը: Արարողութիւնը ուղղակի պատկերասփռուեցաւ հեռատեսիլէն:

Նոյն ժամուն, նախագահին կինը՝ Պէլլա Քոչարեան, այցելեց Կլէնտէյլի Մեմորիըլ հիւանդանոցը: Կէսօրէ ետք ժամը 3-ին, նախագահը տուաւ մամուլի ասուլիս մը:

Երեկոյեան ժամը 6-ին, Եունիվերսըլ Սիթի ամփիթատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան 7-րդ տարեդարձի տօնախմբութիւնը, ուր խօսք առաւ նախագահ Ռ. Քոչարեան:

Երկուշաբթի, Սեպտ. 28-ի առաւօտեան, տիկին Պէլլա Քոչարեան այցելեց Կլէնտէյլի Էտվէնթիսթ հիւանդանոցը: Նախագահ Քոչարեան հանդիպում ունեցաւ մեծ գործարարներու հետ, Լոս-Անճըլըսի քաղաքապետ Ռիչըրտ Ռիըրտընի նստավայրին մէջ:

Նոյն օրը, երեկոյեան, Հայաստանի նախագահը մասնակցեցաւ Ուոլըտ Աֆէրս Գաունսըլի կազմակերպած ճաշին, Պիլթմոր պանդոկին մէջ:

Հայաստանի նախագահին եւ զոյգ Կաթողիկոսներուն ներկայութիւնը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց Լոս-Անճըլըսի հայկական գաղութին մէջ: Պատմական կոչուելու արժանի իրականութիւն մը, քանի որ առաջին անգամն է որ նախագահ եւ զոյգ հայրապետներ միատեղ ներկայ կը գտնուէին հայրենակերտումի նուիրուած ձեռնարկի մը, Սփիւռքի մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼԵՒՈՆ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

Լեւոն Զիլինկիրեանի (Լոնտոնէն) յաջորդական երկու նուագահանդէսներն են. Հոկտեմբեր 1, ժամը 20-ին Լիոնի Շաթօ տը Պանեօլ. յայտագիր՝ Մոցարթ, Տէպիւսի: Հոկտեմբեր 10, ժամը 20.30-ին, Փալէզոյի Սէն Մարթէն եկեղեցին, Իլ-տը-Ֆրանսի փառատօնի շրջագիծին մէջ յայտագիր՝ Մոցարթ, Եանաչէք, Մէնտէլսոն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԱՌՋԵՒ ԿԱՄ ԲԵՐԱՑԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Դ.
ՆՇԱՆԱԾՆԵՐԸ

ԱՆՆԱ. _ Կասկածի ու նախանձի բան չկայ, սովորականէն ժամ մը ետքը եկար ուզեցի պատճառը հասկնալ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Եւ ես ալ ըսի որ վիրաբուժական ծանր գործողութիւն մը կատարելու ստիպուած էի... պէտք էր հաստատել խօսքիս եւ ժամադրութեան խօսք չընել:

ԱՆՆԱ (թերահաւատ). _ Վիրաբուժական ի՞նչ գործողութիւն էր արդեօք, կրնա՞ս ըսել առանց մեղանչելու արհեստիդ պահանջած գաղտնապահութեան դէմ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Զարմանալի՛ հետաքըրքրութիւն... ափանտիսիթի գործողութիւն մը:

ԱՆՆԱ. – Որուն ենթական կի՞ն մըն էր:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Ո՛չ, այր մը: Բայց գըցենք այս վիրաբուժական խօսակցութիւնը որ չի պատշաճիր մեր կացութեան հետ... կ'ուզե՞ս որ քեզի դիտողութիւն մը ընեմ:

ԱՆՆԱ. _ Անհամբեր կը սպասեմ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Լաւ ուրեմն, այսօր քեզ աւելի գեղեցիկ կը գտնեմ քան ուրիշ անգամներ:

ԱՆՆԱ. _ Ուրեմն ուրիշ անգամներ տըգեղ էի...

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Կ'աղաչեմ, խօսքերը չխեղաթիւրենք... ըսի պարզապէս որ այսօր ա՛լ աւելի գեղեցիկ ես:

ԱՆՆԱ. _ Այդ յաւելուածական գեղեցկութիւնս կրնա՞ս բացատրել թէ ինչ բանի մէջ կը կայանայ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Բացատրութիւնը դըժւար է... այսօր աւելի հրապուրիչ ես ու աւելի տպաւորութիւն կը գործես կոր վրաս:

ԱՆՆԱ. _ Շնորհակալ եմ ձեր քոմփլիմանին եւ կ'ուզեմ փոխադարձել քեզի:

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Ինչպէ՞ս:

ԱՆՆԱ. – Յայտարարելով որ դուն ալ այսօր աւելի գեղեցիկ կ'երեւաս աչքիս:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Իրաւունք ունիմ այդ յայտարարութեան անկեղծութենէն կասկածելու:

ԱՆՆԱ. _ Ինչո՞ւ համար:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Որովհետեւ իմ յայտարարութենէս ետքը եկաւ եւ կրնայ անոր ընդօրինակութիւնը նկատուիլ:

ԱՆՆԱ. _ Ես առանց դիտողութեան հաւատացի քու ըսածիդ, հետեւաբար դուն ալ պէտք է նոյնը ընես:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Կը հպատակիմ քանի որ այդպէս կը հրամայես:

ԱՆՆԱ. _ Այսպէս ուրեմն հաստատուած իրողութիւն մըն է որ այսօր երկուքս ալ աւելի գեղեցիկ ենք քան երէկ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Ընդունեցայ:

ԱՆՆԱ. _ Իսկ վա՞ղը...

ՏՈՔԹՈՐԸ. - Վաղը Աստուծոյ կը պատկանի: Ձենք կրնար գիտնալ թէ ինչ պիտի պատահի:

ԱՆՆԱ. _ Շատ հաւանական է որ հակառակը պատահի:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Այսինքն փոխանակ գեղեցկանալու տգեղնա՞նք:

ԱՆՆԱ. _ Անշուշտ, քանի որ այդ է բընական օրէնքը... ամէն օր մէկմէկ քիչ մը կը ծերանանք եւ ծերութիւնը ինքնին տգեղութիւն մըն է:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Կը տեսնամ որ մելամաղձոտ տրամադրութեան մը մէջ ես այսօր, ինչ որ ներելի չէ նոր նշանուած աղջկան մը համար:

ԱՆՆԱ. _ Միայն այսօր չէ որ այդ տըրամադրութիւնը ունիմ, այլ բաւական ժամանակէ ի վեր... կամ եթէ կ'ուզես որ ճշդեմ թուականը... բայց ի՞նչ հարկ կայ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Ընդհակառակն, շատ կարեւոր է ատիկա... ըսէ՛ տեսնենք տխուր տրամադրութեանդ սկզբնաւորութեան թուականը:

ԱՆՆԱ (նեղուած). _ Չէ՛, մի ստիպեր:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Կը խնդրեմ որ ըսես:

ԱՆՆԱ. _ Ինչո՞ւ կ'ուզես որ անհաճոյ բաներ ըսեմ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Կամ բնաւ այդ խօսքերը ընելու չէիր եւ կամ պէտք է որ ամբողջացնես:

ԱՆՆԱ. _ Լաւ ուրեմն, մեր նշանուած օրէն ի վեր այս տրամադրութիւնը ունիմ:

ՏՈՔԹՈՐԸ (ապշահար). _ – Ի՛նչ կ'ըսես, ի՛նչ տարօրինակ յայտնութիւն, ի՛նչ խոստովանութիւն: Զիս պարզապէս կը յուսահատեցնես:

ԱՆՆԱ. _ Նախազգացում մը ունիմ... նախազգացում մը որ չեմ կրնար վանել, հակառակ փափաքիս:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Ի՞նչ նախազգացում:

ԱՆՆԱ. _ Ինծի այնպէս կը թուի որ մեր ամուսնական կեանքը դժբախտ պիտի ըլլայ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Ի՛նչ խենթ ենթադրութիւն:

ԱՆՆԱ. _ Ենթադրութիւն մը չէ, այլ պարզ նախազգացում մը առանց որեւէ պատճառի:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Ընդհակառակն, ես ամէն բան փայլուն կը տեսնամ:

ԱՆՆԱ. _ Երանի՛ քեզի:

ՏՈՔԹՈՐԸ. _ Բայց պէտք է որ դուն ալ իմ լաւատեսութիւնս ունենաս.

ԱՆՆԱ. _ Եթէ կարենայի... բայց, ափսո՜ս, ինծի կը թուի թէ զիս չես սիրեր... կամ շատ թեթեւ, շատ հարեւանցի կերպով կը սիրես եւ թէ այդ սէրը, եթէ երբեք գոյութիւն ունի, շուտով պիտի անցնի:

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Այդ խօսքերովդ պարզապէս զիս կը վիրաւորես... եթէ քեզ չսիրէի՝ ինչո՞ւ պիտի ուզէի հետդ ամուսնանալ:

(Շար. 19)

(Շար. Ա. էջէն)

խար ենք, ի՞նչ ընենք: Հիմա մեզի կը մընայ նոր տնօրէն նշանակել եւ շարունակել գործը: Հիմնադրամին նման տակաւին մանուկ կազմակերպութեան մը պարագային բնական է որ ամէն անգամ երբ Հայաստանի, կամ Ղարաբաղի մէջ ցնցող դէպք մը կ՚արձանագրուի, մարդոց միտքին մէջ հարցականներ ծագին. ու մեր պարտականութիւնն է անհրաժեշտ բացատրութիւնները, ապահովութիւնը տալ: Առ այդ, կը կրկնեմ որ Հայաստանի, Ղարաբաղի մէջ կացութիւնը դժուար է, բայց, բառերս կշռելով կ՚ըսեմ, եթէ Հիմնադրամը եղած չըլլար, կացութիւնը կ՚ըլլար շատ աւելի դժուար եւ այն յաղթանակները զորս մենք տարինք, շատ աւելի սուղ գին կը պահանջէին: Յաղթանակ՝ շրջափակումին դէմ, Ղարաբաղի մէջ, յաղթանակ՝ ի վերջոյ, անկախութիւնը պահպանելու մէջ: Օրինակներ կ՚ուզեմ տալ. մեր առաջին ծրագիրներէն եղաւ Պարսկաստանի ճամբուն շինութիւնը: Եթէ Հիմնադրամը այդ ճամբան բացած չըլլար, ի՞նչ պիտի ըլլար Հայաստանի եւ Ղարաբաղի կացութիւնը երբ միւս բոլոր սահմանները գոց էին: Այդ դժուար օրերուն պարէնը, վառելանիւթը, նախնիւթերը այդ ճամբով Հայաստան, անկէ ալ Ղարաբաղ մտան: Երկրորդ օրինակ մը՝ 1993 - 94-ի ձմեռ ծրագիրն էր: Եթէ ան չըլլար, ի՞նչ պիտի ըլլար ժողովուրդին վիճակը: Այս պարագաներուն է որ Հիմնադրամը ապացոյցը տուաւ որ հայ ժողովուրդը կրնայ ամենադժուար պայմաններու մէջ ալ ճիգ թափել ու դիմագրել: Օրինակ մըն ալ զոր կ՚ուզեմ յիշել, Ջաւախքի ճամբան է: Այսօր շատերու ծանօթ է այդ շրջանին վիճակը, բայց 2-3 տարի առաջ այդպէս չէր: Փակ շրջանակի մը մէջ խեղդուած այդ շրջանին համար դուռ մը, պատուհան մըն է այդ ճամբան ներկայիս: Եւ վերջապէս, քանի մը օր առաջ բացումը կատարուեցաւ Գորիս-Շուշի ճամբուն որ 50 քմ-նոց առաջին բնական կապն է Հայաստանի եւ Ղարաբաղի: Այսօր եթէ ժողովուրդի վերադարձ կայ Ղարաբաղ, տասը մէկ մասն ալ շնորհիւ Հիմնադրամին է. շնորհիւ ճամբուն, ելեկտրականութեան ցանցին, ջրատարներուն: Տակաւին չեմ խօսիր վերականգնուած գիւղերուն, պատերազմի զոհերու եօթը հազար որբի տրուած ամսականներուն մասին: Այս բոլորէն ետք ես շշմած կը մնամ լսելով Հիմնադրամի մասին տարածուող շշուկները:

Հ. - Ր. Յովհաննէսեանի բացակայութենէն ի վեր արդէն տասը օր անցած է եւ այնքան ծանրակշիռ հաստատումներու մասին Հիմնադրամի բարձրագոյն ղեկավարութիւնը ոչ մէկ անդրադարձ ունեցաւ: Կասկածներու, շշուկներու զարկ տուող ազդակ մը չէ՞ այս պարագան ալ: Ինչո՞ւ այս լռութիւնը:

Պ. - Յստակ է որ հաղորդակցութեան գետնի վրայ թերացում կայ: Պէտք է գործադիր վարչութիւնը անմիջապէս համայն հայութեան յայտարարէր որ Հիմնադրամը գործը կը շարունակէ եւ ի մօտոյ նոր տնօրէն պիտի նշանակուի: Յոյսով եմ որ այս տեսակցութիւնը մասամբ կը գոհացնէ յստակացումի պահանջքը: Բնական է որ մարդիկ շշմած են որովհետեւ ոչ ոք կը սպասէր այդ հրաժարականին եւ մանաւանդ նման յայտարարութեան:

Հ. - Նկատի առնելով որ այդ յայտարարութիւնը առաւելապէս անձնական է Սփիւռքի պատասխանատուներուդ, կը մտածուի՞ զնէ այս շրջանակին կողմէ հակազդեցութիւն մը բանաձեւել:

Պ. - Իւրաքանչիւր տեղական յանձնախումբ կը փորձէ նոր ծնած դժուարութիւնները դարմանել: Մեր գործը աւելի դժուարացաւ. ատիկա շատ յստակ է: Պէտք է աւելի աշխուժացնել մեր քարոզչական թափը որպէսզի Ր. Յովհաննէսեանի յայտարարութեամբ ծնած շփոթները փարատին: Արդէն որոշուած է որ անմիջապէս որ նոր տնօրէնը նշանակուի, ժողով մը գումարուի բոլոր տեղական յանձնախումբերով, նախ քննենք կացութիւնը, ապա մտածենք նոր քայլերու մասին: Ինչ կը վերաբերի մեզի՝ Ֆրանսայի յանձնախումբին, որոշած ենք յաջորդ շաբաթ իսկ յայտարարութիւն մը հրապարակել մեր թերթին մէջ որ կ՚ուղղուի բոլոր նուիրատուներուն: Կը կրկնեմ. մեր գործը ի զուր աւելի դժուարացաւ ու ցաւօք, ստեղծուեցաւ կացութիւն մը որ պէտք չէ ստեղծուէր պարզապէս:

Հ. - Այս առիթով, որպէս քննադատութիւն, բունեցաւ տակաւին թէ Հիմնադրամին գումարները ամբողջութեամբ սպառած են, թէ դրամ չէ մնացած, եւլն.:

Պ. - Բնական է որ այդպէս ըլլայ, քանի որ մենք անձեռնմխելի գումար չունինք. եկած դրամը անմիջապէս կ՚երթայ որոշուած ծրագրի մը: Առաջին օրէն այդպէս է եւ այդպէս ալ պիտի ըլլայ, որովհետեւ եկած դրամը պիտի երթայ ինքնաբերաբար: Իրականութեան մէջ զօրաշարժի, մարդասիրական գործի կազմակերպութիւն է, աւելի քան հիմնադրամ: Աւելցնեմ որ Ր. Յովհաննէսեանի յայտարարութեան մէջ ես չտեսայ «մարդասիրական» բառը: Մինչդեռ ատիկա է ըրածը: Առաջին օրէն ատիկա եղած է ընտրուած կոչումը: Կան անձեռնմխելի հիմնադրամի տէր ուրիշ կազմակերպութիւններ որոնց մենք մրցակից չենք, այլ անոնց ըրածը ամբողջացնող տարր որպէս շտապ մարդասիրական կազմակերպութիւն. եւ որպէս այդ, մեր սնտուկին մէջ դրամ չէ եղած, չկայ եւ պիտի չըլլայ:

Տեսակցեցաւ՝
Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Անի Թօրիկեանի
(ծնեալ՝ Տէտէեան)

մահուան (Պէյրութ) քառասունքին առթիւ Պ. Վ. Աթթարեան 1.000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի անդամական ժողովը տեղի կ՚ունենայ Շաբաթ, Հոկտ. 3, կէսօրէ յետոյ ժամը 16-ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԵՐԵԿՈՅԹ

Նիւթ՝

"ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԵՐԱԶ, ՔԱՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ"

Սահիկներու ցուցադրութիւն

Կը դասախօսէ՝
ՏՈՔԹ. ՀՐԱՆԴ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 8,
ժամը 20.30-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 Paris

DANSE ARMÉNIENNE A L'UGAB
REUNION D'INFORMATION
ET INSCRIPTION
LE LUNDI 12 OCTOBRE à 20 h 30
La troupe de danse arménienne
« *BAIDZAR* »
de l'UGAB recherche des danseurs et des danseuses pour la création de son nouveau spectacle.
Répétitions les lundis soirs à 20h30 au Centre Culturel «A. Manoogian»
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS
Tél. : 01. 30. 60. 06. 36.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ
ՑԵՄԵՆՏ՝ ԱՌԱՋԱՏԱՐ

Ահաւասիկ ֆութպոլի Հայաստանի ախոյեանութեան 23-րդ շարթուան (Սեպտ. 25-26-27) արդիւնքները. -

Երեւան - Փիւնիկ		5 - 1
Էրեբունի Հ.Մ.Մ. - Ցեմենտ		1 - 3
Արարատ - Շիրակ		3 - 1

Ախոյենութեան աւարտին հինգ շաբաթ մնացած ընդհանուր դասաւորումը կը պարզէ հետեւեալ պատկերը.-

1.-	Ցեմենտ	52 կէտ
2.-	Շիրակ	49
3.-	Երեւան	39
4.-	Էրեբունի-Հ.Մ.Մ.	31
5.-	Արարատ	26
6.-	Փիւնիկ	18

Ախոյենութեան յաջողագոյն ռմբարկուն է Շիրակէն Արթիւր Պետրոսեան, 12 կոլով:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

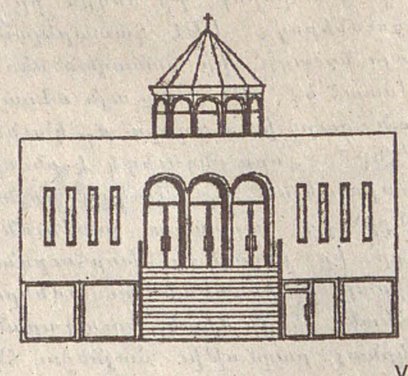

A L'OCCASION DE SON ANNIVERSAIRE
L'EGLISE EVANGELIQUE ARMENIENNE
28, avenue Bourgain —
55, avenue Victor Cresson
92130 Issy-les-Moulineaux
vous invite à

3 journées portes ouvertes

Vendredi 9 Octobre

- **20 h 30** Concert d'orgue avec la virtuose Nariné SIMONIAN : J.-S. Bach, F. Mendelsohn, F. Liszt, Komitas, E. Gigout. **Entrée libre et gratuite**

Samedi 10 Octobre

- **15 h** Fête pour les enfants de 6 à 12 ans: jeux, film, goûter, lâcher de ballons.
- **20 h 30** Chorale Ile-de-France : 60 choristes chantent leur joie de vivre et leur espérance.

Dimanche 11 Octobre

- **10 h 30** Culte animé par les jeunes
- **13 h** Repas communautaire
- **15 h** Film anniversaire, animation musicale.

Entrée libre et gratuite

FOIRE INTERNATIONALE DE MARSEILLE
25 SEPTEMBRE — 5 OCTOBRE

PAVILLON DE L'ARMÉNIE
Hall 6

Organisateur : **Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture**
Accueil : **Conseil Général des Bouches-du-Rhône**

JOURNEE OFFICIELLE DE L'ARMENIE
VENDREDI 2 OCTOBRE

En présence de : Jean-Noël GUERINI, *Président du Conseil Général du Département des Bouches-du Rhône*, Michel KESTER, *Président-Directeur Général de la SAFIM*, M. Armen PETROSSIAN, *Vice-Ministre de l'Industrie et du Commerce de la République d'Arménie*, M. Michel DARY, *Député européen, Conseiller Général, Délégué aux Relations Internationales*, M. Arsène BAGDASSARIAN, *Représentant l'Agence de Développement économique de l'Arménie*, M. Gaguik ASATRIAN, *Président-Directeur Général de la firme «Uniservice»*, M. Ernest SEFERIAN, *Vice-Président honoraire de la C.C.I.M.P., Président de la Chambre de Commerce Franco-Arménienne*, M Garo HOVSEPIAN, *Président de la Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture*, M. Albert BOGOSSIAN, *Secrétaire Général de la Chambre de Commerce Franco-Arménienne*.

PROGRAMME DE LA JOURNEE

11 h	: Point Presse à la Salle de presse;
12 h	: Accueil de la délégation suivi de la visite du Pavillon de l'Arménie — Apéritif au Palais des Arts;
12 h 30	: Allocutions;
13 h	: Déjeuner sur réservation uniquement au Palais des Arts, salle Gyptis, tél.: **04. 91. 66. 18. 80;**
15 h	: Conférence-débat — Palais des Arts, salle Pythéas : Thème: «**OSER L'ARMENIE**» *«Les banques mutualistes en Arménie. Problèmes juridiques et Investissements»;*
18 h 30	: Animation artistique — Pavillon de l'Arménie. Hall 6.

Grand Bal d'Automne
organisé par
L'UNION
GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE DE LYON

SAMEDI 10 OCTOBRE à partir de 21 heures
dans les Salons du
CASINO de Charbonnières «Le Lyon Vert»
200, avenue du Casino

Soirée animée par l'Orchestre
GAYDZAG
au complet

Renseignements et vente des billets : 04. 78. 35. 06. 56

Tenue correcte exigée *Prix d'entrée : 100 Frs*

Buffet arménien

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2
VENDREDI
2 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման ; Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19·477 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.477

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լ. ԺՈՍՓԷՆ որոշած է ստորագրել Եւրոպայի Խորհուրդին ուխտը որ կը վերաբերի փոքրամասնութեանց մշակոյթին եւ լեզուներուն: Պիտի քաջալերուին գաւառական բարբառները, Ֆրանսան ունի ութ տեղական լեզուներ՝ օքսիթանը, պրըթոնը, պասքը, գաթալանը, ֆլամանը, ալզասիէն - մոզելան եւ կորսերէնը: Եւրոպայի Խորհուրդին ուխտը քուէարկուած էր 1992-ին, ստորագրուած է 18 երկիրներու կողմէ (Եւրոպայի Խորհուրդը հիմնուած 1949-ին շուրջ 40 երկիրներ կը համախմբէ) եւ անոնցմէ ութը վաւերացուցած են: 1996-ին Ֆրանսան ալ ուսումնասիրած էր Շիրաքի դիմումին ընդառաջելով, բայց Պետութեան Խորհուրդը աննպաստ արտայայտուած էր, առարկելով որ խօսքը կը համեմատի Սահմանադրութեան թիւ 2 յօդուածին որ կը յայտարարէ. - «Հանրապետութեան լեզուն ֆրանսերէնն է»: Լ. Ժոսփէն Սահմանադրութեան մասնագէտի մը յանձնած է ուսումնասիրութիւնը ուխտին եւ անոր յարմարեցումը Սահմանադրութեան հետ: Արդարեւ ուխտին 3-րդ բաժինը կը վերաբերի «շրջաններու կամ փոքրամասնութեանց լեզուներու գործածութեան հանրային կեանքի մէջ»: Կարգ մը յօդուածներ, օրինակ, կը նախատեսեն որ դատավարութեան ընթացքին ամբաստանեալը կրնայ իր լեզուով խօսիլ, նաեւ «ազգային օրէնսդրական բնագիրը պէտք է մատչելի ըլլայ գաւառական կամ փոքրամասնութեանց լեզուներով»: Յստակ է որ Պետութեան Խորհուրդը կրնայ մտահոգուիլ ինչպէս «Լիպերասիոն» դիտել կուտայ, դատ մը՝ Պասքերէն կամ Ընկերային Ապահովագրութեան հարցարանները՝ պրըթոներէն կրնան ըլլալ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նոր վարչապետը Շրէօտէր Փարիզ եկաւ Սեպտեմբեր 30-ին եւ ապահովութիւն տուաւ Շիրաքի որ Գերմանիա - Ֆրանսա առանցքը կը մնայ եւ կրնայ աւելի ալ ամրապնդուիլ: Ֆրանսա այն մտավախութիւնը ունէր որ Շրէօտէր կրնայ աւելի Անգլիոյ յարիլ:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ 1·1% զգալի յաւելում մը կրած է Օգոստոսին, հրապարակը նետելով 33 հազար նոր գործազուրկներ եւ պաշտօնական ամբողջական թիւը բերելով 2 միլիոն 997·600-ի: Մարթին Օպրին բնաւ չի մտահոգուիր այս յաւելումին պատճառաւ զոր «պարագայական» կ'որակէ:

ԹՈՒՐՔԻԱ բողոքի գիր մը յանձնած է Իտալիոյ Անգարայի դեսպանին, Ազգային ժողովի շէնքին մէջ քրտական աքսորական Խորհրդարանին տեղ տուած ըլլալուն պատճառով: Անգարա զայրացած է յատկապէս տեսնելով որ իտալական կուսակցութիւններէ ներկայացուցիչներ ալ մասնակցած են քրտական Խորհրդարանին բացումին, ինչպէս նաեւ Ռուսաստանէն, Յունաստանէն, Ռումանիայէն, Իսրայէլէն, Կիպրոսէն երեսփոխաններ եւ Լիբանանէն հայ ներկայացուցիչ մը: Իտալացի պատասխանատուներ քրտական Խորհրդարանի գումարումը արգիլելու Թրքական դիմումներուն պատասխանած են թէ իրենց երկրին օրէնքներով բոլոր անոնք որոնք յանցաւոր չեն, ազատ են իրենց տեսակէտները արտայայտելու. ուստի առիթ չկայ արգիլելու Խորհրդարանին նիստը: Թուրք մամուլի վերլուծողներ երեւոյթը կը մեկնաբանեն որպէս

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Սեպտ. 30 / Հոկտ. 1)

ԼՂՀ

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՐՔՈՒՄԸ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ադրբեջանի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը Սեպտ. 28-ի հաղորդագրութեամբ մը յայտնած է թէ նոյն օրը հայկական 15-20 հոգինոց խումբ մը Աղդամի մէջ հետախուզական արշաւի ընթացքին փորձած է ադրբեջանական զօրամասեր թափանցել, բայց ձախողած է ու փոխադարձ հրացանաձգութեան ընթացքին երկու զոհ տուած է, երկու հոգի ալ վիրաւորուած են: ԼՂՀ Պաշտպանութեան նախարարութեան մամուլի դրասենեակը յայտարարած է թէ բռնածը բացարձակապէս չի համապատասխաներ իրականութեան: Սեպտ. 25-էն ի վեր ԼՂՀ զինեալ ուժերը զօրավարժութիւններ կը կատարեն եւ թէ վերջին ամսուան ընթացքին բանակը ոչ մէկ զոհ տուած է, ադրբեջանա - ղարաբաղեան հակամարտութեան շրջանակին մէջ ալ ոչ մէկ միջադէպ արձանագրուած է:

***

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ Բ. ՓՈՒԼ ԿԸ ՈՒՆԵՆԱՅ

Սեպտ. 27-ի տեղական ինքնակառավարման մարմիններու ընտրութեան Ստեփանակերտի քաղաքապետ Կ. Բաբայեանէն զատ ընտրուած են նաեւ Մարտակերտի եւ Ասկերանի համայնքապետերը. առաջինը Իլյիչ Բաղրեանն է, երկրորդը Վլադիմիր Բալասանեանը: Իսկ Մարտունիի, Հադրութի եւ Շուշիի մէջ կը կատարուի Բ. փուլ մը:

***

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐ

Կառավարական որոշումով, ԼՂՀ հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի հաղորդումներու վարչութեան պետ նշանակուած է Ռազմիկ Ղեւոնդեան: Ան կը փոխարինէ իր դիմումով պաշտօնէն ազատ կացուցուած Վարդգէս Բաղրեանը: Ռ. Ղեւոնդեան մինչ այդ պաշտօն կը վարէր Ֆինանսներու Նախարարութեան մէջ:

Թուրքիոյ դէմ ՓՔՔ-ի վերջերս ձեռնարկած պայքարին մէկ փուլը. պայքար, որուն նպատակն է յատկապէս Եւրոպայի մէջ Թուրքիոյ դէմ ճակատ մը ստեղծել ու մեկուսացնել զայն:

ԼԻՈՆԻ Լոուար խոլօ հիւանդանոցին հարցը բաւական ծաւալ կ'առնէ, մեռեալներու թիւը 10-ի հասած ըլլալով: Ծանօթ է որ Սեպտեմբեր 25-էն 26-ի գիշերը հիւանդանոցին ելեկտրական հոսանքը կտրած է (ամբողջ թաղին ալ) եւ էլեքթրոժէն կազմածն ալ անբացատրելի պատճառներով չէ բանած եւ ծանր հիւանդներ, որոնք ստիպողական յատուկ խնամքներու բաժինն էին, այլ հիւանդանոցներ փոխադրուած են: Ասոնցմէ տասը մեռած է: Բժշկապետները կ'ըսեն թէ արդէն ուշ կամ կանուխ դատապարտուած էին: Այս արդարացումը չի գոհացըներ սակայն եւ կառավարութիւնը յատուկ մասնագէտ մը ղրկած է եւ Ժ. Շիրաք ալ կ'ուզէ որ պատասխանատուութիւնները ճշդուին:

ՅԱՌԱՋԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿ. ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆԻ ՀԵՏ

Բ.

ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ ՍՓԻՒՌՔ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱՆԿԻՒՆԷՆ

Ֆրանսայի հայկական Հիմնադրամի նախագահ Պետրոս Թերզեանի հետ զրոյցը մեկնած ըլլալով հանդերձ Ր. Յովհաննէսեանի անակնկալ հրաժարականէն թելադրուած հարցականներէ, չէր կըրնար շրջանցել այլ մարզեր ալ: Ասոնց գլխաւորը Հիմնադրամին ներկայացուցած իմաստն ու արժէքն էր Սփիւռք — Հայաստան յարաբերութիւններու տեսանկիւնէն: Մանաւանդ որ Պ. Թերզեան մտաւորականը չէր կրնար անտեսել այս մարզը, երբ այսօր ան ուշադրաւ կերպով նիւթ կ'ըլլայ թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի մէջ: Ճիշդ է որ մօտեցումները տակաւին, սխալ չէ ըսել որ տիրապետուած են զգացականէն, լոզունգայինէն. բայց արդէն ներկայ է աւելի իրապաշտ ըլլալու, յատկապէս՝ ի վերջոյ իրատեսական հիմերու վրայ զետեղելու յաճախ սա կամ նա անկնկալութիւններով չհաւործուած ըՍփիւռք — Հայաստան կապերու ոլորտը: Իսկ Հիմնադրամը «համահայկական» իր որակումով, առաջին եւ գործնական նախաձեռնութիւնը կը ներկայացնէ այդ ձգտումին ուղղութեամբ: Այդպէս է, նոյնիսկ երբ ներկայիս այդ շրջանակին մէջ կարելի չէ խօսիլ փոխադարձ կապերու մասին, քանի որ Հիմնադրամին ծընունդ տուողը Հայաստանի ծով պահանջներուն Սփիւռքի միջոցներով, գոնէ մասամբ, դարման բերելու ջանքն էր: Տնտեսականը ըլլալով հանդերձ ընկերութեան մը կարեւորագոյն գործօններէն, կրնա՞յ առանձին տանիլ տարասփիւռ ամբողջութեան մը միասնութեան բարդ, դժուար իրագործելի հոլովոյթը:

Այս առաքելութեան մէջ Հիմնադրամին առանձնութիւնը երբեմն նաեւ քննադատութիւններու նիւթ ալ կը հայթայթէ, զանազան տեսակէտներէ: Կան թերահաւատներ որոնց համար անկախութեան եօթը տարուան ընթացքին միայն Հիմնադրամով գործնականի վերածուած միասնութիւնը անկեղծութեան պակաս մը կը թարգմանէ: Այս դատումը արդիւնք է նիւթականէն տարբեր մարզերու մէջ ալ գոնէ մօտեցում փորձելու տրամադրութեան բացակայութեան. բան մը որուն ամէնէն պերճախօս ապացոյցներէն է ուղղադրութեան ճիշդ միասնութեան յամառ ու անհեթեթ մերժումը Երեւանի կողմէ: Կան ուրիշներ ալ որոնք Հիմնադրամին միջոցով Հայաստանի համար գործածուած գումարները Սփիւռքի պիտաճէններէն զեղչուած կը նկատեն, այն տրամաբանութեամբ որ ինչ ալ ըլլայ հայութեան տալու կարողականութիւնը, չի կրնար իմաստ ներկայացնել այն հսկայական գումարներուն քով զորս Հայաստան որպէս պետութիւն կը ստանայ միջազգային կազմակերպութիւններէ, հաստատութիւններէ: Կան վերջապէս անհատներ որոնք հակադիր մօտեցումով, անբաւարար կը նկատեն մինչեւ այսօր Հիմնադրամին տրուածը, համեմատած՝ ըՍփիւռքի հայութեան նիւթական զօրութեան:

Պ. Թերզեանի հետ զրոյցը առիթ կուտար օրակարգի բերելու նաեւ այս կարգի հարցեր, հոս չէ թէ համառօտակի:

***

Հ. - Հիմնադրամին առընչութեամբ ամէն առիթով կրկնուած միասնութեան լոզունգը չէ՞ք կարծեր որ քիչ մը խախուտ կը մնայ երբ մօտ տասը տարուան ընթացքին նիւթականէն ուրիշ յծակ չունեցաւ:

Պ. - Պատասխանը շատ յստակ է: Հիմնադրամը այո՛, անհրաժեշտ կառոյց է, բայց անբաւարար՝ Սփիւռք — Հայաստան կապերը իրենց լրումին հասցնելու համար: Եւ այս անբաւարարութիւնը, դժբախտաբար, անկախութենէն մինչեւ այսօր չենք կրցած լրացնել: Թերացումը թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ մեր կողմէն է: Հիմնադրամը այդ գետնին բազմաթիւ բաց օղակներէն միայն մէկը կը ներկայացնէ: Ատիկա մարդասիրական գործի օղակն է: Անդին կը մնան անհամար ուրիշներ որոնք տակաւին պատասխանի կը սպասեն եւ այդ պատասխանը կ'ուշանայ: Պէտք է երկու կողմն ալ արագ շարժի, որովհետեւ կարելիութիւնները մեծ են, բայց ամէն անգամ որ ժամանակ կը կորսնցնենք այդ կարելիութիւնները բոլոր բնագաւառներուն մէջ թարգմանելու իրականութեան, մե՛նք է որ կը կորսնցնենք:

Հիմնադրամը, ըստ իս, պէտք է զարգանայ եւ նոր փուլի հասնի. այդ իմաստով ալ յոյսեր ունինք որ յաջորդ հանգրուանին կրնանք մեր դերը զարգացնել: Մինչեւ հիմա գործած ենք պարզ մակարդակի մը վրայ. այսինքն՝ դրամահաւաքի զօրաշարժ եւ հանգանակուած գումարներով ծրագիրներու իրագործում: Այս գործին ընթացքին նաեւ անդրադարձանք որ կայ ուրիշ կարելիութիւն մը. Հայաստանի, Ղարաբաղի, Սփիւռքի զանազան երկիրներուն թէ՛ տեղական, թէ՛ շրջանային, թէ պետական մարմիններուն հետ ընկերային, տնտեսական յարաբերութիւններ ստեղծելու հեռանկարն է ատիկա ուր Հիմնադրամը կրնայ քաթալիզէօրի, միջնորդի դեր կատարել, որպէս մարմին մը որ քով քովի կը բերէ, ծրագիրը կը յստակացնէ, կապերը կը հաստատէ, ծրագիրը ճամբայ կը հանէ. ատկէ ետք ծրագիր իր թափով կ'ընթանայ: Օրինակներ տամ հոս. մենք Ֆրանսայի շրջաններուն, նահանգներուն, քաղաքներուն հետ կապեր ունինք: Շատ պատահած է որ շրջան մը, կամ նահանգ մը մեզի ըսէ թէ ուրախ է մեր ծրագիրներուն մասնակցելով, բայց ուրիշ մարզերու ալ կ'ուզէն ձեռնարկել, ինչպէս անտառայինը: Եւ այս բնագաւառին մէջ մեծ կարիք կայ Հայաստանի մէջ, քանի որ անկախ բնապահական կարեւորութենէն, անտառը մեծ ազդակ է հողագործութեան, կլիմայի ու այլ առումներով: Ուրիշ առաջարկներ ունեցանք գործակցելու ձկնաբուծութեան, հողագործութեան շրջանակներուն մէջ: Կայ Ֆրանսայի հետ Հայաստանի մէջ արհեստավարժութեան պատրաստութեան օղակը հիմնելու ծրագիր, եւայլն: Մենք այս բոլորին չկրցանք ընդառաջել նախ որովհետեւ մեր սահմանադրութեամբ ատոր կոչումը չունինք, ոչ ալ կառոյցը. նաեւ Հայաստանի մէջ մեզի համապատասխան մարմիններ չունինք: Ուստի այսօր հարցը դրուած է նոր փուլի մը անցնելու եւ մեր ներկայի գործին զուգահեռ, դառնալու նաեւ յարաբերութիւններ մշակող մարմին մը, այնպիսի մար-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՔԱՄԻՇԼԻ. ԳՈՅԱՏԵՒՈՂ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԸ՝ ԱՆԱՊԱՏԷՆ ԱՆԴԻՆ, ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Առաջին նայուածքով Քամիշլին կը թուի ըլլալ դարաւոր պատմութեամբ Արեւելքի քաղաք մը, ուր կ'ապրին արեւուն տակ կը գոյակցին արեւելեան զանազան հին ժողովուրդներ ու կրօնքներ։

Բայց օտար այցելուին համար, որ Սուրիոյ հիւսիս-արեւելքի ծայրագոյն հատուածին մէջ գտնուող այս քաղաքը կը ժամանէ Դամասկոսը, Հալէպը, Հոմսը ու Համան տեսնելէ ետք, ի տարբերութիւն սուրիական հազարամեայ այս քաղաքներուն, Քամիշլիի մէջ ոչինչ կը գտնէ հնագիտական հարստութիւններու իմաստով։

Ընդհակառակն. ամբողջ Քամիշլին կառուցուած է պարզ ու յստակ յատակագիծի մը հիմամբ։ Լայն, օդասուն ու մաքուր փողոցներ, իրարու միջեւ համաչափ ու անխախտ զուգահեռներ կազմելով, արդի քաղաքի մը բնոյթը կու տան Քամիշլիին եւ հակապատկերն են Հալէպի կամ Դամասկոսի հին թաղամասերու զարձգարձիկ, նեղ ու մութ փողոցներուն։ Բայց Քամիշլիի ներքին հակադրութիւնը մեծ է։ Նոյն քաղաքին մէջ համատեղ կ'ապրին Արեւելքի ամէնէն հին ժողովուրդներէն ոմանք, յաճախ թողլով այն խաբուսիկ տպաւորութիւնը թէ այս գոյակցութիւնը Քամիշլիի մէջ ունի դարաւոր անցեալ...։

* * *

Ուղեկիցիս՝ Արմէնին հետ, կ'անցնինք Քամիշլիի շուկայէն։ Լայն տարածութեան մը վրայ կառուցուած է քաղաքի գոց շուկան, երկաթաշէն սիւներով։ Արմէնին հաստատումով, սոյն շուկան շինուած է Ֆրանսական հոգատարական իշխանութիւններուն կողմէ։ Ճանապարհնիս շարունակելով դէպի հիւսիս՝ Թրքական սահմանագիծ, Արմէն ցոյց կու տայ քաղաքին զօրակայանը, որ նոյնպէս Ֆրանսական կառոյց մըն է։

Ապա, սահմանագծի երկայնքով, կ'ուղղուինք դէպի արեւելք, մինչեւ որ կը հասնինք երկաթուղագծի կայարանը։ Թուրքիան ու Սուրիան բաժնող սահմանագիծը Կարկամէշէն մինչեւ Քամիշլի, այլ խօսքով թուրքեւսուրիական ամբողջ սահմանագիծին մօտ երկու-երրորդ երկարութիւնը, կազմուած է այսպէս կոչուած Պաղտատի ուղիով։ Այս երկաթուղագիծին կառուցումը մաս կը կազմէ Առաջին Համաշխարհային Պատերազմի դրուագային էջերուն։ Գերմանական բանակը վիթխարի ճիգերով կը փորձէր իրականացնել երկաթուղագծին կառուցումը, որպէսզի հնարաւոր ըլլար միանալ Մուսուլին ու անոր քարիւղի հանքերուն։ Երկաթուղագիծը հասած էր մինչեւ Նիսիպին-Քամիշլի կէտին, երբ պատերազմական գործողութիւններու յետագայ ընթացքը անհնար դարձուց այս ծրագրին ամբողջացումը։ Սուրիոյ մէջ, Ֆրանսական հոգատարութեան շրջանին, երկաթուղագիծը երկարեցաւ մինչեւ Սուրիա-Իրաք սահմանը, իսկ Քամիշլիի մօտիկ, Ֆրանսական իշխանութիւնները կառուցեցին կայարան մը, որ մինչեւ այսօր կը գործէ։

Ֆրանսացիներու ձգած հետքերը բազմաթիւ ու բազմակողմանի են այս քաղաքին մէջ։

* * *

1920 թուականին, Սան Ռեմոյի դաշնագրի որոշումներուն հիմամբ, Ֆրանսական իշխանութիւնները երբ պաշտօնապէս ստանձնեցին Սուրիոյ հոգատարութիւնը, լուրջ դժուարութիւններու դէմ յանդիման եկան երկրի հիւսիս-արեւելեան շրջանին մէջ իրենց գերիշխանութիւնը հաստատելու համար։ Այդ ժամանակներուն, այստեղ՝ Բարձր Ճեզիրէ կոչուող այս տարածքաշրջանին մէջ, ո՛չ մէկ քաղաք կամ աւան գոյութիւն ունէր։ Հեռաւոր անցեալին մինչեւ միջին ասիական ցեղախումբերու այս տարածքներուն ուղղութեամբ արշաւանքները, շրջանը կը յատկանշուէր իր բերրի դաշտերով, հարուստ աւաններով ու յառաջադէմ գիւղատնտեսութեամբ։ Գիւղական տեղաբնիկ համայնքները մեծապէս զարգացուցած էին ոռոգման արուեստը, օգտագործելով հիւսիսէն՝ Տաւրոսեան լեռներէն հոսող բազմաթիւ գետերն ու առուները։ Բայց հազարամեակէ մը ի վեր, յաջորդական պատերազմներն ու արշաւանքները ոչնչացուցին գիւղական այս համայնքները․ սուրիական անապատը այլեւս մարդկային դիմադրութեան չհանդիպելով, հետզհետէ իր աւազներուն մէջ ողողեց այս տարածքին մէջ մարդկային ստեղծագործութեան բոլոր հետքերը։ Այս պայմաններուն մէջ, Բարձր Ճեզիրէի միակ բնակիչները դարձան թափառաշրջիկ ցեղախումբերը։

1920-ական տարիներուն այս տարածքը կը ներկայացնէր ռազմավարական կարեւորութիւն, նկատի ունենալով որ անիկա ուղղակի սահմանակից էր Իրաքեան Մուսուլով, որուն պատկանելիութեան հարցով սուր պայքար կը մղուէր Բրիտանացիներուն ու Թուրքերուն միջեւ։ Թուրքիա կը փորձէր իր հակակշիռին տակ պահել Սուրիոյ հիւսիս-արեւելքը՝ Մուսուլի դէմ ռազմական հաւանական գործողութիւններու հարցով հակառակորդին դիմաց դիրքի առաւելութիւններ ունենալու հիմնական նպատակով։

1920-ականներու սկիզբը, Ֆրանսական իշխանութիւններու առաջին փորձը այս տարածքին մէջ հաստատուելու համար կը մատնուի ձախողութեան։ Անոր դէմ կ'ելլեն Թուրքիոյ հովանաւորութիւնը վայելող քիւրտ ցեղախումբեր, ինչպէս նաեւ իրենց անկախութիւնը պահել ձգտող ու էմիր Ֆայսալի ղեկավարած արաբ ազգայնական շարժումի համակիր արաբ եւ քիւրտ ցեղախումբեր։

Բայց քաղաքական իրադարձութիւնները հետզհետէ զարգացան ի նպաստ Ֆրանսացիներուն, եւ մինչեւ 1930 թուականը տարածքաշրջանը ամբողջութեամբ կ'անցնի Ֆրանսական գերիշխանութեան տակ։ Այս տարիներուն է որ հիմք կը դրուի Բարձր Ճեզիրէի գլխաւոր քաղաքներուն՝ Հասաքէ, Քամիշլի, Տերիկ, բոլորն ալ Ֆրանսական յղացումներ, իսկ ուրիշներ, որոնք նախապէս փոքրիկ աւաններ էին, կ'ապրին արագ զարգացում, ինչպէս Ռաս ուլ-Այն, Տըրպեսիէ, Այն Տիւար, Ամուտա։

Քաղաքային կեանքը քաջալերելով ու աշխուժացնելով, Ֆրանսական իշխանութիւնները հիմնականին մէջ մտադիր էին նստակեաց դարձնել թափառաշրջիկ պետուինի ու քիւրտ ցեղախումբերը, ինչպէս նաեւ առիթ տալ որ յատկապէս Թուրքիոյ հետ սահմանամերձ շրջաններուն մէջ ապրող քրիստոնեայ ժողովուրդներ բնակութիւն հաստատեն Բարձր Ճեզիրէի մէջ։ Ֆրանսական իշխանութիւններուն համար քիւրտ - պետուին - թուրք - չէչէն այս միջավայրը խորթ էր տնտեսական, քաղաքական ու ընկերային ծրագիրներ զարգացնելու հեռանկարով, ու նման պայմաններու մէջ, յանձինս գլխաւորաբար քրիստոնեայ ժողովուրդներու, անոնք կը փնտռէին համագործակցելու յաւելեալ պատրաստակամ տարրեր։

Պէտք է ըսել որ երկու պարագաներուն ալ Ֆրանսացիները յաջողութեան հասան։

1920-ական տարիներէն սկսեալ, Քամիշլիի մէջ բնակիլ սկսան ասորի-ուղղափառներ, ասորի-կաթողիկէներ, հայ առաքելականներ, հայ կաթողիկէներ, Քիւրտեր, Արաբներ, Պետուիններ, Հրեաներ, ասորի-քաղդէականներ, ասորի-նեստորականներ։

Քամիշլին այս ձեւով վերածուած էր բազմազգեան ու բազմակրօն քաղաքի մը, կառուցուած Թուրքիոյ սահմանին ամէնէն մօտիկ մէկ կէտին վրայ, ուրկէ միայն մէկ քմ. անդին Թրքական Նիսիպին (Մծբին) քաղաքն է։

* * *

Այսօրուան Քամիշլին մեծամասնութեամբ քրտաբնակ է։ Քիւրտ բազմանդամ ընտանիքներու հաստատումով, քրիստոնեայ ընտանիքներու դէպի արեւմտեան երկիրներ արտագաղթով, Հրեաներու վերջնական հեռացումով, մերօրեայ Քամիշլին, որուն բնակչութիւնը կ'ենթադրուի 150 հազարէն աւելի, հաւանաբար 70 տոկոսով քրտաբնակ է։

Անհնար է պաշտօնական թիւերով հարցը քննել, նկատի ունենալով որ այս գծով պաշտօնական տուեալներ գոյութիւն չունին։ Սուրիական պետութիւնը իր կարգին կը դիմագրաւէ քրտական ներքին խնդիր մը, հետեւաբար պետական գրաքննութիւնը շատ աշխոյժ է Բարձր Ճեզիրէէն ներս քրտական հոծ ներկայութիւնը առաւելագոյն չափով նսեմացնելու հարցով։ Ցամենայնդէպս քաղաքը այցելողին համար ամէն քայլափոխի նկատելի է քրտական ներկայութիւնը։ Շուկային մէջ ամէնէն աւելի շատ լսուող լեզուն քրտերէնն է, իսկ բոլոր միւս ազգաբնակութիւնները կը տիրապետեն այս լեզուին։

«Տասնեակ հազարաւոր Քիւրտեր Սուրիոյ անկախութենէն ի վեր սուրիական ինքնութիւն չեն ստացած», կ'ըսէ քիւրտ խօսակիցս։ «Օրինակ ես, կը կրեմ միայն կեցութեան յատուկ արտօնագիր մը, որուն միջոցով իրաւունք ունեցած եմ դպրոց ու համալսարան յաճախելու, բայց, յետագային, պետական պաշտօններ ստանձնելու հարցով դռները փակուած են առջեւս։ Այս պատճառով գերդաստանէս բազմաթիւ անդամներ ոչ-օրինական ճամբաներով դուրս եկած են երկրէն եւ բնակութիւն հաստատած՝ Լիբանան կամ Արեւմուտք»։ Նշենք որ Սուրիոյ տարածքին Քիւրտերը զրկուած են նաեւ քրտական վարժարաններ ունենալու իրաւունքէն, իսկ քրտերէնի դասաւանդութիւնը արգիլուած է։

Այս իմաստով յարաբերաբար առանձնաշնորհեալ է տեղական քրիստոնեայ համայնքներու կացութիւնը․ անոնց ազգային խնդիրները մտահոգիչ ազդակներ չեն սուրիական Պետութեան ու անոր գերիշխանութեան համար։

ՎԱՀԷ ԹԱՇՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս սուրբ խորանին առջեւն էր՝ ուր հաւաքուած էինք քառասուն օրեր առաջ, ընկերանալու Վաղինակ Միսքճեանի յետին ճամբորդութեան, որ կը մեկնէր առյաւէտ, թողլով սուգի մէջ իր հարազատներն ու սիրելիները։

Օգոստոս 7-ին, ամառնային արձակուրդներու տօթակէզ օր մըն էր. եւ սակայն, լեցուն էր Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին։

«Ուժեղ անհատականութեամբ օժտուած անձ մըն էր Վաղինակ Միսքճեան, որ բազմաթիւ տարիներու ընթացքին գիտցաւ կերտել իւրայատուկ տեղ մը մեր գաղութին մէջ։ Անձ մը որ չէր ուզեր երբեք ուրիշներուն տաղտուկ պատճառել, բայց այսուհանդերձ գիտէր օգտակար ըլլալ իր ներկայութեամբ, նամանաւանդ իր գրիչով։ Բոլորին ծառայել՝ բայց ծառայութիւն չընդունիլ», ինչպէս պիտի ըսէր այդ օր Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան իր դամբանականին մէջ, հանգուցեալին կենսագրական գիծերը պարզելով։

«Սրտի մարդ մըն էր նախ եւ առաջ», պիտի յարէր այդ օր Սեպուհ Սարեան, յիշեցնելով թէ Հայց. Եկեղեցին զինք մեծարած էր Ս. Ներսէս Շնորհալի շքանշանով, ձեռամբ երջանկայիշատակ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին։

Սեպտեմբերի երրորդ Կիրակին՝ ա՛լ աւելի լեցուն էր Ս. Յակոբ Եկեղեցին։ Եկած էինք մասնակցելու քառասունքի անմահ պատարագին, ճիշդ այդ նոյն խորանին առջեւ՝ ուր ամէն Կիրակի իր ներկայութիւնը դարձած էր այլեւս, օրինակ բոլորին։ Ինք՝ որ յաճախ սովորութիւնը ունէր կրկնելու՝ «Զեմ գիտեր եթէ կը հաւատամ Աստուծոյ, բայց կը հաւատամ իմ եկեղեցիիս»։

Հայր մըն էր, խորհրդատու ու միաժամանակ բարեկամ մըն էր Վաղինակ Միսքճեան ինծի համար։ Ու ես ունեցայ այդ անգնահատելի պատեհութիւնը զինք ճանչնալու ու քաղելու մասնիկ մը իր հարուստ կեանքէն։

Լուսաւոր միտք մըն էր ան որ մինչեւ վերին շունչը իր կեանքին՝ մնաց արթուն։ Ապացոյց՝ «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ կազմակերպուած սա դեղեցիկ ընդունելութիւնը, զոր ինք անձամբ որոշած էր ու ծրագրած իր կտակով, ու զայն իրագործելու յանձնառութիւնը թողած՝ Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութեան։

Իր կեանքի 89 տարիներու ստուար վաստակով՝ Վաղինակ Միսքճեան գնաց իր անունին կապելով նուիրումի ու զոհողութեան անանց արժէքները։

Կը մնայ, հիմա, շարունակել իր կտակը, որպէսզի երբեք չիրականան բանաստեղծին խօսքերը՝

«...Եւ յիշատակս ալ թառամի
Ա՜հ, ա՛յն ատեն ես կը մեռնիմ»։

ՎԱՐԴԱՆ

ՎԱՐԱԳԱՅ ԽԱՉԸ ՍԱՄԱԹԻՈՅ Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

ՍԻՐՈՅ ՍԵՂԱՆԻՆ ՆՈՒԻՐԱՀԱՒԱՔ ՉԷ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ

Պոլսոյ յաճախակի տօնակատարութեանց յաջորդող սիրոյ սեղանները ծանօթ են, մանաւանդ հոն տիրող գնահատելի եղբայրութիւնը որ հանգամանքն է առատաձեռն մասնակցութեամբ։ Այս անգամ սակայն, Ելմտական նախարարութեան եօթը պաշտօնատարներու անակնկալ ներկայութիւնը պատճառ եղած է որ հանգանակութիւնը տեղի չունենայ։ Խիստ մտահոգիչ երեւոյթ մը, որու վրայ, առայժմ, չենք ուզեր ծանրանալ։

Այս մասին Սեպտ. 28-ի «Մարմարա»ն կը գրէ հետեւեալը, ի մէջ այլոց.

* * *

Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մատաղօրհնութիւնն ու Վարագայ Խաչի տօնախմբութիւնը Կիրակի, Սեպտ. 27-ին նշուեցաւ Սամաթիոյ եկեղեցիին մէջ։ Ս. Գէորգ պատմական եկեղեցին բառին իրական իմաստով կը յորդէր հաւատացեալ ժողովուրդով, երէց կամ երիտասարդ, ամէն տարիքէ ու ամէն թաղէ, որ սկիզբէն մինչեւ վերջ արարողութեան ու օրուան քարոզին հետեւեցաւ մեծ ջերմեռանդութեամբ։ Կը պատարագէր ու կը քարոզէր Պատրիարքական Տեղապահ Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան։

Վարագայ Խաչի տօնը Հայց. Եկեղեցւոյ յատուկ տօն է եւ այդ տեսակէտով կը զատորոշուի Խաչի միւս տօներէն։ Այս կէտին վրայ էր որ ծանրացաւ պատարագիչ եպիսկոպոսը առաջին մասին մէջ, որ խօսուեցաւ հայերէն լեզուով։ Ապա, պատարագի աւարտին խունկերամ բազմութիւն մը հաւաքուեցաւ «Աճառեան» սրահի մէջ սարքուած սիրոյ սեղաններու շուրջ։ Միայն թէ պատահեցաւ ցուրտ անակնկալ մը, որ խանգարեց Մատաղի Յանձնախումբին նուիրահաւաքման ծրագրի ձեւը։ Անակնկալ կերպով եկեղեցի եկան ելմտական իշխանութեանց պաշտօնեաներ, որոնք յայտնեցին թէ պիտի հետեւէին նուիրահաւաքման։ Անոնք յայտնեցին թէ պայման չէր որ սրահին մէջ նստէին, կը բաւէր որ իրենց ցոյց տրուէին նուիրահաւաքման ստացագիրները։ Այս պայմաններու մէջ եկեղեցւոյ բակին մէջ սեղաններ դրուեցան ու հրաւիրեալներէն խնդրուեցաւ որ փափաքողները իրենց դրամական նուէրները փոխան ստացագրի յանձնեն բակին մէջ նստող նուիրահաւաքներուն։ Սրահին մէջ նուիրահաւաքում չկատարուեցաւ։ Առաջին անգամ էր որ ելմտական պաշտօնեաներ ուզած էին ներկայ գտնուիլ սիրոյ սեղանի մը։

Թաղային Խորհուրդի ատենապետ Գամէր Խորասան բարի գալուստ մաղթեց

Սուսաննա Միլտոնեան

Տաւիղի համերգը (*) Ուրբաթ, Հոկտ. 9, ժամը 20.30-ին: Յայտագրին մաս կը կազմեն Փէչէթիի, Սոլէրի, Ալպէնիզի, Տէպիւսիի, Ռուսէլի, Կրանտտոսի, Հայֆէրի, Փականինի-Մաժխաթրէթիի եւ Պրոկոֆիէֆի գործերը: Սուսաննա Միլտոնեան հանրածանօթ արուեստագիտուհի մըն է, բազմաթիւ մրցանակներու արժանացած, մինչ որ առաջին մրցանակ ստացած է միջազգային երեք կարեւորագոյն մրցումներու:

(*) Salle Jean-Renoir,
Villa desAubépines, Bois-Colombes;
Tél. : 01. 47. 80. 72. 72.

ներկաներուն ու յայտնեց թէ յառաջիկայ Մայիսին պիտի վերջանայ այժմու Թաղային Խորհուրդին պաշտօնավարութիւնը: Ան նշեց անունները այն մարմիններուն, որոնք կը գործեն այս Թաղին մէջ. Ծնողաց Միութիւն, Սանուց Միութիւն, Երգչախումբ, Աղքատախնամ, Ալթըմէրմէրի Եկեղեցւոյ տիկնանց յանձնախումբ, Սահակեան վարժարանի տիկնանց յանձնախումբ եւլն.: Այս բոլորին շնորհակալութիւն յայտնեց ու բացատրութիւններ տուաւ Սահակեան Լիսէի վիճակին մասին, ըսելով որ անցեալ եղանակին 676 աշակերտներու ուսում ջամբուեցաւ: 48 շրջանաւարտներէ 40-ը յաջողեցաւ համալսարանի մուտքի քննութիւններու մէջ: Գամէր Խորասան կարդաց համալսարաններու մուտքի քննութեանց մէջ յաջողած լիսէաւարտներու անունները: Մի առ մի թուեց թէ ո՛ր ճիւղերը մուտք գործած էին անոնք ու ցաւով ըսել տուաւ որ ուսուցչական ասպարէզի նուիրուած մէկ հոգի իսկ չկար անոնց մէջ: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Հուսկ բանը խօսած է Մեսրոպ Արք.: Յիշած է թէ պատրիարքանիստ այս Թաղը կը պահէ իր կարեւորութիւնը քանի որ հոն կը գտնուի կարեւոր վարժարաններէն մէկը՝ Սահակեանը: Սամաթիայէն եղած են ծանօթ դէմքեր, որոնցմէ մէկն էր Յակոբ Մարթայեան, որուն կիսանդրին կը գտնուի Հանրապետութեան 75ամեակին առթիւ եւ պիտի յանձնուի Թուրք Լեզուաբանական Կաճառին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 21-ի երեկոյեան, Կրընոպլի Հայ Մշակոյթի Տան «Ժան Մարանճեան» սրահին մէջ նշուեցաւ Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան 7րդ տարեդարձը:

Ձեռնարկը կազմակերպած էր Մշակոյթի Տան վարչութիւնը: Հանդիսութեան բացումը կատարեց անոր նախագահը՝ Կրեկուար Աղամեան. անկախութեան ամփոփ պատմականը ընելէ ետք անդրադարձաւ Հայաստանի ներկայ դժուար պայմաններուն եւ կոչ ուղղեց ժողովուրդին որ զանազան ձեւերով օգնէ Հայաստանի: Յաջորդաբար խօսք առին Ռ. Ֆաղընաւ, տիկին Ֆրանսուազ Փարամէլ, որ ներկայացուցիչն է Պերնար Սօժէի: Ինչպէս միշտ, համակրանքով արտայայտուեցան հայ ժողովուրդին հանդէպ եւ խոստացան նեցուկ կանգնիլ Հայաստանի:

Ապա, «Երեւան» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Շ. Մանուկեանի, յաջողութեամբ երգեց Հայաստանի փառերգը եւ «Կենաց երգը»:

Մթնոլորտը ջերմացած էր երբ բեմ բարձրացան Բեւին եւ Գրիգոր Պադասարեան իրենց նուագներով, որոնց կ'ընկերանար երգչուհի Վերժին Գեղեճեան, հայրենասիրական եւ արեւմտեան երգերով:

Հանդիսութիւնը տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր:

ՇԱՔԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵԱՆՔԻ ԼՈՒՍԱՆՑՔԷՆ
(Երիտասարդական շրջանի
23 պատմուածքներ
ցրուած մամուլի էջերուն մէջ,
մէկը անտիպ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԷԼԵԱՆ

«Արաս» Հրատարակչատուն, Պոլիս, 1998

ԹԱԼԻՊԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՔԱՐԻՒՂԻ ԱՌԸՆՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ռուսական թերթի մը մէկ լրագրողը Աֆղանիստանի վերջին զարգացումներուն խորքին մէջ կը մատնանշէ քարիւղի գործարքը: Եւ անոր բացատրութիւններով հետաքրքրութիւնը անգամ մը եւս կը դառնայ Կասպից ծովու քարիւղին: Այդ հարստութիւնը շահագործելու, այդ նպատակով քարիւղատար խողովակաշարներ զետեղելու արեւմտեան ծրագիրներէն մեծագոյնը ամերիկեան ընկերութեան մը սեփականն էր. ան կը կոչուէր Եունօքալ: Բայց Օգոստոսի սկիզբը ԱՄՆ-ու երկու դեսպանատուներուն վրայ կատարուած յարձակումները եւ այս վերջինին Սուտանի մէկ գործատան ու Աֆղանիստանի մէջ ահաբեկիչներու բանակավայրի մը վրայ արձակած հրթիռները մեծապէս վնասեցին ամերիկեան նոյն ընկերութեան: 1990-ին երբ կասպեան քարիւղին եւ կազին փոխադրութիւնը կը ծրագրուէր, Աֆղանիստանը կը ներկայանար որպէս անցքի գետին: Սակայն, հոն կար քաղաքացիական պատերազմ եւ որպէսզի քարիւղի ծրագիրները իրագործուէին, անհրաժեշտ էր որ կեդրոնական կառավարութիւնը յաջողէր երկիրը պահել իր հակակշռին տակ: Սակայն, այդ տէրը ձեռք առած են ուահապական այն Աֆղանները որոնք Թալիպաններու միացած են: Միայն թէ մինչեւ վերջերս Թալիպաններու հիւսիսի հակառակորդներուն դաշինքը արգելք էր այդ հեռանկարին: Օգոստոսին Թալիպաններու ենթակայ խումբեր ձեռք անցուցին հիւսիսի «մայրաքաղաք» Մազարի Շարիֆը եւ սահմանակից դիրք ունեցան ՀԱՊ-ի հետ: Կը թուէր թէ անոնք այլեւս պատրաստ էին իրենց հակակշռին ենթարկելու ամբողջ երկիրը: Անոնց հետ, իրենց նպատակին հասած կը նկատուէին Փաքիստանը եւ քարիւղի արեւմտեան ընկերութիւնները որոնք նեցուկ տուած էին Թալիպաններուն:

Այսուհանդերձ, Էֆ-Պի-Այ-ի պրպտումները ցոյց տուին որ Քէնիայի եւ Թանզանիոյ ոճրափորձերը կ'երկարէին մինչեւ այն մեծահարուստ Սաուդին՝ Պէն Լատէնը: Ուաշինկթըն պահանջեց Թալիպաններու ղեկավարներէն որ զինքը յանձնեն, բայց կտրականապէս մերժուեցաւ: Այդ մերժումին հետեւեցան ամերիկեան հրթիռները, ուղղուած՝ աֆղանական հողամասին վրայի իսլամական ահաբեկիչներու կեդրոններուն:

Պէն Լատէն որ նիւթականը կը տրամադրէ իսլամական ահաբեկչութեան, Թալիպաններու երրորդ հովանաւորը կը նկատուի: Քանի մը տարի առաջ Սաուտցիները զինք զրկած են իր քաղաքացիութենէն, աչքը մտնելու համար Միացեալ-Նահանգներուն: Ան չարունակած է պահել իր դիրքը սաուտական գործի հրապարակին վրայ եւ յարակապէս քարիւղի հզօր շրջանակներուն հետ: Եւ մինչ փաքիստանցի միջնորդներ աչխոյժ գործունէութիւն կը տանէին իրենց նպաստաւոր քարիւղատարին սիրոյն Թալիպաններու եւ ԱՄՆ-ու կապերը վերահաստատելու, Սաուտի Արաբիան լուռ կը մնար:

Եթէ կասպեան քարիւղը հասնէր միջազգային շուկաները, առիկա պատճառ պիտի ըլլար քարիւղի գիներու անկումի մը: Գլխաւորաբար այս պատճառով, Ռիյատ դիմեց զօրացնելու «անարատ» նկատուած իսլամական հոսանքը զոր կը ներկայացնեն ուահապականները: Անոնք այսօր կեդր. Ասիոյ մէջ ու նաեւ հիւսիսային Կովկասի անկայունացումի լուրջ ազդակ կը նկատուին: Ներկայ են Բաքու-Նովորոսիսկ քարիւղի արտածումի գիծին վրայ: 1997-ին յարձակում գործած էին Տաղստանի մէջ բանակած ռուսական զօրաբաժնի մը վրայ. այդ կարգի այլ յարձակումներ ալ յաջորդած էին Մոսկուա-Գրոզնի յարաբերութիւններու որոշ չափով կայունացման: Իսկ անցեալ Օգոստոսին, ճիշդ այն օրերուն երբ Թալիպանները Մազարի Շարիֆ քաղաքը մուտք կը գործէին, տաղստանեան երկու գիւղերու ուահապականները իսլամական անկախ Հանրապետութիւն մը կը հռչակէին. իսկ երբ Տաղստանի կառավարութիւնը իշխանութեան կոչ ուղղեց որ անմիջող դիրք ցոյց տայ անոնց, ռումբի պայթումով մը մահացաւ:

Յաջորդեցին պատահարներ որոնք քաղաքացիական պատերազմի չեմին բերին Տաղստանը: Սաուտցիները աորնչուած են Չէչէնիոյ պատահարներուն ալ: Չէչէն նախագահը Մասխատով յստակօրէն անոնց ակնարկեց խօսելով ուահապականներու ապստամբութիւնը գրգռողներու մասին: Պէն Լատէնը ԱՄՆ-ու յանձնելու եւ քարիւղատարը իրականացած տեսնելու, կամ՝ իսլամական եղբայրութիւնը յարգելու եւ Աֆղանիստանը աւերակներէն վերածնելու յոյսէն զրկելու միջեւ առայժմ Թալիպանները նախընտրեցին գաղափարականը: Իսկ չէչէն նախագահը նախընտրեց քարիւղատար խողովակաշարը, ճակատ յարդարելով ուահապականներու դէմ: Եւ եթէ լուրջ են Օգոստոսի վերջին օրերու լուրերը թէ Պէն Լատէն Չէչէնիա ապաստանած է, պէտք է սպասել ուահապականներու հիւսիսային Կովկասի յետագայ արարքներուն:

ՔԱՂՀԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ

ԿԱՄ

ԲԵՐԱՅԻ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ
ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Դ.
ՆՇԱՆԱԾՆԵՐԸ

ԱՆՆԱ. — Ձեմ գիտեր, բայց, ո՛վ գիտէ, թերեւս ուրիշ նպատակներ ունիս:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ի՞նչ նպատակներ... նիւթական ակնկալութիւննե՞ր... դրամօժիտ առնելու փափա՞ք...

ԱՆՆԱ. — Ձէ՛, երբեք այդ բանը մըտքէս չեմ անցուցած, կ'երդնում քեզի... և ի՛նչ գիտեմ՝ թէ այդ ըլլար...

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

ԱՆՆԱ. — Ըսել կ'ուզեմ որ եթէ միմիայն իմ դրամօժիտիս համար հետս ամուսնանալ ուզէիր զոհ պիտի մնայի:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Բայց բոլորովին առեղծուածային դառնալ կը սկսիս եւ չեմ գիտեր թէ ի՛նչպէս բացատրեմ քու խօսքերդ:

ԱՆՆԱ. — Լաւ է որ ա՛լ չխօսինք այս մասին:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ընդհակառակն, պէտք է որ կատարեալ կերպով լուսաբանես զիս, ըսես թէ ինչ են քու կասկածներդ եւ թէ ինչ թաքուն նպատակներ կը վերագրես ինծի:

ԱՆՆԱ (չեչտակի տոքթորին աչքերուն մէջ նայելով). — Կը մտածեմ որ թերեւս ինծի հետ ամուսնանալով նպատակ ունիս... (կը լռէ):

ՏՈՔԹՈՐԸ (անհամբեր). — Բայց կը խնդրեմ, խօսէ՛:

ԱՆՆԱ. — Նպատակ ունիս... ուրիշ սէր մը գոհացնելու:

ՏՈՔԹՈՐԸ (ապշահար). — Ի՞նչ... քեզի հետ ամուսնանալով նպատակ ունիմ ուրիշ սէր մը գոհացնելո՞ւ: Ի՛նչ խորհրդաւոր ամբաստանութիւն:

ԱՆՆԱ. — Ես չեմ այդ ամբաստանութիւնը ընողները այլ ուրիշներ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Որո՞նք ըսէ՛ տեսնենք... բայց նախ այդ ուրիշ սէրը բացատրէ՛:

ԱՆՆԱ. — Բացատրութիւնը այս նամակին մէջն է (Աննա կուրծքէն թուղթ մը կը հանէ եւ դողահար ձեռքով մը կ'երկարէ տոքթորին):

ՏՈՔԹՈՐԸ (թուղթը գրեթէ յափշտակելով). — Վերջապէս ձեռք անցուցինք գաղտնիքին բանալին (թուղթը կը բանայ եւ կը սկսի կարդալ մտովի).

«Օրիորդ Աննա, իբրեւ ձեր անկեղծ բարեկամը, պարտք կը զգամ յայտնութիւն մը ընել ձեզի, այժմէն առաջքը առնելու համար ապագայ դժբախտութիւններու: Խնդիրը ձեր ամուսնութեան շուրջը կը դառնայ: Տոքթոր Վարդան կրնայ շատ ճարտար բժիշկ մը, շատ շնորհքով երիտասարդ մը, շատ կրթուած, ներկայանալի եւ նոյնիսկ ամէնէն ազնիւ ձիրքերով օժտուած անձ մը ըլլալ, բայց իր բոլոր այդ յատկութիւնները բաւական չեն ձեզ երջանիկ ընելու համար: Ամէնէն էականը, երջանկութեան միակ պայմանը, այսինքն անկեղծ սէրը կը պակսի իր քով: Տոքթոր Վարդան չի սիրեր ձեզի: Մի՛ կարծէք որ զինքը պիտի ամբաստանեմ ըսելով որ ձեզի հետ կ'ամուսնանայ ձեր դրամին համար: Ո՛չ, տոքթորը դրամապաշտ մէկը չէ. միայն թէ, ի՛ նչ՞ւ թէ դրամի համար ամուսնանար, այն ատեն կրնայիք յուսալ թէ օր մը սէրն ալ պիտի գար: Բայց, ափսո՛ս, տոքթոր Վարդան ձեզի հետ կ'ամուսնանայ պարզապէս դիւրացնելու համար մեղապարտ սէր մը: Մէկ բառով ըսեմ, տոքթորը կը սիրէ ձեր քոյրը, տիկին Վերժինը եւ ձեր քոյրն ալ փոխադարձաբար կը սիրէ տոքթորը: Թերեւս դուք ալ մինչեւ այսօր նշմարած ըլլաք այն չափազանց մտերմութիւնը որ կայ երկուքին միջեւ, իսկ եթէ չէք նշմարած՝ կրնաք ասկէ ետքը ձեր աչքերը քիչ մը աւելի բանալ եւ այն ատեն պիտի նշմարէք ամէն բան: Ինչ որ կը յայտնեմ, սիրելի օրիորդ, բացարձակ ճշմարտութիւն մըն է եւ կը յուսամ որ օր մը գոհ պիտի մնաք որ այս ճշմարտութիւնը իմացուցած եմ ձեզի: Ձեր անկեղծ բարեկամը»:

Տոքթոր Վարդան քանի այս նամակին ընթերցումը առաջ կը տանէր այնքա՛ն կ'աւելնար իր յուզումը. երբ ընթերցումը աւարտեց, դողահար ձեռքով մը թուղթը վերադարձուց իր նշանածին:

ՏՈՔԹՈՐԸ (չափազանց յուզուած). — Եւ այս անհերեւակայելի զրպարտութիւնը կարդալո՞վ է որ այդ խօսքերը ըրիր ինծի... ինչպէ՞ս բողէ մը կրցար մտքէդ անցընել որ այսպիսի հրէշային բան մը կրնայ իրաւ ըլլալ... ինչպէ՞ս կարեւորութիւն տուիր անստորագիր նամակի մը...

ԱՆՆԱ (ինք ալ յուզուած եւ շփոթած). — Ի՞նչ գիտնամ... խորհեցայ որ թերեւս...

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Թերեւս ի՞նչ...

ԱՆՆԱ. — Թերեւս ճշմարտութիւն մը կար այս գրուածքին մէջ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Բայց այդպիսի ենթադրութիւն մը ընելով ո՛չ թէ միայն զիս նախատած կ'ըլլաս, այլ ինէ աւելի քոյրդ:

ԱՆՆԱ. — Այնպէս է, սակայն չեմ գիտեր ի՛նչու այդ նամակը տակն ու վրայ ըրաւ զիս:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Յայտնի է որ վատ ու անպատկառ թշնամիի մը գործն է այս:

ԱՆՆԱ. — Ես չեմ կարծեր որ թշնամի մը ունենամ, ո՛չ մէկուն գէշութիւն մը ըրած եմ կեանքիս մէջ...

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Դուն թերեւս չունիս, բայց ես ունիմ եւ այս թշնամական գործը ո՛չ թէ քեզի, այլ ինծի ուղղուած է, ատոր բոլորովին ապահով եմ:

ԱՆՆԱ. — Ի՞նչ նպատակով:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Նպատակը շատ պարզ է, մեր ամուսնութիւնը արգիլելու համար:

ԱՆՆԱ. — Բայց ո՞վ պիտի փորձէր այդպիսի բան մը:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Սիրելիս կը տեսնամ որ շատ միամիտ ես, նոյնիսկ չափազանց միամիտ, չէ՞ս գուշակեր թէ ուրկէ կու գայ հարուածը... ես նամակը կարդալուս պէս գուշակեցի:

ԱՆՆԱ. — Հաւատա՛ որ ես կարող չեմ գուշակելու:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Գիտես որ քեզի հետ նըշանուիլ ուզող ուրիշ թեկնածու մըն ալ կար:

(Շար. 20)

(Շար. Ա. էջէն)

ղերու մէջ ուր առեւտրական հաստատութիւնները չեն հետաքրքրուած գործ տանելով: Նոյնն է պարագան Սփիւռք - Հայաստան մարզին մէջ ուր Հիմնադրամը անպայման կրնայ աւելին ընել:

Հ. - Արդեօք իսկապէ՞ս անհրաժեշտ էր Սփիւռքի միջոցներէն շուրջ 50 միլիոն տոլար յատկացնել Հայաստանի, երբ բազմապատիկ գումարներ որպէս միջազգային վարկ կամ յատկացում ստացուեցան հոն եւ որոնց մէկ մասն ալ կը տեսնենք որ գացած, կորսուած են ո՛վ գիտէ ուր...: Մինչդեռ այդ 50 միլիոնը կրնար կարեւոր գործ տեսնել Սփիւռքի մէջ, եթէ անշուշտ նոյն նուիրատուները տալու նոյն տրամադրութիւնը ունենային:

Պ. - Կարեւոր հարցում մըն է որուն պատասխանը պէտք է լաւ հասկցուի, ճիշդ ընկալելու համար Հիմնադրամին դերը: Նախ, ըսեմ որ մենք արդէն հաւաքած ենք 60 միլիոն տոլարի (մօտ 350 միլիոն ֆրանք): Եւ մեր իրագործումներուն թիւը 200-ը շատոնց անցած է: Միայն բնակարաններու մարզին մէջ 180-է աւելի է շինութիւններու թիւը: Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մէջ 140 հազար հոգի կ'օգտուին մեր կառուցած ջրատար ցանցերէն: Ինչ կը վերաբերի հարցումին, պատասխանը այն է որ այն ծրագիրները զորս մենք կ'իրագործենք, մեծ մասով անընդունելի են միջազգային կազմակերպութիւններէ, հաստատութիւններէ: Օրինակ, Ղարաբաղի մէջ որեւէ ծրագիր ի յառաջագունէ մերժումի նիւթ է, քանի որ ԼՂՀ միջազգային ճանաչում գտած պետութիւն չէ: Միջազգային ոչ մէկ կազմակերպութիւն իրաւունք ունի Ղարաբաղին այսօր դրամ տալու. ուրեմն, մե՛ր պաշտօնն է ատիկա եւ միւս հայկական հաստատութիւններուն: Այս առիթով կ'ուզեմ յիշել օրինակ, Պարսկաստանի պարագան: Ներկայի պայմաններով Պարսկաստանի հետ որեւէ ծրագիր շատ դժուար է որ ընկալուի միջազգային հաստատութիւններու, կամ դրամատուներու կողմէ: Եւ արդէն միջազգային կազմակերպութիւնները իրենց ճշդած ծրագիրները ունին Հայաստանի համար: Եւ եթէ մենք դադրինք ընելէ մեր իրագործումները, անոնք իրենց յատկացումները պիտի չաւելցնեն մեր պակասը լրացնելու համար: Պէտք չէ մոռնալ որ Հիմնադրամին ծախսած մէկ ֆրանքը ուրիշ մը պիտի ծախսէ անոր փոխարէն:

Հ. - Միջազգային վարկերու, յատկացումներու առընչութեամբ կայ պարագայ մըն ալ միտքերը կը զբաղեցնէ. յատկապէս վերջին շրջանին կը բացայայտուին անոնց կապուած իւրացումի, զեղծարարութեան դէպքեր, որոնց գլխաւորն է չինական վարկին իւրացումով բանտարկութեան դատապարտուած թեթեւ արդիւնաբերութեան նախկին նախարարին լուրը: Մեզի ու նաեւ շատերու համար հաւանօրէն, հետաքրքրական է գիտնալ որ որպէս ձեր ջանքը, աշխատանքը չլատող եւ անվստահութիւն սնուցանող ազդակ, այս բաները նի՞ւթ կ'ըլլա՞ն Հայաստանի պատասխանատուներուն հետ ձեր հանդիպումներուն, ժողովներուն:

Պ. - Անշո՛ւշտ: Մեր բոլոր ժողովներուն, թէ՛ հոգաբարձութեան, թէ՛ տեղական յանձնախումբերուն հետ, ատիկա նիւթ դարձած է եւ մենք միշտ ըսած ենք թէ՛ Հայաստանի պետութեան ներկայացուցիչներուն, թէ՛ գործադիր վարչութեան, տնօրէնութեան թէ մեր գործը կը դժուարանայ, որովհետեւ Հայաստանի մէջ տիրող կաշառակերութեան, զեղծարարութեան համատարած երեւոյթը մարդոց մօտ անվստահութիւն կը ստեղծէ: Նաեւ, մեկնելով այս կէտէն, մենք գիտենք որ մենք չէ որ վերջ պիտի տանք այս կացութեան. մեզմէ կախում չունի: Բայց գիտենք նաեւ որ մենք պէտք է առաւել եւս խստապահանջ ըլլանք մեր հաշիւներուն, ստուգումներուն մէջ, որպէսզի համատարած կաշառակերութեան պայմաններուն մէջ Հիմնադրամին վարկը ոչ մէկ ձեւով խնդրոյ առարկայ ըլլայ: Մանաւանդ որ Սփիւռքի գաղութները իրենք ալ տնտեսական դժուարութեան մէջ են եւ նուիրատուները կ'ուզեն իսկապէս վստահ ըլլալ, նախքան մասնակցութիւն բերել, թէ տրուած դրամը նպատակին կը հասնի՞ թէ ոչ: Ուրեմն, ստիպուած ենք խստացնել հսկողութեան, ստուգումի մեր ձեւերը: Կ'ուզեմ վերջին կէտ մըն ալ աւելցնել. կայ նաեւ ուրիշ կեցուածք մը. կեցուածքը այն անձերուն որոնք պատրուակ բռնելով Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող այս տգեղ երեւոյթը, կը մերժեն մասնակցիլ Հիմնադրամի հան-

---

ՄԱՆՏԸԼԻԷՕ.—

Այրի Տիկին Փօլ Կիրակոսեան, զաւակներն ու թոռները,

Այրի Տիկին Ռոպէր Սարաֆեան, զաւակներն ու թոռները,

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Միրիճեան,

ինչպէս նաեւ Երեւանեան, Տէր-Մեսրոպեան, Քերովբեան, Քիւրքճեան եւ Հաճ ընտանիքները

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՆՈՒՀԻ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Երեւանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 30-ին, 95 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան շրջանակի մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Մանտըլիէօյի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ժ. Միրիճեանի եւ Կիրակոսեան ու Սարաֆեան ընտանիքներուն:

***

Այս տխուր առիթիւ, իրենց մօր յիշատակին Տէր եւ Տիկին Ժ. Միրիճեան 1.000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

գանակութեան: Մենք հասկցած ենք որ եթէ նոյնիսկ Հայաստանը կուսանոց ըլլար եւ 3.5 միլիոն բնակիչները մէկ-մէկ սուրբեր, նորէն այդ մարդիկը մէկ ֆրանք պիտի չտային մեր գործերուն համար: Ուրեմն, ոչ մէկ յոյս ունինք անոնցմէ. մեր յոյսը միւսներուն վրայ է:

Ասոր հետ, պէտք է մարդիկ հասկնան թէ Հայաստանը կուսանոց չէ, այլ բնական երկիր մը. ուրիշ երկիրներու բոլոր տգեղ երեւոյթները որոնք հոն կան, շատ աւելի չեշտուած են նախկին խորհրդային հանրապետութիւններուն մէջ: Անոնք կան նաեւ մեր երկիրներուն, ինչպէս Ֆրանսայի մէջ ալ: Բայց թէ Հայաստանի պարագան ինչո՛ւ այդքան կը խրտչեցնէ մեզ, կը խորհիմ թէ ատիկա հեռուէն կուգայ: Մեր դաստիարակութենէն, ազգապահպանման սխալ ընկալումէն որ կը հիմնուի «հայկականը պատուական է»ի արտառոց ըմբռնումին: Եւ այս մասին պէտք է լրջօրէն մտածել: Սփիւռք - Հայաստան յարաբերութիւններու առողջ ապագային համար շատ կարեւոր է որ մեր նոր սերունդները ճիշդ հասկացողութիւն ունենան Հայաստանէն. երկրին եւ պետութեան մասին. իր թերի եւ լաւ կողմերով:

Հ. - Շեշտումը շատ տեղի՜ն ըլլալով հանդերձ, կը մնայ անընդունելին որ Հայաստանի ժողովուրդը չունի Ֆրանսացիին կենսամակարդակը որպէսզի նոյնքան բնական ընկալէ գումարներու իւրացումները, զեղծարարութիւնները:

Պ. - Ճիշդ է անընդունելի այդ մատնանշումը: Եւ Հայաստանի մէջ կաշառակերութիւնը նուազեցնելու մէկ միջոց կայ. պէտք է տնտեսական վերելք արձանագրուի, կենսամակարդակը բարձրանայ, որպէսզի անոնք որոնք իրենց կենսական պահանջքներէն մղուած իւրացումներու կը դիմեն, պատճառ չունենան ատոր: Իսկ մնացեալները միշտ ալ ըլլան հաւանօրէն:

Հ. - Ի՞նչ ծրագիրներ ունիք 1998 - 99-ի շրջանին համար:

Պ. - Գլխաւոր մեր ծրագիրը Ալէաի գօտիին վերականգնումին կը վերաբերի: Կացութիւնը հոն շատ տաժանելի է: Երկու միլիառ ֆրանք պէտք է որպէսզի այդ գօտիին վերականգնումը լրանայ. անշուշտ այս գումարը մեր ուժերէն շատ վեր է: Այս ընթացքով տասներն մէկ սերունդ պէտք է հոդ հասնելու: Ուստի որոշուեցաւ առաջնահերթութիւնը տալ այդ գօտիին: Կը բաւէ ըսել որ դպրոցական տղաքը երբեմն ախոռներու մէջ եռահերթ ուսուցումի կը հետեւին: Ուրեմն, մեր ջանքը պիտի կեդրոնացնենք այդ շրջանին վրայ: Հինգ բնակարանային շէնքի ինչպէս նաեւ հինգ դպրոցի շինութիւն արդէն սկսած է: Անոնց կը տրուին ֆրանսահայ գրողներու անուններ. առաջինը Շահան Շահնուր վարժարանն էր (Արջուտ գիւղին մէջ): Պիտի ըլլան նաեւ Նիկողոս Սարաֆեան, Արշակ Չօպանեան եւ Զարեհ Որբունի վարժարանները:

- Շնորհակալութի՛ւն եւ յաջողութիւն ձեր յետագայ աշխատանքին:

Տեսակցեցաւ՝

Ա. ԹՈՌՈՅԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐԻ ԻՒՍԹԱՏ-Ի

մահուան տարելիցին ի յիշատակ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Հոկտեմբեր 4-ին, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալ արուեստագիտուհիին յիշատակը յարգողներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.— Դանիէլ Թիւֆէնքճեան 350 Ֆր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ռիշար Անանեանի (Մշակոյթի Տան նախագահ) եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց հօր Անանիկ Անանեանի (հիմնադիր - անդամ Մշակոյթի Տան) մահուան առթիւ:

***

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ռիշար եւ Պէատրիս Անանեանի իրենց հօր՝ Անանիկ Անանեանի մահուան առթիւ:

UGAB-Paris IDF

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB présente

Le *MIME EDOUARD GHAZARIAN* dans un monospectacle de pantomime

Balafre du silence

Création et mise en scène : Edouard GHAZARIAN

Dimanche 4 Octobre à 17 heures
Centre Culturel Alex Manoogian
118. rue de Courcelles —
M° Courcelles 75017 Paris
P.A.F. : -18 ans: 30 F — Adultes: 50 F

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նիւթ՝

"ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԵՐԱԶ, ՔԱՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ"

Սահիկներու ցուցադրութիւն

Կը դասախօսէ՝
ՏՈՔԹ. ՀՐԱՆԴ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 8,
ժամը 20.30-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 Paris

DANSE ARMÉNIENNE A L'UGAB
REUNION D'INFORMATION ET INSCRIPTION
LE LUNDI 12 OCTOBRE à 20 h 30
La troupe de danse arménienne « *BAIDZAR* »
de l'UGAB recherche des danseurs et des danseuses pour la création de son nouveau spectacle.
Répétitions les lundis soirs à 20h30 au Centre Culturel «A. Manoogian»
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS
Tél. : 01. 30. 60. 06. 36.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յարգելու համար յիշատակը, Վարժարանիս անձնուէր եւ կամաւոր գործակից՝

ՊՕՂՈՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻՆ

իր մահուան քառասունքին առիթով, ինչպէս նաեւ վաղամեռիկ նախկին սաներու՝

ՖԻԼԻՓ ԵԱԼԸՆԵԱՆԻ
ԳՐԻԳՈՐ ԵԱՂՃԵԱՆԻ

անակնկալ մահուան տխուր առիթով, Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհանուր Աբբահայր՝ Հ. Վարդան Ծ. Վրդ. Քէշիշեան պատարագ կը մատուցանէ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ, Սամուէլ-Մուրատեան Վարժարանին մէջ,

26, rue Troyon — 92310 SEVRES

Հոկտեմբեր 4, ժամը 10.30-ին:

Սիրով կը հրաւիրուին հարազատներ, բարեկամներ եւ նախկին սաներ, մասնակից եւ աղօթակից ըլլալու եւ յայտնելու մեր սրտակցութիւնը ու ցաւակցութիւնը:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Հոկտ. 3, կէսօրէ յետոյ ժամը 16-ին, սովորական հաւաքատեղին:

30ème anniversaire du jumelage de la ville de Bagneux avec Vanadzor

Théâtre Victor Hugo
14, avenue Victor Hugo — BAGNEUX
(RER : arrêt Arcueil)

PROGRAMME DES MANIFESTATIONS

Du 1er au 11 octobre
Exposition du peintre **P a p a z**
«Du génocide en 1915 à nos jours»
Vernissage le jeudi à 18h.

Vendredi 2, Samedi 3 à 20h30 et Dimanche 4 octobre à 16h
Théâtre
«Une bête sur la lune» de Richard Kalinoski; mise en scène: Irina Brook

PANORAMA DES JEUNES CINEASTES D'ORIGINE ARMENIENNE

Mardi 6 octobre à 20h30
Atom EGOYAN (Canada)
Film: **«Calendar»**
(durée 1h10 Couleur VO ST)

Mercredi 7 octobre
14h30 Robert SAHAKIANTS
Programme de dessins animés en présence du réalisateur
20h30 Michel DOVLATIAN (Arménie)
Films:
«La romance de l'homme sans bosse» (durée 12 mn Couleur VO ST)
«Labyrinthe» (durée 1h 30 Couleur VO ST)
en présence du réalisateur et de l'acteur Serge Avédikian.

Jeudi 8 octobre à 20h30
Serge AVEDIKIAN (France)
Films:
«Mission accomplie» (durée 33 mn noir et blanc)
«Kyléchian» Trilogie (durée 40 mn Couleur)
en présence du réalisateur, de l'acteur Jacky Nercessian et sous réserve) de Mireille Dumas.

Vendredi 9 octobre à 20h30
Concert
Quator K a m e r a
et la cantatrice
H e r m i n é Y é r i t z i a n

Dimanche 11 octobre à 16h
Chants et danses d'Arménie avec la troupe N a v a s a r t.

R é s e r v a t i o n s :
01. 46. 63. 10. 54

ՇԱԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3
SAMEDI
3 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice: Arpik MISSAKIAN

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tel. : 01.47.70.86.60 Fax : 01.48.00.06.70
C.C.P. Paris 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19·478

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

74e ANNEE — N° 19.478

ՊՈԼԻՍ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

«ՄԱՐՄԱՐԱ» կը հաղորդէ Սեպտեմբեր 30-ի իր թիւով.-

Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 29, կէսօրէ վերջ Պատրիարքարանի մէջ ժողով գումարեց Պատրիարքական Ընտրութեան Նախաձեռնարկ Մարմինը, որուն նիստին այս անգամ ներկայ գտնուեցան Պատրիարքական երկու թեկնածուներ՝ Շահան ու Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսները: Այս մէկը արտակարգ նիստ մը կը նկատուէր, որովհետեւ ժողովականները նիստի հրաւիրուած էին որպէսզի վերատեսութեան ենթարկէին նախորդ ժողովի ընթացքին պատգամաւորներու թիւի բաշխումի մասին տրուած որոշումը: Ինչպէս յայտնի է, վերջին անգամ, Ընտրութեան Արտօնագրի կից հրամանագրին համաձայն պատգամաւորներու թիւը 95-էն զեղչուած էր 89-ի: Այս հիման վրայ ալ պայման դարձած էր զանազան թաղերէ զեղչել ընդամէնը 6 պատգամաւորներ: Բայց յանկարծ քանի մը թաղեր անարդար գտան այս նոր բաշխումը ու ուզեցին որ սրբագրութիւններ կատարուին: Այս տեսակէտին կողմնակիցները կը պնդէին թէ ըստ պետական հրահանգի, թաղ գըլուխ պատգամաւորի թիւը պէտք էր հաշուել որպէս հիմ ընդունելով համայնքային ամենավերջին ընտրութեան ընթացքին քուէարկած թաղեցիներու թիւը: Այս պայմաններու մէջ ալ պէտք էր, օրինակ, բարձրացնել Սամաթիոյ թիւը, կամ զեղչել Պէյօղլուի թիւը, եւայլն:

Այն մտավախութիւնը կը տիրէր որ այս ժողովը պիտի անցնի ելեկտրական մթնոլորտի մը մէջ, բայց բարեբախտաբար այդպէս չեղաւ: Ժողովականները, երկու Արքեպիսկոպոսներու առաջնորդութեամբ ունեցան չինիչ խօսակցութիւններ ու քըննարկեցին կացութիւնը:

Շահան Արք. դէմ եկաւ համայնքային վերջին ընտրութիւնները որպէս հիմ ընդունելու տեսակէտին եւ յիշեցուց որ բոլորովին սխալ է իր չափանիշ ընդունիլ համայնքային հինգ հաստատութիւններու համար կատարուած վերջին ընտրութեան ընթացքին քուէարկած ազգայիններուն թիւը, որովհետեւ նախ արդէն ոչ թէ հինգ, այլ չորս հաստատութիւններու համար ընտրութիւն կատարուած էր եւ յետոյ որովհետեւ այդ վերջին ընտրութիւնը պատրիարքական ընտրութիւն չէր, ժողովուրդին ամբողջական հետաքրքրութիւնը չէր հրաւիրած, մնաց որ կարգ մը հաստատութիւններու համար մրցակցական պայքար մը կար, ուստի որոշ տեղեր թափ տրուած էր քուէարկութեան, ուրիշ վայրեր՝ ազգայինները անտարբեր մնացած էին: Ուստի այդ ընտրութեանց ընթացքին քուէարկած անձերուն թիւը թաղերու բնակչութեան մասին գաղափար չէր կրնար տալ:

Այս նիւթին շուրջ բաւական երկար եւ լուրջ վիճաբանութիւններ կատարուեցան: Մեսրոպ Արք. ալ յայտնեց թէ խակայէս դժուար էր փոփոխութիւն մը կատարել վերջին ցանկին վրայ, ուստի ընելիք բան չկար եթէ ոչ անփոփոխ պահել ցանկը: Այս բոլորէն վերջ ժողովականները որոշեցին անփոփոխ պահել նախապէս հրատարակուած ցանկը:

Ժողովի ընթացքին նիւթ դարձաւ նաեւ այն հարցը թէ Հոկտեմբեր 14-ին ո՞վ պիտի նախագահէ պատրիարքական ընտրութեան ժողովին: Երկու Արքեպիսկոպոսները այս նիւթին շուրջ խորհրդակցելու համար առանձնացան ուրիշ սենեակի մը մէջ եւ իրարու հետ քննարկեցին այս հարցը: Անոնք այս խնդրին մէջ ալ միջին եզր մը գտնան եւ վերադառնալով ժողովին, հաղորդեցին թէ իրենք որոշած են որ երկու թեկնածուները համանախագահեն ժողովին, առանց գործածելու Պատրիարքական Տեղապահ կամ Պատրիարքական Փոխանորդ տիտղոսները: Ժողովն ալ ընդունեցաւ ու ծափահարեց այս որոշումը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 1/2)

ՕԹԱՆ-Ի ԸՆԴՀ. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՕԹԱՆ-ի ընդհ. քարտուղար Խ. Սոլանա Հոկտ. 1-ին հասած է Երեւան, այցելելէ ետք Վրաստան եւ Ազրպէյճան: Նոյն օրը զինք ընդունած է վարչապետ Ա. Դարբինեան. անոնք միասնաբար քննած են ՕԹԱՆ - Հայաստան փոխյարաբերութիւններու ներկայ կացութիւնը եւ հեռանկարները, նաեւ գիտութեան եւ արհեստագիտութեան գործակցութեան կարելիութիւնները: Այդ հանդիպումէն ետք վարչապետը յայտարարած է թէ ուրախ է տեսակէտներու նոյնութիւնը նշմարելով եւ թէ ՕԹԱՆ - Հայաստան գործակցութիւնը որեւէ երկրի ուղղուած չէ:

Ընդհ. քարտուղարը նոյն օրը տեսակցութիւններ ունեցած է նաեւ Ազգ. Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեանի եւ Արտաքին յարաբերութիւններու ու պաշտպանութեան, ազգային ապահովութեան եւ ներքին գործերու հարցերու յանձնաժողովներու անդամներուն հետ. ապա այցելած է Պաշտպանութեան Նախարարութեան ռազմական վարժարանը: Հոն հրամանատար գնդ. Արշալոյս Փայտեան ներկայացուցած է հաստատութիւնը, իր յաջողութիւններով եւ հարցերով:

***

ՀԱՅԿ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Սեպտ. 18-25 Սթրազպուրկի մէջ Եւրոպայի Խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովէն վերադարձին, հայկական պատուիրակութիւնը ասուլիս մը տըւած է Հոկտ. 1-ին, ամփոփելու համար յատկապէս կատարուած բանակցութիւններուն արդիւնքները: Անոնք յաջողած են կասեցնել ազրպէյճանական առաջարկ մը որով կ'ըսուէր որ ԼՂՀ-ն որպէս առանձին միաւոր տարրալուծուի հայկական եւ ազրպէյճանական համայնքներուն միջեւ: Յաջողած են նաեւ չէզոքացնել Կիպրոսի հայկական Մակարավանք պանդոկի վերածելու թրքական ծրագիրը: Պատուիրակութիւնը շարք մը հանդիպումներ ալ ունեցած է զանազան երկիրներու ներկայացուցիչներուն հետ:

***

Ր. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԻՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

«Հայաստան» Հիմնադրամին գործադիր վարչութեան հանրային կապերու բաժինի վարիչ Տիգրան Պասկեւիչեան Հոկտ. 1-ի մամուլի ասուլիսով անդրադարձած է գործադիր տնօրէն Ր. Յովհաննէսեանի հրաժարականին, ըսելով որ չփաթեցնող ու խեղաթիւրուած փաստեր կը ներկայացուին հանրութեան: Տ. Պասկեւիչեանի տուեալներով պաշտօնավարութեան չորս ամսուան ընթացքին ան ծախսած է մօտ 60 հազար տոլար. գնած է 10 հազար տոլարի ինքնաշարժ մը որ անհրաժեշտ չէր նկատուած, նաեւ պատճէնահան գործիք եւ համակարգիչներ, աւելի քան 12 հազար տոլարի. բաներ որոնք եւս անտեղի կը նկատուին: Ճամբորդութիւնները արժած են 18 հազար տոլար, քարոզչական միջոցներուն համար տրուած է 8 հազար: Ասկէ զատ, Ր. Յովհաննէսեան Հիմնադրամի աշխատողներուն թիւը 26-էն 34-ի բարձրացուցած է, աւելցնելով նաեւ վճարումներու պիւտճէն: Տ. Պասկեւիչեան նաեւ հերքած է մամուլի այն տուեալը թէ նոյն 4 ամսուան ընթացքին 2,5 միլիոն տոլարի մուտք արձանագրուած է: Ատոնք Լոս Անճըլըսի մարաթոնին խոստումները եղած են որոնց փոխանցումը կատարուած է վեց ամսուան ընթացքին:

Հերքուած է նաեւ մամուլին մէջ ըսուածը թէ տնօրէնը հրաժարեցաւ, քանի որ Հոգաբարձուներու խորհուրդը չէր ընդունած անոր առաջարկները: Տ. Պասկեւիչեանի խօսքերով, Ր. Յովհաննէսեանի ութ առաջարկներէն մէկը միայն անընդունելի նկատուած է. ան վերաբերած է գործադիր վարչութեան պիւտճէին որ մինչեւ այսօր 200 հազար տոլարէն վեր չէ եղած, իսկ Ր. Յովհաննէսեան ներկայացուցած է 740 հազար տոլարի պիւտճէ մը:

Ինչ կը վերաբերի Հիմնադրամը քաղաքականացուած կառոյց նկատող տեսակէտին, Տ. Պասկեւիչեան մերժած է զայն:

***

ԱԺՄ ԿԸ ՅՈՒՍԱՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԺՄ խորհրդարանական խմբակցութեան քարտուղար Շ. Քոչարեան Հոկտ. 1-ին Ազգ. Ժողովին մէջ մամուլի ասուլիսի մը ըսած է թէ իրենց վերջին հանրահաւաքը մեծ բազմութիւն խմբած չէր, բայց ատիկա չի նշանակեր թէ երկրին մէջ ամէն բան կարգին է: Իր կարծիքով արտաքին անդորրին տակ անհասկնալի փոփոխութիւններ կը կատարուին: Ան անհանդուրժելի նկատած է Սփիւռքահայու մը հրաւէրով նախագահին արձակուրդը. հաւանական համարած է յառաջիկային կառավարութեան փոփոխութիւններ, թէեւ ըսած է թէ երկրին մէջ պաշտօնատարներու ընտրութեան ընթացքին մեծ դեր կը կատարեն անձնական նուիրումը եւ խմբակներու թելադրանքը: ԱԺՄ այս կացութենէն ելք կը տեսնէ խորհրդարանական ընտրութեան մէջ:

***

«ԵՐԿՐԱՊԱՀ»Ը ԿԸ ՎՍՏԱՀԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Հոկտ. 1-ին «Երկրապահ» Երեւանի խանական խումբին նախագահը Սմբատ Այվազեան ըսած է թէ խնդրոյ առարկայ չէ նախագահ Ռ. Քոչարեանի անվստահութիւն յայտնելու պարագայ մը, քանի որ նախագահին ընթացքին մէջ նախընտրական ծրագրէն մեծ շեղումներ չկան: Ճիշդ է որ, ըսած է ան, յառաջընթացի թափը դանդաղ է, այսուհանդերձ խումբը կը շարունակէ վստահիլ նախագահին: Ս. Այվազեան անդրադարձած է քննակէն գործատան վաճառքին առթիւ Հոկտ. 5-ին արտակարգ նիստ գումարելու նախաձեռնութեան ալ, ըսելով որ «Երկրապահ»ը պատրաստ էր ինք ըլլալ հրաւէրին հեղինակը, բայց ձգած է «Հանրապետութեան»: Ան տեղին կը նկատէ որ գործատան վաճառքին արժեւորումը ընեն հայ գիւղացիները եւ ոչ թէ քաղաքական ուժերը, մեկնած՝ նախընտրական շահերէ:

***

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԲՈԼՈՐ ԾՐԱԳՐԵՐԻՆ» Կ'ԸՍԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Ազգ. Ժողովի Սեպտ. 30-ի նիստին հարցում - պատասխաններու ընթացքին պատասխանելով երեսփոխանի մը այն հարցումին թէ ճի՞շդ է որ Բաքու տեղի ունեցած ՏՐԱՍԵԿԱ-յի համաժողովին Հայաստանի չորս առաջարկներէն ոչ մէկը ընդունուած է, վարչապետ Ա. Դարբինեան ըսած է թէ այդ հանդիպումին Հայաստան ներկայացաւ բաւական գործօն հարցադրումներով եւ հաստատեց իր տեղն ու դերը տարածաշրջանին մէջ: Ան նշած է որ թէ եւրոպական յանձնաժողովին եւ թէ շրջանի երկիրներուն յըստակօրէն ներկայացուեցան Հայաստանի տնտեսական եւ քաղաքական գերակայութիւնները, ինչպէս նաեւ դիրքորոշումը՝ ԼՂՀ հակամարտութեան կարգաւորման եւ անոր ընդմէջէն շրջանային համագործակցութիւնը աշխուժացնելու տեսանկիւնէն: Սակայն, աւելցուցած է վարչապետը, Հայաստան ստորագրելով Բաքու ներկայացուած համաձայնագիրը, անվերապահօրէն ընդունած եղաւ ապրանքներու փոխադրութեան հարցին մէջ իր պարտականութիւններն ու պատասխանատուութիւնները՝ Թուրքիոյ եւ Ազրպէյճանի ալ նկատմամբ, մինչ այս վերջինները նման պատրաստակամութիւն չցուցաբերեցին: Այսպէսով անոնք արժանացան մասնակիցներուն բացասական գնահատականին, մեկնաբանած է Ա. Դարբինեան, յիշեցնելով նաեւ թէ Հայաստանի ներկայի իշխանութիւնները մտադիր են աշխուժօրէն մասնակցելու շրջանի համագործակցութեան բոլոր ծրագիրներուն:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՕԴՈՒԺԸ 65 ՏԱՐԵԿԱՆ

Սեպտ. 30-ին, Քաղաքացիական օդուժի գլխաւոր վարչութեան ակումբին մէջ նշուած է քաղաքացիական օդուժին 65-րդ տարեդարձը: Այս առթիւ արհեստավարժ օդաչուներուն եւ օդային պաշտօնեաներուն իր շնորհաւորութիւնները փոխանցած է ու յաջողութիւն մաղթած ՀՀ Քաղաքացիական Աւիացիայի գլխաւոր վարչութեան տնօրէն Իսահակ Սէյրանեան: Նոյն վարչութենէն Վ. Շահատունի ալ ներկայացուցած է համառօտ պատմականը: Նոյն օրը «Զուարթնոց» օդակայանին շըրջափակին մէջ բացուած է Հայաստանի օդուժի թանգարանը:

ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՍՈՒՐԻՈՅ

Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 1-ին Ազգային Ժողովին մէջ արտասանած իր ճառով Սիւլէյման Տէմիրէլ սպառնացած է Սուրիոյ թէ իրեն կը վերապահէ «հակազդելու իրաւունքը» ի տես Սուրիոյ բերած օժանդակութեան ՓՔՔ-ի ապստամբներուն: Յայտարարութիւնը ընդունուած է բուռն ծափահարութիւններով երեսփոխաններու կողմէ: Շաբաթներէ ի վեր է արդէն որ Թուրքիոյ զինուորական եւ ոչ-զինուորական ղեկավարները կը զգուշացնեն Սուրիան: Այս վերջինը կ'ամբաստանուի որ ռազմական օժանդակութիւն կը բերէ Քիւրտերուն եւ ապաստան տուած է անոնց ղեկավարին՝ Օճալանի:

Պաշտպանութեան Նախարարը հերքած է որ զօրքերու համախմբում ըլլայ սահմանին վրայ, բայց աւելցուցած է որ Թուրքիոյ համբերութիւնը հատած է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ՄԷՋ

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ Գ. ՓՈՆՍԸԼԷ, ԿՕԼԻՍՏ ՄԸ

Հոկտեմբեր 1-ը պատմական թուական մըն է Ֆրանսական Ծերակոյտին համար որ առաջին անգամ ըլլալով երեսուն տարիէ ի վեր կօլիստ (ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ) նախագահ մը կ'ունենայ: Արդարեւ, երեք տասն.

(Շար.ը Դ. էջ)

ՔԱՄԻՇԼԻ. ԳՈՅԱՏԵՒՈՂ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԸ՝ ԱՆԱՊԱՏԷՆ ԱՆԴԻՆ, ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

(Բ. եւ Վերջին Մաս)

Որո՞նք են Քամիշլիի Հայերը:

Կեդրոնական շուկայէն դէպի հարաւ ուղղուելով մտած կ'ըլլանք Քամիշլիի քրիստոնեայ թաղամասը: Նոյն զուգահեռ ու համաչափ փողոցներն են, որոնք ուղղահայեաց գիծով մը կտրուած են Հաֆէզ Ասատ պողոտայով: Այս վերջինին արեւելեան կողմը գտնուող թաղերը մեծամասնութեամբ հայաբնակ են, մինչ արեւմտեան կողմը գտնուողներուն մէջ գլխաւոր բնակչութիւնը ասորի ուղղափառներն են: Նոյն այս թաղերուն մէջ են նաեւ քրիստոնեայ բոլոր համայնքներուն պատկանող եկեղեցիները, դպրոցները, մարզական ու մշակութային ակումբները:

Մօտ տասը հազար հայութիւն հաշուող այս քաղաքին մէջ հայկական ներկայութիւնը զգալի է: Հայկական անուններով վաճառատուներ, դեղարաններ, ինքնաշարժի նորոգութեան խանութներ նկատելի են բոլոր թաղերուն մէջ: Յաճախ այս անունները գրուած են մեսրոպեան տառերով, հոգ չէ թէ գրեթէ միշտ ալ կը հանդիպինք հայերէնի ուսուցիչի մը համար ուղղագրական աններելի սխալներու: Հայերու ինքնաշարժները առհասարակ զարդարուած են հայկական թեմաներ ներկայացնող օթօ-գլանեներով ու հայկական եռագոյնով: Հետաքրքրական է նշել որ յաճախ ոչ-Հայերու պատկանող ինքնաշարժներ նոյնպէս զարդարուած են կարմիր - կապոյտ - նարնջագոյնով:

«Այս երեւոյթին պատճառը կամ այն է որ սոյն ինքնաշարժները գնուած են Հայերէ ու նոր տէրերը չեն փոխած արտաքին զարդարանքը, կամ ալ այն է որ հայկական այս երանգները կը համապատասխանեն նաեւ տեղացի Քիւրտին ու ասորիին ճաշակին. հետեւաբար անոնք եւս նմանագոյն զարդարանքներու կը դիմեն» ըսաւ խօսակիցս՝ Մկօն:

Թերեւս երկրորդական թուող մանրամասնութիւն է այս մէկը, բայց եւ այնպէս անիկա որոշ գաղափար կու տայ թէ Քամիշլիի մէջ գոյակցող ժողովուրդները, ինչպէս անցեալին, այսօր եւս կը պատկանին մշակութային նոյն միջավայրին: Շատ բնական երեւոյթ է հայկական հարսանիքի մը կանչել քիւրտ տհոլ - զուռնայի վարպետներ, հակառակը նոյնպէս կը կարծեմ բնական պիտի թուէր: Նման օրինակները բազմապիսի են ու բազմագոյն: Բացառութեամբ տեղական արաբ բնակչութենէն, քաղաքի առհասարակ բոլոր համայնքները, քիւրտ, հայ, ասորի, ունին աշխարհագրական նոյն ծագումը, եւ մինչեւ այսօր ալ զանազան մարզերու մէջ կը պահեն մշակութային համանման ընկալումներ, որոնք մեծապէս նկատելի են: Բայց ծագումի վերաբերող հարցերուն մասին աւելի ուշ:

Սեպտեմբերին Քամիշլին կ'ապրի ձմեռնային պատրաստութիւններու կշռոյթով: Այս աշխատանքներուն մէջ գլխաւոր, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել միակ գերակատարը իգական սեռն է: Ինչպէս ամբողջ քաղաքը, հայկական թաղամասը եւս կը պատրաստուի ձմեռուան: Միայարկ կամ երկյարկանի տուներուն առջեւ հսկայ կաթսաներու մէջ կիներ ջուրի մէջ կ'եռացնեն ցորենը, յետագային անկէ ձաւար պատրաստելու համար: Այս ամսուան ընթացքին է նաեւ որ կը չորցնեն սմբուկն ու կանաչ պամիան, պղպեղի ու լոլիկի ջուրով կը պատրաստեն սուրիական նշանաւոր մուհամմարան, կ'աղեն արեւածաղիկի կուտը, ամաններու մէջ կը թխմեն թթուն:

Այս բոլորին կողքին կին ու աղջիկ, միշտ ապէս, իրենց տան առջեւի մայթը ջուրով լուալու ու սրբելու գործողութեան մէջ են: Զարմանալի չէ տեսնել որ այս աշխատանքը յաճախ նաեւ մայթերէն վար կ'իջնէ ու կ'ընդգրկէ նաեւ փողոցի ասֆալթը: Հայկական թաղերը կը յատկանշուին իրենց մաքրութեամբ: Բայց վստահաբար փողոց ու տան շրջափակ լուալու ու սրբելու օրուան մէջ բազմաթիւ անգամներ կրկնուող այս աշխատանքը ինքնանպատակ չէ. անիկա լաւագոյն ձեւերէն մէկն է պայքարելու համար Քամիշլիի ամառնային անյաղթահարելի արեւուն դէմ: Խօսակիցներս կ'իմացնեն որ այս տարուան Օգոստոսին ջերմաստիճանը բարձրացած է մինչեւ 47 աստիճանի: Ես բախտաւոր պէտք է սեպեմ ինքզինքս, երբ նկատի ունենամ որ ներկայութեանս ժամանակ ջերմաստիճանը չէր անցած 42-ը... Նշեմ որ, կէսօրէ ետք ժամը մէկէն մինչեւ հինգ Քամիշլիի բոլոր խանութները փակ կ'ըլլան: Արեւի գերակայութեան ժամերն են ասոնք ու ամէն մարդ կը պատսպարուի իր տան մէջ...

***

Ո՞ւրկէ կու գայ այստեղի հայութիւնը:

Այստեղ խօսուող հայերէնը ունի առոգանական յատուկ երանգ: Բառերը կը հնչուին իւրայատուկ կոշտութեամբ՝ հարազատօրէն մատնելով անոնց բարբառային ծագումը, «ի»-ները յաճախ կը վերածուին «ը»-ի (հայկական ակումբի մը մէջ հանդիպեցայ հետեւեալ գրութեան՝ «ծխելը արգիլուած է»):

Նոր սերունդի քամիշլիցիներու մեծ մասին համար իրենց ծագումը Տարօնէն ու Սասունէն է: Պապենական արմատները անպայման Սասունին կապելու հայկական այս աւանդութիւնը ի զօրու է նաեւ այստեղի հայկական գաղութին մէջ: Բայց Քամիշլիցիները այնքան ալ սխալած չեն իրենց այս բացատրութեան մէջ:

Մինչեւ այսօր ալ կան Քամիշլիի մէջ հաստատուած առաջին սերունդի Հայեր: Անոնց վկայութիւնները առաւել հետաքրքրութիւն կը յառաջացնեն այստեղի հայութեան պատմութեան նկատմամբ: Մեծամասնութեամբ պատմական Աղձնիք նահանգի Հայեր են, այլ խօսքով այժմու Պըշէրիկի, Սիիրդի, Մարտինի շրջաններէն, ինչպէս նաեւ Ուրֆայի եւ Տիյարպէքիրի գիւղական տարածքներէն: Քամիշլիի եւ առհասարակ Բարձր Ճեզիրէի հայութեան մեծամասնութիւնը այս տարածքներուն մէջ հաստատուած է միայն 1920-ական թուականներու վերջաւորութեան, աւելի ճշգրիտ ըլլալու համար ըսենք գլխաւորաբար 1928-30 տարիներուն: Մինչեւ այս թուականները անոնք շարունակած են ապրիլ Թուրքիոյ իրենց պապենական հողերուն վրայ:

«Ուչքոթա գաւառէն եմ: 1915-ի կոտորածներէն ետք մեր ընտանիքը շարունակեց ապրիլ իր ծննդավայրին մէջ: Արհեստաւորներ էինք. քիւրտ աղաներ, որոնք իսկական տէրերն էին այս տարածքներուն, մեզ պահեցին իրենց պէտքերուն համար եւ չենթարկուեցանք մեր գաւառի հայրենակիցներու մեծ մասի ճակատագրին: Քիւրտ աղաները մեր վրայ աւելի վստահութիւն կը տածէին քան իրենց ազգակիցներուն», կ'ըսէ Արամ Արմէնեան: Զրուցակիցս քրտախօս է եւ անոր խօսքերը հայերէնի կը թարգմանուին իր զաւակներուն կողմէ:

Արմօ Աւետիսեանի պատմութիւնը իր բնոյթով այնքան ալ տարբեր չէ: Ան եւս քրտախօս է եւ իր խօսքերը կը թարգմանուին հայերէնի: «Կոտորածներէն ետք քիւրտ աղաներ մեզ ապաստան տուին: Մնացինք անոնց հովանիին տակ: Երկրագործ էինք կամ կը բանեցնէինք աղաներուն ջաղացքները»:

Այս ձեւով կոտորածներէն վերապրած հազարաւոր Հայեր կը խմբուին՝ հովանաւոր ունենալով քիւրտ հզօր ու ինքնիշխան աղաներ: Սահմանային այս տարածքներուն վրայ քեմալական իշխանութիւններուն տիրակալութիւնը թերի էր: Քիւրտ աղաներ իրենց հովանիին տակ առին ջարդերէն վերապրած այս տարածքներու հայութիւնը, որ մեծամասնութեամբ երկրագործ էր եւ այս իմաստով ալ անհրաժեշտ տարր՝ տեղական քիւրտ իշխանաւորներուն համար: Պէտք է ըսել որ թրքական այս տարածքներու հայութիւնը մեծամասնութեամբ քրտախօս էր: Անոնք հայերէն սորվեցան միայն Բարձր Ճեզիրէի մէջ իրենց հաստատուելէն ետք: Թուրքիոյ մէջ, այս կիսա-ընդյատակ ապրելակերպի ամբողջ տեւողութեան, պարզ է որ Հայերը խուսափած են իրենց ինքնութիւնը մատնող երեւոյթներու դիմելէ՝ վախնալով թրքական հալածական ճնշումներէն:

«Պըշէրիկի մէջ, քիւրտ տղայի մը հովանիին տակ կ'ապրէինք գիւղի մը մէջ, որ բնակուած էր նաեւ ասորի-ուղղափառներով ու քաղդէականներով: Մենք եկեղեցի չունէինք եւ մեր կրօնական ծէսերը՝ պսակ, կնունք, կը կատարէինք ասորի կրօնաւորներու միջոցով», կ'ըսէ Արամ Արամեան:

Բայց նման պայմաններու մէջ կեանքը անապահով էր եւ ենթակայ՝ բոլոր տեսակի վտանգներու: Վստահաբար Հայերուն համար վիճակը աւելի լրջօրէն ծանրացաւ, երբ յատկապէս 1925 թուականէն սկսեալ Թուրքիոյ մէջ վատթարացան քիւրտեւթուրք յարաբերութիւնները եւ ծայր առաւ քրտական ապստամբութիւնը: Նման իրավիճակի մը մէջ Հայերու ապաստան տուած քիւրտ աղաներ չէին կրնար վստահելի ու անխոցելի պահապաններ նկատուիլ Հայերուն համար: Իսկ ասոր կողքին քեմալական իշխանութիւնները գործի դրած էին այս տարածքաշրջաններու քրիստոնեայ տարրերը երկրէն արտաքսելու քաղաքականութիւն մը:

Այս ձեւով ծայր առաւ Հայոց պատմութեան մէջ յարաբերաբար քիչ արձագանգ գտած գաղթ մը. մօտ տասը հազար Հայեր թողեցին Պըշէրիկի, Սիիրդի շրջաններն ու մօտակայ այլ տարածքներ եւ մեծ մասով բնակութիւն հաստատեցին Բարձր Ճեզիրէի մէջ: Ֆրանսական իշխանութիւնները զանոնք տեղաւորեցին առաւելաբար գիւղերու մէջ՝ շրջանին մէջ երկրագործութիւնը քաջալերելու նպատակով: Գիւղերու մէջ կենցաղային պայմանները շատ դժուար էին: Հարիւրաւոր Հայեր զոհ գացին մալարիայի, քոլերայի ու այլ փոխանցիկ հիւանդութիւններու: Այս պայմաններուն մէջ բազմաթիւ հայ ընտանիքներ լքեցին գիւղերը եւ բնակութիւն հաստատեցին Քամիշլի քաղաքին մէջ:

Գիւղական համայնքները պահեցին իրենց գոյութիւնը մինչեւ երկրորդ համաշխարհային պատերազմի յաջորդող տարիները: Այս ժամանակաշրջանին, բնական աճի բերումով, Հայերու թիւը Բարձր Ճեզիրէի մէջ քանի մը անգամով կրկնապատկուած էր: Իւրաքանչիւր ընտանիք միջին հաշուով կը հաշուէր տասը զաւակ: 1946-ին, հայկական ներգաղթի օրերուն, Բարձր Ճեզիրէէն հազարաւոր հայ ընտանիքներ բնակութիւն հաստատեցին Հայաստանի մէջ, ուր շատեր հաստատուեցան Արարատեան Դաշտի մէջ՝ շարունակելով հողամշակութեան պապենական աւանդութիւնը: Այս եւ 1965-ի ներգաղթը փաստօրէն վերջակէտ մը դրին շրջանէն ներս Հայերու գիւղական - երկրագործական կեանքին եւ բնակչութեան թիւը երկու-երրորդ համեմատութեամբ նուազեցաւ: Յետագայ տարիներուն եւ մինչեւ այսօր, հայ ազգաբնակութիւնը կեդրոնացած կը մնայ Քամիշլի, Հասաքէ, Տերիկ (այժմ Մելիքիյէ), Ռաս ուլ Այն ու Տըրպեսիէ քաղաքներուն մէջ:

***

Նախավերջին անգամ, 1997 Օգոստոսին էր երբ այցելած էի Բարձր Ճեզիրէ ու Քամիշլի քաղաքը: Մօտ մէկ տարի անց կրկին կ'այցելէի Քամիշլի: Կեանքը նոյն եղանակով կ'ընթանար հայկական թաղերուն մէջ՝ ամառնային կիզիչ արեւուն տակ: Հարց կու տամ խօսակիցներուս թէ անցնող մէկ տարուան ընթացքին մշակութային ի՞նչ ձեռնարկներ կամ ի՞նչ նորութիւններ տեղի ունեցած են քաղաքի հայկական կեանքէն ներս: Երկու պատասխան. առաջին՝ լուսահոգի բանաստեղծ Գէորգ Էմինի ասուպային մէկ այցելութիւնը Քամիշլի եւ երկրորդ՝ երգիչ Փօլ Պաղտասարեանի համերգը...

Այսքան ամբողջ տարուան ընթացքին...

Սուրիական անապատէն անդին, Տաւրոսեան լեռներէն հարաւ՝ Թուրքիոյ սահմանին վրայ՝ Քամիշլիի հայութիւնը անհաւասար պայքար կը մղէ արեւուն, փոշիին, մոռացութեան ու կորուստի դէմ: Քամիշլին միակն է շրջակայ քաղաքներէն, ուր համայնքային կեանք գոյութիւն ունի, իր դպրոցով ու ակումբներով: Տերիկի, Ռաս ուլ Այնի եւ յարաբերաբար նուազ չափերով ալ Հասաքէի մէջ, արդէն իսկ տարիներէ ի վեր համայնքային կեանքը մարած է, խառն ամուսնութիւնները ընթացիկ բնոյթ ունին, իսկ արաբախօսութիւնը տիրական է:

1920-30-ական տարիներու Քամիշլիի ու ընդհանրապէս Բարձր Ճեզիրէի պատմութեան էջերը թերթատելով, յաճախ կը հանդիպինք այնպիսի դէպքերու, երբ այդ օրերուն Թուրքիայէն եկած գաղթական Հայերու այս նոր հոսքով մտահոգ ըլլալով, փիւռքահայ զանազան պատասխանատու մարմիններ յատուկ ճիգ կը թափէին սոյն գաղթականները առաւելագոյն չափով Թուրքիոյ սահմանամերձ գօտիներու մէջ բնակեցնելու համար: Վստահաբար իրաւունք ունէին: Քաղաքական յարափոփոխ դէպքերը կրնային Հայերու համար բարենպաստ կացութիւններ ստեղծել, եւ սոյն Հայերը առանց մեծ դժուարութիւններու, կրնային վերստին առիթը ունենալ վերադառնալու սահմանէն քիչ անդին գտնուող իրենց ծննդավայրերը: Ինչպէս տեսանք, այդ օրերու ֆրանսական իշխանութիւններուն հողատարական մտահոգութիւններն ալ զիրենք կը մղէին քաջալերելու այս շրջաններուն մէջ քրիստոնեայ ժողովուրդներու բնակեցումը: Այստեղ թերեւս կար ռազմավարական խնդիր մըն ալ: Պատմութիւնը ցոյց կու տայ որ, 1930-ական տարիներուն, Բարձր Ճեզիրէէն հայկական զինեալ խումբեր անցած են սահման եւ փորձած են միանալ Թուրքիոյ մէջ մղուող քրտական ապստամբութեան: Մէկ խօսքով Բարձր Ճեզիրէի սահմանամերձ հայկական գաղութները ժամանակին յատուկ մտահոգութիւն եղած են սփիւռքահայ զանազան պատասխանատու մարմիններու համար:

Այսօր թրքական սահմանը մնացած է անփոփոխ, իսկ Քամիշլին նոյնքան մօտիկ է սահմանին: Այս դիտանկիւնէն ոչինչ փոխուած է կիզիչ արեւուն տակ: Այսուհանդերձ, Բարձր Ճեզիրէի հայկական գաղութներէն միայն հետքեր մնացած են եւ միակ վերապրողը Քամիշլին է: Ի՞նչ պատահած է: Արդեօք տասնամեակներու ընթացքին նոյն այս սփիւռքահայ պատասխանատու մարմինն՞երն են որ իրենց մտահոգութիւններով հեռացած են սահմանէն ու անոր կապուած հեռանկարներէն: Վերջապէս Հալէպէն կամ Պէյրութէն աւելի կարճ ու դիւրին է օդանաւով Երեւան մեկնիլ, քան թէ, հանրակառքի միջոցով երթալ անապատներէն անդին գտնուող քիչ մը կորսուած ու քիչ մըն ալ տարաշխարհիկ Քամիշլի, ուր Հալէպէն եկողը իր առջեւ ունի հինգ ժամնոց ճամբայ, մինչ Պէյրութէն եկողը՝ տասներկու...

Երիտասարդ է Քամիշլիի հայկական համայնքը: Անցեալին բազմազաւակ ծնունդներու աճը թէեւ նուազած է, բայց տակաւին իւրաքանչիւր ընտանիք կը հաշուէ միջին հաշուով չորս զաւակ: Մեծամասնութիւնը այստեղ ստացած է մինչեւ միջնակարգ ուսում: Բարձր Ճեզիրէի մէջ համալսարաններ գոյութիւն չունին, եւ բարձրագոյն ուսման ձգտողը ստիպուած է երթալ Հալէպ կամ Դամասկոս, ուրկէ վերադարձողները փոքրամասնութիւն կը կազմեն: Գոյութիւն ունի Հայաստան ուսանած եւ գիտական ճիւղերու մէջ մասնագիտացած երիտասարդ-երիտասարդուհիներու բաւական ստուար խումբ մը, որ կրցած է նոր աւիշ մտցնել համայնքի կեանքէն ներս: Աշխատանքի կամ հարազատներու այցելութեան ճամբով Քամիշլիի Հայերը մնայուն կապի մէջ են Հալէպի ու Պէյրութի հայութեան հետ:

Բայց բոլոր երեւոյթները ցոյց կու տան թէ հնարաւոր չէ համայնքային այս կեանքը առոյգ ու կենսունակ պահել՝ ապաւինելով միայն սեփական ուժերու: Տեղի կրթական, մշակութային, եկեղեցական հոգերուն յաւելեալ ուշադրութիւն ընծայելով կարելի է նոր թափ տալ ո՛չ միայն Քամիշլիի հայկական համայնքի կեանքին, այլեւ այս ձեւով որոշ կենսունակութիւն տալ Բարձր Ճեզիրէի միւս քաղաքներու հայութեան:

ՎԱՀԷ ԹԱՇՃԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ. - Քամիշլի քաղաքի հայութիւնը թիւերով. -

Բնակչութեան թիւ. - Հայ առաքելականներ՝ մօտ հազար ընտանիք, հայ կաթողիկէներ՝ մօտ 150 ընտանիք:

Դպրոց. - Ազգային Եփրատ վարժարան՝ 1200 աշակերտ (մանկապարտէզ, նախակրթարան, միջնակարգ):

Եկեղեցի. - Մէկ առաքելական, մէկ կաթողիկէ:

Կրօնական առաջնորդներ. - Նորայր Վրդ. Աշըգեան (հայ առաքելական), Անդրանիկ Վրդ. Այվազեան (հայ կաթողիկէ):

Հայերու գլխաւոր զբաղումներ. - Ինքնաշարժի եւ զանազան մեքենաներու նորոգութիւն, առեւտուր, գործարանատէր, արհեստաւոր:

Մարզական ու մշակութային միութիւններ. - Հ.Մ.Ը.Մ., Համազգային, Օգնութեան Խաչ, Հ.Բ.Ը.Մ., Հ.Ե.Ը.:

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅՈՑ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՄԱՄԼՈՅ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ
Թիւ 5

գերմանահայոց կեդր. խորհուրդի ընդհ. ժողովը

Սեպտեմբեր 11-13-ին, Համպուրկի մէջ տեղի ունեցաւ Գերմանահայոց Կեդրոնական Խորհուրդի ընդհանուր ժողովը մասնակցութեամբ Գերմանիոյ տարբեր շրջաններէն եկած հայրենակիցներու: Ժողովին առաջին անգամ ըլլալով կը մասնակցէր Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան Պ. Աշոտ Ոսկանեան, որ իր ներկայութեամբ մասնաւոր կշիռ մը կու տար ժողովին: Պ. Ոսկանեան 1997 Դեկտեմբերէն ի վեր կը գտնուի Գերմանիա եւ շատ մեծ ջանք կը թափէ գաղութի կազմակերպութիւններու հետ ջերմ յարաբերութիւններ մշակելու:

Ուրբաթ, Սեպտ. 11-ին, ժողովը սկսաւ «Գերմանիան եւ Հայկ. ցեղասպանութեան ճանաչումը» աշխատանքային խումբով որուն մասնակցեցան գերման մասնագէտներ տիկին Թեսա Հոֆման, Պ. Վոլֆկանկ Կուսթ, փրոֆ. Լուխթըրհանտ, Պ. Անտրէաս Շմիթ, Հայաստանի դեսպան Պ. Ոսկանեան, Հայ-Գերմանական Ընկերակցութենէն Պ. Ռաֆֆի Քանդեան եւ ուրիշ հետաքրքրուած հայրենակիցներ: Ժողովին քննարկուեցան ռազմավարական հարցեր: Որոշուեցաւ կապ հաստատել Պելժիոյ եւ Ֆրանսայի այն կազմակերպութիւններուն հետ, որոնք իրենց երկիրներուն մէջ ցեղասպանութեան ճանաչման ուղղութեամբ աշխատանք տարած են, օգտուելու համար իրենց փորձառութենէն: Նաեւ որոշուեցաւ ստեղծել յանձնախումբ մը այս աշխատանքները հետապնդելու համար:

Շաբաթ, Սեպտ. 12-ի առաւօտուն տեղի ունեցաւ «Արցախ» աշխատանքային խումբի հանդիպումը գլխաւորութեամբ Թեսա Հոֆմանի: Այստեղ որոշուեցաւ միութիւններէ ներս աշխուժացնել Արցախի նուիրուած ձեռնարկներ՝ դասախօսութիւններ օգտուելով որոշ պատմական թուականներէ՝ ինչպէս Դեկտ. 8 - Հանրաքուէ, Փետրուար 15 - Լեռնային Ղարաբաղի «Ատոնոմ» մարզի պատմական որոշումը դուրս գալու Ատրպէյճանէն եւ միանալու Հայաստանին, 1991 Սեպտ. 2-Արցախի անկախութեան օրը:

Որոշուեցաւ կազմակերպել երիտասարդական խումբի ճամբորդութիւն՝ Արցախ: Այս պարտականութիւնը ստանձնեց տոքթ. Շահէն Չէյթունցեան: Որոշուեցաւ Արցախէն հայրենակիցներու օգնել մասնագիտանալու Գերմանիա, որպէսզի վերադառնան եւ նպաստեն Արցախի բարգաւաճման: Այս ծրագիրներով պիտի զբաղի տոքթ. Թեսա Հոֆման: Շաբաթ կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ ընդհանուր հաւաքոյթը ուր քննարկուեցան եւ վաւերացուեցան կանոնագրութեան փոփոխութիւններ որոնց հիման վրայ Կեդր. Խորհուրդը պիտի կարենայ իր գործունէութեան դաշտը եւ միջոցները ընդլայնել եւ երիտասարդական աշխատանքները վերակազմակերպել: Ներկայացուեցաւ գործունէութեան տեղեկագիր ընդգրկելով գործունէութեան գլխաւոր ոլորտները՝ երիտասարդական մարզ, արտաքին յարաբերութիւններ (գործունէութիւն Եւրոպայի Գաղթականներու Ֆորումէն ներս, ՊԱԿԻՎ-էն ներս), Եւրոպայի Հայ Համայնքներու հետ յարաբերութիւններ, Հայաստանի հետ յարաբերութիւններ, գերմանահայ միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու հետ յարաբերութիւններ:

Կեդրոնական Խորհուրդը իր աշխատանքները աւելի թափանցիկ դարձնելու նպատակով հրատարակած է երկլեզու գրքոյկ մը:

Շաբաթ երեկոյեան, Համպուրկի մշակութային միութեան հետ միասնաբար կազմակերպուած էր խնջոյք մը Պէրլինէն Շանթ նուագախումբի մասնակցութեամբ: Ելոյթ ունեցան Գերմանահայոց Կեդր. Խորհուրդի ատենապետ Ռաֆֆի Պետիկեան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան Պ. Աշոտ Ոսկանեան: Ճօուրդի դրուած էր Փութպոլի Հայաստանի հաւաքականի կողմէ ստորագրուած գնդակ մը որուն հասոյթը յատկացուեցաւ երիտասարդական աշխատանքներու:

Յաջորդ օրը տեղի ունեցաւ վարչութեան ընտրութիւն: Հրաժարած անդամներու տեղ ընտրուեցան երկու նոր անդամներ: Կու տանք ամբողջական կազմը.-

Ռաֆֆի Պետիկեան՝ ատենապետ,
Մասիս Նահապետեան՝ փոխ-ատենապետ,
Ռիմա Սահակեան՝ ատենադպրուհի,
Ռուբէն Վասիլեան՝ գանձապահ,
Նունիկ Վիթուս
Արթին Ադիզ՝ արտաքին յարաբերութիւններու պատասխանատու,
Ֆրէտ Խանեան՝ երիտասարդական հարցերու պատասխանատու:

Կեդրոնական Խորհուրդի հասցէն նոյնն է.-
ZAD — R. Bedikian,
Hanielstr. 88, 46539 Dinslaken, BRD

Նոր կարմիր Աւան գիւղի շինութիւն

Տիւսպուրկի հայ համայնքը որոշած է 50 հազար գերմանական մարք տրամադրել Մարտակերտի շրջանին մէջ Նոր Կարմիր Աւան գիւղի տուներու շինութեան: Տուները պիտի տրամադրուին Հին Կարմիր Աւանէն գաղթականներու, որոնց տուները Ատրպէյճանցիներու կողմէ քանդուած են: Այս նպատակով համայնքի վարչութենէն Կարապետ եւ Ժանէթ Քոտաք մեկնած են Արցախ: Արդէն քաղաքապետարանի հետ համաձայնագիր ստորագրուած է եւ հիմնարկէքը կատարուած:

Ուսանողական Միութեան հիմնում

Հանովըր քաղաքէն ութ հայ ուսանողներ Հանովըրի համալսարանին կից հիմնած են Հայ Ուսանողական Միութիւն: Հասցէն է.-
Armenische Studentenunion —
Ara Panosyan, Dorotheenstr. 5A,
Zi.317, 30419 Hannover

Հայաստանի անկախութեան նուիրուած ձեռնարկներ

Սեպտ. 19-ին, Ֆրանքֆուրթի մէջ, Հեսսի մշակութային միութիւնը կազմակերպած էր խրախճանք մը Հայաստանի անկախութեան 7-րդ տարեդարձին նուիրուած: Երաժշտական մասը ստանձնած է Մանհայմէն Շանթ նուագախումբը:

Սեպտ. 21-ին Հայաստանի դեսպան Պ. Աշոտ Ոսկանեան եւ իր կինը ընդունելութիւն մը տուած էին Պոն: Ներկայ եղած են գերման քաղաքական դէմքեր, դեսպանատուներէ եւ հայկ. միութիւններէ ներկայացուցիչներ:

Քէլնի հայ համայնքի հիմնադրութեան 18-րդ տարեդարձը

Սեպտեմբեր 19-ին, Քէլնի հայ համայնքը կազմակերպած էր իր հիմնադրութեան 18րդ տարեդարձին նուիրուած ձեռնարկ: Կազմուած էր ճոխ յայտագիր մը Քէօլնէն «Նոր Ջայն» նուագախումբի, Քէլնի «Ախթամար» պարախումբի եւ Հայաստանի Օփերայի երգիչ Արայիկ Աւանեանի մասնակցութեամբ:

Ր. Պ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Թ.Մ.Մ.-ի «Թէքէեան» կեդրոնին մէջ, Սեպտեմբեր 13ին, կազմակերպութեամբ Թէքէեան Մշակութային Միութեան տեղի ունեցած է գրական երեկոյթ մը, որու առաջին մասը նուիրուած էր տոքթ. Կարօ Կարապետեանի (գրական անունով՝ Անել) «Ի մտանել արեգական» վերնագրուած քերթուածներու հատորին, իսկ երկրորդ մասին՝ օրուան մեծարեալը խօսած է Յակոբ Օշականի մասին անոր մահուան 50-րդ տարելիցին առթիւ: Երեկոյթին բացումը կատարած է տիկին Հերմինէ Ճանճանեան, բացատրելով երեկոյթին իմաստը, ապա ներկայացուցած Անելի կենսագրականը: Իրեն յաջորդած է Թ.Մ.Մ.-ի վարչականներէն Նուպար Պալիկեան որ խօսած է Անելի գրական վաստակին մասին, մասնաւորաբար ծանրանալով վերջին հատորին վրայ: Երկրորդ մասին, Անել խօսած է Յակոբ Օշականի մասին, որու աշակերտելու բախտը ունեցած է Երուսաղէմ: Անդրադառնալէ ետք անոր կենսագրութեան, Անել ներկայացուցած է Օշական վիպագիրը իր հարուստ գրական բերքով, Օշական քննադատը իր հակասական դատումներով, ապա նաեւ՝ ուսուցիչը: Դասախօսութեան յաջորդած է գինեձօն մը: Վաճառուած է Անելի վերջին հատորը:

***

ՍԿԻՒՏԱՐԻ (Պոլիս) Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝ Տիգրան քհնյ. Տիրիէլեան զոհ գացած է, Սեպտ. 29-ին, սրտի սուր տագնապի մը, Պօսթանճըի ծովուօթօպիւսի կայանին մօտ: Ծնած էր 1934-ին եւ քահանայ ձեռնադրուած ձեռամբ երջանկայիշատակ Շնորհք Պատրիարքի: Պաշտօնավարած է Պէյքօզի, Պալաթի, Սկիւտարի, Գուզկունճուքի եկեղեցիներուն մէջ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ
Պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի
Հայ Պատրիարքութեան

ՀԲ. տարի, նոր շրջան
Թիւ 4-5-6, Ապրիլ, Մայիս, Յունիս 1998

Patriarcat Arménien, Jérusalem

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ
ԿԱՄ

ԲԵՐԱՅԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ
ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Դ.
ՆՇԱՆԱԾՆԵՐԸ

ԱՆՆԱ. — Փաստաբան Կարկամեա՞ն է-փէնտին:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Նոյնինքը... արդ հարիւրին հարիւր յայտնի է որ հարուածը անոր կողմէ կու գայ:

ԱՆՆԱ. — Կը կարծե՞ս որ այդպիսի վատութիւն մը գործելու կարող է, ինք, փաստաբան մը..

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ո՛չ թէ կը կարծեմ, այլ բացարձակապէս կը հաւատամ... այս նամակը իր կողմէ գրուած է ասոր բընաւ տարակոյս չկայ... եւ նոյնիսկ ապացոյցներ ունիմ:

ԱՆՆԱ. — Ապացոյցնե՞ր...

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Այսինքն գիտեմ որ Կարկամեան չափազանց զայրացած է իր նըպատակին չհասնելուն համար եւ իր արժանապատուութիւնը վիրաւորուած կը զգայ, ասոր համար ամէն տեսակ աղտոտ միջոցներու կը դիմէ կոր, ամէն տեսակ չարախօսութիւններ կը հնարէ կոր իմ մասիս...

ԱՆՆԱ (համոզուած). — Այդ ճշմարիտ կրնայ ըլլալ... Այո՛ հաւանական է որ Կարկամեանի կողմէ գրուած է նամակը:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ո՛չ թէ հաւանական, այլ ապահով է...

ԱՆՆԱ. — Ուրեմն այս գրուածները ծայրէ ի ծայր սուտութիւննե՞ր են:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Բայց չեմ ներեր քեզի որ այդ մասին նոյնիսկ ամենափոքր կասկած մը ունենաս, եթէ ինծի չես խնայեր՝ գոնէ քրոջդ տիկին Վերգինին խընայէ:

ԱՆՆԱ. — Այո՛, կը հաւատամ խօսքիդ, եղածը ստորին զրպարտութիւն մըն է, իրաւունք ունիս (Նամակը զոր տակաւին ձեռքը բռնած է կտոր կտոր կ'ընէ ու կը նետէ) խենթ էի որ այդ գրուածքին հաւատք ընծայեցի...

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Կը յուսամ որ գոնէ քըրոջդ բան մը յայտնի չըրիր:

ԱՆՆԱ. — Ո՛չ, բարեբախտաբար, պահ մը յուզումէս տարուած՝ խորհեցայ նամակը իրեն ցոյց տալ, բայց յետոյ նախամեծար համարեցի քեզի հետ խօսիլ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. Շատ աղէկ ըրեր ես, պարապ տեղը քոյրդ ալ յուզմունքի պիտի մատնէիր:

ԱՆՆԱ. — Ուրեմն վստա՞հ ես որ Կարկամեանի գործն է այս:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ուրիշ ո՞վ կրնայ ըլլալ, ան միայն շահ ունի որ մեր ամուսնութիւնը ջուրը իյնայ:

ԱՆՆԱ (կասկածոտ). — Միայն ա՞ն...

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ուրիշ ո՞վ կ'ուզես որ ըլլայ:

ԱՆՆԱ. — Թերեւս ուրիշներ ալ կան որոնք գոհ չեն այս ամուսնութենէն:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ուրիշ մէկը չեմ տեսներ կոր ես:

ԱՆՆԱ. — Օրինակի համար կին մը, կամ օրիորդ մը:

ՏՈՔԹՈՐԸ (զարմացած). — Կի՞ն մը կամ օրիո՞րդ մը... ի՞նչ ըսել կ'ուզես, որո՞ւ կ'ակնարկես:

ԱՆՆԱ. — Ոչ մէկու կ'ակնարկեմ, այլ պարզ ենթադրութիւն մը կ'ընեմ... այնպէս տարտամ կասկած մը:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Աւելի յստակօրէն խօսէ՛, կը տեսնամ որ այսօր սովորականէն տարբեր տրամադրութեան մը մէջ կը գտնուիս...

ԱՆՆԱ. Չի՞ կրնար ըլլալ որ կին մը կամ օրիորդ մը քեզ սիրէ եւ իմանալով որ ինծի հետ նշանուած ես, այսպիսի միջոց մը խորհի մեզ իրարմէ հեռացնելու համար:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ահաւասիկ տարօրինակ ենթադրութիւն մըն ալ... բայց ինչո՞ւ երեւակայական հակառակորդներ փնտըռել երբ բո՛ւն հակառակորդը մէջտեղն է:

ԱՆՆԱ. — Չեմ գիտեր, բայց անգամ մը որ կասկածը մտաւ մտքիս մէջ ա՛լ հանգիստ չեմ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Զուր տեղը ինքզինքդ յուզմունքներու կը մատնես, սիրելիս:

ԱՆՆԱ. — Պարզապէս նախազգացումի արդիւնք, բան մը ինծի կ'ըսէ թէ սպառնալիք մը կայ մեր գլխուն վրայ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Մի՛ հաւատար այդ տեսակ բաներու եւ նայէ՛ որ միտքդ այդ խորհուրդներով չչարչարես, որովհետեւ յաճախ բան է դժբախտութիւն մը նախագուշակել որպէսզի այդ դժբախտութիւնը իրաւցնէ կատարուի: Ես այս խնդիրը լրջօրէն պիտի քննեմ եւ կը յուսամ որ երեւան հանեմ նամակագիրը որ ուրիշ մէկը չի կրնար ըլլալ, այլ նոյնինքն այդ վարնոց փաստաբանը ... միայն թէ նամակը պատռելու չէիր:

ԱՆՆԱ. — Կը կարծե՞ս որ Կարկամեան իր ձեռքի գիրով գրած ըլլայ զայն:

ՏՈՔԹՈՐԸ. Այդ տեսակ աղտոտ գործեր երբ մէկը կ'ընէ, չուզեր մեղսակիցներ ունենալ, ես կ'ենթադրեմ որ ինք գրած է, գիրը կեղծելով անշուշտ:

ԱՆՆԱ. — Մե՛ղք որ նամակը պատռեր եմ ուրեմն:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ինչ որ է եղածը եղած է ա՛լ չխօսինք ատոր վրայ:

Նոյն միջոցին դուռը կը բացուի եւ ներս կը մտնէ տիկին Վերգին: Ժպտուն դէմքով կը մօտենայ երկու նշանածներուն:

ՎԵՐԳԻՆ. — Ա՛լ բաւական է որքան որ գլուխ գլխի առանձին մնացիք:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Բայց տիկին, ո՞վ կ'արգիլէր ձեզի առաջին վայրկեանէն մեր մօտը գալու:

ՎԵՐԳԻՆ. — Այդ ատրիճան չար չեմ... յետոյ ուզեցի որ Աննան քեզի հետ քիչ մը առանձին մնայ որպէսզի զուարթանայ... շատ պէտք ունէր զուարթանալու եւ հիմա կը տեսնամ որ ուզածս եղեր է:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ուրեմն ես չեկած տխո՞ւր էր:

ՎԵՐԳԻՆ. — Չափազանց... ո՛չ թէ միայն տխուր այլ մտահոգ եւ ասիկա երկու օրէ ի վեր, չեմ գիտեր ինչ ունէր, թերեւս դուն կրցար հասկնալ:

ԱՆՆԱ (յանդիմանական). — Բայց, Վերգին, ինչո՞ւ պարապ խօսքեր կ'ընես, ո՛չ տխուր էի եւ ո՛չ ալ մտահոգ:

ՎԵՐԳԻՆ. — Ես ըսածս գիտեմ, ճիշդ իրողութիւնն է որ կ'ըսեմ, պարապ տեղը մի՛ ծածկեր, միայն թէ կ'ուզէի հասկընալ, վերջապէս մեծ քոյրդ եմ եւ պէտք է որ ամէն բան ըսես ինծի:

ԱՆՆԱ (նեղուած). — Բայց ըսելիք բան մը չկար,, քիչ մը գլուխս կը ցաւէր, հիմա անցաւ:

(Շար. 21)

(Շար. Ա. էջէն)

նամեակներէ ի վեր, աւանդութեամբ, Ծերակոյտը կը մնար կեդրոն - անկախ - Հանրապետական տիրապետութեան տակ եւ վերջին ներկայացուցիչն էր՝ Ռընէ Մոնորի որ առաջին քուէարկութեամբ խիկ ծանր պարտութիւն մը կրեց եւ անմիջապէս քաշուեցաւ։

Իր թեկնածութիւնը արդէն խնդրոյ առարկայ էր, գլխաւորաբար իր տարիքին բերմամբ։ Ռընէ Մոնորի 75 տարեկան է եւ չարաթներէ ի վեր արդէն, այդ կէտը կը չեշտուի իրեն դէմ, թէեւ իր մրցակիցն ալ (ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ) Գրիսթիան Փոնսըլէ 70-ամեայ է։ Մոնորի յամառեցաւ եւ հետեւանքը ծանր եղաւ, մանաւանդ իր կուսակցութեան համար եւ Ֆ. Պայրու չվարանեցաւ յայտարարելու որ ինչ որ պատահած է շատ ծանր հարուած մըն է «Զինակցութեան» համար։

Քուէարկութեան առաջին շրջանին խիկ Գրիսթիան Փոնսըլէ 118 ձայն կը ստանար եւ Մոնորի միայն 102։ Թեկնածու էին նաեւ, որպէս սկզբունքի հարց, ընկերվարական Գլօտ Էսթիէ որ կը ստանար 72 ձայն եւ համայնավար՝ Էլէն Լիւք որու կը քուէարկէին 17 համայնավարները։

Մոնորի անմիջապէս կը քաշէր իր թեկնածութիւնը եւ Բ. շրջանին, երկար բանակցութիւններէ եւ սակարկութիւններէ ետք կեդրոն եւ անկախ հանրապետական կ՚ընտրէին նոր թեկնածու մը՝ յանձին Տանիէլ Հէօֆէլի, որ չի յաջողիր իր անունին շուրջ համախմբում մը ապահովել հակառակ ԻՒ-ՏԷ-ԷՖ-ի յոյսերուն։ Այս Բ. շրջանին Հէօֆէլ կը ստանայ 109 ձայն, Փոնսըլէ՝ 125, Գլօտ Էսթիէ՝ 83։ Ցանուն «Զինակցութեան» Հէօֆէլ ալ կը քաշուի եւ Գ. շրջանին, կէս գիշերէն ետք, Գրիսթիան Փոնսըլէ կ՚ընտրուի 189 ձայնով մինչ Գլօտ Էսթիէ կը ստանայ 93 ձայն։

Վոժի ծերակուտական, Գրիսթիան Փոնսըլէ նախարար եղած է Մէսմէրի, Շիրաքի եւ Պառի կառավարութիւններուն մէջ 1972-ի եւ 1977-ի միջեւ։

Այս քուէարկութիւնն ալ նոր փաստ մը կը բերէ, եթէ հարկ էր, որ աջը պառակտուած կը մնայ եւ տրուած առիթներն ալ փոխանակ ամրապնդելու շարքերը եւ միասնական դիմագիծ մը ներկայացնելու, ճիշդ հակառակ արդիւնքը կու տան եւ պարզուած պատկերը աւելի քան ողբալի կը դառնայ։ Պարզ է որ ձախը որեւէ ջանք թափելու պէտք չունի, պառակտելու համար աջը պայքար տանելով անոր դէմ, աջի զանազան բաղկացուցիչները լայնօրէն կը բաւեն, թշնամիի հարկ չկայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԱՔՈՒԻ ՄԷՋ Սեպտեմբեր 30-ին բացուած է Կովկասի մահմետականներուն 10-րդ համագումարը, մասնակցութեամբ Ռուսաստանէն, Ուկրանիայէն, Կեդրոնական Ասիայէն, Չէչէնիայէն ներկայացուցիչներու։ Ազրբէջանի նախագահ Հ. Ալիեւ բացման խօսքին մէջ ըսած է թէ Տաղըստանի կացութիւնը կենսական կարեւորութիւն ունի ամբողջ Կովկասի համար։ Չէչէնիոյ կրօնապետն ալ ամբաստանած է Մոսկուան որ միշտ լարուած վիճակի մէջ կը պահէ հիւսիսային Կովկասը։ Ան նաեւ դանդատած է որ Մոսկուա տակաւին նեցուկ կը կանգնի ուղղափառութեան զոր լուրջ սպառնալիք կը նկատէ իսլամական կրօնքին։

ՔՈՍՈՎՈՅԻ ՄԷՋ (Սերպիոյ ալպանաբնակ գաւառը) Ջարդը կը շարունակուի եւ Գլինթըն ու Արեւմուտքը ընդհանրապէս շատ սրտնեղած են։ Ուաշինկթըն կը պահանջէ Միլոսեվիչէն որ անմիջապէս քաշէ իր զօրքերը, ՕԹԱՆ-ն ալ տեղեկագիր մը կը պատրաստէր Հոկտեմբեր 1-ին որ պիտի յանձնուի ՄԱԿ-ին պարզելու համար հոն տիրող կացութիւնը։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ «Կոմերսանտ» թերթը երկու էջերով կը ներկայացնէ Պրիմակովի հակատագնապ ծրագիրը որ կը նախատեսէ գիներու եւ լումայափոխութեան հակակշիռը, ինչ որ Պրիմակով հերքած է։ Թերթը, սակայն, ծանրօրէն կը քննադատէ այդ ծրագիրը չեշտելով թէ ան ուրիշ բան չէ եթէ ոչ «չքաւորութեան վերաբաշխումի ծրագիր մը»։ Ծրագիրը որ կը կրէ փոխ - վարչապետ Մասլիուկովի անունը կը նախատեսէ նաեւ ռուբլիի արժէքի ճշդումը, ներածում - արտածումներու խիստ հակակշիռ մը։ Օրինակ արտածողները պիտի պարտաւորուին իրենց մուտքին 25%-ը վաճառել կեդրոնական դրամատան, մնացեալն ալ յատուկ դրամատուներու սահմանափակելու համար չահագործումը։

ԼԵՍԱՐԴԻ հիւանդութիւնը (հեփաթիթ Պէ) կանխող պատուաստը առ այժմ առ-

Կ. Ս. Մ.

Կեդրոնական Սանուց Միութիւն

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Թարգմանչաց տօնին առթիւ, Ազգային Կեդրոնական Վարժարանի սաներն ի Ֆրանսա (Կ.Ս.Մ.) խնդրած են Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ իշխանութենէն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարէ՝ իրենց վարժարանին բարեյիշատակ հիմնադիրներուն, խնամակալներուն, տնօրէններուն, դաստիարակներուն ու սաներուն, նաեւ համայն Հայոց նընջեցեալ կրթական մշակներուն հոգւոյն պայծառութեան. յետ առաւօտեան պատարագի, Շաբաթ օր, Հոկտեմբեր 10, - սկիզբ ժամերգութեան ժամը 10 - ժամերգութիւնը կը վերջանայ ժամը 12-ին

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Ներկայս կը ծանուցանենք առ ի գիտութիւն՝ Հայոց մշակոյթի նուիրեալներուն, աշակերտ եւ ուսանողներուն նաեւ համակիրներուն։

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
Կ.Ս.Մ. Ի ՖՐԱՆՍԱ

PARIS - EREVAN - PARIS

à partir de

3050F

Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 96. 10. 10;
Fax : 01. 42. 96. 18. 77

SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté — 69003 LYON
Tél. : 04. 78. 60. 13. 66;
Fax : 04. 78. 60. 92. 26.

Demandez notre brochure pour des séjours individuels et en groupe.

կախուած է Ֆրանսայի Առողջապահական նախարարութեան կողմէ, բաւական կասկածներ ըլլալով անոր հետեւանքներուն մասին։ Պատուաստը կը գործածուէր գլխաւորաբար 11 - 12 տարեկան մանուկներու համար եւ վերջերս կարգ մը հիւանդութիւններ յայտնաբերուած են (սքլերոզ ան փլաք)։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ բուրգերուն ստորատ 432 ղոյդերու պսակը կատարուած է առջի օր։ Արդարեւ, երկու տարի է եգիպտական կառավարութիւնը կը հովանաւորէ հաւաքական ամուսնութիւնները չքաւոր երիտասարդներու, որոնք ի վիճակի չեն ծախքերը ապահովելու խրախճանքներուն։

ՎԱՂԸ

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (241) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. -

Մասունք մը եւս Սփիւռք - Հայաստան	Ե. ԼԱՋԵԱՆ
բանավէճի նոր էջ մը	Վ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ
Գրական սուրհանդակ	Գր. ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Correspondance croisée	A. LUBIN — H. THOMAS

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ժագլին Պարկիրճեան - Խանդատեան իր սիրելի ամուսնոյն՝ Անդրէաս Պարկիրճեանի թարմ յիշատակին 1000 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Թերէզ Անանեանին, Տէր եւ Տիկին Ռիշար Անանեանին, Տէր եւ Տիկին Պերնար Անանեանին, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, ազգականին՝ Անանիկ Անանեանի մահուան առթիւ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նիւթ՝

"ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԵՐԱԶ, ՔԱՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ"

Սահիկներու ցուցադրութիւն

Կը դասախօսէ՝
ՏՈՔԹ. ՀՐԱՆԴ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 8,
ժամը 20.30-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 Paris

UGAB-Paris IDF

Le Comité de Paris —
Ile-de-France de l'UGAB
présente

Le *MIME EDOUARD GHAZARIAN*
dans un monospectacle
de pantomime

Balafre du silence

Création et mise en scène :
Edouard GHAZARIAN

Dimanche 4 Octobre à 17 heures
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles —
M° Courcelles 75017 Paris
P.A.F. : -18 ans: 30 F — Adultes: 50 F

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սէն-Ժերոմի եւ Շրջակայքի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ որ Եկեղեցւոյ հիմնարկութեան 68-րդ եւ օծման 65-րդ ղոյդ տարեդարձի հանդիսութիւնները տեղի պիտի ունենան՝ Հոկտեմբեր 11-ին, Կիրակի օր։

Այս առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն հոգիներուն համար՝ Եկեղեցւոյ գլխաւոր հիմնադիր եւ բարերար, երջանկայիշատակ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Հոգեւոր Հովիւներուն, Սարկաւագներուն, Հիմնադիրներուն, Շինութեան Յանձնախումբի, Թաղական Խորհուրդի, Օժանդակ Տիկնանց Միութեան անդամ - անդամուհիներուն եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյապէս կամ ֆիզիքապէս սատարած են Եկեղեցւոյ եւ առ յաւէտ բաժնուած են մեզմէ։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Հանդիսութիւններու եւ Մատաղի բաշխումին կը յաջորդէ գինեձօն մը Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Մատաղի մասնակցութեան փափաքողները կրնան դիմել Թաղականութեան։

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB-Marseille

Vendredi 9 Octobre à 21 heures

CONCERT DE PIANO

ANAHID SEREKIAN

Médaillée d'Or de piano

Médaillée d'Or de musique de chambre du Conservatoire National de Région. 1er Prix de piano 1998 au Concervatoire National Supérieur de Musique de Lyon. Partage actuellement sa carrière entre les concours internationaux, l'enseignement et les concerts.

Au programme :
Mozart — Chopin — Prokofiev — De Falla — Khatchatrian

PA.F. 50 F. **Etudiants: gratuit**

U.G.A.B. — 327, Boulevard Michelet,
Tél.: 04 91 22 10 45 13009 Marseille

UGAB — UGAB — UGAB —

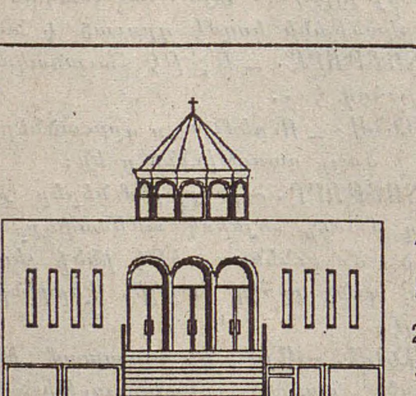

A L'OCCASION DE SON ANNIVERSAIRE
L'EGLISE EVANGELIQUE ARMENIENNE
28, avenue Bourgain —
55, avenue Victor Cresson
92130 Issy-les-Moulineaux
vous invite à

3 journées portes ouvertes

Vendredi 9 Octobre

- **20 h 30** Concert d'orgue avec la virtuose Nariné SIMONIAN : J.-S. Bach, F. Mendelsohn, F. Liszt, Komitas, E. Gigout. **Entrée libre et gratuite**

Samedi 10 Octobre

- **15 h** Fête pour les enfants de 6 à 12 ans: jeux, film, goûter, lâcher de ballons.
- **20 h 30** Chorale Ile-de-France : 60 choristes chantent leur joie de vivre et leur espérance.

Dimanche 11 Octobre

- **10 h 30** Culte animé par les jeunes
- **13 h** Repas communautaire
- **15 h** Film anniversaire, animation musicale.

Entrée libre et gratuite

ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4
DIMANCHE
4 OCTOBRE
1998

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
Թիւ 241

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման ; Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.479 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.479

ՄԱՍՈՒՆՔ ՄԸ ԵՒՍ

Աստղաթափի՛ր ուղխօրէն
քո գիշերները ամէն

ԱԲՐԱՀԱՄ ԱԼԻՔԵԱՆ

Ստորեւ հրապարակուող քերթուածը բացակայ է ցարդ լոյս տեսած ժողովածուներէն: Հակառակ որ Մ.Կ.Մ. ստորագրութիւնը քաջ ծանօթ է կենսագիրներուն, եւ անոնցմէ շատեր առիթը ունեցած են թղթատելու Պոլսոյ մէջ դարու սկիզբը հրատարակուող «Մասիս» շաբաթաթերթը: Ճիշդ հոն է, որ մեր տասնըեօթնամեայ հանճարին այս տողերը բանտարկուած մնացին՝ առաջին անգամ լոյս տեսնելէ ետք, 1903 Սեպտ. 27-ին:

Գիտենք, այդ տարին պատանի քերթողը կը շահի հինգերորդ մրցանակը նո՛յն «Մասիս» հանդէսի կազմակերպած մրցոյթին, մինչ այդ արդէն Բաքախումբերու ձեռագիր տետրակը Հրանդ Ասատուրին յանձնուած էր: Այն օրերուն իսկ հայ ընթերցողը արդէն գիտէր, թէ ինչ ալ ըլլար ստորագրութիւնը, Օր. Սիրանոյշ Պէրպէրեան, Շաւասպ Միածան կամ Մ.Կ.Մեծատուրեան՝ նոյն հոգին ներշնչումն է, որ կը յորդի: Եւ այդ հոգին պիտի փայլատակէր աստղի պէս ու անցնէր, ո՛, ո՛չ, չանցնէր, այլ մնա՛ր ու շողար միշտ իբրեւ աստղ մը ուղեցոյց՝ հայ քերթութեան բոլոր նաւորդներուն:

Բնագրին կէտադրութիւնը, գլխագիրները եւ գաղտնանունի գործածութեան ձեւը կը պահենք նոյնութեամբ:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԴ

Փըրփուրները քարափին
Կ'երկնեն երազն հեշտաւէտ
Իմ խոնջ հոգւոյս մըրափին.
Յոյսի շող մը զիս յաւէտ

Կը կապէ նուրբ կապոյտին.
Կը խոստանայ ծովն անհուն.
Ու ալեակներ կը ժպտին
Հոգւոյս տենդոտ իղձերուն:

Անոյշ արցունք մը սըրտիս
Խուն կը բերէ զովասուն
Ու դուն ինծի՛ կը մօտիս
Ձինչ նկարով մը խօսուն:

Ու սիրավառ, ես յանկարծ
Անհուն տեսքէդ խելայեղ,
Կը պըլըլիմ, մըշտարծարծ
Յիշատակիդ, ամէն հեղ:

Մ.Կ.Մ.

ՍՓԻՒՌՔ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԲԱՆԱՎԷՃԻ ՆՈՐ ԷՋ ՄԸ

Երկար ամիսներու դադարէ ետք, Մայիս 15–31–ին Հայաստանի Գրողներու Միութեան պաշտօնաթերթ «Գրական Թերթ»ը սկսաւ նորէն լոյս տեսնել, խմբագրութեամբ՝ Նուրի Խաչատրեանի: Այժմ՝ երկշաբաթաթերթ, 16 էջնոց թերթին առաջին համարը վերջերս միայն մեր ձեռքը անցաւ:

Բազմաթիւ շահեկան յօդուածներու շարքին, որոնց ցաւօք անծանօթ կը մնանք Սփիւռքի մէջ, ինչպէս որ հայրենի մտաւորականները չէին բացառութեամբ անծանօթ են Սփիւռքի թերթերուն, վաստակաւոր գրականագէտ՝ ակադ. Սերգէյ Սարինեան, բանավիճային էջով մը կ'ընդդիմախօսէ Սփիւռքի կարգ մը մտաւորականներու՝ Սփիւռք – Հայաստան յարաբերութիւններու մասին:

Խորագիրը՝ «Մինչեւ ե՞րբ եւ մինչեւ ո՞ւր»: Մեկնակէտը՝ Վահէ Օշականի անդրադարձը Արթուր Անդրանիկեանի «Մերկասառոյց» հատորին (Պէյրութ, 1997, որ լոյս տեսած է «Հայք» շաբաթաթերթի 9–րդ թիւին մէջ: Ակադ. Սարինեան վէճ կը բանայ Վ. Օշականի հետեւեալ յայտարարութեան առթիւ.–

«Ինքնատիպ ու արդիական այս գրագէտը –գրում է նա–, Հայաստանի մէջ այսօր կը ներկայանայ իբրեւ նորարարութեան կարեւոր փորձագէտը, դարձած Արեւմուտքի արուեստին եւ մանաւանդ իբրեւ այն քանի մը մտաւորականներէն, որոնք Սփիւռքի մտքին հետ կը փորձեն հաղորդակցիլ»:

Ի՞նչ է վիճելին: «Արեւմուտքի արուեստ»ին դառնալը եւ «Սփիւռքի մտքին հետ» հաղորդակցիլը: Արդարեւ, Սարինեան կ'աւելցնէ. – «Այստեղ է ահա բանի էութիւնը, որ արդէն յաւակնում է տեսութիւն ձեւաւորել ըՍփիւռքահայերի գրական հայեացքներում եւ անգամ արձագանգ գտնել մեր որոշ դիլետանտների փորձագրութիւններում»: Կ'անդրադառնանք թէ ո՞ր «դիլետանտ»ներու արձագանգներուն կ'ակնարկէ, բայց զգալի է, որ կը ծառանայ սփիւռքահայ գրական հայեացք ձեւաւորելու «յաւակնութեան» դէմ.–

«Արդի կացութեամբ դա արտացոլում է սփիւռքահայ մտքի ճգնաժամը, որ բացատրելի է հոգեբանօրէն: Թող տարօրինակ չհնչի, եթէ ասեմ, որ այժմ Սփիւռք–Հայրենիք յարաբերութիւններում ներքին սեւեռումներն աւելի շեշտակի են դարձել, քան առաջ, սեւեռումներ, որոնք Սփիւռքի *ամբիցիա*ներում ուղղորդւում են բանավիճային յայտերով»:

Այսինքն, նկատելի է տեսակ մը ներհայեցողական քննարկում, ուր ներքին անդրադարձներ կը կատարուին, որոնք բանավիճային բնոյթ ունին, ինչ որ առաջ չկար: Ահա թէ ինչու.–

«Մի ժամանակ Սփիւռք – Հայրենիք կապակցութեան եզրերը միանգամայն որոշ էին: Սփիւռքը ճանաչում է իր ինքնութիւնը եւ այդ ինքնութեան ենթակայութիւնը Հայրենիքին»:

Ձենք գիտեր, եթէ հեղինակը սփիւռքահայ ինքնութեան որեւէ ուսումնասիրութիւն կատարա՞ծ է, բայց պարզ է, որ «մի ժամանակ»ը կ'ակնարկէ խորհրդային օրերուն, երբ Սփիւռքի պաշտօնական միտքը, ինչ գոյնի ալ ըլլար, յստակօրէն ձեւաւորած էր զայն իբրեւ բազմանուն բան մը զոր կարելի էր բնորոշել որպէս «արտա–Հայաստան», այսինքն, Հայաստանի արտաքին մասը:

Ահա թէ ինչպէս.– «Կենտրոնը Հայրենիքն էր, Սփիւռքի հայեացքն ուղղուած էր Հայրենիքին եւ Հայրենիքի միջով էր անցնում նրա գոյութեան, ապագային ու ազգային *ուտոպիա*ների լուծումնքը»:

Կասկած չկայ որ այդպէս էր, քանի որ այն երանելի ժամանակներուն կը յայտարարուէր, թէ «Սփիւռքը ինքնանպատակ չէ», կը պահանջուէր «հայրենիք վերադառնալու իրաւունքը»՝ Արեւմտեան Հայաստանի վերադարձով, եւայլն: Կ'ըսուէր, նաեւ թէ Հայ Դատի լուծման ճանապարհը կախուած է Խորհրդային Հայաստանի ճակատագիրէն: Բայց պատահեցաւ անսպասելին.

«Հայաստանի Հանրապետութեան անկախացումի հետ, երբ բացւում են սահմանները եւ կարծես համահարթւում են ազգութեան կենսոլորտի երբեմնի հատոյթները, Սփիւռքի հոգեբանութեան մէջ արթնանում է ինքնութեան կորստի եւ դիմազրկութեան տագնապը...»:

Շարունակութիւնը կարդալէ առաջ հարց տանք. Սփիւռքը 1991–ի՞ն անդրադարձաւ, թէ ինքնութեան տագնապ մը ունի: Ի՞նչ պէտք է ըսել, օրինակ, նախորդ քառորդ տարիներուն, երբ ասպարէզ իջաւ այն սերունդը, որ զգաց, թէ իրօք Սփիւռք է, թէ պարզ «արտա–Հայաստան» չէ: Այդ սերունդը արդէն ազդարարած էր, թէ ինքնութեան տագնապ մը գոյութիւն ունի: Եւ իրմէ առաջ, երբ արդէն «ձուլարան»ի, «սպիտակ ջարդ»ի եւ այլեւայլ հասարակ տեղիք անուններով կը բնորոշուէր Սփիւռքի կացութիւնը, յայտնի չէ՞ր ըլլար, գոնէ՝ անուղղակի կերպով, որ ձուլուող մարդիկ եւս «ինքնութեան կորստի եւ դիմազրկութեան տագնապը» կ'ապրէին:

Մէկ խօսքով, ինքնութեան տագնապը գոյութիւն ունի առնուազն այն օրէն, երբ տեղի ունեցաւ յետեղեռնեան ցրւումը, եթէ ոչ անկէ առաջ: Կարծել, թէ տասնամեակներու ընթացքին ամէն ինչ կայուն, կաղապարուած ու չափորոշուած էր, կը նշանակէ, անգամ մը եւս, Սփիւռքի հոսուն իրավիճակը խորհրդային չափանիշներով դատել:

Ու վերոյիշեալ նախադասութեան շարունակութեան մէջ հասնիլ անհաւատալին.–

«... նրա առաւել օդիոզ մտաւորականներին շահագրգռելով ինչ–որ անկախութեան տեսական ու պատմական եզրոյթների մշակմամբ՝ ըստ "Հայաստանի անկախութիւն – Սփիւռքի անկախութիւն" գծային համաչափութեան»:

Ձենք գիտեր, թէ ընթերցողը անդրադարձաւ բառին աչհաւորութեան. – ՕԴԻՈԶ: Ֆր. odieux, անգլ. odius, այսինքն, ատելի:

Խորհրդային օրերուն կարելի էր հանդիպիլ նման ածականներու, ուղղուած՝ գաղափարական հակառակորդներու: Ամբողջատիրական վարչակարգէ գալով, հասկնալի էին: Բայց այսօր, ինչ ալ ըլլան պայմանները եւ «մեղքերը», անընդունելի է, որ մտաւորական մը մէկ ուրիշը (ուրիշները) բնորոշէ իբրեւ ատելի:

Ովքե՞ր են այս «օդիոզ» մտաւորականները. –

ա) Վահէ Օշականը. –

«"Ես կը հաւատամ Սփիւռքի ներկային եւ ապագային", – ասում է Վահէ Օշականը՝ խօսքի բանավիճական շեշտն ուղղելով նորօրեայ կասկածամիտներին: Հարցի մշակութաբանական *արգումենտը* ինքնութեան բացայայտիչներ է վկայակոչում լեզուն, գրականութիւնը, ուղղագրութիւնը եւայլն, միանգամայն միտումնաւոր նիշերի տակ առնելով արեւմտահայ (սփիւռքահայ) եւ արեւելահայ մշակոյթների արժէքայնութեան գործակիցները»:

Ընթերցողը առիթ ունեցած է բազմիցս կարդալու Վ. Օշականի դատումները, որոնց հետ կրնայ առաւել կամ նուազ համաձայն ըլլալ, բայց ո՛չ՝ անտեսել: Օշական սփիւռքահայ ինքնուրոյնութեան մը եւ Սփիւռքի՝ իբրեւ արեւմտահայութեան շարունակող, արժէքներու ջերմ պաշտպան մըն է: Թէ ի՞նչ են իր «միտումնաւոր նիշերը», չենք կրնար ստոյգ ըսել: Բայց կ'ենթադրենք, որ հետեւեալ մէջբերումները կապ ունին անոնց հետ.–

«Երեւոյթն աւելի որոշակի է պատկերաւորում Վահէ Օշականը: Նրա համոզմամբ Հայրենիքը եւ Սփիւռքը ուրոյն մշակութային կառոյցներ են: Եթէ Հայրենիքն արդէն ունի մշակութային իր կառոյցը, ապա Սփիւռքը տակաւին զուրկ է նման միասնական համակարգից»:

Ձենք գիտեր ուրկէ՞ կու գայ հակասութիւնը՝ Օշականէ՞ն թէ Սարինեանէն, բայց չհասկցանք, Սփիւռքը մշակութային կառոյց ունի՞, թէ ոչ: Շարունակենք օշականեան մտքերու ներկայացումը ըստ Սարինեանի.–

«Սփիւռքը կենտրոն չունի եւ նրա առաջնահերթ խնդիրն է "սփիւռքեան համահայկական կառոյց"ի ստեղծումը՝ համասփիւռքեան մատենաշար, գրական օրգան, համալսարան, պարբերական համագումարներ, գրական մրցանակներ, մշակութային "նախարարութիւն", դըրամատուն, խորհրդարան, Գերագոյն խորհուրդ, այսինքն հաւաքականութեան մէջ մի ուրոյն ինքնավար "պետութիւն"՝ մշակութային, տնտեսական, քաղաքական հաստատութիւններով ("Գրական Թերթ", 1996, հ. 5)»:

Սփիւռքի մէջ կրնայ մտացածին երեւիլ Խորհրդարանի կամ Գերագոյն Խորհուրդի գոյացումը, թէեւ մեր «հայելի» հրեաները նման կառոյցներ ունին: Բայց համահայկական կառոյց մը որ մշակութային շարժում ստեղծէր, ո՛չ թէ ներկայ հաստուածական սկզբունքներով, ինքնին գէշ բան չէր ըլլար, կը խորհինք: Կը թուի, թէ Սարինեանի համար այդպէս չէ, քանի որ պիտի նշանակէր Հայրենիքին համարժէք կառոյցի մը գոյացումը:

Գրեց՝

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

բ) Զուլալ Գազանճեանը.–

«"Դասական քերթութեան արժէքներ –դիտում է Զուլալ Գազանճեանը,– մեր նոր գրականութեան մէջ տուած են միայն Դուրեան, Մեծարենց, Զարենց, Սարաֆեան, Կոստանդեան...: Եւ ի սէր Աստուծոյ, զանց առէք միւս բոլոր շատախօսները, որոնցմով խճողած էք մեր դասագրքերն ու գրական_հայրենասիրական երեկոյթներն ու բեմերը: Հռչակեցէք Վարուժանին մեծութիւնը, որպէսզի ըսեն թէ այս ժողովուրդը գրական ճաշակը գոնէ չէ կորսնցուցած" ("Վարուժան", 1993, հ. 13): Ահա այսպէս՝ ոչ Թումանեան, ոչ Իսահակեան, ոչ Տէրեան, ոչ Պարոյր Սեւակ»:

Կարծիքի խնդիր է, նաեւ՝ մօտեցումի: Զ. Գազանճեան կը խօսի «դասական քերթութեան» մասին, այսինքն, աչքը դրած է համաշխարհային չափանիշի վըրայ: Արդ՝ Թումանեան կամ Իսահակեան կը հասնի՞ն նման չափնիշի, յիսուն տարի ետք բան կ'ըսե՞ն ընթերցողին, մինչեւ

(Շար.ը Դ. էջ)

Correspondance croisée

Armen Lubin - Henri Thomas

le 4 Déc. 1962

Bien cher Henri,

Chaque fois que ma pensée vole vers vous, je ne peux que formuler des souhaits fervents pour la guérison de Jacqueline. Et quand j'ai fini cette sorte de prière, il ne me reste plus qu'à déplorer ma faiblesse physique qui m'empêche de voler vers vous, d'être à vos côtés, fraternellement, en ces jours de tristesse. Cher Henri, je devine vos tourments, vos inquiétudes. Si je n'en dis pas plus, c'est parce que les maladies, surtout les maladies de longue durée, me rendent muet de terreur. Oui, de terreur. Je sens le besoin impératif de me terrer, de me dérober, de me cacher au monde, alors qu'il faut engager la lutte, une lutte de nuit et de jour. Lutter, n'est pas le mot exact. Il nous faut apporter notre aide à la lutte, que le corps outragé a engagé de lui-même, instinctivement, dès le premier jour. Bien des fois je me suis abandonné. Mon corps continuait tout seul la défense. Il en faisait son affaire. Plus tard, j'eus honte devant ce corps étonnant qui recelait tant de réserves !

Il fait très froid à St-Raphaël, mais un soleil brillant illumine les collines de l'arrière pays, couvert de neige. L'air est pur, les routes craquent sous mes pas. C'est exactement le temps que nous avions lors de votre visite, à la veille de l'autre Noël, quand nous allâmes à Cabris. Quand retrouverons-nous ce temps ?

Puis-je espérer un mot de vous ? J'ai demandé à Madeleine d'aller vous voir, pour me donner de nouvelles précises sur l'état de Jacqueline.

Ma pensée est près de vous, fraternellement.

Cher Henri, je vous embrasse.
ARMEN

Paris
16 *décembre* 1962

Mon cher Armen,

Je crois me rappeler des temps où j'écrivais beaucoup de lettres, je me demande si j'avais beaucoup à dire, un supplément d'âme inexprimé,— j'ose dire que sous ce rapport l'étiage est le même, et je crois que le changement n'est d'être à Paris. Bizarre, que Paris me rende si contraire à ce qu'il a de mieux, les échanges d'âme et d'esprit. Je vois Paulhan briguer l'Académie, ça me fait froid, j'ai une paresse insurmontable à m'interroger là-dessus; ça ne m'intéresse pas, quoi.

Ce que j'aimerais le mieux, c'est être assis ou vaguement errant avec vous dans une conversation universelle, pour recommencer le monde en partant de la mer qui est bien l'origine—, même des académiciens. Considérer la vie à vivre comme une revue littéraire à composer scrupuleusement: ce poème n'a pas les yeux ouverts, cette prise est embryonnaire — Non, cher Armen, je ne cède pas à un non-esthétisme, car je sais bien que c'est un rêve. Seulement, j'écarte un peu les embêtements afin qu'il y ait une place pour le travail heureux — pas les corvées. Votre lettre m'a rappelé que l'amitié est indispensable pour cela. Si Jacqueline pouvait supporter un voyage, aux premières vacances on se tournerait vers Saint-Raphaël. Mais nous ne bougerons pas d'ici Pâques. Il n'y a que notre fille avec ses huit ans et demi qui ne se trouve pas à l'étroit dans cette existence, parce que le monde est immense partout à cet âge-là. Le pluriel de carnaval, travail, portail, cheval, n'est ps une petite affaire.

Notre école à nous: la revue Commerce *doit reparaître, et je me suis un peu imprudemment engagé à beaucoup de choses avec André Delmas qui s'est chargé de la mise en route (il est d'ailleurs mathématicien de la SNCF). Auriez vous un ensemble de textes, prose ou vers, assez prochainement disponible ? Vous savez que je ne conçois pas une revue sans votre présence. Jacques Brenner ne peut trouver mal que je vous demande, car ce* Commerce *qui serait soigné de présentation, de typographie, est d'un ordre différent de celui d'une revue comme* Saisons. *(Pas de petites notes critiques, pas d'accroche-cœur). Vous me direz ce qu'il vous en semble. J'ai eu tort de dire en commençant que Paris me rendait seul; ce que je voulais dire, c'est que parmi les amis de naguère, il y en a beaucoup dont je ne sais plus rien. Il est arrivé des choses cruelles à Kern. La fille de sa femme, qu'il avait élevée absolument comme son propre enfant, s'est révoltée, est partie vivre à Bourg-la-Reine avec le fils d'un sociologue qui lui a révélé parrait-il* l'agression familiale. *Rencontrant sa mère dans la rue, elle l'appelle par son prénom, au grand désarroi de la pauvre* mère. *Le plus bouleversé, c'est Alfred Kern : c'est pire que si ma femme m'avait quitté, dit-il.*

Aussi Sophie Leyris se marie, à Athènes ! C'est encore une étrange, touchante, un peu effrayante histoire.

Je me suis remis à un roman qui me pose bien des questions. Celle-ci entre autres : qu'est-ce que cet ordre qui s'impose à moi et qui n'est ni celui de la vie (si elle en a un), ni celui de la pure imagination (si elle existe)? Si cela correspond à une réalité insaisissable autrement ? Est-ce qu'un poème vivant n'est pas aussi cela ?

Mon cher Armen, notre salutation, de Jacqueline et moi,

HENRI

---

le 21 Déc. 1962

Mon cher Henri,

Vous dites si peu de choses de Jacqueline, que, je suis en droit de penser que sa santé est en nette amélioration, et qu'il lui sera possible de descendre sur la Côte, dès les premiers jours du printemps. J'ai déjà passé la commande d'une double rangée d'amandiers en fleurs qui doivent l'escorter jusqu'à son hôtel.

Le malheur qui frappe les Kern est bien affreuse, certes, mais il ne faut pas désespérer. Ces choses-là s'arrangent parfois très bien et d'un coup. Il suffit, par exemple, que la fille ait des difficultés, pour que mère et fille se jettent dans les bras les unes des autres, en versant des torrents de larmes. Des difficultés ! . . . malheureusement ces difficultés se rencontrent pour les filles en révolte, dans les maternités.

C'est à votre délicate attention je crois devoir l'envoi, par Gallimard de cinq volumes de poésie. Merci grandement. Luc Estang m'était peu connu. Desnos semble gêné dans le corset des vers réguliers. Mais ce garçon m'est si cher, j'ai relu par la même occasion, toute son œuvre, en me payant même son volume de «Poètes d'Aujourd'hui» pour le seul plaisir d'avoir ses photos (avec de rares inédits que le livre contient). Desnos passe avant Prévert —par sa pureté. Il ne pratique pas la démagogie et ne cultive pas la fleur bleue. Il est le poète, tandis que l'autre nous a donné des poèmes. Et l'art n'est pas négligeable, quoi qu'on en dise.

Quant à Cocteau, il m'agace. Il sonne faux, il pue l'artifice; il est le suiveur. La chère Adrienne Monnier disait de lui «Dès qu'un écrivain a ouvert une brèche, Cocteau s'y jette, pour y planter le drapeau—, il en faut bien un!» En faut-il vraiment? A mon sens, la brèche est tout. Il est dit dans le chant national grec «On reconnait ton courage à la plaie que ton sabre a ouverte».

J'ai eu la douleur de perdre une sœur unique. Avec elle disparaît le dernier membre de la famille. Elle a succombé à une intervention chirurgicale intempestive. C'est la première fois qu'elle tombait malade. Autant je suis fragile, autant elle était solide de constitution. Comme notre Directeur allait passer ses vacances à Instambul, je lui avais demandé d'aller chez nous. Lorsqu'il s'y est présenté, on lui a dit que ma sœur avait été enterrée la veille. Au lieu de m'avertir aussitôt, ils avaient cru bien faire en temporisant. Mais ils avaient oublié, dans leur désarroi, de penser aux journaux. C'est donc par une agence de presse que j'ai appris la nouvelle, brutalement.

Après cela, j'ai eu à lutter longtemps contre une espèce de congestion pulmonaire, due au mauvais fonctionnement de notre chauffage. L'hiver est bien rigoureux cette année et les tempêtes font rage sur la Côte.

Vous me demandez si j'écris. Non seulement je n'écris rien, mais je déchire ce qui a été écrit. Oui, j'ai déchiré pour refaire, pour corriger, pour réviser. C'est ainsi que j'ai mis sur pied un recueil, *Feux contre Feux*, que je vous envoie par ce même courrier, et vous prie de me dire ce que vous en pensez.

Je suis fermement décidé de rassembler en un cahier ces 16 poèmes. Je n'ai rien publié depuis «Les Hautes Terrasses» qui datent de 57. Je dois, en principe, soumettre mon manuscrit à Gallimard. Mais en voudra-t-on ? Commercialement parlant, un livre aussi mince n'est pas intéressant, à moins qu'il ne soit signé de Supervielle ou de Perse. Puisque vous êtes dans la Maison, je vous prie de me dire si j'ai quelque chance chez Gallimard. Dans le cas d'une réponse défavorable (ce que, pour ma part, je trouverai naturel) je pourrais chercher ailleurs, sans m'attirer les reproches de G. G.

J'aimerais en faire tirer une quarantaine d'exemplaires, hors commerce, réservés aux seuls amis et aux amis des amis. J'en ai dit un mot à Madeleine, mais celle-ci garde le silence. Comme vous savez, c'est elle qui s'est occupée de ma première plaquette, «Fouiller Avec Rien», imprimée par Debresse en 41.

Bien affectueusement
ARMEN

Paris, 20 *novembre* 63

Cher Armen,

Il y a un *vers sur lequel, j'ai un doute —c'est dans A LA NUIT VENUE, le dernier :*

Petit trou, infinie, plus tard prospère. Ce e d'infinie est une faute de frappe, mais cela dit, le vers me demeure obscur, il me semble que vous y avez rassemblé plusieurs choses, beaucoup de temps (à cause de plus tard*), c'est comme un éventail fermé contenant son paysage. Dites-moi ce qu'il en est.*

..Je vais naturellement essayer de l'emporter auprès de Gaston G. Comme ce ne serait que justice qu'il publie FEUX CONTRE FEUX avec empressement, j'ai bon espoir. J'ajoute, à moins que cela ne vous paraisse pas convenable, que je lui propose aussi la préface dont il avait déjà été question. D'autre part, il y a aussi une issue du côté des Editions du Mercure de France *(qui sont à Gallimard, comme vous le savez). Dans une quinzaine de jours, la décision sera sûrement prise.*

Dalmas — assez étrange monsieur — m'apprenait dernièrement qu'il avait fait composer vos poèmes pour son Commerce. *Seulement, comme il ne m'apparaît pas que ce soit pour le prochain numéro, je trouve qu'il vaut mieux lui reprendre les seize poèmes. Je vais le voir ces jours-ci à ce sujet. S'il n'agit, alors je le prierai de vous écrire, pour le faire sortir des brumes.*

Mon cher Armen, je mène une existence qui ne ressemble à rien, — ce n'est ni celle d'un homme d'action, grands dieux ! mes pères ont travaillé leurs champs, avec moi cela s'arrête—, ni celle d'un flâneur absolu, car je ne vais pas où je veux, et d'ailleurs je ne saurais plus me perdre et me retrouver autre—, ni celle d'un élève, ni celle d'un maître etc. Si je peux achever le roman qui m'a tenu lieu de société depuis un an, vous verrez dans quels parrages sans nom j'ai dérivé. Je dis sans nom, en pensant à la difficulté que j'ai à fixer une certaine pensée qui n'est cependant pas vague en mon esprit. Il me serait bien difficile de bouger en ce moment. Tant que Jacqueline ne sera pas guérie de cette longue maladie qui s'atténue seulement un peu maintenant, je ne saurais la laisser. Seulement que le progrès de la guérison continue, et vous nous verriez tous deux.

Je n'ai pas encore pu bavarder beaucoup avec Jacques depuis son retour de Provence. Incroyable, ce silence où je me trouve si souvent, dans cette ville où l'air est un nuage de mots. L'amitié devient une petite plage de lumière loin sur un nuage par derrière tout !

Cher Armen, je vous embrasse

HENRI

---

le 23 Nov. 1963

Mon cher Henri,

Vous le savez, bien des fois j'ai fait halte le long de la route qui m'a mené de Paris à St. Raphaël, en passant par Bidart, Labenne, Pessac et Berck. Chaque fois j'ai fait un feu, en vrai nomade du désert, en me répétant l'admirable poème d'Eluard «Je fis un feu l'azur m'ayant abandonné...». Cher Henri, comment pouvez-vous parler de préface inconvenante! Votre texte sera comme ces grandes cassolettes montées sur un trépied, qui rehaussent et rendent visible ce qui brûle dans une dépression de terrain, à l'écart des autoroutes à péage.

Je souhaite que la chaleur de mon FEUX soit bonne inspiratrice pour enflammer votre ardeur au travail, et que vous puissiez terminer promptement et heureusement votre texte.

Maintenant il me faut parler des jours et des nuits, à propos de mon vers — «Petit trou, infini(e), plus tard prospère. Il arrive que, plusieurs jours de suite, le ciel reste couvert sur toute sa surface, et qu'il se dégage après le coucher du soleil. Les nuages se déchirent dans la partie opposée du couchant, en mettant à jour un lambeau de ciel très pur, mauve, velouté. Le petit trou ainsi ouvert, s'élargit progressivement et les étoiles s'y montrent de plus en plus nombreuses. C'est la grande prospérité des nuits claires. Si mon vers vous semble obscur ou mal venu, on pourrait le remplacer par :

«Petit trou, vite élargi, bientôt propère».

Bien entendu, je considère la solution Gallimard comme la meilleure de toutes. C'est en prévision d'un probable «Choix de Poèmes» que je ne voulais pas émigrer chez un autre éditeur. Je ne savais pas du tout que le *Mercure* appartenait à Gallimard et que je pouvais y passer sans inconvénient.

Par contre, mon passage à *Commerce* me semble hors de question, puisque mon texte va sortir en librairie, bien avant le prochain N° de cette belle revue. Du reste, le texte qu'il a en main (depuis un an !) a subi des modifications, parfois importantes. Il n'est bon que pour la corbeille à papier.

Madeleine, qui se trouvait ici depuis trois jours, est repartie pour Paris. Nos sorties, au plus fort du mistral m'ont tellement fatigué que, j'ai dû laisser seule la chère Madeleine, le dernier jour. J'en était navré. Je suis bien placé pour comprendre vos inquiétudes, à Jacqueline et à vous. Ces maladies qui s'éternisent nous empoisonnent l'existence. Nous n'avons rien d'autre à faire, hélas, que de s'armer de patience.

Je vous embrasse
ARMEN

A R M E N (*)

Rencontrer un poète, ce n'est pas seulement lire ses vers et les trouver «beaux». C'est entrer, même sans le connaître en personne, dans un étrange rapport avec lui, et par lui avec le langage, avec la vie. Rencontres très rares, sur lesquelles je ne me lasserai jamais de revenir; aussi bien sont-elles comme autant de questions toujours posées. On rencontre un électricien, un jardinier, un professeur: on sait très bien ce qu'on attend d'eux, tous ceux qui couchent sous un toit sont aptes à comprendre ce qu'est un couvreur, etc. D'ailleurs, chacun trouve bientôt qu'il sait tout; il n'est, pour s'en assurer, que de se donner la peine de parler: il y a une chose pour chaque mot, ainsi femme pour

femme, atome pour atome ... pour poète donc, il y a poète. Le voilà situé, inscrit dans le contexte social ou dans les sphères divines, de toute façon pris, compris, vous avec lui.

Or Armen Lubin ne veut pas de cela; non que ses idées aillent forcément en sens contraire de celles proposées: qu'un poète soit mage, voyant, possédé de vingt-cinq démons, il veut bien, seulement tout cela est trop parfait; toutes les explications du phénomène poétique pèchent par leur perfection même en regard de l'homme que voici, et qui n'est que leur objet, non, même pas encore leur objet — une existence obscure, ouverte, celle dont il constate : *Ici nous sommes sur les quais inférieurs.* Certes, il écoute avec respect les philosophes, les sociologues, les savants, les journalistes — surtout il a écouté les allongés des sanas, ses voisins de salle commune, les voyageurs finis, tous ceux dont la tête *«cède du côté des rêves anciens»*. Mais aussi, il attend, soudain sensible à lui seul, l'accalmie où les images peuvent naître : le voici très attentif, patient, obstiné à reprendre en un petit nombre de lignes un éternel bilan qui, n'oubliant rien, reste ouvert :

Rien n'est donné et tout est repris
Et jamais phare ne s'allume sans annoncer
Qu'il n'y a pas de dieux révélés
Mais il y a de nouveaux roulis
. . . .
Il y a le sable, il y a le vent, il y a le phare,
Il y a le cœur égaré en avant de ses remparts.

C'est ainsi que les mots s'arrangent pour montrer un monde immédiatement vrai, d'une vérité *singulière*, et l'on comprend que le poète soit quelqu'un d'aussi absorbé, qu'il ait visage d'expérience, de ruse, de souvenir: il faut tout cela pour maintenir ces images si proches de la terrible réalité qu'elles en gardent une sorte de vacillement :

Contre le souffle furieux de l'averse
La croisée frêle gémissait
Etant seule, étant toute seule·
A la fin tu t'approchais d'elle
Comme pour la soutenir de la main
Comme pour l'aider par le dedans.

Le *«trop de soucis»* qui est toute la vie, avec ses grands morceaux d'exil, de misère, de maladie, Armen Lubin ne le *«dépose»* pas à la manière philosophante, esthétisante. Il ne s'agit pas d'un autre monde qui serait le vrai, ailleurs, et quant à celui-ci, dit réel, on ne saurait être trop prudent :

Est-ce bien vrai ? Qu'est-ce qui est faux ?
... l'apocryphe aussi a ses sanglots.·.

Aucun allié naturel : la seule *alliance*, pourrait-on dire, c'est celle-là qui glisse doucement du doigt de *la grande victime*,

la main titubante et aveugle sur les draps,

et n'est bien visible et tangible en somme qu'après la mort. Autrement

Rien que la terre, rien que cette
Sévérité première
Qui s'oppose à toute concession
Pour pouvoir rester barrière

Ainsi *exposée*, la poésie n'est plus, sans aucun masque d'époque, que ce qu'elle *peut* être : la seule grâce compatible avec le dénuement, la nudité blessée, la solitude captive, — une voix qui dit :

Quand reviennent, porteurs de lances,
Les novembres pluvieux,
Un chien savant, chien immense,
Fait des comptes mystérieux.
Il compte, il compte, il recommence,
Tous les chagrins s'appellent absence,
Tous les chagrins porteurs de lances.

L'idée du poète comme rebelle éternellement en quête d'une fissure aux quatre murs du réel n'est jamais apparue qu'à défaut de la poésie même. Celle-ci est le contraire d'une fuite : le poète fait face les yeux ouverts aux choses immobiles ou folles :

Ainsi proposé moi j'accepte le corbeau,

et si

Le glaive éclaire, il n'ouvre pas ma prison,

il est permis de songer que le poète, en le nommant, en le créant, a pris le parti de ce glaive qui n'est manié par aucun ange :

Ainsi proposé, moi j'admets le glaive nu

Grand est le pouvoir des images, et pourtant ce que l'on a appelé l'expérience poétique n'existe pas. C'est autre chose, qui ne saurait être ni prosaïque, ni poétique. Voici un homme exclu par la maladie d'une société où, bien portant, vivre était déjà difficile, le voici immobilisé sur le matelas mince des sanas de l'Assistance publique, seul mais non isolé, obsédé de tristes présences. Et les souvenirs, invraisemblablement disparates — le veilleur de nuit que l'enfant écoutait crier les heures dans la ruelle de Stamboul, la rue Vavin au printemps, et le patriarche œcuménique, et cet écureuil hier... Lui-même, présent et lointain à la fois, celui qu'on transporte sur une civière d'un bâtiment à un autre, par une nuit d'entre hiver et printemps. Le pas de brancardiers fait vaciller les constellations, et dans son extrême faiblesse, l'homme ne distingue plus son propre balancement de ce roulis du ciel. Ainsi naît l'une de ces images qui se substituent à la réalité sans la fausser: entre le ciel nocturne et la détresse du gisant, l'unité s'est faite, pour se rompre et se refaire à chaque mot du poème comme à chaque pas des porteurs (*Transfert nocturne*). Certes, l'infirme ne se relèvera pas guéri à cause du poème (*Les brancardiers se baissent et ramassent leur part*), cependant, puisque c'est lui le poète, on ne peut pas dire que rien n'est changé en lui par cette intervention de la parole. C'est ici, je crois, qu'il faut revenir sur la *vérité singulière*. La poésie d'Armen Lubin exclut la tricherie. L'éloquence, la logique, une certaine musique des mots peuvent tricher, mais non ces images à l'état natif, c'est-à-dire non passées au rang de métaphores, inexplicablement justes :

Tous ils portent la capote de l'Assistance,
La capote taillée dans de vastes rouspétances.

Souvent à peine images, simples notations dont le seul rapprochement parvient à exprimer un destin.

.·. un échafaudage barrait la fenêtre
L'année d'après ce fut la pluie.

Une fantaisie, une bizarrerie, non moins vraies, interviennent parfois, ou une réflexion, une *réponse*, qui efface afin de tout reprendre à un commencement insaisissable.

— Mais malheureux
Qu'aviez-vous donc de si grave à me dire
Pour avoir pratiqué un trou dans le mur ?
— Ceci : comme j'ai pensé dans le temps,
Je repense.

Dans des poèmes récents, l'imagination rejoint les figures des rêves, qui sont une autre expérience :

O les graves ouvrières nuitamment requises
Pour la démolition lente de notre double
Devant l'entrée haute !

●

L'infirme a quitté sa civière; il a sa chambre, l'isolement, une place pour les livres. Mais l'homme est debout, précairement debout, dans un monde encore plus difficile que celui où il était gisant. Les vagues de la mer sur les rochers ne le feront certes pas s'écrier : *Il faut tenter de vivre !* Les vagues, le ciel et

Mille étoiles en un seul souffle,

tout cela comme au premier jour, est-ce possible! Mais ce n'est pas la tentation du silence qui l'emporte, ce serait plutôt l'étonnement.

Les mots, c'est rien, ça marche devant,
Une forêt vient derrière,

disait-il déjà dans *Sainte-Patience*. *Les mots, c'est rien*, mais c'est derrière eux que la forêt vient, derrière eux transparents à tout ce qui n'apparaît que là, non seulement lorsque

La boîte à outils devenait visible au sommet de l'Ararat,

mais lorsque surgit le monde burlesque, douloureux, *tout le trafalgar*, quoi, et jusqu'à ce jour lointain où *jeune proscrit, il essaya quelque chose. Il essaya de venger la débâcle de dix-neuf-cent-vingt-deux en faisant une âpre tragédie en français. Oui, il fit cela, il l'avoue.* Je n'ai rien dit de l'humour de Lubin, de sa prose où les incidentes sont autant de trouvailles, de cette songerie critique que aux pires moments *entre deux bâtiments qui étaient peut-être deux dépendances, car chaque chose dépendait d'une autre chose également frissonnante.* Qui tracera le juste tableau de la poésie française au milieu de notre siècle rencontrera nécessairement cet *étranger*, au foyer même de cette poésie, qu'il attise, et qui éclaire son sourire.

HENRI THOMAS

(*) *Ceci est la préface de* «Feux Contre Feux» *à laquelle H. Thomas fait allusion dans sa lettre du 20 Novembre 1963.*

ԳՐԱԿԱՆ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

(ԱՐԹՈՒՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆԻ «ՄԵՐԿԱՍԱՌՈՅՑ» ԳԻՐՔԸ)

Գրեց՝

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Արթուր Անդրանիկեանի «Մերկասառոյց» գրքի ընթերցումը մեկնաբանականին յաւելեց արժէքաբանական զուգադրութիւնը՝ Սփիւռքում հրատարակուելու հանգամանքով: Նախ՝ տպագրական փաստի մասին:

Մեծ գաղտնիք չէ ե՛ւ հայաստանեան, ե՛ւ սփիւռքեան գիրի մարդկանց համար, թէ հայաստանաբնակ կամ սփիւռքաբնակ ոմանց գործերի լոյս ընծայումն ինչ ազդակներով, մղումներով, ինչպիսի հանգամանքներում է իրականացուել եւ իրականացւում «ներսում» կամ «դրսում»: Եթէ խորհրդային եւ յետխորհրդային տարիների սփիւռքեան դաշտից Հայաստանում հրատարակուած գրքերի մատենագիտութիւն կազմենք, ապա պարբերաբար պիտի յիշենք Յակոբ Պարոնեանին կամ Նշան Պէշիկթաշլեանին ու կրկին պիտի յիշենք նրանց՝ վերջին տարիներին հայաստանեան դաշտից Սփիւռքում տպագրուած որոշ գրքերի պարագային:

Անդրանիկեանի գրքի պէյրութեան հրատարակութիւնը («Մերկասառոյց»ը տպագրուել է «Սիփան» հրատարակչատունը 1996-ին) խոտորել է փոնդաւոր սահմանների հասնող կարծրատիպը լոյս ընծայելով «դրսում» «ներսի» այնպիսի գործ, որը, մեղմ ասած, հայկական զանգուածային գրաքննութեան ըմբռնում-պատկերացումներին անյարիր է: Ինձ համար խիստ կարեւորութիւն կը ստանայ այն հանգամանքը, որ «դրսի» հրատարակիչը սկսել է «ներսի» գրականութեան նոր որակներն ու արժէքները տպագրելու այնքա՛ն չնորհակալ աշխատանքը: Վստահ եմ, որ կարծրատիպից դուրս գալը սոսկ ինքնատիպութիւն չէ, այլ արդի հայաստանեան ստեղծումի հանդէպ վերաբերութիւն-կեցուածք: Արթուրի այս գործը հայաստանեան գրական ժամանակակից ընթացքի նշանակալի դրսեւորումներից է, եւ իմ համոզմամբ, Վիոլէթ Գրիգորեանի, Վարուժան Այվազեանի, Յովհաննէս Գրիգորեանի, Լեւոն Խեչոյեանի, Սամուէլ Մկրտչեանի որոշ ստեղծագործութիւնների հետ փրկում է երեւանեան գրական-ստեղծագործական հեղձամղձուկը:

Արթուր Անդրանիկեանի այս ստեղծագործութիւնը ժամանակակից հայաստանեան գրական խորապատկերում յաւելում է գեղարուեստական բնագրի այնքա՛ն անհրաժեշտ մշակութականացումը, բանաստեղծութեան կառուցուածքում ամրագրում գեղարուեստական ժա-

●►

անդրադարձումը, իր բնոյթի տիրոյթ–ներ ներբերելով Նիկողոս Սարաֆեանի, Աշոտն Տատուլեանի, Փայլակ Մի–քէլեանի, Գրիգոր Պըլտեանի, զատեան [illegible] Բռնարդի եւ Զարենին խոստ–ցըմն անհատականացուած լեզուա–քային դիմագիծ ունեցող բանաստեղծու–մի կերպը. եւ սա գնահատելի քայլ է, քանի որ մեծամասնութեան մէջ գրականու–թիւն տանող ճիւղը, սեփական խօսքի արտայայտման կառուցիկը արդիական է, հետեւաբար։

Պէտք է արձանագրել «Մերկասա–ռոյց»ի յօրինուածքային – ամբողջանա–կան ուրոյնութիւնը, ինչ արդի հայաս–տանեան բանաստեղծական համակար–գում նախադէպ չի ունեցել։ Գիրքը ո՛չ ժողովածու է, ո՛չ համապատկեր [illegible] քերի համադրումը [illegible] մասամբ, [illegible] «Լռայրը ձայն», «Կէսօրնետի վայր», «Ընթաց յոգնակի» հատուածները [illegible] ջանական, այնպէս էլ կառուցուած–քային առանձնակ ներկայութիւն չունեն։

Բառի եւ շարժման միակողմանիացու–ցած յաղթումները համապատկերում տա–կայուած են [illegible] ֆիզիքական, բնագրային չափման–ուղղութեան կանգառում։ Վերջինս [illegible] ազատուած է, քանի որ [illegible] կանգառումն է [illegible] վերջաւո–րած, դինամիկ [illegible] ղեցութեան [illegible] «Մերկասառոյց»ը [illegible] «Լոյսը, լռայրը, մարմինը» [illegible] նշանը, [illegible] թիւնը [illegible] (երկի հէնքը — [illegible] կեանքային [illegible] [illegible] պարում [illegible] տակը տեսանելի դարձնող —թափանցիկ թաղանթի— գեղագիտութիւնը՝ —մեր–կասառոյց—տարողութեանը միջնորմային դերակատարութիւն հանդերձելով։ Յատ–կապէս այս միջնորմայնութիւնն է հակա–նառում «մտերիմ–խոստովանական բա–նաստեղծութեան» սոյն կիրարկումնե–րում, քանի որ աշխարհային, իրակա–նութեան կշռոյթն ու հոլովոյթը, թելա–դրանքն ու պայմանաւորողը, գոյութեան կենսոլորտը կանգառում է դստրիկին, որդուն, կնոջը, ընդհանրապէս ընտանի–քին ներկայանալուց առաջ, անջրպետում դրողի ես–ով, անցնում իր միջով, սըր–բագրւում եւ դառնում ներքին՝ լուռ պրկուած մենախօսութիւն՝ փիլիսոփա–յական սահմանումներից մինչեւ տպաւո–րապաշտ, դերիրապաշտ եւ գերարտա–յայտապաշտ արտայայտութիւնների լեզ–ուակերտողութեամբ, ինչը «Մերկասա–ռոյց»ի խօսքային տարողութեան ստեղ–ծանումն է։

Գոյութեան իրականութիւն՝ արտաի–րականութիւն՝ անդրիրականութիւն ըն–կալունակութեան յոյժ եսակենտրոն բե–ւեռումները անջրպետում են –մերկա–սառոյցի– դուրսն ու ներսը, այս պա–րագային է, որ –կեանք՝ կենսագրու–թիւն – ներքին՝ արտաքին տարագրու–թիւն– քաոս՝ ներդաշնութիւն– ընթացքը զանազան տեղափոխութիւններով «Մեր–կասառոյց»ի պոէտիկան յանգեցնում է լռութեան գրականացմանը, տարածքի ինքնին տարտամութիւնից բերում ինք–նացուած վայրի որոշարկմանը՝ երբեմն նկատումով, երբեմն վկայումով։

Գրքի ընթերցումն ամփոփելի է հետեւ–եալ իրողութիւններով. ա) իրականու–թիւն՝ արտաիրականութիւն՝ անդրիրա–կանութեան միջնորմում, բ) սա իբրեւ ներքին՝ արտաքին տարագրութեան քաո–սը կարգաբերելու տարաբեւեռ հետամը–տում, գ) արձանագրելու համար «լը–ռութեան» խօսքային կերպը, բանաստեղ–ծացումը, դ) տարտամ տարածքից տուն, ընտանիք, վայր որոշարկելու ջանք, վը–կայութիւն։ Գրքում ելակէտուած «Երբ էիր ընթերցել խոստումը միայնութեան» հարցումը գտնում է կանգառումը երկի բացարձակ մենախօսութիւնը փոխաձե–ւելով «իմ եւ իմ միջեւ»–ի երկխօսու–թեան, որն ընտանեկան ժամանակագը–րութիւնը անջրպետում է ամբողջական տարագրութեան վերակեանքից՝ «...սկը–սեցի ապրել իմ փոխարէն», որպէսզի «ա–մայութեան բարձունքները» այսինքն՝ տարտամ տարածքները, լցուեն ու դառ–նան ինքնացնող – մշակութականացնող վայր։

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Երեւան

ՍՓԻՒՌՔ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՆԱՎԷՃԻ ՆՈՐ ԷՋ ՄԸ

(Շար. Ա. էջէն)

իսկ արեւելահայ ընթերցողին։ Համա–ձայն ենք, որ Տէրեան կամ Պ. Սեւակ այդ ցանկէն դուրս պէտք չէ ըլլան, բայց կրկնենք՝ ճաշակի հարց է։

Ու Սարինեանի համար՝ ընդհանրացու–մի առիթ.– «Տեսութիւնն ստեղծում է իր բանաձեւը՝ "մի ազգ, երկու լեզու, երկու գրականութիւն" Հայրենիք – Սփիւռք մո–լորակների պտոյտը նպատակաբանելով "հոգեւոր արեւմտականացման" արծար–ծումին։ Գազանճեանի կարծիքով տար–բերակման հիմքը արեւելահայ եւ արեւ–մըտահայ լեզուներն են։ Ճիշդ է "արեւ–մըտահայ լեզուի ապագան ահաւոր բան է", քանզի Սփիւռք հաւաքականութիւն գոյութիւն չունի, այլ միայն առանձին գաղութների "ինքնազլուխ գործունէու–թիւն"։ Հետեւաբար "Սփիւռքը նախ պէտք է ինք իր մարմինը ստեղծէ", ձեւաւորուի "իբրեւ քաղաքական միաւոր" եւ յետոյ գործակցի հայրենիքի հետ "մշակութա–յին գետնի վրայ" ("Գրական Թերթ", 1996, հ. 15)»։

Այլ հարց, որ Սփիւռքը կրնայ իր մարմինը ստեղծել ու դառնալ քաղաքա–կան միաւոր (թէական կ'երեւի, դատե–լով անցեալ փորձառութենէն, բայց մար–գարէ չենք), ու թերեւս մշակութային համագործակցութեան վրայ մնալը սահ–մանափակ է։ Սակայն, տարբերակումի հիմքերէն են արեւմտահայերէնն ու արե–ւելահայերէնը («ահաւոր» ապագայի մա–սին չխօսինք), եւ անշուշտ, որ մօտա–կան դաւաղանի ուժով երկու լեզուա–ճիւղերը պիտի չմիանան, կամ դրական թեւերը պիտի չմիաձուլուին։ Ի դէպ, միաձուլումէն աւելի չա՞հ կայ, թէ կո–րուստ։

դ) Գրիգոր Պըլտեանը.–

«Ֆրանսահայ գրագէտ Գրիգոր Պըլտ–եանի համոզմամբ Սփիւռքի եւ Հայրենի–քի մշակութային հիմնադրոյթները կա–րող են լուծուել միայն Սփիւռքում։ Բա–նաստեղծ Յովհաննէս Գրիգորեանի, Վա–հէ Օշականի եւ իր հանդիպումը Փարի–զում ե՛ւ բացառիկ է, եւ պատահական չէ, այսինքն Հայրենիքի եւ Սփիւռքի հան–դիպումը "հզօրագոյն քաղաքակրթութիւն ունեցող երկ[ի]րներէն մէկուն մէջ", որն ինքնին պայմանաւորուած է "ներկայ ի–րադրութեամբ՝ Հայաստանի բացուելուն դէպի դուրս, մեր բացուելուն դէպի Հա–յաստան" ("Նորք", 1992, հ. 9–12, էջ 88–89)։ Ճիշդ եւ ճիշդ՝ երկու սուբյեկտ–պետութիւնների դեսպանների հանդի–պում»։

Զենք կարծեր, որ 1992–ի գրական ա–սուլիսի մասնակիցները իրենք իրենց ներկայացուցչական որեւէ հանգամանք վերագրած ըլլան։ Սակայն, Սփիւռք – Հայաստան հարցերու մասին բաց ու անկաշկանդ խօսակցութիւն ունենալը՝ հայրենի եւ սփիւռքահայ մտաւորական–ներու միջեւ մի՛շտ կ'օժտէ զիրենք, թէ–կուզ եւ խորհրդանշական, նման հանգա–մանքով։ Յօդուածագիրը մտահոգ է, որ սփիւռքահայ մտաւորականները «բանակ–ցող կողմ»ի պէս կարգավիճակ ստա–ցած են, կարծես թէ Ատրպէջան – Ղարա–բաղ բանակցութիւն ըլլար։

Մինչեւ հոս՝ տեսակ մը նախադիտե–լիք։ Տեսնենք ո՞ւր է բանավէճի առար–կայ դարձող մտածողութիւնը, որ կու–գայ Սփիւռքի «առաւել օգիող մտաւորա–կաններ»էն։

Գր. Պըլտեան պնդած է, որ Սփիւռ–քի պատմութիւնը «արեւմտականացման պատմութիւն մըն է», եւ որ «սփիւռքա–ցում եւ արեւմտականացում նոյն բաներն են գրեթէ», իսկ «արեւմտականացումը հոլովոյթ մըն է, որ իր մէջ առած է ամ–բողջ աշխարհը»։ Վ. Օշական յայտնած է այն կարծիքը, թէ վերջին տասնըհինգ դարերու ընթացքին «տեւական շարժում մը կայ Հայաստանէն դուրս, ոչ թէ մի–այն հալածանքներու ու պատմական դէպ–քերու հետեւանքով, այլ՝ մէկ տեղէն միւսը երթալու, այսինքն, սփիւռքացու–մի հոլովոյթ մը կայ, որուն մէջ Հայը երթալով աւելի վարժ կը դառնայ(...)»։

Այս բոլորի վրայէն, Սարինեան կը կառուցէ հետեւեալ եզրակացութիւնը. – «Այսպէս ինքնորոշւում է Սփիւռքը և կա–ռուցւում է մեր ազգային գոյութեան "երկկեդրոն մոդէլը", որի շուրջը պը–տըտւում են իրար հետ կապուած, բայց իրարից հեռու Հայրենիքն եւ Սփիւռք մո–լորակները»։

Ո՞րն է իր հակաճառութիւնը։

ա) Գր. Պըլտեանի համաձայն «1789–էն ազգ–պետութիւն–քաղաքենիութիւն եր–րորդութեան միաթաւալ ընթացք»էն ծը–նունդ առած «արեւմտականացման տե–սութիւնը կեղծ տեսութիւն է (...) որ–պէս հնացած եւ իր շրջանն աւարտած տե–սութիւն»։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ «աւա՜ղ, 19–20–րդ դարերի սահմանագծերում իր անկումը պիտի ցուցադրէր Նիցշէի "ար–ժէքների վերարժէքաւորման" եւ Շփենկ–լէրի "Եւրոպայի մայրամուտի" քննական տեսութիւններում»։ Նաեւ՝ դարավերջի ու դարասկիզբի հայ մամուլի ժխտական վերադիրներով, որոնցմով կ'օծուէր «եր–բեմնի սրբագործուած Եւրոպան»։ Սա–րինեան կը քննադատէ նաեւ «սփիւռքա–հայ մտքի բանասիրական հակուածու–թիւնը, պատմահասարակական երեւոյթ–ները գրական–մշակութաբանական հար–թութեան վրայ քննելու հրապուրանքը»։ Այս վերջին կէտը իր ճշմարտութեան բաժինը ունի, ի դէպ, բայց հիմք ունի՞ արդեօք հայրենի գրականագէտին հա–կաճառութիւնը։

Նիցշէի կամ Շփենկլէրի վկայակոչումը չի բաւեր պնդելու, որ Արեւմուտքը իր–րեւ գաղափարախօսական ազբիւր մե–ռած է կամ անկումի մէջ։ Արդարեւ, Հայաստան արեւմտականացումի հոլո–վոյթի մէջ չէ՞, թէեւ մակերեսային, Ա–րեւմուտքի ամէնէն ձեւական ու յաճախ անարժէք տարրերու ներմուծումով։ Իսկ Արեւմուտքի ու Արեւելքի Սփիւռքահա–յերու նկարագրային տարբերութիւնները հետեւանք չե՞ն արեւմտականացումին։ Թէ Հայաստանցիք այս էական տարբե–րութիւնը ընդհանրապէս հասկնալու ա–նատակ են կամ անոր «օտարացում» պարզ ու մեկին պիտակը կը կպցնեն, ու–րիշ հարց է, բայց երեւոյթը չի դադ–րիր գոյութիւն ունենալէ։

Յետոյ, սփիւռքացումով «վարժ դար–ձող» Հայը, որ ըստ Վ. Օշականի «տե–սակ մը շինուկ գտած է, հականեխիչ չեմ ըսեր, բայց պատուաստ մը գտած է որ զինքը կը պահէ իր պատմութեան ըն–թացքին մէջ», Արեւմուտքի այն Հայը չէ՞, որ չաղախուելով «օտար»ին հետ, որոշ դիմացկունութիւն մը ստացեր է, երբ Արեւելքէն ու Հայաստանէն դաղթող Հայը՝ իբրեւ թէ «աւելի Հայ», յաճախ առանց այլեւայլի կը յանձնուի անվերա–դարձ ձուլումի յորձանքին, զուրկ ըլլա–լով դիմանալու որեւէ միջոցէ։

բ) Ժողովուրդներու տեղաշարժը, ան–վիճելիօրէն, «19–րդ դարում գրեթէ ա–ւարտուել էին ազգերի, ցեղերի ու էթնի–կական միաւորների տեղայնացմամբ»։ Բայց 20-րդ դարուն, յետպատերազմեան երկու շրջաններուն ու նաեւ վերջին քսան տարիներուն, տեղի չէ՞ ունեցած նորօր–եայ շարժում։ Տասնեակ միլիոնաւոր մարդոց տեղաշարժը՝ տնտեսական, քա–ղաքական, կրօնական կամ մշակութա–յին պատճառներով, երկրագունդի մէկ ծայրէն միւսը, ի՞նչ կը նշանակէ, եթէ ոչ այդ շարժումին շարունակականութեան ապահովումը, իբրեւ թէ ընդհատուած՝ աշխարհամարտերով կամ «պաղ պատե–րազմ»ով։ Այդ բոլորին մէջ, վերջին ե–րեսնամեակի մե՛ր տեղաշարժը՝ Արեւել–քէն դէպի Արեւմուտք կամ Հայաստանէն դէպի աշխարհի չորս կողմերը, ի՞նչ կը նշանակէ։

«Մեր մշակոյթին, ասում է Օշականը,, ի սկզբանէ իւրայատուկ է ապակենտ–րոն եւ կենտրոնաձիգ ուժերի "ներքին պրկուածքը"․ երկու հակադիր միտում–ներ, որոնցից մէկը ձգտում է արդիապաշ–տութեան, իսկ միւսը՝ աւանդապահու–թեան։ Այստեղ է Հայրենիքի եւ Սփիւռ–քի տարանջատումը․ հազարամեայ մի տարանջատում, որ ինչ–որ բացասումնե–րով հանդերձ, նպաստել է ազգային մը–շակոյթի հարստացմանը»։

Ինչ կը վերաբերի «արեւմտականացու–մ»ին կամ « սփիւռքացում»ին, իբրեւ այդ շարժումներու հետեւանք, կրնայ վիճե–լի ըլլալ, բայց ամէն չարիքէ (հայ ժողո–վուրդի պատմական տեղափոխումը իր բնօրրանէն դուրս) կրնայ բարիք մը ծը–նիլ (մշակութային հարստացումը, որ այդ բառերու ետին պահուած յղացքն է)։

Նման բնորոշում մը համարել «եւրո–պացենտրիզմին յարող տեսութիւն» կը նշանակէ մոռացութեան մատնել հայ մշակոյթի պատմական գործընթացը, որ միշտ ընթացած է սեփականն ու օտարը համախառնելու եղանակով՝ նախաքը–րիստոնէական ժամանակներէ ի վեր։

գ) «Այդպէս էլ այսօր հայ ժողովուր–դը գոյապահպանման, ազգային կոնսո–լիդացիայի, անկախ պետականութեան կայացման աւելի կենսական խնդիրներ ունի, քան "արեւմտականանալ"ու ունայ–նամիտ կեցուածքը»։

Սակայն, ա՞յդ է սփիւռքահայ խնդ–րոյ առարկայ մտաւորականներու մօ–տեցումը, կամ այն, որ մեզմէ դուրս ու մեզմէ անկախ տեղի ունեցող գործըն–թացը գիտակցօրէն, ստեղծագործական կերպով իւրացնելու շարժումի վերա–ծենք։ Հոս գործ ունինք «օգտապաշտ» տրամաբանութեան հետ․ «Թող մարդիկ անօթի չմեռնին, յետոյ կը մտածենք ի՛նչ տեսակ կերակուր կու տանք»։ Սակայն, նման պարզունակ մտածողութիւն ան–համատեղելի է այն իրողութեան հետ, որ պէտք է մտածենք ի՛նչ տեսակ «գոյա–պահպանում», «ամրագրում», (կոնսոլի–դացիայի հայերէնը, ի պէտս օտարամոլ բառերու սիրահար գրականագէտին) ու «կայացում» կ'ուզուի անկախ պետա–կանութեան համար։ Ի՞նչ անկախ պետա–կանութիւն պիտի հրամցուի յաջորդ սե–րունդներուն։ Գաւառակա՞ն մտածողու–թեամբ (որ նաեւ յատուկ է մերօրեայ Սփիւռքի լայն հատուածներու), թէ ար–դիական։

դ) «Ինչ վերաբերում է "երկկեդրո–նութեան" վարկածին, որի այլաբանու–թիւնը յուշում է Հայրենիքի հոգեւոր են–թակայութիւնը Սփիւռքին, քանզի վեր–ջինս արեւմտականութեան խորհրդանիշ է, ապա դա "հովուերգութեան ժնիւղին պատկանող" մտաւոր զբօսանք է, որ ար–ժանի չէ քննաբանութեան»։

Սփիւռքը Հայաստանի տարբերակ մըն է, եւ ո՛չ թէ ածանց մը, հետեւաբար՝ տարբերութեան մշակումը ինքնին կ'են–թադրէ «երկրորդ»ի մը գոյառումը։ Կո–չենք զայն «բեւեռ» («կեդրոն»ը լուրջ չե–րեւիր, քանի որ Սփիւռքը ըստ էութեան անկեդրոն է ու պիտի ըլլայ), բայց անդ–րադառնանք, որ հոս ենթակայութեան խնդիր չի կրնար ըլլալ որեւէ կողմի հա–մար, այլ՝ անկամրջելի տարբերութիւն մը որ կը պահանջէ զայն մշակել հարըս–տացումի եւ ո՛չ թէ աղքատացումի աղ–բիւր դառնալու համար։

ե) Սարինեան, բացառելով «սփիւռքա–ցում»ը իբրեւ ազգային քաղաքական ու–ղեգիծ, կը հրամցնէ ծանօթ դեղագիրը․– «Մեր ազգային գոյութեան հիմունքը մի–ակենտրոնութիւնն է՝ հայութեան հաւա–քականութիւնը, հայրենիքի միաւորու–մը, անկախ պետականութեան ստեղ–ծումը եւ այդ միակենտրոնութեան ա–ռանցքը Հայաստանն է։ Ոչ թէ արեւմը–տականացում, այլ հայկականացում, ոչ թէ Հայրենիքի հայեացքը դէպի Արեւ–մուտք, այլ Սփիւռքի հայեացքը դէպի Հայաստան։ (...)Ազգի ֆիզիքական մար–մինը տրհւում է ներպետական, սոցիա–լական եւ այլ հակադրեցութիւնների տագնապից եւ Սփիւռքի որոշ գրագէտ–ներ յարմար առիթ են գտել հրապուրե–լու նրան գեղեցիկ եզրերքների հրաւէ–րով՝ եկէ՛ք, սփիւռքացէ՛ք, արեւմտակա–նացէ՛ք, նոխացէ՛ք հոգով»։

Այդեօք հայրենի մտաւորականը իր քննադատած անձերէն որեւէ մէկուն գը–րութեան մէջ կարդացե՞ր է, օրինակ, ար–տագաղթի հրաւէր։ Որակական փո–փոխութեան մը համար պայմա՞ն է երկիր փոխելը։ Երբ որ կ'ըսուի, թէ Հա–յաստանը նայի Արեւմուտքին, կը նշա–նակէ, որ սորվի, «համպըրկը՞ր» ուտել, թէ արեւմտեան մշակոյթի արժէքաւոր տարրեր ստեղծագործական իւրացու–մի ենթարկէ։ Ի՞նչ պիտի պատահի հայ ժողովուրդի այն կէսին հետ, որ նոյն–իսկ եթէ Հայաստանը վերականգնուի իր պատմական սահմաններուն մէջ, պիտի չփափաքի դրաւելու իր պապերուն հողերը։ Սփիւռքի հայեացքը միշտ Հայաստանին ուղղուած է, բայց որքա՞ն ատեն, եթէ Հայաստան մնայ ինքնաբաւ եւ աւանդա–պահ ուղեգիծի մէջ։ Աւանդութիւնը՝ ա–ւանդութեան սիրո՞յն։

Սարինեանի խորագիրը փոխ առնելով, հարց տանք․ «Մինչեւ ե՞րբ եւ մինչեւ ո՞ւր»։

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս–Այրէս

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6
MARDI
6 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.480 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.480

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 3 / 5)

ՁԻՁԻԼ ՄԻԱՑՈՒՄԸ ԵՒ ԼՂՀ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻ՞ՒՆԸ

Ազգային Ժողովի Արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովին նախաձեռնութեամբ Հոկտեմբեր 2-ին Խորհրդարանին մէջ քննարկումի նիւթ եղած է ԼՂՀ խնդիրը: Մասնակցած են Հայաստանի եւ Ղարաբաղի Արտաքին Գործերու նախարարները, ԼՂՀ Երեւանի ներկայացուցիչը եւ բազմաթիւ երեսփոխաններ:

Իր ելոյթին մէջ Հայաստանի Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան կրկնելով հանդերձ թէ իրենք կը շարունակեն Օ.ԷՍ.Սէ.Է.ի շրջանակին մէջ տեսնել լուծումը, ցաւ յայտնած է որ վերջին ժամանակներուն բանակցութեան հոլովոյթը կասած է: Հայաստանի տեսակէտը այն է որ կողմերը պէտք է պատրաստ ըլլան փոխադարձ զիջումներու, ընդունելով համապարփակ լուծման տարբերակը: Հայաստանի եւ ԼՂՀ դիրքումը այն է որ ներկայ փուլին չեն ձգտիր վերամիաւորման կամ ԼՂՀ անկախութեան, շրջանին մէջ կայունութիւն հաստատելու նպատակով:

Յայտարարած է ԼՂՀ Արտաքին Գործերու նախարար Նայիրա Մելքումեան, որ շեշտած է թէ ԼՂՀ եւ Հայաստանի միջեւ տարակարծութիւններ չկան, սակայն իրենք չեն հրաժարիր անկախութեան ձրգտումէն ինչ որ քայլ առ քայլ պէտք է իրագործուի:

***

ՕԹԱՆ-Ի ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ ԱՅՑԸ ԱՒԱՐՏԱԾ

Հանդիպում ունենալէ ետք նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ ալ, երկօրեայ այցը աւարտած է ՕԹԱՆ-ի ընդհ. քարտուղար Խ. Սոլանա: Մեկնումէն առաջ, Զուարթնոց օդակայանին մէջ «շատ կարեւոր եւ արդիւնաւէտ» նկատած է այցը, համոզում յայտնելով որ Հայաստանի եւ ՕԹԱՆ-ի յարաբերութիւնները աւելի կը խորանան:

Արտաքին Գործերու նախարար Վ. Օսկանեան եւս յաջողած համարած է նոյն այցը: Պատասխանելով հարցումի մը նախարարը ըսած է թէ Հայաստան - Ռուսաստան ռազմական գործակցութիւնը ոչ թէ կը հակասէ Հայաստան - ՕԹԱՆ յարաբերութիւններուն, այլ կ'ամբողջացնէ զանոնք եւ թէ Խ. Սոլանա եւս կը բաժնէ այս կարծիքը:

***

ԱՐՏԱՔԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԸ ՀԵՐՔԷ

Հոկտեմբեր 2-ին Խորհրդարանին մէջ տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսով մը Արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովին նախագահը Յ. Իգիթեան բացատրութիւն տուած է խորհրդարանական պատուիրակութեան Սթրազպուրկ մեկնումին առթիւ ծագած դիւանագիտական միջադէպին մասին: Ան ըսած է թէ Ազգային Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեան զինք չնշանակելով Հայաստանի պատուիրակութեան ղեկավար, խախտած է Եւրոպայի Խորհուրդին կանոնակարգը: Իսկ այդ խախտումը մատնանշելու համար «Հանրապետութիւն» խմբակցութեան նախագահ, Ազգային Ժողովի նախկին նախագահ Բ. Արարքցեանի Եւրոպայի Խորհուրդին յղած նամակը, ըստ Յ. Իգիթեանի, յարուցուած աղմուկին մէջ դեր չունի: Ան աւելցուցած է որ Հայաստանի մէջ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու կանոնազանցումները մեծ ուշադրութիւն չեն գրաւեր, բայց Եւրոպայի Խորհրդարանին պարագան նոյնը չէ եւ Նոյեմբերին անկէ ներկայացուցիչներ Երեւան պիտի երթան հարցը պարզաբանելու:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՌՈՒՍԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՀՊԱՆԻՉ Է ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐԷՆ

Ռուսաստանի ընդդիմութիւնը ժողովրդական ապստամբութեան մը հեռանկարով կը փորձէ վախցնել իշխանութիւնը: Յատկապէս համայնավար պատասխանատուներ անիշխանականութեան, քաոսի, զանգուածային բողոքի, քաղաքացիական անհնազանդութեան նախատեսումներ կ'ունենան: Նախագահ Ելցին անգամ նման հաւանականութենէ մը ազդուած կը թուի ու Ներքին Գործերու նախարարին ըսած է որ անհրաժեշտ միջոցներու դիմէ, պայթումէ մը խուսափելու համար: «Իզվեստիա»յի խմբագրութիւնը հանրութեան բազկերակը քննելու նպատակով, վերջերս ընկերաբան եւ հանրային կարծիքի մասնագէտներու դիմած է, շօշափելի պատկեր մը ունենալու համար ընդհանուր մտայնութիւններէ, տրամադրութիւններէ, Հոկտեմբեր 7-ի նախօրեակին: Այդ օրը բողոքի ցոյցերու ընթացքին կ'ըսուի թէ համայնավարները նախագահ Ելցինի հրաժարականը պիտի պահանջեն:

Կատարուած հարցախոյզները ցոյց կու տան որ մարդոց դժգոհութեան գլխաւոր պատճառներն են աշխատավարձքերու վճարումներու յապաղումը, անոնց ցած մակարդակը. այսուհանդերձ, առաջին գիծի վրայ կուգայ ընկերային ապահովութեան եւ իրաւունքներու բացակայութիւնը:

Այս դժգոհութեան մէջ ժողովուրդին դերը մատնանշողներն ալ քիչ չեն: Անտեղի չէ յիշեցումը թէ ժողովուրդը ինք ուզեց այսօրուան կեանքը: Երբ տասը տարի առաջ հարց կը տրուէր թէ կողմնակի՞ց են շուկայի տնտեսութեան, ջախջախիչ մեծամասնութեան պատասխանը դրական էր: Բայց բոլորն ալ «ոչ» կը պատասխանէին երբ յաջորդ հարցումը կ'ուզէր գիտնալ թէ պիտի յօժարէի՞ն անկայուն աշխատավարքեր ունենալու: Այսօր, վաղուան անորոշութեան ընդհանուր յուսահատութեան մէջ սկսած է երեւան գալ միջին դասակարգ մըն ալ որ առանց պետական օժանդակութեան յոյս կապելու, սկսած է ապրուստը շահիլ: Այդ դասուն պատկանողները երկրէն հեռանալու նպատակն ալ չունին:

Անկայունութիւնը որ նորութիւն չէ, այնպիսի չափերու հասած է որ կը վրդովէ ժողովուրդը: Շատեր հաւատք չունին Պրիմակովի կազմած կառավարութեան. իսկ ետ դարձի կարօտը օրէ օր կը շեշտուի: Սեպտեմբեր 3-ին 10%-ը միայն պլանաւորումի վերադարձին կողմնակից էին, տասը օր ետք համեմատութիւնը կրկնապատկուած էր:

Ինչ որ ալ ըլլան ակնկալութիւնները, ընդհանուր է Բ. Ելցինի մեկնումին պատճառելիք գոհունակութիւնը: Հարցախոյզներու պատասխանողներու 80%-ը կը նախընտրէ որ այդ մեկնումը ըլլայ կամաւոր. պաշտօնազրկումը կը վաւերացուի միայն 60%-ին կողմէ, իսկ 30% մը միայն կ'ընդունի ուժի գործածութիւնը:

Հանրային կարծիքի հետազօտութեան կեդրոնի պատասխանատուին կարծիքով, բիրտ ուժի հիմնուած բողոքի ձեւեր գրեթէ ամբողջովին անհաւանական են Ռուսաստանի մէջ այսօր: Մարդիկ շատ - շատ սննդամթերքներ պիտի ամբարեն եթէ, լայն միջոցներու տէր են, իսկ միւսները պիտի գնեն սառնարաններ, տեսոյցներ եւ տոլար: Բայց մեծամասնութիւնը պիտի շարունակէ յուսալ որ պետութիւնը հրաշք լուծում մը պիտի գտնէ:

Ընկերային պայթում մը անհաւանական նկատող տեսակէտը հիմ կ'առնէ ընկերութեան այլատարրութիւնը, տարբեր խաւերու տարբեր չափերն ու ակնկալութիւնները: Եթէ իշխանութիւնը մարդոց համբերութիւնը չարաչար չգործածէ, մամուլն ալ խուճապ չսերմանէ, գրեթէ անկարելի կը համարուի ժողովրդական պոռթկում մը: Մանաւանդ, պէտք է չմոռնալ որ ռուս մարդիկը նիւթական լայն միջոցներով ապրած չեն ընդհանրապէս: Այսօր, տաղնապի պայմաններուն մէջ, անոնք քիչով գոհանալու իմաստութեան ապացոյցը կու տան. եւ անկարելի չէ որ այդ իմաստութիւնն է նաեւ ըմբոստութեան դէմ լաւագոյն երաշխիքի դերը կատարողը:

***

ԼՂՀ
ՓՈԹՈՐԻԿԸ ՎՆԱՍ ՊԱՏՃԱՌԱԾ

Հոկտեմբեր 1-ի երեկոյեան սաստիկ փոթորիկ մը մեծ վնաս պատճառած է Մարտակերտի մէջ: Աւերուած են բնակարաններ, տանիքներ թռած, հարիւրաւոր պտղատու ծառեր ճղակոտոր եղած, եւայլն: Մանաւանդ վնասուած են հաղորդակցութեան գիծերը ու շրջանը մնացած է առանց ելեկտրականութեան ու հաղորդակցելու միջոցի: Հաթերքի գիւղերուն մէջ փոթորիկին ընկերացած է տեղատարափ անձրեւը որուն ընթացքին ծագած հրդեհ մըն ալ 2.5 միլիոն դրամի վնասի պատճառ եղած է:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին Վալանսի Հայ Մարզականը 0 - 6 պարտուեցաւ Լը Մանէ այս վերջինոյն դաշտին վրայ: Այժմ 16-րդ է դասաւորման մէջ 11 կէտով: Գլուխն է միշտ Թրուա 23 կէտով եւ 20-րդ ու վերջին դիրքի վրայ կը մնայ Նիս 6 կէտով:

***

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Հոկտեմբեր 4-ի արդիւնքներն են.-

Փարիզեան Շրջան	
Ա.Ս.Օ. Արմէնիէն - Էրմոն	4 - 1
Ի.Ժ.Ա. Ալֆորվիլ - Պանեէօ Նէմ.	1 - 0
Օրէօյ Փոզիթիւ - Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանս	0 - 0
Փարմէն - ԱՎԱԿՍ (Առնուվիլ)	5 - 1
Կիրակի առաւօտեան ախոյենութիւն	
Հ.Մ.Մ. Ֆրանս - Փորթիւկէ Փորթ տ'Իթալի	1 - 0
Լիոնի Շրջան	
Հ.Մ.Ը.Մ. Լիոն Տէսին - Ռոան(2)	2 - 4
Տրոմ-Արտէշի Շրջան	
Հ.Մ.Ը.Մ. Վալանս - Ֆլաւիաք	1 - 3

***

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Փարիզեան Շրջան	
Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս(1) - Ս.Ա.Ս.Կ. Փարիզ(1)	65 - 57
Սէն Մէտար - Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս(2)	44 - 55

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ - ՍՈՒՐԻԱ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՄՈՒՊԱՐԱՔ ԿԸ ՄԻՋՆՈՐԴԷ

«ԲԱՆԱԿԸ ՀՐԱՄԱՆԻ ԿԸ ՍՊԱՍԷ» Կ'ԸՍԷ ԵԸԼՄԱԶ

Շարաթավերջին մթնոլորտը ալ աւելի լարուած է երկու երկիրներուն միջեւ եւ երկուքն ալ զօրք կը համախմբեն սահմաններուն վրայ: Եըլմազ յայտարարած է. - Թուրք բանակը հրամանի կը սպասէ:

Կացութիւնը ծանօթ է: Անգարա կ'ամբաստանէ Սուրիան որ զօրավիգ է ՓՔՔ-ի անջատողականներուն, մինչ Դամասկոս կը մեղադրէ Թուրքիան որ արգելք կ'ըլլայ Եփրատի ջուրերուն հոսելուն դէպի Սուրիա ու զինուորական գետնի վրայ կը գործակցի Իսրայէլի հետ:

Այս կացութեան մէջ է որ Եգիպտոսի նախագահը՝ Հոսնի Մուպարաք կը ջանայ միջնորդի դեր խաղալ եւ նախ Դամասկոս գացած է, ապա Հոկտեմբեր 5-ին Անգարա անցած: Երկու տեսակցութիւններ ունեցած է, գլուխ գլխի Հ. Էլ - Ասատի հետ: Մուպարաքի համար «անընդունելի» է որեւէ զինուորական ճակատում Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ: Այս կացութենէն շատ մտահոգ են նաեւ Իրան եւ Իրաք: Այս վերջինը յայտնած է թէ թըրքական զօրք մտած է Իրաքի հիւսիսը եւ կոչ ըրած է որ անմիջապէս քաշուի:

Քրտական հարցէն զատ, Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ կայ Եփրատի ջուրերուն հարցը: Գետը Թուրքիայէն ծագում կ'առնէ, ապա կ'անցնի Սուրիայէն, ուր կ'ոռոգէ հողերը: Արդ Անգարա բազմաթիւ ամբարտակներ բարձրացուցած է իր բաժնին վրայ ինչ որ զգալի կերպով կը վնասէ Սուրիոյ: Ըստ լաւատեղեակ աղբիւրներու թրքական սպառնալիքը լուրջ է: Անգարա սովորութիւն ունի զինուորական գործողութիւններ տանելու Իրաքի հիւսիսը ուր Պաղտատ որեւէ իշխանութիւն չունի 1991-էն ի վեր: Կիրակի, Հոկտեմբեր 4-ին, թուրք մամուլը կը յայտարարէր որ 10 հազար զինուոր կրկին անցած էին սահմանը: Օդուժն ալ զօրաւիգ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՄԱԿՈՎ ազդարարած է Չէչէններուն, թէ Մոսկուայի մէկ ներկայացուցիչին սպանութիւնը (Հոկտեմբեր 3) անպատիժ պիտի չմնայ: Ռուսին դիակին վրայ թուղթ մը գտնուած էր ուր կ'ըսուի. - «Այս պիտի ըլլայ ճակատագիրը բոլոր անոնց որոնք կ'աշխատին ԷՖ-ԷՍ-ՊԷ-ի (նախկին ՔԱ-ԿԷ-ՊԷ) համար»: Միւս կողմէ, չորս օտարականներ ալ, բրիտանացի ճարտարապէտներ առեւանգուած են քանի հոգինոց խմբակի մը կողմէ: Նման առեւանգումներ երկրին տարապրամ ապահովելու գլխաւոր միջոցներէն են:

ՔԻՒՐՏ ԱՓՍՈՐԵԱԼ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ նկատմամբ Իտալիոյ կողմէ ցուցաբերուած հիւրընկալութեան հարցը Հոկտեմբեր 2-ին ալ տեղի տուաւ Իտալիոյ դէմ բողոքի ցոյցերու, որոնց դրօշակիրը հանդիսացաւ (այժմ բանտարկեալ) Տողու Փէրինչէքի Բանուորական Կուսակցութիւնը: Բանուորական կուսակցութեան

(Շար.ը Դ. էջ)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ՉԳԻՏՆԱԼԸ ԱՄՕԹ ՉԷ...»

Հեղինակ՝ ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

«Նոր Հայաստան» օրաթերթի հրատարակութեամբ լոյս տեսած է վաստակաւոր մանկավարժ, ուսուցիչ, տնօրէն, բանասէրծ եւ հրապարակագիր Սարգիս Պալեանի «Չգիտնալը ամօթ չէ···» գիրքը, նուիրուած՝ լեզուագիտական հարցերու: Հատորին մեկենասութիւնը ստանձնած է հեղինակին աշակերտը՝ Վահան Կորտեան, Եգիպտոսէն:

Սարգիս Պալեան ծանօթ անուն մըն է եւ տէր բեղուն վաստակի, լիբանանահայ գաղութի տարեգրութեան մէջ, մասնաւորաբար 1945 - 1977 տարիներուն: Եղած է գործօն դէմքերէն Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Համազգայինի, յաճախ վարելով պատասխանատու պաշտօններ: 23 տարի եղած է Պուրճ Համմուտի Արամեան ազգային վարժարանի տնօրէն, հասցնելով հարիւրաւոր շրջանաւարտներ: Այդ բոլորի կողքին նաեւ, փոքր տարիքէն իսկ, աշխատակցած է Սփիւռքի հայկական բազմաթիւ թերթերու՝ ստորագրելով մանկավարժական, հոգեբանական, բարոյագիտական, գրական բնոյթով յօդուածներ, վերլուծումներ, մտորումներ, յաճախ անդրադառնալով նաեւ լեզուագիտական հարցերու:

Սարգիս Պալեան մասնաւոր բծախնդրութիւն ցուցաբերած է հայերէն լեզուի ուղղագրութեան նկատմամբ: Անխոնջ եղած է իրենք զիրենք բանգէտ կարծող այն անձերուն նկատմամբ, որոնք ըստ կամս վարուած են մեր լեզուին եւ անոր ուղղագրութեան հետ: Այդ նպատակով ալ երբ դասագիրք գրած է «Ուղղագրական կանոններ» գիրքը, ապա՝ քերականութեան Ա. եւ Բ. գիրքերը, նախակրթարանի Գ. - Զ. կարգերու համար: Ասոնք սպառած ըլլալով, յետագային՝ Սիմոն Սիմոնեանի հետ հրատարակած է դարձեալ Ա. եւ Բ. գիրքերը, բարեփոխուած ձեւով:

«Չգիտնալը ամօթ չէ ··· չսորվիլն է ամօթ» խորագրին տակ, Սարգիս Պալեան՝ վերջին քանի մը տարիներուն, հայկական մամուլի էջերէն հրամցուցած էր հայերէն լեզուի ուղղագրութեան կանոնները, մանրազնին քննարկութեամբ աչքէ անցընելով հայկական մամուլին մէջ հրատարակուած յօդուածները, անոնց մէջէն երեւան հանելով սխալները, հայերէն լեզուի ուղղագրութեան կանոններու անյարիր գրելաձեւեր եւ մասնագիտական հմտութեամբ ցոյց տալով ճիշդ ձեւ, ուղիղ գրութիւն:

Ահաւասիկ այդ բոլոր յօդուածներն են հաւաքուած Սարգիս Պալեանի «Չգիտնալը ամօթ չէ···» խորագիրը կրող հատորին մէջ, բաղկացած 270 էջերէ:

Հատորին ներածական իր խօսքին մէջ հեղինակը, անդրադառնալով մեր ոսկեղինիկ լեզուին եւ անոր ուղղագրութեան նկատմամբ անփոյթ վերաբերում ցուցաբերող անձերուն, կը նշէ. «Արդար չէ մակերեսային վերաբերում ունենալ ուղղագրութեան նկատմամբ: Մեր մեծասքանչ հազարաւոր տարիներու հնութիւն ունենալով հանդերձ, դեռ երիտասարդ է եւ առոյգ: Փոփոխութիւնները, կոկումները դարերու ընթացքին եղած են ու պիտի ըլլան նաեւ այսուհետեւ: Բոլոր տեսակի անշէջ վանկերը, ինչպէս դարերու հոլովումի աղնթեր ինկած կամ բարեփոխուած են, այնպէս ալ այսուհետեւ բառերու անշէջ ու աւելորդ նկատուած մասերը հետզհետէ պիտի ջնջուին եւ անհետանան, աւելի եւս բիւրեղացնելով ապագային: Հետեւաբար կարելի չէ թոյլատրել պատահական անձերու, որ իրենց քմայքին համեմատ վարուին լեզուին ու անոր սքանչելակերպ ուղղագրութեան հետ: Ձիարշաւարան մը չէ ան, ո՛չ ալ կրկէս մը, որ ըստ կամս արշաւ կատարեն ինքզինքնին բանգէտ կարծող անձերը»:

Հատորին մէջ հեղինակը հանգամանօրէն կ՚անդրադառնայ հայերէն լեզուի ուղղագրութեան մէջ ձայնաւոր եւ բաղաձայն գիրերու գործածութեան, կէտադրութեան, անջատման, առոգանութեան, բացայայտութեան նշաններու կիրարկումին, կորուսման եւ փոփոխման կանոններուն, տալով բազմաթիւ եւ ըստ պատշաճի օրինակներ: Կը խօսի լեզուական հարցերու մասին, նշելով սխալ գործածութիւններ եւ բացատրելով ճիշդ կիրառումը թերեւս - գուցէ, բոլոր - ամէն - ամբողջ, յետոյ - ետք - վերջ, ոեւէ - որեւէ եւ նման այլ բառերու: «Օգտակար գիտելիքներ խորագրին տակ տրուած են անասուններու, բնութեան եւ թռչուններու ձայները, խումբերու անուններ, զաւազանի տեսակները, կենդանիներու ձագերը, ծաղիկներու անուններ եւ այլն: Հատորը կը պարունակէ նաեւ օտար բազմաթիւ բառերու հայերէնը:

Իր գրքին վերջաբանին մէջ հեղինակը խօսելով իր աշխատութեան նպատակին մասին, ի մէջ այլոց կ՚ըսէ. «Մենք այս գիրքը պատրաստելով հոգեկան անհուն գոհունակութիւն պիտի ունենանք, եթէ առիկա իր նպատակին ծառայէ եւ օգտակար հանդիսանայ ուսումնասէր անձերու: Մեր միակ նպատակը այս է, օգնել հետաքրքրուող եւ ուսումնասէնչ անձերու, միջոցներու ներած չափով օգտակարը եւ չահեկանը միաձուլուած ձեւով ներկայացնել անոնց, որ առաւելագոյն չափով կարենան օգտուիլ, եթէ անշուշտ կը սիրեն իրենց ազգն ու մայրենի լեզուն եւ կ՚ուզեն տեսնել անոր իտէալներուն իրականացումը: ··· Այս գիրքը հայ մամիկներու, պապիկներու, միջին տարիքի հայ ընտանիքներու եւ ինչու չէ նաեւ հայ երիտասարդութեան գիրքը պիտի ըլլայ· ասոր օրէնքները, մատնանշուած կանոնները խորապէս ուսումնասիրելով ու սորվելով՝ այլեւս լեզուն գաղտնիք մը պիտի չունենայ այս ուղղութեամբ զայն սորվողին համար, մնացածը պիտի գայ յարատեւ ընթերցանութեամբ եւ հետեւողական կերպով մայրենի լեզուն գործածելով՝ բանաւոր թէ գրաւոր արտայայտութիւններու ընթացքին»:

Մենք պիտի աւելցնենք հետեւեալը· «Չգիտնալը ամօթ չէ···» հատորը պէտք է «բարձի գիրք»ը ըլլայ հայերէն լեզուն՝ իրենց գրաւոր թէ բանաւոր արտայայտութիւններուն մէջ, հասնող սերունդներուն ուսուցանելու պարտականութիւնը ստանձնած շատ մը ուսուցիչներու, խմբագիրներու, գրողներու, վերջ տալու համար մեր մայրենի ոսկեղինիկ լեզուի աղաւաղումին եւ անթերի կերպով խօսելու եւ գրելու մեծասքանչ մեր լեզուն:

ՄԱՄՈՒԼ

«IHT»

(30 Septembre)

ԱԶՆԱՒՈՒՐ

Ինթէրնէշընըլ Հերըլտը լայն տեղ տըւած է Ազնաւուրի, Սեպտ. 30-ի իր թիւին մէջ: Յօդուածագիրը նախ կը յայտնէ որ արուեստագէտը չէֆ-ըփ մը անցուցած է եւ առողջական վիճակը Օ. - Քէ.-էն ալ աւելի լաւ է: Կ՚անդրադառնայ անոր ասպարէզին, հայկական ծագումին, կը շեշտէ այսօրուան ալ, 74 տարեկանին, աշխատելու եռանդը, հեռատեսիլի պատումներու բերած իր մասնակցութիւնը կամ երաժշտական կատակերգութեան պատրաստութիւնը Թուլուզ - Լօթրէքի կեանքին հիման վրայ եւ որ երեք շաբաթէն կը ներկայացուի Պրատուէյ: Կը յիշուի նաեւ «Ազնաւուր Հայաստանի համար» կազմակերպութիւնը, Ազնաւուրի համակրանքը Ամերիկայի հանդէպ: Հետաքրքրական գրութիւն մը որուն կ՚ընկերանայ Ազնաւուրի նկարը:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

«ԱՍՏՈՒԱԾ ԻՄ, Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ԱԶԱՏԵՍ ԱՅՍ ՉԱՐՉԱՐԱՆՔԷՆ»

Եոզկատի Իյտէլի գիւղին մէջ ութ տարեկան տղեկ մը կայ հիմա երեւակայութեանս պաստառին վրայ: Արշակ: 1915-ին իր հայրը կորսնցուցած էր ան, երբ երկու տարեկան էր: Այդ դէպքէն վերջ ընտանիքին ասողն ալ մարած էր այլեւս: Մայրը, Շուշան - Կիւլթանէ, կամ տեղացիներու աչքին՝ Կիւլ Գըզ կը ծառայէր տեղացի ընտանիքի մը եւ խնամք կը տանէր իր որդիին ու աղջկան: Արշակ դըրացի թուրք ընտանիքի մը, Հաճը Քէհեայի գառնուկները, խոյերը, գոմէշները կ՚արածէր լեռներու վրայ: Բայց երջանիկ չէր: Իր տեղացի ընկերները կը չահագործէին անոր անմեղութիւնն ու անօգնականութիւնը: Անոնք այգիէ մը խաղող կը գողնային, Արշակն էր որ ծեծ կ՚ուտէր: Ամէն յանցանք անոր վրայ կը մնար:

Եւ օր մըն ալ պայթած էր մեծ փոթորիկ մը: Դրացի կին մը եկած ու Արշակին մօր գանգատած էր որ տղան հաւկիթ մը գողցած էր անոր հաւնոցէն: Արշակ անմեղ էր եւ մայրն ալ գիտէր թէ իր տղան անմեղ էր: Իր տղուն անմեղութիւնը փաստելու համար ամենամեծ երդումը ըրած էր, հացը գետին նետած ու զայն կոխկրտած էր: Ասկէ աւելի մեծ երդում մը չկար իրենց համար: Ի՛նչ օգուտ: Այդ օրն իսկ Կիւլ Գըզ ուրոշած էր իր որդին ամէն գնով ղրկել ուրիշ քաղաք մը, դըպրոց մը, որբանոց մը:

Եւ հիմա երեւակայութեանս պաստառին վրայ կը տեսնեմ ահաւասիկ այդ Արշակը: Գոմէշներուն ետեւէն կը քալէ ու երկինք կը նայի: Ամպերուն կը նայի, երկնքի կապոյտին կը նայի: Կը թողու որ գոմէշները արածեն, կը պառկի խոտերուն վրայ ու դէպի երկինք կը նայի: Կը նայի ու կը փնտռէ երկնքի ամպերը: Եւ յանկարծ բերնէն նախադասութիւն մը կը թռի. «Աստուած իմ, ե՞րբ պիտի ազատես զիս այս չարչարանքէն»: Ինք ալ կը զարմանայ: Առաջին անգամ էր որ կ՚արտասանէր Աստուծոյ անունը: Առաջին անգամ էր որ երկնքի կապոյտին մէջ տեսած էր Աստուածը:

Եւ ես հիմա կը նայիմ փոքրիկն Արշակին ու կը զարմանամ որ ինչո՞ւ ան այնքան ուշացեր է տեսնելու Աստուածը: Չէ՞ որ Աստուած հոն էր երբ ան անխնայ կը հալածուէր իր ընկերներուն կողմէ, Աստուած հոն էր երբ ան ծեծ կ՚ուտէր ուրիշներուն գողութեան համար, Աստուած հոն էր երբ դրացի կինը իր մօրը վրայ կը քալէր զայն Արշակին համար յանդիմանելու մոլուցքով: Աստուած հոն էր եւ արդէն Աստուծոյ կարգադրութիւնն էր այդ: Տասնեակ հազարաւոր մարդիկ տարիներ վերջ շնորհակալ պիտի ըլլային Արշակի այդ շրջանի անիրաւ ընկերներուն ու դրացիներուն, որովհետեւ եթէ անոնք այնքան բիրտ ու անիրաւ չըլլային Արշակին նկատմամբ, Արշակ դեռ երկար տարիներ պիտի շարունակէր Իյտէլի լեռներուն վրայ գարնան՝ գառնուկ, ամրան՝ խոյ, աշնան ալ գոմէշներ արածել, եւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքական Աթոռն ալ պիտի զրկուէր երեսուն տարի վայելելէ սրբակենցաղ ու հրաշագործ Շնորհք Պատրիարքի մը ներկայութիւնը:

Հիմա պահ մը երեւակայութեանս պաստառը կը մարեմ ու ատոր փոխարէն կը վառեմ յիշողութեանս պաստառը: Յիշողութեանս պաստառը կը վառեմ հոն տեսնելու համար երկաթեայ ձողերով հին ու խարխուլ անկողին մը Պատրիարքարանի վերնայարկի ամէնէն համեստ մէկ սենեակին մէջ: Շնորհք Պատրիարքին ընկերանալով քանի մը ազգայիններ գացած ենք այդ անկողնին քով: 1969-ի Հոկտեմբերի վերջին օրն է: Այդ սենեակին մէջ է որ երկու օր առաջ, ութսուն տարեկան հասակով իր հոգին աւանդած է Շնորհք Պատրիարքին Տիրամայրը, Շուշան Գալուստեան, երբեմնի բազմաչարչար Կիւլ Գըզը: Հոգին աւանդած է «աղօթքի մըրմունջ մը՝ շրթներուն վրայ»: Եւ հիմա Շնորհք Պատրիարք, թաղման արարողութենէն հազիւ վերադարձած, տան կարգ կը կատարէ այդ անկողնին վրայ: Աւելուխ կ՚ըսէ, հոգւոց կ՚արտասանէ իր հարազատ մօրը համար: Ես մէկ կը նայիմ անկողնին, մէկ կը նայիմ Շնորհք Պատրիարքին աչքերուն ու կը ջանամ կարդալ այն ինչ որ կը տողանցէ այդ աչքերուն առջեւէն: Կը մտածեմ կեանքի խորհուրդին վրայ, այն ահաւոր խորհուրդին՝ զոր մէկու մը կեանքին մէջ կը տեսնես եթէ գիտես թէ այդ կեանքը ինչպէս սկսած էր, ուրտեղերէ անցած էր եւ ուր էր որ հասած էր իր վերջակէտին: Ահաւոր խորհուրդը մարդու մը կեանքին՝ մանաւանդ եթէ այդ կեանքը սա կամ նա ձեւով կը կապուի ամբողջ ժողովուրդի մը կեանքին, բան մը կը խմորէ ամբողջ ժողովուրդի մը կեանքին ու ճակատագրին մէջ:

Իյտէլի գիւղի այդ դժբախտ կինը, այդ Կիւլ Գըզը, օր մը երբ իր սուրբ հացը կ՚անիծէր ու զայն ոտնակոխ կ՚ընէր իր տղուն անմեղութիւնը փաստելու համար, եւ իր այդ տղան հոնկէ կը փախցնէր որբանոցի մը, ապա վանքի մը տխուր պատերուն յանձնելու համար, կրնա՞ր գիտնալ թէ տղան օր մը պայծառ աստղ մը պիտի դառնար հազարաւորներու հոգեկան երկնակամարին վրայ եւ պիտի բարձրանար ու բարձրանար, սեղմելու համար հայազգի երեւելի բոլոր սուրբերուն սուրբ ձեռքերը եւ անոնց հետ աղօթքի պիտի նստէր, անոնց հետ տեսակ մը պատարագ պիտի դառնար ու պիտի բաշխուէր իր հօտին հաւատացեալ զաւակներուն միջեւ:

Բ. Հ.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ.-Ի ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ Աբօ Պօղիկեան եւ Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդրոնական Կոմիտէի անդամներ, Սեպտեմբեր 21-ին, այցելած են Հայաստանի Լոս - Անճըլըսի հիւպատոսարան եւ ընդունուած աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեանի կողմէ: Հ. Յ. Դ.-ի ներկայացուցիչները իրենց հպարտութիւնն ու գոհունակութիւնը յայտնած են այն իրողութեան մասին, որ Հայաստանի այսօրուան իշխանութիւններու օրօք հայ ժողովուրդի բոլոր հատուածներուն առիթը կ՚ընձեռնուի լիարժէք մասնակցելու հայրենակերտման նուիրական գործին:

***

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ՎԱՆՔԻ ԳԱՆՁԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Ֆերահեան Ազգային վարժարանի «Տիգրանեան» սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 17-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, Համազգայինի կազմակերպութեամբ: Բացումը կատարած է Աշխէն Փափազեան, տալով օրուան դասախօս՝ Իրանահնդկաստանի Հայոց թեմին առաջնորդ Կորիւն Արք. Պապեանի կենսագրականը: Դասախօսութեան նիւթը եղած է՝ «Նոր Ջուղայի Ս. Ամենափրկիչ վանքի հոգեւոր եւ մշակութային գանձերը»: Կորիւն Արք. շեշտած է նշանակալի դէպքեր եւ դէմքեր, որոնք կարեւոր դեր կատարած են Ջուղայի մէջ, ինչպէս՝ Ոսկան Վրդ. Երեւանցի, որ 1666-ին տպած է առաջին Աստուածաշունչը: Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը հիմնողները Նոր Ջուղայեցիներ եղած են: Աստուածաշունչը չինարէնի թարգմանողը ջուղայեցի է: Լուսապատկերներու ցուցադրութեան առընթեր դասախօսը անդ-

ԱՐՄԵՆԻՕ-ԱՐԽԵՆԹԻՆԱ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 30-ԱՄԵԱԿԸ

Սեպտ. 21-ին, դարնանամուտի օրը, Պուէնոս-Այրէսի Արմենիօ-Արխենթինա վարժարանին մէջ համատեղ հանդիսութեամբ նշուեցան Հայաստանի անկախութեան 7-րդ եւ դպրոցի հիմնադրութեան 30-րդ տարեդարձները:

Իրապէս, 1968-էն ի վեր Արժանթինի մայրաքաղաքին մէջ կը գործէ այս գեղակերտ եւ մեծ դպրոցը, որ կառուցուեցաւ եւ Պետութեան նուիրուեցաւ ողբացեալ բարերար Պօղոս Արզումանեանի կողմէ: Պօղոս եւ քոյրը՝ Սիրանոյշ 1915 թուականի ցեղասպանութենէն վերապրող որբեր, 1924-ին հաստատուած են Արժանթին եւ աւելի քան 40 տարի վերջ, 1968-ին, Պօղոս այս դպրոցը նուիրելով կ'ուզէր իր երախտագիտութիւնը յայտնել այս ազնիւ երկրին, միաժամանակ արտայայտելով իր ժողովուրդի հաւաքական զգացումը: Իր մահէն վերջ, իր հարազատները, տէր եւ տիկին Արմէն եւ Սիրանոյշ Արզումանեան -- Մեծատուրեան հիմնեցին Պօղոս Արզումանեան Հիմնարկութիւնը եւ բազմաթիւ բարեսիրական գործերու շարքին, շարունակեցին իրենց հովանաւորութեան տակ պահել Արմենիօ-Արխենթինա դպրոցը, որուն ընդարձակ շրջափակին մէջ կառուցուեցան ճաշարան եւ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան մարզարահը: Հիմնարկութիւնը շարունակ կը զբաղի դպրոցին բարելաւումով, որ կը նկատուի Պուէնոս-Այրէսի լաւագոյն նախակրթարաններէն մէկը, ուր կը յաճախեն շուրջ 800 ոչ-հայ աշակերտներ:

30-ամեակի հանդիսութիւնը պաշտօնապէս կազմակերպուած էր քաղաքապետութեան կողմէ: Կը տիրէր տօնական եւ յուզիչ մթնոլորտ, երբ բուռն ծափերու մէջ հաստատութեան եւ հայկական դպրոցներու դրօշակիրները մտան հանդիսասրահ եւ պետական «Փաթրիսիոս» նուագախումբը նուագեց Արժանթինի եւ Հայաստանի քայլերգները:

Տնօրէնուհի տիկին Մակալենա տոս Սանթոս շնորհակալութիւն յայտնեց «Պ. Արզումանեան» Հիմնարկութեան այս տարուան ընթացքին դպրոցին մէջ կատարած հիմնական բարենորոգումներուն համար եւ յիշեց հիմնադիր բարերար Պօղոս Արզումանեանը, որ որբ եկաւ Արժանթին եւ յամառ աշխատանքով եւ պարկեշտութեամբ հասաւ տնտեսական բարւոք վիճակի, նուիրուելով մարդասիրական գործերու: «Որքան ատեն որ կանգուն կը մնայ այս դպրոցը, ըսաւ անօրէնուհին, որքան ատեն որ մանուկ մը իր կրթութիւնը պիտի ստանայ այս դպրոցին մէջ, Պօղոս պիտի ապրի միշտ, պիտի ապրի բոլորին սրտերուն մէջ»:

Փրոֆ. Մ. Ճիմենէս յանուն քաղաքապետ տէ լա Ռուայի յուշատախտակ մը յանձնեց բարերարներուն եւ իր խօսքին մէջ ընդգծելէ ետք կատարուած բարի գործին կրթական նշանակութիւնը, նշանակելի գտաւ որ Հայաստան - Արժանթին բարեկամական յարաբերութիւնները կ'անցնին դպրոցներու եւ կրթութեան ընդմէջէն:

Ապա, խօսնակը կարդաց Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Հայրապետի օրհնութեան գիրը՝ սպաներէնի թարգմանուած: Յաջորդաբար խօսք առին Մեսրոպ Արք. Աշճեան եւ դեսպան տոքթ. Վահան Տէր-Ղեւոնդեան: Բարերարներուն գնահատանքի յուշատախտակ կամ յուշանուէր յանձնեցին Պ. Հայկ Էմիրեան՝ անդամ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի անունով, տիկին Արաքսի Ռուբինեան՝ տնօրէն Մոնթէվիտէոյի «Արմենիա» ռատիոժամին, դպրոցի աշակերտները եւ ծնողաց յանձնախումբը:

Պ. Ռուբէն Մոզեան տէր եւ տիկին Արմէն Մեծատուրեանի անունով շնորհակալութեան խօսք ըրաւ, դրսեւորուած գնահատանքին եւ համակրանքին համար:

Յայտագրի պաշտօնական բաժինէն վերջ, գործադրուեցաւ գեղարուեստական խնամուած յայտագիր մը: Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ հայկական եւ արժանթինեան երկու տասնեակ դրօշակներու մեծապէս յուզիչ պարախաղով, ընկերակցութեամբ՝ «Սարդարապատ» երգի երաժշտական կատարումին, որ ներկաներու խանդավառութիւնը հասցուց իր գագաթնակէտին:

Այնուհետեւ դպրոցին ընդարձակ ճաշարահին մէջ տրուեցաւ ընդունելութիւն մը:

Յայտնենք, որ 30-ամեակի առիթով, լոյս տեսաւ գեղատիպ եւ պատկերազարդ ալպոմ մը, նուիրուած վարժարանի գործունէութեան, ողբացեալ հիմնադիր բարերարին, ինչպէս նաեւ «Պօղոս Արզումանեան» Հիմնարկութեան ներկայ գործունէութեան, սպաներէն լեզուով: Շուտով լոյս կը տեսնէ նաեւ հայերէնով:

«Արմենիօ-Արխենթինա» դպրոցը անցնող երեսուն տարիներու ընթացքին մեծապէս սատարած է հայ ժողովուրդի, մշակոյթի, Հայաստանի ու Հայ Դատի ծանօթացումին, պետական եւ ժողովրդային շրջանակներու մօտ համակրանք ստեղծելով Հայաստանի ու հայութեան նկատմամբ եւ հասցնելով հայասէր Արժանթինցիներ: «Պօղոս Արզումանեան» Հիմնարկութեան կողմէ կառուցուած «Արժանթինի Հանրապետութիւն» դպրոցը Երեւանի մէջ կը կատարէ նոյն դերը, այս անգամ մեր ժողովուրդի մօտ համակրանք ստեղծելով այս հեռաւոր երկրին հանդէպ: Այս ձեւով երկու եղբայրակից վարժարանները կը կատարեն հայ - արժանթինեան բարեկամութեան կամուրջի դերը:

Աւելցնենք, որ Երեւանի դպրոցի շրջափակին մէջ, Հիմնարկութիւնը զետեղել տուաւ Արժանթինի ազատարար զօր. Խոսէ տէ Սան Մարթինի արձանը, որ անցեալ Յունիսին, Հայաստան այցելութեան առիթով, նախագահ Գարլոս Մենեմ ծաղկեպսակ դրաւ:

Ք.

քարարձած է 400 տարիներու անցեալ ունեցող վանքին հոգեւոր եւ մշակութային գանձերուն:

* * *

ԼԵՈՆԻՏ ՍԱՐՎԱՐԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կլէնտէյլի Իրանահայ Միութեան սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 13-ին, տեղի ունեցած է իրանահայ բանաստեղծ եւ ուսուցիչ Լէոնիտ Սարվարեանի նուիրուած երեկոյթ մը: Բացումը կատարած է Փառքուհի Խաչիկեան: Ողջոյնի խօսքեր արտասանած են Ներսէս Տէր - Մեսրոպեան, փրոֆ. Աւետիս Փափազեան եւ Սեպուհ Յովհաննիսեան, անդրադառնալով Լէոնիտ Սարվարեանի ուսուցչական եւ գրական վաստակին: Սարօ Նազարեան ներկայացուցած է Սարվարեանի նոր հրատարակած «Սիրտը գրաւոր» գիրքը: Գեղարուեստական յայտագրի աւարտին շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է մեծարեալը:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ

Հայեւռուսական եռափուլ ռազմափորձերը մեծապէս գնահատուած են թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Ռուսաստանի Կովկասի զինեալ ուժերու ղեկավարներուն կողմէ: Թշնամիի օդային յարձակողական մը ձեւացնելով, գործի մղուած են հակօդային հրթիռներ, ծանր հրետանին, հրասայլերու գունդերը, եւայլն: Ռազմափորձերու աւարտին, պատասխանելով լրագրողներու Պաշտպանութեան նախարար Վ. Սարգսեան ըսած է թէ հայեւռուսական բոլոր մարզերու գործակցութիւնը նոյնն է ռազմական ոլորտին մէջ ալ: Իսկ ինչ կը վերաբերի Բաքուի վրդովումին, նախարարը ըսած է թէ ռազմափորձը զինուորական ընդհ. առօրեային մաս կը կազմէ եւ ոչ մէկ թաքուն մտադրութիւն կայ հոն: Անոնք կատարուած են նախապէս ճշդուած ծրագրով եւ ոչ մէկ երրորդ կողմի հետ կապ ունին: Ռազմափորձերը փակուած են զօրահանդէսով մը որուն ընթացքին ամէնէն յաջող զինուորները պարգեւատրուած են:

* * *

ԱՇՈՏ ՈՍԿԱՆԵԱՆ ՀՐԱԺԱՐԱԾ Է ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ԻՐ ՊԱՇՏՕՆԷՆ

Ազգ. Ժողովի եռօրեայ նիստի վերջին օրը՝ Սեպտ. 30-ին, նախագահ Խ. Յարութիւնեան օրակարգը սկսած է յայտնելով թէ կ'ընդունի Աշոտ Ոսկանեանի երեսփոխանութենէ հրաժարումը եւ լիազօրութիւնները վերադարձնելու մասին դիմումը: Ներկայիս, ուրեմն թափուր է 45-րդ ընտրատարածքի երեսփոխանական աթոռը: Այս վերջին նիստին կատարուած է քննարկումը «ՀՀ-ում դատաւորների եւ դատախազների որակաւորման քննութիւն յանձնելու կարգի մասին» օրէնքի նախագիծը, սակայն քուէարկութիւնը յետաձգուած է 15 օր: Ապա, Ժողովը հաստատած է անկախութեան 7րդ տարեդարձին առթիւ որոշուած ներումի վերահսկիչ յանձնախումբին կազմը: Խորհրդարանը քննարկած է նաեւ ընտրութեանց մասնակցող կուսակցութիւններուն օժանդակութեան կարգը եւ բնակութիւն հաստատելու կապակցութեամբ Հայաստանի եւ Ռուսաստանի միջեւ առկայ կարգ մը խնդիրներու առընչուող համաձայնագիրը եւ այլ հարցեր:

* * *

ՔՈՆԵԱԿԻ ԳՈՐԾԱՏԱՆ ՍԵՓԱԿԱՆԱՇՆՈՐՀՄԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԵԱՄԲ

Մեկնելով քոնեակի գործատան սեփականաշնորհման վիճայարոյց փորձառութենէն, Ազգ. Ժողովի խումբ մը երեսփոխաններ սկսած են ստորագրութիւն հաւաքել, սեփականաշնորհման յառաջիկայ ծրագիրները քննարկելու համար կառավարութենէն առաջ: Ատոր համար հարկ է երեսփոխաններու 1/3-ի ստորագրութիւնը: Քննարկումի գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ «Հայկական Ալիւմինիւմ»ու սեփականաշնորհման ծրագիրը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ

ԿԱՄ

ԲԵՐԱՅԻ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Դ. ՆՇԱՆԱԾՆԵՐԸ

ՎԵՐԳԻՆ (թերահաւատ). — Երկու օրէ ի վեր շարունակաբար գլո՞ւխդ կը ցաւի... Թո՛ղ ըսէիր դեղ մը կ'ընէինք, կամ բժիշկ մը բերել կու տայինք:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Պարապ տեղը սիրտ մի հատցնէք, տիկին, վստահ եղէք որ Աննա որեւէ հոգ կամ տխրութիւն չունի...

ՎԵՐԳԻՆ. — Կ'երեւայ որ դուն յաջողեր ես իր տխրութիւնը փարատելու:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Թերեւս... բժիշկ եմ եւ այսօր բժիշկ մը, ճշմարիտ հոգեկան բժիշկ մը, կարող է բուժել թէ՛ մարմնական եւ թէ հոգեկան տկարութիւնները:

ՎԵՐԳԻՆ. — Այդ խօսքերով կը հաստատես թէ Աննա բան մը ունէր... գոնէ հոգեկան տագնապ մը:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Այս տեսակ խօսք մը չըսի... իրողութիւնը այն է որ Աննա բան մըն ալ չունի (Աննային դառնալով) այնպէս չէ՞...

ԱՆՆԱ. — Բնականաբար...

ՎԵՐԳԻՆ. — Ես իմ հաստատ համոզումս ունիմ եւ անկէ չեմ կրնար բաժնուիլ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ի՞նչ է այդ համոզումը:

ՎԵՐԳԻՆ (յանկարծ նշմարելով քիչ մը առաջ Աննային պատռած ու մէկ կողմ նետած նամակին կտորները). — Ահաւասիկ իմ համոզումս (թղթի կտորները ցոյց կու տայ): Ի՛նչ են այդ թղթի կտորները:

ՏՈՔԹՈՐԸ (անտարբեր). — Պատռուած նամակի մը կտորները... ի՞նչ նշանակութիւն ունի:

ՎԵՐԳԻՆ. — Շատ մեծ նշանակութիւն... այս սենեակը դեռ ժամ մը առաջ աւլել ու մաքրել տուի, հետեւաբար այդ կտորները նոր նետուած են այդտեղ:

ՏՈՔԹՈՐԸ (հեգնական). — Հարցաքննիչ դատաւոր ըլլալու էիք, տիկին, կը տեսնեմ որ շատ յարմարութիւն ունիք այդպիսի պաշտօնի մը համար բայց ենթադրենք որ իրաւցնէ նոր պատռուած է այս նամակը, ի՞նչ կը հետեւի ատկէ:

ՎԵՐԳԻՆ. — Կը հետեւի որ կա՛մ դուն կամ Աննան պատռած է:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Այդ ալ կ'ընդունիմ, յետո՞յ...

ՎԵՐԳԻՆ. — Հիմա պիտի բացատրեմ հետեւանքը: Աննային տխրութիւնը եւ մտահոգութիւնը սկսաւ այն օրէն ուր այս նամակը ստացաւ եւ այս բանը ինծի իմացուց սպասուհին որ նամակը իրեն յանձնած էր...

ԱՆՆԱ (ընդմիջելով). — Բայց, Վերգին, չափազանց կարեւորութիւն կու տաս ոչինչ բաներու...

ՎԵՐԳԻՆ. — Ինչ որ քեզի կը վերաբերի ինծի համար ոչինչ չէ... գիտես թէ որչափ կը սիրեմ քեզի:

ԱՆՆԱ. — Ատոր կասկած չունիմ:

ՎԵՐԳԻՆ. — Քեզի հարցուցի թէ ի՞նչ էր այդ նամակը եւ պատասխանեցիր, որ բարեկամուհիի մը կողմէ թէյի հրաւէր մըն էր... վստահ եմ որ ճիշդ չխօսեցար, այդ նամակին մէջ բան մը գրուած էր որ պատճառ եղաւ քեզ տխրեցնելու... եւ հիմա այդ նամակին կտորներն են ասոնք:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Կը տեսնեմ, որ տիկին, ձեզմէ բան մը կարելի չէ պահել... կ'ուզէ՞ք որ ամբողջ ճշմարտութիւնը ձեզի ըսեմ, քանի որ Աննա կը դժկամի կոր խօսելու:

ՎԵՐԳԻՆ. — Անտարակոյս կ'ուզեմ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Լաւ ուրեմն. ձեր կասկածը կամ գուշակութիւնը ճիշդ է... Աննա նամակ մը ստացած է... անստորագիր նամակ մը եւ ատոր վրայ մտատանջութեան մատնուած եւ հիմա այդ նամակն է որ պատռեց զայն ինծի կարդալէ ետքը:

ՎԵՐԳԻՆ. — Ի՞նչ կար գրուած այս նամակին մէջ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ինչ որ ընդհանրապէս կը գրուին անստորագիր նամակներու մէջ... զրպարտութիւններ:

ՎԵՐԳԻՆ. — Որո՞ւ մասին:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Իմ մասիս... բայց այնպիսի արտառոց զրպարտութիւններ որոնք մէկ վայրկեանի մէջ կրցայ ջրել եւ հիմա անոնց հետքն անգամ չմնաց, այնպէս չէ՞ Աննա:

ԱՆՆԱ. — Եւ հետքը չմնալուն ապացոյցն ալ այն է որ նամակը ես իմ ձեռքովս պատռեցի:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ահաւասիկ տիկին, ամբողջ ճշմարտութիւնը:

ՎԵՐԳԻՆ. — Բայց ատիկա առաջին վայրկեանէն կրնար ըսել ինծի, փոխանակ գիս խաբելու:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ընդհակառակն, Աննա շատ փափկանկատութեամբ վարուած է եւ ես շնորհակալ եմ իրեն... փոխանակ ուրիշներուն կարդալու այդ զրպարտիչ նամակը ուղղակի ուզած է ինծի ցոյց տալ եւ ատով ապացուցանել թէ հաւատք ունի իմ վրաս: Ուրեմն, այսպէս, խնդիրը վերջնականապէս փակուած է:

ՎԵՐԳԻՆ. — Բայց ինչո՞ւ եւ ի՞նչ զրպարտութիւն ըրած են ձեզի դէմ:

ԱՆՆԱ. — Կ'աղաչեմ, Վերգին, ա՛լ գոցենք այս խօսքը:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Զրպարտութիւնը, ինչպէս ըսի, արտառոց բան մըն էր եւ չարժեր վրան խօսիլ անգամ իսկ թէ ինչո՛ւ այդ զրպարտութիւնը ըրած են, շատ դժուար չէ գուշակել, պարզապէս մեր միութիւնը արգիլելու համար եւ ըսողն ալ տարակոյս չկայ թէ փաստաբան Կարկամեանն է...

ՎԵՐԳԻՆ (զարմացկոտ). — Ի՛նչ կ'ըսես, ապացոյց մը ունի՞ս այս մասին:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Բայց ուրիշ ո՞վ կ'ուզէք որ ըլլայ քանի որ այժմ իմ միակ հակառակորդս ան է յորմէհետէ Աննան յափշտակեցի իր ձեռքէն...

(Նոյն միջոցին սենեակին դուռը բացուեցաւ եւ ներս մտաւ տիկին Սօֆի Տավուլեան: Այս այցելութիւնը վերջ դրաւ նախորդ խօսակցութեան: Քաղաքավարական բարեւութիւններէ եւ իրարու ողջութեան մասին սովորական հարցումներէ ետքը, նոր խօսակցութիւն մը սկսաւ):

ՍՕՖԻ. — Այսպէս ուրեմն, տոքթոր Վարդան, կ'երեւայ որ ձեր դարմանատունը հոս փոխադրած էք:

(Շար. 22)

(Շար. Ա. էջէն)

«Առաջնորդ Երիտասարդներ» մասնաճիւղը Պալըքէսիրի մէջ ցոյցեր ըրաւ ու բողոքեց ո՛չ միայն Իտալիոյ, այլ նաեւ մասնաւորաբար Ամերիկայի դէմ։ Ցուցարարները պնդեցին թէ Արեւմուտքը կը ջանայ Սեւրի նոր դաշնագիր մը պարտադրել Թուրքիոյ, բայց այդ դաշնագիրը երբեք պիտի չընդունուի։ Միւս կողմէ Թուրքիոյ Հռոմի դեսպան Ինալ Պաթու յայտարարեց թէ Հոկտեմբեր 5-ին Անգարա կանչուած է որպէսզի կառավարութեան հետ կարգ մը խորհրդակցութիւններ ունենայ։ Իտալական իշխանութիւնները առ այժմ պիտի չփոխադարձեն ու պիտի սպասեն դէպքերու զարգացումին։

ՀԱՆՈՎԵՐԻ ՄԷՋ է, այս անգամ, որ կ'ոգեկոչուէր Գերմանիոյ վերամիացման 8-րդ տարեդարձը Շաբաթ, Հոկտեմբեր 3-ին։ Ութ տարի է այս ոգեկոչումը տեղի կ'ունենայ զանազան քաղաքներու մէջ եւ դիպուածը ուզած էր որ այս տարի Հանովր կատարուի, այսինքն Գերմանիոյ նոր վարչապետին՝ Շրէօտէրի բերդը։ Այս վերջինը հանդիսաւոր կերպով դրուատեց Քոհլի պատմական դերը եւ իր խօսքերով խորապէս յուզեց Քոհլը որ դժուար կը զսպէր իր արցունքները։

ՊԱՊԸ Խրուաթիա գնաց Հոկտեմբեր 3-ին եւ ձեռնարկեց կարդինալ Սթեփինաչի երանացման, ինչ որ բաւական բանավէճի ալ նիւթ է։ Եթէ ողբացեալ ծիրանաւորը համայնավարութեան նահատակ մը եղած է, 16 տարի ալ բանտարկուելով, կը մեղադրուի նաեւ որ գործակցած է նացիամէտ խրուաթ կարճատեւ հանրապետութեան մը հետ Բ. աշխարհամարտին։ «Ֆիրալ Թրիպիւն» շաբաթաթերթը կը յիշեցնէ որ ան, 1940-ին, ըսած էր.- Հիթլէրի յաղթանակը պիտի նշանակէ փոքր ժողովուրդներու վախճանը, Անգլիոյ յաղթանակը՝ «Հրեաներու եւ մասոններու պահպանումը, այսինքն՝ ամբարոյականութիւնը եւ կաշառակերութիւնը», իսկ Ստալինի յաղթանակը՝ «Սատանայէն տիրապետութիւնը»։ Պապը խուլ մնացած է բոլոր առարկութիւններուն, հրէական կազմակերպութեանց (Վիզենթալ կեդրոն) բողոքներուն եւ վեր առած է կրօնաւորին նկարագիրը, այսինքն հովիւ մը որ միշտ կրկնած է թէ կարելի չէ սակարկել ճշմարտութիւնը, որ նախընտրած է բանտը քան ազատութիւնը։ Շուրջ 500 հազար հոգի ներկայ եղած է արարողութեան, Զագրէպէն 55 քիլոմեթր հեռու։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ զինուորական ծառայութիւնը վերջ գտաւ տեղը տալու համար արհեստի բանակի մը։ Այլեւս կայ «Պաշտպանութեան Պատրաստութեան Կոչը» (Ա.-Փէ.-Տէ) որ կը տեւէ առաւօտեան ժամը 8.30-էն 17։ Առաջինը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 3-ին եւ հաստատեց ահաւոր անդրադիտութիւն մը շատերու մօտ։ Շիրաք եւ Ժոսփէն տարբեր վայրերու մէջ, ներկայ եղան այս առաջին «զօրակոչին»։

ՊՐԱԶԻԼԻ նախագահը՝ Ֆերնանտօ Հէնրիքէ Գարտոսօ վերընտրուեցաւ ձայներու 51%-ով, ըստ առաջին արդիւնքներուն։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ թաղապետութիւնը վերանուանած է ծովափեայ գլխաւոր շէրտը որ ցարդ կը կոչուէր «Փարիզի պողոտայ», անոր տալով Սուրիոյ նախագահին՝ Հաֆէզ էլ Ասատի անունը։

XXème ANNIVERSAIRE
de la
CHORALE
SAHAK-MESROP

sous le haut patronage de
SA SAINTETE KAREKINE Ier
Patriache Suprême
et Catholicos de tous les Arméniens

sous la présidence d'honneur de
Madame CATHERINE TRAUTMANN
Ministre de la Culture
et de
Monsieur ROLAND CHAROYAN
Ministre de la Culture
de la République d'Arménie

VERNISSAGE
DE L'EXPOSITION PHOTO
*« LA VIE
DE LA CHORALE
SAHAK-MESROP »*
1977 — 1998

Samedi 10 Octobre à 19 heures

Centre Culturel Sahak-Mesrop
Salle Varoujan Bozadjian
339, avenue du Prado —
13008 MARSEILLE

Nouveau à l'UGAB

ATELIERS D'ENFANTS

Les mercredis : 14h30 — 17h

Travaux manuels
Initiation au solfège
sur des instruments de base
Cours de piano

Age : à partir de 4 ans

Frais de participation : 650 F par an

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 PARIS
— Tél. : 01. 42. 27. 12. 26 —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար.— Տիկին Լիտիա Երեմեանց 2.000 Ֆր., Պ. Արտաւազդ Եափուճեան, Տիկին Ժագ Շամփընուա 500-ական Ֆր., Պ. Միքայէլ Յակոբեան 10.000 Ֆր., Պ. Գաբրիէլ Առաքելեան 100 Ֆր., Պ. Ժան-Մարի Փերէ, Պ. Օհաննէս Թոփաքալ 300-ական Ֆր.։

Անդրանիկ Տօնիկեանի մահուան առթիւ՝ Տարօն եւ Ազատ Տօնիկեան եւ ընտանիք 750 Ֆր.։

Ալեքսան եւ Առնօ Շոգիի մկրտութեան առիթով՝ Պ. Փիէր Լրեց 1.000 Ֆր.։

Արթօ Ոսկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի՝ Տէր եւ Տիկին Ժագ Պաթմանեան 500 Ֆր., Տիկին Մէյ-Բու 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թուղլուեան 500 Ֆր.։

CONCERT DE CHANT ET DE MUSIQUE ARMENIENS

AU PROFIT DE L'ECOLE
« T A R K M A N T C H A T Z »
D'ISSY
ET DES MUSICIENS D'ARMENIE

Dimanche 11 Octobre à 18 heures

dans la salle de l'Ecole Tarkmantchatz
19, sentier des Epinettes,
Issy-les-Moulineaux
M° Mairie d'Issy
Bus: 169, arrêt: Défense-Egalité

HERMINE YERITZIANTZ
(soprano)
et
KAMERA, Quatuor à cordes
de VANADZOR (Arménie)

Oeuvres de :
Kalantarian,
Ganatchian,
Komitas...

Participation aux frais: 80 F.
Elèves moins de 12 ans: 50 F.

Renseignements & réservations :

Tél. : 01. 46. 45. 60. 55.

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Après leurs éclatants succès
à Alfortville
durant la Saison 97-98

La M.C.A. vous invite à retenir
dès maintenant votre

Soirée Théâtre

du VENDREDI 16 OCTOBRE à 20h45

avec
la *COMPAGNIE NAREG DOURIAN*

dans

«L'EXTRA TERRESTRE»

Salle des Fêtes, rue Voltaire

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB-Marseille

Vendredi 9 Octobre à 21 heures

CONCERT DE PIANO

ANAHID SEREKIAN
Médaillée d'Or de piano

Médaillée d'Or de musique de chambre du Conservatoire National de Région. 1er Prix de piano 1998 au Concervatoire National Supérieur de Musique de Lyon. Partage actuellement sa carrière entre les concours internationaux, l'enseignement et les concerts.

Au programme :
Mozart —
Chopin —
Prokofiev —
De Falla —
Khatchatrian

PA.F. 50 F. **Etudiants: gratuit**

U.G.A.B. — 327, Boulevard Michelet,
Tél.: 04 91 22 10 45 13009 Marseille

UGAB — UGAB — UGAB —

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԵՐԵԿՈՅԹ

Նիւթ՝

"ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅՈՑ ՍՏԱՆ, ԵՐԱԶ, ՔԱՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ"

Սահիկներու ցուցադրութիւն

Կը դասախօսէ՝
ՏՈՔԹ. ՀՐԱՆԴ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 8,
ժամը 20.30-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 Paris

**Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935**

Grand Bal d'Automne

organisé par
L'UNION
GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE DE LYON

SAMEDI 10 OCTOBRE à partir de 21 heures

**dans les Salons du
CASINO de Charbonnières «Le Lyon Vert»**
200, avenue du Casino

Soirée animée par l'Orchestre
G A Y D Z A G
au complet

Renseignements et vente des billets : 04. 78. 35. 06. 56

Tenue correcte exigée *Prix d'entrée : 100 Frs*

Buffet arménien

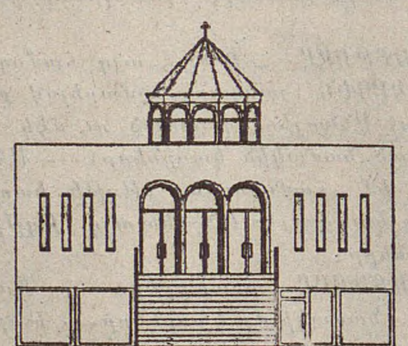

A L'OCCASION DE SON ANNIVERSAIRE
L'EGLISE EVANGELIQUE ARMENIENNE
28, avenue Bourgain —
55, avenue Victor Cresson
92130 Issy-les-Moulineaux
vous invite à

3 journées portes ouvertes

Vendredi 9 Octobre

- **20 h 30** Concert d'orgue avec la virtuose Nariné SIMONIAN : J.-S. Bach, F. Mendelsohn, F. Liszt, Komitas, E. Gigout. **Entrée libre et gratuite**

Samedi 10 Octobre

- **15 h** Fête pour les enfants de 6 à 12 ans: jeux, film, goûter, lâcher de ballons.
- **20 h 30** Chorale Ile-de-France : 60 choristes chantent leur joie de vivre et leur espérance.

Dimanche 11 Octobre

- **10 h 30** Culte animé par les jeunes
- **13 h** Repas communautaire
- **15 h** Film anniversaire, animation musicale.

Entrée libre et gratuite

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7
MERCREDI
7 OCTOBRE
1998

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.481
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
74e ANNEE — N° 19.481

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 5 / 6)

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԱՄՆ ՄԵԿՆԱԾ

Վարչապետ Ա. Դարբինեանի գլխաւորութեամբ պատուիրակութիւն մը Հոկտեմբեր 4, Կիրակի օր մեկնած է Ուաշինկթըն մասնակցելու Միջազգային Հիմնադրամին եւ Համաշխարհային դրամատան տարեկան համաժողովին: Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Կեդր. դրամատան տնօրէն Տիգրան Սարգսեան, Տնտեսութեան փոխ - նախարար Արամ Ղարիբեան, Կեդր. դրամատան խորհուրդի անդամ Ներսէս Երիցեան, նախագահի խորհրդական Վահրամ Ներսիսեանց:

***

ՍԵՓԱԿԱՆԱՇՆՈՐՀՈՒՄՆԵՐՈՒ ՎԷՃԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ազգային ժողովին մէջ Հոկտեմբեր 5-էն սկսած է 68 երեսփոխաններու նախաձեռնութեամբ հրաւիրուած արտակարգ նիստը, օրակարգ ունենալով քննել կարծառունը, «Հայկական աւխառւլինեըը», Արմենիա եւ Անի պանդոկները սեփականաշնորհումի ցանկէն հանելու հարցը: Նախ քուէարկութեամբ մերժուած է նիստը հետաձգելու առաջարկը: Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն եղած է որ նիստին նախաձեռնողներու օրինագիծը ընդունելու չափ քուէ չի հաւաքեր: Առաջին օրուան աւարտին դիտուած է որ երեսփոխաններու մեծ մասը քուէարկութեան պարագան կը կապէ Երկրապահ խումբին կեցուածքին: Իսկ այդ կեցուածքը օրինագիծին մասին բացասական է, ինչպէս նաեւ հանրապետական կուսակցութեան նախագահ Ա. Մարգարեանի մօտեցումը: ԱԺՄ-էն Արշակ Սադոյեան պնդած է որ ամէն ջանք գործադրուի որպէսզի նշուած ձեռնարկութիւնները չսեփականաշնորհուին:

***

ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ ԱՌԸՆՉՈՒԱԾ ՎԷՃԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամին տնօրէն Ա. Յովհաննէսեանի հրաժարումին առընչութեամբ հանրային կապերու բաժնի վարիչ Տիգրան Պասկեվիչեանի տեղեկատուութիւնը («Յառաջ» Հոկտեմբեր 3) պատճառ եղած են Ր. Յովհաննէսեանի ղեկավարած Ռազմավարական եւ Ազգային հետազօտութիւններու հայկական կեդրոնի տնօրէն Արշավիր Գարուճեանի անդրադարձին: Ան Հոկտեմբեր 5-ի նամակով մը Տ. Պասկեւիչեանը կը մեղադրէ «Թուային կամայական պատկերներ»ու վերածելով Ր. Յովհաննէսեանի պաշտօնավարութեան կարճ շրջանը, կ'ըսէ թէ իրողութիւնը հակառակն է, թէ Հիմնադրամը արդէն վարկաբեկուած էր ինքզինք ու վարկը վերադարձնելու նպատակով էր Ր. Յովհաննէսեանի նշանակումը. բայց, ցաւօք վերականգնումի անոր ջանքերը պատնէշներու բախեցան:

***

ՄԻՆՍԿԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ ԱՌԱՋԱՐԿ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻՆ

Արտաքին Գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի կարծիքով Մինսկի խումբին նախագահները նոր առաջարկներ կը ներկայացնեն Ատրպէջանի նախագահական ընտրութենէն (Հոկտեմբեր 11) ետք, հաւանօրէն Նոյեմբերի սկիզբը կրկին շրջան այցելելով: Սեպտեմբերի սկիզբը Երեւան այցին ընթացքին նախագահները իրենց տրամադրութիւնը յայտնած ըլլալով հանդերձ, Նախարարը անկարելի չէ նկատած որ անոնք ընդունած ըլլան թէ լուծումը պէտք է համապարփակ եղանակով եւ առանց նախապայմանի ըլլայ:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ — ԳԼԻՆԹԸՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

1999-ի սկիզբին կը նախատեսուի նախագահ Ռ. Քոչարեանի հանդիպումը ԱՄՆ-ու նախագահին հետ: Նախագահի մամուլի քարտուղար Կասիա Արզարեան այս մասին տեղեկացնելով ըսած է թէ նախաձեռնութիւնը երկկողմանի է եւ Ռ. Քոչարեան ԱՄՆ կ'այցելէ այդ երկրին կառավարութեան պաշտօնական հրաւէրով:

***

ՈՍԿԵՐԻՉՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ ԱՒԱՐՏԱԾ

Երեւանի մէջ աւարտած է Ոսկերիչներու միջազգային ընկերութեան Բ. համաժողովը որուն նախագահները՝ Պելժիաէն Հայկ Արսլանեան եւ «Շողակն» գործատան տնօրէն Գագիկ Աբրահամեանը, նաեւ պելժահայ Վարդգէս Գնաճեանը ընդունուած են նախագահ Ռ. Քոչարեանի կողմէ: Անոնք խօսած են համաժողովի ընթացքին, ներդրումի ծրագիրներու մասին:

***

10 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ԱՂԷՏԻ ԳՕՏԻԻՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան ԱՄՆ այցելութեան օրերուն, Ուէթան նահանգի մէջ հանդիպում ունեցած է որպէս ծանօթ բարերար եւ ձեռնարկատէր ներկայացուած Ճոն Հանտսմանի հետ: Այս վերջինին ընտանիքը որոշած է 10 միլիոն տոլար առանց տոկոսի վարկ տրամադրել աղէտի գօտիին շինարարական աշխատանքներուն համար:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Թուրքիոյ համար մէկ հարց կայ կ'ըսէ Ճէմ.- «ՍՈՒՐԻՈՅ ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ»

Մթնոլորտը լարուած կը մնար Հոկտ. 6-ին Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ եւ Մուպարաքի ջանքերը դեռ արդիւնք չէին տուած:

Արտաքին նախարար՝ Իսմայիլ Ճէմ Հոկտ. 5-ին մամուլի ասուլիս մը տուած է եւ շեշտած թէ Սուրիոյ հետ միայն մէկ հարց կայ, անոր զօրակցութիւնը քրտական ահաբեկչութեան, այսինքն նախարարը չուզեր անդրադառնալ նաեւ Եփրատի ջուրերուն: Ան դեռ կ'ըսէ.- «Անկարա ոչ պերճանքն ոչ ալ ժամանակն ունի հաւատալու պարապ խօսքերու որոնք գործի չեն վերածուիր: Ամէն երկիր իրաւունքն ունի պաշտպանուելու ահաբեկչութեան դէմ»:

Այս լարուած մթնոլորտէն մէկ օգտըւող կայ որ Իսրայէլն է եւ Նեթանիահու վերապահ է ու զգուշաւոր չէ Թուրքիոյ: Գոհացած է յայտարարելով՝ «ոչ մէկ դեր կը խաղանք այս հակամարտութեան մէջ: Միջոցներ ձեռք առինք ապահովութիւն տալու համար Սուրիոյ որ առիթէն պիտի չօգտուէինք կացութիւնը մեզի ի նպաստ օգտագործելու ոչ ալ Սուրիոյ եւ Իսրայէլի սահմաններու սքարու-քուօն փոխելու»:

Այս կացութիւնը յուսախաբ կ'ընէ Թուրքիան որ օրերս կը հաստատէ որ իրեն ի նպաստ արտայայտուող չկայ. Եւրոպական Միութիւնը չէզոք է, արաբական աշխարհը դէմ դարձած է Իսրայէլի հետ իր գինակցութեան պատճառաւ եւ Իսրայէլ ալ կռնակ կը դարձնէ: Իրանը Սուրիոյ կողքին է, Իրաք դատապարտեց Թուրքիան: Ներքին ճակատի վրայ, խալամապաշտ կուսակցութեան նոր ղեկավարը Ր. Քութան յայտնելով հանդերձ թէ ի պահանջեալ հարկին իշխանութեան կողքին է, կ'ուզէ վստահ ըլլալ որ այս ամբողջը նպատակ չունի քօղարկելու երկրին բուն հարցերը ինչպէս ըլլաւ Գլինթըն, կ'ըսէ, Քենիա եւ Թանզանիա, մոռցնել տալու համար Մոնիքա Լեւինսկիի հարցը եւ յետաձգելու Թուրքիոյ Ապրիլ 18-ի կանխահաս ընտրութիւնները:

***

Թուրքերը կը շարունակեն ռազմավորձերը օդային եւ ծովային ճակատներու վրայ, մինչ Սուրիա սկսած է պարպել սահմանամերձ գիւղերը:

***

Թուրքիա դիմած է Սուրիոյ որ յանձնէ ՓՔՔ-ի պետը՝ Էօճալան, բայց Սուրիա կը պնդէ որ իր երկիրը չի գտնուիր:

***

Անգարա կ'ըսէ թէ այն 36 հրթիռները զորս Սուրիա ուղղած էր դէպի Իսրայէլ, այժմ իրեն դէմ ուղղուած են: Ամէն պարագայի մէջ, Թրքական բանակը կազմ ու պատրաստ է, արձակուրդները ջնջըւած են, այլ խօսքով պատերազմական վիճակի մթնոլորտ մը կը տիրէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ներկայացուցչական ժողովին իրաւական յանձնախումբը հաստատեց, Հոկտեմբեր 5-ին, որ Գլինթըն պէտք է պաշտօնազրկուի քննելէ ետք նախագահին դէմ եղած մեղադրանքները դատաւոր Սթարի տեղեկագրին մէջ: Կը կրկնուի ինչ որ պատահեցաւ Նիքսընի դէմ, ճիշդ 25 տարի առաջ: Հանրապետականները չորս ամբաստանութիւն ալ աւելցուցին Քենէթ Սթարի 11 ամբաստանութիւններուն վրայ: Մինչեւ շաբթու վերջ ժողովը պէտք է վաւերացնէ յանձնախումբին վճիռը:

ՓԱՐԻԶԻ եւ փարիզեան արուարձաններու հանրակառքերը գործադուլի շարժումի մը դիմեցին Հոկտեմբեր 6, Երեքշաբթի առտու իբրեւ հետեւանք նախորդ հինգ օրերու յաջորդական յարձակումներուն որոնց զոհ գացած են վարորդները: Այլեւս վտանգաւոր արհեստ մը դարձած է հանրակառքի վարորդ կամ ուղեւոր ըլլալ եւ կը թուի որ ճար մը չի գտնուիր կամ չի փնտռուիր: Վերջին դէպքը պատահած էր Հոկտեմբեր 5-ին, թիւ 75 հանրակառքին որուն վարորդը փորէն դաշունահարուած էր 18 տարեկան ջղագրգիռ ճամբորդի մը կողմէ որ կ'ուզէր կեցնել հանրակառքը երկու կայքերու միջեւ վարորդը կը մերժէր: Այլեւս մթնոլորտը անտանելի դարձած է վարորդներուն համար որոնք անմիջական միջոցներ կը պահանջեն իրենց ապահովութեան համար:

ՖԼՈՐԱՆՍԻ մէջ է որ Հոկտեմբեր 5-ին տեղի ունեցաւ Ֆրանքօ-իտալական 18-րդ վեհաժողովը այնպիսի առեն մը, երբ Իտալիոյ կառավարութիւնը տագնապի մէջ է: Համայնավարները (վերակազմեալ) որոշեցին այլեւս զօրավիգ չըլլալ Ռոմանօ Փրոտիի կեդրոն - ձախ կառավարութեան եւ Փրոտի տեսնուեցաւ նախագահ Աքըլ-Ֆարոյի հետ լուծում մը գտնելու համար: Ֆլորանսի մէջ, մթնոլորտը ջերմ է սակայն Իտալիոյ ղեկավարներուն եւ Շիրաքի ու Ժոսփէնի միջեւ: Կարգ մը հարցերու շուրջ արդէն երկու «լատին քոյրերը» համաձայն են: Այսպէս, երկուքն ալ անհրաժեշտ կը նկատեն Եւրոպական Միութեան ծրագիր - կանոնագրի վերատեսումը նախքան նոր անդամներու մուտքը, Իտալիա եւ Ֆրանսա կ'ուզեն նաեւ որ ընդունուի բանեցուի Միլոսեւիչի վրայ բանակցութեամբ լուծելու համար Քոսովոյի հարցը, հուսկ երկու երկիրները կ'ուզեն Ֆրանքօ-իտալական համալսարան մը հիմնել:

ՓԱՍՔՈՒԱ հանրաքուէ մը կը պահանջէ Ամսթերտամի դաշնագրին շուրջ եւ կ'ուզէ որ կուսակցութեան (ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ) նախագահը Սեկէն այդ ուղղութիւնը բռնէ, բայց, Սեկէն կ'առարկէ որ այդ հարցը Շիրաքի ձեռնհասութեան մաս կը կազմէ: Այս հարցը ծեծուեցաւ Հոկտեմբեր 5-ին, ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ-ի ժողովին որուն օրակարգն էր Եւրոպա: Ամսթերտամի դաշնագիրը կը նախատեսէ որ սահմաններու հակակշռի, ապաստանի իրաւունքի եւ գաղթի մասին Եւրոպական Միութիւնը, ի հարկին, որոշումներ կու տայ մեծամասնութեամբ հինգ տարիէն: Այս է վէճի գլխաւոր կէտը եւ Սեկէն կ'ուզէ յետաձգել Ամսթերտամի դաշնագրին վաւերացումը:

ՄԱՍՔԱՐԱՅԻ (Ալժերիա) մէջ ռմբապայթում մը գործուած է Հոկտեմբեր 5-ին: Երեք մեռեալ եւ 61 վիրաւոր կայ ռումբի մը պայթումէն շուկային մօտ:

ԾԱԽՈՒԻ ՀԱՅԿ. ԵԿԵՂԵՑԻ

«Ակօս» Սեպտ. 25-ի թիւով կը տեղեկացնէ թէ Պուրսայի հայկ. եկեղեցիին շէնքը որ ԺԸ. դարու կառոյց է ծախու հանուած է տիրոջը կողմէ, 750 հազար գերմանական մարքի (շուրջ 2,5 միլիոն Ֆր.): Եկեղեցին 50 տարի առաջ ձիաւորներու որպէս ապաստանարան ծառայած է, ապա վերածուած անձնական սեփականութեան: Ներկայի տէրը 11-րդն է. շէնքը որպէս շարժանկարի սրահ միջոց մը գործածելէ ետք վարձու տուած է, բայց ի վերջոյ որոշած ծախել, փրկուելու համար նորոգութեան ծախքերէ: Ներկայիս, կ'ըսէ թէ «Ազգ. տեսակէտ» կոչուած կրօնական կազմակերպութիւն մը գնելու տրամադրութիւն յայտնած է, բայց ինք չի յօժարիր անոնց ծախելու, քանի որ անոնք «կերպով մը պիտի անյայտացնեն եկեղեցին»: Կ'ըսէ թէ անթոյլատրելի է նման հետանկար: Տարօրինակ է հայկական եկեղեցիին սեփականատիրոջ այս մտահոգութիւնը, երբ մինչեւ այսօր շէնքին որմնանկարները, խորանկարները փճացած են, որպէս շարժանկարի սրահ գործածութեան շրջանին կատարուած փոփոխութիւններ մնացած են անոր: Տարօրինակ է յատկապէս կարգալ որ համայնքապատկան կալուած մը սեփականութիւնը կ'ըլլայ անձի մը. այս մասին «Ակօս»ի թղթակից երբ Մշակոյթի նախարարութեան պատկան գրասենեակին կը դիմէ, կ'ըսեն թէ 50 տարի առաջ մշակութային արժէքները պահպանելու յանձնախումբ մը գոյութիւն չունենալով, տիրկա կարելի էր:

Եկեղեցիին մասին վերջին տեղեկութիւնը այն է որ Պոլիսէն Հայ մը շէնքը գնելու ձեռնարկած է. իսկ տէրը կը պնդէ թէ Եկեղեցական համաշխարհային միութիւնը պէտք է տէր կանգնի անոր, քանի որ ինչպէս կ'ըսէ. «այն ձեւով որ մզկիթները պահպանել կ'ուզենք, պէտք է հոգածութիւն ցոյց տանք եկեղեցիի մըն ալ խնամքին, վերանորոգումին ու թոյլ չտանք որ ան քանդուի»:

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 20-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆԻ ՀԵՏ

Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը 1998 Սեպտեմբերէն Մարտ 1999-ի միջեւ կը տօնէ իր հիմնադրութեան 20-ամեակը բազմազան ձեռնարկներով։

«Յառաջ»ի ընթերցողները, շնորհիւ թերթին մէջ լոյս տեսած յօդուածներուն, ծանօթ են երգչախումբին՝ քաղաքէն, երկրէն եւ նոյնիսկ երկրէն դուրս ունեցած գործունէութիւններուն, ինչպէս ծանօթ են նաեւ Սահակ - Մեսրոպի ղեկավար՝ Խաչիկ Երլմազեանի յաջողութիւններուն։ Այսուհանդերձ աւելորդ պիտի չըլլար հակիրճ հայեացք մը նետել՝ քսան տարիներ շարունակ Սփիւռքի դժուարին պայմաններուն տոկացող, այս երգչախումբին կազմութեան վրայ։ Միաժամանակ ստանալու համար տեղեկութիւններ 20-ամեակի հանդիսութիւններուն մասին, ունեցանք հարցազրոյց մը խումբին շարժիչ ուժը, ոգին եղող՝ Խաչիկ Երլմազեանի հետ։

Ա. Յ. - Պր. Երլմազեան, գիտենք թէ Պոլսահայ էք։ Ձեր ուսումը ստացած Պոլսոյ Դպրեվանքի մէջ, որու զուգահեռ հետեւած էք երաժշտական դասընթացքներու, ապա՝ Պոլսոյ երաժշտանոցը։ Փոքր տարիքէն ծառայած էք եկեղեցւոյ՝ երգեցողութեամբ եւ արդէն շատ երիտասարդ հիմնած էք ձեր առաջին երգչախումբը՝ «Խաչատուրեան»։ Այս խումբին ստեղծած խանդավառութիւնը՝ պատճառ հանդիսացած է որ փրոֆ. Ժիրայր Ալանեանցի թելադրութեամբ եւ Շնորհք Պատրիարքի նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեամբ մեկնիք Գերմանիոյ Տորթմունտ քաղաքը, կատարելագործելու համար ձեր երաժշտական ուսումը։ Հոն՝ աւարտելով պետական երաժշտանոցի երգչախումբ եւ նուագախումբի ղեկավարութեան բաժինը, ստացած էք «տոչէնթ»ի տիտղոսը։ Հուսկ՝ հիմնելով երկու գերմանական երգչախումբեր, լծուած էք աշխատանքի կեանքին։

Յստակ է թէ Գերմանիոյ մէջ ունէիք բեղուն գործունէութիւն, ո՞վքեր էին կամ ի՞նչ էր դրդապատճառը Մարսէյլ ձեր փոխադրուելուն։

Խ. Ե. - Սրտաբացօրէն ըսեմ թէ՝ այդպիսի ծրագիր մը երբեք չունէինք մեր մտքին մէջ, տրուած ըլլալով որ բաւականին լաւ ձեւով կազմակերպած էինք մեր կեանքը Գերմանիոյ մէջ։ Այդ օրերուն Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Գարեգին Վրդ. Պեքճեան (այժմ՝ Արքեպիսկոպոս, Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ) զոր մօտէն կը ճանչնայինք Դպրեվանքի տարիներէն եւ Գերմանիայէն եւ իրեն հետ ունէինք հասարակաց բազմաթիւ կողմեր՝ եկեղեցական, ազգային, մշակութային գետնի վրայ, ստացանք առաջարկ մը Մարսէյլի մէջ երգչախումբ մը կազմելու։ Կը ճանչնայինք նաեւ այս քաղաքի ազգայիններէն Ռընէ Աթոյեանը եւ ողբացեալ Տիրան Խայիկեանը, որոնք բարոյապէս մեծ ազդեցութիւն գործեցին մեր վրայ եւ պատճառ եղան որ ընթացք տանք Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութեան եւ ատենապետ՝ ողբացեալ Արծրունի Զըրբաշեանի, պաշտօնական հրաւէրին։ 1977-ին հաստատուեցանք Մարսէյլ։

Ա. Յ. - Ինչպէ՞ս գտաք Մարսէյլի երաժշտական գետինը, կայի՞ն պատրաստուած ուժեր։

Խ. Ե. - Դժբախտաբար ոչ։ Ամայի, թափուր եւ երաշտ դաշտ մըն էր որ մեզի կը սպասէր։ Կոմիտասի հինգ սաներէն Վարդան Սարգսեանի «Արմենիա» երգչախումբի լուծումէն վերջ քսան տարիներ շարունակ Մարսէյլի հայ գաղութը չէր ունեցած երգչախումբ մը հետեւաբար չկային պատրաստ ուժեր։ Աշխատանքը յախուռն էր։ Շնորհիւ Գարեգին Վրդ. Պեքճեանի անսպառ ջանքերուն, տունէ - տուն շրջելով, քաղաքին զանազան թաղերէն հաւաքեցինք բազմաթիւ անդամ - անդամուհիներ եւ 1977 Նոյեմբերին սկըսանք փորձերուն։ Այս առաջին դժուարին քայլերուն մէջ, մեզի թեւ թիկունք եղան, բառին բուն իմաստով, երաժշտասէր՝ Մինասեան եւ Քէշիշեան ընտանիքները իրենց բոլոր անդամներով։

Ա. Յ. - Ի՞նչ եղաւ ձեր առաջին աշխատանքը այս նորակազմ խումբին հետ։ Դժուար չեղա՞ւ միաձուլել զանազան շրջանակներէ հաւաքուած անդամները։

Խ. Ե. - Առաջին տարին աշխատեցանք միայն Եկմալեան քառաձայն պատարագի երգեցողութեան կատարման։ Այս աշխատանքը քիչ մը երկար տեւեց։ Դիւրին չէր զանազան ընկերային խաւերէ եկած եւ մեծ մասով երաժշտական գիտելիքներէ զրկուած անդամ - անդամուհիները միաձուլել։ Հոս մեծ գոհունակութեամբ ըսեմ թէ բոլորն ալ առաջին օրէն իսկ, ցոյց տուին մէկը միւսի նկատմամբ հասկացողութիւն, եղբայրասիրութիւն, սէր եւ յարգանք։ Անոնք մեծ նուիրումով, խոր համոզումով հայ երաժշտութիւնը պահելու, ապրեցնելու գիտակցութեամբ՝ լծուեցան աշխատանքի, հնչեցնելու համար մէկ կողմէ՝ Մեսրոպ, Սահակ, Կոմիտաս Կաթողիկոսի, Շնորհալիի, Եկմալեանի, Կոմիտասին, իսկ միւս կողմէ Կարա - Մուրզայի, Բ. Կանաչեանի, Գ. Ալէմշահի, Թ. Ալթունեանի, Ա. Բաբաջանեանի, Վ. Սարգսեանի, Շ. Պէրպէրեանի, Ա. Պարթեւեանի, Ս. Գարամանուկեանի, Է. Յովհաննէսեանի, Ա. Յարութիւնեանի եւ այլոց գործերը։

Ա. Յ. - Ձեր առաջին համերգը ե՞րբ տուիք, ի՞նչ եղաւ յաջորդող տարիներուն երգչախումբի գործունէութիւնը։

Խ. Ե. - Առաջին համերգը տուինք Մարսէյլի օփերային մէջ 1979-ին։ Յաջորդող տարիներուն Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը ունեցաւ պատուաբեր ելոյթներ Ֆրանսայի գրեթէ բոլոր քաղաքներուն մէջ՝ Փարիզ, Նիս, Լիոն, Էքս - ան - Փրովանս, Գանն, Թուլուզ, Թուլոն, Մոնփըլիէ, Պորտօ, Վիէն, ինչպէս նաեւ՝ Ցիւրիխ, Ժընեւ, Քէօլն, Պարսելոն։ Այս կարգ մը համերգներու ընթացքին ունեցանք որպէս մեներգիչ - մեներգչուհիներ՝ Լուսինէ Զաքարեան, մեծահամբաւ պարիթոն՝ Ռընէ Մասիս, Երեւանի օփերայէն՝ Էմմա Պապիկեան, Սոֆիայի օփերայէն՝ Մարի Գրիգորեան, միջազգային երգչուհիներ՝ Յասմիկ Բաբեան եւ Ֆայիէն Շանոյեան։ Երախտագիտութեամբ կ'ուզեմ յիշել նաեւ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի բոլոր անդամները եւ յատկապէս իր հարազատ մեներգիչները՝ Ե. Արթինեան, Վ. Մինասեան, Լ. Քէշիշեան, Ա. Արթինեան, Մ. Սիմոնեան, Ա. Երլմազեան, Ժ. Գասպարեան, Շ. Ճէյհան, Ա. Մինասեան, Ն. Տէր - Մինասեան, որոնք քսան տարիներու ընթացքին հաւատարմօրէն, անձնուիրութեամբ աշխատեցան խումբին վերելքին, զարգացման եւ բարգաւաճման համար։

Երգչախումբը ելոյթներ ունեցաւ նաեւ աշխարհահռչակ երգիչներ՝ Շ. Ազնաւուր, Թ. Ռոսիի հետ Հայաստանի որբերու եւ Մարսէյլի խորհրդանիշը եղող Նոթըր տամ տը լա Կարտ Եկեղեցւոյ նորոգութեան ի նպաստ։ Հանրի Վէրնէօյի յայտնի «Մայրիկ» ֆիլմին մասնակցեցաւ մի քանի կրօնական խմբերգներով։ Հայ երգը ներկայացուց հեռատեսիլի Ա. Բ. եւ Գ. կայաններէն։ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը արձանագրեց երկու սալեր (երկրորդը (Սէ - Տէ), Կոմիտասեան քառաձայն պատարագը եւ Վ. Սարգսեանի մշակած արեւմտեան բազմաձայն երգեցողութեան եւ իր յօրինած ժողովրդային մեներգները։ Խումբը մասնակցեցաւ նաեւ ազգային եւ միջազգային փառատօներու, եղաւ դափնեկիր, իսկ 1985-ին ըստացաւ Ժան - Կապրիէլ Մարի մրցանակը Մարսէյլի կաճառին կողմէ։

Ա. Յ. - Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի 20-ամեակի առթիւ ի՞նչ ձեռնարկներ նախատեսուած են։

Խ. Ե. - 20-ամեակի բացումը պիտի կատարենք Սահակ - Մեսրոպ մշակոյթի կեդրոնին մէջ Հոկտեմբեր 10, Շաբաթ, ժամը՝ 19-ին, երգչախումբի 20 տարիներու ապրումները ներկայացնող նկարներու ցուցահանդէսով մը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Հոկտեմբեր 21։ Հանդիսութիւններու կազմակերպիչ յանձնախումբի փափաքին ընդառաջելով պիտի տամ բանախօսութիւն մը, Հոկտեմբեր 17, Շաբաթ, ժամը՝ 21-ին, նիւթ ունենալով՝ «Եկեղեցական երաժշտութիւն, Հայկական ձայնագրութիւն եւ բաղդատականը եւրոպականին հետ»։ Երրորդ ձեռնարկը յատկացուցած ենք Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի հըսկայ ընտանիքին մաս կազմած՝ ազգային, վարչական, բարերար եւ երգիչ - երգչուհիներու, որոնք մեզմէ բաժնուած են անդարձ։ Ուրեմն Կիրակի, Նոյեմբեր 15-ին, ձեռամբ՝ Հարաւային - Ֆրանսայի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեանի, Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի պատարագ, հոգեհանգստեան պաշտօն եւ Ա. Զըրպաշեան սրահին մէջ հոգեճաշ մը, ոգեկոչելու համար իրենց յիշատակը։

Այս բոլորին մէջ սակայն սրտաբացօրէն ըսեմ թէ՝ ամենակարեւորն է Կիրակի Դեկտեմբեր 6, ժամը՝ 15.30-ին, Փալէ տիւ Ֆարօ-ի չքեղ (Օտիթորիոմ)ի մէջ տեղի ունենալիք համերգը։ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի 20-ամեակի այս նշանակալի ելոյթին իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն՝ 6 տարիներէ ի վեր մեր կողմէ հիմնուած եւ արդէն իսկ նախանձելի մակարդակի հասած՝ Նիսի Սայաթ-Նովա երգչախումբը, միջազգային համբաւ վայելող մեներգչուհի - մեներգիչ սոփրանօ՝ Ֆայիէն Շանոյեան եւ պարիթոն՝ Պաղտասար Օհանեանը։ Իսկ Մարսէյլի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը պիտի ընկերանայ համերգի ամբողջ տեւողութեան։

Եւ վերջապէս 20-ամեակի հանդիսութիւններուն փակումը պիտի կատարուի պարահանդէսով մը Յունուար 30 երեկոյեան Մարսէյլի Ֆլորիտա Փալասի մէջ, ուր՝ յուշանուէրներ պիտի յանձնուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի այն բոլոր անդամ - անդամուհիներուն, որոնք 20 տարիներ շարունակ հաւատարմօրէն ծառայած են եւ կը ծառայեն խումբին յառաջդիմութեան համար։

Ա. Յ. - Ի՞նչ է յայտագիրը այս եզակի համերգին։

Խ. Ե. - Դեկտեմբեր 6-ի համերգին առաջին մասը ձօնուած է Հայաստանի աւերիչ երկրաշարժին իրենց կեանքը կորսնցուցած մեր քոյր - եղբայրներուն, քանի որ համերգին յաջորդ օրը, բնութեան ձեռքով կատարուած ջարդին այսինքն՝ երկրաշարժին 10-ամեակն է։ Հոս բնականօրէն նախատեսուած են պատշաճ ստեղծագործութիւններ՝ Եկմալեանէ, Ա. Պարթեւեանէ, Ա. Յարութիւնեանէ, Է. Յովհաննէսեանէ։ Ինծի համար ջերմ գոհունակութիւն է յայտնել թէ՝ Սիամանթոյի գեղահիւս բանաստեղծութեան՝ «Մահուան Տեսիլք» կամ ժողովուրդին ծանօթ անունով՝ «Կոտրած» քերթուածի բառերուն վրայ Ա. Պարթեւեանի կողմէ սքանչելիօրէն յօրինուած Օրաթորիոն, առաջին անգամ ըլլալով ի լոյս աշխարհ պիտի գայ այս համերգի առիթով։ Բաւական երկար մտատանջումներէ ետք բաբերախտաբար գտանք Սփիւռքի վաստակաշատ յօրինողի այս ստեղծագործութիւնը, ուր չկան երաժշտական մեծ մեղեդիական գիծեր, ուշագրաւ չեշտուումներ, այլ մեր կարծիքով Ա. Պարթեւեան՝ գիտակցաբար շեշտը դրած է բառերու կարեւորութեան վրայ, հաւատարիմ մնալու համար հայ գրականութեան ամենակարեւոր դէմքերէն՝ Սիամանթոյի այս բանաստեղծութեան ոգիին։ Յայտագրին վրայ կան նաեւ ստեղծագործութիւններ Տիգրանեանէ։

Ա. Յ. - Երգչախումբէն զատ ի՞նչ պարտականութիւններ ստանձնած էք։

Խ. Ե. - Կը վարեմ Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի տնօրէնութեան պաշտօնը, որ մեծ գոհացում կուտայ ինծի եւ առիթը կ'ընծայէ մշակութային զանազան ձեռնարկներ կազմակերպելու։ Վեց տարիներէ ի վեր կազմած եմ նաեւ Նիսի Սայաթ - Նովա երգչախումբը, որ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ գրաւեց բաւականին պատուաբեր տեղ մը Նիսի եւ շրջանի երաժշտական կեանքին մէջ։

Ա. Յ. - Գիտենք թէ կը ղեկավարէք նաեւ գաղութէն ներս գործող մանկապատանեկան երգչախումբ մը՝ ԳԱՐՈՒՆ-ը, որու հիմնադիր տնօրէնն է ձեր կինը՝ Տիկին Ժիւլիէթ Երլմազեան։ Կրնա՞ք այդ մասին համառօտ տեղեկութիւն տալ։

Խ. Ե. - Նախ արտօնեցէք որ ըսեմ թէ, Ժիւլիէթ Երլմազեան՝ Պոլսոյ Պետական երաժշտանոցը աւարտելէ վերջ, վկայուած է Գերմանիոյ երաժշտանոցէն՝ դաշնակահարուհիի եւ երաժշտական ուսուցչութեան «տոչէնթ»ի տիտղոսով։ Ան Պոլսոյ Խաչատուրեան երգչախումբի օրերէն իսկ մեծ անձնուիրութեամբ օժանդակած է մեր բոլոր երաժշտական գործունէութեան, դաշնակով ընկերակցելով համերգներուն եւ մարզելով խումբերը։ Ինչ որ այսօր եւս կը շարունակուի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի նկատմամբ։ Իսկ տասներկու տարիներ առաջ Ժիւլիէթ Երլմազեան գաղափարը ունեցաւ կեանքի կոչելու «Գարուն» մանկապատանեկան երգչախումբը։ Հոն հինգէն մինչեւ տասնըհինգ տարեկան երախաներ եւ պատանիներ կը սորվին ձայնանիշերը, զանազան կշռոյթները եւ յատկապէս հայկական երգերը։ Դպրոց մըն է «Գարուն»ը, ուր երախաները կ'ընտելանան ոչ միայն հայ երգի այլ նաեւ (անգիտակցաբար) լեզուին։ Ուրախ եմ շեշտելով թէ՝ այսօր Սահակ - Մեսրոպի մէջ տեղ գրաւած են նաեւ երգիչներ, որոնք հասած են «Գարուն»ի ծոցէն եւ զինուած երաժշտական որոշ գիտելիքներով։ Ինծի համար մեծ ուրախութիւն եւ հաճոյք է ղեկավարել 12 տարիներէ ի վեր նաեւ «Գարուն»ը, որ տուած է բազմաթիւ համերգներ Ֆրանսայի եւ օտար երկիրներու մէջ։

Ա. Յ. - Ի՞նչ պիտի ըլլայ ձեր վերջին խօսքը։

Խ. Ե. - Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի 20-ամեակի առթիւ երախտագիտութեամբ կը յիշեմ բոլոր երգիչ - երգչուհիները, վարչականները, բարերարները, որոնք ոգի ի բոյն աշխատեցան խումբին հիմնադրման, տարածման եւ յառաջդիմութեան համար։ Հոս յատկապէս շեշտը կ'ուզեմ դնել երգչախումբի վարչութեան առաջին ատենապետ եւ հիմնադիրներէն՝ ողբացեալ Արշամ Պապայեանի վրայ, որ տարիներ շարունակ սիրտ, ոգի, ուժականութիւն տուաւ այս խումբին եւ կարեւոր դեր խաղաց Սահակ - Մեսրոպի օտար շրջանակներու մէջ ծանօթացման։ Շնորհակալութեան խօսք կ'ուզեմ ուղղել Հարաւային Ֆրանսայի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ՝ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեանի, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչական խորհուրդին եւ ատենապետ Դ. Պանտիկեանի, քսանամեակի կարգադիր յանձնախումբի բոլոր անդամներուն ի մասնաւորի Ա. պատասխանատու՝ Ժիրայր Միհրանեանին, Տիկնանց Օժանդակ եւ Երիտասարդաց մարմնին, որոնք ամէն ջանք ի գործ կը դնեն քսանամեակի լաւագոյն նշման եւ կատարման համար։

***

Ա. Յ. - Մենք ալ մեր կարգին շնորհակալութիւն կը յայտնենք ձեզի, որ տրամադրեցիք վայրկեաններ, բաւականին բեռնաւորուած ձեր այս աշխատանքի շրջանին։

Վստահ ենք թէ համայնքը՝ խուռներամ ներկայ պիտի ըլլայ 20-ամեակի բոլոր հանդիսութիւններուն, ի մասնաւորի Դեկտեմբեր 6-ի երաժշտական մեծ եւ պատուաբեր համերգին, քաջալերելու համար՝ ձեր, անդամ - անդամուհիներուն, մէկ խօսքով Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի շուրջ հաւաքուած մեծ ընտանիքին տաբած նուիրական աշխատանքը։

Յաղթանակ մըն է տոկալը՝ Սփիւռքի դժուարին պայմաններուն մէջ քսան տարիներ շարունակ, կը մաղթենք որ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը յարատեւէ եւ տանի հայ երաժշտութեան դեսպանի պարտականութիւնները միշտ նոյն ոգիով։

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀ Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ

Ազրբէջանցի խումբ մը լրագրողներու վերջերս Հայաստան եւ Ղարաբաղ այցելութեան ընթացքին, անոնցմէ մէկը՝ Քէմալ Ալի Ստեփանակերտի մէջ հարցազրոյց մը կատարած է ԼՂՀ Նախագահ Ա. Ղուկասեանի հետ. զրոյցը լոյս տեսած է «Հայելի» թերթին մէջ, Հոն ուշագրաւ է Ա. Ղուկասեանը նեղելու լրագրողին տրամադրութիւնը եւ ԼՂՀ նախագահին սուր պատասխանները որոնք ամէն անգամուն ձախողեցուցած են ազրբէջանցի լրագրողին ջանքը:

Հարցումներու առաջին բաժին մը կը վերաբերի հեղինակութեան եւ բանակի մարզին: Ք. Ալի դիտել կուտայ թէ մամուլի մէջ յաճախ տեղ կը գտնէ համոզումը որ Պաշտպանութեան նախարար Ս. Բաբայեանն է Ղարաբաղի իսկական ղեկավարը ու նախագահը իշխանութեան ու զինուորական միւս դէմքերուն հետ երեւոյթները պահպանող ներկայութիւն մը միայն ունի: Մեկնաբաններու կարծիքով ալ այս կացութիւնը պատճառներէն մէկն է Ղարաբաղի հետ ուղղակի բանակցելու Ազրբէջանի դժկամութեան: Ա. Ղուկասեան, յայտնուած կարծիքը հասկնալի կը նկատէ երկրի մը համար որ պատերազմի մէջ է եւ ուր ուժային կառոյցներու դերը ուշագրաւ կերպով շեշտուած է: Կ'ըսէ թէ նման պարագաներու կարելի է ազրբէջանական պատմութեան մէջ ալ հանդիպիլ: Կը յիշեցնէ թէ կ'ըսուէր որ Ներքին Գործերու նախկին նախարար Համիտով ճնշած էր Նախագահ Էլչիպէյը, կամ Ս. Հիւսէյնով իր գրասենեակին մէջ անարգանքներ կը ներկայացնէր Հ. Ալիեւի: Ղարաբաղը փոքր երկիր մը ըլլալով հանդերձ պարտադրուած է զինեալ մեծ ուժ մը պահելու եւ նախարար Բաբայեան ժողովրդական դէմք մըն է, անմիջական կերպով առնչուած տարուած յաղթանակներուն: Այսուհանդերձ, ան խելացի մէկն է եւ երբեք աշխարհական իշխանութեան նկրտումներ չունի: Քանի վլտէ թէ առիկա ինչի՛ կրնայ առաջնորդել: Ծանօթ են այդ մասին ազրբէջանական պատմութեան օրինակները, ցոյց տալու համար թէ զինեալ ապստամբութիւն մը ինչ աղէտ կրնայ ըլլալ ժողովուրդին համար: ԼՂՀ Նախագահը իր ղեկավարած երկրին քաղաքական կացութեան ամբողջական պատասխանատուութեան տէրն է:

«Կրնա՞յ ներկայի կացութեան մէջ զօրքին ուժը տկարանալ» հարցումին Ա. Ղուկասեան կը պատասխանէ որ ներկայիս սահմաններուն վրայ նուազագոյն զօրք մը կը պահեն: «Ձեզ պիտի զարմացնէ, բայց Ազրբէջան շատ օգնած է մեզի զինուորական տարբերու տեսակէտէ» կ'ըսէ ան, ապա կը բացատրէ. «Խորհրդային շրջանին Ազրբէջանցիները կը նախընտրէին ծառայել բանակին ոչ - մարտական բաժիններուն մէջ, այնպէս որ զօրակոչի յանձնախումբերը մարտական միաւորներուն կը զինուորագրուէին հայ երիտասարդներ, պարապը լեցնելու համար: Անկէ զատ, պատերազմը առիթ եղաւ որ բազմաթիւ աշխարհականներ դառնան կարող մասնագէտներ: Մեր պաներէն ոմանք զինուորական դպրոցներ դրկուեցան, միւսները հոս սորվեցան զինուորական արհեստը»:

Ազրբէջանցի լրագրողը կ'ուզէ նաեւ գիտնալ թէ ԼՂՀ ուրկէ՞ կը գտնէ սուղ զէնքերը: «Զինուելու մեր աղբիւրները նոյնն են ձերիններուն: Անգամ մը բողոքեցինք Ուկրանիոյ որ 50 հրասայլ կը ծախէր ձեզի. ըսին որ կրնային մեզի ալ ծախել եթէ վճարէինք: Սակայն, մենք պետութիւններէ չգնեցինք մեր զէնքերը, այլ մասնաւոր վաճառողներէ: Ատոր համար մեր պիւտճէէն, ստացուած օժանդակութենէն գումարներ կը յատկացնենք: Ունինք զէնքի այլ աղբիւր մըն ալ. մեր ունեցածին կէսը ձեր զինեալ ուժերէն գրաւուածն է» կը պատասխանէ նախագահը, ապա հարց կուտայ. «Ի՞նչ կրնանք ընել ուրիշ երբ յաճախ սպառնալիքներ կը լսենք ազրբէջանցի շատ մը պաշտօնատարներէ: Միջազգային ոչ մէկ օրինաւոր փաստաթուղթով մեր ապահովութիւնը երաշխաւորուած է եւ կը տեսնենք թէ պատերազմը ամէն պահու կրնայ վերստին բռնկիլ»:

Տնտեսութեան առնչուած հարցումները այդ մարզի դրականներն ու ժխտականները ամփոփելու կը մղեն Ա. Ղուկասեանը: Ունին յետ խորհրդային երկրի մը ծանօթ խնդիրները: Կայ հաղորդակցութեան պակասը, կայ տակաւին խորհրդային մտայնութիւնը: Իր ընկերներէն, ծանօթներէն մարդիկ յաճախ պաշտօն կը խնդրեն իրմէ. առիկա իրենց համար կը նշանակէ վճարուիլ, բայց ոչինչ ընել: Կիսով քանդուած երկիրը եւ մեծ բանակ պահելու ստիպողութիւնը գրաւած է բնակչութեան ամէնէն արդիւնաւոր հատուածը:

Որոշ լուրջ քայլեր առնուած են տնտեսական մարզին մէջ. հողի սեփականաշնորհում, արտադրութեան դիւրութիւններ, փոքր եւ միջին ձեռնարկութիւններու օժանդակ հիմնադրամներ, եւայլն: Կը վերականգնուին այգիները, շուկաներ կան Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ:

Ինչ կը վերաբերի պատերազմին քանդումները նորոգելու համար յատկացուած գումարներու որոնց աղբիւրը կը հետաքրքրէ լրագրողը, Ա. Ղուկասեան կ'ըսէ թէ մաս մը պիւտճէէն կը տրուի, մաս մըն ալ Հայաստանէն եւ Սփիւռքէն կը ստացուի: Կուտայ օրինակներ, յիշելով Գորիս - Ստեփանակերտ ճամբան որ շինուեցաւ «Հայաստան» հիմնադրամին միջոցներով:

Ան կը հերքէ բնական հարստութիւններու արտածման լուրերը: Կան մարդիկ որոնք պտուղ, երբեմն նաեւ մետաղ եւ աղիւս կը ծախեն լքուած գիւղերէ, բայց անոնց արգելք ըլլալ չի մտածուիր: Ի վերջոյ, կարելի չէ պահակ մը դնել ամէն տան առջեւ, յետոյ, գործադրկութեան եւ թշուառութեան մէջ ուրիշ ի՛նչ կրնան ընել մարդիկ: «Մենք տեղեակ ենք որ ազրբէջանական ուժերու գրաւած շրջաններու գիւղերէն ալ պտուղ եւ շինութեան ապրանք կը ծախուի, բայց ատոր համար ես ձեր պետութիւնը չեմ մեղադրեր» կ'ըսէ Ա. Ղուկասեան:

Լրագրողը հարց կուտայ թէ Ռ. Քոչարեանի նման ներկայի նախագահն ալ պատրա՞ստ է հանդիպում ունենալու Հ. Ալիեւի հետ: Յիշեցնելով որ 1994-ին պարտութիւններու տակ կքած Ազրբէջանը թթուածինի նման պէտք ունէր խաղաղութեան, մինչ այսօր քարիւղի պայմանագիրներ ստորագրած է արեւմուտքի հետ ու Ղարաբաղի հետ բանակցելու տրամադրութիւն պիտի չյայտնէ, Ա. Ղուկասեան կուտայ պետական խորհրդական Վ. Կիւլիզադէի առաջարկին օրինակը. ան որ նախկին ծանօթ մըն է իրեն, ըսած է թէ Ազրբէջան պատրաստ է Ղարաբաղի հետ բանակցելու, այն պայմանով որ Ղարաբաղցիները իրենք զիրենք նկատեն Ազրբէջանի քաղաքացիներ: «Այդ պարագային խօսելու ի՞նչ կը մնար» կը հարցնէ Ա. Ղուկասեան. ապա կը կրկնէ թէ յաղթական կողմէն անձնատուութիւն կը պահանջուի, ոչինչի փոխարէն: Ան կ'ըսէ. «Առանց Ղարաբաղի ճանաչումին, ձեր ծրագիրներէն ոչ մէկը կ'իրագործուի: Մինչեւ ատամները զինուած Ղարաբաղը կրնայ շրջանին մէջ ապակայունացման լուրջ ազդակ դառնալ: Կը խորհի՞ք իսկապէս որ յաղթանակած մեր ժողովուրդը այնքան տաժանք ու կորուստներ կրելէ ետք պիտի ենթարկուի Ազրբէջանին: Շատ շատեր պիտի չընդունին ատիկա եւ զէնք վերցնելով հրոսակային պայքարի պիտի ձեռնարկեն: Կը հասկնանք որ Ազրբէջանը զոհի բարդոյթը թօթափելու հարցը ունի, բայց նոյն բանը կարելի է ըսել նաեւ յաղթականին՝ Ղարաբաղի մասին»: Կը կրկնէ թէ պէտք է ուղղակի բանակցութիւններու ձեռնարկել որոնք կրնան երկու կողմին ընդունելի լուծում մը յանգիլ: Պէտք է Ղարաբաղ եւ Ազրբէջան պետական երկու ամբողջութիւններ գոյութիւն ունենան, հորիզոնական սերտ կապերով: Այս մասին Ղարաբաղի ղեկավարութիւնը յայտնած է Մինսկի խումբին նախագահներուն ու կը սպասեն անոնց առաջարկներուն: Ակնկալուածը այն է որ կողմերը մօտեցնող գետին մը ստեղծեն: «Մեր առաջարկն է, կը շեշտէ ԼՂՀ Նախագահը, առանց նախապայմանի բանակցութիւններ եւ համապարփակ լուծումի ձեւը»:

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՋՈՒԱՐԹԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Երգիծանքին ամէնէն փնտռուած եւ ամէնէն անհրաժեշտ տարրը զուարթամտութիւնն է, հիւմուրը, ինչպէս կ'ըսեն օտարները:

Ի՞նչ է սակայն զուարթամտութիւնը եւ ի՞նչպէս կարելի է սահմանել զայն:

Ֆրանսացի երգիծաբան Փիէռ Տանինոյի հասկացողութեամբ, զուարթամտութիւնը պատրաստամտութեան տրամադրութիւնն է, որ լրջութեան դիմակին տակ թոյլ կուտայ ծիծաղիլ ամէն բանի վրայ:

«Հիւմուր»ը, օրինակ, Պէրնար Շոն է, որ կը հաստատէ, թէ «Ամէն տեղ խենթեր կան, նոյնիսկ յիմարանոցներուն մէջ»:

Մարք Թուէյնն է, որ դիտել կուտայ, թէ «քառասուն եւ ութ տարեկանէն առաջ յոռետես եղող մէկը շատ բան գիտէ: Քառասուն եւ ութ տարեկանէն յետոյ ալ լաւատես եղող մէկը, բան մը չի գիտեր:

Օլիվըր Կոլտսմիթն է, որ կը խոստովանի, թէ «Միշտ կը յաղթեմ, երբ ինքս ինծի հետ կը վիճիմ»:

Տիկին Տը Սթալն է, թէ «Երջանիկ եմ տղամարդ չըլլալուս համար, որովհետեւ եթէ ըլլայի, պիտի ստիպուէի ամուսնանալ կնոջ մը հետ»:

Հելլէն Րոլանն է, որուն կարծիքով «Մայր մը քսան տարի կ'աշխատի իր զաւակը մարդ դարձնելու համար, իսկ ուրիշ կին մը կը խենթեցնէ զայն, քսան վայրկեանի մէջ»:

Վերաջպէս զուարթամտութիւնը կեանքի դէմ յանդիման կեցուածք մըն է, որ մահուան առջեւ չի պարտուիր:

Օսքար Ուայլտն է, որ իր տառապանքի անկողնին մէջ բժիշկին այցելիներուն հաշւեցոյցը տեսնելով կը բացագանչէ. «Մեռնիլը պարզապէս իմ միջոցներէս վեր կը մնայ»:

Սաշա Կիթրին է, որ վիրաբուժական գործողութենէ մը յետոյ աչքերը բանալով կը մրմնջէ. «Ա՛հ, Փրոֆէսօր, մազ մընաց, որ ձեզ կորսնցնէի»:

Ութսունամեայ այն ծերունին է, որ իր վիրաբուժական գործողութեան տասնեւորդ տարեդարձին առթիւ կ'երթայ իր վիրաբոյժին մօտ եւ երբ ան կ'ըսէ, թէ «Երկաթի պէս առողջ ես, նորէն տասը տարի յետոյ կրնաս այցելել ինծի», կը պատասխանէ. «Երբ ուշանամ, մի՛ սպասեր Տոքթէօր»:

Զուարթամտութեան գանձարանն է նաեւ հայկական երգիծանքը:

Ահաւասիկ քանի մը յաղթող նմոյշներ, անմրցելի երգիծաբան Յակոբ Պարոնեանէն.

- «1850-ին Պարտիզակի մէջ ծնաւ Վահան Վարդապետը: Ան այնքան բարի զաւակ է, որ իր ծնունդէն երկու ամիս առաջ հայրը մեռաւ, իր տղուն երեսը չտեսնելու համար, երկու ամիս յետոյ ալ մայրը հոգին աւանդեց իր տղուն երեսը տեսած ըլլալուն համար»:

- Կարապետ Պէյ Երեմեան ծնած է 1830-ին: Կազմով բարձրահասակ, սեւ աչքերով ու սեւ ունքերով մարդ մըն է: Մզկիթ մը շինել տուած է:

- Փունջ լրագիրը առ ժամանակ մըն է, որ անասուններու հիւանդութիւններուն մասին յօդուածներ հրատարակելով, իր ընթերցողներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ անոնց վրայ: Արդեօք Փունջի խմբագիրը ընթերցողները անասո՞ւն կը կարծէ:

Այնուհանդերձ զուարթամտութիւնը սահմանել՝ այնքան ալ էական չէ, որքան զայն լսելը, կարդալը եւ համտեսելը, իրբեւ լաւագոյն վայելքը բոլոր ընթերցումներուն, կամ բերնէ բերան պատմուած բոլոր սրախօսութիւններուն: Մարդկային կեանքին մէջ այդ վայելքն է, որ քիչ ու շատ կը հակադրէ առօրեայ հոգերուն ու ծանր մտածումներուն:

ԱՐԾԻՒ

«Մարմարա»

PUBLICATIONS REÇUES

Nouveaux livrets spirituels
L'ARCHE DE LA NOUVELLE ALLIANCE

VATCHÉ IKNADIOSSIAN
Archimandrite

Marseille, 1998

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԱՌՋԵՒ ԿԱՄ ԲԵՐԱՅԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Դ.

ՆՇԱՆԱԾՆԵՐԸ

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Կրնա՞մ հարցնել, տիկին, թէ ինչ բան այդպէս ենթադրել կուտայ...

ՍՕՖԻ (խնդալով). – Բայց ձեր ներկայութիւնը, այստեղ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Նշանած մը լիրաւունք չունի՞ այցելելու իր նշանածին:

ՍՕՖԻ. – Անշուշտ իրաւունք ունի, միայն թէ կիրակի օրերը, մինչդեռ այսօր հինգշաբթի է:

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Չէի գիտեր որ այդպիսի կանոն մը գոյութիւն ունի:

ՎԵՐԳԻՆ. – Ատոնք հին սովորութիւններ են, տիկին Սօֆի, հիմա նշանածները ամէն օր իրար կը տեսնան:

ՍՕՖԻ. – Եւ շատ ալ աղէկ կ'ընեն, իմ ըսածս պարզ կատակ մըն էր, նշանածութեան շրջանը լաւագոյնն է, քաղցր երազանքն է ան...

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Իսկ ամուսնութի՞ւնը:

ՍՕՖԻ. – Դժնդակ զարթումը...

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Կ'աղաչեմ, տիկին, գոնէ մեզի մի՛ ըսէք այդ բաները:,

ՍՕՖԻ. – Ես անկեղծօրէն կը խօսիմ ինչ որ կը մտածեմ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Ձեր խօսքերը լսողը պիտի կարծէ թէ դժբախտ ամուսին մըն էք:

ՍՕՖԻ. – Ես իմ անձնականիս մասին չեմ խօսիր... ես ընդհակառակն մինչեւ այսօր երջանիկ ապրած եմ իմ ամուսնոյս հետ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Ուրեմն ինչո՞ւ այդ երջանկութիւնը կ'ուզէք զլանալ ուրիշներուն:

ՍՕՖԻ. – Որովհետեւ չուրջս ամուսնական դժբախտութիւններ կը տեսնամ միայն:

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Բայց կ'ընդունիք որ բացառութիւններ կան, օրինակ՝ դուք:

ՍՕՖԻ. – Անշուշտ...

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Լաւ ուրեմն չէ՞ք կարծեր որ այդ բացառութիւններէն մէկն ալ մենք կրնանք ըլլալ:

ՍՕՖԻ. – Ո՛չ թէ կարծել, այլ կը մաղթեմ որ այնպէս ըլլայ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Շնորհակալութիւն ուրեմն:

ՍՕՖԻ. – Արդէն ես բնաւ մաքէս չանցուցի ձեզի ակնարկել ... միայն թէ այսօր գէշ տպաւորութեան մը ներքեւ կը գտնուիմ եւ թերեւս այդ պատճառով յոռետես դարձեր եմ:

ՎԵՐԳԻՆ. – Ինչո՞ւ համար...

ՍՕՖԻ. – Որովհետեւ ընտանեկան շատ տխուր պատմութիւն մը լսեցի այսօր:

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Կ'երեւայ որ շատ դիւրազգած էք, տիկին, եւ ատիկա լաւ բան մը չէ ... տեսէ՛ք նոյնիսկ ձեր դատողութեան վրայ կ'ազդէ կոր:

ՎԵՐԳԻՆ. – Բայց ի՞նչ է տեսնենք այդ տխուր պատմութիւնը:

ՍՕՖԻ. – Չեմ ուզեր այս նշանածներուն քով պատմել...

ԱՆՆԱ. – Մենք մանկ չենք ըներ:

ՎԵՐԳԻՆ (հետաքրքիր). – Վրան բա՞ց պատմութիւն մըն է:

ՍՕՖԻ. – Բնաւ երբեք...

ՏՈՔԹՈՐԸ. – Բայց մեր հետաքրքրութիւնը բաւական գրգռեցիք, տիկին, կը խնդրեմ որ պատմէք ձեր պատմութիւնը:

ՍՕՖԻ. – Ընտանեկան տռամ մըն է:

ՎԵՐԳԻՆ. – Զաւակ ունեցա՞ն...

ՍՕՖԻ. – Աղուորիկ մանչ մը:

ՎԵՐԳԻՆ. – Էյ ի՞նչ է եղեր...

ՍՕՖԻ. – Երէկ իրիկուն ինքզինքը թունաւորեր է...

ՎԵՐԳԻՆ. – Ի՞նչ կ'ըսես, ինչո՞ւ համար, ի՛նչպէս ... բան մը եղաւ...

ՍՕՖԻ. – Վիճակը բաւական ծանր է... բայց բժիշկը կ'ըսէ որ կեանքը վտանգի մէջ չէ:

(Շար. 23)

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սէն. Ժէրոմի եւ Շրջակայքի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ որ Եկեղեցւոյ հիմնարկութեան 68-րդ եւ օծման 65-րդ զոյգ տարեդարձի հանդիսութիւնները տեղի պիտի ունենան՝ Հոկտեմբեր 11-ին, Կիրակի օր։

Այս առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն հոգիներուն համար՝ Եկեղեցւոյ գլխաւոր հիմնադիր եւ բարերար, երջանկայիշատակ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԱԼԱՔԵԱՆԻՆ

Հոգեւոր Հովիւներուն, Սարկաւագներուն, Հիմնադիրներուն, Շինութեան Յանձնախումբի, Թաղական Խորհուրդի, Օժանդակ Տիկնանց Միութեան անդամ-անդամուհիներուն եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյապէս կամ ֆիզիքապէս սատարած են Եկեղեցւոյ եւ առ յաւէտ բաժնուած են մեզմէ։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Հանդիսութիւններու եւ Մատաղի բաշխումին կը յաջորդէ գինեձօն մը Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Մատաղի մասնակցութեան փափաքողները կրնան դիմել Թաղականութեան։

Nouveau à l'UGAB

ATELIERS D'ENFANTS

Les mercredis : 14h30 — 17h

Travaux manuels
Initiation au solfège
sur des instruments de base
Cours de piano

Age : à partir de 4 ans

Frais de participation : 650 F par an

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 PARIS
— Tél. : 01. 42. 27. 12. 26 —

L'ASSOCIATION
SAINTE-CROIX-DE-PARIS
vous invite à visiter
dans la Cathédrale Arménienne
Catholique Sainte-Croix-de-Paris
(13, rue du Perche ParisIII^{e} —
l'entrée se fait par l'église)

L'EXPOSITION

«IMPRESSIONS D'ARMENIE»

Conçue et réalisée par
Bétarice KASBARIAN-BRICOUT
avec des photographies de
Jacques BRICOUT
Projection d'une vidéo
Présentation et vente du livre :
«A la découverte de l'Arménie»
les samedis 10 et 17 octobre,
de 17h à 20h
les dimanches 11 et 18 octobre,
de 13h à 19h.
— Entrée libre —
M° Filles du Calvaire / Rambuteau.

XXème ANNIVERSAIRE de la CHORALE SAHAK-MESROP

sous le haut patronage de
SA SAINTETE KAREKINE Ier
Patriache Suprême
et Catholicos de tous les Arméniens
sous la présidence d'honneur de
Madame CATHERINE TRAUTMANN
Ministre de la Culture
et de
Monsieur ROLAND CHAROYAN
Ministre de la Culture
de la République d'Arménie

VERNISSAGE DE L'EXPOSITION PHOTO
«LA VIE DE LA CHORALE SAHAK-MESROP»
1977—1998
Samedi 10 Octobre à 19 heures
Centre Culturel Sahak-Mesrop
Salle Varoujan Bozadjian
339, avenue du Prado —
13008 MARSEILLE

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԱՇԱՆ. - Տիկին Թասումեան 150 Ֆր.։

CONCERT DE CHANT ET DE MUSIQUE ARMENIENS

AU PROFIT DE L'ECOLE
«TARKMANTCHATZ»
D'ISSY
ET DES MUSICIENS D'ARMENIE

Dimanche 11 Octobre à 18 heures
dans la salle de l'Ecole Tarkmantchatz
19, sentier des Epinettes,
Issy-les-Moulineaux
M° Mairie d'Issy
Bus: 169, arrêt: Défense-Egalité

HERMINE YERITZIANTZ
(soprano)
et
KAMERA, Quatuor à cordes
de VANADZOR (Arménie)

Oeuvres de :
Kalantarian,
Ganatchian,
Komitas...

Participation aux frais: 80 F.
Elèves moins de 12 ans: 50 F.

Renseignements & réservations :

Tél. : 01. 46. 45. 60. 55.

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB - Marseille

Vendredi 9 Octobre à 21 heures

CONCERT DE PIANO

ANAHID SEREKIAN
Médaillée d'Or de piano

Médaillée d'Or de musique de chambre du Conservatoire National de Région. 1er Prix de piano 1998 au Concervatoire National Supérieur de Musique de Lyon. Partage actuellement sa carrière entre les concours internationaux, l'enseignement et les concerts.

Au programme :
Mozart—
Chopin—
Prokofiev—
De Falla—
Khatchatrian

PA.F. 50 F. **Etudiants: gratuit**

U.G.A.B. — 327, Boulevard Michelet,
Tél.: 04 91 22 10 45 13009 Marseille

UGAB — UGAB — UGAB —

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

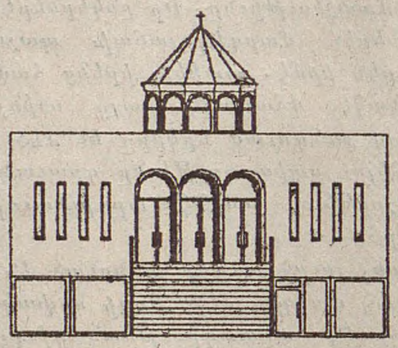

A L'OCCASION DE SON ANNIVERSAIRE
L'EGLISE EVANGELIQUE ARMENIENNE
28, avenue Bourgain —
55, avenue Victor Cresson
92130 Issy-les-Moulineaux
vous invite à

3 journées portes ouvertes

Vendredi 9 Octobre

- **20 h 30** Concert d'orgue avec la virtuose Nariné SIMONIAN : J.-S. Bach, F. Mendelsohn, F. Liszt, Komitas, E. Gigout. **Entrée libre et gratuite**

Samedi 10 Octobre

- **15 h** Fête pour les enfants de 6 à 12 ans: jeux, film, goûter, lâcher de ballons.
- **20 h 30** Chorale Ile-de-France : 60 choristes chantent leur joie de vivre et leur espérance.

Dimanche 11 Octobre

- **10 h 30** Culte animé par les jeunes
- **13 h** Repas communautaire
- **15 h** Film anniversaire, animation musicale.

Entrée libre et gratuite

COMITE POUR LA COMMEMORATION DU 24 AVRIL 1915

«POUR QUE TRIOMPHE LA VERITE»

Dans quelques semaines la proposition de Loi reconnaissant le Génocide arménien votée à l'unanimité par l'Assemblée Nationale le 29 mai 1998 viendra devant le Sénat de la République française.

Il est vrai que cette proposition de loi
- occulte les lieux du forfait
- veut ignorer les coupables de ce crime contre l'Humanité
- par ses lacunes, laisse subsister les risques de récidives, préoccupation permanente pour de trop nombreux peuples.

Il reste ce pas décisif vers l'espoir que constitue le vote unanime pour la Reconnaissance du génocide et qui fait honneur à la France.

Le Sénat, par son propre engagement, confortera l'image de la France défenseur de la Liberté, de la Justice, de l'Amitié, de la Paix.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Encadré à découper et à envoyer au Comité du 24 Avril,
34, Avenue des Champs-Elysées, 75008 Paris
Կը թելադրուի ստորագրել ապա մանուածը փոխանցել ընտրեալներու

POUR QUE TRIOMPHE LA VERITE
Solidaire avec le vote de l'Assemblée Nationale, je souhaite que le Sénat de la République française approuve à son tour la proposition de loi par laquelle
LA FRANCE RECONNAIT PUBLIQUEMENT
LE GENOCIDE ARMENIEN DE 1915
Nom et Prénom :
Fonction :
Adresse :

Signature

Je souhaite aider financièrement à la réussite des actions du COMITE DU 24 AVRIL, ci-joint chèque de FF .... à l'ordre du COMITE DU 24 AVRIL/SENAT.

Grand Bal d'Automne

organisé par
L'UNION
GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE DE LYON

SAMEDI 10 OCTOBRE à partir de 21 heures
dans les Salons du
CASINO de Charbonnières «Le Lyon Vert»
200, avenue du Casino

Soirée animée par l'Orchestre
GAYDZAG
au complet

Renseignements et vente des billets : 04. 78. 35. 06. 56

Tenue correcte exigée *Prix d'entrée* : 100 *Frs*

Buffet arménien

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 8
JEUDI
8 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման ; Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.482 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.482

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԷՄ ԵՐԿԱԿԻ՞ ԹԷ ԽՌԱԿԻ ՃԱԿԱՏ

Սեպտեմբեր 17-ին ԱՄՆ-ու Արտաքին Գործերու նախարար Մ. Օլպրայթի միջնորդութեամբ քիւրտ երկու ղեկավարներ Մ. Պարզանիի եւ Ճ. Թալապանիի միջեւ ստորագրուած համաձայնութիւնը որոշ մտահոգութիւն պատճառած էր Անգարայի որ նման քայլերու ետին միշտ կը փնտռէ քրտական պետութեան մը հեռանկարը: Ստորագրուած համաձայնութիւնը կը նախատեսէր որ Իրաքի հիւսիսային քրտաբնակ շրջանին մէջ Քիւրտերը տեղական վարչութիւն եւ ժողով ունենան:

Հոկտեմբեր 4-ի «Միլլիյէթ»ը տեղ տուած է ԱՄՆ-ու Արտաքին Գործերու նախարարին մէկ օգնականին բացատրութիւններուն որոնց նպատակը փարատել է Անգարայի մտահոգութիւնները, ապահովութիւն տալով որ Ուաշինկթըն ոչ մէկ մտադրութիւն ունի քրտական անկախ պետութեան մը հիմնումին: Տ. Ուէլշ պատասխանելով Թուրք լրագրողին, կ'ըսէ թէ ԱՄՆ յստակօրէն յայտնած են քիւրտ ղեկավարներուն թէ զօրավիգ պիտի չկանգնին անկախ Քիւրտիստանի ծրագրի մը: Կ'աւելցնէ թէ իրենք կողմնակից են Իրաքի հողային ամբողջականութեան պահպանումին:

Հետաքրքրական է կարդալ որ ամերիկացի պաշտօնատարը կը չեշտէ թէ Ուաշինկթըն քիւրտ ղեկավարներու համաձայնութեան անմիջապէս տեղեակ պահած է Անգարան, քանի որ Թուրքիա ոչ միայն ԱՄՆ-ու դաշնակիցն է, այլ նաեւ շրջանի խաղաղութեան ու գործակցութեան կարեւորագոյն ազդակը: Տ. Ուէլշ խօսած է նաեւ Անգարայի կողմէ Հիւսիսային Իրաքի մէջ կատարուած հակաքիւրտ զինուորական գործողութիւններուն մասին. Ուաշինկթըն Պարզանիի ու Թալապանիի տեղեկացուցած է որ արգելք պիտի չըլլայ որ Թուրքիա ձեռնարկէ նման գործողութիւններու:

Ինչ կը վերաբերի քրտական զինեալ կազմակերպութեան՝ ՓՔՔ-ի նիւթին, ամերիկացի պաշտօնատարը չատ հաւատք չունի որ քրտական խմբաւորումներ պիտի դադրին անոր նեցուկ կանգնելէ: Այդ առընչութեամբ ուղղակի կ'ամբաստանէ Պաղտատը որ զէնք, զինամթերք կը տրամադրէ ՓՔՔ-ին, կ'արտօնէ որ զրասենեակներ բանայ, բանակավայր ունենայ, եւայլն:

Ուշագրաւ է որ ամերիկացի պաշտօնատարին հաստատումը թէ արգելք պիտի չըլլան Հիւսիսային Իրաքի մէջ Անգարայի հակաքիւրտ զինեալ գործողութիւններուն, կը զուգադիպի ճիշդ այն օրերուն երբ թրքական 10 հազար հոգինոց զօրամաժիններ այդ բնոյթի նոր գործողութիւններու համար մտած են Հիւսիսային Իրաք: Միւս կողմէ, թրքական թերթերը լեցուն են Սուրիոյ դէմ ամէնէն մարտական արտայայտութիւններով. պետական բարձրագոյն դիրքերու տէր անձնաւորութիւններ յաւորդական յայտարարութիւններով հանդէս կուգան, թէ Թուրքիոյ համբերութիւնը սպառած է, թէ պատրաստ են Դամասկոսի դասը տալու, եւայլն: Իսկ Դամասկոս յայտնեց արդէն թէ ստեղծուած լարուած մթնոլորտը առաջին հետեւանքներէն է Թուրքիա - Իսրայէլ վերջին մերձեցումին: Թերթին նոյն թիւին մէջ Կ. Ճիւաօղլու նիւթին նուիրուած քրոնիկով կը յիշէ Իսրայէլի նախագահին տուն մէջ ունեցած զրոյցը: Է. Վայզման կը ներկայացուի որպէս խաղաղասէր դէմք մը որ կ'ըսէ մինչեւ իսկ թէ կ'ուզէ իր պարտէզին մէջ հիւրասիրել Հ. էլ Ասատը: Սակայն, անընդունելի է Սուրիոյ զօրակցութիւնը Իսրայէլին ու Թուրքիան թիրախ առած ահաբեկչական կազմակերպութիւններուն: Թուրք լրագրողը կը հանդիպի նաեւ իսրայէլացի զինուորականներու որոնք կը հաւաստեն թէ «կրնան շատ դիւրաւ ծունկի բերել Սուրիան»: Անոնք նաեւ շնորհիւ իրենց զարգացած թէքնոլոժիին, վստահ են որ քանի մը ժամ միայն կը տեւէ պատերազմը որուն ընթացքին Իսրայէլի միակ զինուոր մը իսկ պէտք չէ զոհուի, ոչ ալ երկրին տնտեսութիւնը վընաս կրէ:

Կարդալէ ետք Թուրք լրագրողին էջը, արդա՞ր կը թուի Դամասկոսի մատնանշումը թէ Անգարայի հետ տագնապը հետեւանքն է Թուրքիա - Իսրայէլ վերջին մերձեցումին որուն ամէնէն ցայտուն տուեալը եղան միանական ռազմափորձերը, ԱՄՆ-ու ալ մասնակցութեամբ:

Կարելի՞ է այս վերջինին համաձայնութիւնը զեղչել պատերազմական երկկողմանի, եռակողմ պատրաստութեան պատկերէն. ինչպէս Հիւսիսային Իրաքի մէջ զինեալ գործողութիւններու պարագային, Սուրիոյ դէմ երկու թիրախէ - Թուրքիայէն ու Իսրայէլէն - նախապատրաստուող ռազմական բեմադրութիւնն ալ կրնա՞յ չունենալ Ուաշինկթընի համաձայնութիւնը: Մանաւանդ երբ Սուրիա այս վերջինին երկու կարեւորագոյն դաշնակիցներուն մէկուն գլխու ցաւ պատճառած է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԸԼՄԱԶԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ

Եգիպտոսի նախագահին Անգարա ժամանումէն երկու ժամ առաջ է որ Հոկտեմբեր 6-ին, Մ. Եըլմազ համախմբելով իր կուսակիցները յայտնած է անոնց որ վերջին ազդարարութիւն մը տուած է Սուրիոյ որ վերջ դնէ իր զօրակցութեան ՓՔՔ-ի,

Ինչ կը վերաբերի Մուպարաքի միջնորդութեան, Անգարա թելադրած է Եգիպտոսի նախագահին որ նախ Սուրիոյ խօսք հասկցնէ: Եըլմազ չէ ճշդած սակայն թէ ի՞նչ պիտի ընէ Թուրքիա եթէ գոհացում չստանայ Սուրիայէն, իսկ Սուրիա կը գտնէ որ սպառնալիքները անտեղի են եւ երկխօսութեան հրաւէր կը կարդայ:

«Միլլիյէթ»ի խմբագիրը կը գրէ որ Մուպարաք պէտք է յստակ դիրք բռնէ ահաբեկչութեան դէմ, մինչ «Սապահ»ի մէկ աշխատակիցը կ'ըսէ թէ Դամասկոս պէտք է ընդառաջէ Անգարայի դիմումներուն, այլապէս պէտք է «գինը վճարէ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ փոխադրամիջոցներու գործադուլը կը շարունակուէր Հոկտեմբեր 7-ին գլխաւորաբար ԷՌ-Ը-ԷՌ-ի Աէ եւ Պէ գիծերուն վըրայ եւ անակնկալօրէն աւելցած էր Մոնփառնաս կայարանի արուարձաններու գիծը, ուր երթեւեկը ամբողջովին դադրած էր: Նախորդ իրիկունը ուղեւորի մը երեսին արտասուաբեր ռումբ նետուած էր: Ինչ կը վերաբերի հանրակառքերուն, կացութիւնը բարելաւուած էր եւ Փարիզի մէջ ընդհանրապէս երթեւեկը ապահովուած: Ամէն պարագայի մէջ, ձեռք առնուած միջոցները գոհացում չեն տար: Հանրակառքերու վարորդները տեւականօրէն յարձակումի, նախատանքի, ռաքէթի թիրախ են, այլեւս զգուած են եւ 200 ոստիկանի եւ միջնորդի 120 նոր պաշտօններու կարգադրութիւնը լուծում չի բերեր:

ՓԱՔՍ-ի հարցը (զօրակցութեան քաղաքացիական զոյգերու, այլ խօսքով ամուսնացած զոյգերու իրաւունքներու ընդլայնում չամուսնացած զոյգերու, ներառեալ միասեռական) պիտի ծեծուի Հոկտեմբեր 9-ին Ազգային Ժողովին մէջ, բայց արդէն իսկ, Հոկտեմբեր 6-ին բուռն վիճաբանութիւններ ծայր տուին, երբ ընկերվարականները առաջարկեցին օրինագիծին տրամադրութիւնները ընդլայնել եւ նոյն իրաւունքները շնորհել քոյր - եղբայրներու: Ինչ որ յստակ է այս շատ պղտոր թղթածրարին մէջ, այն է որ ՓԱՔՍ-ը խառնիխուռն օրինագիծ մըն է որ շփոթութեան կը մատնէ իր հեղինակներն իսկ, այսինքն ընկերվարականները: Ամուսնութիւնը, օրինակ, կը փոխարինուի պայմանագրով մը նահանգապետարանին մօտ, ամուսնութեան պարագային քաղաքապետարանի մօտ է, եկամուտներու յայտարարութիւնը հասարակաց կ'ըլլայ Գ. տարիէն, ժառանգութեան տուրքերը 40, - 50% պիտի ըլլան 250 հազար ֆրանքէն վեր եւայլն, եւայլն: Ինչպէս մէթր Փաթրիք Տէվէճեան լաւագոյնս կը բացատրէր հեռատեսիլի զանազան յայտագրերու ընթացքին, բազմաթիւ առաւելութիւններ կան արդէն չամուսնացած զոյգերու համար եւ հարկ չկայ ՓԱՔՍ-ի:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ, միշտ սարսափ կը տիրէ եւ վերջին 48 ժամերուն (Հոկտեմբեր 5 - 7) 22 հոգի եւս ջարդուած են երկրին արեւմտեան շրջանը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ բանակի սպայակոյտի պետն է՝ զօրավար Էմիլ Լահուտ զոր Սուրիոյ նախագահը՝ Հ. էլ Ասատ «ընտրեց» որպէս նախագահ Լիբանանի: Ծանօթ է որ ըստ Սահմանադրութեան Լիբանանի նախագահը մարոնի քրիստոնեայ պէտք է ըլլայ, մինչ վարչապետը՝ մահմետական: Ներկայ նախագահին՝ Է. Հրաուիի պաշտօնին շրջանը վերջ կը գտնէ Նոյեմբեր 23-ին: Այս կարգադրութիւնը բաւական նուաստացուցիչ կը նկատուի լիբանանեան կարգ մը շրջանակներու կողմէ ինչ կը վերաբերի այլ թեկնածուներու: Սուրիոյ դերը Լիբանանի մէջ անակնկալ մը չէ, հարց կը տրուի թէ յանձին Լահուտի, Ասատ զինակի՞ց մը ընտրած է թէ մեղսակից է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ հետեւեալ պատկերը կը պարզէ մասնակի (մէկ երրորդ) վերջին ընտրութենէն ետք, Սեպտեմբեր 27-ին: Համայնավար՝ 16, Ընկերվարական՝ 78, Դեմոկրատ համախմբում՝ 21, Կեդրոն՝ 52, ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ (99), Հանրապետական եւ անկախ՝ 49, չարձանագրուած 6:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ջնջեց Ժան - Մարի Լը Փէնի խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը եւ Ազգային Ճակատի նախագահը պիտի դատուի Գերմանիա իր մէկ արտայայտութեան համար 1997, Դեկտեմբեր 5-ին: Արդարեւ, Միւնիխ տուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, ան ըսած էր. «կը կրկնեմ, կազի սենեակները մանրամասնութիւն մըն են Բ. աշխարհամարտի պատմութեան մէջ»: Խորհրդարանի որոշումը տրուեցաւ 20-ի դէմ 420 ձայնով եւ Լը Փէնի կուսակիցները ծանրօրէն քննադատեցին «իսրայէլցի ծայրայեղականներու շահերուն տիրապետութեան կամքին առջեւ ծունկի եկած խորհրդարան մը» (Պրիւնօ Կոլնիշ), ուրիշներ ձայնեցին ժողովրդավարութիւն մը որ խուլ կը մնայ Վոլթէրի գաղափարներն եւայլն, եւայլն: Լը Փէն պիտի դատուի ցեղապաշտութեան կոչի մեղադրանքով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 6/7)

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ Օ-ԷՍ-ԱԷ-Ը-Ի ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԱԾ

Ազգ. Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեանի գլխաւորած խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը մասնակցած է Օ-ԷՍ-ԱԷ-Ը-ի խորհրդարանական ժողովին որ սկսած է Թիֆլիս Հոկտեմբեր 5-ին: Այս հանդիպումին նիւթն էր «Հակամարտութիւններու կարգաւորման հարցերը եւ ժողովրդավարական զարգացումը Կովկասի մէջ»: Անդամ 23 երկիրներէ եկած պատուիրակութեանց առջեւ բացման խօսք արտասանած են Վրաստանի նախագահ Է. Շեւարնածէ եւ Խ. Յարութիւնեան: Հայաստանի Ազգ. Ժողովի նախագահը ներկայացած առիթէն օգտուելով ունեցած է բազմաթիւ տեսակցութիւններ, ինչպէս Օ-ԷՍ-ԱԷ-Ը-ի խորհրդարանական վեհաժողովի ներկայի եւ Դանիոյ Խորհրդարանի նախագահ տիկին Հելլէ Դայնի հետ:

***

ՔՈՆԵԱԿԻ ԳՈՐԾԱՏԱՆ ՍԵՓԱԿԱՆԱՇՆՈՐՀՈՒՄԸ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՆԻՍՏԸ

Ազգ. Ժողովի Հոկտ. 6-ի արտակարգ նիստին, երեսփոխան Դ. Շահնազարեան խօսք առնելով ըսած է թէ քոնեակի գործատան սեփականաշնորհման գործարքին թէր կամ դէմ քուէարկութիւնը նաեւ ցոյց պիտի տայ թէ Ազգ. Ժողովը ներկայիս վստահութիւն ունի՞ կառավարութեան նկատմամբ թէ ոչ: Աւելցուցած է թէ գործատան գործարքին համար գործադրուած է Զուիցերիոյ օրէնսդրութիւնը, խախտելով Հայաստանի օրէնքներն ու Սահմանադրութիւնը: Ան կառավարութեան այսօրուան քաղաքականութիւնը անընդունելի որակելով ըսած է «Ի՞նչ կարելի է սպասել այն կառավարութենէն, որ յենարան չունի Խորհրդարանին մէջ»:

Նոյն օրուան նիստին, այս մասին եղած դիտողութիւններուն եւ զեկուցումներուն պատասխանելով Ֆինանսներու եւ Տնտեսութեան նախարար՝ Եդ. Սանդոյեան ըսած է թէ անընդունելի է սեփականաշնորհման գործընթացին մէջ թեկնածուներուն նկատմամբ ազգային խտրականութիւն ցուցաբերել: Ան նշած է որ քոնեակի գործատունը գնելու ընդամէնը երկու առաջարկ միայն եղած է եւ թէ ներկայիս յետքայլ ընելը կը վնասէ ոչ միայն երկրին վարկանիշին, այլ նաեւ ներդրումներու քաղաքականութեան, առանց նկատի առնելու դեռ հատուցման պարագան որ կրնայ մինչեւ 10 միլիոն տոլարի հասնիլ: Նախարարը նաեւ դրական պատասխան տուած է երեսփոխանի մը այն հարցումին թէ ինք կը հրաժարի՞ եթէ ապացուցի թէ քոնեակի գործատան վաճառքը լաւագոյն կերպով չէ կատարուած:

ԹԻՖԼԻՍ ԵՒ ԲԱՔՈՒ ՄՏԱԴԻՐ ԵՆ ԿԱՍՊԵԱՆ ՆԱՒԹԻ ՄԱՍԻՆ ՄԻՋԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼՈՒ

Իթառ-Թաս կը հաղորդէ թէ Վրաստանի նախագահի մամուլի սպասարկութեան Հոկտ. 6 թուակիր հաղորդագրութենէն կը պարզուի որ Թիֆլիս եւ Բաքու միջկառավարական համաձայնագիր մը կը մշակեն մինչեւ Հոկտեմբերի վերջը որ կը վերաբերի կասպեան նաւթը Վրաստանի տարածքէն անցընելու ծրագրին:

ՋԱՒԱԽՔ - ՋԱԽՋԱԽ ԵՒ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ...

Հայաստանի դպրոցական համակարգը շատ յաճախ նիւթ կ'ըլլայ տեղական մամուլի յօդուածագիրներուն: Շատ հասկընալի է երեւոյթը որ գոհունակութեան երանգներ չկան այդ մասին գրի առնուած էջերուն մէջ. վարչաձեւի հիմնական փոփոխութիւնը, անոր հետ վերիվայրումի ենթարկուած գաղափարներ, համոզումներ, արժէչափեր ու այդ բոլորը նորերով փոխարինելու ֆիզիքական անկարելիութիւնը բնական է որ լրջօրէն ազդէին Հայաստանի նման երկրի մը կրթական կառոյցին: Այսօր, մօտ տասնամեակէ մը ի վեր քայքայուած է նախկինը, բայց հակառակ ընդհանուր ջանքերու, ներկայ կացութենէն յաճախակի դժգոհութիւններու, անկախութեան դպրոցը, այնպէս կը թուի որ տակաւին չէ յաջողած առաջին քայլերը առնել, խզելով խորհրդային անցեալին ազդեցութիւնը եւ անկէ ետք անորոշութեան տարիներու քաոսը:

Ճիշդ է որ դպրոցը իր մեծ, լուրջ հարցերով նիւթ կ'ըլլայ լրագրողներու: Անոնք կը բողոքեն անոր ռուսական նկարագրին, ռուսերէնէն ետք այսօր ալ անգլերէն - ամերիկերէնին կատարուած խնկարկումին, ուսուցիչներու անմխիթար վիճակին, չվճարուած աշխատավարձքերուն, գործադուլի շարժումներու պատճառ կացութիւններու մասին: Այս բոլորէն ամբողջովին անջատ գլուխ մը կը կազմէ անշուշտ աղէտի գօտին որ իր մասնայատուկ յաւելեալ խնդիրներով, ցաւերու տարբեր հնոց մըն է: Տակաւին առջի օր Ֆրանսայի հայկական հիմնադրամին նախագահը Պ. Թերզեան կը յիշեցնէր թէ հոն տղաքը յաճախ ախոռներու մէջ, եռահերթ ուսուցումի պարտադրուած էին...:

Այս բաները բաւական քաջ գիտնալով հանդերձ, երբ մարդ անմիջական կապ չունի Հայաստանեան դպրոցին հետ, միշտ կը կարծէ, հակամէտ է կարծելու որ հակառակ գիտցուածին ու ենթադրուածին, կա՛յ, պէտք է ըլլայ սահման մը որ չի կրնար զանցելի ըլլալ: Այս իմաստով, որպէս առաջին չափանիշ կը ներկայանայ մայրենի լեզուի կալուածը: Այն որ Հայաստանցի ուշիմ, կամ նուազ ուշիմ պատանիին գոյութեան անբաժանելի ազդակներէն է բնականօրէն: Այս պարագան կը տարբերի նոյնիսկ գիրերու գիւտարար Մեսրոպ Մաշտոցը, կամ Վարդանանց զօրավարը ճանչնալ - չճանչնալու, 1915-ը պատմութեան մէջ ճիշդ զետեղել - չզետեղելու կարողութենէն. բաներ որոնք խնդրոյ առարկայ եղած էին շուրջ երկու տասնեակ աշակերտի ուղղուած հարցումներով եւ որոնց պատասխանները դպրոցին գլխաւոր դերին մասին լուրջ մտահոգութիւններու ատաղձ կը հայթայթէին:

Սակայն, «Հայք»ի Սեպտեմբեր 25-ի թիւին մէկ էջը օդը կը հանէ նուազագոյնին նկատմամբ պահուած վստահութիւնն ալ: Այդ էջը կը խմբէ ութերորդ դասարանի մը տասնեակ մը շարադրութիւնները որոնց նիւթն է «Հայաստանի Նախագահ Ռ. Քոչարեանը»: Նիւթ որուն մասին ոչ թէ ութերորդի 13 - 14 տարեկան տղաքը, այլ նախակրթարանի պատանիներ ալ դիւրութեամբ պիտի կարենային 8 - 10 տող գրի առնել, գոնէ ընդհանուր կարծիքին համաձայն: Բայց կարդալէ ետք նախ էջին քանի մը տողնոց նախաբանը, ապա պատանիներու շարադրութիւնները, կը նշմարուի թէ վերոնշեալ նուազագոյնին ներկայութիւնն ալ բաւական խնդրական է: Նախաբանը կ'ըսէ թէ պատանեկան այդ «ստեղծագործութիւն»ները «բնութագրում են մեր կրթական համակարգի պերճանքն ու թշուառութիւնը...»:

Անկախ՝ շարադրութիւններու մէջ Ռ. Քոչարեանի տիպարին վերագրուած յատկանիշներէն, անոր մասին արժեւորումներու բնոյթէն, առաջին ուշադրութիւն գրաւողը լեզուական ընդհանուր թափթըփածութիւնն է եւ անատոլեան սրճարանի մը վայել ոճը: Ոչ իսկ ճիգը կը նշմարուի դպրոցական պարտականութեան մը պահանջած լրջութիւնը պահելու: Յայտնի է որ աշակերտի առօրեային ամէնէն տաղտկալի գործերէն կը նկատուի հայերէն դասին շարադրութիւն մը գրելը: Լեզուական ուշադրութեան բացակայութենէն ետք որ մինչեւ իսկ ռուսերէն բառերու անարգել գործածութիւնը կարելի ըրած է, կարգը կուգայ նշմարելու պարունակութեան խեղճուկրակութիւնը: Ակներեւ է որ տղաքը ըսի - ըսաւի լայն տարածքէն ինչ որ մնացած է իրենց մտքին, կամ աւելի՝ ականջին մէջ, գրած են ամենայն անվերապահութեամբ: Յաճախ նշուած պարագան նախագահին ղարաբաղեան ծագումն է, երկրորդը՝ իր ընթացքին պատճառած յուսախաբութիւնը. կը յաջորդէ 13 - 14 տարեկան պատանիներու աւելի ենթակայական նշումը որ կեդրոնացած է նոյն կէտին վրայ. Հայաստանի նախագահը կը նմանի՞, եթէ այո՝ որքա՞ն, դերասան Ռոպէր տը Նիրոյին...: Կայ նաեւ անոր մարդկային յատկանիշին ակնարկութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի Ռ. Քոչարեանի ընթացքին թելադրուած դժգոհութեան, յուսախաբութեան, հետեւեալ մէջբերումները ռուսերէն բառերու հիւրընկալութեամբն ալ գաղափար մը կուտան այդ մասին.

... «Ես նրանից հիասթափուեցի, քանզի նա իր խոստումները չկատարեց: Երկիրը կառավարելու փոխարէն, նա գալերում պասքէթպոլ է խաղում եւ պասսինեերում լողանում»:

Ա. Սիմոնեան

... «Ճիշդն ասած նա ինձ այդքան էլ դուր չի գալիս որպէս Հայաստանի նախագահ ... Նա պասքէթպոլիստ է»:

Մ. Մուսայէլեան

... «Ի հարկէ, Երեւանի մեծ մասն իրենց ձայները տուել էին Կարէն Դեմիրճեանին, բայց դէ Երեւի Քոչարեանի փողերն աւելի շատ էին, դրա համար էլ ընտրուեց նա»:

Կ. Աբգարեան

... «Ոսկի սարեր էր խոստ տալիս ժողովրդին, որ իրան ընտրէին: Վերջը զոռով - շառով ընտրուեց կեղծ քուէաթերթիկներով ու իրա մարդկանցով: Հիմա էլ իրա արեւին «ղեկավարում ա» ու իրան լաւ ա զգում»:

Ռ. Գաբրիէլեան

... «Եւ սկսեց ուրիշ քայլերի դիմել՝ խաբեբայութեան: Իբր թէ ժողովուրդը ընտրեց դրան, բայց ինքը ընտրուեց, ոչ թէ ընտրին: Հիմա տեսնենք ինչքան է սենց մնալու»:

Լ. Յարութիւնեան

Հետեւեալ պատառիկներն ալ որպէս վըկայութիւն Ռ. տը Նիրոյի նմանութեան.

... «Տը Նիրոյին բոլորովին նման չի: Ունի - չունի մի հատ խալ ունի՝ էն էլ աջ թշին, իսկ Տը Նիրոյինը ձախին է»:

Ա. Յովհաննիսեան

... «Նրա ընտանիքը բաղկացած է 4 անդամից. ինքը, կինը եւ երեք երեխաները: Նրա արտաքինը ի հարկէ գեղեցիկ էր եւ շատերը նրան նմանեցնում էին Ռ. տը Նիրոյին»:

Ս. Հայկազեան

Եւ տողեր որոնք կրկնելով հանդերձ նախագահին մարդկային նախասիրութիւնը, ունին ինքնատպութեան նշոյլներ,

... «Նա նաեւ պասքէթպոլ է խաղում: Մի օր խաղի ժամանակ նա գնդակի տեղն իր ընկերոջը գցեց սետկայի մէջ: Նա մենակ դուրս եկել է Մայքըլ Ճորտանի թիմի դիմաց եւ յաղթել է...»:

Ա. Ասատրեան

կամ անկեղծութեան շեշտ մը...

... «Գիտեմ որ մարդ է՝ եւրոպոիտ ռասսայի: (Աւելի յիմար թեմա հնարել հնարաւոր չէր մտածել): Ես ընդհանրապէս զզւում եմ այս երկրից, ինչ նախագահ էլ որ լինի: Հէնց որ հնարաւորութիւն լինի՝ կը հեռանամ...»:

Ռ. Կարապետեան

Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել նաեւ, թէ տասնեակին մէջ կան 1 - 2 պատանիներ ալ որոնք կը յիշեն Ռ. Քոչարեանի Ղարաբաղի նախագահութիւնը, պատերազմին մասնակցութիւնը, յայտնելով որ կը յարգէ խոստումները:

Թերեւս, ամենայն լայնախոհութեամբ, կարելի է արդարացում գտնել տղոց ոչ միայն հայերէնին, այլեւ թուաբանութեան, ներկայի ընկալումին այս մակարդակին: Բայց երեւոյթը դիտելով ըսփիւռքի անկիւնէ մը, անկարելի է չանդրադառնալ որ որքա՛ն տարբեր լարերու վրայ ենք հայաստանեան իրականութեան հետ երբ կ'ընդվզինք օրինակ, ուղղագրութեան վերադարձի մեր ակնկալութեան պատասխան անտարբերութեան, կամ քառասուն լեռնէ ջուր բերող պատճառաբանութիւններու: Թերեւս ամէնէն խելացի բանը պիտի ըլլայ Ջաւախքին ու Ջախջախին առածը անգամ մը եւս յիշել ու փակել այդ հարցը:

Գոնէ մենք մեզի խնայած կ'ըլլանք ծիծաղելին թէ ուղղագրութեան վերադարձով անգրագէտ պիտի մնայ 3 միլիոն հոգի. մանաւանդ ութերորդ դասարանի մը տղոց էջերէն ներկայի գրագիտութեան փաստը ունենալէ ետք...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆՈՒՆՆԵՐ ՈՐՈՆՔ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

Հիմա յաճախ կը նայիմ վերջին գոնէ տասնըհինգ տարիներու ընթացքին մեր հրատարակած գիրքերու ցանկին եւ կը յանձնուիմ մերթ տխուր, մերթ ուրախ վերյիշումներու: Անուններ կը տողանցնեն աչքերուս առջեւէն, ու այդ անուններուն հետ դէպքեր կը վերակենդանանան: Մոռցուա՞ծ են այդ անունները, թէ ոչ լուսանցքի վրայ կը սպասեն որպէսզի յանկարծ մուտք գործեն մեր յիշողութենէն ներս: Կը նայիմ ցանկին ու կանգ կ'առնեմ մասնաւորաբար այն համեստ գրողներուն վրայ, որոնք իրենց ամբողջ կեանքին մէջ ընդամէնը մէկ գիրք միայն կրցան ունենալ, այդ ալ ո՛չ հաստափոր գիրք: Գրողներ՝ որոնք գրելը սիրեցին, գրող ըլլալ ուզեցին, բայց ամբողջ կեանքի մը ընթացքին գրուածներով հազիւ թէ կրցան գիրք մը լեցնել: Անոնք այս կերպով է որ, գերեզմանատան մէջ իրենց անունը կրող տապանաքար մը ձգելու նման, իրենց անունով տպագրուած գիրք մը յիշատակ թողուցին մեր գրադարաններուն մէջ: Ճիշդ է, գրադարաններն ալ իրականութեան մէջ մէկ մէկ գերեզմանատուն են, ինչպէս կը մտածեմ յաճախ: Բայց գոնէ գրադարանները խօսուն գերեզմանատուներ են: Գրադարաններու նրբանցքներուն մէջ ալ կան ինչ ինչ սիրելի անուններ, որոնք թէեւ փոշիներու տակ մնացած են, որոնք քիչ այցելուներ ունին, որոնք սակայն եթէ այցելու մը ունենան, գոնէ իրենց գիրքով բաներ մը կ'ըսեն այդ այցելուին, կը խօսին անոր, կը պատմեն իրենց սէրերն ու մտածումները: Անոնք բոլորովին չեն լռած ուրեմն: Եւ ինչպիսի բազմութիւն մը կը կազմեն անոնք մեր գրադարաններէն ներս: Կը բաւէ որ ես տեսնեմ անոնցմէ մէկուն կամ միւսին գիրքը, որպէսզի պարզապէս յիշեմ թէ այդ գիրքին հեղինակն ալ ապրած էր ուրախութիւններով ու տխրութիւններով լեցուն կեանք մը, ան ալ ունեցած էր իր համեստ կեանքի վէպը, ան ալ իր սրտին խորութիւններուն մէջ փայփայած էր յուսակնութիւններ ու թռիչքներ, որոնք արժէքաւոր էին իրեն համար: Այդ բոլորէն գիրք մը մնացած է ահաւասիկ: Եւ ես յուզիչ շատ բան կը գտնեմ բարեկամէ մը, գիրի սիրահար մարդէ մը, գրելէ երջանկացող մարդէ մը մնացած այդ միակ գիրքին մէջ, Նախաբան մը, սրտի խօսք մը, մակագրութիւն մը, ձօնագրութիւն մը, մեկենասի մը մասին քանի մը տաքուկ խօսք, եւ դեռ ինչեր կարծես վարագոյր մը կը բանան ու մեր աչքերուն առջեւ կը պարզեն այն ինչ որ կարծես մոռցուած է, բայց պարբերաբար երեւան կ'ելլէ: Ես այդ գիրքերը թղթատելով ալ այնքան կը խանդավառուիմ կամ կը տխրիմ, որքան կը խանդավառուիմ ու կը յուզուիմ առաջնակարգ գրողի մը հին գիրքը թղթատելով: Եւ կը մտածեմ յաճախ թէ մէկու մը միակ գիրքը, պարզապէս «միակ» մը եղած ըլլալուն համար, թերեւս աւելի գուրգուրանքի կը կարօտի քան թէ առաջնակարգ գրողի մը տասը, քսան հատորները միասնաբար: Կը նայիմ այդ «միակ» գիրքերէն մէկուն կամ միւսին ու կը յիշեմ թէ այդ գիրքին հեղինակը որքա՜ն երջանկացած էր երբ իրեն ցոյց տուած էի տպարանէն նոր դուրս եկած առաջին օրինակը: Գիտենք որ ասիկա զաւակ ունենալու համազօր երջանկութիւն է: Հեղինակը կը նայի իր այդ գիրքին եւ անոր մէջ կը տեսնէ անմահութիւն մը: Կը փայփայէ իր այդ անմահութիւնը, կը շոյէ, սրտին կը սեղմէ: Տպարանիս մէջ իրենց գիրքերուն տպագրութիւնը ապահովելով քանի՞ներու պատճառած եմ այդ անանձնական ուրախութիւնը: Եւ դարձեալ Տէրը վկայ է որ, որպէս տպարանատէր, ուրիշի մը գիրքը հրատարակելով ալ այնքան ուրախացած եմ որքան ուրախացած եմ սեփական գիրքերս տպելով:

Օրինակ, կը յիշեմ երգչուհի Գոհարիկ Տիրատուրեանը: Գոհարիկ Տիրատուրեան, երգչուհի ու երգի ուսուցչուհի՝ մեր դպրոցներէն ներս: Վաղուց լռեց անոր ձայնը, իր երգը չարձագանգեր այլեւս մեր բեմերուն վրայ, բայց ահաւասիկ անկէ մնացին երկու փոքրիկ գիրքեր: Մինչդեռ գրագէտ չէր ան, գրող իսկ չէր: Պարզապէս արուեստագիտուհի մըն էր որ կը սիրէր երբեմն բաներ մը գրել: Եւ քանի գրեց, այնքան հաճոյք զգաց գըրելէ: Օր մըն ալ բերաւ իր ձեռագիրները ու հարցուց թէ կ'արժէ՞ր զանոնք հրատարակել: Իմ կարծիքով կ'արժէր: Եւ ճիշդ էր կարծիքս: Որովհետեւ ահաւասիկ եթէ զինքը հիմա կը յիշեմ, կը յիշեմ այդ երկու գիրքերուն շնորհիւ: Գոհարիկ Տիրատուրեան 1982-ին հրատարակուած իր երկու գրքոյկներուն մէջ կը խօսէր յայտնի դէմքերու ու անոնցմէ յամեցող իր յուշերուն մասին: Երբ գիրքին խորագիր մը գտնել հարկ եղաւ, ես առաջարկեցի «Դէմքեր» բառը, ան ալ աւելցուց «Յուշերգ»ը: Գիրքը կոչուեցաւ «Դէմքեր Եւ Յուշերգ»: Իր գտած բառը լաւ էր: Ան այդ կերպով կը հաւատար որ իր յուշերը երգի վերածած կ'ըլլար: Բայց այսօր կը մտածեմ որ հակառակը պատահեցաւ: Իր երգերն են որ յուշի վերածուեցան: Եւ անգամ մըն ալ փաստուեցաւ, որ խօսքն ու երգը կը թռին, բայց գիրը կը մնայ:

Անկասկած իր այդ երկու գրքոյկներով Գոհարիկ Տիրատուրեան չէր կրնար մըտնել մեր գրականութեան մէջ, բայց գոնէ իրմէ յուշումներ ու վկայութիւններ յանձնած կ'ըլլար գալիք օրերու: Եւ վստահ եմ որ ան իր այդ երկու գրքոյկները հըրատարակելէ ու զանոնք իր բոլոր ծանօթներուն նուիրելէ վերջ, անոնցմով աւելի երջանկացաւ քան թէ այն երգերով, զոր երգեց բեմին վրայ:

Ռ. Հ.

ԿԱՍՊԻՑ ԾՈՎՈՒՆ ՏԷՐԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՎԷՃԵՐԸ

Անցեալ Յուլիսին Ռուսաստանի ու Ղազախստանի նախագահները Մոսկուայի մէջ համաձայնագիր մը ստորագրեցին Կասպից ծովու հիւսիսային գօտիին ստորգետնեայ հարստութեան շահագործումին մասին: Այս համաձայնութիւնը կերպով մը կը թարմացնէ այս հարստութեան գործածութեան առընչուած վէճերը որոնք սաստկացան յատկապէս քարիւղի արտահանման ատրբէջանական ծրագիրներուն առընչութեամբ: Մոսկուա կը պնդէր որ Կասպից ծովու հարստութեան վերաբերեալ բոլոր կարգադրութիւնները նիւթ ըլլան բանակցութիւններու, որպէսզի օրինավիճակը յստակօրէն որոշուի: Ատիկա ընելով Մոսկուա աչքի առջեւ ունէր խորհրդային շրջանին Պարսիկներուն (1921), ապա Իրանի հետ (1940) ստորագրուած համաձայնութիւնները: Անշուշտ, ատիկա այսօր անընդունելի ըլլալով միւս կողմերուն, Ղազախստան եւ Ատրբէջան յայտնած էին իրենց մերժումը եւ կասպեան հարստութեան նոր բաշխումի փափաքը:

Անկէ ի վեր Մոսկուա կը պնդէր ծովուն կենսոլորտը պահպանելու անհրաժեշտութեան վրայ եւ կ'ամբաստանէր նախկին եղբայրական հանրապետութիւնները որ այդ ուղղութեամբ միասնական ջանք մը կը խուսափէին եւ միայն կը մտածէին կազն ու քարիւղը շահագործելու մասին: Իսկ Ատրբէջան իր կարգին կը պնդէր որ

կասպից ծովը իրականութեան մէջ լիճ մըն է եւ պէտք է մաս առ մաս բաժնուի: Այսինքն, լիճին մակերեսը երկիրներու ծովեզերեայ սահմանէն մինչեւ կեդրոնի գիծը պիտի բաժնուէր հինգ հատուածի եւ ոչ թէ կիրարկուէր սահմանամերձ ջուրերու սկզբունքը որ հասարակաց պատկանելիութեան կը ձգէ ափը եզերող գօտիէն անդին մնացած մէջտեղի մասը: Այս լուծումին հետամուտ ըլլալով, Բաքու կ'ուզէր կարեւորագոյն իր ծրագիրները իրաւական գետնի վրայ անխոցելի պահել: Հասկնալի է որ ծով կամ լիճ ըլլալուն վէճերը միակ նպատակ մը ունին. գիտնալ թէ ո՛ր երկիրը շրջանի հարստութենէն առաւելագոյն օգտուողը պիտի ըլլայ:

Այդ հարստութեան բաշխումի քարտէսը ցոյց կուտայ որ հեղուկ ուժանիւթի տեսակէտէն ամէնէն բախտաւորը Ղազախստանն է, Ռուսական գօտին գրեթէ բնաւ չէ շահագործուած, իսկ Ազրպէյճանականը որ արդէն շահագործուած է, ամէնէն հարուստն է կազի եւ քարիւղի առումով: Եւ ծանօթ է որ Բաքու հոն հրաւիրած է քարիւղի արեւմտեան մեծ ընկերութիւնները, գործակցութիւն հաստատելու համար:

Ամբողջ ծովուն հինգ մասի բաժանումի վարկածով, ուշագրաւ էր որ Ռուսաստան - Ղազախստան համաձայնութեան օրը նման համաձայնութեան մը կը յանգէին Թիւրքմէնիստան եւ Իրան: Կ'որոշէին գործակցիլ Թիւրքմէնական գօտիին երեք շրջաններուն մէջ ուր 736 միլիոն թոն քարիւղ եւ 491 միլիառ խորանարդ մեթր կազի պաշարներ կ'ենթադրուին: Այս համաձայնութիւնը անուղղակի կերպով դէմ յանդիման կը բերէ Ռուսաստանը եւ Իրանը. այս վերջինը կը պնդէ թէ կասպից ծովու ստորգետնեայ հարստութեան բաժանումը օրինաւոր չէ եւ պիտի չյարգուի:

Ռուսաստան այսօր կը զղջայ հաւանօրէն Իրանի դէմ դիւանագիտական իր տկարութեան համար երբ օրինակ աչք կը փակէր մարդկային իրաւունքներու կացութեան վատթարացումին, կրօնամոլութեան դէմ: Ատենին Թեհրան այս կեցուածքը որպէս խաղաքարտ գործածեց ԱՄՆ.ու դէմ, ամէն անգամ որ հակամարտութիւն մը ունեցաւ: Բայց ներկայիս երբ կասպից ծովու վէճը ծագած է, կը մոռնայ Մոսկուայի դրական կեցուածքը:

Ամէն պարագայի, ռազմավարական կարեւոր դիրքի տէր շրջանի մը մէջ շատ հաւանական է որ շահերու, հեռանկարներու լուրջ փոխումներ տակաւին երկար ատեն կասպից ծովու ափակից երկիրներուն - Ռուսաստան, Ղազախստան, Թիւրքմէնիստան, Իրան, Ազրպէյճան - օրակարգերուն վրայ մնայուն տեղ ունենան:

ՔԱՂՀԱՆ

Տօվիլի «Գալուստ Կիւլպէնկեան» Փարքը

Տօվիլ, որ Փարիզի ծովափը եւ անոր 21-րդ թաղամասը կը նկատուի, մայրաքաղաքէն ուղիղ գիծով 190 քիլոմեթր հեռու է, զոր կարելի է երկու ժամէն շոգեկառքով կամ ինքնաշարժով կտրել, Մանշի ծովեզերքը Ծաղկեալ Ծովեզերք ըսուած վայրին մէջ կը գտնուի:

Աւելի 150 տարի առաջ փլփլած հին գիւղ մը, որուն առջեւ ճախճախուտ մըն է, Նափոլէոն Գ.ի կիսեղբայր Մօռնի դուքսը, անգլիական դեսպանատան բժիշկ տոքթոր Օլիֆ եւ օսմանեան հիւպատոս սեղանաւոր Տոնոն կը համաձայնին, ու վայրին գեղեցկութեան ու տեսարանին հաւնելով, կը գնեն, ու ճախճախուտները չորցնելով, մաքրելով, բնակելի կը դարձնեն, ու բաժին - բաժին կը ծախեն:

Նոր քաղաքը կոնակը Քանիսի 160 մեթր բարձրութեամբ բլուրի մը կռթնած է, առջեւը բաց ծով: Հետզհետէ մաքրելով, շտկելով, կոյուղի, ելեկտրականութիւն հաստատելով վայրը քաղաքատիպ աւանի մը ձեւերը կ'առնէ, ուր կուգան հաստատուիլ Փարիզէն ու շրջաններէն ծովագնացութեան սիրահարները, խաղամոլները, երբ ձիարշաւի դաշտեր կը շինուին, գազինօ մը կը բացուի, շքեղ պանդոկներ կը կանգնուին, եւ փարիզեան ճոխութեան հաստատութիւնները իրենց մասնաճիւղերը կը հաստատեն - մէջը ըլլալով հայ ոսկերիչները:

Գալուստ Կիւլպէնկեան, որ աղուոր բաներ գիտէ գնահատել երբեմն հոս կուգայ, քանի մը օր հանգստանալու համար, եւ ի վերջոյ Տօվիլի կից Պէնէրվիլի մէջ Լը Գլօ կոչուած սեփականութիւնը կը գնէ: Սեփականութիւնը փոքրիկ դղեակ մը եւ 2.6 հեկտար փարք մը կը բաղկանայ, որուն վրայ պէտք է աւելցնել 10 հեկտար պարապ հող մը:

Կիւլպէնկեան հին դղեակը փլել տալէ ետք կ'ուզէ նոր մը շինել տալ, ամէնը մէկ վիպական բնակավայրի մը վերածելու համար. սակայն իր բազմաթիւ զբաղումները եւ ծոյլ ճարտարապետը երեսի վրայ կը ձգեն, ու քաղաքապետ Պ. տ'Օռնանոյի հետ համաձայնելով ամէնը մէկ Տօվիլի կը նուիրէ, այն պայմանով միայն որ իր աղջիկը, Տիկին Էսայեան կարենայ ցմահ օգտուիլ փարքէն:

Տօվիլի քաղաքապետութիւնը այժմ տէրն է բոլորովին ու ոգիով կ'աշխատի երկար տարիներէ ի վեր լքուած փարքը շտկել, ամառը բաց է, եւ մուտքը 5 Ֆր. արժէ:

ԼԵՒՈՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ՄԶԿԻԹԻՆ ՎԷՃԸ

Սթրասպուրկի շրջանին մէջ մզկիթի մը շինութեան հարցով արծարծուած վէճը արձագանգ գտած է ալզասեան մամուլին մէջ ալ: Հոն քառասուն հազարի չափ մահմետականներ կան, կէս միլիոնի ընդհանուր բնակչութեան մէջ: Ճիշդ է, որ տասնեակ մը աղօթավայրեր ունին անոնք որոնցմէ մէկը Սթրազպուրկի մզկիթը յորջորջուած է, բայց իրականութեան մէջ շէնքերու միջեւ սեղմուած անկիւն մըն է, անելի մը վրայ:

Իրենց թիւով Ֆրանսայի մահմետականները երկրին կրօնական երկրորդ համայնքը կը կազմեն: 1905-ին Ֆրանսայի մէջ Եկեղեցին ու Պետութիւնը անջատուած ըլլալով, եկեղեցիները պարտին իրենք ճարել իրենց ենթակառոյցները պահելու միջոցները: Իսկ Ալզաս որ այդ թուականին Գերմանիոյ կը պատկանէր, բացառութիւն կը կազմէ. պետութիւնը հոն յատկացում կու տայ եկեղեցիներու. Սթրազպուրկ ունի կաթողիկէ եւ աւետարանական ֆաքիւլթէներ: Կը վճարէ պատուելիներու, վարդապետներու եւ ռաբբիներու աշխատանքը: Այս առաւելին վրայ հիմնուելով, տեղւոյն մահմետական համայնքներն ալ որոնց թիւը տեւական յաւելում կ'արձանագրէ, կը պահանջեն որ պաշտօնական ճանաչում տրուի իրենց:

Ներկայի Մշակոյթի նախարար Գ. Թրօթման որ 1993-ին քաղաքապետ էր հոն, խոստացած էր որ քաղաքապետարանը զօրավիգ պիտի կանգնէր մզկիթի մը շինութեան, այն պայմանով որ մահմետական համայնքը միակ նախագիծ մը առաջարկէր եւ բանակցութեան համար միակ ներկայացուցիչ մը ունենար:

Այս պայմաններն են որ հարցը բարդացուցած են մահմետականներուն համար, քանի որ անցեալ գարունէն ի վեր երկու ծրագիր կայ եւ անոնց տէրերը չեն կատու են իրարու հետ: Մէկը ալժերական ծագումով Ֆրանսացի մըն է որ կը պնդէ թէ մահմետականներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը ներկայացնէ: Նկատի առած իր կրօնակիցներուն ժխտական պատկերը ընկերութեան մէջ, հետամուտ է արդիական եւ աշխարհիկ բաց մահմետականութիւն մը ներկայացնելու, նաեւ օգնելու համար առողջ համարկումի մը: Կը խօսի «ֆրանսական մահմետականութեան» մը մասին որ կրնայ օրինակ ծառայել ամբողջ Եւրոպայի: Ան կ'ուզէ որ մզկիթին հետ կառուցուի մշակութային կեդրոն մըն ալ որ «իսլամականութեան ցուցափեղկը» ըլլայ:

Երկրորդ ծրագրին տէրը ներկայի մզկիթին կրօնաւորն է, ծագումով մարոքցի: Մահմետականութեան եւ քրիստոնէական բաղդատականին նիւթով տոքթորա մը ունի: Ամէն ուրբաթ եւ տօնական օրերուն կը քարոզէ. ան ալ իր կարգին կը պնդէ որ բուն զանգուածը հետեւորդ է իրեն:

Երկու մրցակիցները կը սպասեն քաղաքապետարանի որոշումին. այնպէս կը թուի որ աւելի հաւանական է երկրորդին նախընտրութիւնը, քանի որ մզկիթի մը շինութիւնը աւելի լաւ է որ ղեկավարուի հաւատացեալներու կողմէ որոնց ներկայացուցիչն է երկրորդ ծրագրին տէրը, եւ ոչ լաիքներէ:

Սակայն, ամէն մարդ մզկիթին շինութեան համաձայն ըլլալով հանդերձ, բացի բնականաբար Ազգ. Ճակատէն, դժուարութիւնները ամբողջութեամբ հարթուած չեն. չէ որոշուած օրինակ թէ մզկիթը մինարէ պիտի ունենա՞յ, թէ ոչ: Ո՞ւր պիտի կառուցուի ան: Մահմետական ներկայացուցիչները չեն ուզեր որ մայր տաճարէն շատ հեռու ըլլայ. յարմարագոյնը կը նկատեն Եւրոպայի Խորհրդարանին եւ Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին թաղը. բայց ատիկա իրականանալու մեծ հաւանականութիւն չունի, քանի որ եկեղեցիները հաղորդագրութեամբ մը տեղեկացուցած են թէ չեն փափաքիր խորհրդանշական այդ վայրերը կրօնքի մը այդքան մօտէն առընչուած տեսնել:

Թ. Ա. Թ.

ՃՈՐՔԱԵՖ ԵՒ ՊՕՂՈՍԵԱՆ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Նախագահութեամբ Պ. Էմիլ Միրզախանեանի, Միլանոյի հայ գաղութը մեծարած է, Հինգշաբթի, Հոկտ. 1-ին, ֆութպոլի աշխարհի ախոյեան եւ Իտալիոյ ախոյեանութեան մէջ հանդէս եկող հայազգի երկու խաղացողներ՝ Ճորքայեֆը եւ Պօղոսեանը:

Պ. Է. Միրզախանեանի արուեստի ցուցասրահին մէջ այս առթիւ տեղի ունեցած ընդունելութեան ներկայ եղած են աշխարհահռչակ երկու ֆութպոլիստներէն զատ գաղութին կանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները:

Հայ մարզիկներուն աշխարհի ախոյեանութեան տիտղոսին նուիրուած այս երեկոյթին ընթացքին, Պ. Էմիլ Միրզախանեան գաղութին անունով շնորհաւորած է զանոնք եւ իրենց նուիրած մէյմէկ յուշանուէր:

Ապա, Ճորքայէֆ եւ Պօղոսեան ալ խօսք առնելով իրենց ուրախութիւնն ու երախտագիտութիւնը յայտնած են հայ գաղութին մէջ գտնուելով: Զրոյցի նիւթերէն եղած է Թրքական Ֆէնէրպահչէ խումբին դէմ Փարմայի նշանակած 3-րդ կոլը, որուն հեղինակն էր Ա. Պօղոսեան եւ որ վերջակէտ կը դնէր Եւրոպայի ախոյեաններու Բաժակին մէջ Թրքական այս ակումբին յոյսերուն. խօսքը եղած է նաեւ Ճորքայէֆի ընդդէմ աւստրիական Շթուրմ Կրացի նշանակած միակ եւ այնքան թանկագին կոլին որ փրկեց Ինթէրը՝ 1.0:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ
ԱՌՋԵՒ
ԿԱՄ
ԲԵՐԱՅԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ
ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Դ.
ՆՇԱՆԱԾՆԵՐԸ

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Ինչպէ՞ս թունաւորեր է նշանածը:

ՍՕՖԻ. — Իրա՛ւ, որ լաւ մը չեմ գիտեր ... կ'երեւի որ ծանր թոյն մը առեր է թէեւ, բայց քանակութիւնը քիչ է եղեր, եւ այդ պատճառով յոյս ունինք զինքը ազատելու:

ՎԵՐԳԻՆ. — Բայց պատճառը ի՞նչ է այս յուսահատական արարքին:

ՍՕՖԻ. — Պատճառը խելքէ մաքէ չանցնելիք բան մը ... ամուսինը ընտանեկան յարկը լքելով թողեր հեռացեր է...

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Բայց թերեւս վայրկենական յիմարութիւն մըն է այդ ... յաճախ պատահած են նմանօրինակ բաներ, ատոր համար չարժեր այդ տեսակ յուսահատական միջոցներու դիմելու:

ՍՕՖԻ. — Դեռ մանրամասնութիւնները չենք գիտեր:

ՎԵՐԳԻՆ. — Պատմէ՛ տեսնենք:

ՍՕՖԻ. — Այդ սրիկան Պոլսէն հեռացած է եւ տակաւին յայտնի չէ թէ ո՛ր կողմ գացած է:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Իրարու հետ սիրով չէի՞ն:

ՍՕՖԻ. — Կինը շատ կը սիրէր իր ամուսինը եւ ամուսինն ալ այնպէս մը ցոյց կուտար թէ ինքն ալ կնոջը վրայ կը խենթենայ: Բայց ամէնը այդ չէ ամէնէն սարսափելին կայ:

ՎԵՐԳԻՆ. — Ի՞նչ է տեսնենք...

ՍՕՖԻ. — Այդ խայտառակը առանձին չէ գացեր այլ իր հետ տարեր է նաեւ ամուսնացած կին մը...

ՏՈՔԹՈՐԸ (գայթակղած դէմքով մը). — Այդ սոսկալի բան է ... անբարոյականութեան ծայրայեղ աստիճանն է ... ու այդ կինը զաւակնե՞ր ունի:

ՍՕՖԻ. — Այո՛, երկու փոքրիկ զաւակներ:

ՎԵՐԳԻՆ (ողբերգական). — Դե՛ռ ինչե՞ր պիտի լսենք Աստուա՛ծ իմ:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Այդ անհաւատարիմ կնոջ ամուսինը ի՞նչ ընթացք կը բռնէ կոր:

ՍՕՖԻ. — Կ'երեւայ թէ շատ հոգ ըրած չունի, որովհետեւ ինք արդէն հոմանուհի մը ունի եղեր որուն հետ կ'անցընէ ժամանակը:

ՏՈՔԹՈՐԸ (ներողամիտ). — Այն ատեն իր կնոջ յանցանքը կը մեղմանայ:

ՍՈՖԻ. — Ինչ որ ալ ըլլայ մեծ դժբախտութիւն մըն է այս ... երկու ընտանիքներու քայքայումը ... ահա՛ ատոր համար շատ յոռետես տրամադրութեան մը մէջ կը գտնուիմ այսօր:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Այդ տեսակ դէպքերը, բարեբախտաբար բացառութիւն կը կազմեն ... ամէն պարագային ես վստահ եմ որ այդպիսի բան մը պիտի չպատահի երբոր ես եւ Աննա միասին ամուսնանանք:

ԱՆՆԱ (կասկածոտ). — Բոլորովին ապահո՞վ ես այդ մասին:

ՏՈՔԹՈՐԸ. — Գոնէ ես տեղի պիտի չտամ, այդ մասին կրնամ վստահեցնել ձեզ, գալով քեզի, նոյնքան ապահով եմ քու մասիդ ալ:

ԱՆՆԱ. — Շատ շնորհակալ եմ քու այդ գնահատումիդ մէջ:

ԳԼՈՒԽ Ե.
ԿԱՐՈՒՀԻՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Օրիորդ Աշխէն իր ժամանակը պարապ չանցուց եւ հաւատարմաբար ծառայեց Կարկամեանին: Այս ծառայութիւնը բնականաբար ձրի չէր, այլ ընդհակառակն առատօրէն վարձատրուած: Աշխէն գնաց գտաւ այն կինը որուն յանձնեց տոքթոր Վարդանը լրտեսելու գործը, ամէն պէտք եղած մանրամասն ծանօթութիւնները տալով: Պառաւ ջատուկը որ Ագապի տուտու կը կոչուէր եւ ընդարձակածաւալ ծանօթութիւններ ունէր Բերայի հայ ընտանեկան բոլոր խաւերուն հետ, իսկոյն ճանչցաւ տոքթոր Վարդանը, նոյնիսկ Աշխէնէն առաջ լսաւ թէ ո՛ւր կը բնակէր: Միայն թէ գործի սկսելէ առաջ կանխավճար մը ուզեց: Կարկամեան 25 ոսկի վճարեց որուն հինգը, բնականաբար Աշխէն գրպանեց իբրեւ միջնորդչէք: Բայց ատի հինգ ոսկի ալ փաստաբանէն առաւ կարուհին:

Կարկամեան ամէն օր կը սպասէր այդ լրտեսութեան արդիւնքին, բարեբախտաբար իր սպասումը երկար չտեւեց: Դեռ շաբաթը չբոլորած՝ Աշխէն իրիկուն մը յաղթականօրէն մտաւ փաստաբանին գրասենեակը, երբ այս վերջինը առանձին նստած գրասեղանին առջեւ, կը սպասէր միամիտ ու հարուստ յաճախորդի մը որ, ափսո՛ս, չէր գար:

Ինչպէս յայտնի է, հարուստ եւ միամիտ յաճախորդ մը բոլոր փաստաբաններուն մտատիպարն է, թէեւ այդ չնաշխարհիկ թռչունը շատ հազուագիւտ է այժմ:

Աշխէնին զուարթ ու յաղթական մուտքը գրասենեակէն ներս՝ իսկոյն փաստաբանին ուշը գրաւեց:

(Շար. 24)

Սիլվիա եւ Ալէն Գարաճեան
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ԱԼԻՍ ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Առաքելեան)

մահը որ պատահեցաւ 1998 Հոկտեմբեր 6-ին, Փարիզ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 9, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին 15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնփառնասի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

FAMILLE KARADJIAN
B.50, 1 bis, rue des Suisses
75014 Paris

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 10, տօն է Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետացն՝ Մեսրոպայ, Եղիշէի, Մովսիսի քերթողին, Դաւթի Անյաղթ փիլիսոփային, Գրիգորի Նարեկացւոյն եւ Ներսիսի Կլայեցւոյն:

Տօն է ազգային եւ եկեղեցական՝ ի յիշատակ գիւտի Նշանագրացն Հայոց եւ թարգմանութեանն Սուրբ Գրոց:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 11, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութեան օրն է:

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝

ԳԻՍՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ եկեղեցւոյս վախճանեալ հոգեւոր հովիւներու, հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9-ին:
Պատարագ ժամը 10-ին:

L'ASSOCIATION
SAINTE-CROIX-DE-PARIS
vous invite à visiter
dans la Cathédrale Arménienne
Catholique Sainte-Croix-de-Paris
(13, rue du Perche ParisIII[e] —
l'entrée se fait par l'église)

L'EXPOSITION

«IMPRESSIONS D'ARMENIE»

Conçue et réalisée par
Bétarice KASBARIAN-BRICOUT
avec des photographies de
Jacques BRICOUT
Projection d'une vidéo
Présentation et vente du livre :
«A la découverte de l'Arménie»
les samedis 10 et 17 octobre,
de 17h à 20h
les dimanches 11 et 18 octobre,
de 13h à 19h.
— Entrée libre —
M° Filles du Calvaire / Rambuteau.

ՃՈՊԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. —

Պապայեան, Տըվլոս եւ Գորոյեան ընտանիքներն ու ազգականները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց հարազատին՝

ԱՆԻ-ԱՂԱՒՆԻ ՊԱՊԱՅԵԱՆ ՏԸՎԼՈՍԻ

մահուան տարելիցին առթիւ Կիրակի, Հոկտեմբեր 11-ին, Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, *Ave. du Prado - 13008 Marseille*

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

CONCERT DE CHANT ET DE MUSIQUE ARMENIENS

AU PROFIT DE L'ECOLE
«TARKMANTCHATZ»
D'ISSY
ET DES MUSICIENS D'ARMENIE

Dimanche 11 Octobre à 18 heures

dans la salle de l'Ecole Tarkmantchatz
19, sentier des Epinettes,
Issy-les-Moulineaux
M° Mairie d'Issy
Bus: 169, arrêt: Défense-Egalité

HERMINE YERITZIANTZ
(soprano)
et
KAMERA, Quatuor à cordes de VANADZOR (Arménie)

Oeuvres de :
Kalantarian,
Ganatchian,
Komitas...

Participation aux frais: 80 F.
Elèves moins de 12 ans: 50 F.

Renseignements & réservations :

Tél. : 01. 46. 45. 60. 55.

XXème ANNIVERSAIRE de la CHORALE SAHAK-MESROP

sous le haut patronage de
SA SAINTETE KAREKINE Ier
Patriache Suprême
et Catholicos de tous les Arméniens

sous la présidence d'honneur de
Madame CATHERINE TRAUTMANN
Ministre de la Culture
et de
Monsieur ROLAND CHAROYAN
Ministre de la Culture
de la République d'Arménie

VERNISSAGE DE L'EXPOSITION PHOTO

«LA VIE DE LA CHORALE SAHAK-MESROP»
1977 — 1998
Samedi 10 Octobre à 19 heures

Centre Culturel Sahak-Mesrop
Salle Varoujan Bozadjian
339, avenue du Prado —
13008 MARSEILLE

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Վահագն Տատրեանի (Փարիզ) մահուան առթիւ, Պր. Սարգիս Հովելեան եւ ընտանիքը 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB-Marseille

Vendredi 9 Octobre à 21 heures

CONCERT DE PIANO ANAHID SEREKIAN

Médaillée d'Or de piano
Médaillée d'Or de musique de chambre du Conservatoire National de Région.
1er Prix de piano 1998 au Concervatoire National Supérieur de Musique de Lyon.
Partage actuellement sa carrière entre les concours internationaux, l'enseignement et les concerts.

Au programme :
Mozart —
Chopin —
Prokofiev —
De Falla —
Khatchatrian

PA.F. 50 F. **Etudiants: gratuit**

U.G.A.B. — 327, Boulevard Michelet,
Tél.: 04 91 22 10 45 13009 Marseille

UGAB — UGAB — UGAB —

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սէն-Ժերոմի եւ Շրջակայքի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ որ Եկեղեցւոյ հիմնարկութեան 68-րդ եւ օծման 65-րդ զոյգ տարեդարձի հանդիսութիւնները տեղի պիտի ունենան՝ Հոկտեմբեր 11-ին, Կիրակի օր:

Այս առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն հոգիներուն համար՝ Եկեղեցւոյ գլխաւոր հիմնադիր եւ բարերար, երջանկայիշատակ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ, Հոգեւոր Հովիւներուն, Սարկաւագներուն, Հիմնադիրներուն, Շինութեան Յանձնախումբի, Թաղական Խորհուրդի, Օժանդակ Տիկնանց Միութեան անդամանդամուհիներուն եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյապէս կամ ֆիզիքապէս սատարած են Եկեղեցւոյ եւ առ յաւէտ բաժնուած են մեզմէ:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Հանդիսութիւններու եւ Մատաղի բաշխումին կը յաջորդէ կինեձօն մը Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Մատաղի մասնակցութեան փափաքողները կրնան դիմել Թաղականութեան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

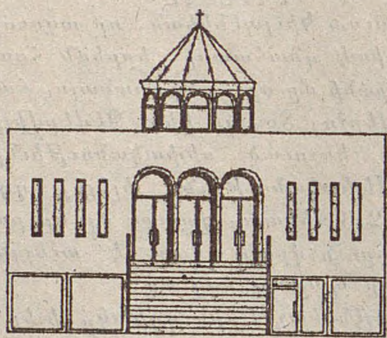

A L'OCCASION DE SON ANNIVERSAIRE
L'EGLISE EVANGELIQUE ARMENIENNE
28, avenue Bourgain —
55, avenue Victor Cresson
92130 Issy-les-Moulineaux
vous invite à

3 journées portes ouvertes

Vendredi 9 Octobre

- **20 h 30** Concert d'orgue avec la virtuose Nariné SIMONIAN : J.-S. Bach, F. Mendelsohn, F. Liszt, Komitas, E. Gigout. **Entrée libre et gratuite**

Samedi 10 Octobre

- **15 h** Fête pour les enfants de 6 à 12 ans: jeux, film, goûter, lâcher de ballons.
- **20 h 30** Chorale Ile-de-France : 60 choristes chantent leur joie de vivre et leur espérance.

Dimanche 11 Octobre

- **10 h 30** Culte animé par les jeunes
- **13 h** Repas communautaire
- **15 h** Film anniversaire, animation musicale.

Entrée libre et gratuite

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison
Siège social 7 Place des Ursules
Saint-Etienne 04 77 33 71 37

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

Grand Bal d'Automne

organisé par
L'UNION
GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE DE LYON
SAMEDI 10 OCTOBRE à partir de 21 heures
dans les Salons du
CASINO de Charbonnières «Le Lyon Vert»
200, avenue du Casino

Soirée animée par l'Orchestre
GAYDZAG
au complet

Renseignements et vente des billets : 04. 78. 35. 06. 56

Tenue correcte exigée *Prix d'entrée : 100 Frs*

Buffet arménien

A L'OCCASION DE LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE ARMENIEN
L'ASSOCIATION CULTURELLE *NAREG* organise

LE CONCERT EXCEPTIONNEL DE

LEVON KATERJIAN

venu spécialement des Etats-Unis

Avec la participation en première partie de jeunes chanteurs arméniens

LE DIMANCHE 25 OCTOBRE A 17 HEURES
AU THEATRE DU CASINO D'ENGHIEN-LES-BAINS

Réservation & renseignement :
Tél. : 01 48 27 84 45 / 01 39 89 63 06 — Fax : 01 42 43 13 12
P.A.F. : de 130 à 200 F. — PARKING

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 9
VENDREDI
9 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման ; Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.483 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.483

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ԵԼՑԻՆ՝ ՀՐԱԺԱՐՈ՛ՒՄ» ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷԻՆ ՑՈՒՑԱՐԱՐՆԵՐԸ

ԱՆԿԱԼՈՒԱԾ ՊՈՌԹԿՈՒՄԸ ՏԵՂԻ ՉՈՒՆԵՑԱՒ

Համայնավար կուսակցութեան եւ սենտիքաներու նախաձեռնութեամբ որոշուած ցոյցերը, որոնք միլիոնաւորներ պէտք է համախմբէին Ռուսաստանի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ Հոկտեմբեր 7-ին, ակնկալուած արդիւնքը չտուաւ: Մոսկուայի մէջ հազիւ 50 հազարի կը հասնէր (150 բստ այլ աղբիւրներու) ցուցարարներու թիւը եւ որոնց գլխաւոր լոզունգն էր. - «Ելցին՝ հրաժարո՛ւմ», մինչ սենտիքաներու պարագլուխներ ելոյթներ կ'ունենային: Կարմիր դրօշակները կը ծածանէին հոս - հոն, բայց մթնոլորտը յեղափոխական ըլլալէ շատ հեռու էր: Համայնավար պարագլուխը՝ Զիւգանով յայտարարած էր թէ 40 միլիոն հոգի փողոց պիտի իջնէ, սենտիքաները, համեստաբար, 28 միլիոն կը նախատեսէին, կը թուի թէ ամբողջ երկրին մէջ 700 հազար եղած է միայն բողոքողներու թիւը: Լսուած են նաեւ հակահրեայ լոզունգներ ինչպէս՝ «Ելցինի սիոնական խմաճիկը» ակնարկելով հրեայ դրամատէրներուն, լսուած է նաեւ «մա՛հ Ելցինի»:

Դժգոհութիւնը մեծ է անշուշտ, հայ եւ կարմիր ուտելէ զգուած է ժողովուրդը, աշխատավարձքերը չեն վճարուիր հակառակ Պրիմակովի խոստումներուն եւ բարելաւման յոյս ալ չկայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱ անդրդուելի կը մնայ եւ վերջնագիր ալ տուած է Սուրիոյ 45 օրուան պայմանաժամով: Մ. Ելմազ հանդիսաւորապէս յայտարարած է Ազգային Ժողովին առջեւ որ «հարկ եղած միջոցները ձեռք կ'առնուին» եթէ Սուրիա չարունակէ զօրավիգ ըլլալ քիւրտ անջատողականներուն: Ըստ մամուլին, Անգարա կարգ մը պահանջներ ներկայացուցած է որեւէ լուծումի յանգելու համար: Ասոնց կարգին. - Աբոյի (ՓՓՔ-ի պարագլուխը) յանձնումը, քրտական յարձակումներու դադրեցումը սուրիական հողամասէն դէպի Թուրքիա, սուրիական օժանդակութեան դադրեցումը ՓՔՔ-ի եւ թրքական հողամասին ամբողջականութեան ճանաչումը Սուրիոյ կողմէ: Իրան ալ կը փորձէ միջնորդի դեր կատարել: Ներկայիս ինք է որ կը նախագահէ Իսլամական Ժողովի կազմակերպութեան եւ կապ հաստատած է Դամասկոսի եւ Անգարայի հետ խաղաղ կարգադրութեան մը յանգելու համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկաթուղային գործադուլները աւելի մեծ ծաւալ առին Հոկտեմբեր 7-ին եւ կը շարունակուէին Հոկտեմբեր 8-ին ալ: Մոնփառնասի կայարանին միացան նախ Կար տը լ'Էսթ, ապա յաջորդ օրն ալ Կար Սէն - Լազար, Կար տիւ Նոռ եւ Կար տը Լիոնի որոշ գիծեր: Հանրակառքերու գործադուլը վերջ գտած է ընդհանրապէս, բայց, ոչ՝ դժգոհութիւնը վարորդներուն մօտ: Ուղեւորներն ալ գոհ չեն ձեռք առնուած կիսամիջոցներէն եւ ոստիկանական ուժերու ներկայութենէն աւելի, կ'ուզեն որ նոր աշխատաւորներ առնուին եւ վերջ գտնէ ամէն ուղեւորի կամ պաշտօնեայի առանձին ըլլալը:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ՉԵՆ ԲԱՑԱՌԵՐ ԹՈՒՐՔԻԱ-ՍՈՒՐԻԱ ԶԻՆԵԱԼ ԲԱԽՈՒՄ ՄԸ

Ամերիկեան «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ» օրաթերթը Հոկտեմբեր 8-ի իր թիւին մէջ լայն տեղ տուած է թուրք - սուրիական տագնապի վերլուծումին, Տանիէլ Փայփսի ստորագրութեան տակ:

Յօդուածագիրը երբեք բացատրութիւն կուտայ թէ ինչու հիմա է որ Թուրքիա - սուրիական այս տագնապը ծնունդ առած է՝ Թուրքիոյ նախաձեռնութեամբ: 1) ՓՔՔ-ի դէմ պայքարը Թուրքիոյ նման կոտրակուած երկրի մը մէջ միացման ազդակ է, 2) վարչապետ Մեսութ Ելմազ ընտրապայքարի մէջ է եւ կ'ըսէ թէ եթէ ինք չըլլայ երկիրը քաոսի վտանգի առջեւ է, արդ Սուրիոյ հետ այս տագնապը կը զօրացնէ իր թէզը, 3) Թուրք բանակայինները այսպէս այն տպաւորութիւնը կուտան որ ՓՔՔ-ի հարցը երկրին մէջ լուծուած է եւ միայն դրացի պետութիւններուն պատճառաւ է, որ տակաւին քրտական ահաբեկչութիւն գոյութիւն ունի:

Կ'ըսէ նաեւ թէ Իսրայէլի եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած ռազմական դաշինքը պլոքներու կացութիւն մը ստեղծած է շրջանին մէջ, ուր նախապէս իրարու հետ կապ չունեցող հարցեր - կը թուէ Հայաստան - Ազրպէյճան հարցը, կիպրական հարցը, Սուրիոյ եւ Իսրայէլի միջեւ գոյութիւն ունեցող Կոլանի բարձրավանդակի հարցը - իրարու կը զօդուին կամ իրարու վրայ կ'ազդեն:

Յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ սուրիական բանակին մեծ մասը երկրի միւս կողմը՝ Իսրայէլի դիմաց դիրք բռնած է: Առաւել՝ թրքական բանակը շատ աւելի լաւ մարզուած եւ զինուած է քան սուրիականը: Այս պայմաններուն մէջ, չի բացառուիր որ Թուրքիա պատերազմական նախաձեռնութիւններ առնէ, նախ իր օդուժը գործածելով: Կը մէջբերէ նաեւ Դամասկոսի Ամերիկայի նախկին դեսպանին կարծիքը, ըստ որուն «միակ բանը որ կրնայ ուշացնել Սուրիոյ վրայ արշաւանքը Թուրքիոյ կողմէ ճամբան նստելու եւ թէյ խմելու պահանջն է»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 7/8)

ՍԵՓԱԿԱՆԱՇՆՈՐՀՈՒՄՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏԸ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀ՝ Ա. ԲԱՂԴԵԱՆ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

ՍԵՓԱԿԱՆԱՇՆՈՐՀՄԱՆ ՑԱՆԿԸ ԱՆՓՈՓՈԽ ԿԸ ՄՆԱՅ

Ազգ. Ժողովին մէջ, սեփականաշնորհումներու հարցին նուիրուած արտակարգ նիստը շարունակուած է Հոկտ. 7-ին: Խորհրդարանի փոխ-նախագահը՝ Ալպէր Բաղդեան նշած է որ վիճարկումներու ընթացքին յաճախ խօսք կ'ըլլայ ազգային արժէքներու գինին մասին, մինչդեռ ազգ. արժէքները վաճառքի ենթակայ չեն: Ան ըսած է որ ինք կը խրախուսէ ժողովուրդին բարեկեցութեան ուղղուած քանի մը հիմնարկներու վաճառքը եւ թէ այսօր այս առընչութեամբ ընդդիմադիր շարքերուն բարձրացուցած աղմուկին բուն նպատակը իշխանութեան նկատմամբ անվստահութեան մթնոլորտ ստեղծել է: Ա. Բաղդեան կոչ ըրելէ ետք կառավարութեան աշխատանքի անհրաժեշտ պայմաններ ապահովելու մասին, յայտնած է թէ Ազգ. Ժողովին մէջ այսօր կատարուածը ինք կը նկատէ որպէս քաղաքական խաղեր, որոնց մասնակցիլ կը մերժէ ինք, եւ ներկայացուցած է իր հրաժարականը:

***

Նոյն օրուան նիստին խօսք առնողներէն եղած է երեսփոխան Ռուբէն Յակոբեան, որ չէ վարանած ըսելու թէ քննարկուող հարցը քոնեակի գործատան վաճառքէն տեղափոխուած է քաղաքական դաշտ եւ խնդիրը պարզ է՝ դրուած է իշխանութեան հարցը: Ան նշած է թէ նախորդ ելոյթներէն պարզուած է թէ քաղաքական որոշ ուժեր կը ջանան պառակտում հաստատել նախագահին եւ Խորհրդարանին միջեւ: Խօսքը ուղղելով որոշ խորհրդարանականներու, որոնք մեղադրած էին Դաշնակցութիւնը, ըսած է թէ սեփականաշնորհումներու ցանկը հաստատուած էր այն տարիներուն երբ կասեցուած էր Հ.Յ.Դ. գործունէութիւնը: Եզրափակած է պահանջելով ստուգումներ 1500 ձեռնարկութեան եւ շուրջ 5000 խանութի ընդամէնը միայն 25 միլիոն տոլարի վաճառումի գործարքին ու մեղադրած է ՀՀ նախագահն ալ որ չէ ձեռնարկած այդ ստուգումին:

Այլ զեկուցող մը՝ երեսփոխան Հայկարամ Մխիթարեան դատապարտած է անոնք որոնք վէճ յարուցած են այս հարցին կապակցութեամբ ըսելով թէ տակաւ կը հարուածէ պետութեան ներդրումներու քաղաքականութիւնը: Նշած է նաեւ թէ եթէ ժամ վաճառքի մասին բողոք կայ «ինչո՞ւ չխօսուեց գինու գործարանի մասին, որը վաճառուեց ընդամէնը 60 հազար տոլարով, կամ միւս ոչ պակաս խոշոր ձեռնարկութիւնների մասին, որոնք ոչ միայն էժան վաճառուեցին, այլ նաեւ թալանուեցին»: Անդրադառնալով նաեւ ՀՀ նախագահին Խորհրդարանին մէջ յենարան չունենալու պնդումներուն, Հ. Մխիթարեան նշած է որ անոնք սխալ են, ընդհակառակն ան ունի բաւական ամուր յենարան եւ նման ելոյթները ուրիշ բան չեն եթէ ոչ նախընտրական արշաւ:

Հարկային Տեսչութեան պետ Արտաշէս Թումանեան ալ իր ելոյթին մէջ բաղդատականներ կատարելով փորձած է արդարացնել քոնեակի գործատան վաճառման գինը: Հարց տուած է թէ 30 միլիոն տոլարը իսկապէս քի՞չ է այդ գործատան համար. ուրեմն ինչո՞ւ «Հայաստանի Տրանզիստոր» ձեռնարկութիւնը որ ունի 200 միլիոն տոլար արժողութեամբ դերարդիական թէքնիք, վաճառքի դրուեցաւ 10 միլիոն տոլարի եւ նոյնիսկ 5 միլիոնի ներդրում չեղաւ: «Մարս» եւ այլ ձեռնարկութեանց ալ նմանօրինակ փորձառութիւններ վկայակոչելով ան եզրակացուցած է թէ Հայաստան գրաւիչ երկիր չէ ներդրումներու համար եւ այնքան ալ դիւրին չէ վաճառման բարձր գիներ ակնկալել:

Այս արտակարգ նիստին նոյն՝ Գ. օրը ելոյթ ունեցած է նաեւ Եդուարդ Եգորեան, որ հաւասարապէս դատապարտած է անցեալի եւ ներկայի իշխանութիւնները: Իշխանութեան փոփոխութեամբ ոչ թէ «նոմենկլատուրային կապիտալիզմ»ը անհետացաւ, այլ պարզապէս գործող անձերը փոխուեցան, ըսած է ան, շեշտելով թէ անցեալի իշխանութիւններուն նկատմամբ արտայայտուած կասկածերը ներկայի իշխանութեանց պարագային ալ չուղղելու որեւէ պատճառ չկայ: Աւելցուցած է թէ մինչեւ որ երկիրը հեղինակաւոր իշխանութիւն ունենայ, երեսփոխանները լիազօրուած են ուժեղ վերահսկողութեան համակարգ հաստատել, այսինքն ներկայացուած օրինագիծին թեր քուէարկել՝ «որպէսզի վստահութեան պակասը հնարաւոր լինի լրացնել վերահսկողութեան յաւելորդով»:

Իսկ Ազգ. Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեան իր եզրափակիչ խօսքին մէջ վերլուծելով դէպքերու ընթացքը, նկատել տուած է որ աւելի ճիշդ է խօսիլ քաղաքական ընոյթին մասին, քանի որ քննարկման նախաձեռնողներուն նպատակին հիմքը կը կազմէ ան: Մտահոգութիւն յայտնած է որ ՀՀ նախագահը եւ կառավարութիւնը ոչ թէ քաղաքական հակառակորդ ալ պարզապէս թշնամի տեսնելու տպաւորութիւն մը առկայ է ու ըսած. «Սարսափելի կոշտ դաժանութեան մթնոլորտ է ձեւաւորւում, որ կարծում եմ, քաղաքական շատ ծանր հետեւանքների կը յանգեցնի»:

***

ՈՐ՞Վ ԿՈՂՄՆԱԿԻՑ Է ՍԵՓԱԿԱՆԱՇՆՈՐՀՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Հոկտ. 7-ին, երեսփոխաններու եւ կառավարութեան անդամներու ելոյթներէն ետք Խորհրդարանի երեսփոխանական խումբերն ու խմբակցութիւնները հարցին կապակցութեամբ արտայայտած են իրենց դիրքորոշումները: Այսպէս՝ քոնեակի գործատան, «Հայկական Աւիաուղիներ»ու, «Անի» եւ «Արմենիա» պանդոկներուն ու ՊՓԲԸ-ի սեփականաշնորհման թեր են ԱԻՄ եւ «Բարեփոխումներ» երեսփոխանական խումբը, դէմ՝ ԱԺՄ, ՀԿԿ, «Հանրապետութիւն» խմբակցութիւնները եւ «Հայրենիք» երեսփոխանական խումբը: «Երկրապահ» եւ «Շամիրամ» չեն արտայայտուած:

***

ՑԱՆԿԸ ԱՆՓՈՓՈԽ ՄՆԱՑԱԾ Է

Եռօրեայ աշխոյժ քննարկումներէ եւ բանավէճերէ ետք քուէարկութեան դրուած է որոշ ձեռնարկութիւններ սեփականաշնորհման ցանկէն հանելու հարցը: Քուէարկութեամբ մերժուած է ցանկէն անուններ ջնջելու առաջարկը եւ այսպէսով վերջ գտած Ազգ. Ժողովի արտակարգ նիստը:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ

«...ՆՐԱՆՔ ԸՆԿԵԼ ԵՆ ԻՐԵՆՑ ՍՏԵՂԾԱԾ ԹԱԿԱՐԴԸ»

Հոկտ. 6-ին խումբ մը լրագրողներու հետ հանդիպումին, նախագահ Ռ. Քոչարեան ըսած է թէ գործող Սահմանադրութեան հեղինակները ժամանակին գայն «ձեւել են» իրենց իշխանութեան պահպանման համար: Մեկնաբանելով Սահմանադրութիւնը խախտելու մասին իրեն ուղղուած պնդումները, նախագահը ըսած է թէ Սահմանադրութիւնը երկրին նախագահին չի պարտադրեր երեսփոխաններու մէկ երրորդին փափաքին ընդառաջելով պահանջուած պայմանաժամուն արտակարգ նիստ հրաւիրել: Աւելցուցած է՝ «Սահմանադրութեան շատ կէտեր գրել են ոչ թէ իրաւաբանները, այլ նոյն այն քաղաքական գործիչները, որոնք այսօր աղմուկ են բարձրացնում տրուեալ հարցի շուրջ»:

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐԸ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅՐ ԱՆՏՐԷ ՓՈՆՍԷ-Ի

Յոյժ իմաստալից էր դոմինիկեան միաբան Հայր Անտրէ Փոնսէի բանախօսութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 27-ին, Նիսի Պարսամեան Համալիրին մէջ: Հայր Փոնսէ արուեստի պատմաբան է, եւ իբր փնտռուած բանախօս, ծանօթ է Նիսի համալսարանական շրջանակներուն մէջ: Ասկէ քանի մը տարի առաջ ալ, նոյն նիւթին շուրջ բանախօսած էր «Notre Histoire» գեղարուեստական հանդէսին նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած գիտաժողովին ընթացքին, որուն բնաբանն էր «Les Arméniens, une longue histoire» (տես՝ «Յառաջ», 1994, Նոյեմբեր 9):

Այս վերջին բանախօսութիւնը իմաստալից էր այն առումով որ ունէր փոքր ինչ քարոզչական բնոյթ ալ: Կազմակերպուած ըլլալով Նիսի նորաստեղծ «Հայ Գեղարուեստի եւ Գրականութեան Բարեկամներու Ընկերակցութեան» կողմէ, երիտասարդներու խմբակցութեան մը խնդրանքով, Հայր Փոնսէ իբր նախաբան խօսքը ուղղելով յատկապէս երիտասարդներուն, ուզեց յիշեցնել թէ, Հայաստանի ներկայ դժուարին կացութեան մէջ եւ Սփիւռքի հայութեան ալ աստիճանական ձուլման վտանգին առջեւ, լաւ կ'ըլլայ որ Հայերը ծանօթանան իրենց նախնիքներուն անցեալի արժէքներուն, որոնց գըլխաւորն է միջնադարեան հայ եկեղեցիներու ճարտարապետութիւնը, որ այնքա՛ն գեղեցիկ եւ այլազան գլուխ-գործոցներու ծնունդ տուած է, եւ կը շարունակէ մինչեւ այսօր ուշադրութեան առարկայ դառնալ օտար արուեստի պատմաբաններու ալ:

Ու յիշեց տպաւորութիւնները ռուս գըրագէտ Վասիլի Կրոսմանի, որ «Խաղաղութիւն Ընդ Ձեզ» (1) աշխատասիրութեան մէջ, ընդունելով հանդերձ որ ինք անհաւատ է ու անկրօն, կը խոստովանի թէ քիչ շատ ճաշակ եւ հասկացողութիւն ունեցող ոեւէ անձ չի կրնար անտարբեր մնալ հայ եկեղեցիներու ճարտարապետական համաչափութենէն եւ կատարելութենէն բխող գեղեցկութեան առջեւ եւ չհամակուիլ այդ բոլորին ծնունդ տուած խոր բունկ հաւատքին առթած յուզումով:

Բանախօսը բուն նիւթին անցնելէ առաջ, հակիրճ ակնարկ մը նետեց ուրարտական շրջանէն սկսեալ մինչեւ քրիստոնէութեան հաստատումը Հայաստանի մէջ գոյութիւն առած քաղաքակրթութեան ձգած հետքերուն վրայ: Ապա սահիկներու ցուցադրութեամբ ներկայացուց հայկական գեղեցկագոյն եկեղեցիները, մատուռներն ու վանքերը, կանգ առնելով իւրաքանչիւրին մասնայատկութեան վըրայ:

Այսպէս, խօսելով Գեղարդայ վիմափոր վանքին մասին, դարձեալ յիշեց Վասիլի Կրոսմանի հետեւեալ խորհրդածութիւնը. «Գեղարդը, ժայռին մէջ փորուած, քարէն բխած հրաշք մըն է: Այս հրաշքը երեսուն տարուան մէջ իրագործուած է մարդու մը կողմէ, որ ո՛չ միայն հսկայական տաղանդ մը ունէր, այլեւ ունէր հաւատք մը անսահման: Լերան մէջ քանդակելով ներդաշնակ, մեծածաւալ եւ շնորհագեղ տաճար մը, խարիխին վրայ ան արձանագրեց միայն. - Ձեր աղօթքներուն մէջ յիշեցէք զիս»:

Հայր Փոնսէ երկարօրէն խօսեցաւ նաեւ հայ ճարտարապետութեան ճառագայթումին եւ Արեւմուտքի արուեստին վրայ ունեցած ազդեցութիւններուն մասին: Յիշեց Josef Strzygowski-ի կոթողային ուսումնասիրութեան (2) կարեւորութիւնը այդ ուղղութեամբ եւ Auguste Choisy-է (3) փոխարեալ քարտէզի մը վրայ ցոյց տուաւ այն ճամբաները որոնցմէ անցնելով հայ ճարտարապետութեան յատուկ տարբեր վաճառականներու եւ արուեստագէտներու ձեռքով տարածուած են Ռուսաստանի մէջ, բարձրացած մինչեւ Սկանտինաւեան ցամաքամաս, եւ հոնկէ ալ իջած՝ Անգլիա, Իրլանտա եւ Նորմանտիա: Նմանօրինակ ազդեցութիւններ ուրիշ ուղղութիւններով տարածուած են Պալքաններէն մինչեւ Հռենոսեան աւազան, եւ կամ Եգիպտոսէն մեկնելով եւ Հիւսիսային Ափրիկէն կտրելով մտած՝ Գաթալոնիա եւ Ֆրանսա:

Իբր օրինակ, ի մէջ այլոց ցոյց տուաւ նկարը Սպանիոյ Սամորա (Zamora) քաղաքին Սան Փետրօ Եկեղեցիին խոյակներէն մէկուն քանդակը, որուն վրայ Դանիէլ մարգարէն ներկայացուած է գլխիվար զգետնուած երկու առիւծներու միջեւ, յար եւ նման Ախթամարի Եկեղեցիին մէկ քանդակին, որ իր կարգին ներշնչուած ըլլալ կը թուի Սումերական դիւցազն Կիլկամեշի մէկ քանդակէն, յիշատակուած Եուրկիս Պալթրուշայթիսի կողմէ (4):

Ծանօթ է թէ հայ եկեղեցիներու վերաբերեալ յատակագիծեր չեն պահուած մեր հին ձեռագիրներուն մէջ: Բայց Հայր Փոնսէ լուսարձակով ցոյց տուաւ Լէոնարտօ տա Վինչիի ձեռքով ուրուագծուած հայկական եկեղեցիներու յատուկ յատակագծեր, յիշատակուած՝ Josef Strzygowski-ի ուսումնասիրութեան մէջ(5), ինչ որ հեղինակին ենթադրել տուած է թէ տա Վինչի հետաքրքրուած է նաեւ հայկական ճարտարապետութեամբ, ուզելով քառախորան գմբեթածածկ եկեղեցիներու շինարարական թեքնիքը օգտագործել Վատիկանի Ս. Պետրոս Մայր Տաճարին կառուցման համար:

Անցնելէ առաջ մանրանկարչութեան, բանախօսը ցոյց տուաւ նաեւ նկարներ խաչքարերէ, ուշադրութիւն հրաւիրելով անոնց քանդակներուն ասեղնագործական նրբութեան վրայ: Յետոյ ներկայացուց բաւականաչափ մանրանկարչական գոհարներ ալ, Էջմիածնայ Հնօրեայ Աւետարանէն սկսեալ մինչեւ Կիլիկեան շրջան: Եւ երբ վերջաբան կարդաց Ֆրանսերէնի թարգմանեալ հատուածներ Ներսէս Շնորհալիի «Որբ Եղեւնոյ»էն եւ նաեւ «Նարեկ»էն:

Բարձրորակ բանախօսութիւն մը, որմէ խորապէս տպաւորուեցան ներկաները, որոնց մէջ ոչ-Հայեր չէին պակսեր: Մեկնելէ առաջ բոլորն ալ հիւրասիրուեցան cocktail-ի սեղանի մը շուրջ:

***

Հայ ժողովուրդի անցեալի ստեղծագործութիւններէն ամէնէն արժէքաւորը եւ ամէնէն ուշագրաւը միջնադարեան եկեղեցական ճարտարապետութիւնն է անշուշտ, քանի որ ճարտարապետութեան լեզուն համամարդկային ըլլալով, հասկնալի է բոլորէն: Հայ շինարարները ստեղծեր են հազարաւոր մեծ ու փոքր աղօթավայրեր, բոլորն ալ իրարմէ տարբեր՝ իրենց մանրամասնութիւններուն մէջ, բայց բոլորն ալ հաւատարիմ՝ ազգային դարաւոր, հաստատ ոճի մը, ոճ որ իր աղբիւրը կը գտնէ քրիստոնէական խոր ու անսահման հաւատքի մը մէջ:

Ակներեւ է թէ, հայ եկեղեցիները հաւատքի արտայայտութիւններ են ամէն բանէ առաջ, եւ լաւ կ'ըլլայ որ քրիստոնէութեան հաստատման 1700-ամեակի հանդիսութիւններուն ընթացքին այս կէտն ալ վեր առնուի հասկցողներու կողմէ, արժանավայել կերպով:

Որովհետեւ, մասնաւորաբար սովետական շրջանին, հայ եկեղեցիները ուսումնասիրուեցան իբր շինարուեստ միայն, իբր պատ, սիւն, կամար, գմբեթ կամ շինութեան թեքնիք, այսինքն՝ պատմական յուշարձան, անոնց ոգեկան էութիւնն ու իմաստը զանց առնելով:

Արդէն, հարց կը ներկայանայ թէ, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ ճարտարապետական նըման գոհարներ ստեղծագործող հաւատքով մը տոգորուած ժողովուրդի մը շառաւիղները, ժամանակի ընթացքին իրենց հաւատքը կորսնցնելով դարձան լոկ նիւթական շահու հետամուտներ:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

---

(1) Vassili Grossman — «La Paix soit avec Vous», Ed. de Fallois, 1989 «*Notes de Voyage en Arménie*».

(2) Josef Strzygowski — «Die Baukunst der Armenier und Europa». Wien 1918.

(3) Auguste Choisy — «Histoire de l'Architecture», 1899. Edition de 1929; Paris, tome II, pp. 84-86.

(4) Jurgis Baltrusaitis — «Art Sumérien, Art Roman», Ed. Ernest Leroux, Paris, 1934, pp. 65-66.

(5) «Die Baukunst...», հատոր Բ., էջ 863-868:

Այս հատուածը որ կը կրէ «Լէոնարտոյի յատակագծերը գմբեթաւոր շինութիւններու մասին» ենթախորագիրը, Ա. մասն է այն գլուխին, որուն խորագիրն է «Հայկական Գմբեթաւոր Շինածեւերու յաղթանակը Եւրոպայի մէջ» (Der Sieg der armenischen Kuppelbauformen in Europa) եւ անշուշտ զերծ չէ որոշ չափազանցութիւններէ:

Տ. Հ.

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԷԿՄԷԿ ԳԻՐՔ ԻՐԵՆՑՄԷ ՈՐՊԷՍ ՅԻՇԱՏԱԿ

Գրելու սիրահար ու մէկ գիրքով երջանկացած մեր բարեկամներէն մէկն ալ Հրանդ Փափազեանն էր, որմէ այսօր գըրադարանիս մէջ մնացած է 1983-ին տըպուած փոքր գրքոյկ մը՝ «Ձիւն աղջիկը»: Ան ամբողջ կեանքի մը ընթացքին եղաւ Գուրուչէշմէի մարդը, իր գործին առընթեր զբաղեցաւ եկեղեցիով ու Կոմիտասի երգչախումբով, կազմակերպեց, վազեց, տքնեցաւ: Այդ աշխատանքներէն ո՛չ մէկ հետք մնացած է այսօր: Բայց որոշ տարիքէ մը վերջ երբ ինձմէ ալ քաջալերուելով սկսաւ յօդուածներ ու պատմուածքներ ստորագրել, կարծես ուրախութեան նոր դուռ մը բացուեցաւ անոր առջեւ եւ այդ ուրախութենէն ահաւասիկ մնաց գըրքոյկ մը: Իմ «Յուշատետր»երուս ամէնէն հաւատարիմ ընթերցողներէն մէկն էր եւ շարունակ կ'ըսէր թէ եթէ ինձմէ նիւթ մը կարդար, կը ներշնչուէր, այդ նիւթին մասին ինք ալ գրելու փափաքը կ'ունենար: Եւ կը գրէր: Կը բերէր ու կը յանձնէր: Լաւ ըրաւ որ ան ալ գրքոյկի մը մէջ հաւաքեց իր այդ գրութիւններուն մէկ մասը: Եւ այդ գործը անշուշտ որ ըրաւ իր կնոջ Էպրուհիին թելադրութեամբ: Ա՛ն էր որ կը քաջալերէր իր ամուսինը որպէսզի գրէ, ա՛ն էր որ ընտրութիւններ կ'ընէր այդ գրութիւններուն մէջէն: Հրանդ Փափազեանին համար ալ աշխարհ մը փուլ եկաւ երբ կորսնցուց իր կողակիցը եւ անկէ վերջ է որ որոշեց հրատարակել գիրք մը, այդ գիրքը կոչեց իր կնոջը ամէնէն շատ սիրած կտորին անունով՝ «Ձիւն աղջիկը»: Հրանդ Փափազեանը այսօր չկայ, բայց կայ անկէ մնացած գիրք մը, եւ այդ գիրքին առաջին էջին վրայ ալ կայ իր սիրելի կնոջը երիտասարդական պայծառ մէկ դիմանկարը: Ձի՞ բաւեր որպէսզի երբեմն յիշուին զիրենք սիրողներու կողմէ:

Եւ ահաւասիկ ուրիշ դէմք մը կը յայտնուի աչքերուս առջեւ: Նկարիչ մը: Նկարիչ Վարդ Հաղըրեան չէ՞ր կրնար մէկէ աւելի գիրքեր հրատարակած ըլլալ, փոխանակ բաւարարուելու «Ջրոյց անդրիին հետ» գիրքով, որ հրատարակուած էր 1986-ին: Երբ զինքը ճանչցայ երիտասարդութեանս ամէնէն խանդավառ շրջանին, ան նկարիչ էր: Ջրաներկի վարպետ մըն էր եւ ունէր գործեր զորս շատ կը սիրէի: Բայց այդ թուականին արդէն ան կը ստորագրէր յօդուածներ շրջանի նկարչական բոլոր ձեռնարկներուն ու աշխատանքներուն մասին: Ան ալ մէկն էր անոնցմէ, որոնք կ'ուրախանան ուրիշ արուեստագէտներու ու արուեստագէտներու յաջողութիւններով ու անոնց մասին խանդավառ գրութիւններ կը գրեն առանց տառապելու որեւէ բարդոյթէ: Վարդ Հաղըրեանի բոլոր այս յօդուածները թաղուեցան, մնացին մամուլի էջերուն մէջ, բայց ան կրցաւ մնայուն բաներ մըն ալ ձգել, երբ, քիչ մըն ալ իր կողակցին, երգչուհի Հայկուհի Հաղըրեանի քաջալերութեամբ սկսաւ գրել պատմուածքներ: Առատ արտադրող մը չէր, բաւական ալ ուշ մնացած էր գեղարուեստական գրականութիւն մշակելու համար, բայց երբ խանդավառութիւնը կարթեց զինքը, ան ալ սկսաւ շարունակ մտածել գրելու մասին: Ամէն անգամ որ խմբագրատուն կուգար ու նոր պատմուածք մը կը յանձնէր ինծի, դիմացս կը գտնէի երջանիկ մարդ մը: Հաղըրեան, որ արդէն յատակ խօսելու որոշ դժուարութիւն մը ունէր, կամ շատ սահուն խօսելակերպ մը չունէր, իր խանդավառ վայրկեաններուն շատ աւելի կը դժուարանար խօսելու, բառերը կուլ կուտար, բառերուն հետ կուլ կուտար նաեւ իր մտածումները, բայց այդ բոլորը չէին արգիլեր որ ես մտնէի անոր ներաշխարհէն ներս ու տեսնէի թէ գրելու իր խանդավառութիւնը ինչպիսի հարուստ գոյներով կը լուսացուէր նկարչական երանգապնակի անոր խսկապէս գեղեցիկ ներկերուն տակ: Եւ օր մը, ան ալ, ինչպէս իր նմանները, մտածեց իր պատմուածքները գիրքի մը մէջ հաւաքելու մասին: Լաւ ըրաւ: Նկարիչներու նկարչական գործերը, նոյնիսկ եթէ դիմանան ժամանակի դէմ, նոյնիսկ եթէ պահուին արուեստասէրներու կողմէ, դատապարտըւած են մէկ հոգիի պատկանելու: Այն քանի մը գեղեցիկ ջրաներկները որոնք տանս մէջ մնացած են Վարդ Հաղըրեանի սիրելի վրձինէն, միա՛յն ինծի կը պատկանին, միայն ե՛ս եմ որ կը տեսնեմ զանոնք, կամ թերեւս կը տեսնեն նաեւ քանի մը բարեկամներս: Բայց Հաղըրեանի «Ջրոյց Կիսանդրիին Հետ» գիրքը կրնայ բոլորին պատկանիլ, բոլորին կողմէ կարդացուիլ: Ուրեմն կ'ըսեմ հետեւեալը. ամէն արուեստագէտ, նկարիչ, քանդակագործ, յօրինող կամ վիրթիւօզ, իր բուն գործին առընթեր, պէտք է նաեւ գրէ: Պէտք է գրելու մասին մտածէ, գրելու վարժութիւն ձեռք բերէ: Ամէն մարդ գեղարուեստական գրող չի կրնար ըլլալ, բայց ոմանք վկայութիւններ ու ապրումներ կրնան թողուլ նաեւ գրաւոր կերպով:

Այդպէս չըրա՞ւ յօրինող ու երաժիշտ Յարութիւն Հանէսեանը: Ո՞ր երաժիշտը չէր ճանչնար Յարութիւն Հանէսեանը, որ նուիրուած էր երաժշտական գործեր յօրինելու դժուար ու քիչ մըն ալ ապերախտ աշխատանքին: Որքա՞ն կրցաւ կենդանի նուագի վերածել թուղթի վրայ գրուած իր յօրինումները: Երաժշտական փոքրիկ խումբերը զորս կարմեց, որքա՞ն կրցան երաժշտասէրներու մտքին մէջ թողուլ մնայուն տպաւորութիւններ: Մինչեւ իսկ ձայներիզ մը զոր ան հրապարակ հանեց իր նուագով, մշուշոտ պատկեր մը կուտայ իր աշխատանքէն: Բայց 1984-ին ծնունդ տուաւ ու ինձմէ հրատարակութիւնը խնդրեց իր «Կենսագրական յուշեր» անուն գիրքին, որ հրատարակուեցաւ 1984-ին: Ան ալ իրմէ բան մը թողուց բոլոր անոնց որոնք կը սիրեն երբեմն նայիլ իրենց գրադարաններուն մէջ հոն անցեալէն բան մը փնտռելու ու վերակենդանացնելու համար:

Ռ. Հ.

PUBLICATIONS
REÇUES

DECOUVERTE
D'UN TEXTE ALBANIEN
UNE LANGUE ANCIENNE DU CAUCASE
RETROUVEE
par MM. ZAZA ALEKSIDZÉ
et JEAN-PIERRE MAHÉ

Académie des Inscriptions et Belles-Lettres (Comptes-rendus des séances de l'année 1997 Avril-Juin)

Paris, Diffusion de Boccard :
11, rue de Médicis

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԷ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ, Հոկտեմբեր 1-ին իր մահկանացուն կնքած է տոքթոր Խոսրով Պարթեւեան: Ողբացեալը ծնած էր Պէշիկթաշ, յաճախած Օրթագիւղի Թարգմանչաց Նախակրթարանը, շրջանաւարտ էր Սէն-Ժոզէֆ լիսէէն, ապա որպէս բժիշկ վկայուած Պոլսոյ Բժշկական Համալսարանէն: Հակառակ իր մասնագիտութեան, Տոքթոր Պարթեւեան իր ապարէզին զուգահեռ տասնամեակներ վարած է ուսուցչական պաշտօն: 27 տարի կենսաբանութիւն, տըրաբանութիւն, երկրաբանութիւն դասաւանդած է Խասեան, Տատեան, Սաքըզաղաճի Անարատ Յղութիւն, Տամ տը Սիոն վարժարաններուն մէջ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՖԻԱՅԻՆ ՆԵՐԿԱՅԷՆ

Թուրքիոյ իշխանութիւններուն եւ մաֆիական խումբերու կապը նոր չըլլալով հանդերձ, վերջերս մամուլը գրեթէ աննախընթաց թափով տեղ կու տայ անոր: «Մոնտ»ի Հոկտ. 1-ի թիւին մէջ Մարի Ժեկօ եւս ծաւալուն յօդուածով մը կ'անդրադառնայ նոյն կապին:

Նախ կը յիշէ Սուսուրլուքի ճամբուն վրայ 1996 Նոյեմբերին տեղի ունեցած երթեւեկի արկածին որ պատճառ եղած էր մաֆիա - պետութիւն յարաբերութիւններու յայտնութեան: Արկածին զոհերէն մէկը ծայրայեղ ազգայնամոլ գորշ գայլերու կազմակերպութենէն Ա. Չաթլըն էր, երկրորդը Պոլսոյ ապահովութեան փոխ-նախագահը, իսկ նախկին վարչապետ Թ. Չիլլէրի կուսակցութենէն երեսփոխան մըն ալ ծանրօրէն վիրաւորուած էր: Իսկ ինքնաշարժին մէջ գտնուած էին ոստիկանական քարտեր, դիւանագիտական անցագրեր:

Վերապրող երեսփոխանը ծագումով քիւրտ էր, կը ղեկավարէր կառավարութեան մօտիկ յատուկ ուժեր որոնք կը գործէին քրտական բախումներու շրջանին մէջ: Այդ գօտին նաեւ թմրեցուցիչ մաքսանենգութեան մենակէտ կը նկատուէր ու կարեւոր բաժին ունէր այն ցանցին մէջ թէ Եւրոպայի մէջ ձեռք անցած հերոյինին 75%-ը Թուրքիա պատրաստուած էր:

Արկածին զոհերէն առաւել ուշագրաւն էր Ա. Չաթլըն որուն անունը խառնուած էր Յովհ. Պօղոս Բ.-ի դէմ գործուած մահափորձին, Ինթերփոլին կողմէ կը փնտռուէր իբրեւ թմրեցուցիչի մաքսանենգ եւ որ թրքական գաղտնի սպասարկութեան կողմէ գործածուած էր ԱՍԱԼԱ-ի դէմ պայքարին ընթացքին: 1984-ին Փարիզի մէջ ձերբակալուած էր, ապա յանձնուած Զուիցերիոյ ուր եօթը տարուան պատապարտուած էր թմրեցուցիչի մաքսանենգութեան մեղադրանքով: 1990-ին փախուստի դիմած ու Թուրքիա վերադարձած էր կեղծ անցագրով մը: Հոն մեծամեծ գումարներ չորթած էր, սպանութիւններու մէջ դեր կատարած, մինչեւ որ մատնահետքերը, գտնուած էին խաղաղաններու միրոջ մը սպանութեան զէնքին վրայ. այս վերջինը գործունէութիւն կը տանէր մինչեւ Ատրպէյճան եւ Թիւրքմէնիստան: Անոր յաճախորդներէն էր Հ. Ալիեւի որդին որուն մասին լսուեցաւ թէ խաղամոլութեամբ միլիոնաւոր տոլարներ պարտք կուտակած էր նոյն անձին:

Այս գործունէութեան բացայայտումները յաճախ արընչուեցան Թ. Չիլլէրի ամուսնին, որոնք սակայն միշտ ձեւը գտան դատական դատապարտումէ. զերծ մնալու:

Պարզուած կացութեան մասին շատ պատկերալից է Մարդկային իրաւանց ընկերակցութեան նախագահ Ա. Պիրտալի արտայայտութիւնը թէ «Թուրքիոյ մէջ ոճրագործները փողոցը կը շրջին, մինչ մտաւորականները բանտի ճաղերուն ետեւն են»: Այս յայտարարութիւնը ան կատարած էր անցեալ Մայիսին իր գրասենեակին մէջ ոճրափորձէ մը ծանրօրէն վիրաւոր վիճակով փրկուելէ ետք: Ոճրափորձին առնչութեամբ ձերբակալուած երկու երիտասարդներ խոստովանած էին թէ մարզուած են Պոլսոյ մօտիկ զօրանոցի մը մէջ, սպայի մը հսկողութեան տակ: Անոնք խօսած էին նաեւ «կանանչ» ծածկանունով մէկու մը մասին որ պետութեան կողմէ կը գործածուէր ոչ օրինական գործողութիւններու համար: Իրեն կը վերագրուէին երկու տասնեակ ոճիրներ որոնց բացայայտումը վարկաբեկող էր պետութեան հեղինակութեան համար:

Դարմանելու համար կացութիւնը ներկայի վարչապետը 1997-ի վերջաւորութեան ձեռնարկեց «մաքուր ձեռքեր»ու գործողութեան մը: Մանաւանդ որ յաջորդական յայտնաբերումներ ժողովուրդը կը մղէին աւելի ու աւելի նախընտրելու կրօնամէտ կուսակցութիւնը: Նոյն ատեն ձերբակալուեցան գաղտնի սպասարկութիւններու տասնեակ մը դէմքեր որոնք կեղծ թուղթեր հայթայթողներ էին: Նոյնիսկ պաշտօնազրկուեցաւ ՄԻԹ-ի տնօրէնը, որուն նախորդը պարտականութիւնը ձգած էր Փրանսայի դեսպան կարգուելու համար:

Այս բոլորին յաջորդեց մաֆիայի մեծագոյն պետերէն նկատուած Ա. Չաքըճըի ձերբակալութիւնը Նիսի մէջ, անցեալ Օգոստոսին: Ան եւս ունէր դիւանագիտական անցագիր մը, տրուած՝ թրքական գաղտնի սպասարկութեան կողմէ: Կը վայելէր Թուրքիոյ բարձրագոյն հեղինակութիւններու հովանաւորութիւնը: Ասոր յաջորդեց ձայնասփռումը հեռաձայնի արձանագրուած խօսակցութեան մը զոր ունեցած էր Չաքըճը մենաշնորհներու նախարարին հետ, զայն «եղբայր» կոչելով, այդ խօսակցութեան ընթացքին մաֆիայի պետը հարց կու տար թէ ինչու պարոն Եըլմազը (վարչապետը) ձերբակալման հրամանագիր տուած էր իրեն համար, մինչ միեւնոյն ատեն զլուշացուցած էր ձերբակալուելու վտանգին դէմ:

Նախարարը անմիջապէս պնդեց թէ սարքովի բան էր ձայներիզը, ընդունելով հանդերձ թէ հեռաձայնի վրայ եօթը խօսակցութիւն ունեցած էր Թուրքիոյ ամէնէն փնտռուած չարագործին հետ: Սակայն, տեղի տալով համախոհութեան կառավարութեան քայքայումի վտանգին առջեւ, հրաժարեցաւ: Անկէ ի վեր նման ձայներիզներ հրապարակուեցան, ծանրագոյն ամբաստանութեան տակ ձգելով Ներքին գործերու նախկին նախարարուհին եւ Թ. Չիլլէրը: Եւ Չաքըճը կը շարունակէ պնդել թէ տասնեակ անգամներ հեռաձայնի խօսակցութիւն ունեցած է ներկայի վարչապետին հետ երբ ան ընդդիմադիր դիրքի վրայ կը գտնուէր:

ՔԱՂՀԱՆ

ԶՈՒԳՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԸՆԴ ՄԷՋ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻՑ
ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ
Ե Ւ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՆՁԻՆ Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆԻ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԳԱՆՁԵՐՈՒ

Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 5-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին կնքուեցաւ առաջին քայլը այն համաձայնագրին, որ զոյգ քաղաքներու զուգորդութեան սկիզբ կու տար, արուեստի, գեղարուեստի, քանդակի հիմնարկներու միջեւ:

Մխիթարեան Միաբանութեան, մօտ ծընած այս գաղափարը, անմիջական արձագանգ կը գտնէր զոյգ ակադեմիաներու տնօրէններու մօտ, եւ արդէն տարին չբոլորած, այսօր, Մուրատ - Ռափայէլեան Վարժարանի տնօրէնութեան գրասենեակին մէջ, իրականութիւն կը դառնար պաշտօնական ստորագրութեամբ երեք կողմերու:

Վենետիկի ակադեմիայի կողմէ ներկայ էր, նոյն ինքն տնօրէնը, փրոֆ. Թոնի Թոնիաթօ, ընկերակցութեամբ հաստատութեան քարտուղարութեան: Երեւանէն ժամանած էր Պր. Արամ Իսաբեկեան, Պետական Հիմնարկի տնօրէնը, Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ կը ստորագրէր, հանդիպումին գլխաւոր կազմակերպիչը՝ Հ. Յարութիւն Վրդ. Պզտիկեան:

Այս յուզիչ եւ խրախուսիչ հանդիպումին ներկայ էին նաեւ վենետիկցի միջազգային նկարիչ Լուտովիկօ տէ Լուիճի, քաղաքիս ակադեմիայի Հայ ուսանողները, ազգայիններ եւ խալացի բարեկամներ:

Պաշտօնական դարձնել զուգորդութիւնը պատմական այս զոյգ քաղաքներու, Վենետիկի որ հայ մշակոյթի օրրան կրնայ համարուիլ, եւ Երեւանի որ ծնունդ առած է Իտալիոյ մայրաքաղաք Հռոմի հետ, մօտաւորապէս, կը նշանակէ մշակութային գետնի վրայ սերտ գործակցութիւն մը ստեղծել ծանօթացնելու երկու երկիրներու մշակոյթը փոխադարձաբար, ցուցահանդէսներով, աշակերտներու եւ ուսուցիչներու փոխանակութեամբ, գիտելիքներու փոխանցումով, եւայլն:

Պր. Արամ Իսաբեկեան, իմաստնալից խօսքերով ներկայացուց այն բոլոր կարելիութիւնները որ նման զուգորդութիւն մը կ'ընձեռէ. նոյնը հաստատեց փրոֆ. Թոնիաթօն եւ Հ. Պզտիկեան հաւաստեաց որ Մխիթարեան Միաբանութիւնը ջանք պիտի չխնայէ որ նման օգտակար ձեռնարկները յաջողութիւն գտնեն, յօգուտ Հայրենիքի վերականգնումին:

Վենետիկ
Հոկտեմբեր 5, 1998

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԱՄԵԱՅԻՆ

Պրիւսէլի բանաստեղծութեան երկամեային այս տարի Սեպտ. 3-7 մասնակցած է Հայաստանէն Մարինէ Պետրոսեան: Կազմակերպուած ընթերցումներուն ինք եւս ներկայ եղած ու հայերէնով կարդացած է իր տողերէն, իսկ բանաստեղծ-թարգման Վահէ Կոտէլ իր կարգին կարդացած է անոնց ֆրանսերէն թարգմանութիւնները:

Երկամեայի աւարտին, այս տարուան մրցանակը տրուած է աւստրիացի բանաստեղծուհի Էլզա Այխինկըրի:

Հինգօրեայ բացակայութիւնը իր հայրենիքէն, համեմատականի մը առիթ կու տայ Մ. Պետրոսեանի որ վերադարձին երբ կը մտնէ Գրողներու Տուն, ուժգին ցնցում մը կ'ունենայ: Հեռուցնելով որ երբ եղած կառոյցները չեն գործեր նորը պէտք է ստեղծել, բանաստեղծուհին հարկաւոր կը նկատէ որ բանաստեղծութեան հայկական տուն մը հիմնուի. «թող փոքր լինի, բայց նրանում շնչել կարենաս»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ
ԿԱՄ
ԲԵՐԱՅԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ
ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Ե.
ԿԱՐՈՒՀԻՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. _ Ի՞նչ լուր տեսնենք, երեւդ կը խնդայ կոր:

ԱՇԽԷՆ. _ Հարկաւ պիտի խնդայ ... գործը բռնեցինք:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. _ Ինչպէ՞ս...

ԱՇԽԷՆ. _ Տոքթորը մեր ձեռքին մէջն է, այսօր եթէ ուզենք կրնանք նշանը նստիլ տալ ... միայն թէ 50 ոսկի պիտի տաս:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. _ Ո՞րու, ինչո՞ւ համար...

ԱՇԽԷՆ. _ Զարմանալի՛ հարցում, որո՞ւ պիտի տաս, հարկաւ ինծի տալու չես, այլ Ագապի հանըմին ղուլըը կը սպասէ կոր:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. _ Միա՞սին եկաք:

ԱՇԽԷՆ. _ Ինչ ընեմ, հետս բերել չուզեցի, բայց օձիքս չթողուց...

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. _ Բայց նախ սա եղածը պատմէ՛ յետոյ դրամի խնդիրը կարելի է կարգադրել:

ԱՇԽԷՆ. _ Եթէ կ'ուզես ինքը հոս բերեմ թո՛ղ տեղնի տեղօք պատմէ:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. _ Այդ աւելի աղէկ կ'ըլլայ:

Աշխէն դուրս կ'ելլայ ու վայրկեան մը ետքը կը վերադառնայ Ագապի տուտուին հետ:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. _ Հրամմէ՛ մայրիկ, եկուր նստէ՛ նայինք, ինչպէ՞ս ես աղէ՞կ ես ... սիկարա մը կը ծխե՞ս:

ԱԳԱՊԻ. _ Էյ հատ մը խմեմ ... փա՛ռք Աստուծոյ զաւակս աղէկ հանգիստ եմ, ինչպէս դուն ալ աղէկ ես:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. - Շնորհակալ եմ, աղէկ եմ:

ԱԳԱՊԻ. _ Աստուած աւելի աղէկ ընէ՛:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. _ Է՛յ ի՞նչ ըրիր նայինք քեզի յանձնուած գործը:

ԱԳԱՊԻ. _ Ինչ պիտի ընեմ, պէտք եղածին պէս ըրի, իմ ձեռքէս բա՞ն կը փախչի... շատ յոգնեցայ ամմա, ծայրը բերի:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ (հետաքրքիր). _ Է՛յ, պատմէ՛ տեսնենք:

ԱԳԱՊԻ. _ Պատմեմ զաւակս, բայց մեր յոգնութիւնը պարապը չերթայ:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. _ Ատ ի՞նչ խօսք է ... ես ուրիշին իրաւունքը ուտող մարդ չեմ ... Նոյնիսկ քեզի կանխիկ դրամ վճարեցի, երեւդ անգամ չտեսած:

ԱԳԱՊԻ. _ Ողջ ըլլաս, այնպէս է բայց ինչ գիտնամ, հիմակուան մարդիկը անճարի են, գործերնին տեսնալնէն ետքը ա՛լ փարա տալ չեն ուզեր:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. _ Ես այդ տեսակ մարդերէն չեմ:

ԱՇԽԷՆ (միջամտելով). _ Կարկամեան էֆէնտին անանկ մարդ չէ, խօսքին տէրն է:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. _ Հիմա մեր պայմանը ի՞նչ էր դրամին կէսը առաջ պիտի տայի կէսն ալ ետքը, այնպէս չէ՞ ... ըսել որ 25 ոսկի կ'ուզես ... պատմէ պատմելիքդ ու դրամդ ա՛ռ, հոս պատրաստ է:

ԱԳԱՊԻ (դժգոհ կերպարանքով մը Աշխէնին դառնալով). _ Տեսա՞ր մի եղածը:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. _ Ի՞նչ է եղեր որ...

ԱԳԱՊԻ (միշտ խօսքը Աշխէնին ուղղելով). _ Մեր խօսքը աստա՞նկ էր:

ԱՇԽԷՆ (քիչ մը շփոթած). _ Այսինքն Կարկամեան էֆէնտին անանկ ըսաւ որ 25 ոսկի առաջ կուտայ 25 ոսկի ալ ետքը:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ (վճռաբար). - Մեր սակարկութիւնը այնպէս էր:

ԱԳԱՊԻ (Աշխէնին). _ Ամմա ես ի՞նչ ըսի:

ԱՇԽԷՆ. _ Դուն ալ ըսիր որ եթէ գործը յաջողցնես՝ բացէն նուէր մը կ'ուզես:

ԱԳԱՊԻ. _ Դուն ալ ըսիր որ «այդ նուէրը ինծ գիտցիր» անանկ չեղա՞ւ, աղջիկս, նայէ՛ վերը Աստուած կայ, իրարու սուտ չխօսինք:

ԱՇԽԷՆ. - Սուտ խօսելիք բան չկայ, իրա՛ւ է որ այնպէս ըսի:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. _ Ես այդ նուէրէն լուր չունիմ, բայց ինչ որ է, քանի որ Օրիորդ Աշխէնը իր կողմէն անանկ խոստում մը ըրեր է, ես ալ կ'ընդունիմ ու բացէն բան մը կը վճարեմ ... բայց նախ սա եղածը իմանանք:

ԱԳԱՊԻ. _ Առաջուց գիտցած ըլլաս թէ, ետքէն էվէլ պակաս խօսք չըլլայ:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ (անհամբեր). _ Շատ աղէկ, հասկցանք, սա ըսելիքդ ըսէ՛:

ԱՇԽԷՆ (Ագապիին). _ Երկար մի՛ ըներ, Կարկամեան էֆէնտին խօսքին տէրը մարդ է, քու հախըդ չուտեր:

ԱԳԱՊԻ. - Էֆէնտիմ, երկու - երեք օր, պարապ տեղը, տոքթորին ետեւէն պտըտելէս ետքը, առջի օրը, ցերեկէն ետքը, ժամ երկուքին ատենները, տեսայ որ տանէն դուրս ելաւ եւ Թաքսիմի կողմերը գնաց, Ս. Յարութիւն Եկեղեցիին փողոցը մտաւ, յետոյ դէպի աջ դարձաւ եւ տան մը առջեւ կեցաւ ու դուռը զարկաւ: Ասիկա տեսնելուս պէս հասկցայ քի տոքթորը ետեւն ձեռք տուաւ:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ (միամիտ). _ Բայց ինչո՞ւ այդպէս ենթադրեցիր:

ԱԳԱՊԻ. - Մեղա՛յ ... ատ տունը մատամ Կալիօփիին տունն է ... հինուց գիտեմ:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. _ Կալիօփին ո՞վ է...

ԱԳԱՊԻ. _ Ճանըմ, հոռոմ կնիկ մը... տունը բռնած է, օտա օտա քիրայի կուտայ ... տոքթորին պէս գործ ունեցողներուն:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ (ժպտելով). _ Հասկցայ ... է՛յ, շարունակէ:

ԱԳԱՊԻ. _ Էֆէնտիմ, տոքթորին հոն մտնալը տեսնալուս պէս, ես սկսայ փողոցին մէջ վեր վար պտըտիլ ... էփէյի մը ատենք պտըտեցայ, հէմէն հէմէն երկու սահաթի չափ ... մէյ մըն ալ տանը դուռը բացուեցաւ ու տոքթոր դուրս ելաւ, ետեւէ՛ն ալ կնիկ մը ... է՛յ, կնիկը տեսայ չտեսայ խենթանալս եկաւ...

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ (հետաքրքիր). _ Ինչո՞ւ համար, ո՞վ էր որ...

ԱԳԱՊԻ (գայթակղած դէմքով մը). - Վա՛յ, ասիկա հի՜չ խելքէ միտքէ անցնելիք բան չէր ... իրա՛ւ որ աշխարհը փէք գէշցեր է ... աչքերուս հաւատալս չեկաւ:

(Շար. 25)

XXème ANNIVERSAIRE de la CHORALE SAHAK-MESROP

sous le haut patronage de
SA SAINTETE KAREKINE Ier
Patriache Suprême
et Catholicos de tous les Arméniens

sous la présidence d'honneur de
Madame CATHERINE TRAUTMANN
Ministre de la Culture
et de
Monsieur ROLAND CHAROYAN
Ministre de la Culture
de la République d'Arménie

CONFERENCE
«Création
de la Notation Arménienne
et les Cantiques»
par
KHATCHIG YILMAZIAN

Chants interprétés par
Ani YILMAZIAN
Carmen TCHILINGUIRIAN
Noubarig DERMINASSIAN
Murat MEREMETCI

Samedi 17 Octobre à 21 heures

Centre Culturel «Sahak-Mesrop»
Salle *«Ardzrouni Tcherpachian»*
339, avenue du Prado —
13008 MARSEILLE

CONCERT DE CHANT ET DE MUSIQUE ARMENIENS

AU PROFIT DE L'ECOLE
«TARKMANTCHATZ»
D'ISSY
ET DES MUSICIENS D'ARMENIE

Dimanche 11 Octobre à 18 heures

dans la salle de l'Ecole Tarkmantchatz
19, sentier des Epinettes,
Issy-les-Moulineaux
M° Mairie d'Issy
Bus: 169, arrêt: Défense-Egalité

HERMINE YERITZIANTZ
(soprano)
et
KAMERA, Quatuor à cordes
de VANADZOR (Arménie)

Oeuvres de :
Kalantarian,
Ganatchian,
Komitas...

Participation aux frais: 80 F.
Elèves moins de 12 ans: 50 F.

Renseignements & réservations :

Tél. : 01. 46. 45. 60. 55.

L'ASSOCIATION
SAINTE-CROIX-DE-PARIS
vous invite à visiter
dans la Cathédrale Arménienne
Catholique Sainte-Croix-de-Paris
(13, rue du Perche ParisIIIe —
l'entrée se fait par l'église)

L'EXPOSITION
«IMPRESSIONS D'ARMENIE»

Conçue et réalisée par
Bétarice KASBARIAN-BRICOUT
avec des photographies de
Jacques BRICOUT
Projection d'une vidéo
Présentation et vente du livre :
«A la découverte de l'Arménie»
les samedis 10 et 17 octobre,
de 17h à 20h
les dimanches 11 et 18 octobre,
de 13h à 19h.
— Entrée libre —
M° Filles du Calvaire / Rambuteau.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 10, տօն է Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետացն՝ Մեսրոպայ, Եղիշէի, Մովսիսի Քերթողին, Դաւթի Անյաղթ փիլիսոփային, Գրիգորի Նարեկացւոյն եւ Ներսեսի Կլայեցւոյն:

Տօն է ազգային եւ եկեղեցական՝ ի յիշատակ գիւտի Նշանագրացն Հայոց եւ թարգմանութեան Սուրբ Գրոց:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 11, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութեան օրն է:

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ եկեղեցւոյս վախճանեալ հոգեւոր հովիւներու, հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9-ին:
Պատարագ ժամը 10-ին:

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սէն-Ժերոմի եւ Շրջակայքի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ որ Եկեղեցւոյ հիմնարկութեան 68-րդ եւ օծման 65-րդ գոյգ տարեդարձի հանդիսութիւնները տեղի պիտի ունենան՝ Հոկտեմբեր 11-ին, Կիրակի օր:

Այս առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն հոգիներուն համար՝ Եկեղեցւոյ գլխաւոր հիմնադիր եւ բարերար, երջանկայիշատակ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԱԼԱՔԵԱՆԻՆ

Հոգեւոր Հովիւներուն, Սարկաւագներուն, Հիմնադիրներուն, Շինութեան Յանձնախումբի, Թաղական Խորհուրդի, Օժանդակ Տիկնանց Միութեան անդամ-անդամուհիներուն եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյապէս կամ ֆիզիքապէս սատարած են Եկեղեցւոյ եւ առ յաւէտ բաժնուած են մեզմէ:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Ներկայ կ'ըլլայ 13-րդ եւ 14-րդ Թաղամասերու նորընտիր քաղաքապետը՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Հանդիսութիւններու եւ Մատաղի բաշխումին կը յաջորդէ գինեձօն մը Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Մատաղի մասնակցութեան փափաքողները կրնան դիմել Թաղականութեան:

PARIS - EREVAN - PARIS
à partir de
3050 F

Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil —
75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 96. 10. 10;
Fax : 01. 42. 96. 18. 77

SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté —
69003 LYON
Tél. : 04. 78. 60. 13. 66;
Fax : 04. 78. 60. 92. 26.

Demandez notre brochure
pour des séjours individuels
et en groupe.

Ն Կ Ա Տ Ի
Ո Ւ Ն Ե Ն Ա Լ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի
ՃՈՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 14-ին:

Տեղեկութեանց համար.
01. 41. 79. 43. 48

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La *Section «Archag DJAMALIAN»*
de Décines
organise sa
TRADITIONNELLE
Soirée BEUREG
le Samedi 17 Octobre
à 20 heures 30
à la Maison de la Culture Arménienne
de Décines

Prix du repas : 70 F.
Renseignements & réservations :
au : 04. 78. 49. 19. 44

DANSE ARMÉNIENNE A L'UGAB

REUNION D'INFORMATION
ET INSCRIPTION
LE LUNDI 12 OCTOBRE à 20 h 30
La troupe de danse arménienne
«BAIDZAR»
de l'UGAB recherche des danseurs
et des danseuses pour la création
de son nouveau spectacle.
Répétitions les lundis soirs à 20h30
au Centre Culturel «A. Manoogian»
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS
Tél. : 01. 30. 60. 06. 36.

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Après leurs éclatants succès
à Alfortville
durant la Saison 97-98

La M.C.A. vous invite à retenir
dès maintenant votre

Soirée Théâtre

du VENDREDI 16 OCTOBRE à 20h45

avec
la *COMPAGNIE NAREG DOURIAN*

dans
«L'EXTRA TERRESTRE»

Salle des Fêtes, rue Voltaire

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél. :01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

DATES A RETENIR

RETENEZ DES MAINTENANT
LES DATES DES
5 et 6 DECEMBRE
pour
LA GRANDE BRADERIE DE NOEL
de
CHENE FRANCE

Nouveau à l'UGAB
ATELIERS D'ENFANTS
Les mercredis : 14h30 — 17h

Travaux manuels
Initiation au solfège
sur des instruments de base
Cours de piano

Age : à partir de 4 ans

Frais de participation : 650 F par an

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 PARIS
— Tél. : 01. 42. 27. 12. 26 —

U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille

séjour de ski à Avoriaz

CAPITALE INTERNATIONALE DE TOUTES LES GLISSES
Si tu souhaites réveillonner sur les montagnes enneigées,
rejoins-nous à AVORIAZ
du samedi 26 décembre au samedi 2 janvier
Lors de ce séjour exceptionnel de 6 jours, 7 nuits, tu seras hébergé en **résidence Maeva**, située au pied des pistes, dans des appartements entièrement équipés pour 4–5 personnes.
Au prix unique de **1 9 5 0 F.**

Prestations incluses dans le prix:
- L'hébergement en pension complète — linge de lit fourni;
- Le pot d'accueil + les animations;
- Le forfait remontées mécaniques de 6 jours + l'assurance;
- Une carte «Réductions» pour tes entrées en boîtes, bars...

Nous te proposons aussi en supplément:
◆ *Pour le voyage* : un aller-retour Marseille-Avoriaz en car pour 290 F
◆ *Pour le matériel* :la location des skis-bâtons-chaussures à la station pour 350 F.

Tes contacts :
— Pour Marseille:
U.G.A.B. au 04 91 22 10 45 — 327, Bd Michelet — 13009 Marseille
Les places sont limitées, alors réserve **avant le 30 OCTOBRE.**

U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille

U.G.A.B. Paris — U.G.A.B. Jeunes

Date à retenir

SAMEDI 12 DECEMBRE à 20 h 30
Cathédrale
Sainte-Croix des Arméniens
13, rue du Perche, 75003 Paris
CONCERT
La Chorale «KOGHTAN»
de l'U.G.A.B.
dirigée par HAÏG SARKISSIAN

U.G.A.B. Paris — U.G.A.B. Jeunes

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10-11

SAMEDI - DIMANCHE
10-11 OCTOBRE
1998

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19·484 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.484

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝ Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

Հայաստանի Արտաքին նախարարը որ քանի մը օր է Վիէննա էր ուր կը մասնակցէր Օ.Ա.Հ.Ա.Կ.-ի մնայուն խորհուրդի ժողովին, Փարիզ կը ժամանէ Հոկտ. 11-ին, Կիրակի օր: Յաջորդ օրը նախատեսուած են կարգ մը տեսակցութիւններ Արտաքին նախարար Հ. Վէտրինի, Եւրոպական հարցերու ենթանախարար՝ Փ. Մոսքովիչի, Ազգ. Ժողովի Արտաքին յանձնախումբի նախագահ Ժէք Լանկի հետ:

Վիէննայի ժողովին ելոյթ ունենալով, Հոկտ. 8-ին, Վ. Օսկանեան ծանրացած է գլխաւորաբար երեք կէտերու վրայ՝ եւրոպական ապահովութիւն, Արցախ եւ Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումը: Ինչ կը վերաբերի Արցախի, Արտաքին նախարարը ըսած է թէ Հայաստան տրամադիր է հրաժարելու իր նախապայմաններէն, այսինքն՝ անկախութիւն կամ Հայաստանի կցում եւ Օ.Ա.Հ.Ա.Կ.-ն պէտք է քաջալերէ Ատրպէյճանը որպէսզի ան հրաժարի ինքնավարութիւն շնորհելու իր գաղափարէն եւ փնտռէ այլ լուծում մը:

Տեսնուելէ ետք Աւստրիոյ Արտաքին նախարարութեան բանբեր Ալպէր Ռոհանի հետ, Վ. Օսկանեան ըսած է լրագրողներուն.- «Պէտք է միջին ճամբայ մը գտնենք Ատրպէյճանի հողային ամբողջականութեան եւ Հայերու ինքնավարութեան իրաւունքներուն միջեւ», աւելցնելով թէ բանակցութեանց սկիզբը կախում ունի միայն կողմերու բարիկամեցողութենէն:

Ուրբաթ, Հոկտ. 9-ին, նախքան Վիէննայէն մեկնիլը, Արտաքին նախարարը ներկայ կ'ըլլար Ֆրանց Վերֆէլի («Մուսա լերան 40 օրեր»ուն հեղինակը) յուշարձանի բացման արարողութեան Շիլլէր հրապարակին վրայ, Վիէննայի քաղաքապետին հետ: Կը յաջորդէր ընդունելութիւն մը:

Վ. Օսկանեանի Վիէննա այցելութեան կ'անդրադառնար նաեւ «Միլլիյէթ» Հոկտեմբեր 9-ի իր թիւով եւ կ'ըսէր ի միջի այլոց.-

Հայաստանի Արտաքին նախարարը նշեց թէ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ դեռ չկան դիւանագիտական կապեր, որովհետեւ Թուրքիա չուզեր յարաբերութիւն մշակել Հայաստանի հետ: Ան աւելցուց նաեւ որ պիտի չմասնակցին Օ.Ա.Հ.Ա.Կ.-ի Պոլիս ծրագրուած ժողովին, եւ ատոր պատճառն ալ Թուրքիոյ դիրքորոշումն է: Օսկանեան ըսելէ ետք որ Թուրքիա - Հայաստան յարաբերութեանց մէջ նախ պէտք է նկատի առնել ազգային շահերը, պնդեց որ Թուրքիա դիրք կը բռնէ Ատրպէյճանի կողքին: Անդրադառնալով Ղարաբաղեան հարցին, յիշեցուց թէ Ռուսաստան միջնորդութեան աշխոյժ աշխատանք կը տանի սակայն դեռ յատկանշական առաջարկ մը չէ բերած եւ թէ ցարդ եղած առաջարկները անյարմար գտնուած են կամ Հայաստանի եւ կամ Ատրպէյճանի կողմէ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 8/9)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ «ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՄԵԾ ՄԱՍԸ ԲԱՑԱՅԱՅՏՈՒԱԾ Է»

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի խումբ մը լրագրողներու հետ Հոկտ. 6-ին ունեցած զրոյցին տեսերիզը մաս առ մաս հեռասփռուած է Հանրապետութեան հեռատեսիլէն, Հոկտ. 6-ին եւ 7-ին: Հոն նախագահը ըսած է թէ քաղաքական սպանութիւններուն մեծ մասը բացայայտուած է եւ «մօտակայ ժամանակներում դրանց մեծ մասով կը մտնենք դատարան»:

Ան աւելցուցած է թէ դատախազութիւնը պէտք չէ տուրք տայ ամբոխավարութեան եւ նախքան դատավարութիւնը ամէն ինչ պէտք է յստակ ըլլայ եւ ամէն ինչ ճիշդ. հակառակ պարագային շատ աւելի ծանր հետեւանքներ տեղի կ'ունենան:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄԸ ՍԵՓԱԿԱՆԱՇՆՈՐՀՈՒՄՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Հոկտ. 7-ին, Ազգ. Ժողովին կողմէ սեփականաշնորհումներու ցանկէն շարք մը ձեռնարկութիւններ դուրս հանելու մասին օրինագիծին մերժումը եւ ընդհանրապէս սեփականաշնորհման հարցը կը շարունակեն հայաստանեան քաղաքական կեանքին առաջնահերթ նիւթը մնալ: Օրինագիծին քուէարկութեամբ չընդունուելուն կապակցութեամբ նախագահ Ռ. Քոչարեանի մօտեցումները լրագրողներուն հաղորդած է իր բանբերը Կ. Արզարեան: Նախագահը ըսած է թէ բոլորովին կողմնակից է սեփականաշնորհումէն առաջ տուեալ հարցին Ազգ. Ժողովին կողմէ քննարկման ենթարկուելուն, քանի որ այս վերջինին իրաւասութեանց մաս կը կազմէ վերահսկողութիւնը: Բայց ինք դէմ է որ նման քննարկումներ ըլլան սեփականաշնորհումէն յետոյ, որովհետեւ նախագահին կարծիքով ատիկա մեծ վնասներ կը հասցնէ ներդրումներու քաղաքականութեան: Ռ. Քոչարեան իր գոհունակութիւնը յայտնելէ ետք Ազգ. Ժողովին քուէարկութեան արդիւնքին մասին, աւելցուցած է թէ երեսփոխաններու որոշ խումբ մը կը փորձէ արհեստական խոչընդոտներ ստեղծել արտաքին ներդրումներու առջեւ եւ այդպէսով կ'ուզէ կասեցնել Հայաստանի տնտեսական զարգացման ընթացքը:

***

ԹԱՍԻՍ-էն 600 ՀԱԶԱՐ ԷՔԻՒ

ԹԱՍԻՍ ծրագրի շրջանակին մէջ, Եւրոպայի Միութեան վիճակագրութեան Գրասենեակը՝ Էօրօսթաթ, 1998-99 տարեշրջանին համար որոշած է 600 հազար էքիւ յատկացնել Հայաստանի Վիճակագրութեան եւ Վերլուծութեան Նախարարութեան:

***

ԱՇՆԱՆ ԶՕՐԱԿՈՉԸ՝ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻՆ

Նախագահ Քոչարեանի, Հոկտ. 7 թուակիր հրամանագրին համաձայն աշնան զօրակոչը կը կատարուի Հոկտեմբեր - Դեկտեմբեր ամիսներուն: Այս ժամանակահատուածին մէջ կը զօրակոչուին բոլոր այն երիտասարդները որոնք կ'աւարտեն 18 տարեկանը, ինչպէս նաեւ այն անձերը որոնց ստացած յատուկ արտօնութեան պայմանաժամը վերջ կը գտնէ:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հոկտ. 7-ի իրիկունը, Կապանի մշակոյթի կեդրոնին մերձակայ հրապարակին վրայ տեղի ունեցած է Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան կազմակերպած հանրահաւաքը «Համերաշխութիւն ռուսաստանեան բողոքի ցոյցին» կարգախօսով: Ելոյթ ունեցողները բուռն կերպով քննադատած են Խորհ. Միութեան փլուզման պատճառ եղողները եւ անդրադառնալէ ետք ներկայի ընկերային հարցերուն մտահոգականութեան կոչ ուղղած են որպէսզի իրենց միանան: Հանրահաւաքը որուն մասնակցած են 300 հոգի, ընդհատուած է անձրեւին պատճառով:

Ո՞Վ Է Ճ. ՀԱՆՍՄԱՆ ՈՐ 10 ՄԻԼԻՈՆԻ ՎԱՐԿ ԲԱՑԱՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 7-ի մեր թիւով հաղորդած էինք «Արմէնփրէս»ի լուրը ըստ որուն նախագահ Քոչարեանի Միացեալ - Նահանգներ այցելութեան ընթացքին, ծանօթ ձեռնարկատէր Ճոն Հանթսման 10 միլիոն տոլարի վարկ մը կը տրամադրէր, առանց տոկոսի աղէտի գօտիին շինարարական աշխատանքներուն համար: Այս մասին Տիզըրթ Նիւզ թղթակցութիւն մը հրատարակած է, որու արձագանգած է նաեւ «Ասպարէզ» Հոկտեմբեր 2-ի իր թիւով: Ճոն Հանթսման նախագահն է «Վերջին օրերու սուրբերուն Յիսուս Քրիստոսի Եկեղեցւոյ», այլ խօսքով Մորմոններու, կրօնական շարժում մը հիմնուած 1830-ին Ճոն Սմիթի կողմէ, Սոլթ Լէյք Սիթի եւ որ մասնաւոր զարկ տուած է Ութահ նահանգին: Ամերիկեան թերթը կը յիշէ որ տասը տարիներու երկայնքին Հանթսման ընտանիքը 18 միլիոն տոլարի մարդասիրական օժանդակութիւն բերած է Հայաստանի եւ ընտանիքին անդամները 50 այցելութիւն կատարած են Հայաստան: Ռ. Քոչարեան ըսած է այս առթիւ.- «Անկարելի է ընտանիք մը գտնել Հայաստան որ չճանչնայ Պ. Հանթսմանը եւ այն բարեսիրական աշխատանքը ու տարած է Հայաստանի ժողովուրդին ի նպաստ»: Թերթը կ'աւելցնէ թէ Քոչարեան անգլերէն սորված է կարճ ժամանակի մը ընթացքին եւ երբեմն կ'ընդմիջէ թարգմանը՝ Նարա Սարգիսեան սրբագրելու համար: Քոչարեան ըսած է նաեւ որ Հայաստան անկախ երկիր մըն է որ կ'ապահովէ անհատական ազատութիւնները ինչպէս՝ խօսքի եւ կրօնքի ազատութիւնը:

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին հարց տրուած է Ռ. Քոչարեանի թէ ի՞նչ կ'ընէ Պետութիւնը մորմոններ, Եհովայի վկաներ եւ միւս աղանդներու առաջքն առնելու համար, Ռ. Քոչարեան պատասխանած է թէ «ա՛յդ Եկեղեցւոյ գործն է, մենք չենք կարող արգիլել :Մենք ուզում ենք կառուցել ժողովրդավար ազատ պետութիւն»:

Ճոն Հանթսմանի այս նոր նուէրին առթիւ, ստորեւ «Ասպարէզ»ի Հոկտեմբեր 2-ի արձագանգը.-

ՍՈՒԹԱ.- Սեպտեմբեր 29, Երեքշաբթի օր, Հայաստանի նախագահ Ռոպէր Քոչարեանի Եութա նահանգի Սոլթ Լէյք Սիթի քաղաքը այցելութեան ընթացքին, տեղւոյն յայտնի գործարարներէն Ճոն Հանթսմըն յայտարարեց, թէ 10 միլիոն տոլարի առանց տոկոսի վարկ պիտի տայ Հայաստանի, որպէսզի աղէտի գօտիին մէջ բնակարաններ կառուցուին: Լուրը հաղորդեց տեղւոյն «Տիզըրթ Նիւզ» օրաթերթը Չորեքշաբթի օր: Հանթսման նաեւ յայտարարեց, թէ նախագահին հետ քննած է պեթոնէ պատրաստի սալեր արտադրող երկրորդ գործարան մը եւս բանալու կարելիութիւնը: Նման առաջին գործարան մը արդէն իսկ կը բանի Հայաստանի մէջ:

Նախագահը, ընկերակցութեամբ իր կնոջ եւ Արտաքին Գործոց նախարար Վարդան Օսկանեանի, անձնական հիւրն էր Հանթսմանի:

Մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին, Հանթսման նախագահին մասին ըսաւ. «Խաղաղութիւն, սէր եւ ազնուականութիւն մարմնաւորող մեծ մարդ մըն է»: Իր կարգին, նախագահ Քոչարեան վեր առաւ Հանթսմանի կատարած օգտակար նպաստները Հայաստանի համար: Նախագահը նաեւ կոչ ուղղեց տեղւոյն գործարարներուն, որպէսզի ներդրումներ կատարեն Հայաստանի մէջ եւ շեշտեց, թէ ատոր համար անհրաժեշտ ենթահողը կայ հոն: Նախագահը ըսաւ. «Բնականաբար կը գնահատենք այն ամէն օգնութիւնը որ մեր առատաձեռն բարեկամներէն ստացանք, սակայն այժմ, կ'ողջունենք ձեր ներդրումներ մեր զարգացող տնտեսութեան մէջ»:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ Կ'ԵՆԹԱՐԿՈՒԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Ընդառաջելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա.-ի խնդրանքին՝ Առաջնորդ Գերշ. Տ. Խաժակ Արք. Պարսամեան կը տեղեկացնէ՝ որ Նորին Սրբութիւնը պիտի շարունակէ բժշկական խնամքի ենթարկուիլ Նիւ - Եորքի մէջ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ Ամերիկա եկած էր բժշկական քննութեան եւ Հայաստանի օգնութեան համար Միացեալ Ֆոնտի կողմէ 100-րդ օդանաւային թռիչքի առիթով Լոս - Անճըլըսի մէջ կազմակերպուած ճաշ - ընդունելութեան իր Հայրապետական խօսքը ուղղելու համար՝ ի պատիւ Պ. Ճըրրդ Ճըրճորեանի, բժշկական քննութենէ ետք մասնագէտ բժիշկներու կողմէ յարմար գտնուած է որ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուի Նիւ - Եորքի մէջ, Երկուշաբթի Հոկտեմբեր 12-ին, վերացնելու համար բերնի խոռոչին ուռեցքը:

Սոյն միջոցառումը շարունակութիւնն է աւելի կանուխէն տարուած խնամքին: Անցեալ գարնան Նիւ - Եորք այցելութեան առիթով՝ Վեհափառ Հայրապետը ենթարկուեցաւ բերնի ուռեցքի բուժման համար մասնաւոր խնամքի եւ Նիւ - Եորքի մէջ ապաքինման որոշ շրջանէ մը ետք՝ վերադարձաւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին Օգոստոս ամսուան կիսուն: Սեպտեմբեր ամսուան վերջաւորութեան եկաւ Ամերիկա ընթացիկ քննութեան համար:

Բժիշկները համաձայն են որ ուռեցքը կարելի է բուժել եւ Վեհափառ Հօր համար լուրջ վտանգ մը չի սպառնար: Վիրաբուժական գործողութենէն ետք՝ Նորին Սրբութիւնը ապաքինման շրջան մը պիտի բոլորէ:

Հաւատացեալներուն կ'ուզենք յայտնել մեր գնահատանքը՝ Վեհափառ Հայրապետին առողջական վիճակին առնչութեամբ իրենց ցուցաբերած նախանձախնդրութեան համար: Կը խնդրենք որ անոնք շարունակեն աղօթել Ամենայն Հայոց Հայրապետի առողջութեան եւ արեւշատութեան համար:

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ
Հոկտեմբեր 8, 1998
Նիւ - Եորք, Ն. Ե.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՍՓԷՆ, Հոկտեմբեր 8-ին, հեռատեսիլի Բ. կայանէն կարգ մը միջոցներ ներկայացուց պայքարելու համար անապահովութեան դէմ: Ինք նախապատուութիւն կուտայ «մարդկային ներկայութեան փոխադրական միջոցներուն մէջ» ի մասնաւորի հանրակառքերուն, կայարաններուն, թերմինիւսներուն: Յարձակում գործողները շատ աւելի խիստ կերպով պիտի պատժուին, երբ փոխադրամիջոցներու պաշտօնեաներու վրայ յարձակին «աւելի ծանրակշիռ պարագայ պիտի նկատուի» ինչ որ արդէն պարագան է ոստիկաններու վրայ յարձակումներու համար: Օրէնսդրական կարգադրութիւններ պիտի ըլլան որպէսզի պաշտօնեաները արտօնութիւն ունենան ինքնութիւն ճշդելու, յանցագործ մը անշարժեցնելու մինչեւ ոս-

(Շար.ը Դ. էջ)

Վ. ՍԻՐԱԴԵՂԵԱՆ՝ ՓՈՐՁԱՌՈՒ, ԱՆԿԵՂԾ ՈՒ ԱՆԱՅԼԱՅԼ

Հայաստանի հրաժարեալ նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի գործակիցներու ամէնէն մօտիկ շրջանակին գլխաւոր դէմքերէն է Ներքին Գործերու նախկին նախարար ու Երեւանի նախկին քաղաքապետ՝ Վանօ Սիրադեղեան: Ամէնէն յախուռն, ամէնէն հակասական լուրերը, պնդումները կապուեցան անոր անունին, պաշտօնավարութեան տարիներուն: Իսկ այսօր, երբ Վ. Սիրադեղեան կը տանի միայն ՀՀՇ-ի նախագահութիւնը ու ամիսներէ ի վեր լռութեան մէջ փակուածի տպաւորութիւն կը գործէ, կարելի չէ ըսել որ լուրջ չափով պակսած է հետաքրքրութիւնը անոր անձին հանդէպ: Ճիշդ է որ այդ հետաքրքրութիւնը երէկուան հետ նոյն հունը չունի: Այսօր քիչեր, ոչ յաճախ կը յիշեն գլխաւորաբար Երեւանի ապահովութեան մթնոլորտին, նաեւ բարեկարգումին մէջ անոր կարեւոր դերը: Յիշուած ու կրկնուածը ընդհանրապէս անոր բնակարանին պերճանքին կը վերաբերի: Նաեւ, անոր անունը կ'ըլլայ առաջին յիշուածը երբ խօսք կը բացուի երէկուան մեծ օրինազանցումներուն, յատկապէս մութ մնացած ոճիրներուն մասին:

Այս կամ այն ձեւով, Ղարաբաղ Կոմիտէի օրերէն ինքնատպութեան մրցանիշը պահած այս անձնաւորութիւնը բաւական ընդարձակ հարցազրոյց մը տուած է «Իրաւունք»ին (Սեպտեմբեր 18 - 24): Յովհաննէս Գալաջեանի հարցումներուն պատասխանող քաղաքական այս դէմքը կը յայտնուի գլխաւորաբար երեք յատկանիշով. փորձառու, անկեղծ, անայլայլ:

Փորձառութիւնը կուգայ քաղաքական գործունէութեան տարիներէն: Ըսելէ ետք թէ ՀՀՇ-ն միջոցներու սուր նեղութեան մէջ կը գտնուի ներկայիս, որովհետեւ ատենին նուիրատուութիւն ընողները անհետացած են Լ. Տէր-Պետրոսեանի հրաժարումէն ետք, Վ. Սիրադեղեան չի ժխտեր գրեթէ որ իշխանութեան գլուխ գտնուողը իր դիրքը յաւերժական կը կարծէ: Ինք կը խոստովանի որ կը հաշուէր թէ մինչեւ 2000 կը տեւէ: Այսօր գիտէ թէ իշխանութիւն ունեցողը յաճախ ժամանակը չի զգար:

Քաղաքական մարդու դիտումներէն է նախագահի հրաժարականին առնչուածը. կ'ըսէ թէ վտանգաւոր է երբ կանխահաս հրաժարականը աւանդութեան կը վերածուի: Իր կարծիքով, լաւ կամ գէշ, միշտ պէտք է լրացնել իշխանութեան պայմանաժամը: Մանաւանդ որ իր կարծիքով, «իշխանափոխութեան համար տարեսկզբին առարկայական պատճառներ չկային»:

Նոյնիսկ այսքանէն ուշագրաւ է անկեղծութեան շեշտը. զրոյցին ծաւալումին հետ այլ օրինակներ ալ կը յայտնուին: Երբ խօսքը կ'առնչուի ընտրական խոստումներու որոնց «ընտրակաշառք» սահմանումը կը տրուի, Վ. Սիրադեղեան կ'ըսէ թէ այդ սովորութիւնը տակաւին երկար ատեն բնական կ'ըլլայ Հայաստանեան պայմաններուն մէջ: Կը մատնանշէ տարբերութիւն ալ. «գոնէ ընտրութիւնների ժամանակ ժողովուրդն օգտւում է»: Ան չի ժխտեր որ ինք ալ օգտուած է այդ սովորութենէն. կ'ըսէ. Զարմանալի կը լինէր եթէ ընտրութիւնները զուտ ոգեւորութեամբ ընթանային: Շատ տարօրինակ կը լինէր Հրազդանի բնակչութեան համար եթէ ես ասէի որ ասֆալտ չեմ քաշում, բայց իրենք պարտաւոր են քուէարկել»:

Յաջորդ հարցումով երբ դիտել կը տրուի թէ քաղաքական մարդիկը բոլորն ալ կաշառքի այդ ձեւին պնդումներէն զերծ կ'ուզեն մնալ, ինք ինչո՞ւ չի հետեւիր անոնց ընթացքին, կը պատասխանէ. «չէ՞ որ մարդիկ գիտեն թէ ո՛րն է ճիշդն ու սուտը: Քանի դեռ երկիրն այնպիսի ծանր վիճակում է որ մայրը երեխայի համար չի կարող դպրոցի տետր գնել, միշտ էլ կը լինի ընտրակաշառք»: Դատապարտելի չէ՞, բնակա՞ն է երեւոյթը: Չէ՛ անշուշտ, բայց «Ասիական տիպի մեր պետական համակարգում դեռ 15 - 20 տարի բոլորի կողմից ընդունելի է լինելու: ... Իսկ ինչ որ հասարակութիւնն ընդունում է, չես կարող առանձնապէս դատապարտել»:

Զրոյցին մէջ բաւական տեղ գրաւած է Վ. Սիրադեղեանի կառուցած տան նիւթը: Հոս, նախ անկեղծութեան երեւոյթը խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ. ոչ ոք խոստովանեցաւ թէ ընտրական կաշառք տուած է, կամ մեծ առանձնատուն կը շինէ. դուք խոստովանեցաք. «դա ձեր բնաւորութիւնի՞ց է գալիս, թէ՞ ձեզ անխոցելի էք զգում» հարց կուտայ Յ. Գալաջեան. «Անխոցելի մարդ գոյութիւն չունի» կը պատասխանէ նախկին նախարարը: Ապա կը բացատրէ թէ չէր հասկցած թէ մարդ ինչո՛ւ տուն կառուցանելը պէտք է գաղտնի պահէր: Ու հոս կը յայտնուի անայլայլութեան յատկանիշը. առանց անդրադառնալու «տուն կայ, տուն ալ կայ»ի նման անդրադարձի մը հաւանականութեան, ան կը բացատրէ թէ Ներքին նախարար մը, ի վերջոյ, չէր կրնար բնակարանի մը հինգերորդ յարկը ապրիլ շէնքի մը ուր տասնեակ մարդիկ կը մտնէին, կ'ելլէին. Իսկ ինք իր պաշտօնին բերումով հազարաւոր մարդ բանտ ղրկած էր: Իր «ընտանիքի, զաւակների ապահովութեան համար աւելի մեկուսի տեղ էր պէտք»:

Այդ նոյն տունին համար Վ. Սիրադեղեան եւս այլ առիթով տուած էր բացատրութիւն մը որ հասարակաց բնոյթ ունենալ կը թուի որոշ խումբի մը համար: Ան կը վերաբերի «ընկեր, բարեկամ, ծանօթ»ի աջակցութեան որով առանձնատուներ կը կառուցուին Երեւանի մէջ, ամէնուն ուշադրութեան առարկայ ըլլալով: Այնքան կրկնուեցաւ տարազը որ շատեր սկսած են հարց տալ թէ միայն Հայաստանի մէջ որոշ դիրքերու տէր դէմքերո՞ւ վերապահուած բարիք է ընկերոջ, բարեկամի, ծանօթի այդ տեսակը:

Նիւթական բարօրութիւնը տեղ գտած է զրոյցին վերջին մասին մէջ ալ. ընկերները հոս ալ կը յայտնուին: «Որտե՞ղ էք ներդնում ձեր անձնական միջոցները» հարցումին պատասխանելով, Վ. Սիրադեղեան կ'ըսէ թէ ոչ մէկ միջոց ունի բացի ինքնաշարժէն եւ տունէն: «Բացի դրանից ոչ մի կոպէկ չունեմ» կ'ըսէ, շեշտելով. «այն միջոցնից որ իմ ընկերները տալիս են, որպէսզի տունս պահեմ, բաժին եմ հանում, դրան ՀՀՇ-ի տղաները մի քիչ փող են աւելացնում եւ դրանով միասին թերթը պահում ենք»:

Ակնարկելով հաւանօրէն հարցաքննութեան համար դատախազութեան կողմէ հրաւիրուած ըլլալուն, զրուցավարը կ'ըսէ. «Նախարար եղած ժամանակ շատ-շատերը ձեր ստորագրութեամբ ենթարկւում էին հարցաքննութիւնների, առեւանգումների: Ինչպէ՞ս էք զգում ձեզ հիմա երբ այդ ամէնը ձեր կաշուի վրայ զգացիք»: «Նորմալ: Ժամանակին դա իմ գործն էր, հիմա էլ ուրիշների գործն է» կը պատասխանէ Վ. Սիրադեղեան:

Նոյն անխռով շեշտով կը հաստատէ նաեւ երէկ ըսածը թէ իշխանափոխութենէն ետք կրնայ իրեն բանտարկութիւն, կամ հալածանք սպառնալ: «Կարծիքս բոլորովին չի փոխուել» կ'ըսէ: Իսկ երբ Յ. Գալաջեան կը հարցնէ թէ պայմաննե՞րը չեն փոխուած, թէ եթէ իրեն հպելու ըլլան կրնայ շատեր «սկացնել», նոյնքան կտրուկ է պատասխանը. «Դրա համար պատճառ չկայ»:

Կարդալով նաեւ հարցազրոյցին մեծ քաղաքական անցուդարձին առնչուած նշումներ, թէ օրինակ՝ Ազգային Ժողովի կանխահաս լուծումի պարագայ մը Վ. Սիրադեղեան Ղարաբաղի հարցին կապուած կը նկատէ, կրնայ Նոյեմբեր-Դեկտեմբերին այդ նիւթով արտաքին ճնշումը զօրանալ եւ ժողովուրդը գրաւեցնելու համար թերեւս ընտրութիւն կը նշանակուի, եւայլն, մտքերու մէջ յամեցողը կ'ըլլայ ընկեր - բարեկամ - ծանօթի օժանդակութեամբ բացատրուած բնակարանի կառուցումը: Անկարելի՞ է նման վարկած-ո՛չ թերեւս: Բայց հետաքրքրութիւն շարժողը այն է որ միայն քաղաքական բեմի գլխաւորնե՞րը տիրացած են այդ տեսակի հզօր բարեկամներ ունենալու իմաստութեան:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ ց

ՇԱՀՆՈՒՐԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԽՄԲ.- Հոկտեմբեր 1-էն, ՌԱԿ-ի արեւմրտեան Ամերիկայի եօրեայ պաշտօնաթերթը՝ «Նոր Օր» վերածուած է երկլեզու (հայերէն, անգլերէն) շաբաթաթերթի: Իր այդ առաջին թիւին մէջ լոյս ընծայած է երեք նամակներ Շահնուրէն հասցէագրուած երգիծանկարչութեան եզակի վարպետ Ա. Սարուխանի: Խմբագրական ծանօթութեան մէջ կը յիշուի որ այդ նիւթերուն բնօրինակները հանրային գործիչ Նորայր Տէօվլէթեանի կարգադրութեամբ եւ Վ. Ղազարեանի ձեռամբ 1982-ին յանձնուած են Երեւանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին:

***

Saint-Raphaël, 12 Septembre 1971

Սիրելի Ալ. Սարուխան,

Կը հաւատամ, որ դուն ալ ինծի պէս, սիրելի բացականներու համաստեղութիւն մը կը տանիս հետդ, տարիներու հոլովոյթին հետ. բացականներ՝ որոնցմէ ոմանց դէմքը կը պղտորի անորոշ պատճառով, մինչդեռ ուրիշներ կը փայլին առաւել ճաճանչումով, հոգ չէ թէ անոնք միշտ մնան հեռաւոր՝ միջոցին մէջ:

Դուն այս վերջին սիրելիներէն եղած ես ինծի համար: Չեմ մոռցած մեր հանդիպումը Բերայի «շիտակը», երբ տակաւին պատանիներ էինք: Հետեւեցայ երգիծանկարիչի քու փայլուն յաջողութիւններուդ: Կը խոստովանիմ սակայն, որ քեզ աւելի եւս մօտ զգացի ինծի, երբոր լծուեցար հասարակական գործունէութեան, ընդգրկելով ուղեգիծ մը, որ այնքան մերձաւոր է իմ ըմբռնումներուս:

Հաճոյքով կը կարդամ քեզ չափաւոր մամուլին մէջ: Այսօր իսկ քեզ «գտայ» Պէյրութի Թէքէեան կեդրոնի բացման հանդիսութեան ընթացքին, բանախօսի ամպիոնին վրայ: Այդ փառաւոր հիմնարկութիւնը սիրտս լեցուց հպարտութեամբ, եւ չկրցայ չվերակոչել յիշատակը սիրելի Թէքէեանի, որ այնքա՛ն արժանի էր իր կենդանութեան իսկ վայելելու այս սէրն ու գնահատանքը:

Սիրով կը սեղմեմ ձեռքդ, չմոռնալ յայտնել շնորհակալութիւնս իմաստալից Վասն եօթն ու կէսից(իդ) համար (*):

Քոյդ
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Saint-Raphaël, le 14 Février 1972

Սիրելի Ալ. Սարուխան

Ամէն բանէ առաջ մեծկակ անցած ըլլայ մը քու վիրաբուժական գործողութեան եւ անոր դառնակսկիծ հետեւանքներուն առթիւ: Թէքէեան կեդրոնի բացման հանդիսութեանց հետեւեցայ «Զարթօնք»ի էջերէն, ուր դուն կ'երեւէիր պերճաբարբառ ատենախօսի դիրքով: Այս բոլորը լա՛ւ, բայց պէտք ենք յիշել մեր տարիքը: Չեմ գիտեր քուկդ, բայց ես հասայ 70-ի դուռը:

Զիս յուզեցիր վերակոչելով յիշատակը cousineներուս, Եսթէրի եւ Ծիածանի: Ափսո՛ս, ոչինչ չմնաց այդ անցեալէն:

Քու ծաղրանկարներդ կը տեսնեմ «Զարթօնք»ի մէջ, որ եղած է Ռամկավար լաւագոյն բեմը: Ան սիրելի է ինծի: Դժբախտաբար երբեմն չեմ կարդար ինչ որ ղրկուած է Երեւանէն - ըսենք - «Մասնաւոր Պայքարի»: «Պայքար»ի մէջ է որ տեսայ երկար ուսումնասիրութիւն մը, որուն ընթացքին խնդրոյ առարկայ եղած էր Թէքէեան. գրութիւն՝ որ գիս դրաւ անհանդուրժելի վիճակի մէջ: Պատասխանել՝ կը նշանակէ կոտրել հայրենի մտաւորականին գրիչը. խուլ ձեւանալ եւ լռել՝ կը նշանակէ որ համբակ գրիչներ ըսեն այն՝ ինչ որ վայել չէ ըսել եւ ոչ ալ անհրաժեշտ, վեր թքնեմ՝ պեխս, վար թքնեմ՝ մօրուքս:

Ընկեր Փանջունին որ Պոլսոյ օրինակն է, յոգնատանջ վիճակ մը ունի: Քու պատկերազարդեալ Փանջունին տեսած եմ ժամանակին, բայց հեռու՛ն, Բարեգործականի գրասենեակը, ի Փարիզ, Հայկ Պէրպէրեանի ձեռքը: Եթէ ունիս աւելորդ օրինակ մը, շնորհակալ կ'ըլլամ: Աւելորդը ըսելու կերպ մըն է: Գլուխ գործոցին աւելորդը չըլլար:

Եթէ տակաւին չես ստացած Բաց Տոմարը, իմացուր:

Քոյդ, ջերմ բարեւներով

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Saint-Raphaël, 1er Janvier 1974

Սիրելի Ալ. Սարուխան,

Մելամաղձոտ է երկինքը օրերէ ի վեր. Թեւատարած արմաւենիները կը կաթկթեն պաղ կաթիլներ մեր պատէզի աւազանին մէջ, առանց որ պղտորեն այն զուարթութիւնը եւ խայտանքը որ կը թեւածեն մեր հայկական ծերանոցին մէջ: Նոր տարւոյ առաջին օրն է այսօր: Ի՞նչ կրնամ մաղթել քեզի, եթէ ոչ քաջառողջութիւն եւ մշտանորոգ կորով՝ շարունակելու համար քու առաքելութիւնդ իբրեւ տաղանդաշատ արուեստագէտ եւ իբրեւ Թանկագին դեսպան, Սփիւռքի մեր գաղութներուն մօտ: Երկու Ամերիկաներէն մինչեւ Փարիզ, հետեւեցայ քու բեղմնաւորիչ ճամբորդութեան, հանգրուանէ հանգրուան, եւ գիտեմ թէ ոգեւորեցիր գաղթական հայութիւնը, անոնց(մով) ոգեւորուելով հանդերձ: Եթէ Երեւան ունի ամէն դիւրութիւն, ազգային գործիչներ ղրկելու համար դէպի արտասահման, մենք չունինք ոչ մէկ դիւրութիւն, եւ ոչ ալ, դժբախտաբար, նոր ուժեր, որ գային յաջորդել մեզի: Ինքզինքդ ծեր մի՛ նկատեր: Տակաւին շատ բան կը սպասուի քեզմէ:

Ժամանակին կարդացած էի, «Արեւ»ի մէջ, արտառոց Մուլտիպլիկասիոնը եւ ունեցած՝ աղի-լեղի ծամածռում: Ի՞նչ ըսել, երբ գրողը չէ իւրացուցած մեր լեզուի մասնայատուկ ՈԳԻՆ եւ կ'անգիտանայ թէ մեր լեզուն աւելի հարուստ է եւ հեշտալուր՝ քան ինչ որ կը կարծուի: Ցաւը հոն է, որ շատ ականջ չեն տար մեր մատնանշումներուն եւ թելադրութիւններուն, զմեզ նկատելով որպէս ստորադաս տարր: Անիրաւ չե՞ն միթէ: Կասկած չկայ թէ անիրաւ էին երէկ, իսկ այսօր՝ նուազ անիրաւ, այնքան որ անկեալ վիճակի մէջ կը գտնուի սփիւռքահայ գրիչը: Դուն անձամբ հաստատեցիր այդ ողբալի (կացութիւնը) ներկայ ըլլալով Փարիզահայ Գրողներու Միութեան 40-ամեակին: Արփիկ, որ նրբամիտ կին մըն է, եկաւ ինծի անձամբ պատմել այդ tragi-comique հանդէսը: Ուրախ եմ որ համակրեր ես այդ ձեռներէց եւ ուղղամիտ կնոջ, որ գիտէ չափ ու կշիռ դնել ամէն բանի մէջ եւ անաղարտ պահել իր ազատութիւնը, հակառակ իր վրայ գործուած ճնշումներուն:

Ես միշտ կը գտնուիմ բժիշկներուն ձեռքը: Ցաւերս ոչ դարման ունին եւ ոչ ալ վերջ: Միայն մահն է որ կրնայ ինծի պարգեւել այնքա՛ն ցանկալի խաղաղութիւնը, միայն մահը, որ կ'ուշանայ եւ կ'ուշանայ:

Սիրով կը սեղմեմ ձեռքդ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(*) Շահնուր կ'ակնարկէ Սարուխանի «Վասն Եօթն ու կէսից մեղաց մերոց» գիրքին, որ Հայոց եւ օտարներու նկարագրային գիծերու բաղդատութիւնը կատարող, անոնց նմանութիւններն ու տարբերութիւնները բացայայտող յօդուածներու ժողովածու մըն է:

«ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

«Ո՜Վ ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴ»

«Սայաթ-Նովա» երգչախումբին համբաւը դուրս ելած է այլեւս Նիսի հայկական շրջանակներէն, եւ տեղական «Նիս-Մաթէն» թերթին երաժշտական քննադատներուն կարծիքով ալ, ան կը դասուի քաղաքին լաւագոյն երգչախումբերուն կարգին:

Իր այդ համբաւը ապացուցանեց ամսոյս 3-ին, Շաբաթ իրիկուն, համերգ մը տալով Նիսի մեծակառոյց Սէնթ-Ռէփարաթ մայր եկեղեցիին մէջ, որ ամբողջովին լեցուած էր, մեծաւ մասամբ ոչ-հայ ունկնդիրներով: Երգեց, ի նպաստ Էնտիկօ ընկերակցութեան, որ քաղաքիս Լանվալ հիւանդանոցին ծանր հիւանդ մանուկներուն հոգածութեամբ կը զբաղի, օժանդակութեամբ Կանանց Կոմիտէի մը եւ Լայընս Գլէօպի:

Խմբավար Խաչիկ Երմաղեան, երգահանդէսին սկսելէ առաջ, քանի մը բառով բացատրեց թէ այսպէսով Նիսի հայ համայնքը երախտագիտութեան պարտք մըն է որ կը հատուցանէ հանդէպ մեծ հոգի վիրաբուժներ փրոֆէսէօր Քրեթման եւ Պրայէրի, որոնք Հայաստանի երկրաշարժէն վերջ գացին տեղւոյն վրայ անձնուիրաբար դարմանելու բազմաթիւ վիրաւորներ եւ զբաղեցան նաեւ դարմանումի համար Նիս բերուած աղետահար երախաներով: Երկու վիրաբոյժներն ալ իրենց պարագաներով միասին մասնակցութիւն ունին Էնտիկօ ընկերակցութեան մէջ:

Երգահանդէսը եղաւ իրական յաղթանակ մը: Մանաւանդ, երբ եկեղեցական երգերը սկսան մեղմաձայն ու խորհրդաւոր, մայր տաճարին գեղազարդ բարձրադիր կամարներուն տակ արձագանգելով հրեշտակային երգասացութեան մը հանգոյն, մանաւանդ Եկմալեանի «Սո՜ւրբ, Սո՜ւրբ»ը, որ, ինչպէս մեղեդիին բառերն ալ կ՚ըսեն, կարծես երկինքի մէջ է որ կ՚երգուէր; այնքա՜ն տպաւորիչ էր պահը:

Գոնէ այդ եղաւ կարծիքը ոչ-հայ ունկնդիրներուն:

Յայտագիրը կամաց կամաց հեռանալով եկեղեցական մեղեդիներէն, անցաւ հայրենասիրական եւ ժողովրդական երգերու ալ, սահեցնելով բոլորովին խանդավառ տպաւորութիւն, եւ արժանանալով յոտնկայս ծափահարութիւններու: Ունկնդիրներէն շատեր զարմանքով կ՚ըսէին իրարու թէ, առաջին անգամ է որ կը լսէին հայ երգը, որուն գեղեցկութիւնը գնահատելու առիթը չէին ունեցած ցարդ:

Յաջողութիւն, որուն գլխաւոր ճարտարապետն է անշուշտ ղեկավար Խաչիկ Երմաղեան, որ կրցաւ քանի մը տարուան ընթացքին ոչինչէն ստեղծել սքանչելի երգչախումբ մը, եւ մէջտեղ բերել տաղանդաւոր մեներգիչներ ալ, ինչպէս՝ Անոյշ Մարտիրոսեան, Անի Երմաղեան, Տիգրիս Կոկէ, Նուպար Տէր-Մինասեան, եւ Արի Երմաղեան, որ ջութակով կ՚ընկերանայ կարգ մը կտորներու:

Իսկ երգեհոնով եւ դաշնակով հաւատարիմ ընկերացողն է միշտ Մարժոռի Կոխմ, երիտասարդ Հայուհին:

Կ՚ըսէի թէ այս գործին գլխաւոր ճարտարապետն է խմբավարը: Երգեցողութեան պահուն երբ դէպի վեր, տաճարին բարձրակառոյց կամարներն ու գմբէթը կը դիտէի, ակամայ ըսի ինքնիրենս, հաւանաբար շաբաթ մը առաջ հայ ճարտարապետութեան մասին Հայր Անտոնէ Փոնսէի կողմէ կատարուած բանախօսութեան տպաւորութեան տակ.

«Ահա՛, հողմացրիւ եղած ժողովուրդի մը զաւակները, որոնք զինուած ուսմամբ ու արուեստով, եկած են նուաճել հայ երգով, Նիս քաղաքի ամենագեղեցիկ ու ամենավեհ տաճարին վեհապանծ կամարները, ի սքանչացում բոլորին:

«Եւ ի՜նչ զուգադիպութիւն: Տաճար մը շինուած 16-րդ դարու վերջերը, կամ 17-րդի սկիզբը, որոշակի նմանողութեամբ Հռոմի Ս. Պետրոսին, կամ Ճեզու-ի (Յիսուս) եկեղեցիին, որոնց հեղինակներուն՝ Լէոնարտօ տա Վինչիի, Պրամանթէի եւ Վինիոլայի մասին ակնարկութիւններ ըրաւ Հայր Ա. Փոնսէ, քաղուածաբար Սթրզիկովսկիի կոթողային ուսումնասիրութենէն՝ "Die Baukunst des Armenier und Europa"-էն, որուն վերջին գլուխը կը կրէ շռնդալից վերնագիր մը, "Հայկական գմբէթաւոր շինաձեւերու յաղթանակը Եւրոպայի մէջ" ("Der Sieg der armenischen Kuppelbauformen in Europa"):

«Զափազանցութիւն, որուն մէջ կայ անշուշտ իրականութեան բաժին մըն ալ, որ դարեր վերջ ահա՛, Միջերկրականի այս կապուտակ ափերուն վրայ կու գայ արդարանալ հայ երգին ալ յաղթանակով»:

Գաղափարայ զուգորդութեան բաւիղներուն մէջ շարունակելով մոլորիլ, կարելի է մատնանշել նաեւ հետեւեալը.

Երգահանդէսէն վերջ ներկաները առաջնորդուեցան մօտակայ նահանգապետական պալատը, որուն պերճափայլ դահլիճներուն մէջ հիւրասիրութիւն մը սարքուած էր Ալփ-Մառիթիմի նահանգապետին ազնուափայլ կողակիցին՝ տիկին Միրիէլ Մարլանի կողմէ: Այդ պալատը, Նիսի Կոմսութեան Ֆրանսայի կցումէն առաջ կառուցուած է իբր իշխանավայր փոխարքային Սարտենիոյ թագաւորին եւ Սավուայի դուքսին, որոնց կը պատկանէր Նիսի հողամասը, նախապէս: Եւ երբ մտաբերենք որ Սավուայի դուքսերն է որ ամուսնութեան ճամբով տիրացած էին Հայաստանի թագին(*), զայն իբր օժիտ ստանալով Կիլիկիոյ վերջին անբախտ թագաւոր Լեւոն Ե. Լուսինեանի ժառանգորդներէն, քայլ մը միայն կը մնայ, խնամիական կապ մը կարենալ տեսնելու համար, այս բոլորին մէջ:

«Ո՜վ զարմանալի խորհուրդ...»:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

Նիս

(*) Մանրամասնութեանց համար տե՛ս. «Ո՞վ ժառանգեց Հայաստանի թագը» յօդուածս, «Յառաջ»ի 1993 Դեկտ. 28-ի թիւին մէջ:

Տ. Հ.

Ճշդում մը Մեծարենցի «ՄԱՍՈՒՆՔ ՄԸ ԵՒՍ»ին առթիւ

«Յառաջ մտք եւ արուեստ»ի վերջին թիւին մէջ (Հոկտեմբեր 4) հրատարակած էինք Ե. Լազեանի մէկ գրութիւնը «Մասունք մը եւս» խորագրուած ուր ան ցաւով նկատել կու տար որ «Մ. Մեծարենցի «Ցիչատակդ» քերթուածը բացակայ է ցարդ լոյս տեսած ժողովածուներէն»: Արդ այդ մասին, մեր աշխատակիցը՝ Ժիրայր Միրիճեան հետեւեալ ճշդումը կ՚ընէ.-

Նկատել տանք, թէ վերոյիշեալ քերթուածը, բարեբախտաբար, այնքան ալ բացակայ չէ եղած հրապարակ ելած գանազան հաւաքածոներէ:

Արդարեւ՝ ձեռքի տակ ունեցող երկու ժողովածուներ՝ հայաստանեան եւ արտասահմանեան հրատարակութիւններ, այդ ցոյց կու տան:

Վերոյիշեալ փոքրածաւալ, - չորս տուն, - քերթուածը կը գտնենք 1956-ին Երեւան լոյս տեսած ԾԻԱԾԱՆ ժողովածուին մէջ, էջ՝ 189 (*):

Նոյնը Միսաք Մեծարենցի «Ամբողջական երկեր»ուն առընչութեամբ, քանի 174-րդ էջին վրայ կը գտնենք այս մէկը, երկու պարագաներուն համանուն խորագրով (**):

(*) Յառաջաբանը, ծանօթագրութիւնները եւ տեքստի պատրաստութիւնը կը պարտինք Վահրամ Ալազանի եւ Վաղարշակ Նորենցի:

(**) Հրատարակութիւն՝ Դ. Վարուժան գրական հիմնադրամի - տպ. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, Անթիլիաս, 1986:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՃԸՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՇԱՍԻ ՄԷՋ

(ՅԱՊԱՂԱԾ)

Սեպտեմբեր 19-ին, Շասի մէջ ոգեկոչուած է Հաճընի հերոսամարտին տարեդարձը: Առաւօտեան ժամը 10-ին Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան պատարագ մատուցանած է, կողքին ունենալով Ժընեւէն Օղլուքեան քահանան (երկուքն ալ Հաճընցի) եւ Տէյսինէն Յարութիւն Քհնյ.: Ժամը 11-ին, ծաղկեպսակներ զետեղուած են Մեռեալներու յուշարձանին, ցեղասպանութեան կոթողին, ապա, բազմութիւնը ուղղուած է Շասի գլխաւոր պողոտան, ուր կը գտնուէր մեծատառ ցուցատախտակը՝ «Նոր Հաճըն - Շաս սիւր Ռօն, զուգորդ քաղաքներ» ու երկու քաղաքապետներ երկլեզուածութեամբ կտրած են ժապաւէնը: Այս արարողութեան կը յաջորդէր հանդիսութիւնը պաշտօնականացնելու համար զուգորդութիւնը: Համաձայնագրին ստորագրութենէն ետք, ելոյթներ ունեցած են Պ. Պալսամօ, Շասի քաղաքապետը որ դրուատած է հայ գաղութին բերած նպաստը քաղաքին, Նոր Հաճընի քաղաքապետը՝ Ա. Աւետիսեան որ շնորհակալութիւն յայտնած է բոլոր անոնց որոնք գործակցած են այս զուգորդութեան յաջողութեան համար: Խօսք առած է նաեւ Իզէրի ընդհ. խորհուրդի նախագահը՝ Պ. Սօժէ: Փարիզէն, Հաճընցիներու նախագահը՝ տոքթոր Գըրդեաշարեան լայնօրէն անդրադարձած է Հաճընցիներու տարած աշխատանքներուն ամէն կողմ եւ մանաւանդ՝ Շասի մէջ: Տարօն Եպիսկոպոս ալ հակիրճ պատմականը կատարած է Հաճընի: Հուսկ, Սարգիս Զուլֆեան որ այս իրագործումներուն մղիչ ուժը եղած է, իր ուրախութիւնը յայտնած է ի տես իր երազին կատարման: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է ճաշով մը 300 հոգի մասնակցութեամբ:

ՍՕՍ — ՊԱՐԻՍ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ի ՄՏԱՆԵԼ ԱՐԵԳԱԿԱՆ
(Բանաստեղծութիւն)
ԱՆԵԼ

Երուսաղէմ, Ս. Յակոբեանց, 1997

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ

ԿԱՄ

ԲԵՐԱՅԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ
ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Ե.

ԿԱՐՈՒՀԻՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Բայց ո՞վ էր այդ կինը, ըսէ՛ չուտով:

ԱԳԱՊԻ. — Ասլանի պէս էրի՞կ չունենայ, զաւակներ չունենա՞յ ... վա՛յ համեցած կնիկ ... փարա ըսես կայ, հանգստութիւն, տուն տեղ, բան մը պակաս չէ, էրիկը ըսես վրան կը խենթենայ, մէկ խօսք երկուք ընել չի տար ... ամէն ուզածը վայրկենական կ՚ըլլէ...

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Ըսել է դուն մօտէն կը ճանչնաս կոր այդ կինը:

ԱԳԱՊԻ. — Հարկաւ ... քրոջս աղջիկը իրենց տունը սպասուհի է:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Բայց դեռ անունը չըսիր:

ԱԳԱՊԻ. — Մէրտինեան Անիկտոս էֆէնտիին կնիկը ... Տիկին Ֆուլիկ:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Պոլսոյ կողմը մեծ վաճառատուն մը ունի նէ...

ԱԳԱՊԻ. — Ճիշդ անիկա ... կը ճանչնա՞ս կոր:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Մէրտինեան Անիկտոս էֆէնտին ո՞վ չճանչնար:

ԱԳԱՊԻ. — Իսկ Տիկին Ֆուլի՞կը:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Տիկինը չեմ տեսած, ինտո՞ր բան է, գեղեցի՞կ է...

ԱԳԱՊԻ. — Գեղեցկութեանը ըսելիք չի կայ...

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Է՛յ, սա պատմութիւնդ շարունակէ՛:

ԱԳԱՊԻ. — Էֆէնտիմ, ինչպէս ըսի տունէն միասին դուրս ելան, հո՛ն դրան առջեւ քիչ մը փսփսացին իրարու հետ տեսնուեցան, ետքը մէկը մէկ կողմ գնաց միւսը միւս կողմ: Իսկ ես գացի տուն:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Աղէկ ամմա, Ագապի հանըմ, աս պատմածդ կրնայ ըլլալ որ գիպուածական բան մը ըլլայ ... նայինք ուրիշ անգամ ալ տունը գացե՞ր են միասին...

ԱԳԱՊԻ. — Մտիկ ըրէ՛, էֆէնտիս, ես երբոր գործ մը տեսնամ թամահովը կը տեսնամ, անանկ կիսկատար բան չեմ ըներ, ատկէ ետքն ալ մինչեւ որ ես աղէկ մը չհամոզուիմ՝ ուրիշին բան չեմ խօսիր ... դուն ինծի Աշխէնին հարցուր, ան շատ աղէկ կը ճանչնայ...

ԱՇԽԷՆ. — Իրա՛ւ է որ Ագապի հանըմը այս տեսակ գործերու մէջ շատ լրջութեամբ գործ կը տեսնէ եւ երբոր բան մը ըսէ պէտք է հաւատալ խօսքին:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Կը հաւատամ, բայց կ՚ուզեմ որ հաստատ ապացոյցներ ունենամ ձեռքս...

ԱԳԱՊԻ. — Պիտի տամ քու ուզած ապացոյցներդ ... ինչպէս ըսի, տուն գացի եւ քանի մը ժամ նստելէ ետքը ելայ դուրս ու շուտս շիտակ Մէրտինեաններուն տունը տարի, Զապելը տեսնելու համար:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Զապելը ո՞վ է:

ԱԳԱՊԻ. — Զապելը քրոջս աղջիկն է որ ինչպէս ըսի անոնց տունը կը գտնուի: Հանըմը տուն եկեր ու նորէն դուրս ելեր էր, անանկ որ Զապելին հետ մինակ էինք աղէկ մը խօսեցուցի զինքը...

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ (հետաքրքիր). — Է՛յ ի՞նչ իմացար տեսնենք:

ԱԳԱՊԻ. — Իմացածս այն է որ երկու օրը անգամ մը կէսօրէն ետքը, տիկին Ֆուլիկ թուալէթը ըրած դուրս կ՚ելլայ եղեր...

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Եւ ո՞ւր կ՚երթայ:

ԱԳԱՊԻ. — Ո՞ւր պիտի երթայ, իր սիրական տեսնելու:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Ապացոյց:

ԱԳԱՊԻ. — Ապացոյցը ի՞նչ է ... կէօրիւնէն քէօյէ դըլավուզ խըթէմէզ.

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Աղէկ, բայց այդ ըսածներդ պարզ ենթադրութիւններ են, ինծի պէտք եղածը իրողութիւն, ապացոյց է:

ԱԳԱՊԻ. — Թօհա՛ֆ բան, կալիօբիին տունէն երկուքին մէկ դուրս ելլելնի՞ն ալ ենթադրութիւն է:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Աղ ուրիշ, առոր ըսելիք չունիմ, բայց մէկ անգամ տանկ բան մը եղեր է, ատկէ ի՞նչ կը հետեւի...

ԱԳԱՊԻ. — Ի՞նչ մէկ անգամ, թող տուր որ խօսքս լմնցնեմ ... Զապէլին աս ըսածին վրայ միտքս դրի որ երթամ, երկու օր ետքը նորէն Կալիօբիին տունին մօտերը պտըտիմ, կէսօրէն ետքը եւ այսօր գացի ... կուզե՞ս քի ժամը երկուքին մօտերը տիկին Ֆուլիկ գայ ու տանը դուռը զարնէ ու ներս մտնայ ... տասը վայրկեան վրան չանցաւ, մէյ մըն ալ տոքթորը ընկուեցաւ իր սիվրի մօրուքովը ու ան ալ ներս մտաւ:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ (Ուրախութեամբ). — Իրա՞ւ կ՚ըսես:

ԱԳԱՊԻ. — Մեղա՛յ, սանկ բանը սուտ կ՚ըսուի՞, հոգի պիտի տամ նէ...:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Հիմա տես խնդիրը լուրջ կերպարանք մը առաւ: Միայն թէ որպէս զի բոլորովին ապահով ըլլանք, վաղը չէ միւս օր անգամ մըն ալ դուն աղ Կալիօբիին տունին կողմերը գնա:

ԱԳԱՊԻ. — Ատիկա դիւրին է ... ես ուրիշ բան ալ պիտի ընեմ:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Ի՞նչ բան:

ԱԳԱՊԻ. — Պիտի երթամ Կալիօբին գտնամ եւ վարպետութեամբ խօսեցնեմ:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Ատիկա շատ աղէկ մտածեր ես ... մօտէն կը ճանչնա՞ս զինքը:

ԱԳԱՊԻ. — Ատենօք իրարու հետ քրոջ պէս կը տեսնուէինք ... իմ դրացիս էր, բայց տունէն ելլելէն ետքը ալ չեմ տեսած զինքը, բայց վնաս չունի, կ՚երթամ կը տեսնամ, միայն թէ մահանա մը գտնելու է որ կասկածի չերթայ...

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Դուն վարպետ կնիկ մը կ՚երեւաս կոր, միջոց մը կրնաս գտնել... ժամանակ չանցուցած մէյ մը աս կնիկը տես, եւ ինծի ալ լուր մը բեր:

ԱԳԱՊԻ. — Գլխուս վրայ, էֆէնտիս, վաղը կ՚երթամ կը տեսնամ...:

(Շար. 26)

(Շար. Ա. էջէն)

տիկանի մը ժամանումը եւայլն, եւայլն: Ժոսփէն ձախ է, բայց, կարգուկանոն կ'ուզէ: Խօսեցաւ նաեւ այլ հարցերու մասին, ինչպէս ՓԱՔՍ-ը որ վտանգ մը չի նկատեր ընտանեկան կառոյցին համար: Ինչ կը վերաբերի տնտեսական բարգաւաճման, Ժոսփէն կը խորհի որ նախատեսութիւնները պիտի յարգուին: Ընդդիմութիւնը նորութիւն չի տեսներ Ժոսփէնի, յայտնած միջոցներուն մէջ, Մատըլէնի համար պիտի բաւէր գոյութիւն ունեցող օրէնքները գործադրել: Հոկտեմբեր 9-ին, ուղեւորները չէին դադրեցուցած իրենց գործադուլը, Մոնփարնասի, Կառ տը լ'Էսթի, Կառ տիւ Նորի արուարձաններու երթեւեկը դադրած էր, Սէն-Լազարի արուարձաններու վրայ երթեւեկը փոքր համեմատութեամբ ապահովուած էր:

ԳԱԹԱԼՈՆԵԸԻ (Սպանիա) Պանիոլս լիճին վրայ գրօսանաւ մը ընկղմեցաւ Հոկտեմբեր 8-ին որու ճամբորդներն ալ հանդրատեան կոչուած Ֆրանսացիներ էին, արեւմտեան Ֆրանսայէն: 20 մեռեալ կար, 38 վիրաւոր եւ 2 անհետացած անձեր: Նաւը նախատեսուած էր 80 հոգիի համար եւ կը փոխադրէր 141 հոգի, ինչ որ արկածին պատճառը կը նկատուի:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ Նոպէլ մրցանակը շընորհուեցաւ փորթուկալցի համայնավար գրագէտ՝ Խոսէ Սարամակոյի: 75 տարեկան, Սարամակօ առաջին Փորթուկալցին է որ Նոպէլեան մրցանակի կ'արժանանայ, իր երկրին եւ Եւրոպայի կարեւորագոյն գրագէտներէն կը նկատուի: Բանավէճի նիւթ եղած է սակայն 1992-ին լոյս ընծայած իր մէկ գործը՝ «Աւետարանը ըստ Յիսուս - Քրիստոսի», ուր գրագէտը Յիսուսը կը ներկայացնէ ոչ շատ նախանձելի դիրքի մը մէջ: Այս պատճառով ալ Օսսէռվաթոռէ Ռոմանօ, Վատիկանի կիսապաշտօնական օրգանը, քննադատած է այս մրցանակին շնորհումը:

«ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ» լոյս չտեսաւ Ուրբաթ Հոկտեմբեր 9-ին իբրեւ հետեւանք լրագրողներու գործադուլի շարժումին: Անոնք կը պահանջեն որ ՍԷ-ՏԷ-Ի-ի (անորոշ ժամանակի պայմանագիր) վերածուին պայմանագրերը այն լրագրողներուն, որոնց պայմանագիրը որոշ ժամանակի մը համար է միայն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան 75-ամեակի տօնակատարութեանց որպէս բացում, Երեքշաբթի, Հոկտեմբեր 6-ին, հանդիսաւոր ճաշ մը տրուած է Ռոկեղջիւրի Պոսֆորիս քաղաքին մեծագոյն պանդոկին մէջ 75 անձնաւորութիւններու: Ճաշը պատրաստելու հրաւիրուած էր Փարիզի հանրածանօթ Պօլիւէ ճաշարանի խոհարարապետը՝ Էտուար Գարլիէ որ յայտարարած է որ 3-րդ անգամ ըլլալով Մոնմարթրէն Պոլիս կ'անցնի: Ճաշին մասնակցած են նախարարներ, զեսպաններ, ձեռնարկատէրեր, կուսակցապետեր, Ֆրանսան ներկայացուցած է Ա-Է-Ֆ-Փէ-ի նախագահը՝ Ժան Միօ: Երեկոյթին սկիզբը յիշուած է որ Ֆրանսա առաջին Պետութիւնը եղած է 1923-ին որ ճանչցած է աշխարհական Թուրք պետութեան ծնունդը, ապա մեծարած է Աթաթիւրքը:

ՊՈԼՍՈՅ սակարանը, Հոկտեմբեր 7-ին, տարւոյն իր ամէնէն ցած մակարդակին իջած էր, այսինքն 65 կէտ նուազ քան նախորդ օրը: Այս անկումը կը վերագրուի Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ լարուած կացութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ազգատախնամը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները 1998-ի Յունիս, Յուլիս, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներու ընթացքին:

Պր. Անտրէ Եոթղարտաշեան 700 Ֆր., Պր. Արամ Սիւրմէնեան 12.000 Ֆր., Տիկին Պարպարա Մաժերաքա 13.000 Ֆր., Պր. Էտուար Տէր-Յակոբեան 800 ֆրանք, Տիկին Տընիզ Պիւխոն 1000 Ֆր., Տիկին Ռապասթ, Տիկին Քաւայօն 500-ական ֆրանք, Ազատագրութիւն 250 ֆրանք, Պր. Մարկ Գոհարեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Էտուար Վարդանեան 1000 Ֆր., Պր. Խաչիկ Խաչատուրեան 200 ֆրանք, Տիկին Մարի Պօյաճեան 300 Ֆր.:

Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ 1000 Ֆր. Տիկին Ն. Պօյաճեանէն մատաղօրհնէքի առիթով:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville. 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պետրոս Տակառեանի մահուան առթիւ (Մարսէյլ) Շիրինեան - Տակառեան ընտանիքը 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

XXème ANNIVERSAIRE de la CHORALE SAHAK-MESROP

sous le haut patronage de
SA SAINTETE KAREKINE Ier
Patriache Suprême
et Catholicos de tous les Arméniens
sous la présidence d'honneur de
Madame CATHERINE TRAUTMANN
Ministre de la Culture
et de
Monsieur ROLAND CHAROYAN
Ministre de la Culture
de la République d'Arménie

CONFERENCE
«Création
de la Notation Arménienne
et les Cantiques»
par
KHATCHIG YILMAZIAN

Chants interprétés par
Ani YILMAZIAN
Carmen TCHILINGUIRIAN
Noubarig DERMINASSIAN
Murat MEREMETCI

Samedi 17 Octobre à 21 heures

Centre Culturel «Sahak-Mesrop»
Salle «Ardzrouni Tcherpachian»
339, avenue du Prado —
13008 Marseille

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 11, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութեան օրն է:

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ եկեղեցւոյս վախճանեալ հոգեւոր հովիւներու, հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9-ին:
Պատարագ ժամը 10-ին:

L'ASSOCIATION
SAINTE-CROIX-DE-PARIS
vous invite à visiter
dans la Cathédrale Arménienne Catholique Sainte-Croix-de-Paris (13, rue du Perche ParisIIIe — l'entrée se fait par l'église)

L'EXPOSITION
«IMPRESSIONS D'ARMENIE»

Conçue et réalisée par
Bétarice KASBARIAN-BRICOUT
avec des photographies de
Jacques BRICOUT
Projection d'une vidéo
Présentation et vente du livre :
«A la découverte de l'Arménie»

les samedis 10 et 17 octobre, de 17h à 20h
les dimanches 11 et 18 octobre, de 13h à 19h.

— Entrée libre —
M° Filles du Calvaire / Rambuteau.

A L'OCCASION DE LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE ARMENIEN
L'ASSOCIATION CULTURELLE *N A R E G* organise
LE CONCERT EXCEPTIONNEL DE
LEVON KATERJIAN
venu spécialement des Etats-Unis
Avec la participation en première partie de jeunes chanteurs arméniens
LE DIMANCHE 25 OCTOBRE A 17 HEURES
AU THEATRE DU CASINO D'ENGHIEN-LES-BAINS
Réservation & renseignement :
Tél. : 01 48 27 84 45 / 01 39 89 63 06 — Fax : 01 42 43 13 12
P.A.F. : de 130 à 200 F. — Parking

«Մ Կ Ն Ի Կ» *Ընկերակցութիւն*

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.
Պ. ԺԻԼՊԵՐ ՏԱԼԿԱԼԵԱՆ
Լեզուաբանութեան Տոքթոր,
Կրթական Գիտութեան՝ ԻՒՆԷՍՔՕ-ի նախկին մասնագէտ,
Գիտաշխատող եւ լեզուի ուսուցիչ պատրաստող՝ Կրթական նախարարութեան մօտ
«Ի՞ՆՉՊԻՍԻ ԵՐԿԼԵԶՈՒՈՒԹԻՒՆ
ՈՐՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ
ԻՆՉՈ՞Ւ
Ի՞ՆՉՊԷՍ»
Հոկտեմբեր 20, Երեքշաբթի, ժամը 20.30-ին
«Մ կ ն ի կ» Աշխատանոց
75, rue Alexandre Dumas — 75020 Paris — M° Alexandre Dumas

2.
Տիկին ԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ
«ՀԱՅԵՐԷՆԸ՝ ԼԵԶՈՒ ԿԱՄ ՊԱՏՐՈՒԱԿ»
(*հայերէն*)
Հոկտեմբեր 27, Երեքշաբթի, ժամը 20.30-ին

3.
Տիկին ԻՎՈՆ ՊԷՐԺ / Mme YVONNE BERGE
«LA PEDAGOGIE DU MOUVEMENT DES LA PETITE ENFANCE»
(*ֆրանսերէն*)
Նոյեմբեր 10, Երեքշաբթի, ժամը 20.30-ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 17, ժամը 10.45-էն ժամը 12, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր տաճարին մէջ՝

ՉՈՐՍ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐՈՒ

տօնին առիթով, առաւօտեան յատուկ ժամերգութիւն տեղի կ'ունենայ:

Մասնակցութեամբ՝
«Էթուալ - Շան - գ'Էլիզէ»ի
Քրիստոնեայ Եկեղեցիներու
(Կաթողիկէ, Ուղղափառ եւ Բողոքական՝ Փարիզի 8-րդ եւ 16-րդ թաղամասերու)

Արարողութեան աւարտին՝ ընդունելութիւն՝ Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու այս էքիւմէնիք աղօթքներուն:

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Սէն-Ժերոմի եւ Շրջակայքի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ որ Եկեղեցւոյ հիմնարկութեան 68-րդ եւ օծման 65-րդ գոյգ տարեդարձի հանդիսութիւնները տեղի պիտի ունենան՝ Հոկտեմբեր 11-ին, Կիրակի օր:

Այս առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն հոգիներուն համար՝ Եկեղեցւոյ գլխաւոր հիմնադիր եւ բարերար, երջանկայիշատակ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ, Հոգեւոր Հովիւներուն, Սարկաւագներուն, Հիմնադիրներուն, Շինութեան Յանձնախումբի, Թաղական Խորհուրդի, Օժանդակ Տիկնանց Միութեան անդամ - անդամուհիներուն եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյապէս կամ ֆիզիքապէս սատարած են Եկեղեցւոյ եւ առ յաւէտ բաժնուած են մեզմէ:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Ներկայ կ'ըլլայ 13-րդ եւ 14-րդ Թաղամասերու Նորընտիր քաղաքապետը՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Հանդիսութիւններու եւ Մատաղի բաշխումին կը յաջորդէ գինեձօն մը Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Մատաղի մասնակցութեան փափաքողները կրնան դիմել Թաղականութեան:

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Après leurs éclatants succès
à Alfortville
durant la Saison 97-98

La M.C.A. vous invite à retenir
dès maintenant votre
Soirée Théâtre
du VENDREDI 16 OCTOBRE à 20h45
avec
la *COMPAGNIE NAREG DOURIAN*
dans
«L'EXTRA TERRESTRE»
Salle des Fêtes, rue Voltaire

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax : 01 43 78 66 64

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La *Section «Archag DJAMALIAN»*
de Décines
organise sa
TRADITIONNELLE
Soirée BEUREG
le Samedi 17 Octobre
à 20 heures 30
à la Maison de la Culture Arménienne
de Décines
Prix du repas : 70 F.
Renseignements & réservations :
au : 04. 78. 49. 19. 44

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13
MARDI
13 OCTOBRE
1998

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման ; Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.485 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.485

ԱԶՐՊԷՅՃԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

«ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ»

Ազրպէյճանի նախագահական ընտրութեան արդիւնքները դեռ ծանօթ չէին Երկուշաբթի առտու (Հոկտեմբեր 12), բայց առաջին տեղեկութեանց համաձայն մասնակցութեան համեմատութիւնը բաւական մեծ եղած է, 60-էն 65% :

Քանի մը օրեր հարկաւոր են վերջնական արդիւնքին տեղեկանալու համար : Ձայներու 2 / 3-ը անհրաժեշտ է Ա. շրջանին ընտրուելու համար :

Ընտրութիւնը կը կատարուէր Օ-ԽՍ-Ակ-Ը-ի հսկողութեան տակ եւ ժագ Պոմէլ ալ (Ֆրանսայի Խորհրդարանէն) ապահովութիւն կուտար Հոկտեմբեր 12-ին Ռատիօ-Ֆրանս էնթէրնասիոնալէն որ ամէն ինչ կանոնաւոր ընթացած էր եւ ոչ մէկ միջադէպ պատահած էր : Կասկած չկար որ Ալիեւ վերընտրուի, յայտնի չէր սակայն թէ առաջին շրջանէն իսկ կրնա՞յ ընտրուիլ թէ ոչ հարկ է Բ. շրջանի մը սպասել : Միւս 5 թեկնածուներուն մէջ, ըստ Ժ. Պոմէլի, նախընտրուածն էր անակնկալ թեկնածու մը՝ Մամեդով :

«Ֆիկարօ» (Հոկտեմբեր 12) լայն տեղ կուտար Ազրպէյճանի այս առթիւ եւ իր թղթակիցը՝ Լօռ Մանտըվել կը յիշեցնէր որ 30 տարիներէ ի վեր է որ Ալիեւ կը տիրէ Ազրպէյճանի քաղաքականութեան վրայ, աւելցնելով թէ 75 տարեկան, Մաքիավէլի եւ Թալէրանի այս հետեւորդը գրեթէ վստահ է որ պիտի յաղթէ : Ցայտարարած է նոյնիսկ. - «Ցորչափ Ազրպէյճան եմ, խաղաղութիւն եւ կայունութիւն կ'ըլլայ. - Ցախտենապէս հոս պիտի ըլլամ» :

Ընդդիմութեան հինգ կուսակցութիւններ, որոնց կարգին էլչիպէյի կուսակցութիւնը, չեն մասնակցած ընտրութեան, որովհետեւ կ'առարկեն թէ Ալիեւ ընտրական կեդրոնական յանձնախումբին գլուխը իր մարդիկը դրած է, որոնք կրնան խարդախել արդիւնքները, հակառակ 180 օտար դիտողներու : Ալիեւի գլխաւոր մրցակիցը՝ Մամեդով կը յուսայ գոնէ Բ. շրջան մը ապահովել : Իր գլխաւոր քննադատութիւնը կը վերաբերի ժողովրդավարութեան բացակայութեան եւ Ալիեւի խմբակին աճաւոր կաշառակերութեան :

Ազրպէյճանցիներու համոզումն է նաեւ որ միայն Ալիեւ, շնորհիւ արեւմուտք եւ Ռուսաստան ունեցած իր նեցուկներուն կրնայ «Ղարաբաղի կորսուած գաւառը Ազրպէյճանի վերադարձնել» : Ալիեւ բացատրած է արդէն թէ իր յաջորդ շրջանին գլխաւոր հեռանկարն է՝ խաղաղութիւն կնքել Հայաստանի հետ :

***

Ալիեւ, քանի մը օր առաջ ընդունելով Ղարաբաղի շրջաններէն Լաչինէն եւ Ճէպրայիլէն փախած Ազրպէյճանցիները, ապահովութիւն տուած է անոնց որ Հայերու կողմէ գրաւուած հողերը պիտի ազատագրուին եւ չեչտած. - «Դուք ձեր ծննդավայրը պիտի վերադառնաք եւ մենք կրկին իրարու ձեռք պիտի սեղմենք Ճէպրայիլի, Լաչինի եւ Շուշիի մէջ» :

***

Ազրպէյճանի հիւսիսը, Զակատալիի ընտրական շրջանի պատասխանատուն՝ Իպրահիմ Սիւլէյմանով անձնասպան եղած է իր բնակարանին մէջ, ժողովէ մը վերադարձին : Գիր մը ձգած է ուր կ'ըսէ թէ այլեւս չուզեր ապրիլ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ՓԱՔՍ»Ի ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ՀԱՄԱՐՈՒԵՑԱՒ

ԾԱՆՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տարիներէ ի վեր է որ կը հոլովուի «Փաքս»ը (Զօրակցութեան Քաղաքացիական Դաշինք) որ լայն իրաւասութիւններ կը շնորհէ ամէն տեսակ զոյգերու, նաեւ անշուշտ միասեռական որոնք միասին կ'ապրին եւ այդ զոյգակցութիւնը կրնան պաշտօնականացնել Նահանգապետութեան մօտ պայմանագրութեամբ մը : Թեր ու դէմ կարծիքներ մեծխաները դրաղեցուցին վերջերս եւ օրէնքի այս առաջարկը վիճարկումի պիտի դրուէր Հոկտեմբեր 9-ին Ազգային Ժողովին մէջ : Հոս է որ պատահեցաւ անակնկալը, գրեթէ աննախընթաց դէպք մը : Ընկերվարական եւ Համայնավար երեսփոխանները այնքան քիչ էին, որ ընդդիմութիւնը կրցաւ բանաձեւ մը քուէարկել տալ «անընդունելի» դարձնելով օրէնքի առաջարկը զոր Տիկին Կիկու կը պաշտպանէր յանուն կառավարութեան : Իրար անցած, ընկերվարականները փորձած էին, դադարի մը պահուն, հեռաձայնելով բացակաները զօրակոչի ենթարկել, բայց անկարելի եղած էր եւ ընդդիմութեան բանաձեւը անցաւ, այլ խօսքով վիճարկում իսկ չէր ըլլար :

Շատ ծանր հարուած մըն է անշուշտ մեծամասնութեան համար, որ որոշած է կրկին բերել օրինագիծը որքան կրնայ շուտ փոխուած ձեւով (չի կրնար նոյնը ներկայացնել) բայց, հոս ալ իրաւական հարցեր կան, որոնց անդրադարձաւ ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ-ի քարտուղարը՝ Նիքոլա Սարքոզի : Ժոսփէն խստօրէն քննադատեց իր կուսակից երեսփոխանները Տէնքերքէն ուր դացած էր, շեշտելով թէ երբ մարդիկ համոզումներ ունին պէտք է պաշտպանեն եւ երբ օրինագիծ մը կը ներկայացուի, պէտք է մեծ թիւով ներկայ ըլլալ : Կուսակցութեան քարտուղարը՝ Ֆ. Հոլանտ փորձեց արդարացնել բացակաները ըսելով թէ բազմատեսակ գործեր ունին եւ չեն կրնար միշտ Ազգային Ժողով երթալ, ինչ որ այնքան ալ համոզիչ չէր եւ մտածողներ կան որ բոլոր ձախերն ալ խորապէս անպայման կողմնակից չէին այդ ՓԱՔՍ-ին եւ նախընտրեցին բացակայիլ նիստէն : Պատահածը լաւագոյնս մեկնաբանած էր «Լիպերասիոն»ի խմբագիրը՝ Ժերար Տիւփիւի «Պարապը» խորագրուած իր խմբագրականով ուր կ'ըսէր թէ եթէ ձախը ուզէր ինքզինքը ծիծաղելի դարձընել եւ միաժամանակ վարկաբեկել Ժողովը որուն մաս կը կազմէ, դժուար թէ աւելի արդիւնաւէտ բան մը գտնէր քան այս անփառունակ վախճանը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ Արտաքին նախարարը Խարազի, Թրքական իշխանութեանց փոխանցած է Հաֆէզ էլ Ասատէն գիր մը ուր ան կը խոստանայ միջոցներ ձեռք առնել Սուրիա գտնուող քիւրտ անջատողականներուն դէմ : Սուրիոյ նախագահը ընդունած է որ ՓՔՔ-ի տարրեր կան Սուրիա : Միւս կողմէ, Հոկտ. 11-ի Միլլիյէթը կը գրէ թէ Թուրք գաղտնի սպասարկութիւնները ստուգած են որ Աբօն, ՓՔՔ-ի պարագլուխը, գաղտնաբար Սուրիայէն Հայաստան անցած է : Երեւան, սակայն, նոր ապարարութիւն մը ըրած է Հոկտ. 11-ին հրաւիրելով Սուրիան որ «խելքը գըլուխէ ժողվէ», այլապէս Թուրքիա բոլոր միջոցներով կրնայ հակազդել :

ԻՏԱԼԻՈՅ կառավարութիւնը, զոր 876 օր է կը վարէր Ռոմանօ Փրոտի համայնավարներու զօրակցութեամբ, ինկաւ Հոկտ. 9-ին, մէկ ձայնի պատճառաւ, հակառակ անոր որ համայնավարները պառակտուած էին եւ այդ իրողութիւնը յոյս ներշնչած էր : 21 համայնավարներու վստահութեան քուէն չրաւեց : Աջ ընդդիմութիւնը ընտրութիւններ կը պահանջէ : Նախագահ Սքալֆարօ խնդրեց Փրոտիէ որ առայժմ վարէ ընթացիկ հարցերը :

ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ Արիէլ Շարոնի յանձնեց Արտաքին նախարարութիւնը : Անձը ծանօթ է որպէս ծայրայեղական մը, պատասխանատուն նկատուած է Լիբանանի Սապրայի եւ Շաթիլայի գաղթակայաններու ջարդին, երբ Պաշտպանութեան նախարար էր եւ պարտաւորուած էր հրաժարիլ : 70 տարեկան, Շարոն 1982-էն ի վեր (Լիբանանի արշաւանք) այսքան պատասխանատու պաշտօն մը չէր ունեցած եւ այս նշանակումով Նեթանիահու կ'ուզէ ապահովութիւն տալ Մեծն Իսրայէլի կողմնակիցներուն Արաֆաթի հետ հանդիպումին նախօրեակին, որ զիջումներ պիտի ըլլան :

ՊԱՊԸ դաւանափոխ հրեայ կին մը սրբացուց Հոկտ. 11-ին : Էտիթ Շթայն մեռած էր Աուշվիցի արդելափակման կայանը, Օգոստոս 9-ի մը : Կրօնական կեանքի մէջ դարձած էր քոյր Թերէզ Պենետիքթ տը լա Գրուա զոր Յովհ.-Պօղոս Բ. ոգեկոչեց ըսելով՝ «Իսրայէլի երեւելի աղջիկ եւ Եկեղեցւոյ հաւատարիմ աղջիկ» : Հրեաները, սակայն, բնաւ գոհ չեն եւ անընդունելի կը գտնեն կատարուածը, որովհետեւ, կը գրէ հրեայ խմբագիր մը, այս սրբացումը ըսել կ'ուզէ որ լաւ հրեայ մը դաւանափոխ հրեայ մըն է եւ այս է որ անընդունելի է : Պապը այլ գիջում մըն ալ ըրաւ Օգոստոս 9-ը (Էտիթ Շթայնի մեռած օրը) հռչակելով՝ Շօահի օր, որ ամէն տարի պիտի ոգեկոչուի, այս ալ թէեւ գոհացում չտուաւ եւ բողոքները կը շարունակուին հրեայ շրջանակներու մէջ :

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՕ-2000

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԶԳԵՐՈՒ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

4-ՐԴ ԽՈՒՄԲ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ԻՍԼԱՆՏԱ 0-0

ՊՕՂՈՍԵԱՆ Կ'ԱՊԱՀՈՎԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ

Եւրոպայի ախոյենութեան զտումի մրցումներու շարքին, Շաբաթ, Հոկտ. 10-ին, Երեւանի մէջ, Հայաստան եւ Իսլանտա 0 - 0 արդիւնքի մը յանգեցան : Ինչպէս կ'ըսէ Ֆրանսական ծանօթ ասացուածքը, մանաւանդ մարզական արդիւնքներու պարագային, «տիրապետել չի նշանակեր յաղթել», ինչ որ եղաւ Հա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐԵԼԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐՈՒ ՀՆԳԱՆՈՒՆ ՑԱՆԿ

ՁԵԿՈՅՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ

Թուրքիոյ Հայոց 84-րդ Պատրիարքի ընտրութեան առընչութեամբ 1998, Հոկտեմբեր 9, Ուրբաթ օր գումարուած Եկեղեցական Համագումար Ժողովի վերակազմած Պատրիարքութեան Ընտրելի 11 Եպիսկոպոսներու ցանկը, ներկայացուեցաւ Պատկառելի Կրօնական Ժողովի նոյն օրուան ԿԴ. նիստին :

Ժողովական հայրերը միաձայնութեամբ վերակազմեցին ցանկը ըստ հետեւեալի ·

Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Մութաֆեան, Խաժակ Արքեպիսկոպոս Պարսամեան, Վիգէն Եպիսկոպոս Այկազեան, Սեպուհ Եպիսկոպոս Չուլճեան, Ներսէս Արքեպիսկոպոս Պօզապալեան, Շահան Արքեպիսկոպոս Սվաճեան, Գարեգին Արքեպիսկոպոս Պեքճեան :

Թուրքիոյ Հայոց 84-րդ Պատրիարքի Ընտրութեան Նախաձեռնարկ Մարմինը նոյն օրուան նիստին օրակարգի վրայ ունեցաւ Պատկառելի Կրօնական Ժողովի Դիւանի ներկայացուցած Պատրիարքութեան Ընտրելի 7 եպիսկոպոսներու ցանկը :

Նախաձեռնարկ Մարմինը, Եկեղեցական Համագումար Ժողովի որդեգրած համաձայն, յետ կարծեաց փոխանակութեան Պատրիարքական Թեկնածուներու հնգանուն վերջնական ցանկը կազմեց ըստ հետեւեալի ·

1. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Մութաֆեան
2. Խաժակ Արքեպիսկոպոս Պարսամեան
3. Ներսէս Արքեպիսկոպոս Պօզապալեան
4. Շահան Արքեպիսկոպոս Սվաճեան
5. Գարեգին Արքեպիսկոպոս Պեքճեան

ԴԻՒԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ
Հոկտեմբեր 10, 1998

***

Շաբաթավերջին (Հոկտ. 10, 11) նաեւ Երկուշաբթի օրուան Թուրք մամուլը լայն տեղ կու տար պատրիարքական ընտրութեան, յօդուածներով եւ նկարներով :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Ցաւով իմացանք որ Հոկտեմբեր 9-ին, Ուրբաթ օր Լիոնի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Գեղամ Կանանեան գաղութին ծանօթ եւ գործունեայ դէմքերէն մէկը :

Գ. Կանանեան ծնած էր Հալէպ 1938-ին, Լիոն հաստատուած 1962-էն ի վեր եւ բակիզբէն իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է տեղւոյն ազգային կեանքին : Որպէս անդամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, կուսակցութեան մէջ ալ ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչին կենսական դեր խաղացած է : Նախագահն էր Վիլէօրպանի Հայ Մըշակոյթի Տան, հայերէն դասաւանդած է Հայկազեան Միօրեայ Վարժարանը, հայերէնի անպիոնին պատասխանատուն էր նաեւ Լիոնի համալսարանը, հիմնադիրն էր ԱՔԱԼ-ի (Լիոնի Մշակութային Միութիւն) :

Իր մահով, գաղութը կը կորսնցնէ նուիրեալ անձ մը, որու բացակայութիւնը զգալի պիտի ըլլայ տեղւոյն ազգային կեանքին մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երեքշաբթի, Հոկտ. 13, ժամը 9.15-ին Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ :

«ԶԻԼՃԵԱՆ» ՄԱԿՆԻՇԻ ԾՆԾՂԱՆԵՐԸ

(ԴԲՐՈՒԱԳՆԵՐ ԱՆՈՆՑ, ԳՐԵԹԷ ՉՈՐՍ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ)

Գրեց՝ ԿՈՄԻՏԱՍ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

375 տարի անցած է այն օրէն երբ Աւետիս Զիլճեան իր ալքիմիական փորձարկումներու ընթացքին օր յայտնաբերէր զանազան մետաղներու միացումէն առաջ եկած նոր եւ յեղափոխական խառնուրդ մը ծնծղաներ պատրաստելու, ձուլելու համար:

Զիլճեանները որոնք արհեստով պղնձագործներ էին եւ մասնաւորաբար ծնծղայագործութիւնը իրենց պապենական մասնագիտութիւնն էր, Սեւ ծովի ափերու հայաբնակ շրջաններէն գալով, 17-րդ դարու սկիզբներուն կը հաստատուին Օսմանեան մայրաքաղաքին մէջ: Հոն է որ 1623-ին, Սամաթիա կոչուող թաղամասին մէջ կը հիմնեն իրենց նոր ձուլարանը, որպէսզի կարելիութիւնը ունենան աւելի «արդիական» միջոցներով, քան իրենց նախահայրերը, շարունակել եւ բարելաւել իրենց, խորհրդաւորութեամբ լեցուն այդ արհեստ - արուեստը, եւ նոր հիմերու վրայ դնել ծնծղայի պատրաստման եւ արտադրման գործը:

Հազարամեակներու պատմութիւն ունեցող այդ մետաղեայ երաժշտական - հարուածային նուագարանի գործածութիւնը, մինչեւ 18-րդ դարու վերջերը կը սահմանափակուէր միայն ծիսական պարերու կամ արարողութիւններու, զինուորական նուագախումբերու, եւ, ընդհանրապէս բացօթեայ տօնակատարութիւններու ծիրէն ներս:

Ծնծղայի հետքերուն կը հանդիպինք աշխարհի գրեթէ բոլոր ժողովուրդներու եւ մասնաւորաբար Բաբելոնացիներու, Ասորիներու, Հին Եգիպտացիներու, Ուրարտացիներու - Հայերու ինչպէս նաեւ Հին Զինացիներու մօտ: Սակայն վերոյիշեալ ժողովուրդներէն իւրաքանչիւրին քով ծնծղային զարգացումը եղած է տարբեր. ան ունեցած է տեղական պայմաններուն եւ գործածութեան կարիքներուն եւ նպատակներուն համապատասխանող մեծութիւն, (փոքր, մատներու վրայ անցուողներէ մինչեւ 40 - 50 սմ. տրամագիծ ունեցողները), կլորութիւն, հնչեղութիւն: Բազմազան էին նաեւ նուագելու, զանոնք հնչեցնելու եղանակներն ու կերպերը: Իսկ ամենակարեւորը՝ անոնց պատրաստութեան, ձուլման եղանակները կը տարբերէին երկրէ երկիր:

Այսօր անժխտելի իրականութիւն է որ Զիլճեաններու ձուլարաններէն ելած ծնծղաները, իրենց կատարելութեան եւ անհատական բացառիկ առաւելութեանց շնորհիւ, մեր երկրագունդի վրայ պատրաստուած այլ տեսակներու միջեւ լաւագոյններն են մօտաւորապէս չորս հարիւր տարիէ ի վեր: Այս է պատճառը որ 19 եւ 20-րդ դարերու ընթացքին մասնակցելով զանազան միջազգային մրցոյթներու եւ տաղաւարներու անոնք միշտ շահած են բարձրագոյն պարգեւները եւ վկայականները:

Եւրոպայի տարածքին ծնծղան յայտնի էր ԺԲ. դարէն, ուր մուտք գործած էր հաւանաբար խաչակիրներու արշաւանքներու հետեւանքով:

1680-ականներէն մինչեւ Պեթհովէնի 9-րդ համանուագը (1823) երկարող համարեա 150-ամեայ ժամանակամիջոցի ընթացքին ծնծղան սկսաւ երկչոտօրէն երեւան գալ նաեւ արեւմտաեւրոպական դասական նուագախումբերու մէջ:

Առ ի հետաքրքրութիւն ընթերցողներու թուենք ցանկը, անունները, մեր տրամադրութեան տակ եղող այն երկերուն, որոնց մէջ ծնծղան առաջին անգամ ըլլալով օգտագործուած է այլ նուագարաններու կողքին:

1680-ին երկու երաժիշտներ, գերմանացի Շտրունկ՝ հիմնադիրը Լայփցիկի օփերա - թատրոնի, իր Եսթեր օփերայի մէջ, ինչպէս նաեւ իտալացի Ֆրեսքի, իր Պերենիս օփերային մէջ:

Այս առաջին, գրեթէ աննշմարելի անցած երեւումներէ եւ մօտաւորապէս դար մը շրջանառութենէ դուրս մնալէ վերջ, 18-րդ դարու վերջաւորութեան աշխատանք կը տարուի ծնծղան վերարժեւորելու, զայն կրկին ներառնելու դասական երաժշտութեան ոլորտներէ ներս: Հայտըն, Կլիւք եւ Մոցարթ մէկը միւսին ետեւէն ծնծղան կ'օգտագործեն իրենց հետեւեալ երկերու մէջ:

Հայտըն, իր L'Incontro improviso օփերա - պուֆին մէջ (1775), եւ «Զինուորական», թիւ 100 համանուագին մէջ (Symphonie Militaire) (1794),

Կլիւք, իր Iphigenie en Tauride օփերային մէջ (1779),

Մոցարթ, իր L'Enlèvement au Sérail օփերային մէջ (1782),

եւ, վերջապէս, ինչպէս վերը նշուեցաւ, Պեթհովէն իր 9-րդ համանուագի արագընթաց վերջամասին մէջ, գրուած Շիլլերի «Ներբող խնդութեան» (Ode à la joie) բանաստեղծութեան հիման վրայ (1823):

Պեթհովէնի գլուխ - գործոցը համարուող այս ստեղծագործութեան հանդիսաւոր աւարտամասին մէջ ծնծղան օգտագործելու երեւոյթը կարելի է սահմանել որպէս դասական երաժշտութեան ծիրէն ներս անոր մուտք գործելուն, ինչպէս նաեւ անոր, մինչեւ այժմ շարունակուող վերելքի խորհրդանշական սկիզբը:

Իսկ Պեռլիոզ, Լիսթ, Վակնէր, աւելի ուշ Չէյքովսքի, Տիւքա, Ռավէլ, Ռ. Շթրաուս, Պարթոք, Ստրավինսկի, Պրոկոֆիէ, Խաչատրեան, Շոստակովիչ եւ շատ ուրիշներ, դեռ աւելի առաջ երթալով, իրենց նուագախումբերէն ներս մշտական անդամի հանգամանք շնորհեցին այս, մինչ այդ տարաշխարհիկ համարուող, եւ զարմանահրաշ հնչողութիւն ծորող նուագարանին:

Նուագախումբերու մէջ ծնծղան կ'օգտագործուի նախ եւ առաջ ձայնուժային (dynamique) նպատակներով, այլ խօսքով երաժշտութեան զօրեղ, ֆորթէ - ֆորթիսիմօ, եւ, ընդհանրապէս ամբողջ խումբով նուագուող հատուածներու մէջ, արդէն չեղած պահու մը անոր բարձրակէտը առաւել եւս ընդգծելու, ի յայտ բերելու նպատակաւ:

Մեծ ծնծղաներու իրարու հետ բախումէն կ'առաջանայ վեհ, ոչինչի հետ համեմատելի փառաւոր «որոտ» մը, որ յաւելեալ փայլ, պայծառութիւն եւ շքեղութիւն կուտայ երաժշտական երկերու առանց այդ ալ գրաւիչ հատուածներուն: Այս կարգի ծնծղաներէն լաւագոյններն են Միացեալ - Նահանգներու մէջ Զիլճեաններու կողմէ արտադրուած «Սէմֆոնի» մակնիշի 61 սմ. տրամագիծ ունեցողները:

Արդի նուագախումբերու մէջ գործածուող ծնծղաները մետաղեայ, պնակաձեւ սկաւառակներ են, 30-էն 60 սմ. տրամագիծով, եւ որոնց կեդրոնական մասին վրայ անցուած են կաշուէ բռնիչները: Անոնց գործածութեան կերպերը եւ ձեւերը բազմաթիւ են. ամենացայտուն կերպերէն մին է զոյգ ծնծղաները ուղղահայեաց դրութեան մէջ զօրեղ կերպով իրարու բախելը, (երկու բաց ափերով ծափ տալու նմանութեամբ): Զանոնք իրարու հարուածելով կարելի է յառաջացնել հնչիւնային զանազան ներգործութիւն. նուագախումբի վերեւ եւ ընդհանրապէս դահլիճի ամբողջ տարածքին ձայնի երկարատեւ սփռումով, մինչեւ անոր բնական մարումը. իսկ չոր, առանց արձագանգի ձայն յառաջացնելու անհրաժեշտութեան պարագային նոյնանման հարուածէ անմիջապէս վերջ սկաւառակները կը խլացուին:

20-րդ դարու երաժիշտներու գրեթէ մեծամասնութիւնը, իրենց երկերէն իւրաքանչիւրին մէջ ծնծղայի բաժինը կատարողներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն, նշելով իրենց ցանկացած նուագելաոճի, կատարողական կերպերու գործադրութեան մանրամասնութիւնները. ինչպէս օրինակ, հնչիւնները յառաջացնել ծնծղայի ծայրը աղեղի մը հպումով եւ կամ ալ կլոր, երկաթէ դրամով մը ծընծղային կոնակը քերելով, եւ դեռ այլ, տարօրինակ միջոցներով:

Զոյգ գործածութենէ բացի, ծնծղան կը գործածուի նաեւ առանձին. կախուած իր կեդրոնին գտնուող բռնիչէն, կամ ալ զետեղուած յատուկ, մետաղեայ ձողի մը վրայ, որ իր կարգին կը հանգչի եռոտանիի մը վրայ. այս պարագաներուն ծընծղան կը հնչեցնեն զանազան մասնաւոր թակիչներով:

Ծնծղաներու այլ տարատեսակ մը կը կազմեն չարլըսթոն (charleston) կոչուողները. անոնք միշտ զոյգ են, հորիզոնական դիրքի վրայ, նոյնպէս յենած եռոտանիի մը եւ օժտուած նաեւ ոտնակով մը որու միջոցաւ երկու ծնծղաներէն վերինը՝ շարժականը, ոտնակի սեղմումէն ուղղահայեաց վար իջնելով կը զարնուի վարինին՝ անշարժին: Այս տեսակները դասականէ աւելի կը գործածուին այլ երաժշտութեանց մէջ:

Այս կապակցութեամբ պէտք է ըսել նաեւ որ փոփ, ռոք, կամ հանրամատչելի այլ երաժշտութեանց եւ մասնաւորաբար ճազի մէջ, լաւագոյն թմբկահարները, գրեթէ առանց բացառութեան նոյնպէս կ'օգտագործեն Զիլճեան մակնիշի ծնծղաները, որոնց շնորհիւ, անոնք կը նկատուին այդ գործիքի մեծագոյն սպառողները եւ գնորդները:

Մինչեւ 20-րդ դարու սկիզբները Զիլճեան մակնիշի ծնծղաները արտադրուեցան միայն Պոլիս: Այսօր անոնք մասնաճիւղեր ունին նաեւ ԱՄՆ եւ Գանատա, ուր ներկայիս կը պատրաստուին իրենց ծնծղաներու արտադրութեան մեծ մասը:

20-րդ դարու 20-ականներուն է որ Աւետիս Զիլճեան Գ.ը, Մասաչուսեց նահանգի Պոսթընի մօտակայքը գտնուող փոքրիկ քաղաքի մը մէջ հիմնեց Միացեալ - Նահանգներու ծնծղայ արտադրող իրենց առաջին գործատունը: Այսօր, չնայած անոր որ իրենց գործատուներու մէջ ծընծղայի արտադրման որոշ հանգրուաններուն կ'օգտագործուին արդի եւ յառաջացած թեքնոլոժի եւ սարքաւորումներ, մէկ ծնծղայի պատրաստութիւնը դեռ կը տեւէ 22 օր, որովհետեւ անոնցմէ իւրաքանչիւրը փութաջան կերպով, խնամքով կը տաքցուի, կը գլանուի, կը կտրուի, կը կաղապարուի, կը ծեծուի, կը խառատուի եւ, նախքան Զիլճեան կնիքը եւ վկայականը ստանալը կը ստուգուի փորձառու երաժիշտ - թմբկահարներու կամ ծընծղահարներու կողմէ:

Այս պատմութեան եւ մասնաւորաբար Զիլճեան ծնծղաներու առեղծուածը կը մնայ 375 տարիներ առաջ իրենց նախահայրերէն մէկուն կողմէ յայտնաբերուած, եւ պղինձ, անագ եւ արծաթ պարունակող մոգական խառնուրդ մը, որուն, քիմիական ֆորմիւլը սակայն սեփականութիւնն է այդ գերդաստանի:

Փարիզ, Հոկտեմբեր 9

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԱՐԴԱՆՔ...

ՏԻԳՐԱՆ ՉԷՕԿԻՒՐԵԱՆԻ «ՎԱՆՔԸ - ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ»

(ՀԱՅ ԴԱՍԱԿԱՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ, ԵՐԿԵՐ, ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԵՐԵՒԱՆ, 1984)

Ժառանգած ենք գրական գործեր որոնք գեղարուեստական կոթող չըլլալով հանդերձ ջինջ լոյսով մը կ'ողողեն մարդկային փորձառութեան մէկ, թէկուզ սահմանափակ կամ կողմնակի մասնիկ մը: Սոյն երկերը միաժամանակ քննական ոգիով կը պատկերացնեն հայկական աշխարհի յատուկ երես մը: Տիգրան Չէօկիւրեանի (1884 - 1915) «Վանքը» այս դասի արտադրութիւն է: Նուրբ վրձինով մը կը վերակազմէ նախա - Եղեռնի Հայ գաւառական կեանքէն քանի մը կարեւոր դրուագներ, անդրադառնալով գաւառական Հայ Եկեղեցիի մէկ հատուածին անկումային զայթակղութեան ու 1895 - 96-ի զանգուածային ջարդերու հետեւանքներուն: Գործին իսկական հմայքը սակայն կը կայանայ այս աշխարհի մէջ բռնի ելած երիտասարդ Արտակ Վարդապետի կարեկցութիւն հրաւիրող բարդ ու հակադրական տիպարին ստեղծման մէջ. տիպար մը որ կեանքի սովորական հոսանքներուն մէջ պիտի մնայ միշտ անճարակ ու յուսախաբ:

Տիգրան Չէօկիւրեան վէպ - օրագրի մը միջոցաւ սրատես ու տեղ տեղ բանաստեղծական թռիչքով կերտած է կրաւորական, վեհերոտ, գործնական աշխատանքի անընդունակ, բայց միաժամանակ ազնիւ ու համակրելի անհատի մը ցաւալի քայքայումը: Մշակումը ու զարգացումը Արտակի չարչարուած էութեանը ու անոր վերջնական ջլատումին, իսկական նուաճում մըն է: Իսկ հատորին մէջ կղերականի վաւերական ընկալումը՝ այսինքն մսէ ու արիւնէ եւ սեռային բնազդներով ալ շաղախուած մարդ, ոչ սոսկ անարատ հոգի, հազուագիւտ է մեր գրականութեան մէջ:

Ա.

Գործը Պոլիս լոյս տեսած 1914-ին՝ քանի մը պարզ նախադասութեանց մէջ կը խտացնէ ողջ ահաւորութիւնն ու սարսափը Հայ գաւառական կեանքին. «Մանրամասնութիւններ կան, որոնց բանականութիւնը հազիւ կրնայ հանդուրժել, չի կրնար հանդուրժել, եւ մեր եկեղեցւոյն ինձ ներշնչած ներողամտութիւնն իսկ կ'ընդվզի»:

Համիտեան ջարդերը ծնունդ տուած են «բիւրաւոր անտուն եւ մերկ» Հայերու: Մինչ «որբերու մերկ կարաւաններ» կ'ըլլան «ազգային բոլոր թշուառութեան ամփոփումները»: Մարդս շշմած հարց կուտայ. «Աստուածային կամքը այս ոճիրներուն ինչպէ՞ս կը հանդուրժէ: Անհաւատները խրատունք կը ստանան (երբ հաստատեն) թէ մեր ժողովուրդին մէջ օր - օրի նուազող հաւատքը այդ վիճակէն կը ծնի»:

Այս է աշխարհը որուն մէջ պիտի գործէ Արտակը: Ազգին վերազարթօնքին ծառայելու նպատակով կը լքէ Պոլսոյ համեմատաբար հեշտ կեանքը աշխատելու իր տեսուչ գաւառական վանքի մը մէջ: Համոզիչ, ապրող, բաբախող կերպար մըն է այս նոր տեսակի Հայ վարդապետը: Իր գաղափարաբանութիւնը կը յիշեցնէ 70-ական թուականներու լատինական Ամերիկայի «liberation theology» որդեգրած վարդապետները. մարդասէր է ու հայրենասէր: Ծնունդի առիթով կը խորհի թէ՝ «Ծնաւ նոր արքայ» բայց «ե՞րբ պիտի գայ Ծնունդը մարդկային բարօրանքին, ու մանաւանդ ո՞ւր է մեր - Հայուն - Ծնունդը»: Վստահ է սակայն որ «Օր մը մեր ցեղը հսկայի մը նման պիտի վերականգնի անիրաւ աշխարհին առաջ»:

Զահուած այս տեսակի հաւատքով Արտակի միտքը բազմաթիւ ծրագիրներ կը յղանայ. «շինել վարժարան մը թեմական դրամահաւաքութեամբ» ու «սերունդ մը ստեղծել՝ որ լուսամիտ եւ չարքաշ ըլլայ»: Իսկ իր «տեսչութեան օրով»՝ վանքի լքւած հողերէն ափ մը «անմշակ պիտի չմնայ»: Արտակ փրկել կ'ուզէ եկեղեցին վարկը. թող չըսեն թէ «վարդապետ մը վրան առնելով սեւ վերարկուն՝ կը մերկանայ մարդկային էն ազնիւ յոյզերէն...»:

Օսմանեան տիրապետութեան տակ ապրող հայութեան համար հեշտ չէր սակայն իրագործել այսպիսի ծրագիր: Պետական բռնատիրութեան կողքին աւելնալ ներքին ու Արտակի պարագային՝ եկեղեցական կեանքի ապականած իրականութիւնը: Շատերէ դատապարտուած իբր «կեղեքող» ու «քսուիրտ», եկեղեցին մատնուած է մահացու անշարժութեան: Այս գաւառական Հայաստանի վերնախաւին մէկ կարեւոր բաղադրիչը՝ իր կուտակած հարստութեամբ, ընկերային դիրքով ու հոգեւորական հեղինակութեամբ բարեփոխումի դէմ անանցանելի խոչընդոտ մըն էր:

Վանական կեանքը ու մասնաւորապէս վանահօր յետամնաց ու ազգին հանդէպ անտարբեր վերաբերումը Արտակը կը համոզէ որ «յախուռն երիտասարդները» իրաւունք ունին երբ «կը դատապարտեն մեզ իբր վանքերու հաւն ու հաւկիթը ուտող, ինքզինք պարարտացնելէ զատ բան չի խորհող»: Իրաւունք ունի նաեւ վանքի ձեռագիրներուն սիրահար պահապան ծերունի Եղիազարը որուն կարծիքով հայութիւնը բան չունի ակնկալելիք կղերականութենէն քանի անոնք «պաշտօնի, հացի, դիրքի, անբարոյականութեան անիւին մէջ զիրար կը բզկտեն ու կը մատնեն»:

Աւաղ Արտակ հակառակ իր բարի նպատակներուն, ան չէ որ պիտի կռուի տայ ու պայքարի ազգավնաս ուժերու դէմ: Համակրելի, ազնիւ հայրենասէր է, օժտուած նաեւ ժամանակի էն առաջ.

...ցնեմ գաղափարներով: Սակայն չկայ իր մօտ կարով, վճռականութիւն կամ ըմբոստ հոգի: Իր ծրագիրները կը մնան լոկ ծրագիր, առանց գործնական անդրադարձի: Նոյեմբեր ամսուն երբ օրագիրը կը սկսի, եռանդուն ազգային գործիչ վարդապետն է: Առաջին էջերուն բազմաթիւ են նշումները ազգային կեանքի, մշակոյթի, յեղափոխութեան, Համիտեան բռնութիւններու ու այլ հարցերու մասին: Ասոնք սակայն շուտով ու գրեթէ ամբողջովին տեղի կուտան Արտակի սիրային տագնապի արձանագրութեանց: Հազիւ չորս ամիս ետք ողջ էութիւնը կը կլանուի Նորաբոյս սիրոյ առթած հոգեկան ու յուզական չարչարանքէն:

Վէպ-օրագրին մէջ չկայ ուղղակի բացատրութիւն թէ ինչո՛ւ Արտակ լրջօրէն չի փորձեր իրագործել այնքան եռանդով որդեգրած գաղափարները: Ինչո՛ւ ասոնք առանց դիմադրութեան կը զոհուին սիրային յոյզերու փոթորիկին: Հատորին սկիզբը մշակուած ազգային-ընկերային նիւթերը երկրորդ կէսին գրեթէ աննկատ մոռացութեան կը մատնուին: Կրնայ թուիլ թէ հեղինակը ձանձրացած՝ առանց զանոնք հասցնելու որեւէ բնական վախճանի, կը նախընտրէ թափառիլ ա՛լ աւելի հետաքրքրաշարժ հարցերու շուրջ: Սխալ է սակայն այս ուղղակի բացատրութեան պակասը մատնանշել իբր գեղարուեստական սայթաքում կամ վրիպանք, քանի հարցին աւելի համոզիչ, աւելի խորաթափանց, աւելի մարդկային լուծումը կը յայտնաբերուի Արտակի սիրային յոյզերու զարգացմանը ընթացքին:

Բ.

Երբեւութապէս Արտակի ազգային ու ընկերային փառասիրութիւնները կը զոհուին սիրոյ բագինին վրայ երբ ան կը սիրահարի վանքին մէջ աշխատող Շուշանին: Ճշմարտութիւնը շեշտօրէն ուրիշ է: Սիրահարութիւնը ինքնին չէ որ տկարացնելով Արտակի անձին կ'արգիլէ ուրիշ ամէն թռիչք: Աւելի՛ Արտակին հակազդեցութիւնն է իր սիրահարութեան յատուկ անելին որ կը յայտնաբերէ իր նկարագրին այն բնորոշ կրաւորականութիւնը որ զինքը անկարող կ'ընէ ըմբոստանալու կեանքի որեւէ դժուարութեան դէմ. թէ՛ անձնական, թէ՛ ընկերային:

Արտակ վարդապետին նման կուսակրօնի մը համար սիրահարութիւնը անմիջականօրէն կը հանդիսանայ իբր խոր անել: Բայց անկէ խուսափելու համար Արտակին կը պակսի ո՛չ թէ գիտակցութիւնը, այլ՝ կամքը: Ինքը վաղ երիտասարդութեան, Պոլսոյ իր օրերուն իսկ, գիտակից է մարդկային սնամէջութեան ու կուսակրօնութեան հակադրութեան. «որքան ալ կամքը զրահուած ըլլայ, ու մարմինը անապատականի քուրձերով պատմի, մարդը աշխարհին ու կիրքերուն նայելէ չպիտի դադրի»:

Շուշանին հանդէպ իր տածած սէրը սակայն կը մնայ՝ կուսակրօնի երդում ըրած կղերականի մը համար «անօրէն սէր»: Բայց, «Ինչպէ՞ս մեղմել կիրքը երիտասարդի մը, ըլլայ կղերական, կարմիր արիւնին մէջ, ինչպէ՞ս սպաննել մտածումը, որ երակներուն ջերմին սարսուռէն կ'արթննայ եւ կ'ըղձայ բաներուն է՛ն ամօթալին, այլ անո՛ւշը՝ կինը: Նարեկացին չտառապեցա՞ւ արդեօք կուսական մարմնին կարօտով...»:

Ժամանակի շատ մը կղերականներ չկարենալով անկեղծօրէն լուծել այս հիմնական հակադրութիւնը «սիրուհիներ կը պահեն, ու քանի մը եպիսկոպոսի զաւակներուն վրայ կը խօսուի»: Սակայն Արտակ չէ «կրցած ընել այն, որուն արդէն տէրն են վարդապետներ»: Հակադրութիւնը զինքը անշարժութեան կը մատնէ: Գիտէ կայ որ անկեղծ ելք, սակայն վճռակամօրէն շարժելու կարողութիւնը չունի: Կ'երեւակայէ Շուշանին ըսել. «Քեզ կը սիրեմ Շուշան» ու առաջարկել լքել վանքը: «Սակայն բան մը չկրցայ ըսել ու չպիտի կրնամ երբեք»: Ակնարկելով Կէօթէի Վերթերին, որ նոյնպէս կը տառապէր իրեն իւրայատուկ «ապօրինի» սէրով, Արտակ կը նշէ. «Վերթերին զգացումներուն յար ու նման են իմիններս. Վերթեր կը սիրէր նշանուած աղջիկը: ... Վերթեր սպաննեց ինքզինք վատ օր մը. իսկ ես չունիմ քաջութիւնը մահուան նետելու ինքզինքս...»:

Ահաւասիկ պարզաբանումը Արտակի ընդհանուր անճարակութեան: Ո՛չ աճող ու զօրացող սէրը ու սեռային մղումները, որ ի սկզբանէ կը գոյակցին իր ազգային-ընկերային էութեան հետ այլ, կամքի պակասն է որ զինքը գործին վերջաւորութեան կը վերածէ այն հէք, խեղճ տիպարին: Օր մը դիտելով վազքը գետի մը ջուրերուն, Արտակ կը գրէ. «Շարժելու, վազելու, երթալու այս անիմաստ յաւերժութիւնը հոգիս իրեն կը կապէ. Թերեւս լա՛ւ է ջուրերու նման ազա՛տ ըլլալ, արկածիլ հեռաւոր ափերու վրան կամ անհետիլ կապտագեղ ծովերուն գիրկը»:

Դժբախտաբար Արտակ չունի ազատ ըլլալու յանդգնութիւնը: Կեանքի ծովուն մէջ նաւարկելու համար հիմնական բան մը կը պակսի իրեն: Այս է իր անձնական ողբերգութիւնը որ ոչնչութեան կը վերածէ իր մէջ ամէն հեռանկար: Ինչպէս որ սիրային կեանքի մէջ չի կրնար վճռակամութեամբ շարժիլ, նոյնպէս է կեանքի ուրիշ ասպարէզներուն մէջ: Անկարող՝ սիրային տագնապը լուծելու, կը մնայ անոր բանտարկեալը ի վնաս իր էութեան:

Ընթերցողը կրնայ առարկել որ այսպիսի մեկնաբանութիւն կը սխալի անտեսելով Արտակին կարեւոր մէկ հանգամանքը - իր մարմնական քայքայումը, զոհ՝ թոքախտի: Այս է զինք սպառող իրական պատճառը: Հոս է սակայն որ դէմ յանդիման կուգանք երկին հիմնական տկարութեան: Արտակին հիւանդութիւնը իր անձին ներքին էական զարգացման նկատմամբ ամբողջովին երկրորդական ու կողմնակի երեւոյթ է: Հիւանդ թէ առողջ, ան պիտի տառապէր նոյն նկարագրային թուլութեամբ: Հարկ չկար յօրինելու այս հիւանդութիւնը որ կը ներկայանայ իբր արհեստական տեսակ մը deus ex machina բացատրութիւն Արտակի տիպարին քայքայման: Հասկնալու համար այս քայքայումը, բաւ է կռահել իր ներաշխարհին շարժումը:

Հակառակ որ կը կրէ կնիքը սկսնակի մը, Ջէօքիւրեանի «Վանքը» կը գրաւէ մեր ուշադրութիւնը: Կը համոզէ մեզ առանց սաղմոսելու կամ բարոյական դաս աւանդելու: Մարդկային փորձառութեան մը վերահասու կ'ըլլանք գործին դրամաբանական զարգացումին ընդմէջէն: Յակոբ Օշական կը նշէ Ջէօքիւրեանի գեղարուեստական նուաճումը երբ կը գրէ. «Իրերուն նայած ատեն գիտէ հոն տեսնել պահուըտած թանկագին պատկերներ»: Գրեթէ ամէն էջին կան կեանքի, բնութեան, արուեստի, նկարչութեան, մեր եկեղեցիի, ազգային հարցերու ու պատմութեան մասին կարծիքներ որմէ կրնանք բան մը շահիլ այսօր ալ: Ջէօքիւրեան շատ տալիք ունէր:

ԺԻՐԱՅՐ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄԱՆՐԷԱԼի Փառք Մարսըլէն Ռիվըրնի մէջ, Հոկտեմբեր 4-ին բացումը կատարուած է «Հատուցում» յուշարձանին, բարձրացած Ապրիլեան Եղեռնի 83-րդ տարելիցին առթիւ եւ նուիրուած 20-րդ դարու բոլոր ցեղասպանութեանց զոհերուն: Ճերմակ մարմարէ կառուցուած յուշարձանը կը խորհրդանշէ մարդկային ընկերութեան տունը որ մէջտեղէն ճեղքուած է ցեղասպանութեան ոճիրին պատճառաւ: Կան երկու արձանագրութիւններ ֆրանսերէն, մէկը. - «Ի յիշատակ 20-րդ դարու ցեղասպանութեանց զոհ բոլոր ժողովուրդներուն, բոլոր ազգերուն անխտիր, առանց ցեղային խտրութեան. - Հայեր, Ուկրանացիներ, Ղրիմի Թաթարներ, Հրեաներ, Գնչուներ, Թիմուրներ, Պոսնիացիներ, Հութուներ, Գամպոճցիներ, Քիւրտեր եւ անոնք որոնք անտեսուած են», միւսին վրայ ալ արձանագրուած է. «1915-ի հայկական ցեղասպանութեան 83-րդ տարելիցին առթիւ, որուն զոհ գացին 1.5 միլիոն Հայեր. Կը ձօնենք այս յուշարձանը ցեղասպանութիւններու բոլոր զոհերուն եւ բոլոր քաղաքացիները կը հրաւիրենք յանձնառութեան՝ յանուն հանդուրժողականութեան եւ ընկերային համերաշխութեան: Այս ճանաչումը կը համապատասխանէ Մարդու Իրաւանց յայտարարութեան ոգիին»: Արարողութիւնը սկսած է Գանատայի եւ Հայաստանի փառերգներով, ապա յաջորդաբար խօսք առած են Նուշիկ Էլոյեան քաղաքապետութեան վարչական խորհուրդի նախագահ, յուշարձանին արուեստագէտը՝ Ֆրանսին Լառուս, Հայ Դատի Գանատայի յանձնախումբի ատենապետ՝ Ժիրայր Պասմաճեան, Մոնրէալի յանձնախումբի ատենապետ՝ Ռուբէն Գույումճեան եւ քաղաքապետ՝ Փիէր Պուրք: Բերիոյ թեմի առաջնորդ՝ Սուրէն Արք. կատարած է հոգեհանգստեան պաշտօն մը, աւարտին տեղի ունեցած է ծաղկեպսակներու զետեղում: Յուշարձանի աշխատանքները սկսած են 1994-ին, ծրագիրը արժած է քառորդ միլիոն տոլար որու կէսը, ըստ քաղաքապետարանին հետ եղած համաձայնութեան, հայթայթած է հայ գաղութը:

⁂

ՊՈԼՍՈՅ Ս. ՓՐԿԻՉ Հիւանդանոցին մէջ, Սեպտեմբեր 24-ին բացումը կատարուած է երկու նոր բաժիններու: Առաջինը՝ Իվլըճեան բաժինն է որ կը փոխարինէ նախկին յիմարանոցը և կը ծառայէ մտային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու, երկրորդը՝ Պիլէք հանգստարանը որ իբր հանգստավայր պիտի ծառայէ հիւանդանոցին բնակիչներուն եւ բարերարներուն: Արարողութեան ներկայ եղած են Շահան եւ Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսները եւ հոծ բազմութիւն մը: Աղօթքով ու հոգաբարձութեան ատենապետ՝ Փիլօ Աթմանի հետ միասին երկու հոգեւորականները կտրած են Իվլըճեան յարկաբաժնի ժապաւէնը: Յարկաբաժինը ունի 48 սենեակ կահաւորուած ճաշակաւոր կարասիներով: Այս առաջին բացումէն ետք, ներկաները առաջնորդուած են Պիլէք նորակառոյց հանգստարանը, ուր եւս կատարուած է բացման պաշտօնական հանդիսութիւնը: Ուղերձ մը կարդացած է Գրիգոր Տէօշէմէճեան: Խօսք առած է Շահան Արք. որ գնահատելով տարուած աշխատանքը, ըսած է որ հիւանդանոցին մէջ ամէնէն առաջ պէտք է զետեղել հիմնադիր՝ Գասպար Արթինի արձանը: Հուսկ Բանքը արտասանած է պատրիարքական տեղապահ՝ Մեսրոպ Արք., որ ձայնակցելով Շահան Արք.ի խօսքերուն, անդրադարձած է մերձաւոր Վարագայ Ս. Խաչի տօնին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ

ԿԱՄ

ԲԵՐԱՑԻ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ
ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Ե.

ԿԱՐՈՒՀԻՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Միւս օրն ալ դարձեալ քու հսկողութիւնդ կ'ընես, ժամը երկուքին ատենները:

ԱԳԱՊԻ. — Հոգ մի՛ ըներ այդ մասին:

Փաստաբանը գրպանէն թղթապանակը հանեց եւ 25 ոսկինոց թուղթ մը երկարեց պառաւին, որ դրամը առնելէ ետքը բացէն նուէր մըն ալ պահանջեց: Կարկամեան դիտել տուաւ որ տակաւին գործը բոլորովին չէր լրացած եւ թէ երբոր լրանար այն ատեն կրկին նուէր մը պիտի ըսէր: Ագապի աւելի չպնդեց եւ 25 ոսկինոցը գրպանելով մեկնեցաւ, կրկին ու կրկին շնորհակալութիւն յայտնելով:

ԱՇԽԷՆ (յաղթական). — Տեսա՞ր մի ես ինտոր գործ կը տեսնամ:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Կեցցե՛ս, միայն թէ տակաւին ուրիշ հասկնալիք բաներ ունինք:

ԱՇԽԷՆ. — Անոնք ալ կը հասկնանք... մեր ձեռքին տակ Ագապիէն պէս կնիկ մը ունենալնէս ետքը ամէն բան կրնանք հասկնալ:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Հիմա որ տօքթօր Վարդանին գաղտնիքը ձեռք անցուցինք՝ ի՞նչպէս պիտի շահագործենք ասիկա...

ԱՇԽԷՆ. — Ատկէց դիւրին բան չի կայ... մտածելու պէտք անգամ չունիս, ընելիքդ շատ պարզ է:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Ինչպէ՞ս...

ԱՇԽԷՆ. — Նամակ մը կը գրես, առանց ստորագրութեան կամ կեղծ ստորագրութեամբ, Անիկատոս Էֆէնտիին ու ամէն բան տեղն ի տեղօք կ'իմացնես ու զինքն ալ կը հրաւիրես որ այնինչ օր, այնինչ ժամուն երթայ այնինչ փողոցը եւ աչքովը տեսնայ ամէն բան:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Ատիկա շատ գործնական միջոց չէ եւ անպատեհութիւններ ունի:

ԱՇԽԷՆ. — Ի՞նչ անպատեհութիւն:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Կրնայ ըլլալ որ նամակը առնելուն պէս Անիկատոս Էֆէնտին բաւական պաղարիւնութիւն եւ համբերութիւն չունենայ իր կնիկը լրտեսելու եւ ուղղակի կնոջը վրայ կոխի երթայ ... այն ատեն ի՞նչ պիտի պատահի, կինը ամէն բան պիտի ուրանայ եւ բնականաբար ա՛լ Կալիոբիին տունը պիտի չերթայ եւ Էրիօն ալ պիտի չկրնայ իր կնոջ անհաւատարմութիւնը ապացուցանել ու այսպէս ընտանեկան կռիւով մը խնդիրը պիտի գոցուի եւ ո՛չ ոք բան մը պիտի իմանայ, տօքթօրին վրայ որեւէ արատ պիտի չի գայ ու Աննային հետ ամուսնութիւնն ալ պիտի կատարուի, իմ տուած դրամներս ալ վրայ պիտի երթան...

ԱՇԽԷՆ. — Ուրեմն ի՞նչպէս ընելու է:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Պէտք է որ մէկը երթայ եւ ուղղակի Անիկատոս Էֆէնտիին հետ խօսի, բերանացի պատմէ իրողութիւնը ու յետոյ միասին առնէ տանի Կալիօբիին տունը ... աս գործը այդ կերպով միայն կը յաջողի:

ԱՇԽԷՆ. — Բայց ո՞վ կրնանք ղրկել Անիկատոս Էֆէնտիին:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Զարմանալի՛ հարցում, երթալիք անձը մէջտեղն է, Ագապի տուտուն:

ԱՇԽԷՆ. — Պիտի ուզէ՞ այդ պաշտօնը կատարել:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Ինչո՞ւ չուզէ, մանաւանդ երբ ծայրը դրամ ալ ըլլայ ... բայց նախ սպասենք լրացուցիչ տեղեկութիւններու:

ԱՇԽԷՆ. — Երկու օրէն ամէն բան իմացած պիտի ըլլանք:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Այն ատեն չորս օրէն ալ Անիկատոս Էֆէնտին կը տանինք Կալիօբիին տունը եւ տեսնենք թէ հետեւանքը ի՛նչ կ'ըլլայ...

ԱՇԽԷՆ (խնդալով). — Հետեւանքը խաղքութիւն խաղքութեանց. հիմակ իմ հաշիւս ալ տե՛ս նայինք:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ (Թղթապանակը կրկին հանելով). — Ա՛ռ տասը ոսկի ալ քեզի:

ԱՇԽԷՆ. — Քիչ չէ՞:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Ընդհակառակն շատ է անգամ:

Հետեւեալ օրը Ագապի տուտու նորէն գործի վրայ էր: Պիտի երթար Կալիօբին տեսնար եւ ասիկա, իրեն համար բաւական կնճռոտ խնդիր մըն էր: Շատոնց ի վեր յարաբերութիւնը խզած էր այդ յոյն կնոջ հետ եւ հիմա կը վախնար որ իր անակնկալ այցելութիւնը կասկածանքի տեղի տար: Երկար խորհելէ ետքը իր ծրագիրը պատրաստեց եւ գնաց նախկին բարեկամուհին տեսնելու: Այս վերջինը 48 — 50 տարեկան, միջահասակ, գեր կին մը, ուրախութեան մեծ ցոյցերով ընդունեց պառաւը եւ առաջնորդեց զայն գետնայարկի սենեակը որ փողոցին կողմը կը գտնուէր:

ԿԱԼԻՕԲԻ (խանդակաթ). — Վա՛յ, մատամ Ագապի այս որչա՛փ ժամանակ է իրար չենք տեսած...

ԱԳԱՊԻ. — Շիտակը ես միշտ կը փափաքէի գալ քեզ տեսնել, բայց միշտ մէյմէկ արգելք կ'ըլլար... այսօր ա՛լ միտքս դրի գալու, մանաւանդ որ պէտք ունէի քեզ տեսնելու:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Բայց այս նոր տունս ինչպէ՛ս գտար:

ԱԳԱՊԻ. — Շատոնց գիտէի որ հոս կը նստիս... մատամ Մառիքայէն իմացայ:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Բարի եկար հազար բարով, ըսիր թէ զիս տեսնելու պէտք ունիս...

ԱԳԱՊԻ. — Այո ... կարծեմ վարձու սենեակ կուտաս:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Վարձու սենեակներ ունիմ, բայց քիչ մը սուղ են:

ԱԳԱՊԻ. — Գինը կարեւորութիւն չունի, խնդիրը այն է որ սենեակը յարմար ըլլայ:

(Շար. 27)

(Շար. Ա. էջէն)

յաստանի պարագան։ Բաւական խեղճուկ խաղ մըն էր ըստ կարգ մը թղթակիցներու։

Այս խաղը, նոյն գիշերը, ուղղակի սփռուեցաւ նաեւ հեռատեսիլի Ֆրանս 3 կայանէն, բաւական ուշ ժամերու (կէս գիշերը անց)։ Հաճելի անակնկալ մըն էր մեկնաբաններէն Ֆրանսիս Մարոթոյի (որ յայտարարեց թէ մօրը կողմէ Հայ էր) հայերէն արտասանած քանի մը բառերը բարի գիշեր եւ բարի վայելում մաղթելու համար հեռատեսիլի ունկնդիրներուն։

Ամէն պարագայի մէջ, Հայաստան Բ. տեղը կը գրաւէ խումբին դասաւորման մէջ 4 կէտով։ Գլուխն է Ուկրանիա 6 կէտով, 3-րդ է Ֆրանսա նաեւ 4 կէտով, ապա կը յաջորդեն Իսլանտա 2 կէտ, Ռուսաստան եւ Անտոռա 0 կէտ։

Հայաստան, Հոկտ. 14-ին, Չորեքշաբթի օր Ուկրանիոյ մէջ կը մրցի Ուկրանիոյ դէմ։ Նոյն օրը Ֆրանսա կը հանդիպի Անտոռայի եւ Իսլանտա՝ Ռուսաստանի։

Մոսկուայի մէջ է, որ Ֆրանսա կը մրցէր Ռուսաստանի դէմ, Խաղին սկիզբը Ֆրանսացիները տիրապետեցին երկու յաջորդական կէտեր նշանակելով 14-րդ եւ 29-րդ վայրկեաններուն, բայց Ռուսերը կրցան հաւասարեցնել արդիւնքը 2 կէտեր նշանակելով 45-րդ եւ 56-րդ վայրկեաններուն։ Խաղին վերջաւորութեան իննը վայրկեան մնացած էր որ Ալէն Պօղոսեան փառաւոր խաղով կը յաջողէր ապահովել Ֆրանսայի յաղթական կէտը եւ խաղը վերջ կը գտնէր 3 - 2 արդիւնքով։ Պօղոսեան խումբին մաս կազմած էր փոխարինելու համար Փըթին որ վիրաւորուած էր եւ կը խոստովանի որ հաճելի չէ խաղին մաս կազմել ընկերոջ մը վիրաւորուելուն պատճառաւ, բայց եւ այնպէս չի ծածկեր իր ուրախութիւնը։

Միւս խումբերուն մէջ, Դանիա պարտուեցաւ Կալլէսէն 1 - 2, Իտալիա յաղթեց Զուիցերիոյ 2 - 0, Սլովենիա պարտուեցաւ Նորվեկիայէն 1 - 2, Թուրքիա յաղթեց Գերմանիոյ 1 - 0, Անգլիա եւ Պուլկարիա հաւասար մնացին 0 - 0, Լեհաստան յաղթեց Լիւքսանպուրկի 3 - 0, Կիպրոս պարտուեցաւ Աւստրիայէն 0 - 3, Սան-Մարինօ պարտուեցաւ Իսրայէլէ 0 - 5, Փորթուկալ պարտուեցաւ Ռումանիայէն 0 - 1, Ազրբէջան պարտուեցաւ Հունգարիայէն 0 - 4, Լիխթընշթայն պարտուեցաւ Սլովաքիայէն 0 - 4, Մալթա պարտուեցաւ Խրուաթիայէն 1 - 4, Պոսնիա պարտուեցաւ Չեխիայէն 1 - 3, Սկովտիա յաղթեց Էսթոնիոյ 3 - 2, Լիտուանիա եւ Ֆերոյէ կղզիները 0 - 0 հաւասար մնացին։

***

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Բ. դասակարգի մրցումներուն Թուլա 3 - 0 պարտութեան մատնեց Վալանսի Հայ Մարզականը։ Գլուխը կը մնայ Թուլա 26 կէտով, Վալանս 17-րդ է 11 կէտով, մինչ վերջին է Նիս։

***

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան Շրջան

Ֆրանսայի Բաժակի 4-րդ հանգրուան

Շուազի լը Ռուա - Ա.Ս.Օ. Արմէնիէն 4 - 2 *(երկարաձգումէն ետք)*

Օնի - Ի.Ժ.Ա. Ալֆորվիլ .0 - 1

***

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Փարիզ

Փ.Ի.Ք. - Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս(1) 46 - 72

Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս (2) - էթիւտիան Տինամիք 74 - 73

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section «*Archag DJAMALIAN*» de Décines organise sa

TRADITIONNELLE

Soirée BEUREG

le Samedi 17 Octobre à 20 heures 30 à la Maison de la Culture Arménienne de Décines

Prix du repas : 70 F.

Renseignements & réservations : au : 04. 78. 49. 19. 44

XXème ANNIVERSAIRE de la CHORALE SAHAK-MESROP

sous le haut patronage de **SA SAINTETE KAREKINE Ier**
Patriache Suprême et Catholicos de tous les Arméniens

sous la présidence d'honneur de **Madame CATHERINE TRAUTMANN**
Ministre de la Culture

et de

Monsieur ROLAND CHAROYAN
Ministre de la Culture de la République d'Arménie

CONFERENCE
«Création de la Notation Arménienne et les Cantiques»

par

KHATCHIG YILMAZIAN

Chants interprétés par
Ani YILMAZIAN
Carmen TCHILINGUIRIAN
Noubarig DERMINASSIAN
Murat MEREMETCI

Samedi 17 Octobre à 21 heures

Centre Culturel «Sahak-Mesrop»
Salle «*Ardzrouni Tcherpachian*»
339, avenue du Prado — 13008 MARSEILLE

CHENE

POUR LA POURSUITE DE SES ACTIONS DANS LES VILLAGES AU ZANGUEZOUR ET AU KARABAGH

AIDEZ CHENE EN OFFRANT VOS OBJETS DE VALEUR NEUFS OU ANCIENS POUR SA

braderie de noël

DU 5 AU 6 DECEMBRE
AU COLLEGE SAMUEL-MOORAT

«ՇԷՆ»Ը ՁԵԶԻ ԿԸ ԴԻՄԷ ԻՐ ՎԱՃԱՌՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

« Շ Է Ն »ԻՆ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԻՐԵՐ, ՀԻՆ ԹԷ ՆՈՐ, ԳԵՂՕՐ, ԳԻՐՔ, ԳՈՐԳ, ԳՈՀԱՐԵՂԷՆ ԵՒԼՆ. ԵՒԼՆ...

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝

Pour tous renseignements téléphoner dès maintenant au :
01. 47. 50. 40. 47 après 19h

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի

ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 14-ին։

Տեղեկութեանց համար. -
01. 41. 79. 43. 48

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Après leurs éclatants succès à Alfortville durant la Saison 97-98

La M.C.A. vous invite à retenir dès maintenant votre

Soirée Théâtre

du VENDREDI 16 OCTOBRE à 20h45

avec la *COMPAGNIE NAREG DOURIAN*

dans

«L'EXTRA TERRESTRE»

Salle des Fêtes, rue Voltaire

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 17, ժամը 10.45-էն ժամը 12, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր տաճարին մէջ՝

ԶՈՐՍ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐՈՒ

տօնին առիթով, առաւօտեան յատուկ ժամերգութիւն տեղի կ'ունենայ։

Մասնակցութեամբ՝
«էթուալ - Շան - գ'էլիզէ»ի
Քրիստոնեայ եկեղեցիներու
(Կաթողիկէ, Ուղղափառ եւ Բողոքական՝ Փարիզի 8-րդ եւ 16-րդ թաղամասերու)

Արարողութեան աւարտին՝ ընդունելութիւն՝ Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու այս էքիւմէնիք աղօթքներուն։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille

séjour de ski à Avoriaz

CAPITALE INTERNATIONALE DE TOUTES LES GLISSES

Si tu souhaites réveillonner sur les montagnes enneigées, rejoins-nous à AVORIAZ

du samedi 26 décembre au samedi 2 janvier

Lors de ce séjour exceptionnel de 6 jours, 7 nuits, tu seras hébergé en **résidence Maeva**, située au pied des pistes, dans des appartements entièrement équipés pour 4–5 personnes.

Au prix unique de **1 9 5 0 F.**

Prestations incluses dans le prix:

- L'hébergement en pension complète — linge de lit fourni;
- Le pot d'accueil + les animations;
- Le forfait remontées mécaniques de 6 jours + l'assurance;
- Une carte «Réductions» pour tes entrées en boîtes, bars...

Nous te proposons aussi en supplément:

- *Pour le voyage* : un aller-retour Marseille-Avoriaz en car pour 290 F
- *Pour le matériel* : la location des skis-bâtons-chaussures à la station pour 350 F.

Tes contacts :

— *Pour Marseille:*
U.G.A.B au 04 91 22 10 45 — 327, Bd Michelet — 13009 Marseille

Les places sont limitées, alors réserve **avant le 30 OCTOBRE.**

U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille

---

XXe ANNIVERSAIRE DE LA CHORALE *SAHAK-MESROP*
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ DE MARSEILLE

DIMANCHE 6 DECEMBRE à 15 heures 30

CONCERT UNIQUE

La première partie est consacrée aux victimes du tremblement de terre d'Arménie de 1988

à l'AUDITORIUM DU PHARO
58, boulevard Charles-Livon — 13007 MARSEILLE

CHORALE SAHAK—MESROP

avec la participation de :
CHORALE SAYAT NOVA DE NICE
ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE

sous la direction de :
KHATCHIG YILMAZIAN

Solistes :
FABIENNE CHANOYAN, Soprano,
BAGHDASSAR OHANIAN, Baryton

Au programme des œuvres de :
Dikranian, Hovanessian, Bartevian, Haroutiounian...

Vente des billets :
FNAC — VIRGIN — Centre Culturel SAHAK-MESROP (Tél. : 04.91.77.84.70)
Prix : 180 F

ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14

MERCREDI
14 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice: Arpik MISSAKIAN
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tel. : 01.47.70.86.60 — Fax : 01.48.00.06.70
C.C.P. Paris 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամերիկեան առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

ՀԴ ՏԱՐԻ . ԹԻՒ 19.486 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 74e ANNEE — N° 19.486

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՎԱՐԴԱՆ ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՓԱՐԻԶԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 12, Երկուշաբթի երեկոյեան Հայաստանի Փարիզի դեսպանատան Բարեկամներու Միութիւնը եւ գործավարը՝ Քրիսթիան Տէր – Ստեփանեան հանդիպում մը կազմակերպած էին դեսպանատան ներքնասրահը Արտաքին նախարար՝ Վ. Օսկանեանի հետ որ նախորդ օր եկած էր Վիէննայէն, շարք մը տեսակցութիւններ ունեցած օրուան մէջ Ֆրանսայի իր պաշտօնակցին՝ Հ. Վետրինի եւ Եւրոպական հարցերու ենթանախարար՝ Փ. Մոսքովիչի հետ ու յաջորդ օրն ալ կը մեկնէր Մոսկուա տեսակցութիւն մըն ալ ունենալէ ետք Ազգային Ժողովի Արտաքին յանձնաժողովի նախագահ՝ Ժէք Լանկի հետ :

Դեսպանատան Բարեկամներու Միութեան նախագահը՝ Պ. Ռուբէն Գրիգորեան ողջունելով նախարարը, ներկայացուց նաեւ անոր համառօտ կենսագրականը : Վ. Օսկանեան, 43 տարեկան, ծնած է Հալէպ, ուսանած տեղւոյն Հ. Բ. Ը. Միութեան միջնակարգ վարժարանը, ապա անցած Երեւան ուր հետեւած է քաղաքաշինական ճարտարապետութեան տեղւոյն բազմարուեստից վարժարանը, յետոյ գացած Միացեալ - Նահանգներ ուր նաեւ կատարելագործած է իր ուսումը ստանալով մագիստրոսի կոչում, շարք մը ընկերութիւններու մէջ աշխատելէ ետք, կրկին վերադարձած է համալսարան (Հարվարտ) ուր ուսանած է գլխաւորաբար դիւանագիտական եւ իրաւաբանական նիւթեր : 1992-ին վերադառնալով Հայաստան, մտած է Արտաքին նախարարութիւն, 1994-ին դարձած նախարարի Ա. տեղակալ, հուսկ 1998 Ապրիլէն՝ Արտաքին նախարար : Այդ հանգամանքով կը գլխաւորէ Հայաստանի պատուիրակութիւնները, մասնաւորաբար Ղարաբաղի հարցի կապակցութեամբ : Կը տիրապետէ անգլերէնի, ռուսերէնի, արաբերէնի, գիտէ նաեւ ֆրանսերէն :

Վ. Օսկանեան յայտնեց թէ մեծ հաճոյք է իրեն համար, նաեւ պատիւ այս հանդիպումը եւ շեշտեց հայ համայնքին կարեւորութիւնը Ֆրանսայի մէջ, որու վկայութիւնն ունեցած էր օրուան տեսակցութիւններու ընթացքին Ֆրանսայի նախարարներուն հետ ; Համայնքը կը նկատէր նաեւ քաղաքական ուժ մը եւ ուրախ էր յայտնելու թէ իր առաջին այս այցելութիւնը Ֆրանսա եղած էր արդիւնաւէտ՝ քաղաքական եւ տնտեսական գետնի վրայ : Ֆրանսան, ըստ նախարարը, այն երկիրն է որ ամէնէն մեծ մասնակցութիւնը ունի Հայաստանի մէջ քաղաքական եւ տնտեսական գետնի վրայ իր ներդրումներով եւ մասնակցութիւններ կը տարուին աւելի ծաւալուն բնոյթ տալու համար անոնց : Համանախագահ է Մինսկի խումբին եւ դրական դեր կը խաղայ այդ մարզին մէջ : Կայ նաեւ միջակութային ոլորտ : Ապա ; նախարարը անդրադարձաւ հետեւեալ երեք կէտերուն.– Ա) Արցախ, Բ) Տնտեսական վիճակը եւ Գ) Պետականութեան ամրապնդման անհրաժեշտութիւնը : Երկրին մէջ, ըստ, շնորհիւ նոր նախագահին նոր մթնոլորտ ստեղծուած է, չկան արգիլուած կուսակցութիւններ, արգիլուած թերթեր, չկան քաղաքական բանտարկեալներ, թէեւ կարելի չէ ըսել որ Հայաստան այսօր լիովին ժողովրդավար պետութիւն է :

Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղի, որ ըստ Լ. Տէր – Պետրոսեանի հրաժարման պատճառ եղաւ, այսօր կայ նոր քաղաքականութիւն եւ արդարացի լուծման հարցը առաջնահերթ է : Այդ պէտք է ըլլայ խաղաղ ճամբով : Ի՞նչպէս ; Ինքնավար մարզ չի կրնար ըլլալ Ատրպէյճանի ծոցը, պէտք է որոշ զիջումներ ըլլան, թէրեւս չըլլայ նաեւ անկախ, հարկ է գտնել միջանկեալ լուծում մը : Առաջարկ մը ըլլայ որ հիմք ծառայէ, նախագիծ մը ուր նախապայման չըլլայ : Այն վարկածը որ Արցախ պէտք է մնայ Ատրպէյճանի կազմի մէջ, անընդունելի լուծում է : Ոչ ոք Հայաստանի կրնայ ստորագրել տալ որեւէ փաստաթուղթ ուր նման բան ըսուի : 1923-ին Ստալին անօրէն որոշում մը տուաւ եւ Հայաստան երբեք նման փաստաթուղթ չի ստորագրեր եւ Ղարաբաղը չի կրնար Նախիջեւանի ճակատագրին ենթարկուիլ : Արցախ կրնայ անկախ ըլլալ տէ ֆաքթօ եւ տէ եուռէ գտնել այլ կարգաւորում մը : Ամսուս վերջ Մինսկի համանախագահութիւնը Երեւան կ'երթայ եւ այդ առթիւ կ'ըլլան նոր առաջարկներ :

Տնտեսական կացութիւնը միայն շրջափակումէն կախում չունի, բայց Ղարաբաղի հարցի լուծումը կը նպաստէ անոր բարելաւման, ժողովուրդին վիճակը ծանր է թէեւ դրամը կայուն է ։ Գործազրկութիւնը մեծ է, պէտք է աշխատավայրեր ստեղծել, կարեւոր է Սփիւռքի դերը եւ ցարդ Սփիւռքի ամբողջ փոթանցիալը չէ օգտագործուած : Հայաստան մինակը չի կրնար ամէն բան ընել, հարկ է խրախուսել օտար ներդրումները : Հայաստան, անցեալին լաւ չէ վարած սփիւռքեան իր քաղաքականութիւնը, Սփիւռքն ալ վստահութիւն չէ ունեցած Հայաստանցիին նկատմամբ, պէտք է արգելքները վերնան : Նախագահին խօսքով, շեշտեց Վ. Օսկանեան, նախորդ լոզունգը՝ ազատ, անկախ Հայաստանն այսօր պէտք է ըլլայ՝ հզօր եւ բարգաւաճ Հայաստան :

Նախարարին այս պատկերացումէն ետք, Պ. Վահէ Ճազմատարեան յայտնեց թէ հարց – պատասխանի կարճ բաժին մը պիտի ըլլայ եւ ինկալէս, ան լաւագոյնս վարեց այդ բաժինը առաջքն առնելով աւելորդ եւ երկարապատում հարցումներու :

Հարց եղաւ թէ եթէ կ'ըսուի ոչ անկախութիւն, ոչ ալ Ատրպէյճանի կազմի մէջ մնալ, ի՞նչ է, Արցախի համար, այդ երրորդ միջանկեալ լուծումը : Նախարարը ըսաւ որ «մենք ալ չենք գիտեր», բանակցութիւններու միջոցաւ պէտք է գտնել, առանց նախապայմանի : «Յառաջ»ի այն հարցումին որ կը վերաբերէր նոյն օրուան Թուրք նախարարին այն հաստատումին թէ Սուրիա Հայաստանի յանձնած է ՓՔՔ-ի պարագլուխ՝ Ա. Էօճալանը, նախարարը բացարձակապէս հերքեց, ճշդեց թէ այդ հերքումն ալ յայտնած էր Ֆրանսացի անձնաւորութիւններուն եւ թէ յաջորդ օր (Հոկտեմբեր 13) Հայաստանի Արտաքին նախարարութիւնը պաշտօնական հերքում մը պիտի տար յատուկ հաղորդագրութեամբ :

Արտայայտուեցաւ նաեւ Ջաւախքի մասին, շեշտելով թէ հայ – վրացական յարաբերութիւնները լաւ են, Վրաստանի կայունութիւնը կենսական է Հայաստանի համար որ չի խրախուսեր որեւէ անջատողական տրամադրութիւն : Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցի կապակցութեամբ Ֆրանսայի Ծերակոյտին կողմէ, յայտնեց թէ Ժ. Լանկի հետ պիտի խօսի այդ մասին ու կարեւոր նկատելով հանդերձ այդ ճանաչումը որ սփոփանք մը պիտի ըլլայ անիրաւուած ժողովուրդի մը համար, ճշդեց թէ Հայաստան Թուրքիոյ հետ յարաբերութեանց բարելաւման համար երբեք նախապայման չի դներ այդ ճանաչումը Թուրքիոյ կողմէ, հարցը կը մնայ սակայն օրակարգի վրայ :

Ժամը 20.30-ին վերջ կը գտնէր այս պաշտօնական բաժինը որու կը յաջորդէր ընդունելութիւն մը :

Ա. Մ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԷՕՃԱԼԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՉԷ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Արտաքին Նախարարութեան բանբերը՝ Արսէն Գասպարեան, որ Փարիզ կը գտնուէր Հոկտ. 12-ին, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է Էօճալանի Հայաստան գտնուելուն մասին : Ծանօթ է որ Թուրք մամուլը եւ Պետական նախարար՝ Մէթին Քուրթէր կը պնդէին որ ՓՔՔ-ի պարագլուխը Սուրիայէն Հայաստան անցած է. -

«Արտաքին գործերի նախարարութեան անունից պաշտօնապէս յայտնում ենք, որ Էօճալանը Հայաստանում չի գտնւում : Թուրքիան, ի վիճակի չլինելով լուծել իր ներքին խնդիրները, շարունակաբար այն փորձում է բարդել իր այս կամ այն հարեւան պետութեան վրայ :

Մենք խորապէս մտահոգուած ենք թուրք պաշտօնեայի այս յայտարարութեամբ եւ գտնում ենք, որ նման քաղաքականութիւնը յաւելեալ լարուածութիւն է

(Շար.ը Դ. էջ)

ԲԱՔՈՒ - ՃԷՅՀԱՆ ՆԱՒԹԱՏԱՐԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Նախագահ Գլինթընի երկամեայ արշաւը որ նպատակ ունէր համոզել աշխարհի առաջատար ընկերութիւնները՝ կառուցելու համար Բաքու – Ճէյհան ուղեգիծով կասպեան նաւթը փոխադրելիք նաւթատարը, որու արժէքը կը գնահատուէր միլիառ տոլարներով, ձախողութեան եզրին հասած է : Առնուազն այդ է կարծիքը «Նիւ - Եորք Թայմզ» թերթին որ Հոկտեմբեր 11-ի իր թիւին մէջ կ'անդրադառնար այս հարցին : Թերթին համաձայն, ԱՄՆ-ու եւ եօթը այլ երկիրներու շարք մը ընկերութիւններ պէտք է այս ամիս որոշում մը տան թէ որ ուղեգիծով կը կատարուի կասպեան «սեւ ոսկի»ին փոխադրումը : Գոնկրէսականներէ եւ նաւթային ընկերութիւններու ղեկավարներէ բաղկացած յանձնախումբին հետ կատարուած հարցազրոյցէն կը պարզուի որ մեծ է ԱՄՆ-ու կառավարութեան պաշտպանած այս տարբերակին մերժումը, ան չափէն աւելի ծախսալից նկատուելով ընկերութեանց կողմէ : Կանխատեսութիւններու համաձայն, ընկերութիւնները կը յայտարարեն թէ կը համաձայնին Ատրպէյճանէն մինչեւ Սեւծովեան ափի Սուփսա քաղաքը աւելի կարճ խողովակաշարի մը շինութեան կամ ալ ներկայ ուղեգիծը հզօրացնելու շուրջ : Թերթը կ'աւելցնէ թէ վերջնական որոշումը հաւանաբար կը տրուի Հոկտեմբեր 29-ին : Ասիկա ծանր պարտութիւն մը կը նկատուի Ուաշինկթընի, մանաւանդ Գլինթընի համար : Թուրք մամուլն ալ չէր վարաներ այս ամբողջին ետին Մոսկուայի գայթակղութիւնը տեսնելու, ու մեկնաբանելու որ այս ծրագրին «հայրը» Գլինթընն էր եւ այսօր անոր ակարացումն է որ պատճառ եղած է այս յանկարծական փոփոխութեան, որ իրականանալու պարագային մեծ հարուած է նաեւ Թուրքիոյ համար :

ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14-ԻՆ ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔ Կ'ԸՆՏՐՈՒԻ ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ.

«Մարմարա» կը հաղորդէր Հոկտեմբեր 12-ի իր թիւով թէ նախորդ օրուան աշխարհական պատգամաւորներու ընտրութենէն պարզուեցաւ որ Չորեքշաբթի օր, Պոլսոյ 84-րդ Պատրիարք կ'ընտրուի Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան : Այս իրողութիւնը կը հաստատուէր անով որ մանիշակագոյն (Մեսրոպ Արք.ի) ցանկերը ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը արձանագրած են ընդդէմ Շահան Արք.ի սպիտակ ցանկերուն (64 եւ 15) : Այս պայմաններու մէջ բուն ընտրութիւնը այլեւս ձեւականութիւն մը կը դառնայ : «Մարմարա» հաստատելով այս պարագան կը գրէր. - «Այժմէն կը շնորհաւորենք Մեսրոպ Արք.ը եւ կը մաղթենք որ խաղաղութեան եւ համերաշխ աշխատանքի նոր շրջան մը բացուի Իսթանպուլահայ եկեղեցական ու ընկերային կեանքէն ներս» :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ 75-ԱՄԵԱԿԸ ԼՕԶԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Զուիցերիոյ մեր թղթակիցը՝ Արման Գասպար կը տեղեկացնէ որ Թուրքիոյ Հանրապետութեան 75-ամեակի տօնակատարութիւնը Լօզանի մէջ Հոկ. 16-ին եւ 17-ին (տես՝ «Յառաջ», Սեպտեմբեր 29) առիթ կուտայ բուռն բողոքներու :

Զուիցերիոյ հայկական կազմակերպութեանց Փորումը, Հոկտեմբեր 12-ին նամակ մը ղրկած է զուիցերական ձեռնհաս իշխանութեանց ողջէսզի քնջուին պաշտօնական հանդիսութիւնները, ինչպէս եղած էր Յուլիս 24-ին Լօզանի դաշնագրին տարեդարձին համար : Նամակին մէջ կը շեշտուի որ դիրքորոշման փոփոխութիւնը «անարգանք մըն է Զուիցերիոյ Հայ գաղութին եւ դաշնագրին բոլոր զոհերուն նկատմամբ : Այս յետադարձը կը հակասէ քանթոնալ կառավարութեան նախկին յայտարարութեան ըստ որուն Զուիցերիա անվերապահ կերպով զօրավիգ է մարդկային իրաւանց» :

Քիւրտերն ալ նմանօրինակ բողոք մը ներկայացուցած են լօզանցի ծանօթ իրաւագէտ՝ Իսմէթ Շէրիֆ Վանլըի (զուիցեբահպատակ) ստորագրութեամբ, նաեւ անդամ աքսորեալ քիւրտ խորհրդարանին : Ժընեւի Քիւրտիստանի Կոմիտէն ալ, գեկոյցով մը ցաւ կը յայտնէ որ Զուիցերիա «կ'ոտնակոխէ իր դեմոկրատ սկզբունքները եւ տեղի կուտայ ցեղասպան եւ բնաջնջող Թուրք Պետութեան» : Այս առընչութեամբ կը դատապարտէ Անգարայի Զուիցերիոյ դեսպանը որ «աւելի լաւ կ'ընէր դիւանագիտական իր տաղանդները ի սպաս դնելու խաղաղութեան եւ ժողովրդավարութեան միջնորդ հանդիսանալով որ վերջ դնէ քիւրտ ժողովուրդին դէմ մղուած աղտոտ պատերազմը» : Զուիցերիոյ Քիւրտերը յայտնած են թէ ցոյց պիտի ընեն Թուրքիոյ դէմ Հոկտեմբեր 16-ին եւ ոստիկանութիւնը մտահոգ է : Յուլիս 25-ին 4000 Քիւրտերու ցոյցը Լօզանի դաշնագրին դէմ որեւէ միջադէպի առիթ չէր տուած :

ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆԸ ՆՈՐ ԳԼԽՈՒ ՑԱՒԻ

Վերջերս Հայաստանեան լրատուները հաղորդեցին թէ Եւրոպայի Միութեան կողմէ Հայաստանի աթոմակայանը 2004 թուականին փակելու գրեթէ վերջնագիր մը տրուած էր կառավարութեան: Այս վերջնագիրը իբրեւ թէ մեկնած է ապահովութեան մտահոգութիւններէ: Բուն ծանրակշիռ կէտը այն է որ փակումի հրահանգը հետը այլընտրանք չունի: Այսինքն, Եւրոպայի Միութիւնը աթոմակայանին ենթադրելի վնասին մտահոգութիւնը ունեցած է, բայց ոչ՝ առանց ուժանիւթի գլխաւոր աղբիւրին մնալիք ամբողջ երկրի մը բնակչութեան վիճակին: Կայ բուածը պարտադրելու միջոցն ալ. եթէ հրահանգը անկատար մնայ, Հայաստան ուժանիւթային հաղորդակցութեան ցանցէն դուրս պիտի ձգուի:

Հարցին մասին «Հայք»ի (Սեպտեմբեր 25) մէջ էջ մը ներկայացուած է Նելլի Գրիգորեան, տալով երեսփոխան Գագիկ Թադեւոսեանի եւ Ուժանիւթի նախարար Գագիկ Մարտիրոսեանի կարծիքները:

Առաջինը կ'ըսէ որ Եւրոպայի Միութեան որոշումը նախապատրաստուած էր. ամիսներ առաջ Հայաստան այցելած էին Միութեան Կովկասեան հարցերու յանձնաժողովին անդամները որոնք խօսած են աթոմակայանին աշխատանքը դադրեցնելու եւ հակառակ պարագային դայն ուժանիւթի հաղորդակցութենէն դուրս ձգելու հեռանկարին մասին: Ինչպէս կ'ըսէ Գ. Թադեւոսեան, երբ նման որոշում մը կը ներկայացուի առանձին, առանց ուժանիւթի այդ աղբիւրը փոխարինելու ձեւի մը, կը բացառուի ոչ միայն արդիւնաբերութիւն զարգացնելու, այլ նոյնիսկ արդիւնաբերութիւն ունենալու ամէն ծրագիր: Երկիրը արդէն այդ նպատակին գործածելի ջրային պաշար չունի, չըջափակման պայմաններն ալ ուժանիւթ ներածելու մեծ կարելիութիւն չեն ստեղծեր: Ու այդ պայմանները երկիրը դիւրութեամբ կը վերադարձնեն 1992 - 1994-ի տաժանելի օրերուն երբ արդիւնաբերութիւնը մէկդի, ժողովուրդը առօրեայ գործածութեան հարկաւոր ուժանիւթը չունենալով կը տառապէր:

Շատ արդար է դատումը թէ դժուար է Հայաստանի նկատմամբ Եւրոպայի Միութեան հոգածութեամբ բացատրել աթոմակայանը դադրեցնելու պահանջքը: Մանաւանդ որ եւրոպական երկիրներու ուժանիւթի մարզին 70%-ը նոյնպէս աթոմակայաններէ ձեռք կը ձգուի: Այս մտանախումը միտք կը բերէ ապահովութեան հարցը: Իսկապէ՞ս Մեծամօրի կայանը վտանգ կը ներկայացնէ: Դժուար է դրական պատասխան յուսալ հարցումին, երբ վերջերս կատարուած ստուգումներ հաստատեցին որ կայանին ընթացքը շատ բնականոն է:

Կը մնայ բնականաբար քաղաքական ազդակը: Գ. Թադեւոսեան այդ ուղղութեամբ կ'ըսէ թէ աթոմակայանին փակումին ետին կայ Հայաստանը Ռուսաստանէն խզելու միտքը, քանի որ թէ՛ վառելանիւթը, թէ մասնագէտները հոնկէ ապահովուած են: Նոյնպէս քաղաքական բնոյթի նշում է անդրադարձը թէ աթոմակայան մը անկախ ուժանիւթի աղբիւր ըլլալու հանգամանքէն, պատուար է պետութեան վրայ որեւէ ոտնձգումներու առջեւ:

Գ. Թադեւոսեանի խօսքը կ'աւարտի այն շատ հաւանօրէն արդար եզրակացութեամբ թէ «արեւմուտքը շահագրգռուած չէ Հայաստանն իբրեւ զարգացած երկիր տեսնել: Եթէ ազգովի չդնենք մեր պահանջը, ապա լուրջ կասկածի տակ ենք դնում մեր ապագան»: Իսկ ինչ կը վերաբերի նման պահանջք դնելու կարողութեան, ինք շատ յոյս չունի ներկայի պատասխանատուներէն. խնդիրները արդէն մեծ են, կառավարութեան մակարդակը ակար, կ'ըսէ ան զարգացման ոչինչ նշոյլ չնշմարելով:

Էջին բ. հիւրն՝ Ուժանիւթի նախարար Գագիկ Մարտիրոսեան նախ կ'ըսէ թէ կայանը 1995-էն այսօր 5·8 միլիառ քիլովաթ / ժամ ելեկտրականութիւն արտադրած է: ԱՄՆ-ու, Ֆրանսայի, Եւրոպայի Միութեան կողմէ տրամադրուած շուրջ 50 միլիոն տոլարի վարկով կատարուած են ապահովութեան ստուգումները եւ մինչեւ 2010 թուականը աշխատանքի ծրագիրը կազմուած, օտար փորձագէտներու օգնութեամբ: Սակայն կայ 2004-էն ետք հին սերունդի աթոմակայանները անգործածելի հռչակող Եւրոպայի Միութեան որոշումը: Ի՞նչ ընել: Նախարարը հինգ տարուան հեռաւորութեան վրայ գետեղուած սարսափի այդ ուրուականէն տագնապածի երեւոյթ չունի: Իր մօտեցումով՝ «նրանց խնդիրն առաջարկելն է, մերը՝ քննարկելը եւ որոշում կայացնելը»: Կը կրկնէ տարրական ճշմարտութիւնը թէ կայանին ապահովութեան սահմանը կարելի եղածին չափ պէտք է աւելցնել: Իսկ կայանը կանգնեցնելու պարագան կախում ունի ապահովութեան սահմանին հետ ուժանիւթի այլընտրական աղբիւր ունենալու կացութենէն: Եթէ յառաջիկայ 2 - 3 տարիներուն ապահովութիւնը երաշխաւորելու միջոցներ ունենալ կարելի ըլլայ ու 2004 թուականին հոսանք արտադրող ուրիշ կայաններ չգտնուին, «մեզ համար խնդիր կը լինի երկարաձգել գործող կայանի գործունէութեան ժամկէտը» կ'ըսէ նախարարը: Բայց եթէ ապահովութեան հարցը կարգաւորուած չըլլայ, կայանը կը կանգնի: Նախարարութիւնը 1999-ի սկիզբին այս ուղղութեամբ պէտք է տեղեկագիր ներկայացնէ կառավարութեան: Անշուշտ, հիմնականը նոր աթոմակայան ունենալն է. բան մը որ աւելի ապահով է եւ աւելի արդիւնաւէտ:

Նախարար Գ. Մարտիրոսեան չունի Գ. Մաթեւոսեանի սուր կեցուածքը: Հասկընալի է որ նիւթին գլխաւոր պատասխանատուներէն ըլլալու հանգամանքը աւելի կշռուած արտայայտութիւններու մղած է զինքը: Ան հարկաւոր կը նկատէ նաեւ երկրին ջրային կարողականութիւնը գործածելի դարձնել որպէս ուժանիւթի աղբիւր: Կ'աւելցնէ թէ ներկայի հաշուարկներով 2004 թուականին մօտ 9·5 միլիառ քիլովաթ / ժամ հոսանք հարկաւոր պիտի ըլլայ, մինչ այսօրուան համար այդ քանակութիւնը 6·5 միլիառ է:

«Հայք»ի էջին մէջ զետեղուած է աթոմակայանին մէկ լուսանկարն ալ, «Հայկական ուժանիւթի պերճանքն ու թշուառութիւնը» մակագրութեամբ: Հայաստանեան մամուլի անուններուն շատ սիրելի այս տարազը, ճիշդ է որ հոս բաւական յաջող ձեւով կ'ամփոփէ կացութիւնը: Սակայն, նոյն ատեն ան իւրի համար թելադրական գործօններ ալ կը պարունակէ:

Աթոմակայանը, որպէս ուժանիւթի դժուար փոխարինելի աղբիւր, անհրաժարելի ազդակ է զարգացած բոլոր երկիրներուն համար, ինչպէս Հայաստանի: Ատկէ զատ, ինչպէս կը յիշեցնէր երեսփոխան Գ. Թադեւոսեան, ան նկատառելի պատուարի դեր ալ կը կատարէ պետութեան դէմ ոտնձգութեան նկրտողներու: Սխալ չէ թերեւս աւելի այս երկրորդ հանգամանքին մէջ տեսնել անոր «պերճանք»ը: Իսկ ինչ կը վերաբերի Արեւմուտքին մըտահոգութեան դիմակով ներկայացած սպառնալիքին, յստակ է որ ան ամէն բանէ առաջ Հայաստանի անկախութիւնը ջլատելու դերը ունի: Այլապէս, բաւական ծիծաղելի պիտի ըլլար բնապահական մտահոգութեամբ ընկալել 2004 թուականին դայն գործածութենէ հանելու որոշումը:

Հինգ տարի ետք, նոյնիսկ ապահովութեան երաշխաւորութիւնը ունենալով, կայանը կանգնեցնել կը նշանակէ Հայաստանի ժողովուրդը վերադարձնել 1992 - 1994-ի ցաւագին ձմեռներուն, ատոր ենթադրելի բոլոր հետեւանքներով: Մանաւանդ որ այդ ժողովուրդը արդէն մեծ մասով յաղթահարած է ուժանիւթի փոխարէն վճարելու դժուարութիւնը, զոնէ դադափարով, ու մինչեւ այդ ճակատագրական թուականը շատ աւելի վարժուած պիտի ըլլայ ուժանիւթին առնուազն անհրաժեշտը ունենալու հանգստութեան:

Իսկ այլընտրանքը որ կը ներկայացուի նոր, աւելի արդիւնաւոր ու աւելի ապահով, «նոր սերունդի» աթոմակայանի հեռանկարով, աթոմագէտ կամ տնտեսագէտ ըլլալու պէտք չկայ կռահելու թէ ինչ կը նշանակէ Հայաստանի նման երկրի մը: Այդ այլընտրանքին ընդառաջել, պիտի նշանակէ ենթարկուիլ միջազգային վարկերու «բարիք»ին, ու անոնցմով կախումնաւոր կեանքի մը լուծին: Մանաւանդ, երբ մտքերու մէջ թարմ է «վարկ» կոչուածին երբեմն բռնած ուղղութիւնը Հայաստանի մէջ...:

Յստակ է որ յառաջիկայ հնգամեակը սուր երկընտրանքի մը առջեւ պիտի դնէ երկրին իշխանութիւնը, ամէնէն կենսական մարզերէն այս մէկուն առընչութեամբ: Այժմէականէն մեկնած նման յօդուածի մը սահմանները բնականաբար տեղը չեն նիւթին մանրամասն պրպտումին: Բայց ինչպէս կ'ըսէ Նախարարը, «նրանց խնդիրն առաջարկելն է, մերը՝ քննարկելը եւ որոշում կայացնելը»: Մօտեցում որ մտահոգութիւն - սպառնալիքը կը զետեղէ կարելիութիւններու գետնի մը վրայ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԹԱՌԱՄ ԾԱՂԻԿՆԵՐ ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

1982-ին մեր տպարանին մէջ տպեցինք Շնորհք Պատրիարքի վերջին կոթողային գիրքը՝ «Հայազգի Սուրբեր»ը: Շնորհք Արքեպիսկոպոս օրը օրին տենդագին աշխատանքով գրի առած էր այս գործը, երբ ան յօդուածաշարքի ձեւով կը հրատարակուէր «Մարմարա»ի մէջ: Հիանալի գործ մըն էր, իսկական դասագիրք ու համայնագիտարան, կերպով մը հայ հոգեւոր ու մշակութային կեանքի համապարփակ պատմութիւն: Ես այս գիրքէն է որ սորված էի թէ ինչ կը նշանակէ հաղորդուիլ մեր սուրբերուն հետ: Շնորհք Պատրիարք ո՛չ միայն մեզի ծանօթացուցած էր մեր սուրբերը, այլ նաեւ սորվեցուցած էր թէ ինչպէս ու ինչու պէտք էր հաղորդուէինք անոնց հետ: Եւ ասիկա անշուշտ որ միայն քրիստոնէական հաւատքի իմաստով չէր, այլ այն ամէն տեսակ իմաստով զոր կրնանք երեւակայել, ինչպէս՝ ընկերային, իմաստասիրական, ազգային, եւայլն: «Սուրբերը կը խօսին մեզի իրենց կեանքով, իրենց պայքարով եւ իրենց արիւնով, ու յաւերժօրէն կը պատգամեն մեզի որ իրենց նմանինք, հետեւինք իրենց օրինակին»: Ահա այսպէս կը գրէր Շնորհք Պատրիարք այս հիանալի գիրքին նախաբանին մէջ: Ամէն օր կամ պարբերաբար Սուրբի մը կեանքը կարդալ կը յանձնարարէր մեզի: Ես այս թելադրութիւնը կ'ընդունէի իր ամէնէն լայն իմաստին մէջ, եկեղեցիին գմբէթներէն ու զանգակատուներէն ալ դէպի դուրս խոյանալով կամ այդ գմբէթներէն ներս ընդունելով նաեւ ինծի համար նոյնքան սուրբ այն միւս երեւելիները որոնք խընկելի անուններ թողած են մեր Մատենադարաններուն, մեր մշակոյթի թանգարաններուն ու մեր ազգային բոլոր գանձարաններուն մէջ: Ամէն օր հաղորդուիլ անոնց հետ, յիշել թէ ինչեր կ'ըսեն կամ ըսել կ'ուզեն անոնք ամէն օր մեզի:

Այո՛, 1982ին գիրքի վերածեցինք այս յօդուածաշարքը: Դժուար գործ էր: Նախ նիւթը խրթին էր ու գիտական ու պատմական տուեալներով լեցուն, ինչպէս տեղանուն, թուական, անհատներու անուններ, եւայլն: Այդ օրուան գրաշարական պայմանները նախնական չէին, այնուհանդերձ շատ նախնական կրնային նկատուիլ այսօրուան պայմաններուն բաղդատմամբ: Մանաւանդ որ մեր դիմացը ունէինք ո՛չ թէ սովորական գրագէտ մը, այլ Պատրիարք մը, որ չէր կրնար երկու օր անգամ մը տպարան գալ, տեղւոյն վրայ կարդալ ու սրբագրել փորձերը: Մենք բաւական տառապեցանք այդ գիրքը տպելու ընթացքին, բայց վստահաբար մեզմէ շատ աւելի տառապեցաւ ինքը, Շնորհք Պատրիարքը, որ դանդատներ ունենալով հանդերձ, այնքան ազնիւ էր ու այնպիսի խանդաղատանք մը ունէր հայ տպարանի, հայ թերթի, հայ խմբագրատան նկատմամբ, որ կը զգուշանար ամենափոքրիկ գիտողութեամբ իսկ մեր սիրտը կոտրելէ: Այնուհանդերձ գիրքի վերջաւորութեան, երբ պահանջքը զգաց վրիպակներու մասին խօսելու, գիտել տալով հանդերձ որ այս գիրքին տպագրութիւնը իր բազմաթիւ գիրքերու տպագրութեան ամէնէն չարչարալիցը եղած էր, գրեց հետեւեալը. «Մեր ներկայ գիրքին տպագրական երկունքը ամենադժուարինը եղաւ, սակայն մեր հոգը այդ չէ. այլ հայ գրքի տպագրական արուեստին կրած չարչարանքն է - տպագրական թէքնիք թերիները եւ մեծ ու պզտիկ սխալները-, եւ ասոր համար ո՛չ ոք պատասխանատու կամ մեղադրելի է»:

Այսօր յաճախ կը մտածեմ Շնորհք Պատրիարքի վերի տողերուն վրայ ու մասամբ կը մխիթարուիմ անդրադառնալով որ այդ թուականէն ասդին, որքան ալ չարչարալից եղած ըլլայ, աներեւակայելիօրէն բարձր թիւով գիրքեր տպեցինք այդ նոյն տպարանին վրայ, հետզհետէ աւելի յաւորակ, հետզհետէ աւելի գեղատիպ: Իսթանպուլահայ գրականութեան մեծ թատերաբեմի առաջնակարգ դերակատարներուն, այսինքն առաջնակարգ գրագէտներուն ու բանաստեղծներուն գիրքերուն քով տպեցինք երկրորդական դերերով բեմ բարձրացող համեստ գրողներու գործերն ալ: Ի՜նչ խայտաբղէտ կեանք էր այն զոր ապրեցանք տաղանդաւոր գրողներու ու համեստ գրողներու այդ եղբայրութեամբ: Առօրեայ թերթ հրատարակելու մեր տաժանելի ու կլանիչ աշխատանքին առընթեր ինծի համար ի՜նչ հաճոյք էր տեսնել որ սա կամ նա համեստ գրողը մեր մօտ կուգար իր թեւին տակ ունենալով հրատարակելի գիրքի մը ձեռագիրները: Տէրը վկայ է որ այդ բոլոր ձեռագիրները ձեռք կ'առնէի այնքան ուրախութեամբ որքան կ'առնէի իմ սեփական գիրքերուս ձեռագիրները: Թերեւս այդ գիրքերուն տպագրութիւնը քիչ մը կը յապաղէր, թերեւս հեղինակները իրենց անհամբերութեան մէջ կը դժգոհէին այդ յապաղումներուն համար, բայց երբ գիրքը վերջապէս կը տպուէր ու կազմարարէն կուգար առաջին օրինակը, տօնական օր կ'ապրէինք հեղինակին հետ քով քովի: Ամէն ինչ կը մոռցուէր, ու հայ գրականութեան ընդարձակ պարտէզին մէկ անկիւնէն նոր ու անթառամ ծաղիկ մը եւս բուսած կ'ըլլար բանով մը հարստացնելով այս պարտէզը:

Ռ. Հ.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԼԻՆՍԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ 525 ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ ՆՈՒԻՐԱԾ Է ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ամերիկահայ բարերար Գըրգ Գրգորեանի հիմնած Լինսի հիմնարկութիւնը 525 հազար տոլարի նոր յատկացում մը կատարած է Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմըտեան Թեմի Ազգային 7 վարժարաններուն՝ Ֆերահեան, Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս, Մեսրոպեան, Վահան եւ Անոյշ Շամլեան, Արի Կիրակոս Մինասեան, Գուլեան - Զաքարեան - Վասպուրական (Սան - Ֆրանսիսքօ) եւ Լեւոն եւ Յասմիկ Թաւլեան:

***

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ՍԱՆ - ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ ՄԻՋ - ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Սեպտեմբերի առաջին շաբաթավերջին, Սան - Ֆրանսիսքոյի նահանգային համալսարանի, ինչպէս նաեւ Սերամոնթէ եւ Ուեսթմուր երկրորդական վարժարաններու մարզադաշտերուն վրայ տեղի ունեցած են Հ. Մ. Ը. Մ.-ի 18-րդ միջ - մասնաճիւղային մրցումները, մասնակցութեամբ 40 խումբերու: Տեղի ունեցած է նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի 80-ամեակին նուիրուած պարահանդէս մը՝ Հայ Կեդրոնին մէջ: Յայտագրի ընթացքին խօսք առած են յանուն Կեդրոնական Վարչութեան Ժիրայր Սարգիսեան, Շրջ. Վարչութեան ատենապետ Մհեր Դաւիթեան եւ Սան - Ֆրանսիսքոյի վարչութեան ատենապետ Վաչիկ Սարգիսեան: Օրուան պատուոյ հիւրը եղած է Զօհրապ Անտոնեան, որուն յանձնուած է գնահատագիր մը: Աւարտ.

կան խաղերը եւ փակման արարողութիւնը տեղի ունեցած են Սեպտեմբեր 7-ին:

***

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 83-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՆՇՈՒՄ

Գալիֆորնիոյ «Մուսա Լեռ» Միութեան կազմակերպութեամբ, Սեպտեմբեր 13-ին, «Քէմփ Արեւ»ի մէջ նշուած է Մուսա Լեռան հերոսամարտի 83-րդ տարեդարձը: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Պատարագած է Զաւէն Քահանայ Փոլատեան. Քարոզած է Հ. Ներսէս Վրդ. Սաքայեան: Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք օրհնուած է հարիսան եւ դհոլ զուռնայով կատարուած է տօնախմբութիւնը:

***

ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԱՊԱՅԵԱՆԻ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Փասատինայի Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Կեդրոնին մէջ, Հոկտեմբեր 4-ին, տեղի ունեցած է Երուանդ Պապայեանի կրթական, հանրային եւ գրական գործունէութեան 65-ամեակին նուիրուած մեծարանքի հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի, Թէքէեան Մշակութային Միութեան, Հայրենակցական Միութիւններու Միացեալ Մարմնին եւ Հայ Այնթապցիներու Մշակութային Միութեան: Յայտագիրը վարած է Գրիգոր Շէնեան: Յանուն Այնթապցիներու Միութեան Ժագ Ասպահեան խօսք առնելով գնահատած է մեծարեալին ծառայութիւնները: Երուանդ Պապայեանի նոր լոյս ընծայած «Յիշատակներու արահետներով» գիրքին մասին խօսած են Վաչէ Սեմերճեան, Յարութ Տէր-Դաւթեան եւ Տիգրան Ոսկունի: Գեղարուեստական բաժինին հանդէս եկած են մեծարեալին նախկին աշակերտներէն Արփինէ Փեհլիվանեան (երգերով) եւ Վաչէ Էքմէքճեան (գիրքէն հատուածներու ընթերցումով): Գիրքին գինեձօնի արարողութենէն ետք շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է Երուանդ Պապայեան:

***

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՕԹԸ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, Սեպտեմբեր 16-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Եօթը խորհուրդներու մասին: Բացումը կատարած է Ռադմիկ Քահանայ Խաչատուրեան: Դասախօսած է Գրիգոր Մըրըլեան: Դպրաց եւ սարկաւագաց խումբը մեկնաբանած է հոգեւոր երգեր: Հուսկ, յարակից սրահին մէջ կատարուած է հիւրասիրութիւն մը:

ԼՐԱՏՈՒ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Միացեալ - Նահանգներու նախագահութիւնը կը դիմագրաւէ հետզհետէ աւելի միջամտող մամուլի եւ լրատուական միջոցներու մարտահրաւէրը: Ուոթըրկէյթը ձեւով մը մամուլը ստեղծեց:

Մինչ այդ ամերիկացի գլխաւոր լրագրողները նախագահներուն մօտիկ անձնաւորութիւններ կը համարուէին, իսկ մամուլին հականախագահ տրամադրութիւններն ալ լռութեան կը մատնուէին:

Այս աւանդութիւնը խախտեցաւ Ուոթըրկէյթի ատեն, երբ «Ուաշինկթըն Փոսթ» հրատարակեց գաղտնի տեղեկութիւններ, որոնք վարկաբեկեցին նախագահ Նիքսընը: Օրաթերթը քննադատուեցաւ, սակայն տեղեկութիւնները ճիշդ դուրս եկան, իսկ Հոլիվուտը հերոսացուց «Ուաշինկթըն Փոսթ»ի երկու թղթակիցները՝ Քարլ Պըրնշթայնը եւ Պոպ Ուտուըրտը: Ասոր իբրեւ հետեւանք, լրագրողներ դարձան համարձակ, անոնց հանդամանքը բարձրացաւ, եւ մամուլը դարձաւ անյագ՝ նախագահներու գաղտնի գործունէութեան մանրամասնութիւններուն հանդէպ: 1987-ին «Ուաշինկթըն Փոսթ»ի մէկ այլ թղթակիցը մամլոյ ասուլիսի մը պահուն նախագահական թեկնածու Կէրի Հարթի հարց տուաւ, թէ իր կինը իրեն դաւաճանա՞ծ է, թէ ոչ. Հարթ հեռացաւ թեկնածութենէն, երբ մամուլը սկսաւ պեղել այս հարցը:

Նախագահ Գլինթընի սեռային գայթակղութեան ատեն բամբասող լրագրութիւնը ելեկտրոնիկ դարձած է: Այս պարագային պէտք չկայ խորաթափանց թղթակիցներու՝ բամբասանք ձեռք ձգելու համար. քաղաքական մեկնաբանութիւններն ու բամբասանքը Էնթըրնէթի վրայ են եւ բոլորին տրամադրութեան տակ:

Երդուեալներու խորհուրդին առջեւ նախագահ Գլինթընի տուած որոշ չափով էրոթիք բնոյթի վկայութիւնը աշխարհի չորս դին ամէն մարդ դիտեց իր տան մէջ: Միացեալ - Նահանգներու նախագահին անձնական կեանքին ուղղուած հարցումները ոչ միայն ծիծաղի առարկայ դարձուցին նախագահը, այլեւ վարկաբեկեցին աշխարհի գերուժին հանդամանքը: Ըստ երեւոյթին, այս բոլորը մտածելու չմղեցին ամերիկեան մամուլի պատասխանատուները, որոնք գրաւած էին «ո՞վ առաջին անգամ լուրը պիտի հաղորդէ»ի մրցակցութեամբ:

Սակայն նախագահին անձնական կեանքին մէջ մամուլի այս ոտնձգութիւնը իրմէ ակնկալուած արդիւնքը չտուաւ: Հանրապետականներն ու անկախ դատախազը կը սպասէին, որ նախագահ նեղ կացութեան մատնելով ու անոր անձնական մէկ արարքին մասին նուաստացուցիչ տեղեկութիւններ հրապարակելով դայն պիտի վարկաբեկեն ամերիկացի ժողովուրդին դիմաց, սակայն հակառակը պատահեցաւ. Նախագահին ժողովրդականութիւնը բարձրացաւ: Ասոր պատճառը հաւանաբար քաւութեան նոխազի վերածուած նախագահին պատկերն էր, որ կը պարզէր սովորական մարդու նկարագրային թերութիւններ: Ամերիկացիք նոյնինքն իրենց լրատուական միջոցներէն ազդուած, կարծէք թէ դարձած են աւելի պատրաստ՝ ներելու մարդու մը, նոյնիսկ նախագահի մը մարդկային տկարութիւններուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՏԱՔ ՁՄԵՌ 98-99»

ԱՄՆ-ու ժողովրդավարութեան եւ զարգացման հիմնադրամին հովանաւորութեամբ իրագործուող «Տաք ձմեռ 98-99» ծրագրին շնորհիւ այս տարի Լոռիի մարզին առաւել կարօտեալ ընտանիքներուն կը բաշխուի 120-ական լիթր վառելանիւթ: Նոյն ձեւի կարգադրութենէ մը կ'օգտուին նաեւ մարզին դպրոցները:

***

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԼՈՌԻԻ ՄԷՋ

Լոռիի մարզպետ Հենրիկ Քոչինեան որոշած է մարզին մէջ գործունէութիւն տանող աւելի քան 10 կուսակցութիւններուն դիմել, տարածքաշրջանային քաղաքական խորհուրդ ստեղծելու համար:

Այս նախաձեռնութիւնը կը բացատրուի մարզին հանրային-քաղաքական բոլոր կառոյցները ընկերա-տնտեսական հարցերու լուծման, երկրաշարժին հետեւանքներուն վերացման ուղղուած աշխատանքներուն մէջ ընդգրկելու անհրաժեշտութեամբ:

***

ԵՐԵՒԱՆԻ 2780-ԱՄԵԱԿԸ

Հայաստանի տագնապի տարիներուն յորձանուտին մէջ մասամբ կորսուած Էրեբունի-Երեւան տօնակատարութեան աւանդութիւնը այս տարի վերահաստատուած է եւ Հոկտ. 10-ին նշուած՝ Երեւանի 2780-րդ տարեդարձը: Այս կապակցութեամբ նախագահ Քոչարեան Հոկտ. 10-ին Երեւանի քաղաքապետ Ս. Աբրահամեանի հետ այցելած է Ն. Ք. 782 թուականին Արգիշտի թագաւորին կողմէ հիմնադրուած բերդաքաղաքը, ուր ծանօթացած է «Էրեբունի» թանգարանի ցուցանմոյշներուն: Նոյն օրը, Երեւանի մեթրօն բաց մնացած է մինչեւ առաւօտեան ժամը 2, մայրաքաղաքի բնակչութեան եւ հիւրերուն տեղաշարժի առաւել նպաստաւոր պայմաններ ապահովելու համար:

***

ԳԱՌԶՈՒԻ ՆՈՒԷՐԸ «ԳԱՌԶՈՒ» ԴՊՐՈՑԻՆ

Զարենցաւանի գեղարուեստական դպրոցը որ կը կրէ Գառզու անունը, նուէր ստացած է վարժարանին իր անունը տուած վարպետին «Ծովային պատկերը» գործը: Զայն Փարիզէն տարած է փրոֆ. Հայկ Թերզեան: Այս կտաւը Գառզուի վեցերորդ նուէրն է դպրոցին:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՐԳԵՒ ՅԱՆՁՆԱԾ ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆԻՆ

Հոկտ. 7-ին, նախագահ Ռ. Քոչարեան իր նստավայրին մէջ ընդունած է սփիւռքահայ պատմաբան, ՀՀ Գիտութիւններու Ազգ. Ակադեմիայի արտասահմանեան անդամ Վահագն Տատրեանը եւ անոր յանձնած Մովսէս Խորենացի մետալը: Նախագահը շնորհաւորելով մեծարեալը, վեր առած է անոր 25-ամեայ բեղուն աշխատանքը՝ նուիրուած Հայոց ցեղասպանութեան ուսումնասիրման, միջազգային գետնի վրայ ծանօթացման, ուսումնասիրութեանց հրապարակման եւ այլն, աւելցնելով որ Հայկ. ցեղասպանութեան ճանաչման հարցը առաջնահերթ եւ կարեւոր է իրեն եւ Հայաստանի կառավարութեան համար:

***

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՆ ԱԼ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Ուսուցիչներու Օրուան առթիւ, ինչպէս նաեւ որպէս գնահատանք կրթութեան բնագաւառէն ներս իրենց ունեցած ներդրումներուն, նախագահ Ռ. Քոչարեան Հոկտ. 5 թուակիր հրամանագրով մը Մովսէս Խորենացի մետալներ շնորհած է Հանրապետութեան տարբեր շրջաններէն հինգ ուսուցիչներու՝ Վերա Շաքարեան (Արագածոտնի մարզ, պատմութեան ուսուցչուհի), Ռոզա Նովիկովա (Գեղարքունիքի մարզ, Ռուսաց լեզուի եւ գրականութեան ուսուցչուհի), Արմէն Յարութիւնեան (Վայոց Ձոր, ֆիզիքի ուսուցիչ), Գրիգոր Գրիգորեան (Շիրակի մարզ, մաթեմաթիքի ուսուցիչ) եւ Իսկուհի Իսրայէլեան (Լոռիի մարզ, Հայոց լեզուի եւ գրականութեան ուսուցչուհի):

Հոկտ. 6-ին նախագահը անոնց յանձնած է իրենց պարգեւները:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐԶԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Այսօր Հայաստանի մէջ լոյս կը տեսնեն մօտաւորապէս 90 թերթ ու պարբերական, հակառակ անոր որ պաշտօնապէս 180 անուններ արձանագրուած են պետական տոմարներուն մէջ: 48 անուն պարբերականներ լոյս կը տեսնեն Հայրենիքի տարբեր մարզերուն մէջ. 9-ը կը տպագրուին Լոռի, 8-ը՝ Շիրակ, 6-ը՝ Սիւնիք, մէկական՝ Կոտայք եւ Վայոց Ձոր եւ մնացածը միւս մարզերուն մէջ: Անոնցմէ ամէնէն բարձր տպաքանակները ունին 2000 օրինակով, մարզպետարաններու՝ «Վայոց Ձոր», «Կոտայք» եւ «Լոռու մարզ» թերթերը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ
Պաշտօնական ամսագիր
Կաթողիկոսութեան Հայոց
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

Թիւ 10-11-12, Հոկ. Նոյ. Դեկ. 1997
Անթիլիաս, Լիբանան

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ

ԿԱՄ

ԲԵՐԱՑԻ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ
ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Ե.
ԿԱՐՈՒՀԻՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Սա ալ ըսեմ թէ ամէն մարդու սենեակ չեմ տար, պէտք է որ շնորհքով մարդիկ ըլլան... սենեակ ուզողը կի՞ն է թէ էրիկ մարդ:

ԱԳԱՊԻ. — Էրիկ մարդ է:

ԿԱԼԻՕԲԻ (դէմքը ծամածռելով). — Շիտակը ես կը նախընտրեմ կիներու վարձուած սենեակները, եւ հիմակուան վարձակալներս բոլորն ալ կին են:

ԱԳԱՊԻ. — Բայց այն մարդը որ սենեակ պիտի բռնէ շատ շնորհքով անձ մըն է... պարկեշտ, պատուաւոր եւ տարիքոտ:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Այն ատեն, թերեւս կը յարմարինք, որովհետեւ տանս մէջ էրիկմարդ չեմ ուզեր:

ԱԳԱՊԻ. — Այդ մասին անհոգ եղիր... բայց ընաւ էրիկմարդ չկա՞յ այս տանը մէջ:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Գրեթէ չի կայ:

Ագապի կը փափաքի սենեակները աչքէ անցընել եւ երկու կիները կ'ուղղուին վերի յարկը. Կալիօբի կ'ըսէ թէ առաջին յարկի բոլոր սենեակներն ալ կիներու կողմէ վարձուած են: Երկրորդ յարկը կ'ելլեն եւ պատուր բաց դուռ մը տեսնելով իսկոյն ներս կը մտնէ, մինչ Կալիօբի ետեւէն կու գայ:

ԱԳԱՊԻ. — Ահաւասիկ գեղեցիկ սենեակ մը, թէ՛ մեծ, թէ՛ օդաւէտ եւ թէ լուսաւոր եւ շատ ալ աղէկ կահաւորուած:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Տանս ամէնէն գեղեցիկ սենեակն է այս:

ԱԳԱՊԻ. — Ասոր ամսականը քանի՛ է:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Քառասուն ոսկիի վարձու տուած եմ:

ԱԳԱՊԻ. — Վարձո՞ւ տուած ես... բայց մէջը մարդ չկայ եւ որեւէ զգեստ ալ չեմ տեսներ կոր սենեակին մէջ... ես կարծեցի որ վարձու տրուած չէ:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Վարձուած է դժբախտաբար եւ այնպիսի մէկու մը որմէ չափազանց գոհ եմ... գրեթէ սենեակը իմ տրամադրութեանս ներքեւ է:

ԱԳԱՊԻ. — Ի՞նչպէս կ'ըլլայ ատիկա:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Երիտասարդ մը վարձած է... կարծեմ տօքթոր է, գոնէ դէմքէն այնպէս կ'երեւայ, գիշերները ընաւ չի գար, այլ միայն ցերեկները:

ԱԳԱՊԻ. — Զարմանալի՛ բան, ցերեկը ի՞նչ պէտք ունի սենեակի:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Այն ալ շաբաթը երեք օր, ցերեկէն ետքը եւ հազիւ մէկ երկու ժամ մնալէ ետքը կը մեկնի:

ԱԳԱՊԻ. — Եւ ասոր համար 40 ոսկի ամսակա՞ն օր վճարէ:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Ամսական հինգ ոսկի ալ բայէն նուէր:

ԱԳԱՊԻ. — Բայց ի՞նչ պէտք ունի այս սենեակին քանի որ գիշերը հոս չանցըներ:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Ամէն մարդ իրեն համար հաշիւ մը ունի:

ԱԳԱՊԻ. — Հասկցա՛յ, այդ մարդը անպատճառ կին մը կը սիրէ ու անոր հետ ժամադիր կ'ըլլան այստեղ:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Շատ սատանայ կնիկ ես, ճիշդ գուշակեցիր:

ԱԳԱՊԻ. — Այսօր իրենց գալուն օ՞րն է:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Չէ՛, բայց վաղը անպատճառ կու գան:

ԱԳԱՊԻ. — Աս ի՛նչ աղէկ վարձակալ մը գտեր ես:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Սքանչելի՛...

ԱԳԱՊԻ. — Կ'երեւայ որ կինը որուն հետ յարաբերութիւն ունի ամուսնացած է:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Հաւանական է որ այնպէս ըլլայ, շիտակը ես ընաւ չեմ հետաքրքրուիր, այլ միայն դրամ առնելու կը նայիմ:

ԱԳԱՊԻ. — Շատո՞նց է որ այս սենեակը վարձած է:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Վեց ամիս մը կայ:

ԱԳԱՊԻ. — Այդ տօքթոր բաժդ միշտ միեւնոյն կնո՞ջ հետ կու գայ:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Այո՛, միեւնոյն կնոջ հետ... բայց ինչո՞ւ այդչափ կը հետաքրքրուիս:

ԱԳԱՊԻ. — Հետաքրքրուելու բան չի կայ, պարզապէս խօսք մը ըսելու համար է, եթէ ոչ ինծի՞ ինչ, ինչ կ'ուզեն թո՛ղ ընեն, ես ո՛չ այդ մարդը կը ճանչնամ եւ ո՛չ ալ կինը... բայց մե՞ղք, այս սենեակը շատ կը յարմարէր իմ մարդուս... եթէ 40 ոսկիէն աւելի վճարէ իրեն չէ՞ս տար:

(Շար. 28)

(Շար. Ա. էջէն)

հաղորդում երկու երկրների շփումներին եւ անհարկի կերպով շիկացնում է իրավիճակը տարածքաշրջանում:

Մենք մերժում ենք ուժի կամ դրա կիրառման սպառնալիքի դիրքերից վարուող ցանկացած քաղաքականութիւնը եւ շարունակելու ենք ուշադրութեամբ հետեւել իրադարձութիւնների զարգացմանը»:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 12 / 13)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԿԸ ՔՆՆԱՐԿԷ ԼՂՀ ՀԱՐՑԸ

Հոկտեմբեր 8-ին, Ազգային Ժողովի նախագահի արտաքին յարաբերութիւններու գծով խորհրդական Անահիտ Միրզոյեան յայտնած է թէ Հոկտեմբեր 8-ին, Խ. Յարութիւնեան նամակ մը ստացած է Եւրոպայի Խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովի ընդհ. քարտուղար Պրինո Հալլէրէ. հոն կը հաղորդուի թէ վեհաժողովը Նոյեմբեր 3-ին Սթրազպուրկի մէջ, ԼՂՀ հարցին նուիրուած խնարկումներ կը կատարէ եւ անոնց մասնակցելու կը հրաւիրուին ՀՀ Արտաքին նախարարը, Ազգային Ժողովի նախագահը, ԼՂՀ պատուիրակութիւնը: Բնականաբար կը հրաւիրուին նաեւ Ազրբէջանի Արտաքին նախարարն ու Խորհրդարանի նախագահը:

⁂

ԼՂՀ
ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ Բ. ՓՈՒԼԸ

Կիրակի, Հոկտ. 11-ին տեղի ունեցած է տեղական ինքնակառավարման մարմիններու ընտրութիւններու երկրորդ շրջանը: ԼՂՀ 176 համայնքներուն մէջ արդէն ընտրուած են ղեկավարներ: Այս անգամ ընտրութիւններ չեղեալ նկատուած են Մարտունիի շրջանի Քերթ եւ Մարտակերտի շրջանի Գառնաքար գիւղերը: Հանրապետութեան Շուշի, Մարտունի, Հադրութ քաղաքներու ղեկավարներ ընտրուած են համապատասխանաբար Սամուէլ Մանկասարեան, Արտեմ Ավանէսեան, Իվան Ավանէսեան: Դարձեալ տեղի կ'ունենան ընտրութիւններ 23 համայնքներու մէջ:

⁂

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ
ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵՆԷՆ

Վարչպետ Ա. Դարբինեան ԱՄՆ-ու մէջ կը շարունակէ հանդիպումներ ունենալ: Հոկտ. 9-ին, Ուաշինկթընի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է Համաշխարհային Դրամատան նախագահ Ճէյմս Վուլֆէնսոնի հետ, որու ընթացքին ամփոփուած են Դրամատան կողմէ Հայաստան իրագործուող ծրագիրներուն արդիւնքները եւ 1999-ի ծրագիրներու ցանկը: Նիւթ եղած են նաեւ մշակութային ծրագիրներ ֆինանսաւորելու հարցեր եւ Ռուսաստանի տագնապը: Օրուան երկրորդ կէսին վարչապետը Նիւ-Եորք անցած է ուր ելոյթ ունեցած է «Ներդրումները Հայաստանի ուժանիւթի համակարգին» միջազգային ժողովին առջեւ: Ապա Ա. Դարբինեան բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցած է համաժողովին մասնակից ընկերութեանց ղեկավարներուն հետ, որոնց ընթացքին ձեռք ձգուած են Հայաստան ներդրումներ կատարելու մասին շօշափելի պայմանագրութիւններ: Ընդհանուր առմամբ Հայաստանի վարչապետը եօթնօրեայ իր այցին ընթացքին ունեցած է 24 հանդիպումներ, հանդէս եկած է եօթը ելոյթներով եւ տուած է 5 հարցազրոյցներ:

⁂

ԼՂՀ
ՄԱՄՈՒԼԻ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒԾԱՐՈՒԱԾ

Մամուլի եւ տեղեկատուութեան համակարգէն ներս նախատեսուած փոփոխութիւններու շրջանակին մէջ ԼՂՀ մամուլի եւ տեղեկատուութեան վարչութիւնը լուծարուած է: Վարչութեան ղեկավար Ժաննա Կրիկորովա կը ստանձնէ ԼՂՀ նախագահի մամլոյ բանբերի պաշտօնը:

⁂

ԿԵԴՐ. ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Յանձնաժողովին Հոկտեմբեր 10-ի նիստին, քուէարկութեամբ մերժուած է Ազգ. Ժողովի երեսփոխաններու թիւ 45 ընտրատարածքին ԱԺՄ-ի կողմէ թեկնածու առաջադրուած Վահրամ Մկրտչեանի գանգատը, որ կը խնդրէր վերանայիլ իր թեկնածութիւնը չարձանագրելու մասին Յանձնաժողովին որոշումը: Ան «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին յայտնած է թէ դատարան կը դիմէ: Այս առընչութեամբ «Արմէնփրէս» կը յիշեցնէ թէ արդէն կառավարութիւնը կը մերժէ ֆինանսաւորել այս ընտրատարածքի ընտրութիւնները, քանի որ երեսփոխան Աշոտ Ոսկանեանի Սեպտեմբեր 30-ի հրաժարումով թափուր մնացած տեղին համար ընտրութիւններ տեղի կ'ունենան, ըստ «Ազգային Ժողովի պատգամաւորներու ընտրութիւններու մասին» օրէնքին, Մայիս-ին: Այնպէս որ Կ.Ը.Յ. կարգ մը անդամներուն կարծիքով, Վ. Մկրտչեանը թեկնածու արձանագրել կամ ոչ, նշանակութիւն չունի:

⁂

Հրանոյշ Խառատեան, որ 40-րդ ընտրատարածքին իր թեկնածութեան կապակցութեամբ նմանօրինակ բողոք ներկայացուցած էր Կեդր. Ընտրական Յանձնաժողովին ու Հոկտ. 1-ի նիստին նմանապէս մերժուած, որոշած է դատական հետապնդումի դիմել Սպենդիարեանի դատարանը:

⁂

ԲՌՆԱԳԱՂԹԱԾՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԵՐԸ ԼՈՒԾՈՒՄԻ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

«Փախստականների հարցերի լուծման համար անհրաժեշտ է 200 միլիոն տոլար, որը, սակայն կառավարութիւնը նոյնիսկ 10 տարում չի կարող տրամադրել» *բսած է Բռնագաղթածներու եւ բնակչութեան տեղաշարժի վարչութեան պետ Մեխակ Գաբրիէլեան, ՄԱԿ-ի հայաստանեան գրասենեակին կազմակերպած սեմինարին: Նշուած է թէ մեծ հարց է վեց հազար առանձին թոշակառուներու հարցը եւ այդ կապակցութեամբ գալ տարուան պիւտճէին 500 հոգինոց ծերանոցի մը կառուցումը նախատեսուած էր, սակայն անհրաժեշտ գումարներու չգոյութեան պատճառաւ, Ֆինանսներու եւ Տնտեսութեան նախարարութիւնը մերժած է այդ ծրագիրը: Մ. Գաբրիէլեան անդրադառնալով անոնց քաղաքացիութիւն շնորհելու հարցին ալ, ըսած է թէ մինչեւ այսօր 5607 բռնագաղթածներ դարձած են Հայաստանի քաղաքացի, եւ 1800-ը եւս կը դառնան ի մօտոյ: Իր տուեալներով 60-70 հազար բռնագաղթած Հայեր կը փափաքին հայաստանեան հպատակութիւն ստանալ. 60 հազարը ունի մշտական բնակարան, իսկ մնացեալ շուրջ 14 հազարը կը բնակի առժամեայ կացարաններու մէջ: 1988-ի ազգային ազատագրական շարժումէն ետք Հայաստան ապաստանեցան 419 հազար հայ բռնագաղթողներ, 48 հազարը՝ ԼՂՀ-էն: Այս գաղթականներէն 36 հազարը այժմ վերադարձած են հայրենի բնօրրան, 72 հազարը բնակութիւն հաստատած են Ռուսաստան եւ այլ երկիրներ:*

⁂

Նոյն սեմինարին ՄԱԿ-ի գրասենեակի ներկայացուցիչը իր զեկուցումին մէջ հաղորդած է որ ցարդ որպէս բռնագաղթածներու օգնութիւն Հայաստան ստացած է 20 - 23 միլիոն տոլարի գումար մը, այս օգնութիւնը օրէ օր կը նուազի սակայն եւ առկա համաշխարհային երեւոյթ է: Հայաստանի օժանդակութեան գլխաւոր մատակարարողներն են Շուէտ, Նորվեկիա, Ճափոն, Ֆինլանտա, Զուիցերիա եւ Հոլանտա:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶՐԲԵՋԱՆԻ նախագահական ընտրութեան մասին Օ.Է.Ս.Ջ.Ը.Ի եւ Եւրոպայի Խորհուրդի 150 դիտորդը կը գտնեն որ «Հոկտ. 11-ի ընտրութիւնները տեղի չեն ունեցած միջազգային չափանիշներու համաձայն»: Առաջին անգամ, ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, դիտորդը գոհ կը թուէին եւ ժագ Պոմէլ ալ քուէարկութեան կանոնաւորութիւնը հաստատած էր Ռատիօ - Ֆրանս - էնթէրնասիոնալէն*, հարցը փոխուեցաւ քանի մը ժամ ետք: Ալիեւ, թէեւ, յայտարարեց թէ յաղթած է ձայներու 80%-ով, ինչ որ իր մրցակցին՝ Մամեդովի կարծիքը չէ:*

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԼԻՍԷՆԵՐՈՒ ուսանողութիւնը փողոց իջած էր Հոկտ. 12-ին երկրին զանազան քաղաքներուն մէջ, սկսելով Փարիզէն ուր 10 հազար էր ուսանողներու թիւը: Հակառակ նախարար Ալէկրի խոստումներուն, աշակերտները որոշած են կրկին ցոյց ընել Հոկտ. 15-ին: Անոնց պահանջները կը վերաբերին աշխատանքի պայմաններուն, վարժարաններու դէշ վիճակին, խճողուած դասարաններուն, ուսուցիչներու անբաւարարութեան եւլն. եւլն.: Փարիզի ցոյցը վերջ գտաւ միջադէպերով, ցուցափեղկեր ջարդուփշուր եղան, լրագրողի մը վրայ յարձակում եղաւ, ի վերջոյ 13 հոգի ձերբակալուեցան: Շարժումը օրէ օր ծաւալ կ'առնէ եւ բուն նկարագիրը պղտոր կը մնայ:

ԵԼՑԻՆ կրկին անհանգիստ է եւ կէս ձգած է Ղազախստան իր այցելութիւնը եւ Մոսկուա վերադարձած: Կ'ըսուի թէ թոքերու բորբոքումէ կը տառապի: Ըստ համայնավար պարագլուխ՝ Զիուգանովի, որը 2-3 ժամէն աւելի չի կրնար աշխատիլ:

ՕԹԱՆ 4 օրուան պայմանաժամ տուաւ Միլոսեւիչին որպէսզի իր զօրքերը քաշէ Քոսովոյէն:

CONDOLEANCES

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Araxe» présente ses sincères condoléances à Madame Gananian et à ses enfants à l'occasion du décès de *Kégham Gananian.*

XXème ANNIVERSAIRE de la CHORALE SAHAK-MESROP

sous le haut patronage de
SA SAINTETE KAREKINE Ier
Patriache Suprême
et Catholicos de tous les Arméniens

sous la présidence d'honneur de
Madame CATHERINE TRAUTMANN
Ministre de la Culture
et de
Monsieur ROLAND CHAROYAN
Ministre de la Culture
de la République d'Arménie

CONFERENCE

«Création de la Notation Arménienne et les Cantiques»

par
KHATCHIG YILMAZIAN

Chants interprétés par
Ani YILMAZIAN
Carmen TCHILINGUIRIAN
Noubarig DERMINASSIAN
Murat MEREMETCI

Samedi 17 Octobre à 21 heures

Centre Culturel «Sahak-Mesrop»
Salle «*Ardzrouni Tcherpachian*»
339, avenue du Prado —
13008 Marseille

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն - Ժերոմի Զաւօ Տանթ մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները ընդհանուր ժողովի այս Շաբաթ, Հոկտեմբեր 17, ժամ 14-ին
C. A. Q. — Avenue Saint-Jérôme

Nouveau à l'UGAB

ATELIERS D'ENFANTS

Les mercredis : 14h30 — 17h

Travaux manuels
Initiation au solfège
sur des instruments de base
Cours de piano

Age : à partir de 4 ans

Frais de participation : 650 F par an

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
— Tél. : 01. 42. 27. 12. 26 —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 17, ժամը 10.45-էն ժամը 12, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր տաճարին մէջ՝
ՉՈՐՍ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐՈՒ
տօնին առիթով, առաւօտեան յատուկ ժամերգութիւն տեղի կ'ունենայ:
Մասնակցութեամբ՝
«Էթուալ - Շան - գ'Էլիզէ»ի
Քրիստոնեայ Եկեղեցիներու
(Կաթողիկէ, Ուղղափառ եւ Բողոքական՝ Փարիզի 8-րդ եւ 16-րդ Թաղամասերու)

Արարողութեան աւարտին՝ ընդունելութիւն՝ Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու այս էքիւմէնիք աղօթքներուն:

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — JEUNES

SAMEDI 24 OCTOBRE
à partir de 22 heures 30

THE NIGHT OF THE COME BACK

P.A.F. 100 F. + 1 Conso.
Membres : 80 F. + 1 Conso.

Renseignements & Réservations :
327, Bd Michelet — 13009 Marseille
Tél: 04. 91. 22. 10. 45

—*Tenue correcte exigée*—

UGAB — UGAB — UGAB —

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Après leurs éclatants succès
à Alfortville
durant la Saison 97-98

La M.C.A. vous invite à retenir
dès maintenant votre

Soirée Théâtre

du VENDREDI 16 OCTOBRE à 20h45

avec
la *COMPAGNIE NAREG DOURIAN*

dans

«L'EXTRA TERRESTRE»

Salle des Fêtes, rue Voltaire

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La *Section «Archag DJAMALIAN»* de Décines
organise sa

TRADITIONNELLE
Soirée BEUREG

le Samedi 17 Octobre
à 20 heures 30
à la Maison de la Culture Arménienne de Décines

Prix du repas : 70 F.
Renseignements & réservations :
au : 04. 78. 49. 19. 44

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15
JEUDI
15 OCTOBRE
1998

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.487
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN.
74e ANNEE — N° 19.487

ԱԶՐՊԷՅՃԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Օ.ԷՍ.ՍԷ.Ը.-Ն ԵՒ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՊԻՆ»...

Ինչպէս գրած էինք, Օ.ԷՍ.ՍԷ.Ը.-ի եւ Եւրոպայի Խորհուրդին դիտորդները փոխեցին իրենց սկզբնական գնահատումը եւ յայտարարեցին թէ բազմաթիւ անկանոնութիւններ նկատած են քուէարկութեան գլխաւոր կեդրոններուն մէջ, «յաճախ, կ'ըսեն զեկոյցով մը, տեղական դիտորդներ եւ իշխանութեանց ներկայացուցիչներ որոնք արտօնութիւն չունէին ներկայ ըլլալու քուէներու համրումին միջամտած են տեղւոյն ընտրական յանձնախումբին աշխատանքներուն»: Դիտորդները այլ կէտեր ալ նշմարած են ինչպէս թիւի այն մեծ տարբերութիւնը որ կար ցանկերու վրայ գտնուող ստորագրութիւններուն եւ քուէներուն միջեւ. խարդախութիւններ անպակաս եղած են:

Ազրպէյճանական իշխանութիւնները չատ դժգոհ են այս յետս կոչումէն եւ Ալիեւի ընտրական խումբին մէկ անդամը՝ Գուրբանլի կ'ամբաստանէ Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ն որ գործած է «հայկական լոպիի հրամանին տակ եղող արտաքին խմբակներու» ճնշումին տակ...»:

Մասնակցութեան համեմատութիւնը 77.9% է (4.21 միլիոն քուէարկող) ըստ պաշտօնական աղբիւրներու, Ալիեւ ընտրուած է 75-էն 80%-ով հակառակ անոր որ պաշտօնական արդիւնքները չեն յայտարարուած: առաջին շնորհաւորող մը եղած Հոկտեմբեր 13-ին յանձին է. Շեւարնածէի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին գործերու նախարար Ի. Ճէմ մանրամասն քննութեան մը առարկայ եղած է Մոնրէալի օդակայանին մէջ ուր կը գտնուէր պաշտօնական այցելութեան մը համար: Պատճառը որ գայթակղութիւն որակուած է Թուրք մամուլին կողմէ, հետեւանք է Թրքական մաֆիայի պարագլուխներուն դիւանագիտական անցագիրերով արտասահմանի մէջ շրջելու երեւոյթին: Աւոր վերջին օրինակն էր Ա. Չաքըճըի պարագան որ Նիսի մէջ ձերբակալուեցաւ ու ներկայիս արգելափակուած է: Թուրք նախարարը որքան ալ պնդած է որ ինք Թուրքիոյ Արտաքին Գործերու նախարարն է եւ թէ պաշտօնական այցելութեամբ կը գտնուի Գանատա քննողները անդրդուելի մնացած էն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԻՋԵՒ մթնոլորտը աւելի մեղմ է, Դամասկոս պատրաստ է խօսելու Թուրքիոյ հետ Քիւրտերու դէմ առնուելիք միջոցներուն մասին: Այս յաջողութիւնը հետեւանք է Եգիպտոսի Արտաքին նախարար Ամըր Մուսայի միջնորդութեան: Թուրքիա երեք պայմաններ դրած էր Սուրիոյ, որոնց գլխաւորն էր Ա. Օճալանի արտաքսումը երկրէն: Այժմ Անգարա կ'ուզէ ստուգել թէ Սուրիա ու՞ր է իր յանձնառութեանց:

ՓԱՔՍԻ վերաբերեալ օրէնքի երեք տարբեր առաջարկներ պիտի ներկայացուին Ազգային Ժողովին Նոյեմբեր 7-ին եւ 8-ին: Ընկերվարական խումբը նոր բնագիր մը կը ներկայացնէ, երկրորդ մը Ծերակոյտին ճիւղը եւ երրորդ մը համայնավարները որոնք կը մերժեն զոյգ - եղբայր զոյգերու դրութիւնը: ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ-ին համար ամէն ինչ օրէ օր կը բարդանայ:

ԻՏԱԼԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Լուիճի Սքալֆարօ կրկին Ռոմանօ Փրոտիի յանձնեց նոր կառավարութիւն մը կազմելու պաշտօնը: Հակառակ անոր որ խոստացած էր հրաւաճանել անոնց որոնք իշխանութեան գլուխ բերած էին կեդրոն - ձախ կառավարութիւն մը, Փրոտի այսօր չի մերժեր կեդրոն աջ փոքր խմբակցութեան (ԻՒ-ՏԷ-ԷՌ որու պարագլուխն է հանրապետութեան նախկին նախագահ՝ Ֆրանչեսքօ Գոսիկա) նեցուկը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ Կ'ՈԳԵԿՈՉԷ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՄԱՐ

«Լը Մոնտ» (Հոկտեմբեր 14) կ'անդրադառնայ Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեանի այցելութեան եւ անոր տեսակցութեան Հ. Վետրինի հետ, որու ընթացքին Հայաստանի նախարարը ըսած էր թէ «նոր առաջարկներ» պիտի ըլլան ամսուան վերջ Մինսկի կողմէ Ղարաբաղի հարցին լուծման համար: Թերթը, այս առթիւ, կը յիշէ որ Ղարաբաղ ազրպէյճանական հողամաս մըն է որու բնակչութեան մեծամասնութիւնը հայ է եւ որ տասը տարի է կռուախնձոր մըն է Հայաստանի եւ Ազրպէյճանի միջեւ եւ առկախ կը մնայ 1994 Մայիսի հրադադարէն ի վեր:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 13 / 14)

ՍԵՒԱՆԻ ՄԻՋԱԴԷՊԻՆ ՄԱՍԻՆ

Սեւանայ լիճին Շորժայի շրջանին մէջ ապօրինի ձկնորսութեան պարագայ մը անսատողներու եւ Բնապահութեան նախարարութեան աշխատակիցներու միջեւ պատահարի մը պատճառ եղած է: Այս վերջինները տեսնելով որ ձկնորսներ կան լիճին վրայ, ուզած են քննել անոնց արտօնագրերը եւ ուռկանները: Այս վերջինները, տեսնուած է որ չունէին կապարակնիքները եւ ուռկանին բացուածքները աւելի փոքր էին թոյլատրուած չափէն: Քննիչները ոչնչացուցած են ապօրինի ուռկանները: Այդ ընթացքին Ծովագիւղէն հասնող խումբ մը խիստ անվայել կեցուածք ունեցած է եւ վէճի բռնուած բնապահներուն հետ: Քիչ ետք Ծովագիւղի մէջ խումբ մը մարդիկ ճամբաները փակած են, յայտարարելով որ բնապահները կրակ բացած են բնակիչներու վրայ: Ըսած են նաեւ թէ անոնք պատռած են իրենց ներկայացուցած արտօնագիրը: Վերջին երկու պնդումները հերքուած են նախարարութեան պաշտօնեաներուն կողմէ: Միջադէպին մասին Նախարարութեան կողմէ տրուած բացատրականը կ'ըսէ թէ իրենց հարցն է պահպանել բնութիւնը եւ այդ գործը կ'իրականանայ օրէնքի պահանջքէն մեկնելով:

***

ՃԱՏՐԱԿԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ՈՂԻՄՊԻԱԴԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՒՄԲԵՐԸ ՅԱՋՈՂ ՉԷԻՆ

Աւարտած է ճատրակի համաշխարհային ողիմպիականը: Հայաստանի այրերու խումբը 30 կէտով կրցած է միայն 15-րդ ըլլալ, իսկ կիներուն խումբը՝ 21.5 կէտով 20-րդ: Առաջին հանդիսացած են Ռուսաստանի (այրերու) եւ Չինաստանի (կիներու) խումբը, 35.5 եւ 29 կէտով:

***

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԱՂԷՏՆԵՐՈՒ ՎՆԱՍԸ

Արտակարգ կացութիւններու վարչութեան բնութեան աղէտներու բաժնին պետ Ալեքսէյ Թարվերդեան յայտնած է թէ մինչեւ Սեպտեմբեր 1 բնութեան աղէտները 14 միլիառ դրամի վնաս պատճառած են: Կլիմայական բազմազան պայմաններու պատճառած այդ աղէտները շուրջ 35 տեսակ են: Ամէնէն յաճախադէպներն են ողողումները, հողասահքը, կարկուտը, հրդեհը: 1997 - 1998-ին կառավարութիւնը մօտ 500 միլիոն դրամ յատկացուցած է այդ աղէտներուն հետեւանքները դարմանելու համար:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՇԵՇՏԷ ՀԻՒՍԻՍ - ՀԱՐԱՒ ԿԱՊԻ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սեւծովեան տնտեսական համագործակցութեան խորհրդարանական վեհաժողովի տնտեսական, առեւտրական, թեքնոլոժիի եւ շրջակայ միջավայրի հարցերու յանձնաժողովներու 11-րդ նիստին որ տեղի ունեցած է Հոկտ. 7-8 Անթալիայի (Թուրքիա) մէջ, Հայաստան վեր առած է հիւսիս - հարաւ փոխադրական միջանցքի մը ստեղծման նիւթը: Այս կապակցութեամբ հայկ. պատուիրակութիւնը առաջարկ ներկայացուցած է Սեւ ծովի շուրջը փոխադրական օղակ ստեղծելու եւ զայն միացնելու մասին եւրոպական, ինչպէս նաեւ ՏՐԱՍԵԿԱ-յի անդամ երկիրներուն: Թրքական կողմը փորձած է առարկել այս առաջարկին, ջանալով զայն առնչել քաղաքական նախապայմաններու, սակայն ի վերջոյ տեղի տուած է շնորհիւ Ռուսաստանի եւ Յունաստանի պատուիրակութիւններուն ալ Հայաստանի առաջարկին ի նպաստ կատարած ճնշումներուն:

ԲԱՔՈՒ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ՀԱԿԱՌԴԵՆ «ՆԻՒ-ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶԻ»

Ազրպէյճանի նախագահ Հ. Ալիեւ անդրադառնալով «Նիւ - Եորք Թայմզ» թերթին Հոկտեմբեր 11-ի հրապարակումին թէ Բաքու - Ճէյհան քարիւղատարը ձախողութեան եզրին կը գտնուի («Յառաջ», Հոկտեմբեր 14), ըսած է. «Այդ թերթը ոչինչով կը ներկայացնէ ամերիկեան պաշտօնական կեցուածքը եւ չեմ հաւատար որ ԱՄՆ-ու կառավարութիւնը կրնայ հրաժարիլ իր որոշումէն»: Ան կրկնած է թէ ամսուան վերջաւորութենէն առաջ պիտի հրապարակուի քարիւղատարը կառուցանելու վճիռը:

Ամերիկեան թերթին հրապարակումը թրքական հակազդեցութիւններու ալ տեղի տուած է, Անգարա այդ ծրագրին մեծագոյն զօրավիգներէն ըլլալով: Թուրքիոյ Ուժանիւթի նախարարութենէն յայտնած են թէ իրենք վճռակամ են այդ քարիւղատարին կառուցումին եւ թէ այդ վճռակամութիւնը կը վրդովէ արեւմուտքը:

Հոկտեմբեր 13-ի «Միլլիյէթ»ը նիւթին մասին տեղ կուտայ ազրպէյճանական քարիւղին մատակարարումի միջազգային ընկերակցութեան նախագահին յայտարարութեան ու Թուրքիոյ նախագահին արտայայտութեան: Առաջինը կ'ըսէ որ բոլոր խումբերը մեծ թափով կ'աշխատին քարիւղատարի ծրագրին ուսումնասիրութեան եւ թէ ներկայիս ձախողութեան հարց մը գոյութիւն չունի: Իսկ Ս. Տէմիրէլ կը կրկնէ որ քարիւղատարը անպայման պիտի կառուցուի եւ թէ Թուրքիա, Ազրպէյճան եւ Վրաստան վճռակամ են այդ ուղղութեամբ: Ան այդ առնչութեամբ խնդրոյ առարկայ էրած է քարիւղը նաւերով նեղուցներէն փոխադրելու պարագան եւ ատոր մեծ անպատեհութիւնները: Թուրքիոյ նախագահը ըսած է որ յատկապէս Պոլսոյ համար այդ կարգադրութեան ներկայացուցած մեծ վտանգէն զատ, գործնապէս ալ անկարելի է տարեկան 50 միլիոն թոն քարիւղ փոխադրել նեղուցներէն:

Թերթը հարցը դիտած է նաեւ քաղաքական տեսանկիւնէն: Կ'ըսուի որ քարիւղատարին ծրագիրը Ռուսաստանի համար կը նշանակէ իր հակակշիռը կորսնցնել Ազրպէյճանի քարիւղին վրայ, ուստի փորձած է չահարկել Հայաստանի սպառնալիքը: Ատոր փոխարէն ալ մինչեւ այսօր մէկ միլիառ տոլար արժէքով զինուորական օժանդակութիւն կատարած է Երեւանի:

***

ՍԴՀԿ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ «ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵՆԷՆ»

Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութեան նախագահ, երեսփոխան Եղիսաբեթ Սողոմոնեան Հոկտ. 13-ին Ազգ. Ժողովին մէջ յայտարարած է որ իր կուսակցութիւնը կը հեռանայ «Հանրապետութիւն» միաւորումէն: Անոր բացատրութեամբ, այս քայլին նպատակն է աւելի հաւատարիմ վարքագիծի մը որդեգրումը կուսակցութեան սկզբունքներուն նկատմամբ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ «ՇԱՏ ՅԱՋՈՂ» ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԵՑԱՒ

Ամերիկայի Հայոց արեւելեան թեմի առաջնորդ՝ Խաժակ Արք. Պարսամեան կը տեղեկացնէ Հոկտեմբեր 12 թուականով որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.-ի վիրաբուժական գործողութիւնը յաջող անցած է եւ ան այժմ Նիւ - Եորք կ'ենթարկուի բժշկական դարմանումի:

Գործողութիւնը տեւած է եօթը ժամ:

Այս առթիւ հրապարակուած հաղորդագրութեան մէջ կ'ըսուի.-

«Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 12, Նորին Սրբութիւնը ենթարկուեցաւ վիրաբուժական գործողութեան՝ որուն ընթացքին հանեցին բերնին խոռոչին ուռեցքը: Ուրախ ենք հաղորդելու որ գործողութիւնը «շա տյաջող» անցած է, համաձայն Վեհափառ Հայրապետի գլխաւոր վիրաբոյժ Տոքթոր Բոյ Սէչընգի, որ Միացեալ-Նահանգաց մէջ գիմային վիրահատումի առաջնակարգ բժիշկը կը նկատուի:

Տոքթոր Մխճեան եւ Տոքթոր Յովհաննէսեան, որոնք միացան գործողութեան մասնակցող բժշկական անձնակազմին, յաճախ Առաջնորդ Սրբազան Հայրը տեղեակ պահեցին գործողութեան ընթացքին մասին: Նորին Սրբութիւնը չաբաթ մը հիւանդանոց մնալէ ետք՝ բժշկական դարմանումները պիտի շարունակէ պարբերաբար հիւանդանոց այցելութեամբ:

Սոյն բժշկական միջոցառումը շարունակութիւնն է անցեալ գարնան սկսուած բերնի ուռեցքի խնամքին: Ախտաճանաչումը կատարեց Տոքթոր Լուիս Հարրիսըն, որ սկիզբէն իսկ վստահեցուց որ Վեհափառ Հայրապետին առողջական վիճակը «դարմանելի եւ բուժելի է»:

Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան Թեմի Առաջնորդարանը պարբերական հաղորդագրութիւններով հայ ժողովուրդը տեղեակ պիտի պահէ Նորին Սրբութեան առողջական կացութեան մասին: Մեր խորին գնահատանքը կը յայտնենք բոլոր անոնց՝ որոնք հետաքրքրուեցան Նորին Սրբութեան առողջական վիճակով եւ իրենց բարեմաղթութիւնները ներկայացուցին. կը խնդրենք որ շարունակեն իրենց աղօթքները մեր սիրելի Հայրապետին շուտափոյթ ապաքինման համար»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

13 Հոկտեմբեր 1998

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԸՆԹԱՑԻԿ ԾՐԱԳՐԵՐԸ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂՈՒՄ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՈՒՄ

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՏԱԿԵՐՏԻ ՇՐՋԱՆ,
ԳԻՒՂ ՎԱՂՈՒՀԱՍ

Կառուցւում է Մարտակերտի շրջանի Վաղուհաս գիւղի միջնակարգ դպրոցի

(Շար.ը Դ. էջ)

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Այն պանդուխտային բնաջնջումը համայնավար հայ մտաւորականութեան, որ տեղի ունեցաւ Աղասի Խանջեանի սպանութենէն յետոյ, 1937-ին, Եղիշէ Չարենցի, Ակսել Բակունցի, Գուրգէն Մահարիի, Դրաստամատ Սիմոնեանի եւ ուրիշ շատերու հետ, հրապարակէն վերցուց եւ Վահան Թոթովենցը, որ Հայաստան գացած էր Ամերիկայէն: Հոն բեղմնաւոր գրական գործունէութիւն ցոյց տուաւ երբ տակաւին իր տաղանդի ծաղկումի շրջանին մէջ կը գտնուէր:

1932 թուին, Ե. Չարենցի, Ա. Բակունցի եւ Ե. Զուրաբի խմբագրութեամբ հրատարակուած «Հոկտեմբեր – Նոյեմբեր Տարեգիրք»ի մէջ հետեւեալ տեղեկութիւնները կան Վ. Թոթովենցի կեանքին մասին.–

«Թոթովենցը ծնուել է 1884 թ. Թուրքիայի Խարբերդ գաւառի Մէզիրէ քաղաքում, կալուածատիրոջ ընտանիքում: Նախնական կրթութիւնը ստացել է նոյն քաղաքի կենտրոնական վարժարանում: Հայ լեզուի եւ գրականութեան նրա ուսուցիչներն են Ռ. Զարդարեանը եւ Թլկատինցին: Օսմանեան Սահմանադրութիւնից յետոյ, նա անցել է Պոլիս,ապա Եւրոպայի այլ եւ այլ քաղաքները, վերջումն էլ՝ Նիւ - Եորք: Ամերիկայում Թոթովենցը հասարակ բանուոր էր եւ միաժամանակ Վիսքանսըն համալսարանի գրականութեան եւ պատմութեան ֆակուլտէտի ուսանող: Պատերազմը յայտարարուելուց յետոյ, նա եկաւ Կովկաս, իբրեւ կամաւոր:

«Թոթովենցը գրել սկսել է շատ վաղ ժամանակից: Առաջին անգամ նա տպագրուել 1907 թ. «Արեւելեան Մամուլ»ի մէջ: Յետագայում նա գրել է ու տպագրուել թէ Եւրոպայում եւ թէ Կովկասում: Նրա չափածոյ ստեղծագործութիւնը, նրա արձակը, մինչեւ «Փոքրկում» վէպը տոգորուած են եղել նացիոնալիզմով: 1920-ին, Թոթովենցը նորից գնում է Պոլիս, իսկ 1922-ին, վերջնականապէս վերադառնում է Կովկաս, Խորհրդային Հայաստան, իբրեւ հիմնական բեկման ենթարկուած գրող, որը լրջօրէն մտածում է լծուել գրական նոր աշխատանքի:

«Խորհրդային Հայաստանում անցկացրած տասը տարին Թոթովենցի ստեղծագործութեան ամենաարդիւնաւէտ ու լուրջ շրջանն է: Թոթովենցը անդադար խորացնում է իր բեկումն, ու իր ժամանակին ձախացող ուղեկիցների առաջին շարքերումն էր: Նա դերազանցօրէն դրամատուրգ է («Սասմայ Ծռեր», «Նոր Բիւզանդիոն», «Երկու Սուր»), ունի նաեւ բազմաթիւ պատմուածքներ եւ օչերկներ (ուրուագծեր): Նրա «Բագու»ն առաջին փորձն էր մեծ կտաւի վրայ ընդգրկելու Բագուի պրոլետարիատի յեղափոխական շարժումը, իսկ անցեալ տարի, Երեւանի Բանւորական Թատրոնում խաղացուած «Բագու – Լոնտոն» պիէսը մէկն է այն վնասարարութեան թեման շօշափող դրամաներից, որոնք գրաւեցին Խորհրդային լայն հասարակութեան ուշադրութիւնը: Թոթովենցի գրիչը բեղուն է, կենսական փորձը՝ մեծ: Մէկ - երկու էջի վրայ նա, յաճախ, կարողանում է տալ ցայտուն պատկերներ: Նրա մի շարք գործերը թարգմանուած են ռուսերէն եւ այլ լեզուներով»:

Ի հարկէ, այս կենսագրութիւնը Թոթովենցի իսկական պատկերը չի ներկայացներ: Թէ ի՞նչ էր նախախորհրդային Թոթովենցը եւ ի՞նչ էր անոր «նացիոնալիզմը» բոլշեւիկ կենսագիրը կը թողու մութ:

Վահան Թոթովենց իր գրական եւ հասարակական դաստիարակութիւն ստացած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ, Զարդարեաններու եւ Սիամանթօներու շունչին տակ: Թոթովենցը արդէն Թոթովենց էր, երբ դարձաւ Խորհրդային «ուղեկից»:

Թոթովենցի հետ իմ ծանօթութիւնս կը սկսի 1912-ին, երբ խմբագիր էի «Հայրենիք»ի: Աշխոյժ, հետաքրքիր մտքի եւ բուռն ապրումներու տէր երիտասարդ մըն էր: Հաճելի էր իր հետ խօսիլը, բայց աւելի հաճելի էր նամակագրութիւնը: Կը սիրէր յաճախ ու երկար գրել ամէն բանի մասին: Դատումներու մէջ անկեղծ էր, կրակոտ ու վճռական: Իր նամակները հետաքրքրական նիւթեր կը պարունակէին ու նաեւ կենսագրական հարուստ տեղեկութիւններ: Ափսո՜ս, հնարաւորութիւն չկայ անոնցմէ քաղուածքներ ընելու: Բայց իմ ձեռքիս տակ են անոր գրած նամակները Տէվրիշէն՝ իր քեռիին, որոնցմէ քիչ վարը կուտամ որոշ մասեր:

1912-ին, գրական ձեռնարկի մը առթիւ, Թոթովենցէն ուզած էի իր կենսագրականը: Ան ղրկեց կարճ ուրուագիծ մը, որ ի վերջոյ, մնաց անտիպ: Բարեբախտաբար, այդ գրութիւնը պահուած է հանգուցեալ Յ. Կորոյեանի թուղթերուն մէջ: Ինչպէս կը տեսնուի, ծննդեան թուականը տարբեր է Երեւանի Տարեգիրքին մէջ ցոյց տրուած թուականէն եւ քանի որ Թոթովենց իր ձեռքով գրած է, պէտք է ենթադրել, որ ճիշդը այս է:

ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Ծնած եմ 1889-ին, Խարբերդ Մէզրէի մէջ: Իմ մանկութիւնը այնքա՜ն անհաճոյ եղած է, որ չեմ ուզեր անգամ յիշել: Դպրոցական կեանքս երկրին մէջ չունի յիշողութեան արժանի դէպքեր: Երբ ակնարկ կը նետեմ այդ կեանքին վրայ, փոխանակ իմ իսկ կեանքս կանգնելու իմ առջեւ՝ իբրեւ հզօր եւ քաղցր դաստիարակ Զարդարեանի անձնաւորութիւնը կը ցցուի իմ դիմաց: Իմ առջեւ նաեւ կը կանգնի իմ ընկերներու առանելութիւնը, եւ երջանիկ կը զգամ: Իմ մանկութիւնը եւ պատանեկութիւնը, վերջապէս, չեն ներկայացներ աբեւոտ առուակ մը:

Կեանքիս վերջին հինգ տարիները անցուցած եմ Ամերիկայի մէջ, ուր տակաւին կը բնակիմ: Ժամանակս անցած է business-ի աշխարհին մէջ, իբրեւ հասարակ գործաւոր եւ իբրեւ ուսանող ամերիկեան վարժարանի մէջ: Հոս ալ չկայ նշանակելի դէպք մը արձանագրելու: Ամենամեծ երեւոյթները եղած են իմ երիտասարդի սխալները զորոնք չեմ ուզեր հոս արտայայտել: Հայ հասարակական կեանքս եղած է իմ մտածման առարկան եւ կեանքիս բովանդակ փառասիրութիւնը կը փնտռեմ այդ հարցին մէջ:

Այս աշխարհը կը սիրեմ եւ կը կարծեմ, թէ մարդիկ բարի ծնած են, բայց, կը հաւատամ տիրող օրէնքներուն եւ հասարակական կարգերու արմատական փոփոխութեան: Սոցիալիզմը կը կարծեմ արդէն իրականութիւն մ՚է եւ ոչ թէ երազ:

«Հայրենիք»ի հետ ունեցած յարաբերութիւնս սկսած է երկրէն ղրկած թղթակցութիւններով, Օսմանեան Յեղափոխութենէն առաջ եւ տեւած է մինչեւ այսօր: Կը նկատեմ «Հայրենիք» իմ տունը, իմ բոյնը, ուր հանգիստ կ՚առնեն իմ խռէալներս եւ հասարակական յուզումներս»:

Ամերիկա եղած ժամանակ, Թոթովենցի հասարակական ապրումները, կը դառնային, գլխաւորապէս, մշակոյթի եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շուրջ: Իր նամակները շատ պերճախօս են այդ տեսակէտով:

1912-ին, Թոթովենց ամբողջապէս կլանուած է համալսարանական դասերով:

«Համալսարանը ինձ, առժամապէս, հեռու կը պահէ իմ երգերէն, կը գրէ ան, 1912 Դեկտեմբեր 10-ին ... Մեքենական դասերէ դուրս Պղատոնի «Dialogue»ները կը կարդամ եւ արդէն մին ալ հայերէնի թարգմանած եմ. անոնց պարունակութեան մասին քեզի խօսելու համար հատոր մը պէտք էր... Ես հեռզհետէ եւ կրնամ ըսել մեծ քայլերով մանկութեան նր վազեմ, որ ըսել է դէպի մաքրութիւն կը սաւառնիմ: Մտքիս բոլոր տարտամութիւնները կը զովանորուին, կարծես իմ վերջնական ճանապարհս գտած բլլամ արդէն...

«Ո՛վ փորեց Դուրեանի անշուք գերեզմանը իմ հոգիիս մէջ, չեմ յիշեր. գիտես թէ ես իր հիւանդութիւնն անգամ փայփայեցի եւ իր տժգունութիւնը իմ բերկրութեամբդ գրկեցի, բայց ո՞վ փորեց անոր գերեզմանը, եւ ո՞վ տնկեց այս խաչափայտը իմ արեւոտ բլուրիս գագաթին: Օր պիտի գայ, որ ես իմ երգերուս պիտի վերադառնամ նորէն, քնարս յամառօրէն պահած եմ: Մօտ է Յարութեան օրը, որովհետեւ կը յիշեմ, թէ Աստղիկը ինձ ըսաւ.

«Մի՛ վախնար, ով պատանի,
Քու ոսկորներդ են շաղուած
Անմահութեան ցոլքերով:

«Եւ միեւնոյն տղան չեմ հիմա, մանուանդ սա վերջերս բոլորովին փոխուած եմ»:

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

Հայկական հին եւ մեծ գաղթօճախներէն մէկն է Պուլկարիոյ գաղութը, եւ ի տարբերութիւն այլ գաղութներու եւ այլ ժողովուրդներու հետ յարաբերութեան, Պուլկարիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող հայ գաղթօճախներու կողքին, հին դարերէն սկսեալ պուլկարական գաղթօճախներ ալ եղած են Հայաստանի մէջ, եւ երկու ժողովուրդները միշտ ալ բարեկամական սերտ կապեր ունեցած են եւ միասնաբար պայքարած են հասարակաց թշնամիներու եւ տիրակալներու դէմ:

Իբրեւ ընդհանուր յատկանիշ պուլկարահայ գաղթօճախին՝ յիշենք, որ անոր անցեալին եւ յատկապէս որոշ ժամանակաշրջաններուն մասին յստակ տեղեկութիւններ կը պակսին պատմութեան մէջ, իսկ կան նաեւ ժամանակաշրջաններ, որոնց մասին բացարձակօրէն ոչինչ արձանագրուած է:

Հայերն ու Պուլկարները անտեսական եւ քաղաքական յարաբերութիւններ ունեցած են Պուլկարիոյ մէջ հայկական գաղթօճախներու կազմաւորումէն առաջ, շնորհիւ Հայաստանի մէջ պուլկարական գաղթօճախներուն:

Այսպէս, Հայոց Արշակ թագաւորին ժամանակ հիւսիսային Կովկասի մէջ ապրող պուլկար գաղթականներուն մէկ մասը ներքին հակադրութիւններու պատճառով բաժնուեցաւ իր ցեղակիցներէն եւ Վունդ զօրավարին գլխաւորութեամբ գաղթեց դէպի Հայաստան եւ Վանանդ գաւառին մէջ բնակութիւն հաստատեց: Մովսէս Խորենացիի համաձայն Վանանդ գաւառին անունը պուլկար Վունդ զօրավարին անունէն սերած է՝ Վունդ - Վանանդ:

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԳԱՂԹՕՃԱԽԻՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

Պուլկարիոյ մէջ հայկական գաղթօճախներ սկսան կազմաւորուիլ Ե. դարու կէսէն ետք: Արդարեւ, 451-ի Աւարայրի ճակատամարտէն ետք, Հայաստանի մէջ ըստեղծուած քաղաքական աննպաստ պայմաններուն տակ. Արտաւան եւ Գաբրիկ իշխանները իրենց հետեւորդներով ու զօրքերով անցան Բիւզանդիոն: Լեւոն Ա. կայսրը (457 - 474) անոնց իբրեւ բնակավայր տրամադրեց Մակեդոնիոյ Նիկիա (Ներկայիս Նիշ) քաղաքը:

Յուստինիանոս Ա. կայսեր ժամանակ (483 - 565) տեղի ունեցած պարսկա - բիւզանդական պատերազմներու ընթացքին մեծ թիւով Հայեր անցան Բիւզանդացիներուն կողմը. կայսրը այդ գաղթականները տեղաւորեց Պոլսոյ, Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մէջ:

Հայ ժողովուրդի ստուար համեմատութիւնը Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մէջ բնակեցնելու քաղաքականութեան գլխաւոր ջատագովներէն էր յատկապէս Մորիկ կայսրը (582 - 602), անոնց միջոցով կայսրութեան հիւսիսային սահմանները պաշտպանելու եւ զօրացնելու դիտաւորութեամբ:

Մորիկ կայսեր ժամանակ, առաջին անգամ Աղազ Խորխոռունի իշխանը իր զօրամասով գաղթեց դէպի Բիւզանդիոն. կայսրը զանոնք բնակեցուց Թրակիոյ մէջ:

Այս ժամանակ լայն ծաւալ առաւ Հայերու գաղթը դէպի բիւզանդական սահմաններ, որոնք գլխաւորաբար Թրակիոյ մէջ բնակութիւն հաստատեցին: Սակայն կայսրը, չգոհանալով կամաւորապէս իրենց հայրենիքէն գաղթող Հայերով, որոշեց ամբողջ հայութիւնը արմատախիլ ընել իր հայրենիքէն, քշել դէպի Թրակիա եւ Բիւզանդիոնի հիւսիսային սահմաններուն վրայ բնակեցնել:

Այս նպատակով ալ կայսրը 589-ին, իբրեւ առաջին քայլ, հրամայեց երկու հեծելագունդեր կազմել Հայաստանի մէջ եւ զանոնք տեղափոխել Թրակիա: Գունդերէն մէկուն հրամանատար նշանակուեցաւ Սահակ Մամիկոնեան, իսկ միւսին՝ Սմբատ Բագրատունի: Սահակ Մամիկոնեան իր գունդով մեկնեցաւ Պոլիս, իսկ Սմբատ Բագրատունիի գունդը դէպի Բիւզանդիոն ճամբուն վրայ ապստամբեցաւ եւ մերժեց շարունակել ճամբան, այն մտածումով, որ աւելի լաւ է մնալ եւ մեռնիլ Հայոց աշխարհին մէջ, քան երթալ օտարութեան եւ մեռնիլ օտար երկրի մէջ:

Ապստամբութեան լուրը առնելով Մորիկ կայսրը հրամայեց հազար հոգիի փոխարէն երեսուն հազար հոգի հաւաքել եւ քշել դէպի Թրակիա՝ թշնամիներուն դէմ: Բայց մինչ այդ, 602-ին ան գահընկէց եղաւ ու սպաննուեցաւ, եւ այդպէսով ալ անոր ծրագիրը չիրականացաւ:

Մորիկ կայսեր Հայերը Բիւզանդիոնի հիւսիսային սահմանները տեղափոխելու ծրագիրը շարունակողներէն մէկը եղաւ Կոստանդին Ե. Քոփրոնիմոս (741 - 775) կայսրը: Ան 751-ին իր զօրքով մտաւ այն ժամանակ արաբական տիրապետութեան տակ գտնուող Հայաստանի սահմաններէն ներս եւ Թէոդուպոլիսէն (Էրզրում) մեծ թիւով Հայեր եւ Ասորիներ իրեն հետ տարաւ դէպի Բիւզանդիոն եւ Թրակիոյ մէջ բնակեցուց զանոնք:

Ընդհանուր առմամբ կարելի է ըսել, որ Զ. դարէն սկսեալ եւ մինչեւ Ը. դարու վերջերը, հայ - պարսկական պարսկա - բիւզանդական եւ արաբա - բիւզանդական ընդհարումներու պատճառով Վասպուրականէն, Կարինէն, Մելիտինէէն եւ այլ շրջաններէ մեծ թիւով Հայեր բռնագաղթուեցան դէպի Պալքաններ եւ բնակեցուեցան կայսրութեան հիւսիսային եւ արեւմտեան սահմաններուն վրայ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ԳԱՂԹԵՐ ԴԷՊԻ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐ

Հայերու դէպի Թրակիա եւ Մակեդոնիա բռնագաղթը մեծ տարողութիւն ըստացաւ Թ. դարուն եւ նոյն թափով շարունակուեցաւ Ժ. դարուն: Այս ժամանակ Հայաստանի մէջ մեծ ծաւալ առած էին աղանդաւորական շարժումները, գլխաւորաբար՝ պաւղիկեանները եւ թոնդրակեցիները: Իբրեւ վտանգաւոր տարրեր, յատկապէս պաւղիկեանները ճնշուեցան եւ զանգուածաբար բռնագաղթուեցան դէպի Պալքաններ:

Առաջին անգամ 817-ին Լեւոն Ե. կայսրը, պաւղիկեաններուն դէմ ընդհարումներէ ետք, անոնց մէկ մասը քշեց դէպի Թրակիա: Այնուհետեւ Թէոդորա կայսրուհին, 843-ին դաժանօրէն ճնշելով պաւղիկեաններուն դիմադրութիւնը Մաւրոփոթամի ճակատամարտին, անոնցմէ տասնեակ հազարներ բռնագաղթի մատնեց եւ բնակեցուց Պալքաններուն մէջ:

Թէոդորայի յաջորդը՝ Վասիլ Ա. կայսրը (867 - 886), շարունակելով պաւղիկեաններուն դէմ պայքարը եւ դաժան հալածանքը, անոնցմէ շատեր աքսորեց դէպի Պալքաններ:

Յետագային, Յովհաննէս Զմշկիկ կայսրը (969 - 976), 969-ին, Անտիոքի Թէոդո-

բոս պատրիարքին Թեոդորանքով, Կարինի եւ Մելիտինէի մէջ ամփոփուած պաւլիկեաններուն մնացորդները զանգուածաբար եւ ամբողջութեամբ տեղափոխեց դէպի Թրակիա:

Այսպէսով, Թրակիա եւ Մակեդոնիա բռնագաղթուած հայ աղանդաւորները բնակուեցան Ֆիլիփոպոլսոյ (ներկայիս՝ Փլովտիւ) շրջակայքը, Մակեդոնիոյ տարբեր գիւղերու ու քաղաքներու մէջ եւ Դանուբի ափերուն: Կազմաւորուեցան Նիկիոյ, Ֆիլիփոպոլսոյ, Մգլէնի, Փիթոլիայի, Թռնովոյի, Ատրիանապոլսոյ եւ գիւղական շրջաններու հայ համայնքները:

Հայերը բռնագաղթի մղելով՝ Բիւզանդիոնի գլխաւոր նպատակն էր կազմալուծել հայ ժողովուրդին քաղաքական, զինուորական եւ տնտեսական կարողութիւնները, ճնշել կրօնական եւ ազգային - ազատագրական շարժումները Հայաստանի մէջ, իսկ Պալքաններուն մէջ հայութիւնը իբրեւ պատուար կանգնեցնել հիւսիսէն յարձակող ցեղերուն, գլխաւորաբար՝ Պուլկարներուն դէմ:

Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մէջ հաստատուած հայ գաղթականները ժամանակի ընթացքին սկսան տարածուիլ դէպի հիւսիս՝ Պուլկարիա, տնտեսական եւ ընկերային աւելի լաւ պայմաններ գտնելու հեռանկարով:

Այս ժամանակ յաճախակի դարձած էին պուլկար - բիւզանդական կռիւները, եւ Թրակիան ու Մակեդոնիան պատերազմի գլխաւոր թատերաբեմեր էին: Յարատեւ այս կռիւներուն պատճառով մեծապէս տուժեց շրջանին հայութիւնը, իսկ մրցակից բանակները յաճախակի կերպով կը գերեվարէին շրջանին Հայերը եւ բռնագաղթի կը մղէին դէպի իրենց հակակշիռին տակ անցած շրջանները:

ՀԱՅ – ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ԸՆԴԴԷՄ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԻ

Բիւզանդիոնի եւ Պուլկարիոյ սահմաններուն վրայ հաստատուած հայ գաղթականութիւնը, այսպէսով, մրցակից երկու ուժերու միջեւ մնալով, հրամայական իրողութեան առջեւ գտաւ ինքզինք՝ դիրքորոշուելու եւ Բիւզանդացիներու կամ Պուլկարացիներու կողքին կանգնելու: Եւ որովհետեւ բիւզանդական կայսրութիւնը կը հալածէր ու կը հարստահարէր զիրենք, իբրեւ պարզ գործիք գործածելով կայսրութեան սահմանները պաշտպանելու եւ Պուլկարացիներու դէմ պայքարելու համար, պարզ է, որ անոնք դիրքորոշուէին իրենց բախտակից Պուլկարացիներու կողքին, որոնք նոյնպէս կը հալածուէին ու կը հարստահարուէին Բիւզանդացիներու կողմէ:

Այս պայմաններուն տակ, իբրեւ բախտակից ժողովուրդներ, Հայերն ու Պուլկարները դաշնակցեցան, միասնաբար պայքարելու համար հասարակաց թշնամիին դէմ: Պուլկարները սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց տուին իրենց մօտ ապաստան գտած հայ գաղթականներուն եւ արտօնութիւն տուին անոնց հաստատուելու հոն, ուր կ'ուզեն:

Այսպէսով, պատմութեան ընթացքին հայ պաւլիկեանները մեծ դեր կատարեցին պուլկար ժողովուրդի ազգային ազատագրական պայքարներուն մէջ:

Առաջին անգամ 813-ին Պուլկարներու Քրում Թագաւորը պատերազմի մէջ մտաւ Բիւզանդացիներուն դէմ. այդ ժամանակ Պուլկարիոյ Հայերը եւ մանաւանդ պաւլիկեանները մեծապէս օժանդակեցին անոր. Քրում Թրակիան գրաւեց գլխաւորաբար Պաւլիկեաններուն օժանդակութեան շնորհիւ: Միաժամանակ ապստամբեցան Պոլսոյ պաւլիկեանները եւ այդպէսով դիւրացուցին Պուլկարներուն յառաջխաղացքը:

Հակառակ այս յառաջխաղացքներուն սակայն, Քրում չյաջողեցաւ պահել իր գրաւած շրջանները. Լեւոն կայսր իրերայաջորդ քանի մը հարուածներէ ետք յաղթեց Պուլկարներուն. որմէ ետք, իբրեւ պատիժ՝ Պոլսոյ պաւլիկեանները Թրակիա աքսորեց:

Պուլկարներու Պորիս Թագաւորին օրով (852 - 888) քրիստոնէութիւնը մուտք գործեց Պուլկարիա: Այդ ժամանակ, երբ տարբեր եկեղեցիներու պատկանող քարոզիչներ կ'աշխատէին իրենց դաւանանքը հաստատել եւ զայն իշխող ուժ դարձնել Պուլկարիոյ մէջ, պաւլիկեանները իրենց կարգին քարոզիչներ ղրկեցին եւ մեծ դեր կատարեցին քրիստոնէութեան տարածման աշխատանքին մէջ:

Պաւլիկեանները այդ ժամանակ արդէն պատկառելի ուժ դարձած էին եւ կ'աշխատէին իրենց դաւանանքը դերիշխող ուժ դարձնել Պուլկարիոյ մէջ:

Պաւլիկեաններու զօրացման ի տես՝ Նիկողայոս պապը 866-ին նամակ մը գրեց Պորիս Թագաւորին եւ զգուշացուց զայն պաւլիկեաններէն, իբրեւ վտանգաւոր աղանդաւորներ: Նմանօրինակ նամակ մը գրեց նաեւ Պոլսոյ յոյն պատրիարք Յովհաննէսը՝ Պուլկարներու Սիմէոն ցարին եւ վճռականապէս պահանջեց «զարհուրելի աղանդին տարածման առաջքը առնել»:

Սիմէոն ցարը սակայն ոչ միայն արգելք չհանդիսացաւ պաւլիկեաններու գործունէութեան, այլեւ ընդհակառակն՝ քաջալերեց զանոնք եւ ամէն ազատութիւն տուաւ անոնց, որովհետեւ անոնք իր հաւատարիմ դաշնակիցներն էին Բիւզանդիոնի դէմ պայքարին մէջ:

Այսպէս, երբ Սիմէոն Թագաւոր 914-ին արշաւեց բիւզանդական կայսրութեան վրայ, Ատրիանապոլիս քաղաքը գրաւեց շնորհիւ անոր պահակագունդի հայ հրամանատարին գործօն օժանդակութեան:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

«Ազդակ»

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

«ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԵՐԱԶ, ՔԱՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»

ՀՐԱՆՏ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ ՏՊԱՒՈՐԻՉ ՍԱՀԻԿՆԵՐԸ

Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 8, Հայ Մշակոյթի Տան Զ. եւ Տ. Տէմիրեան սրահը հաւաքուած էին դեռ հայ մշակոյթի ծարաւն ունեցողներ, հակառակ անոր որ փոխադրամիջոցներու գործադուլը եւ խճողումը բաւական դժուարութիւններ ստեղծած էին մայրաքաղաքի երթեւեկին համար:

Ժամը 21-ի մօտ, Տիգրան Շիրվանեան քանի մը խօսքով ներկայացուց օրուան բանախօսը՝ տոքթոր Հրանտ Մարգարեան, ամերիկահայ թատերագիր եւ բանաստեղծ, արժանացած մրցանակներու եւ չքանշաններու Հայաստան թէ Սփիւռք, որ ճամբորդութիւն մը կատարած էր 1997-ին քանի մը ուղեկիցներու հետ, գլխաւորութեամբ Մեսրոպ Արք. Աշճեանի դէպի արեւմտեան Հայաստան եւ վերադարձին լոյս ընծայած հատոր մը, հայերէն եւ անգլերէն՝ «Քարաձայն պատարագ» որու մասին մանրամասն արտայայտուած էր Վահէ Օշական (տե՛ս՝ «Յառաջ», Սեպտեմբեր 5):

Տոքթոր Հ. Մարգարեան յայտնեց նախ թէ հաճոյք մըն էր իրեն համար այս երեկոյթը ու բացատրեց թէ ինչ պայմաններու մէջ, 1997-ին, 18 հոգինոց խումբով մը, որոնց մէջ ինը Հայեր էին ձեռնարկած էին այս ուխտագնացութեան: Վերադարձին սկսած էր գրել բանաստեղծութիւններ, նախ 12 էջ, ապա 32, 80 եւ ի վերջոյ 280 էջնոց հատոր մը վերածուած էր:

Այս ճամբորդութենէն, աւելի ճիշդ ուխտագնացութենէն Հրանտ Մարգարեան բերած է չուրջ հազար սահիկներ որոնց մէկ մասը ներկայացուց, միաժամանակ բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ տալով, որոնք խիստ շահեկան էին: Այսպէս ներկաները կրցան, իրեն հետ այցելել արեւմտեան Հայաստանը, Կիլիկիայէն Անի, հաստատելով այն աւերը որ գործուած է տասնամեակներու երկայնքին Հայ ժողովուրդի պապենական հողերուն վրայ Այնթապ, Հռոմկլայ, Մուսա Լեռ, Մուշ, Վան, Կարս, հուսկ՝ Անի: Սահիկները կը ներկայացնէին երէկը, ապա այսօրը ինչ որ աւելի կրնար ցուցնել արմատախիլ ժողովուրդի մը սիրտը, մանաւանդ սիրտը վերջալոյսի այն սերունդին որ ծնունդ առած ու շրջան մը ապրած էր այդ հողերուն վրայ: Ու աւելի քան ժամ մը, Հրանտ Մարգարեանի եւ իր սահիկներուն հետ ճամբորդեցինք Կիլիկիայէն Անի, մերթ ընդ մերթ ունկնդրելով նաեւ քանի մը քերթուածներ, որ ուխտագնացութիւնը ներշնչած էր Հրանտ Մարգարեանին:

Իսկապէս հետաքրքրական երեկոյթ մը որու համար շնորհաւորելի է Հրանտ Մարգարեան: Ան, նախքան Նիւ - Եորք վերադարձը, սահիկները պիտի ներկայացնէր նաեւ Լիոնի:

Հաւաքոյթը վերջ գտաւ Տիգրան Շիրվանեանի փակման խօսքով, ջերմ մթնոլորտի մը մէջ:

Ա.Մ.

PUBLICATIONS REÇUES

COMMENT LE CHRISTIANISME EST DEVENU LA RELIGION OFFICIELLE DE L'ARMENIE
(Exposé succinct)
MGR GORYOUN BABIAN
Traduit de l'arménien par Kegham Torossian
«Momig» Cahier N° 1, Paris 1998

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԱՌՋԵՒ
ԿԱՄ
ԲԵՐԱՑԻ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Ե.
ԿԱՐՈՒՀԻՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

ԿԱԼԻՕԲԻ. – Նոյնիսկ եթէ 50 կամ 60 ոսկի տալ ամսական դարձեալ չեմ տար, որովհետեւ, ինչպէս ըսի, գրեթէ օդէն դրամ մըն է կ'առնեմ եւ շատ անգամ այս սենեակը երկու գիշերուան համար ուրիշներու վարձու կուտամ, այնպէս որ ամսական 15 - 20 ոսկի ալ այդ կերպով կ'առնեմ:

ԱԳԱՊԻ. – Այն ատեն իրաւունք ունիս ուրիշի վարձու չի տալու:

Երկու կիները կ'ուղղուին երրորդ յարկը ուր երկու պզտիկ սենեակներ կան: Ագապի շատ փոքր ու անյարմար կը գտնէ այդ սենեակները: Արդէն սենեակ վարձելը պարզապէս պատրուակ մըն էր պառաւին համար Կալիօբիին այցելելու՝ անոր կասկածանքի տեղի տալու: Իր նպատակին հասած էր եւ նոյնիսկ կրցած էր Թանկալին տեղեկութիւններ առնել տոքթորին ու Տիկին Ֆուլիկի մասին: Միասին իջան սրահ:

ԱԳԱՊԻ. – Բարո՛վ նստիս, տունդ շատ աղուոր է, մեղք որ ինծի յարմար սենեակ չէ մնացեր: Քանի մը տեղ ալ նայիմ, եթէ գործիս չի գամ՝ նորէն հոս պիտի գարնեմ գլուխս:

ԿԱԼԻՕԲԻ. – Տունը միշտ քուկդ է, դարձեալ հրամմէ...:

Ագապի շնորհակալութիւն յայտնելով, աճապարեց մեկնելու: Ժամբան այու մը պէս կը խայտար: Առատ ու լիուլի տեղեկութիւններ քաղած էր, որոնցմէ վստահ էր որ չափազանց գոհ պիտի մնար փաստաբան Կարկամեանը:

Մէկ կողմէ կը փութացնէր քայլերը, որպէս զի այս աւետիսը շուտով հաղորդէ, միւս կողմէ միտքը տենդոտ կը գործէր, իր ընելիքները ծրագրելով:

– Մնացորդ քառասունհինգ ոսկին անպատճառ կը գանձեմ այսօր, մարդը անհամբեր լուրի կը սպասէ հիմա: Բայց շուտով չպիտի վերջանայ այս գործը. դեռ ծայրն ենք ծրարոց, այս մարդը տակաւին շատ պէտք պիտի ունենայ իմ ծառայութեանս: Աղբի՛ս աչքդ բաց Ագապի, քեզ նայիմ, աս գործէն շահ կայ. այս անգամ ալ եթէ կլորիկ հարստութիւն մը չի շինես՝ ա՛լ մարդ ըլլալիք չունիս: Ամէնքն ալ ճանկիս մէջն են, Մէրտինեան հանըմ'ը Անիկտոսէն անպատճառ խոշոր պարգեւ մը ունիմ. Ֆուլիկը ո՛վ գիտէ ինչ լեզուներ պիտի թափէ, ասս ձեռքս պիտի իյնայ որ երկանը չիմացունեմ, տոքթորը «Ամա՛ն նշանածիս ականջը չի հասնի» ըսելէն գրպանները պիտի պարպէ...: Անդին նայէն բերնէն ալ մինչեւ որ խօսք չառնեմ փայլուն վարձատրութեան մը՝ նշանածին զաղտնիքը չեմ տար...:

Ագապի, իր փայլուն եւ հնչուն ծրագիրները դեռ չէր աւարտած, երբ հասաւ Կարկամեանի գրասենեակը: Պէտք չունեցաւ կարգի սպասելու, որովհետեւ գրեթէ շարթուան մէջ յաճախ ամբողջ օրը Կարկամեանի գրասենեակը... Ագապիէն զատ ուրիշ յաճախորդ չէր հանդիպեր...

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. – Ի՛նչ լուր տեսնենք, Տիկին Ագապի: Բարի լուրեր բերի՞ր:

ԱԳԱՊԻ. – (Իբրեւ թէ ուժասպառ, փլուելով աթոռի մը վրայ). – Ամա՛ն զաւակս կեցիր, սոլուխս բռնուեցաւ, խահուէ մը ըսէիր, պուտ մը ջուր ալ մէկտեղ բերէր:

Ագապի կը ջանար ծանրէն ծախել ինքզինքը, մինչ Կարկամեան անհամբեր՝ կախուած էր շրթունքէն:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. – Քրտնե՛ր ես, վազեցի՞ր ինչ ըրիր Ագապի հանըմ:

ԱԳԱՊԻ. – Ի՞նչ ընեմ զաւակս, ժամ առաջ լուր տամ ըսի, ատեն չունինք, վաղը վկիլթայէն օրն է եղեր:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. – Տոքթորի՞ն:

ԱԳԱՊԻ (Հեգնաբար). – Հապա, տոքթորին: Մատամ Ֆուլիկա վկիլթայի պիտի գայ, ծանր տեսակէն հիւանդ է գավալլըն...:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. – Լեզուիդ տակը շատ բաներ կան, Ագապի հանըմ:

Ագապի որ քսանըհինգ ոսկիի վերջին մասնավճարը ողջնցնել կ'ուզէր, խելոյն պատրուակ մը հնարած էր, նախ դրամը փրցնելու համար:

ԱԳԱՊԻ. – Շիտակ Կալիօբիին տունը կ'երթայի կոր, ճամբան տանտէրս դիմացս ելաւ. «Աման Ագապի հանըմ, երեք անգամ քեզի եկայ տունը չէիր, գլուխս կրակի մէջ է, ինծի յիսուն ոսկի պիտի գտնաս, քիրային սեպէ ի՛նչ բանի կ'ուզես սեպէ» ըսելէն ի՛նչ լեզու կը թափէ տըղան: «Կեցի՛ր նայիմ, ձեռքս գործ մը կայ, գլուխ հանեմ նէ բան մը կ'ընենք» ըսի: Ագաչեց պաղատեցաւ, վաղուան համար խօսք առաւ: Ա՛խ, շատ անառակ տղայ է, մօրը մէկ հատիկն է, խեղճ կնիկը ամէն ըրածին աչք կը գոցէ, հոգի մը ունի կը դողայ վրան, ի՞նչ ընէ ուրիշ մխիթարութիւն չունի. հայրը շատոնց մեռած է, վեց հատ իրատ ձգեց, աս տղան մէկիկ մէկիկ ծախեց կերաւ, հիմա մէյ մը իրենց նստած տունը ունին, մէյ մըն ալ մեր նստած տունը: Ձեռքը բաց, հովարտա տղայ է, գիտնալս մէթրէս ալ ունի, կիւզէլիմ տղան մօխիրի վրայ կը նստեցունէ կոր...:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. – Հասկցուեցա՛ւ, մեր քըսանըհինգ ոսկիին գլուխը պիտի ուտէ աս տղան...:

ԱԳԱՊԻ (իբրեւ թէ զգածուած). – Ինչո՞ւ ատանկ կ'ըսէք, Կարկամեան էֆէնտի, աս քսանըհինգ ոսկին ողորմութիւն չէր գիտնալս...:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. – Ատիկա ըսել չուզեցի, միայն թէ պարապ ձանձրութիւն կրեցիր տանտէրին հանդիպած ըլլալդ պատմելով, դրամդ պատրաստ է արդէն...:

ԱԳԱՊԻ (Լայն շունչ մը առնելով). – Գիտեմ զաւակս, ատոր խօսքը հըլլար...:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. – Շիտակ Կալիօբիին տունը գացի ըսիր...:

ԱԳԱՊԻ. – Հա՛: Կալիօբին մեծ պատիւ ըրաւ, աս ո՞ր հովերը փչեց ըսաւ, վարձու սենեակ կը փնտռեմ կոր, ըսի, տունը վերէն վար պտըտցուց, օ տէյիլտէն հարցուցի փնտռեցի որ ո՞վ են վարձակալները: Փառաւոր սենեակ մը մտանք, «իշտէ աս սենեակը իմ գործիս կուգայ» ըսի: – Չէ՛, ի՛նչ կ'ըսես Ագապի հանըմ, ասիկա տոքթոր մը բռնած է, ըսաւ: Ո՞վ կ'ուզես որ ըլլայ աս տոքթորը. քու սիրական տոքթորիդ բռնած սենեակն է եղեր...:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ (խանդավառ). – Շաբաթը քանի՞ հեղ կուգայ եղեր:

ԱԳԱՊԻ. – Չորեքշաբթի օրերը, «Աղուոր տիկինի մը հետ մէկտեղ», ըսաւ...:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. – Ժա՞մը ... երանի՜ թէ ժամը հասկնայիր:

ԱԳԱՊԻ. – Ես պակաս գործ չեմ տեսնար, հարկաւ ժամն ալ հարցուցի. 11-ին կուգան 4-ին կը դառնան եղեր:

(Շար. 29)

(Շար. Ա. էջէն)

չէնքը: Ծրագիրը ֆինանսաւորում է արժանթինահայ բարերար Յովսէփ Թախթան: Արժանթինահայ մի խումբ բարեբարների ֆինանսաւորմամբ այս տարի Վաղուհաս գիւղում վերականգնուել են պատերազմից աւերուած 67 տներ: Տներն արդէն բնակեցուած են:

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ

Աւարտւում է Ստեփանակերտի ֆիզիքամաթեմաթիքական գիտերօթիկ դպրոցի համալիրի շինարարութիւնը: Ծրագիրը ֆինանսաւորել են արժանթինահայ տիկնանց յանձնախումբը, Հիմնադրամի Արժանթինի յանձնախումբը, ֆրասահայ Ալէն Մանուկեանը, արժանթինահայ Խորխէ Վարդպարոնեանը, ամերիկահայ Բերբերեան ընտանիքը, Թորոնթոյի եւ Մոնրէալի յանձնախմբերը: Համալիրը շահագործման կը յանձնուի 1998 թ. Դեկտեմբերին: Համալիրը կազմուած է 200 տեղանոց դպրոցական մասնաշէնքից, 61 տեղանոց հանրակացարանից եւ մարզահրապարակից:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶ, ՔԱՂԱՔ ՍՊԻՏԱԿ

Կառուցւում է Սպիտակի N1 միջնակարգ դպրոցի երկրորդ մասնաշէնքը: Ծրագիրը ֆինանսաւորում է Հիմնադրամի Ֆրանսայի յանձնախումբը: Շինարարութեան աւարտից եւ շահագործման յանձնելուց յետոյ դպրոցը կը կոչուի սփիւռքահայ անուանի մտաւորական Արշակ Չօպանեանի անունով:

Կառուցւում է Սպիտակի N2 միջնակարգ դպրոցի առաջին մասնաշէնքը: Ծրագիրը ֆինանսաւորում են Ֆրանսայի «Յոյս Հայաստանի» կազմակերպութիւնը եւ Հիմնադրամի Ֆրանսայի յանձնախումբը:

ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶ, ԳԻՒՂ ԱՐՋՈՒՏ

Կատարւում են Արջուտ գիւղի միջնակարգ դպրոցի կիսակառոյց շէնքի շինարարութեան աւարտման աշխատանքներ: Ծրագիրը ֆինանսաւորում է Հիմնադրամի Ֆրանսայի յանձնախումբը:

Շինարարութեան աւարտից եւ շահագործման յանձնելուց յետոյ Արջուտի դպրոցը կը կոչուի սփիւռքահայ անուանի գրող Շահան Շահնուրի անունով:

ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶ,
ԳԻՒՂ ԱՐՋՈՎԻՏ (ՂՈՒՐՍԱԼԻ)

Կատարւում են Արջովիտ գիւղի է. դարի Ս. Գէորգ եկեղեցու վերականգնման աշխատանքներ: Ծրագրի ֆինանսաւորողը Գանատայից է: Նա ցանկացել է մընալ անյայտ:

ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶ, ՔԱՂԱՔ ԳԻՒՄՐԻ

Կատարւում են Գիւմրիի «Մուշ - 2» թաղամասի մանկապարտէզի կիսակառոյց շէնքի շինարարութեան աւարտման աշխատանքներ: Կատարւում են նախագծային փոփոխութիւններ, համաձայն որոնց մանկապարտէզը կը վերակառուցուի եւ կը ծառայի որպէս դպրոցական շէնք: Ծրագիրը ֆինանսաւորում է Հիմնադրամի Ֆրանսայի յանձնախումբ եւ Ֆրանսայի Պուշ-տիւ-Ռոն նահանգի խորհուրդը:

Կառուցւում են Գիւմրիի Սայաթ-Նովա փողոցի 9/9ա բնակելի շէնքի 5-րդ եւ 6-րդ մուտքերը: Ծրագիրը ֆինանսաւորում է ֆրանսահայ բարերար Տիրուհի Պօյաճեան: Նախկինում տեղեկացրել էինք, որ տիկին Պօյաճեանը աղէտը գօտում ծրագիր ֆինանսաւորելու նպատակով վաճառել էր իր առանձնատունը: Շէնքի միւս հատուածները կառուցւում են պետպիւտճէի ֆինանսաւորմամբ, բնակիչների ստացած վարկով եւ շէնքի առաջին յարկում նախատեսուող առեւտրական տարածքների աճուրդ-վաճառքից գոյացած գումարներով:

Կատարւում են Գիւմրիի «Անի» թաղամասի 16 բնակարանով 1 կիսակառոյց բընակելի շէնքի շինարարութեան աւարտման աշխատանքներ: Ծրագիրը ֆինանսաւորում է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռը:

ԵՐԵՒԱՆ

Վերանորոգւում է Երեւանի N1 մանկական կլինիկական հիւանդանոցի վիրաբուժական բաժանմունքը: Ծրագիրը ֆինանսաւորում է արժանթինահայ բարերար Սամուէլ Մարկոսեան: Նոյն հիւանդանոցի վերակենդանացման բաժանմունքն անցած տարի վերանորոգուեց արժանթինահայ բարերար Արմէն Էքսերճեանի եւ իր ընտանիքի ֆինանսաւորմամբ:

« Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն »
ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 17, ժամը 10.45-էն ժամը 12, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր տաճարին մէջ՝
ՉՈՐՍ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐՈՒ
տօնին առիթով, առաւօտեան յատուկ ժամերգութիւն տեղի կ'ունենայ:
Մասնակցութեամբ՝
«էթուալ - Շան - դ'էլիզէ»ի
Քրիստոնեայ եկեղեցիներու
(Կաթողիկէ, Ուղղափառ եւ Բողոքական՝ Փարիզի 8-րդ եւ 16-րդ թաղամասերու)

Արարողութեան աւարտին՝ ընդունելութիւն՝ Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու այս էքիւմէնիք աղօթքներուն:

L'ASSOCIATION
«THEATRE
DE LA BOHEME»
présente
EN AVANT-PREMIERE A PARIS

«Barnikt anouche!»

Mise en scène par
Narek DOURIAN

Dimanche 18 Octobre à 17 h

Salle CORTOT
78, rue Cardinet — 75017 PARIS
M° Malesherbes

Renseignements & réservations au :

01. 43. 68 84. 61.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՆ - Ժէրոմի Զաւօ Շանթ մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները ընդհանուր ժողովի այս Շաբաթ, Հոկտեմբեր 17, ժամ 14-ին
C. A. Q. — Avenue Saint-Jérôme

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — JEUNES

SAMEDI 24 OCTOBRE
à partir de 22 heures 30

THE NIGHT OF THE COME BACK

P.A.F. 100 F. + 1 Conso.
Membres : 80 F. + 1 Conso.

Renseignements & Réservations :
327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE
Tél: 04. 91. 22. 10. 45

— *Tenue correcte exigée* —

UGAB — UGAB — UGAB —

L'ASSOCIATION
SAINTE-CROIX-DE-PARIS
vous invite à visiter
dans la Cathédrale Arménienne
Catholique Sainte-Croix-de-Paris
(13, rue du Perche, ParisIII^e —
l'entrée se fait par l'église)

L'EXPOSITION

«IMPRESSIONS D'ARMENIE»

Conçue et réalisée par
Bétarice KASBARIAN-BRICOUT
avec des photographies de
Jacques BRICOUT

Projection d'une vidéo
Présentation et vente du livre :
«A la découverte de l'Arménie»

le Samedi 17 Octobre,
de 17h à 20h
et le Dimanche 18 Octobre,
de 13h à 19h.

— *Entrée libre* —
M° Filles du Calvaire / Rambuteau.

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Après leurs éclatants succès
à Alfortville
durant la Saison 97-98

La M.C.A. vous invite à retenir
dès maintenant votre

Soirée Théâtre

du VENDREDI 16 OCTOBRE à 20h45

avec
la *COMPAGNIE NAREG DOURIAN*

dans

«L'EXTRA TERRESTRE»

Salle des Fêtes, rue Voltaire

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

Ն Կ Ա Տ Ի
Ո Ւ Ն Ե Ն Ա Լ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի

ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 14-ին:

Տեղեկութեանց համար. -
01. 41. 79. 43. 48

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

XXème ANNIVERSAIRE
de la
CHORALE
SAHAK-MESROP

sous le haut patronage de
SA SAINTETE KAREKINE Ier
Patriache Suprême
et Catholicos de tous les Arméniens
sous la présidence d'honneur de
Madame CATHERINE TRAUTMANN
Ministre de la Culture
et de
Monsieur ROLAND CHAROYAN
Ministre de la Culture
de la République d'Arménie

CONFERENCE

«Création
de la Notation Arménienne
et les Cantiques»

par
KHATCHIG YILMAZIAN

Chants interprétés par
Ani YILMAZIAN
Carmen TCHILINGUIRIAN
Noubarig DERMINASSIAN
Murat MEREMETCI

Samedi 17 Octobre à 21 heures

Centre Culturel «Sahak-Mesrop»
Salle «*Ardzrouni Tcherpachian*»
339, avenue du Prado —
13008 MARSEILLE

Nouveau à l'UGAB

ATELIERS D'ENFANTS

Les mercredis : 14h30 — 17h

Travaux manuels
Initiation au solfège
sur des instruments de base
Cours de piano

Age : à partir de 4 ans

Frais de participation : 650 F par an

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 PARIS
— Tél. : 01. 42. 27. 12. 26 —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section «*Archag DJAMALIAN*»
de Décines
organise sa
TRADITIONNELLE
Soirée BEUREG
le Samedi 17 Octobre
à 20 heures 30
à la Maison de la Culture Arménienne
de Décines

Prix du repas : 70 F.
Renseignements & réservations :
au : 04. 78. 49. 19. 44

A L'OCCASION DE LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE ARMENIEN
L'ASSOCIATION CULTURELLE *N A R E G* organise

LE CONCERT EXCEPTIONNEL DE

LEVON KATERJIAN

venu spécialement des Etats-Unis

Avec la participation en première partie de jeunes chanteurs arméniens

LE DIMANCHE 25 OCTOBRE A 17 HEURES
AU THEATRE DU CASINO D'ENGHIEN-LES-BAINS

Réservation & renseignement :
Tél. : 01 48 27 84 45 / 01 39 89 63 06 — Fax : 01 42 43 13 12
P.A.F. : de 130 à 200 F. — PARKING

U.G.A.B. Paris — U.G.A.B. Jeunes

Date à retenir

SAMEDI 12 DECEMBRE à 20 h 30
Cathédrale
Sainte-Croix des Arméniens
13, rue du Perche, 75003 Paris

CONCERT

La Chorale «KOGHTAN»
de l'U. G. A. B.
dirigée par HAÏG SARKISSIAN

U.G.A.B. Paris — U.G.A.B. Jeunes

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16
VENDREDI
16 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.488 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.488

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԽԱՂԱՔԱՐՏԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Սուրիոյ դէմ Անգարայի խստապահանջ կեցուածքը Միջին Արեւելքի մէջ յարոյց նոր տագնապի մը հեռանկարը ղըրեց: Դամասկոսի կողմէ քրտական զինեալ կազմակերպութեան (ՓՔՔ) տրուած զօրակցութիւնը պատրուակ առնելով, Թուրք քաղաքական եւ զինուորական ղեկավարութիւնը պատերազմի սպառնալիքներով լեցուց մթնոլորտը: Ազդարարութիւններ, վերջնագրեր ուշագրաւ խորագրերով տեղ գտան Թուրք մամուլին մէջ, միշտ քրտական հարցին վճռական «լուծում» բերելու Անգարայի տրամադրութիւնը շեշտելով:

Գրեթէ յանկարծակի այս բռնկումը մէկ կողմէն այն տպաւորութիւնը կը գործէր որ Թուրքիա կ'ուզէ ցոյց տալ թէ երկրին ներսը կարգադրած է հարցը եւ որոշած է ձեռնարկել նաեւ քրտական արտասահմանեան կեդրոններն ալ չէզոքացնելու: Միւս կողմէն, դժուար էր Անգարայի ռազմաշէտ այդ պոռթկումը չկապել Իսրայէլի հետ յատկապէս զինուորական գետնին վրայ արձանագրուած վերջին մերձեցումին եւ մանաւանդ միասնական ռազմափորձերուն, եւայլն: Մինչեւ իսկ հիւսիսէն Թրքական, հարաւէն ալ Իսրայէլեան ուժերու աքցանին մէջ Սուրիան շուտով ծունկի բերելու բեմադրութիւններու տեղ տուին Թրքական թերթեր:

Այսօր, միջնորդութիւններով, Սուրիոյ պարտադրուած պայմաններով, եւայլն, տագնապը մեղմացած կը ներկայացնեն նոյն աղբիւրները: Դամասկոսի կը վերագրուի գիջողի դերը որ մեղմացուցած է Թուրքիոյ վճռակամութիւնը:

Հաւանական է որ ռազմական հեռանկարները մէկդի ձգելու մէջ իր դերը ունեցաւ Իսրայէլի վարչապետին փութկոտ յայտարարութիւնը թէ չեն բաժներ Սուրիոյ հետ պատերազմելու Թրքական տրամադրութիւնը: Անկէ զատ, խնդրոյ առարկայ է, բնականաբար, քրտական գործարկին արժեւորումը, շրջանին մէջ խօսքի տէր մեծերու կողմէ: Թուրքիա - Սուրիա տագնապ մը անտարբեր պիտի չձգէր անշուշտ ո՛չ ԱՄՆ-ը, ոչ ալ Ռուսաստանը:

«Ճումհուրիյէթ»ի մէջ Հիքմէթ Չէթինքայա հետաքրքրական վերլուծում մը կ'ընէ այդ արժեւորումին մասին, շեշտելով շրջանին մէջ քաղաքական դերակատարութեան նորովի խմորումներու գոյութիւնը: Գրութիւնը որ արտատպուած էր «Հիւրրիյէթ»ի մէջ (Հոկտեմբեր 14) նախ կ'ընէ նշումը թէ երկու քիւրտ ղեկավարներուն՝ Պարզանիի եւ Թալապանիի ԱՄՆ-ու մէջ հանդիպումէն ու համաձայնութենէն դուրս ձգուած է Թուրքիան, թէ ԱՄՆ եւ Անգլիա կը պատրաստուին Հիւսիսային Իրաքի մէջ իրենց ներկայութիւնը կրկին ամրապնդելու: Այս նպատակը պարզ է որ ամէն բանէ առաջ կը միտի քարիւղի շահէն բաժին ունենալու: Ցետոյ, Թուրքիոյ, Սուրիոյ, Իրաքի դէմ աւելի ազդեցիկ ըլլալու: Ասոնցմէ զատ, կան Հիւսիսային Իրաքի մէջ ԱՄՆ-ու հովանաւորութեան ենթակայ քրտական պետութեան մը հիմնումով Կովկասի եւ Կասպեան շրջանին մէջ Ուաշինկթընի ունենալիք կարեւոր կարելիութիւնները:

Հ. Չէթինքայա մէջբերելով փրոֆ. է. Մանիսալըի տողերը, կը գրէ թէ ԱՄՆ 1992-ին ալ նոյն ծրագիրը ունէր, բայց խուսափեցաւ Թուրքիոյ ուղղակի հակադրուելէ. իսկ ներկայի դիրքափոխութիւնը հետեւանք է աշխարհի նոր հաւասարակշռութեան եւ Անգլիոյ գլխաւորութեամբ Եւրոպայի Միութեան մէջ Անգարայի դէմ տարուած մերժողական կեցուածքին:

Թուրք յօդուածագիրը նշելէ ետք թէ Իրաքի Էրպիլ քաղաքին մէջ կայ քոլէժ մը ուր ամերիկացի ուսուցիչներ կը դասաւանդեն, հարց կու տայ որ Ամերիկացիներու միակ բրածը ուսուցչական գործունէութի՞ւնն է: Գրութիւնը կ'աւարտէ ակնկալելով որ Անգարա շարժման անցնի արգիլելու համար Հիւսիսային Իրաքի մէջ ԱՄՆ-ու գլխաւորութեամբ ծայր առած հոլովոյթը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 14 / 15)

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

Հոկտեմբեր 13-ի նիստին Ալպէր Բաղդեան ընդդէմ է Ազգ. Ժողովի փոխ - նախագահի պաշտօնէն հրաժարականին վրայ, անդրադառնալով նախորդ օրը այդ մասին նախագահ Ռ. Քոչարեանի, Պաշտպանութեան նախարարին եւ «Երկրապահ» երեսփոխանական խումբին յայտնած բացասական կարծիքին: Ան ափսոսանք յայտնելով որ իր որոշումը քաղաքական պանագան մեկնաբանութիւններու տեղի տըւած է, ըսած է. «ափսոսում եմ փաստել որ ստեղծուած իրավիճակում հոգեբանօրէն ինձ համար շատ դժուար է շարունակել աշխատանքը Ազգային Ժողովի փոխ-խօսնակի պաշտօնում»: Ապա խնդրած է որ երեսփոխանները ընդունին իր հրաժարականը: Այսուհանդերձ, Հոկ. 14-ի նիստին որուն օրակարգին վրայ գտնուած է հարցը, 41 քուէի տարբերութեամբ (71 – 30) մերժուած է Ա. Բաղդեանի հրաժարականը: Քուէարկութենէն ետք ան խօսք առնելով ըսած է թէ ներկայ կացութեան մէջ յարմար չէ պնդել, քանի որ պարտաւորութիւններ ունի զինք ընտրողներուն, «Երկրապահ» խումբին եւ կամաւորներուն միութեան առջեւ: «Համոզւած եմ որ այս իրավիճակում փողկապը հանելու ժամանակը չէ» յայտարարած է փոխ - նախագահը:

***

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան Փարիզէն անցած է Մոսկուա ուր Հոկտեմբեր 14-ին հանդիպում ունեցած է իր պաշտօնակից Ի. Իվանովի հետ: Նիւթ եղած են Հայաստան - Ռուսաստան բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը, Կոսովոյի տագնապը, Ղարաբաղի հարցը: Հայաստանի նախարարը ներկայացուցած է իրենց կեցուածքը խաղաղ կարգաւորման մը համար: Ռուս նախարարն ալ կրկնած է թէ կը շարունակեն նոյն նպատակին ձգտող իրենց վճռակամութիւնը:

***

ԿԱՍԻԱ ԱԲԳԱՐԵԱՆ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Հայաստանի Ազգ. հեռատեսիլի լրագրողին հարցումին պատասխանելով ՀՀ նախագահի աշխատակազմի ղեկավար Ալ. Ցարութիւնեան ըսած է թէ նախագահի մամուլի բանբեր Կասիա Աբգարեան չէ հեռացուած պաշտօնէն այլ ազատ կացուցուած է իր իսկ խնդրանքին ընդառաջե.

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ 84-ՐԴ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Ինչպէս կը սպասուէր, Չորեքշաբթի օր, Հոկտեմբեր 14-ին Թրքահայոց Պատրիարք ընտրուեցաւ Պատրիարքական Տեղապահ՝ Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան 89 պատգամաւորներուն 74 ձայները ստանալով:

Առաւօտեան ժամը 10-ին Գումգաբուի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հաւաքուած են եկեղեցական եւ աշխարհական պատգամաւորները: Կանոնական աղօթքներէ ետք, ժողովը բացուած է Շահան եւ Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսներու նախագահութեամբ: Անոնց արտասանած ուղերձներէն ետք, ձեռնարկուած է պատգամաւորներու ինքնութիւններու ստուգումին, ապա, սկըսած է ընտրութեան աշխատանքը: Շահան եւ Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսները ուղերձներու արտասանութենէն ետք հեռացած են ժողովէն:

Ամէնէն տարեց եւ ամէնէն երիտասարդ պատգամաւորներու ընտրութենէն եւ առժամեայ դիւանի կազմութենէն ետք, կարդացուած են պատգամաւորներու անունները եւ կազմուած՝ քուէները համրելու յանձնախումբ: Կարճ դադարէ մը ետք ժամը 13.30-ի շուրջ, ձեռնարկուած է քուէարկութեան, չորս աշխարհական եւ չորս եկեղեցական դէտերու հսկողութեան տակ: Հակառակ անոր որ Շահան Արքեպիսկ. ժողովին բացման պահուն ետ առած էր իր թեկնածութիւնը, անոնք որոնք նախապէս ալ ընտրած էին սպիտակ ցանկը, իրեն ի նպաստ քուէարկեցին եւ ստացաւ 15 ձայն: Մեսրոպ Արք. ընտրուեցաւ 74 ձայնով: Ընտրեալ պատրիարքը, Թափօրով եւ ցնծագին մթնոլորտի մը մէջ, զանգակներու ղօղանջին ներքեւ եւ «Ուրախ Լեր»ի երգեցողութեամբ մտած է Մայր Եկեղեցի, յառաջացած դէպի խորան, մինչ նախաձեռնարկ մարմնի աշխարհական նախագահները վար կ'առնէին պատրիարքական գահը ծածկող սուգի սեւ շղարշները: Նորընտիր Պատրիարքը կարճ ելոյթ մը ունեցած է հայերէն եւ թրքերէն: Ան յատկապէս շեշտած է որ պատրիարքարանը իր հիմնարկութենէն ի վեր, նախ Օսմանեան կայսրութեան ապա Թուրքիոյ Հանրապետութեան հաւատարմօրէն ծառայած կրօնական հաստատութիւն մըն է: Ցայտնած է նաեւ որ յաջորդ օրն իսկ (Հոկտեմբեր 15) կրօնական ժողովը պիտի որոշէ գահակալութեան թուականը:

***

Պատրիարքական ընտրութեան արդիւնքը լայն արձագանգ գտած է Հոկտեմբեր 15-ի Թրքերէն թերթերուն մէջ, նկարներով ալ ճոխացած:

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԱԿԻՐՃ ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆԸ

Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան ծնած է 1956-ին Պոլիս: Աւարտելէ ետք Էսաեանի նախակրթարանը, յաճախած է Անգլիական լիսէն, ապա Շաուլթկարտի Ամերիկեան լիսէն: 1975 – 1979 ընկերաբանութիւն եւ փիլիսոփայութիւն ուսանած է Մէմֆիսի (ԱՄՆ) համալսարանը, հետեւելով նաեւ աստուածաբանութեան ընթացքներու:

1977-ին սարկաւագ ձեռնադրուած է Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցիին մէջ, իսկ 1979-ին Շնորհք Պատրիարք զինք կուսակրօն քահանայ օծած է: Նոյն տարւան մէջ կ'աշակերտի Երուսաղէմի Երբայական համալսարանի աստուածաշնչական ուսումներու ամպիոնին, միաժամանակ դասաւանդելով Երուսաղէմի Դպրեվանքին մէջ (1979 – 1980):

1983 Մայիսին վարդապետ օծուելով քարոզիչ նշանակուած է Գնալը կղզիի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին, իսկ Ցունիսին իրեն յանձնուած է Պատրիարքարանի Ընդհ. քարտուղարութիւնը: Աւարտելէ ետք զինուորական ծառայութիւնը, Ծայրագոյն Վարդապետի աստիճան ստացած է 1986-ին, մինչ ձեռամբ՝ Շնորհ Պատրիարք Գալուստեանի: Նոյն տարին Էջմիածնի մէջ Եպիսկոպոս օծուած է Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին կողմէ: 1988 – 1989 Հռոմի Ս. Թովմաս Աքիւնացի համալսարանին մէջ մասնագիտացած է էքիւմէնիք աստուածաբանութեան ճիւղին մէջ:

1990-ին նախագահ ընտրուած է Կրօնական Ժողովին: 1992-ին Վազգէն Ա. արքութիւն շնորհած է իրեն:

1996-ին գլխաւորած է պատրիարքարանի թերթին՝ «Շողակաթ»ի խմբագրութիւնը. 1997-ին Գարեգին Պատրիարք Գազանճեանի կողմէ Պատրիարքի Փոխանորդ նշանակուած է, իսկ անոր վախճանումէն (1998 Մարտ) ետք Կրօնական Ժողովին կողմէ Տեղապահ ընտրուած է պատրիարքական Աթոռին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՆԻ Կէվաշ գաւառակին մէջ անտառապահ ուժերու եւ ՓՔՔ-ի մարտիկներու զինեալ բախում մը պատճառ եղած է քանի մը տասնեակ զոհերու: Թուրք մամուլին տեղեկատուութեան համաձայն 14 անտառապահ եւ ՓՔՔ-ի 42 մարտիկ սպաննուած են:

ՎԻԱԿՐԱՆ, այս հրաշք դեղահատը որ զարկ կու տայ այր մարդոց սեռականութեան, Ֆրանսա հասաւ Հոկտ. 14-ին: Դեղագիրը անհրաժեշտ է գնելու համար, դեղահատը 75 Փր. կ'արժէ եւ չի վճարուիր Ընկերային Ապահովագրութեան կողմէ: Կը յանձնարարուի սակայն զգոյշ ըլլալ, բազմաթիւ մահեր պատահած են Միացեալ-Նահանգներ, մանաւանդ անոնց մօտ որոնք սրտի հիւանդութիւն ունին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ներքին նախարարը՝ Ժ.-Փ. Շըվէնըման օրէ օր կ'ապաքինի եւ հաւանական է որ հիւանդանոցէն ելլէ ամսուս վերջ: Բժիշկներուն համար իսկական հրաշք մըն է եւ այս արագ ապաքինումը հետեւանք է նախարարին կազմին: Սեպ. 2-ին է որ Շըվէնըման մահաքունի մէջ կ'իյնար զգայազրկումի ընթացքին, երբ վիրաբոյժները կը պատրաստուէին մաղձապարկի գործողութեան ձեռնարկելու եւ մեծ յոյս չկար որ փրկուի:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 60ԱՄԵԱԿ

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչպէս նամակներէն կը տեսնուի, չուտ յափշտակուող, բայց չուտով ալ պաղող մարդ էր Թոթովենց։ Մեղուի պէս ան կը թռչի մէկ ծաղիկէն միւսը. փիլիսոփայութենէն գիտութեան, գիտութենէն արուեստին, արուեստէն քաղաքականութեան։ Պղատոնէն՝ Տարվինի, Տարվինէն՝ Վոլթէրին։ Ամէն ծաղիկէն թերթ մը կը փրցնէ, բայց խորերը չի թափանցեր։ 1914-ին ան արդէն տարուած է Ամերիկայի պատմութեամբ. «Հոս գալէս ի վեր, կը գրէ ան Յունուար 7-ին, ես սկսած եմ գրի առնել գայն հայերէն լեզուով։ Գործը կ'երթայ շատ յաջող։ Կրնա՞ս երեւակայել, թէ Ամերիկայի պատմութիւն մը հայերէն լեզուով որքան մեծ ծառայութիւն կարող է մատուցանել»։

Եւ, ի հարկէ, Ամերիկայի պատմութիւնն ալ, Պղատոնի Տիալոկներու պէս, կը մնայ անաւարտ։

Յունուար 16-ին կը գրէ. - «Երբ նամակդ բացի, գեփիւռ մը պատռեցաւ անկէ եւ լայնցաւ իմ շուրջը։ Խունկի ալիք մը բոլորեց զիս եւ, աւա՛ղ, զգացի թէ տակաւին չեմ ապրած ես։ Ես ոչ վարդերու արժէքը իմացայ եւ ոչ ալ մանիշակին խորհուրդը։ Աղմուկին մէջ ես մոռցայ խաղաղութեան ափերը։ Հազիւ ճանապարհ ինկայ ուխտի գնալու դէպի սիրոյ աստղակարկառ տաճարը, արիւնի ձայնը զիս խեղդեց»։

Եւ երեք ամիս յետոյ կը խոստովանի իր մտերիմ ընկերոջ՝ Սեդրակ Բախտիկեանին իր ծանր հոգեկան վիճակը. «Ստացած եմ նոր հոգեկան եւ մտային վիճակ մը։ Չեմ կարող դասի վրայ նայիլ. ամէն դասագիրք որ ձեռքս առի, տղայական երեւցաւ ... ինկած եմ Վոլթէրի ետեւէն, բռնած է ան իմ կոկորդէս։ Վոլթէրով ես դարձեալ կը վերագտնեմ իմ մանկութեան անկախութիւնս։ Ամերիկեան կեղծութիւնը, որ շատ անգամ բոլորս ալ գրուած է, հետզհետէ կը փախչի ինձմէ։ Քննութիւններ կան, բայց բոլորն ալ մէկդի թողած եմ։ Մտքի վիշտ մը, եթէ կարելի է այսպէս ըսել, պաշարեր է զիս, իմ բովանդակ էութիւնը, պէտք է Վոլթէրով փարատել զայն։ Հոգս չէ, թէ բոլոր դասերուս մէջ ալ fail առնեմ։ Ես նիշի համար չմտայ համալսարան ... Բանաստեղծութիւն չէ, որ կ'ընեմ, իրականութիւնն է, որ քեզի կը գրեմ։ Իմ մտքի վիճակը շատ տարօրինակ է ... Սկսած եմ տրամա մը գրել։ Ասոր նիւթը տեսիլքի պէս եկաւ ինծի։ Երբ կը նստիմ եւ կը խորհիմ այս նիւթի մասին, ես ինքս կը սարսռամ»։

Տրամա գրելէ աւելի, սիրային տրամա մը կ'ապրէր ան եւ, թերեւս, այդ էր պատճառը, որ իր «վիճակը շատ տարօրինակ» էր։

Բիչ յետոյ ալ կը տարուի հայկական համալսարանի գաղափարով ու ամբողջ էջեր կը նուիրէ անոր։ Կոմիտէի ժողովներով ու «բացառիկ ժողովներով» կը գրաղի, իբրեւ «յեղափոխական Դաշնակցական» մը։

Կամաւորական շարժումը Թոթովենցի համար եղաւ տեսակ մը ելք իր ապրած հոգեկան տագնապներէն։ Ան կը ձգէ ամէն բան եւ 1915 Յունիս 2-ին, ուրիշ կամաւորներու հետ միասին, նաւ կ'առնէ Նիւ-Եորքէն՝ դէպի Ռուսաստան։ «Մենք պիտի աշխատինք ձեր մեր վրայ դրած յոյսերը իրականացնել կարելի եղածին չափով, բայց միշտ վստահ, թէ մեր ետեւէն քալողները կատարեն մեր կիսատ թողուցած սրբազան գործը», կը գրէ ան մեկնելու նախօրեակին, Նիւ-Եորքէն։ Իսկ Արխանկելսկէն, Յունիս 20-ին, քարտով մը կ'իմացնէ, թէ «վեց ժամի չափ ովկիանոսի վրայ ընդծովեաները մեզ հետապնդեցին առանց յաջողութեան» թէ «Հայրենիք»ի մէջ, ի հարկէ, կը կարդաք մեր ճամբորդութեան մանրամասնութիւնները»։

Թիֆլիսէն գրած առաջին նամակէն. - «Հոս հանդիպեցանք գրագէտներու, բանաստեղծներու, որոնց մասին կ'արժէ խօսիլ քով-քովի։ Գացինք Ջաւարեանի տունը ... Առաւօտուն գացինք Ջաւարեանի գերեզմանը, ուր խօսեցայ ես։ Ներփակ կը ստանաս Ջաւարեանի գերեզմանին կանաչներէն տերեւ մը ... Խումբի ուղղութեան մասին այսքան ըսեմ, թէ մայրս շուտով պիտի տեսնեմ։ Վանի գրաւման եւ մանրամասնութիւններու մասին արդէն կը կարդաք։ Հրաշալի դիմադրութիւն բրած են»։

Օգոստոս 19-ին Երեւանէն կը գրէ. - «Հոս կան շատ խայտառակութիւններ, յայտնի հայկական լրբութիւններ, ազգային պատիւը ցեխին մէջ մխրճող գործեր եւ անձինք, կամաւորներու եռանդը եւ բարի տրամադրութիւններ կոխկրտողներ, բայց եւ այնպէս everything is O. K.»։ Ու հրճուանքով կը խօսի Անդրանիկի մասին. «Անդրանիկը կը կենայ ազգային վարկի բարձրութեան վրայ»։

Հոս աւելորդ չէ ըսել քանի մը խօսք այն օրերու իմ տպաւորութիւններէս Թոթովենցի մասին։

Ես Երեւան էի, երբ Թոթովենցը, միւս կամաւորներու հետ, հասաւ Թիֆլիսէն։ Բնականաբար, եկաւ քովս ու այնուհետեւ քանի մը անգամ երկար տեսակցութիւններ ունեցանք։ Առաջին հանդիպելուս իսկ ներքին անհանդարտութիւն մը տեսայ մէջը։ Ցետոյ, ինծ համար աւելի պարզ եղաւ իր տրամադրութիւնը։ Թէեւ մտած էր Իշխան Յ. Արղութեանի գունդին մէջ եւ կը պատրաստուէր ճակատ երթալու, բայց սիրտը ուրիշ տեղ էր. պատերազմի դաշտը շատ ալ չէր հրապուրեր զինքը։ Կը խորհիմ, թէ աւելի գոհ պիտի ըլլար, եթէ Թիֆլիս մնար, ուր հանրային-գրական եռուն կեանք կար, եւ ինք արդէն առով կ'ապրէր։ Կամաւորական գունդին մէջ մտնելը պարզապէս թիւրիմացութիւն էր։ Երբ աչքով տեսաւ դժուարութիւնները, բեկումը իր մէջ աւելի խորացաւ։

Սկսաւ դժգոհութիւններ յայտնել, քննադատել, ամէն բան սեւ տեսնել։ Իմ փորձերը համոզելու, թէ եղած վէչութիւնները, որքան եւ դատապարտելի, անխուսափելի են, դժբախտաբար, նման գործերու եւ հայկական իրականութեան մէջ։ Ամէնքը գաղափարական, աղնիւ նպատակներով չէին մտած գործի մէջ կային եւ չարաչահներ։ Պահ մը կը համոզուէր, բայց յետոյ, նորէն կը վերադառնար հին երգին։ Ինծի համար պարզ էր, որ ատոնք բոլորը պատրուակներ էին. իր հոգիին մէջ ուրիշ բաներ կային։

Երբ Անդրանիկը սկսաւ հրատարակել իր «Հայաստան»ը եւ մէջը արծարծել ռուսահայ - թրքահայ խնդիրները, Թոթովենցը դարձաւ անոր գործակիցներէն մին, Թիֆլիսի մէջ։ Չեմ խորհիր թէ անկեղծ էր։ Հիասթափութեան լուրջ պատճառներ ունէր, բայց ատոնք աւելի շատ անձնական էին, քան հանրային։ Եւ, ի վերջոյ, այդ գործէն ալ հիասթափուեցաւ եւ երբ Խորհրդային յեղափոխութիւնը յաղթանակեց յարեցաւ անոր, իբրեւ «ուղեկից»։

Խորհրդային դրօշ Թոթովենցէն ալ կան քանի մը նամակներ։ Երեւոյթով այլեւս տարբեր մարդ է. ինք ալ կը պնդէ, թէ փոխուեր է, բայց խորքին մէջ նոյն Թոթովենցն է։

«Արարատեան Դաշտը շատ հեռու է Սէն Փոլից, կը գրէ ան 1937 Մարտ 12-ին Երեւանէն, եւ շատ տարբեր իր պատկերներով եւ զգացումներով։ Արարատեան Դաշտը մեզ տանում է կեանքի ուրիշ ուղիները, Նոր Արեւելքը, յեղափոխական, անհանգիստ, ռիալիզմին դիմագրաւող Արեւելքը ... Զգիտեմ, թէ ինչ կը գրեմ, որ քեզ հետաքրքրէ. անալայման հիմա փոխուած են եւ մեր հետաքրքրութեան առարկաները, բայց միաժամանակ ինձ չի թւում երբեք, որ ձեր հոգիները անծանօթ են ինձ. հոգին - հիմնականում - երբեք չի փոխուի»։

Այո, «հոգին - հիմնականում - երբեք չի փոխուի»։ Եւ Երեւանէն գրուած, հասկընալի պատճառներով, զուսպ ու զգուշաւոր նամակներէն ալ կերեւայ, որ Թոթովենցի հոգին նախկին հոգին է, որ կ'ապրի հին յուշերով, ան նախկին մտերիմներու մասին, որ իրեն ամերիկեան գրականութիւն ու պարբերականներ ղրկուին։ Փոխարէնը կը խոստանայ իր գրուածքներէն ղրկել, կը ջանայ ղրկել, «բայց մինչեւ հիմա էլ, ինձանից բոլորովին անկախ պատճառներով, չեմ կարող ուղարկել»։ Ու պերճախօս կերպով կ'աւելցնէ. «Փակե՛նք այս էջը»։

Ի՞նչ կարող է ըլլել հոգեկան վիճակը գրագէտի մը, որ իր գիրքէն անգամ իրաւունք չունի ղրկելու մտերիմ ընկերոջ մը։

1934-ին Թոթովենց ջղային հիւանդ է, այն աստիճան, ոչ բուժումի պէտք ունի. «Մի քիչ տառապում էի ջղայնութիւնից, կը գրէ ան Դեկտեմբեր 12-ին։ Կառավարութիւնը գտաւ, որ անհրաժեշտ է հանգստանալ եւ ուղարկեց հանքային ջրերը ... Տուած տեղեկութիւնները լոյս սրփռեցին իմ հոգուն։ Ինձ այնպէս է թւում, որ դարեր բաժանուած ենք եղել մենք, բայց երբ նամակներդ ստանում եմ, երեւում է, որ ձեզանում ամէն ինչ նոյնն է, ոչինչ չի փոխուած, բայց ինձ հետ ամէն ինչ փոխուած է»։

Եւ կրկին ու կրկին նամակներու մէջ կ'անդրադառնայ հին օրերուն, սիրով ու կարօտով կը յիշէ անցեալը, Սէն Փոլի եւ Մինէափոլիսի մէջ ապրած օրերը։ «Չէ՞ որ ես այդ երկու քաղաքներից շատ յիշատակներ ունիմ եւ երբեք չեմ կարող մոռանալ»։

1936 թ. Հոկտեմբեր 15-ին կը գրէ. - «Ունիմ բազմաթիւ պարտականութիւններ՝ ընտանեկան եւ հասարակական։ Սրա վրայ աւելացրու եւ թարգմանութիւններ։ Վերջին հինգ ամիսների ընթացքում թարգմանել եմ Շէքսպիրի երեք գործերը 1. - «Փոթորիկ», 2. - «Ռիչարտ Գ.», եւ 3. - «Անտոնիոս եւ Կլէոպատրա» ... դեռ պիտի թարգմանեմ «Յուլիոս Կեսար», «Թիմոն Աթենացի», «Տասներկուերորդ Գիշերը», «Միջնամառնային Գիշերի Երազը» ... Որքան որ դժուար է թարգմանել Շէքսպիրը, ինձ խորագոյն հաճոյք է պատճառում եւ տալիս ինձ հպարտութիւն»։

1935 թ. Դեկտեմբեր 27-ին կը գրէ. - «Կառավարութիւնը ինձ պարգեւեց նոր բնակարան երեք սենեակից, խոհանոցից, լողարանից եւ այլ յարմարութիւններից, երկու պատշգամից. մէկը նայում է Արարատեան դաշտը, միւսը՝ Արագածը, կենտրոնական ջեռուցումով եւ կանալիզացիայով։ Հրաշալի, արեւոտ եւ ուրախ բնակարան է։ Եւ ես այդ տունը ստացայ առանց մի սէնթ ծախսելու, իբրեւ նուէր մեր պետութեան կողմից։ Այսպէ՛ս է սոցիալիստական երկիրը»։

Եւ այս «սոցիալիստական երկրի» կառավարութիւնը, «առանց մի սէնթի» բնակարան պարգեւելէ յետոյ, հազիւ երկու տարի անցած, առանց դատ ու դատաստանի ... գնդակահարեց Թոթովենցը։

ՄԿՆԻԿ ԿՐԹԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՈՑ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ[1]

Հայախօսութիւնը, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնն ու փոխանցումը շարունակ մշակութային կազմակերպութիւններուն, դպրոցներուն, մասնաւորական դասին ու մամուլին ուշադրութեան առարկան եղած է։ Ի՞նչպէս բարելաւել հայերէնի ուսուցումը, զարկ տալ հայախօսութեան ընտանիքներէն, մշակութային կեդրոններէն ու դպրոցներէն ներս։ Նաեւ՝ ճանչում ստանալ Կրթական Նախարարութեան կողմէ, պետական կրթական համակարգին մէջ տեղ ունենալ։

Յաճախ, այս կապակցութեամբ, դասախօսութիւններ, կլոր սեղան, սեմինարներ ու համագումարներ կը կազմակերպուին ուր կ'արծարծուին կրթական հաստատութիւններու ուսումնական մակարդակը բարձրացնելու, անոնց նիւթական վիճակը բարելաւելու, հայերէնի նոր դասագրքեր պատրաստելու, ուսուցիչներ հասցնելու խնդիրները։ Հայերէնի ուսումնական ու կրթական պահանջները ծով են, իսկ անոր դիմաց հայթայթուած միջոցները փոքրածաւալ։

Մկնիկի նախաձեռնած մանկավարժական բանախօսութիւններու շարքին կազմակերպման նպատակը երկու է. նախ՝ հայերէնի ուսուցումը տեղադրել երկլեզուութեան շրջանակին մէջ. երկրորդ՝ մանուկներուն սորվելու բնածին շահագրգռութիւնը գործի լծել հայախօսութիւնը արմատաւորելու համար։

Երկլեզուութեան ըմբռնումը միշտ ալ թիւրիմացութեան առիթ տուած է։ Յատկապէս՝ կրթական մարզէն ներս։ Երկու լեզուներու դասաւանդումը դպրոցէն ներս, դայն երկլեզու չի դարձներ. ինչպէս՝ անգլերէնի, գերմաներէնի կամ հայերէնի ուսուցումը Ֆրանսերէնի կողքին։ Երկլեզուութիւնը դասանիւթերու միջեւ լեզուական յատուկ բաշխում մը կ'ենթադրէ կրթական ծրագրին մէջ. առաւել՝ երկու լեզուներու ուսուցման մեթոտներու համակարգում, որուն նպատակն է՝ երկու լեզուներով նոյն դիւրութեամբ արտայայտուելու կարողութիւնը ձեռք բերել։ Երկլեզուութիւնը բնական նպաստաւոր հող է բազմալեզուութեան։

Ֆրանսայի մէջ, ուր պաշտօնապէս «մէկ լեզու, մէկ ազգ, մէկ մշակոյթ» բնաբանը պետական կրթական քաղաքականութեան ուղեցիծն է հանդիսացած, Պարոն Տալկալեան այն հազուագիւտ երկլեզուութեան Ֆրանսացի մասնագէտներէն է որ Ֆրանսերէն լեզուի տարածման ու պաշտպանման կապակցութեամբ եւ նաեւ Իւնէսքօ-ի կողմէ իբր կրթական գործերու փորձագէտ, կրթական պաշտօններ վարած է աշխարհի զանազան երկիրներու մէջ։

Ան մասնաւորապէս պիտի խօսի երկլեզուութեան կիրարկումին լեզուագիտական հոգեբանական ու դաստիարակչական երեւոյթներուն մասին։

Հետաքրքրական է անդրադառնալ անոր փորձառութեան, մանաւանդ այս օրերուս, երբ Ֆրանսան հարկադրուած պաշտօնապէս տեղի կուտայ միալեզուութեան իր դարաւոր քաղաքական կեցուածքին, բացուելով Եւրոպական Միութեան 14 միւս երկիրներուն պետական լեզուներուն։ Դեռ ասոր կողքին, ներքին ճակատին վրայ ալ, պաշտօնապէս ճանչնալով նահանգային 8 լեզուներ, պրըթոն, պասք, օքսիթան ... որոնք դարերէ ի վեր ճնշումի ու արհամարհանքի ենթարկուած էին։

Ֆրանսայի պետութեան երկլեզուութեան հանդէպ ունեցած կեցուածքի փոփոխութիւնը մեծ յեղաշրջում մըն է, որ կրնայ նաեւ իր նպաստաւոր ազդեցութիւնը ունենալ փոքրամասնութիւններու լեզուներու ուսուցման ու տարածման մէջ որոնց կարգին՝ հայերէնը։

***

Բ. բանախօսութիւնը՝

«Հայերէնը՝ լեզու կամ պատրուակ»

Հարցադրումի կ'ենթարկէ հայերէնի գոյավիճակը։ Հայ մանուկը ի՞նչպէս կարենայ հայերէն խօսիլ։ Ի՞նչ բաւարարութիւն կը ստանայ ան հայերէն խօսելով։ Արդեօք կարելի՞ է որ հայերէնը գոյատեւէ երկլեզուութեան սահմաններէն դուրս։ Կարելի՞ է դեռ հայերէնը իբր մայրենի լեզու դասաւանդել, անտեսելով տեղւոյն պետական կրթական ծրագիրը։

Բնականաբար այս հարցումներուն բերուելիք պատասխանները կը պայմանաւորուին ընտանիքէն ներս ծնողներու իրենց զաւակներուն հետ կիրարկած լեզուով, դպրոցներուն մէջ մշակուած կրթական ...

***

Առաջին բանախօսութիւնը կը կատարէ Ժիլպէռ Տալկալեան, (2) (Ֆրանսերէն լեզուով) որ պիտի խօսի ընդհանուր առմամբ երկլեզուութեան մասին (ոչ անպայման հայերէնի հետ առընչուած ըլլալով)՝

«Ինչպիսի երկլեզուութիւն – որո՞ւ համար, ինչո՞ւ, ինչպէ՞ս»

ՖՐԱՆՑ ՎԵՐՖԵԼԻ ԹՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 9, առաւօտեան ժամը 11·30-ին, Հայաստանի Հանրապետութեան Արտաքին նախարար Վարդան Օսկանեան քօղազերծումը կատարեց, Աւստրօ-Հայկական Մշակ. Ընկերութեան նախագահ ճարտարապետ Ռազմիկ Թամրազեանի ջանքերով, Հայաստան պատրաստուած աւստրիացի մեծ գրողի, հայ ժողովուրդի բարեկամ, «Մուսա Լերան քառասուն օրերը» վէպի հեղինակ Ֆրանց Վերֆէլի յուշարձանին, քանդակագործ՝ Պ. Օհան Պետրոսեան, ճարտարապետ Պ. Ռուբէն Մարտիրոսեան, որ զետեղուած է Վիէննայի կեդրոնը, Պետական Օփերայի դիմաց՝ Շիլլէր հրապարակին վրայ:

Քօղազերծումին ներկայ էին Վիէննայի քաղաքապետ տոքթ. Պերնհարտ Կէօրկէ, առաջին Թաղամասի տնօրէն տոքթ. Շմից, Հայաստանի Հանրապետութեան Եւրոպայի հայ դեսպաններ եւ պաշտօնակատարներ՝ տիկին Կարինէ Ղազինեան, ՊՊ. Վիգէն Չիտէչեան, Աշոտ Օսկանեան, Գագիկ Պաղտասարեան, Քրիսթիան Տէր-Ստեփանեան, Աշոտ Յովակիմեան, Ծիւան Թապիպեան, Արման Կիրակոսեան, Սամուէլ Մկրտիչեան, Կարէն Նազարեան, Հայաստանի պատուիրակութեան անդամներ՝ օր. Սիւզի Անթունեան եւ ՊՊ. Ջօհրապ Մնացականեան, Արմէն Խարազեան, Արսէն Գասպարեան եւ Արա Այվազեան:

Հանդիսութեան կը մասնակցէին նաեւ ՀՀ Տնտեսութեան փոխ-նախարար Պ. Արմէն Պետրոսեան, Հոլանդարիոյ հայ համայնքի պատուիրակութիւնը, զանազան երկիրներու Վիէննա պաշտօնավարող դիւանագիտական ներկայացուցիչներ, մեծ թիւով Աւստրիոյ պետական անձնաւորութիւններ, բարեկամներ եւ հայ հայրենակիցներ:

Հանդէսին բացումը գերմաներէն և հայերէն լեզուներով կատարեց Աւստրօ-Հայկական Մշակութային Ընկերութեան նախագահ՝ ճարտ. Ռազմիկ Թամրազեան, հետեւեալ խօսքով. -

«Յարգելի Գերագանցութիւն Պարոն Նախարար, յարգելի պարոն Քաղաքապետ, Հայաստանի Հանրապետութեան Եւրոպական երկիրների յարգարժան Դեսպաններ, Հայաստանի մօտ Աւստրիոյ արտակարգ Դեսպանուհի, յարգարժան Տիկնայք եւ Պարոնայք, Աւստրօ-Հայկական Մշակ. Ընկերութեան անունից ջերմօրէն եւ սրտագին կ'ողջունեմ Ձեզ, որ ներկայ էք գտնուել Ֆրանց Վերֆէլի յուշարձանի քօղազերծման հոգեպարար միջոցառումին: Օգտուելով պատեհ առիթից մեր խորին շնորհակալութիւններն ենք յայտնում Աւստրիոյ եւ Հայաստանի բոլոր այն պետական հիմնարկներին, կազմակերպութիւններին եւ անհատներին, որոնք նեցուկ հանդիսացան մեզ՝ մեր նպատակադրած այս ազգօգուտ եւ յոյժ կարեւոր ձեռնարկը յաջող կերպով իր աւարտին հասցնելու համար: Շնորհակալութիւն եմ յայտնում Ձեզ, Ձեր պատուական ներկայութեան եւ մասնակցութեան համար»:

Ապա, ամպիոնին մօտեցաւ Աւստրօ-Հայկական Մշակութային Ընկերութեան պատուոյ անդամ, «Կարպիս Փափազեան» մրցանակի դափնեկիր, Աւստրիոյ պետական ռատիօ-հեռատեսիլի գլխաւոր խմբագիր փրոֆ. տիկին Ռոզ-Մարի Իզակ, որ հակիրճ անդրադառնալով Ֆրանց Վերֆէլի «Մուսա Լերան քառասուն օրերը» վէպին, շեշտեց որ, Վերֆէլ իր վէպով յուշակոթող մը թողուց՝ հայ ժողովուրդի տառապանքներն ու հերոսութիւնը վկայող, իսկ այսօր հայ ժողովուրդը որպէս երախտագիտութիւն եւ շնորհակալութիւն կը բարձրացնէ յուշարձան մը Ֆրանց Վերֆէլի համար, որու վրայ, ինչպէս կը տեսնէք բաւ, ռսկետառ քանդակուած է «երախտագիտութեամբ եւ շնորհակալութեամբ՝ հայ ժողովուրդէն» մակագրութիւնը: Վիէննայի քաղաքապետ տոքթ. Պերնհարտ Կէօրկէ անդրադարձաւ հայ եւ աւստրիացի ժողովուրդներու բարեկամութեան եւ շեշտեց, որ ինք որպէս աւստրիացի, համեստ հպարտութեամբ կը յիշէ երկրաշարժի դժուարին օրերուն իր ժողովուրդին մշտակցութիւնն ու օգնութիւնը հայ ժողովուրդին, այդ ահռելի դժբախտութեան առթիւ: Ապա Հայաստանի Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան ելոյթ ունենալով նախ անդրադարձաւ ազրիլեան ցեղասպանութեան եւ հայ ժողովուրդին կրած տառապանքներուն ու զրկանքներուն եւ շեշտեց յուշարձանին կարեւորութիւնը, հայ եւ աւստրիացի ժողովուրդներու միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամութիւնը ամրապնդելու ու աւելի սերտացնելու անոր հանգամանքը: Նախարարը իր ելոյթին մէջ շնորհակալական խօսք ուղղեց յուշարձանի կառուցման եւ զետեղման մէջ դեր կատարած բոլոր անձերուն ու կազմակերպութիւններուն եւ յատկապէս Աւստրօ-Հայկական Մշակութային Ընկերութեան եւ Վիէննայի քաղաքապետ տոքթ. Պ. Կէօրկէին, որ մայրաքաղաքին կեդրոնական Թաղամասի Շիլլէր հրապարակին վրայ տեղ տրամադրեց յուշարձանին, ընդառաջելով Աւստրօ-Հայկական Մշակ. Ընկերութեան դիմումին:

Ապա Հայաստանի Արտաքին նախարար Վարդան Օսկանեան ընկերակցութեամբ Վիէննայի քաղաքապետ տոքթ. Պ. Կէօրկէի, բազմութեան բուռն ծափերու տարափին տակ քօղազերծեց Ֆրանց Վերֆէլի յուշարձանը:

Արարողութեան աւարտին, Վիէննայի պետական Թատրոնի վաստակաւոր դերասան Մարգուս Հերինկ ելոյթ ունեցաւ «Մուսա Լերան քառասուն օրերը» վէպէն՝ հայ ժողովուրդի մէկ այլ բարեկամ «Եոհաննէս Լէփսիուսի հանդիպումը ճիւաղ Էնվէր փաշայի հետ» հատուածին ընթերցումով:

Պաշտօնական հանդիսութեան աւարտէն ետք, ներկայ բոլոր աւստրիացի մտաւորականները, միջազգային դիւանագիտական ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ մեր բազմաթիւ հայրենակիցները ջերմօրէն շնորհաւորեցին Վարդան Օսկանեանը եւ Աւստրօ-Հայկական Մշակութային Ընկերութեան նախագահ ճարտարապետ Ռազմիկ Թամրազեանը, որու ուսերուն բարձուած էր ինը տարիներու՝ յուշարձանի յղացման, պատրաստութեան, տեղափոխման եւ Վիէննա զետեղման բոլոր աշխատանքները:

Ապա բոլոր ներկաները բարձր տրամադրութեամբ մասնակցեցան Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան 7րդ տարեդարձին նուիրուած՝ Աւստրիոյ մօտ Հայաստանի դեսպանութեան եւ Աւստրօ-Հայկական Մշակութային Ընկերութեան կազմակերպած պաշտօնական ընդունելութեան:

ՌԱԶՄԷՆ

ծրագրով, որակեալ ուսուցիչներու պատրաստութեամբ ու ընդհանրապէս մշակութային կեդրոններու մէջ տարուած գործունէութիւններով:

Այս բանախօսութիւնը կը կատարէ Անի Կարմիրեան, որ ԻՆԱԼՔՕ-ի մէջ հայերէն լեզուի ուսուցման դասախօսութեան պաշտօնը կը վարէ ու ներկայիս Նիւ-Եորքի Յովնանեան Վարժարանի Մանկապարտէզի ու Նախակրթարանի առաջին բաժնի տնօրէնն է: Եղած է նաեւ Մկնիկի հիմնադիր:

*
* *

Դ. բանախօսութիւնը պիտի տրուի Խլոնն Պերժ-ի (3) կողմէ (ֆրանսերէն լեզուով), որուն նիւթն է՝

«Շարժումի Մանկավարժական Օգտագործումը, Մանուկ Տարիէէն»

Տիկին Պերժ մանուկներու հետ աշխատելու հսկայ փորձառութիւն ունի: Ան դարուս սկիզբին աշակերտած է հանրաճանաչ Իզատորա Տանքըն պարուհիին եւ յետագային պարի ու երաժշտութեան հետ առնչուած իր ուսումնասիրութիւնները տարած դէպի շարժումին ներգործական դեր ու անոր ազդեցութիւնը մարդուն հոգեկանին վրայ:

Անոր առաջադրած մարզանքներուն ու խաղերուն նպատակն է շարժումի միջոցով մանուկին մէջ ներքին զգաստութիւն արթնցնել, մարմնի զանազան գործարաններուն համերաշխ գործակցութիւնը ապահովել, գիտակցութիւնը սրել, որոնք մեծ ազդեցութիւն ունին մանուկին մօտ ջղագրգռութիւնը, վախը, հոգեկան անհանգիստ վիճակները փարատելու ու անոր հոգեկան ու մտային կարողութիւնները զարթնելու:

Այս բանախօսութիւնը, դպրոցներէ ներս, հայերէնի ուսուցման զուտ դասային պարագամունքի կողքին, գեղարուեստական նիւթերու դասաւանդութեան անհրաժեշտութեան կ'անդրադառնայ:

ԺԻՐԱՅՐ ՉՈԼԱՔԵԱՆ

Ծանօթութիւններ. —

1.- Տեղի կ'ունենան Մկնիկի աշխատավայրը —
— 75, rue Alexandre Dumas, 75020 Paris
Տես՝ ծանուցումներ:

2.- Աշխատասիրած է՝
— Problématique de l'Education Bilingue Colloque de Saint Vincent du CMEIB 1981
— Pour un Nouvel Apprentissage des Langues. *Clé-International/Nathan*, Paris 1981

3.- Աշխատասիրած է՝
— Vivre son Corps *pour une pédagogie du mouvement.* Seuil 1975
— Danse la Vie. Le Souffle d'Or, 1994

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ
ԿԱՄ
ԲԵՐԱՑԻ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ
ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Ե.
ԿԱՐՈՒՀԻՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Ըսել է ճաշն ալ հոն կ'ընեն կոր:

ԱԳԱՊԻ. — Անանկ ըլլալու է, ա՛լ ճա՞շ կ'ընեն մի, չամբանիանե՞ր կը բանան մի, տուկա մէյ մը Կալիօբին եւ չորս պատերը գիտեն, մէյ մըն ալ գաւաթը Անիկտոս Էֆէնտիին քէսէ'ն:

Աւելորդ է ըսել որ Ագապի անխոհեմութիւնը չէր ունեցած այսքան մանրամասն տեղեկութիւններ հասցնելու Կալիօբիին, որուն կասկածը կրնար արթնցնել, բայց պէտք տեսաւ այս սուտերը շինելու, Կարկամեանի հետաքրքրութեան դոհացում տալու եւ փայրկեան մը առաջ 25 ոսկին շորթելու համար:

Կարկամեանի գրպանը թէեւ ցոյցի համար լոկ 25 ոսկինոց մը կար, զոր ամէն անգամ որ (շատ հազուադէպ) յաճախորդի մը հետ գործ ունենար՝ առէպ… գրպանէն կը ձգէր, բայց չմարմնեցաւ Ագապիին ձեռքը դնելու, երբ անիկա ոտքի ելած էր ու կը պատրաստուէր մեկնելու:

ԿԱՐԿԱՄԵԱՆ. — Քեզի տակաւին շատ պէտք պիտի ունենամ Ագապի հանըմ, նորէն կը տեսնուինք:

ԱԳԱՊԻ. — Ալ ասկէ ետքը ամէն օր հոս եմ, մինչեւ որ էլ ալէմին առջեւ աղէկ մը խայտառակենք: Այդ տնաւեր տոքթորը թող հասկնայ քի ուրիշին եուվան քակելը եւ էլին աղջկան արունը մտնալը ինտո՛ր կ'ըլլայ…:

ԳԼՈՒԽ Զ.

ՄԷԿԻ ՏԵՂ ԵՐԿՈՒ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Մաննիկ Սամուէլեանի եւ Հրանտ Պէպէքեանի միջեւ համակրութիւնը օրէ օր կը սաստկանար: Հրանտ սկսած էր անխոհեմ ըլլալ, իր յաճախակի այցելութիւնները նոյնիսկ կասկած ներշնչած էին սպասուհիին, որ գաւառացի հաւատարիմ կին, ընտանեկան սրբութեան նախանձախնդիր, չէր ծածկեր իր սրտմտութիւնը, ու ամէն անգամ որ Հրանտ տուն կուգար խեղճ կինը դուռը երեսին փակելու կը փորձուէր կամ «տիկինը դուրս ելաւ» ըսելու կը մղուէր, բայց համարձակութիւնը չէր ունենար ըսելու:

Եւ ամէն անգամ որ Հրանդ եւ Տիկին Մաննիկ հիւրասենեակին թանձր վարագոյրներուն ետեւ կը սկսէին խօսակցիլ, սպասուհին՝ պատրուակ մը կը գտնէր ներս մտնելու, կամ սենեակին դուռը կը սկսէր ուժով քայլերով պտըտիլ, իր ոտնաձայնին աղմուկով խանգարելու համար իր միտքէն անցած «հաշա՛ր բաները»…:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Հրա՛նդս, անշուշտ ոչ քու ձեռքդ է ոչ ալ իմս, չենք կրնար, բաժնուիլ իրարմէ, բայց ձեւ մը խորհելու ենք: Այստեղ, այս տունին մէջ պարզապէս հատնում, տառապանք է մեր կեանքը, այս սպասուհին անպատճառ կըռահած է որ իրարու հանդէպ համակրութիւն ունինք, եւ չե՞ս տեսներ, պարզապէս միշտ փախուստի մէջ կը ձգէ մեզի, ոչինչ պատրուակով մը սենեակ մտնելով կամ դրան ետեւէն լրտեսելով մեզի…:

ՀՐԱՆԴ. — Բայց ո՛չ, չե՛մ կրնար բաժնուիլ քենէ Մաննա՛ս, ամէն ծայրայեղութեան պատրա՛ստ եմ…:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Խե՞նթ ես Հրանդ, խորհէ որ երկու զաւակ ունիմ:

ՀՐԱՆԴ. — Ուրեմն պիտի լքե՞ս ինծի…:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Ատիկա եթէ դո՛ւն իսկ պահանջես, չեմ թողուր օձիքդ. բայց ամէն պարագայի մէջ այստեղ աղատ տարբեց չպիտի կրնանք գտնել, իրարու աչքին մէջ նայելով նայելով պիտի հալինք հատնինք, վե՛րջ տանք այս պղատոնական հատնումներուն…:

ՀՐԱՆԴ. — Ա՜խ Մաննիկս, կը չփոթեցընես կոր ինծի…:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Մե՛ղք, ես ալ չափազանց խելացի տղայ մը կը կարծէի քեզի, չհասկցա՞ր բաւծս, ծամեմ ծամեմ բերա՞նդ դնեմ:

ՀՐԱՆԴ (Աչքերը փայլատակելով կը բացագանչէ). — Հասկցա՛յ… (եւ իր թեւերուն մէջ կ'ուզէ սեղմել Տիկին Մաննիկը):

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Անդի՛ն, շո՛ւտ, ոտքի ձայն կայ…:

ՀՐԱՆԴ. — Ախ սա անիծեա՛լ սպասուհիները, ոտքերնին կտրելու է:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ (Ցանդիմանական ու ծուռ ծուռ նայելով Հրանդի աչքերուն մէջ). — Պարո՛նս, քանի՞ սպասուհիներ արդեօք ձեր զաղտնի մտերմութիւնները խանգարած են որ պէտք կը տեսնաք բոլոր սպասուհիներն ալ անիծելու:

ՀՐԱՆԴ (Ցուզուած). — Ա՜խ չէ՛, առաջին եւ վերջին սէրս ես դուն…: Բան մը ըսե՞մ քեզի, Մաննիկս, ճամբէ՛ սա սպասուհիդ…:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Որպէս զի աշխարհ արարածին պատմեն այն ամէն բաները զորս տեսնալու առիթ չենք տուած բարեբախտաբար, բայց կասկածելու՝ դուցէ՛…:

ՀՐԱՆԴ. — Շիտակը բան մը ըսե՞մ, բընաւ սիրտս չէ քաշած սա սպասուհիդ: Սպասուհի բառիդ, մանաւանդ Հայ Լայֆի ծառայող սպասուհի մը, քիչ մը հաճոյակատար, աչք զարնող եւ երեսին վրայ ժպիտ ըլլալու է: Աս քու սպասուհիդ բընա՛ւ շնորհ չունի, երեսը միշտ կախ, կարծես թէ քէն ըրեր է, մանաւանդ ինծի՛, չեմ գիտեր ի՛նչ կ'ուզէ ինէ, ինծի տեսնալուն պէս կարծես թէ գլխուս բան մը պիտի իջեցնէ…:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Գիտե՞ս թէ վերջին գալէդ ետքը ի՞նչ անցաւ դարձաւ այստեղ: Տա՛մ, պարզապէս տա՛մ: Հազիւ թէ փողոցին դուռը գոցած էր, վեր վազեց, ծունկերուս առջեւ ինկաւ, լա՛լ մը, լա՛լ մը որ… — «Ինչո՞ւ կուլաս աղջիկս» ըսի, պատասխան չտուաւ, բարեբախտաբար մանչս եկաւ, դուռը բանալու համար վար գնաց, ա՛լ ես ալ սիրտ չըրի նորէն հարցնելու, բայց գիտեմ որ ի՛նչ պիտի պատասխանէր…:

ՀՐԱՆԴ. — «Աս միսիին երես մի տար հանը՛մս»…:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Տարակոյս չկա՛յ…:

ՀՐԱՆԴ. — Եւ դուն ալ այս փայտի կըտորին, հաճելի ըլլալու համար որոշեցիր դուռդ փակել երեսիս…:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Կրնամ դուռս փակել, բայց ո՛չ սիրտս: Գտի՛ր, ստեղծէ՛ ուրեմն այն տեղը ուր պիտի կրնաս ազատ համարձակ բանալ սիրտս, եւ վստահ ըլլալ որ բա՞ց է թէ փակ անոր դուռը…:

(Շար. 30)

(Շար. Ա. էջէն)

լով։ Ալ. Յարութիւնեան չէ յայտնած նոր թեկնածուին անունը։

***

ՍԱՀՄԱՆԸ ԽԱԽՏՈՂԸ ՎԱՐԱԶՆ ԷՐ

Հոկտեմբեր 10-ի գիշերը տագնապի ազդանշան հնչած է Հայաստան – Թուրքիա սահմանին վրայ, չարժման անցընելով հայ եւ ռուս սահմանապահները։ Կատարուած քննութեամբ անոնք ոչինչ գտած են, բացի հսկայ վարազի մը ոտքի հետքերէն։ Հեռադիտակով զննելով շրջակայքը, անոնք տեսած են անասունը, գրացած՝ վայրի տանձ ու խնձոր ճաշակելով...։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՈ-2000

Ե Ւ Ր Ո Պ Ա Յ Ի
Ա Զ Գ Ե Ր Ո Ւ
Ա Խ Ո Յ Ե Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ՈՒԿՐԱՆԻԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ 2-0

ՖՐԱՆՍԱ – ԱՆՏՈՌԱ 2 – 0

4-րդ խումբի մրցումներուն, Ֆրանսա չատ խեղճ յաղթանակ մը տարաւ Անտոռայի դէմ, ան ալ 53 եւ 60-րդ վայրկեաններն միայն, առաջին Գանտելայի շնորհիւ, երկրորդը՝ Ճորքայէֆի։

Կիեւի մէջ, Հայաստան 0 - 2 պարտուեցաւ Ուկրանիայէն։ Հայաստանի խումբը կը ներկայանար հետեւեալ կազմով.– Բերեզովսկի, Սուքիասեան, Խաչատրեան, Յովսէփեան, Սարգսեան (83-րդ վայրկեանին՝ Օհաննէսեան), Վարդանեան, Պետրոսեան, Աղամեան, Ասատրեան (Եսայեան, 72-րդ վայրկեանին), Շախհելպեան, Միքայէլեան (Աւալեան, 65-րդ վայրկեանին), մարզիչն էր՝ Բարսեղեան։

25 հազար հոգի ներկայ եղած են, կէտերը նշանակուած են 32-րդ եւ 83-րդ վայրկեանին, խրատարարը աղդարարութիւններ տուած է Սուքիասեանի եւ Յովսէփեանի։

Այժմ, Հայաստան կը նահանջէ դասաւորման մէջ 2-րդէն իջնելով 4-րդ տեղը։ Դասաւորման գլուխն է միշտ Ուկրանիա 9 կէտով, իրեն կը յաջորդեն.– Ֆրանսա 7 կէտ, Իսլանտա 5 կէտ, Հայաստան 4, Ռուսաստան եւ Անտոռա 0։

Հայաստանի յաջորդ մրցումը տեղի կ'ունենայ Մարտ 27, Երեւան, Ռուսաստանի դէմ։

Միւս խումբերու արդիւնքներն են.– Զուիցերիա – Դանիա – 1 – 1, Կալլէս – Բելառուսիա – 3 – 2, Նորվեկիա – Ալպանիա 2 – 2, Յունաստան – Վրաստան 3 – 0, Սլովենիա – Լատվիա 1 – 0, Մոլդաւիա – Գերմանիա 1 – 3, Թուրքիա – Ֆինլանտիա 1 – 3, Պուլկարիա – Շուէտ 0 – 1, Լուքսանպուրկ – Անգլիա 0 – 3, Իսրայէլ – Սպանիա 1 – 2, Սան Մարինօ – Ռումանիա 1 – 1, Լիխթընշթայն – Ազրպէյճան 2 – 1, Սլովաքիա – Փորթուկալ 0 – 3, Խրուաթիա – Մակեդոնիա 3 – 2, Իրլանտա – Մալթա 5 – 0, Չեխիա – Էստոնիա 4 – 1, Լիթուանիա – Պոսնիա 4 – 2, Սկովտիա – Ֆէրօէ կղզիներ 2 – 1։

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՖՈՒԹՊՈԼԻՍՏՆԵՐՈՒ ԽԱՅՏԱՌԱԿ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Այս խորագիրը կը գործածէր «Արմէնփրէս» նախորդ օրուան երիտասարդական խումբերու մրցումին արդիւնքը հաղորդելու համար։ Արդարեւ, Հայաստան Կիեւի մէջ չատ ծանր պարտութիւն մը կրած է Ուկրանիայէն՝ 8 - 0։

***

Ծ Ա Ն Ր Ա Բ Ա Ր Ձ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Սոֆիա վերջ գտած ծանրաբարձութեան Եւրոպայի պատանեկան ախոյենութեան Հայաստանի հաւաքականը գրաւած է 11-րդ տեղը 250 միաւորով։ Միայն գիմբեցի Ռուզիկ Պետրոսեան (69 քկ.) արժանացած է արծաթէ մետալներու (պոկում եւ երկամարտ ոճերուն մէջ)։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ. – Տէր եւ Տիկին Յ. Մամճեան 450 Ֆր.։

***

ՍԷՆ-ԳԼՈՒ. – Ժագլին Քանարեան 350 Ֆր.։

***

ԷՅՐԱՔ. – Պ. Մաղաքեան 100 Ֆր.։

Pour les 70 ans de la Croix Bleue des Arméniens de France de Grenoble

La Chorale SIPAN-KOMITAS

sous la direction de
GARBIS APRIKIAN
se produit pour la première fois
au Théâtre de Grenoble
4, rue Hector Berlioz

le Samedi 24 Octobre à 20 heures 30

La Croix Bleue assurera une permanence pour les billets au théâtre de Grenoble :
40, avenue Ambroise Croizat,
38400 Saint-Martin-d'Hères
Tél. : 04. 76. 63. 05. 56.

Prix des places:
1ère série 180 F., 2ème série 150 F.
Pour obtenir des billets de 3ème série, s'adresser directement au Théâtre de Grenoble. Réservez rapidement vos places.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Անանիկ Անանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները.–

Տիկին Սիւզան Թաղէոսեան 300 Ֆր., Պ. Փըլէ 400 Ֆր., Տիկին Պալեան 200 Ֆր., Պ. Զպուքճեան 200 Ֆր., դրացիները 590 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միրզոյեան 300 Ֆր., Պ. Օլիվիէ Տանու 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կիրակոսեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ներսէսեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Օհաննէսեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սօվաժ 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պալեան 150 Ֆր., Տիկին Մաթրօ 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շասանեար 50 Ֆր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՆ – Ժերոմի Զաւօ Շանթ մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները ընդհանուր ժողովի այս Շաբաթ, Հոկտեմբեր 17, ժամ 14-ին
C. A. Q. — Avenue Saint-Jérôme

« Մ Կ Ն Ի Կ » Ընկերակցութիւն

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.

Պ. ԺԻԼՊԵՌ ՏԱԼԿԱԼԵԱՆ
Լեզուաբանութեան Տոքթոր,
Կրթական Գիտութեան՝ ԻՒՆԷՍՔՕ-ի նախկին մասնագէտ,
Գիտաշխատող եւ լեզուի ուսուցիչ պատրաստող՝ Կրթական նախարարութեան մօտ
«Ի՞ՆՉՊԻՍԻ ԵՐԿԼԵԶՈՒՈՒԹԻՒՆ
ՈՐՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ
ԻՆՉՈ՞Ւ
Ի՞ՆՉՊԷՍ»
Հոկտեմբեր 20, Երեքշաբթի, ժամը 20.30-ին
« Մ կ ն ի կ » Աշխատանոց
75, rue Alexandre Dumas — 75020 Paris — M° Alexandre Dumas

2.

Տիկին ԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ
«ՀԱՅԵՐԷՆԸ՝ ԼԵԶՈՒ ԿԱՄ ՊԱՏՐՈՒԱԿ»
(Հայերէն)
Հոկտեմբեր 27, Երեքշաբթի, ժամը 20.30-ին

3.

Տիկին ԻՎՈՆ ՊԷՐԺ / Mme YVONNE BERGE
«*LA PEDAGOGIE DU MOUVEMENT DES LA PETITE ENFANCE*»
(Ֆրանսերէն)
Նոյեմբեր 10, Երեքշաբթի, ժամը 20.30-ին։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 17, ժամը 10.45-էն ժամը 12, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր տաճարին մէջ՝

ՉՈՐՍ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐՈՒ

տօնին առթիւ, առաւօտեան յատուկ ժամերգութիւն տեղի կ'ունենայ։

Մասնակցութեամբ՝
«Էթուալ - Շան - զ'Էլիզէ»ի
Քրիստոնեայ Եկեղեցիներու
(Կաթողիկէ, Ուղղափառ եւ Բողոքական՝ Փարիզի 8-րդ եւ 16-րդ թաղամասերու)

Արարողութեան աւարտին՝ ընդունելութիւն՝ Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու այս էքիւմէնիք աղօթքներուն։

XXème ANNIVERSAIRE de la CHORALE SAHAK-MESROP

sous le haut patronage de
SA SAINTETE KAREKINE Ier
Patriache Suprême
et Catholicos de tous les Arméniens
sous la présidence d'honneur de
Madame CATHERINE TRAUTMANN
Ministre de la Culture
et de
Monsieur ROLAND CHAROYAN
Ministre de la Culture
de la République d'Arménie

CONFERENCE

« Création de la Notation Arménienne et les Cantiques »
par
KHATCHIG YILMAZIAN

Chants interprétés par
Ani YILMAZIAN
Carmen TCHILINGUIRIAN
Noubarig DERMINASSIAN
Murat MEREMETCI

Samedi 17 Octobre à 21 heures

Centre Culturel «Sahak-Mesrop»
Salle «*Ardzrouni Tcherpachian*»
339, avenue du Prado —
13008 MARSEILLE

L'ASSOCIATION
SAINTE-CROIX-DE-PARIS
vous invite à visiter
dans la Cathédrale Arménienne Catholique Sainte-Croix-de-Paris
(13, rue du Perche ParisIII^e — l'entrée se fait par l'église)

L' E X P O S I T I O N

«IMPRESSIONS D'ARMENIE»

Conçue et réalisée par
Bétarice KASBARIAN-BRICOUT
avec des photographies de
Jacques BRICOUT

Projection d'une vidéo
Présentation et vente du livre :
«*A la découverte de l'Arménie*»

le Samedi 17 Octobre, de 17h à 20h
et le Dimanche 18 Octobre, de 13h à 19h.

— *Entrée libre* —
M° Filles du Calvaire / Rambuteau.

PARIS - EREVAN - PARIS
à partir de

3050F

Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 96. 10. 10;
Fax : 01. 42. 96. 18. 77

SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté — 69003 LYON
Tél. : 04. 78. 60. 13. 66;
Fax : 04. 78. 60. 92. 26.

Demandez notre brochure pour des séjours individuels et en groupe.

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — JEUNES

SAMEDI 24 OCTOBRE
à partir de 22 heures 30

THE NIGHT OF THE COME BACK

P.A.F. 100 F. + 1 Conso.
Membres : 80 F. + 1 Conso.

Renseignements & Réservations :
327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE
Tél: 04. 91. 22. 10. 45
— *Tenue correcte exigée* —

UGAB — UGAB — UGAB —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La *Section «Archag DJAMALIAN»*
de Décines
organise sa
TRADITIONNELLE
Soirée BEUREG
le Samedi 17 Octobre
à 20 heures 30
à la Maison de la Culture Arménienne de Décines
Prix du repas : 70 F.
Renseignements & réservations :
au : 04. 78. 49. 19. 44

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 17-18

SAMEDI - DIMANCHE
17-18 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.489 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 74e ANNEE — N° 19.489

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ «ՄԱՐԳԱՐԻՏ»

Խորհրդային անցեալէն ուրուական մը, կամ ժողովրդավարութեան Հայաստանեան ցուցափեղկին նետուած նոր քար մը կը խորհրդանշէ որոշումը զոր ստորագրած է Ազգ. Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեան վերջ տալու համար «Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթին գլխաւոր խմբագիր Լիզա Ճաղարեանի պաշտօնին: Այս հաստատումը չի սահմանափակուիր անկախութեան առաջին շրջանի ամէնէն արի հրապարակագիրներէն մէկուն զօրակցութեամբ. այլ՝ կը մտնէ նաեւ ցաւը որ կը նորոգուի ի տես հերթական հարուածին որուն թիրախ է ամէն առիթով գերագոյն արժէք ցոյց տրուած ժողովրդավարութիւնը: Բան մը որուն յատկապէս միջազգային յարաբերութիւններու մէջ ամէն դուռ բացող հրաշք միջոցի մը դերը կու տրուի, շատ յաճախ գործնապաշտ մօտեցումներով:

Այս մասին նորագոյն օրինակ մը արձանագրուեցաւ Նախագահ Ռ. Քոչարեանի ԱՄՆ-ու պտոյտին, որուն ծրագրին մէջ այց մըն ալ տուաւ Մորմոն աղանդին նախագահին: Ու մամուլի ասուլիսի մը երբ հարց տրուեցաւ թէ ի՞նչ էր աղանդներու ծաւալումին դէմ պետութեան վարքագիծը, ան պատասխանեց. «Ատիկա Հայց. Եկեղեցիին գործն է: Մենք կ'ուզենք կառուցել ժողովրդավար, ազատ պետութիւն»...:

Նման շրջարկի մը մէջ ուր յայտնապէս շփոթուած են շատ մը սահմաններ, հաւանօրէն զարմանալի ալ պէտք չէ նկատել Ազգ. Ժողովի նախագահին ընթացքը: Մանաւանդ որ ան քանի մը ամիս առաջ ամենայն անկեղծութեամբ յայտնած էր թէ պէտք չունին անկախ լրատուութիւններու, քանի որ անոնք անպատասխանատու են եւ թէ լայնօրէն բաւարար են պաշտօնականները: Արտայայտութիւն որ «Ռեփորթէր սան Ֆրոնթիէռ»ի Յուլիսի տեղեկատուին մէջ ներկայացուած էր որպէս «Ամսուան մարգարիտը»: Եւ այսօր միակողմանի դատումով մը Լ. Ճաղարեանի պաշտօնին վերջ տալու անոր որոշումին մէջ անկարելի է չնշմարել այդ «մարգարիտ»ին գործնականացած ներկայութիւնը:

Մինչդեռ, գոնէ ամէն առիթով ծամծմուած ժողովրդավարութեան երեւոյթը փրկելու համար Խ. Յարութիւնեան պարտէր խորհուրդին դիմել նաեւ թերթին խմբագրական կազմին, քանի որ «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը 1990 Սեպտեմբերին հիմնուած ըլլալով հանդերձ Գերագոյն Խորհուրդին կողմէ, այսօր պաշտօնապէս որպէս հիմնադիր ունի Ազգ. Ժողովը եւ խմբագրական կազմը: Եւ թերթին գլխաւոր խմբագրին առնչուած որոշումին մէջ այս վերջինին անտեսումը աննախընթաց չէ: Նախորդ իշխանութեան օրով նախորդ խմբագիր Մեսրոպ Յարութիւնեան ալ անցած էր նոյն ճամբէն:

Ինչ որ տխուր այս էջին դրական կողմը կը կազմէ, այն բուռն ընդդիմութիւնն է զոր աշխատակազմը ցոյց տուած է պարտադրուած կարգադրութեան: Այդ ընդդիմութիւնը ոչ միայն գործակիցի մը արժանաւորութեան ուղղուած հարուածին կը պատասխանէ զօրակցութեան ճակատով, այլ նաեւ կը խտացնէ մամուլի ազատութեան ու ժողովրդավարութեան փարումը: Ասոնց քով կայ անշուշտ մասնագիտական արհեստավարժութեան գը-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 15 / 16)

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ» ԳԼԽԱՒՈՐ ԽՄԲԱԳՐԻՆ ՊԱՇՏՕՆԻՆ ՎԵՐՋ ՏՐՈՒԱԾ

Ազգային Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեան Հոկտեմբեր 14-ին «Ազգային ժողովի աշխատանքները խեղաթիւրուած ներկայացնելու համար» որոշում ստորագրած է վերջ տալու «Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթին գլխաւոր խմբագիր Լիզա Ճաղարեանի պաշտօնին: Առիկա բուռն հակազդեցութեան պատճառ եղած է խմբագրական կազմին կողմէ որ իր կարգին որոշած է թերթին համար Ազգային Ժողովի հիմնադիր (*) հանգամանքէն հրաժարիլ: Նոյն կազմը ընդվզում յայտնած է որ քանիերորդ անգամ ըլլալով բացայայտ կերպով կ'արհամարհուի հիմնադիրի իր կարգավիճա-

նահատումն ալ, ուղղուած՝ Լ. Ճաղարեանի որպէս գլխաւոր խմբագիր արձանագրած յաջողութեան:

Ժողովրդավարութիւն կոչուածին ու ամբողջ խումբի մը արհամարհանքին հետ այս պարագան ալ իր յատուկ դերը ունի խնդրոյ առարկայ որոշումնագրին առթած հակազդեցութեան մէջ: «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը անկախութեան հռչակումին նախորդած խանդավառ յոյսերուն կրողը ըլլալէ միջոց մը ետք ընդհանուր առմամբ վերածուած էր գունատող առօրեայի մը սովորական հայելին: Նոյնիսկ երբ կարելի էր գտնել հոն ուշագրաւ անկիւններ, թերթը չէր յաջողած պահել առաջին օրերու քաշողականութիւնը: Ու ան շեշտակի փոփոխութիւն կրեց, գոյն ու մանաւանդ դիմագիծ ստացաւ կրկին երբ Ռ. Քոչարեանի իշխանութեան առաջին օրերուն իսկ գլխաւոր խմբագիր կարգուեցաւ Լ. Ճաղարեան: Օրաթերթին յաջորդական թիւերը կրեցին անոր գրիչին ու մօտեցումներուն դրոշմը, յաջողելով մարմնաւորել այժմէականը, հաւաստին, հետաքրքրականը, մնալով հանդերձ պետական մամուլ:

Այս յատկանիշներն ալ դամբլեղ նետուելու վտանգին ենթակայ են այսօր Խ. Յարութիւնեանի ստորագրած որոշումով որուն կ'ընկերանայ «Ազգ. ժողովի աշխատանքները խեղաթիւրուած ներկայացնել»ու պատճառաբանութիւնը. մանաւանդ որ Լ. Ճաղարեանի որպէս յաջորդ ներկայացուած խմբագրին կարողութիւններուն ամբողջովին թերահաւատ է թերթին խմբագրակազմը:

Պարզուած կացութեան մէջ յոյսի գըրեթէ միակ կռուանն է այդ կազմին ընդդիմութիւնը երբ ան ըսած է բացայայտօրէն թէ վճռած է չհրաժարիլ իր գլխաւոր խմբագիրէն եւ մինչեւ իսկ ի հարկին որպէս անկախ թերթ հրատարակել «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը:

Այս վճռակամութիւնը կը թելադրէ հաւատալ բարեդէպ կարգադրութեան որմէ պիտի շահի թէ՛ ժողովրդավարութիւնը, թէ՛ Հայաստանի մամուլի աշխարհը եւ թէ Խ. Յարութիւնեանի գլխաւորած Ազգային Ժողովը:

Ա. Թ.

կը. նաեւ ըսուած է որ Ազգային Ժողովը վաղահաս կերպով սկսած ըլլալով ընտրարշաւի, կը փորձէ ծածուկ պահել ինչ որ ժողովուրդին յայտնի է եւ կը ստիպէ որ թերթը չխօսի անբաղձալի բաներու մասին: Ինչպէս ըսած է փոխ - խմբագիր Զաւէն Պոյաճեան, իրենք գոհ են իրենց պատրաստած թերթէն եւ թէ Խ. Յարութիւնեանի որոշումը «ստալինեան ժամանակների մտածողութեան դրսեւորում է»:

Խմբագրական կազմը յայտնած է որ կը շարունակէ թերթ հրատարակել նոյն խմբագրին գլխաւորութեամբ որուն հետ կը փափաքին աշխատիլ: Մինչ այդ, քանի որ պետական է թերթը եւ կարեւոր կը նկատուի իշխանութեան այլ օղակներու կողմէ, կը փորձեն տեսնել թէ անոնցմէ ո՛վ կ'ուզէ թերթը իր գործընկերը տեսնել. իսկ եթէ արձագանգ չգտնեն, կը շարունակեն գործել որպէս անկախ թերթ, ինչպէս շեշտած է Լիզա Ճաղարեան:

Նոյն օրը Ազգային Ժողովէն Տիգրան Բալայեան եւ Վահագն Մկրտչեան խմբագրութիւն գացած են, խմբագրին պաշտօնազրկումը ծանուցելու եւ նոր նշանակուած Աշոտ Աղաբաբեանը ներկայացնելու: Խմբագրական կազմը զարմանք յայտնած է այս վերջինին ներկայի պայմաններուն մէջ աշխատախումբ ղեկավարելու կարողութեան:

Թերթին աշխատակազմը Հոկտեմբեր 15-ին մամուլի ասուլիսով մը հանրութեան ներկայացուցած է կատարուած կամայականութիւնը եւ պայքարի իր վճռակամութիւնը: Այդ միջոցին խիստ քննադատականներ ալ հնչած են Խորհրդարանին հասցէին որ «պատրաստ է երկիրը տասնամեակներով յետ տանել»: Եղածը նկատուած է նախապատրաստութիւն՝ յառաջիկայ ընտրութիւնները ազատ եւ արդար չկատարելու: Այդ առումով՝ կամակատար մը համարուած է նոր խմբագիր նշանակուած Աշոտ Աղաբաբեանը որուն տասնօրեայ առաջին պաշտօնավարութիւնը պաշտօնազրկուած Լ. Ճաղարեանէն առաջ, ցոյց տուած է «ստեղծագործ մարդկանց հետ աշխատելու անոր անկարողութիւնը»: Խմբագիրները իրենց մտահոգութիւնը ուղղած են Նախագահ Ռ. Քոչարեանի եւ կրկնած թէ պատրաստ են պայքարելու, հաւատացած ըլլալով որ իրենց պայքարը ի զուր չէ:

(*) Թերթը 1990 Սեպտեմբերին հիմնադրուած է Հայաստանի Գերագոյն խորհուրդին կողմէ: Ներկայիս հիմնադիրի հանգամանքը բաժնուած է Ազգային ժողովին եւ խմբագրական կազմին միջեւ:

***

ՃԱՄԲՈՒ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Գորիսի շրջանը տարուան ընթացքին 3200 քիլոմեթր ճամբայ նորոգուած է. նախատեսուած է 2000 քիլոմեթրի եւս նորոգութիւն: Նորոգուածներէն են քաղաքին գլխաւոր կամուրջը, ելեկտրացանցերու աշխատողներուն շէնքերը, Շինուհայրի ենթակայանը, եւայլն:

***

ԽՈՒԼ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ԴՊՐՈՑԸ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԱԾ

Երեւանի խուլ երախաներու գիշերօթիկ վարժարանը ուր 130 աշակերտ կ'ուսանին, Ազգային Ժողովի նախագահին ֆոնտէն յատկացուած 17.5 միլիոն դրամով նորոգուած է. փոխուած է տանիքը, կատարուած են ներկի եւ յարդարանքի աշխատանքներ: Հոկտեմբեր 15-ին ալ Ազգային Ժողովի Նախագահ Խ. Յարութիւնեան այցելած է վարժարանը, ընկերակցութեամբ Գիտութեան ու Կրթութեան փոխնախարար Այտա Թոփուզեանի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԼԻՍԷՆԵՐՈՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ՓՈՂՈՑ ԻՋԱՒ

500.000 ՑՈՒՑԱՐԱՐՆԵՐ ԵՒ ՀԱԶԱՐ ԹԱԼԱՆՈՂՆԵՐ

Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 15-ին լիսէներու աշակերտութեան ցոյցը յաջողած էր 500 հազար աշակերտ համախմբել ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Շուրջ 28.000 էին Փարիզ եւ 2.000-էն 20.000 երկրին զանազան քաղաքներուն մէջ՝ Լիոն, Կրընոպլ, Մարսէյլ, Պորտօ, Թուլուզ, Նանթ, Պըրէսթ, Սթրազպուրկ, Լիլ, Ռուէն, Մոնփըլիէ եւլն. եւլն.:

Հարցը հոն է որ Փարիզի ցոյցին ընկղմնաւորութեան իսկ շուրջ 1.000 թալանողներ եկած էին Նասիոնի հրապարակը, ուրկէ կը մեկնէր ցոյցը, եւ կոտրած թափած ամէն ինչ, ցուցափեղկեր, օթոպիւսի կայաններ, վաճառատուներ, կառքեր, կողոպտելով նաեւ ինչ որ կը գտնէին: 150 թալանող ձերբակալուած են, բայց տեղացիները շատ դժգոհ են որ ապահովութեան ուժերը հարկ եղածը չեն ըրած, ուշ միջամտած են եւ հրապարակն ու մերձակայ փողոցները պատերազմական դաշտի վերածուած են: Հինգ վիրաւորներ ալ կան, աշակերտ մը դաշունահարուած է: Վեց ժամերու երկայնքին խուճապի եւ սարսափի մթնոլորտ մը տիրած է Նասիոնէն Սեւր - Պապիլոն ուր ի վերջոյ հարկ եղած է ցոյցը ցրուել, բայց ամբողջ ճամբու ընթացքին թալանը շարունակուած է, հանրակառքեր կրակի տրուած, մեծ վնասներ կրած են նաեւ Կառ տը լ'Էսթ, Կառ տիւ Նոռ, Սէն-Լազար կայարանի խանութները:

Տողանցքի ընթացքին լսուած են նաեւ բազմաթիւ եւ բազմատեսակ լոզունգներ որոնք յաճախ բառախաղերու վրայ հիմնուած էին, ինչպէս՝ «Allègre, serre tes fesses, on arrive à toute vitesse» կամ «Jospin, t'as raté ton PACS, ne nous fais pas rater le bac», եւլն., եւլն.:

Լիսէներու աշակերտութեան ուզածը այն է որ դասարանները նուազ խճողուած ըլլան, հինցած շէնքերը նորոգուին, ուսումնական ծրագրերը թեթեւնան, դասատուներու թիւը աւելնայ: Բողոքներ որոնք իրենց արդարացումն ունին, եթէ նոյնիսկ բոլոր լիսէներուն չեն վերաբերիր: Նոր ցոյց մը նախատեսուած է Հոկտեմբեր 20-ին:

ԱԼԻԵՒԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԽՆԴՐՈՅ ԱՌԱՐԿԱՅ

Ընտրական յանձնախումբը յայտարարած է Հոկտեմբեր 15-ին որ Ալիեւ ընտրուած է ձայներու 76,11%-ով: Իր գըլխաւոր մրցակիցը՝ Մամեդով (Ազգային Անկախութեան Կուսակցութիւն) ստացած է ձայներու 11,6%-ը եւ յայտարարած թէ չընդունիր Ալիեւի ընտրութիւնը, բազմաթիւ անկանոնութիւններու պատճառով: Լիպերասիոնի թղթակիցը Վերոնիք Սուլէ կը գրէ թէ Ալիեւ տարօրինակ ըմբռնում մը ունի ժողովրդավարութեան, դեռ նոր կը սկսէր քուէ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԵՐԵՒԱՆԷՆ

Իմ օրերուս, տասնըեօթը տարի առաջ, դպրոց աւարտել եւ Հայաստան երթալ մեր երազին մէջ անգամ չկար: Չէ՞ որ լրիւ երազային Հայաստանի մը մէջ կ'ապրէինք: Իրական Հայաստանը (որ ճամբորդներու Հայաստանը չէր) սկսանք ճանչնալ վերջին տասնամեակին:

Յուլիսին Երեւան էր դպրոցը աւարտող աշակերտներով, որոնք գիս ընտրած էին ուղեկցելու իրենց ամենամեայ շրջապըտոյտին: 1996-ին ալ այս առաքելութեամբ ճամբորդած էի:

Կարեւոր են նման այցեր՝ նոյնութեան եզրեր ծանօթացնելու, որոնց վրայ յետոյ իրենք կրնան, եթէ ուզեն (որովհետեւ այլեւս կը յանձնուին կեանքի հովերուն), տարբերութեան եզր սահմանել: «Հայրենիք» յղացքի մայթերուն վրայ դառնալը ինքնին դէշ չէ, եթէ չփորձուիս կեղծ նոյնացումի յանձնուիլ ու լալ բաներու մասին որոնք հեռու են հարազատօրէն զգալէ:

Տեսայ, ինչպէս 96-ին, 17-ամեայ տղոց ու աղջիկներու խրախնդումը՝ Արարատը տեսնելու համար: Լեռը տեսան ու չտեսան, որովհետեւ պահուըտուք խաղաց իրենց հետ, բայց երբեմն շնորհքը ըրաւ երեւալու:

Տեսայ չատերուն ինքնաբուխ ծնրադըրումը ու հողը համբուրելը՝ օդակայանին մէջ, տեսայ իրենց յուզումը Խոր Վիրապի, Էջմիածնի մէջ:

Տեսայ իրենց աննկարագրելի յուզումն ու ողբը Ծիծեռնակաբերդի մէջ ու մինչեւ իսկ ազդակները՝ Եղեռնի Թանգարանին մէջ: Ոչ մեռել կար, ոչ դերեզման, ոչ ալ մէկը լսած էր՝ «Գացէ՜, լացէ՜»: Ինչպէ՞ս կրնայ ըլլալ, որ աւելի քան ութսուն տարի ետք լացած ըլլային «հին պատմութեան» կտորի մը համար, զոր չէին ապրած, չէին տեսած:

Տեսան, շօշափեցին, շնչեցին, պղացին: Յուզուեցան ու խնդացին, լացին ու վայելեցին:

17 տարեկան աշակերտներ երկար տարիներ «Հայաստան» եւ «հայութիւն» բառերու չուրջ հիւսուած գաղափարներու եւ գիտելիքներու մնայուն ռմբակոծումի մը ենթարկուած էին: Տեսան լաւ ու դէշ կողմերը, հինն ու նորը, չքեղութիւնն ու աղքատութիւնը, ներկայի դժուարութիւնները եւ վաղուան յոյսը: Տեսան լուսաւոր քաղաքը, չատրուաններուն չուրջ պտոյտ ընող մեծեր ու պզտիկներ, առօրեայ կառուցող մարդոց ամբողջ բազմութիւնը: Տեսան իրենց ապրած երկրին պէս սովորական երկիր մը, բնակուած՝ սովորական ժողովուրդով...

Տեսայ ուրիշ յուզումներ ու հիացումներ, նաեւ՝ ուրիչ նուիրական բաներու հանդէպ իրենց անտարբերութիւնը կամ անգիտացումը տեսայ, ու այս բոլորը այսօրուան արեւմտահայ Հայն է, այսպէս կոչուած երրորդ թէ չորրորդ սերունդը:

Ի վերջոյ, տարբեր ենք, չէ՞: Տարբեր, բայց եւ հարազատ:

Ինչպէ՞ս կարելի է նման բան:

Չէ՞ որ հայ ենք: Ամէն ինչ կարելի է...

ԵՐԳԸ, ՈՐ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

Երբ որ աւելի քան տասը տարի առաջ Ռուբէն Հախվերդեանի առաջին ձայնապնակը լսեցի՝ «C'est la vie», Ֆրանսա հրատարակուած, յանկարծ անդրադարձայ որ մինչ այդ աշխարհը չէի լսած... հայերէնով: Անդադար լսեր էի ազգայնաբական երգ, երգչախմբային, աշուղական, էստրադային, ազգային - յեղափոխական, եւայլն, բայց այդ չէր «աշխարհը»: Աշխարհը ցոլացնող երգը այն էր, ուր պիտի լսէի այն խնդիրները, որոնք գիս կը հետաքրքրէին ու կը հետաքրքրեն որպէս այսօրուան մարդ, որպէս ա'յս օրուան Հայ:

Ես գտայ տակաւ Ռուբէնի այդ ու յաջորդական բոլոր ձայնապնակներուն ու սեղմապնակներուն (compact disc) մէջ: Աւելի կամ պակաս որակով, բայց միշտ արթնցնելով անծանօթ չերտ մը մտածումի կամ յուզքի: Այդ չէ՞ երաժշտութեան դերը:

Տարբեր ձեւով, տարբեր երանգով, նըման նոյնացում զգացի երբ քանի մը տարի ետք ծանօթացայ Արթուր Մեսչեանի երգերուն: Աւելի բողոքող, աւելի մխատիկ, տարբեր՝ Ռուբէնի աշխարհիկ նկարագիրէն, բայց նոյնքան հետաքրքրական քաշողութեամբ:

Մինչեւ 1980-ական թուականները, Ռուբէնն ու Արթուրը անծանօթ էին մեզի, արգիլուած՝ Հայաստանի մէջ (պէտքէ լսէք, որ հասկնաք ինչո՞ւ), երգուած՝ Սփիւռքի մէջ, առանց անունը յիշուելու: Վերջին տարիներուն, Ռուբէնը բազմաթիւ անգամներ ելոյթներ ունեցած է սփիւռքահայ տարբեր գաղութներու մէջ, իսկ Արթուրը 1989 - 1996 ապրած է Ամերիկա (յետոյ Երեւան վերադարձած է, իսկ ո՞ւր է հիմա, չեմ գիտեր): Հիմա իրենց երգերը բազմաթիւ ձայնագրութիւններով (օրինաւոր եւ ապօրինի) կը գտնուին ամէն տեղ: Այնպէս որ զանոնք գտնելն ու լսելը դժուար բան չէ բնաւ:

Ես յիշեցի երկու երգիչներու անուն, որոնց գործը, կը կարծեմ, այսօրուան համար չէ միայն, այլ կոչուած է վաղը դառնալու ժողովրդական երգի ու ստեղծագործութեան մէկ մասը: Կա՞ն ուրիչներ: Որքանո՞վ այսօր հայկական երաժշտութեան հրապարակին տիրացած ազմուկը կրնայ երգ ու մանաւանդ՝ երգարւեստ կոչուիլ: Յատկապէս երբ Հայաստանի մէջ Հախվերդեանի ու Մեսչեանի յաջորդները (եթէ կան) նկատելի չեն, իսկ Սփիւռքի մէջ՝ ընդհանրապէս այդ տեսակի երաժշտութիւն չկայ:

Բայց չի՞ կրնար ըլլալ:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

ՏԱԿԱՒԻՆ ՇԱՏ ՃԱՄԲԱՅ ՈՒՆԻՆՔ ԿՏՐԵԼԻՔ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԷԼԵԱՆ

Լեզուական հարցերը եթէ ոչ զրպղումս, բայց առնուազն հետաքրքրութեանս առարկան եղած են, միշտ, երբեմն նոյնիսկ մտահոգութիւնս դառնալու աստիճան: Պարզ խօսակցութեան մը ընթացքին, կամ նամակի մը մէջ, ընթերցումի մը ժամանակ, յանկարծ խորթ բան մը կուգայ կը կառչի ձեր աչքերուն կամ ականջին, անհանգիստ ընելու չափ, ճիշդ այնպէս, ինչպէս ճամբան քալելու ատեն աւազի հատիկներ կը լեցուին ձեր կօշիկին մէջ, արգելք ըլլալով հանգիստ յառաջանալու:

Երբեմն կը խորհինք թէ մեր աշխարհաբարը տակաւին լուրջ կերպով վերատեսութեան ու մշակումի պէտք ունի, իսկ երբեմն ալ զուգահեռներ կը գծենք մենք մեզի՝ լուծման ձեւերը որոնելով մասամբ, Արեւելահայ եւ Արեւմտահայ գործածութիւններուն միջեւ: Քանի մը օր առաջ ձեռքս անցաւ «Հայոց Լեզուն եւ գրականութիւնը դպրոցում» հանդէսի թիւերէն մին, ուր Կորքիի «Մանկութիւն» վէպէն հատուած մը կար. պարբերութիւն մը, որուն մէջ հերոսներէն մէկը կ'ըսէր դէմինին. - «Բաւական է, ի՛նչ էք կոկորներդ պատռում...»:

Ահա ճիշդ հոս էր որ, Ալպանացիին պէս, երբ իր երկրին մէջ «լոպիօ» ուտելէն զզուած Պոլիս կը գաղթէր բերնի համով կերակուր մը ուտելու համար, այս անգամ ալ հոն դէմը կ'ելլէր ան, դարձեալ ճաշարանը, անունը «Ֆասուլիա»յի վերածած...:

Թէ՛ այս «ալերժի»ն ի՛նչպէս յայտնուեցաւ ինծի համար, անոր ալ հետաքրքրական պատմութիւնը պատմեմ քանի մը բառով. - Պէյրութէն բարեկամ մը եկած էր եւ վերադառնալու ժամանակ երկու զոյգ մուճակ առած իր մօրը եւ քրոջը համար: Դրացիները հաւներ եւ իրենք ալ ուզեր են: Հիմա ընկերս նամակին մէջ կը գրէր այդ մասին. «Հաճէիր գնածս մուճակներէն երկու զոյգ եւս ղրկէիր 37 թիւ ըլլալու պայմանաւ...»:

Մեզի համար խորթ եկաւ այդ բացատրութիւնը. - «Գնածս մուճակները...»: Հապա ի՞նչ պէտք էր ըսէր սակայն...: Մուճակները իրեն համար չէր գնած որ «մուճակներս» ըսէ: Բայց գնողն ալ ինքն էր: Ուրեմն...:

Այս դէպքէն վրայէն աւելի քան քանի տարի անցած է եւ տակաւին միտքս կը չարչրկեն ընկերոջս «գնածը մուճակները»: Կորքիի «Մանկութիւն» վէպէն առնուած պարբերութիւնն ալ մէկդի դրած էի՝ օր մը այդ մասին խօսելու համար, երբ կարծէք դէպքերը տարօրինակ զուգադիպումով մը իրարու յաջորդեցին եւ այս անգամ ձեռքս անցաւ սքանչելի մեթոտ մը, Ամերիկա նոր գաղթող Հայերուն Անգլերէն սորվեցնելու համար պատրաստուած: Իսկապէս ակադեմական դրութեամբ, արդիական ըմբռնումով, մանկավարժական չատ գործնական մեթոտ մը, ուր մանրամասն բացատրութիւններ կը տրուին մասունք բաներու վերաբերեալ...: Եւ ահա, դարձեալ Ալպանացիին «լոպիօ»ն: Հեղինակը երբ կը խօսի բայերուն եւ ածականներու մասին, անգլերէններու դիմաց կը գործածէ սա հայերէն տողերը. - «Երէկ գնած գիրքդ», - «Իմ հասած տունս», - «Ծնած քաղաքդ», ինչպէս նաեւ նման բացատրութիւններ:

Ատենօք, Մխիթարեան հայրերէն վերջ, ունեցանք կարգ մը գրագէտներ, որոնք հրապարակագրական յօդուածներով յըստակացուցին կարգ մը պարագաներ: Անոնց յետնորդները հետեւեցան իրենց նախասիրած հեղինակներուն: Ժամանակի ընթացքին յառաջ եկան այնպիսի «դպրոց»ներ, որոնք զուրկ էին տրամաբանական բացատրութիւններէ, ինչպէս այսօր Պէյրութցի մեր բարեկամին «գնածը մուճակներէն» մինչեւ Հայոց Լեզուի հանդէսին մէջ յիչուած «կոկորդները պատռել» եւ ահա հիմա ալ Ամերիկայի մէջ մեթոտ մը՝ այդ բոլորը նուիրագործող, բայց նորէն ալ տակաւին չկայ մէկը, որ ճիշդը ըսէ մեզի համոզիչ կերպով, հակառակ անոր որ բաւական ճամբայ կտրած ենք Աշխարհաբարի առաջին օրերէն սկսեալ, երբ մարդիկ չատ լուրջ կերպով կը գրէին «հետերնիս» - «գրպաններնումէ» _ «ինքնիրեննին» կամ նոյնիսկ «ինքլինքներնունմէ...»:

«Ակօս», Հոկտեմբեր 2

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՈՂԱՒԱՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ») .—

Հոկտեմբեր 5-ին, Մարսէյլի Միջազգային Տօնավաճառը փակեց իր դռները տասը օրուան եռուզեռէ մը՝ առեւտրական, տնտեսական, տօնական, ժողովրդական եւ այլազան արտայայտութիւններէ յետոյ:

Չորս հարիւր հազար այցելու շրջեցան հարիւրութսունըչորս հազար քառ. մեթր տարածութեան մը վրայ: Հայկական տաղաւարը, Հոլ 6, իր հարիւր քառասուն քառ. մեթր ծաւալով այս տարի եւս եղաւ ուշադրութեան առարկայ, գրաւիչ եւ ինքնատիպ բեւեռ մը:

Հայաստանէն կարգ մը ձեռնարկութիւններ ցուցադրեցին իրենց արտադրութեան նմոյշներ եւ մանաւանդ յարաբերութիւններու, փոխանակումներու չղթայ մը խարսխեցին տեղական գործի մարդոց հետ, շնորհիւ նորաստեղծ Ֆրանքեւհայկական Առեւտուրի Սենեակին որ նախապէս լայն հետազօտական, պատրաստական աշխատանք կատարած էր, առիթը լաւագոյնս արդիւնաւորելու նպատակով: Կը մնայ այժմ չարունակել, զարգացնել:

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը 1991 Սեպտեմբերէն ի վեր, ամէն տարի աշնանամուտին այս միջազգային ժամադրութեան կը բարձրացնէ Հայկական Եռագոյնը այլ ազգային դրօշներու կողքին, կը հոգայ տաղաւարի նիւթական բոլոր ծախքերը, եւ քիչ չեն, կը ստանձնէ մատակարարումը եւ մանաւանդ իր հաչւոյն կ'առնէ կազմակերպչական ամբողջ աշխատանքը: Տասը օրերու երկայնքին վարչութեան անդամներու մասնակցութենէն անդին, փոխն ի փոխ Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Յանձնախումբի անդամուհիները կ'ապահովեն, տաղաւարին վրայ, հերթական ներկայութիւն մը:

Հոկտեմբեր 2-ը եղաւ Հայաստանի պաշտօնական օրը: Հայկական պատուիրակութիւնը գլխաւորեց Արտաքին Առեւտուրի եւ Ճարտարարուեստի փոխ - նախարար՝ Արմէն Պետրոսեան, յատկապէս ժամանած Երեւանէն:

Ժամը 11-ին, մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին պատուիրակութեան անդամները պատասխանեցին թղթակիցներու հարցումներուն՝ Հայաստանի տնտեսական վիճակը, արտադրութեան կարողականութիւնը, օտար ներդրումները, սեփականաշնորհումները, դրամատուները, յարաբերութիւնները հարեւան երկիրներու հետ, Լ. Ղարաբաղի օրինավիճակը եւայլն...:

Ժամը 12-ին, Տօնավաճառի մայր մուտքին հաւաքուած քանի մը հարիւր հոգի, Հայեր եւ ոչ Հայեր, թափօր կազմած հետեւեցան պաշտօնական անձնաւորութիւններուն, որոնք ուղղուեցան դէպի հայկական տաղաւար եւ կատարեցին պաշտօնական այցելութիւն մը ընդհանուր ծափահարութիւններու եւ ոգեւորութեան մը մէջ:

Ժամը 12·30-ին, Տօնավաճառի պատուոյ չէնքին մէջ, «Փալէ Տէ Կ'Առ», զարդարուած հայկական եռագոյններով, Տօնավաճառի ընկերութեան ընդհանուր տնօրէն - նախագահ՝ Միչէլ Քէօթէօ բարեկամական չատ ջերմ խօսքերով ողջունեց հայկական պատուիրակութիւնը: Իրեն պատասխանեցին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան նախագահ՝ Կարօ Յովսէփեան եւ փոխ - նախարարը՝ Արմէն Պետրոսեան: Եղան նուէրներու փոխանակումներ: Նախարարը ստացաւ Մարսէյլի Միջազգային Տօնավաճառի պատուոյ մետալը: Միչէլ Տաուի, Եւրոպայի Խորհրդարանի երեսփոխան, Պուչ - Տիւ - Ռոն նահանգի ընդհանուր խորհուրդի միջազգային կապերու տնօրէն, յայտնեց իր իշխանութիւններուն համակրութիւնը հանդէպ Հայաստանի, յիշեցնելով որ 1994-էն ի վեր հաստատուած են համագործակցութեան կապեր Հայաստանի հետ: Երեսփոխանը չեշտեց որ Պուչ - Տիւ - Ռոն նահանգի Ընդհանուր Խորհուրդը պիտի չարունակէ ընդունել Հայաստանը Մարսէյլի Միջազգային Տօնավաճառին: Այս պաշտօնական արարողութեան ներկայ եղան Մարսէյլի քաղաքապետին ներկայացուցիչը՝ Տիկին Մարի - Լուիզ Լոթա, քաղաքապետին Ա. կցորդ՝ երեսփոխան Ռընօ Միւզըլիէ, երեսփոխաններ՝ Սիլվի Անտրիէօ, Կի Թէսիէ, Ժան Ռօաթա եւ բազմաթիւ անդամներ քաղաքապետական, խորհուրդի եւ Պուչ - Տիւ - Ռոն նահանգի Ընդհանուր Խորհուրդի: Ապա, յաջորդեց ընդունելութիւն:

- Ժամը 13-ին, տեղի ունեցաւ պաշտօնական ճաշ: Տրամադրելի հարիւր երեսուն տեղերն ալ նախապէս ապահովուած էին: Ճաշի ընթացքին խօսք առաւ Մարսէյլի քաղաքապետ՝ Ժան - Գլօտ Կօտէնի ներկայացուցիչը՝ Մարի - Լուիզ Լոթա, եւ աւարտին հասաւ Պուչ - Տիւ - Ռոն նահանգի Ընդհանուր Խորհուրդի նոր նախագահը՝ Ժան - Նոէլ Կէռինի: Այս վերջինը ջերմ ելոյթէ մը յետոյ փոխ - նախարար Արմէն Պետրոսեանին յանձնեց Պուչ - Տիւ - Ռոն նահանգի Ընդհ. Խորհուրդի պատուոյ մեծ մետալը: Նախարարը իր կարգին նուիրեց խաչքար մը:

Ժամը 15·30-ին, նախաձեռնութեամբ Ֆրանքեւհայկական Առեւտուրի Սենեակին տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն - զրոյց մը որուն նիւթը «Osez l'Arménie» ներկայացուց Կարօ Յովսէփեան: Դասախօսութիւնը վարեց Ֆրանքեւհայկական Առեւտուրի Սենեակի Ընդհանուր քարտուղարը՝ Ալպէն Պօղոսեան: Մասնակցեցան՝ փոխ - նախարար՝ Արմէն Պետրոսեան, Ժան - Իվ Կիէօ՝ Ֆրանսայի Արտաքին Առեւտուրի Շրջանային տնօրէնութեան անդամ, Ռոժէ Քապանիս՝ Քրէտի Ակրիքոլ դրամատան ներկայացուցիչ, մեթր Լեւոն Զօլաքեան՝ նոտար, Արման Սարեան՝ Ֆրանսայի Արտաքին Գործերու նախարարութեան մօտ տնտեսական խորհրդատու, Լոռէթ Սէֆէրեան՝ Ֆրանքեւհայկական Առեւտուրի Սենեակի նախագահ: Շուրջ հարիւր հոգի հետեւեցան դասախօսութեան:

Ժամը 18·30-ին, տաղաւարին վրայ տեղի ունեցաւ հայկական երաժշտութիւն եւ պար, եւ ժողովուրդը մինչեւ երեկոյեան ուշ ժամերուն չարունակեց մնալ:

***

Հայկական ներկայութիւնը Մարսէյլի Միջազգային Տօնավաճառին միշտ կը գրաւէ մամուլին ուշադրութիւնը որ բաւական լայն սիւնակներ, նկարներով, կը տրամադրէ: «Լա Փրովանս» կը խորագրէ՝ «Հայաստանը, հին ծանօթ մը Մարսէյլի Միջազգային Տօնավաճառին», իսկ «Լա Մարսէյէզ»ը «Հայաստանը, ամբարլըհդուած կապերը»: Այս երկու օրաթերթերը նաեւ իրենց յատուկ թիւերուն մէջ, նուիրուած տօնավաճառին, մէկական էջ յատկացուցին Հայկական տաղաւարին: Այս տարի հեռատեսիլը եւս, «Էֆ Էռ 3», երեկոյեան իր հաղորդումներուն մէջ ներկայացուց հայկական տաղաւարը լայն անդրադարձով մը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Սուրիահայ նամականի

ԹՈԹՈՎԵՆՑԻ «ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՎՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ»Ն ԱՐԱԲԵՐԷՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

ՀԱԼԷՊ («Յառաջ»). — Հայ գրականութեան ծանկալին նմոյշներէն մին եւս, տարաբախտ արձակագիր Վահան Թոթովենցի (1894 - 1938) «Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհի վրայ» երկը այսուհետեւ մատչելի կրնայ ըլլալ արաբ ընթերցողին ալ, հատորին թարգմանուած կրկնօրինակը լոյս տեսած ըլլալով վերջերս, Լաթաքիոյ (Սուրիա) «Տար էլ - Հիուար» հրատարակչատունէն։

Թարգմանական այս աշխատանքին ձեռնամուխ եղած ու զայն առաւելագոյն բծախնդրութեամբ հրատարակութեան պատրաստած է սուրիահայ երիտասարդ թարգմանիչ Հրաչ Սահակեան, զայն ձօնելով Թոթովենցի մահուան 60-ամեակին։ Սահակեան, որ շրջանաւարտ է Հալէպի Քարէն Եփփէ Ազգային Ճեմարանէն (1984), աւելի քան տասնամեակ մը առաջ՝ արաբերէնի թարգմանելով լոյսին բերած էր արդէն Անդրանիկ Ծառուկեանի այնքան սրտախօսիկ «Մանկութիւն Չունեցող Մարդիկ»ը, ամէն բանէ առաջ ցոյց տալով արաբերէն լեզուի «ովկիան»ին մէջ խորասուզուելու անսովոր շնորհ մը, բայց նաեւ կատարելով էական յաջող ու անվրէպ ընտրութիւն մը։

Ինչպէս ծանօթ է շատերուն, «Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհի վրայ»ն յուշագրական հէնքով ինքնակենսագրական բնոյթի գործ մըն է, Խարբերդի բնակիչներուն երբեմնի կեանքը պատկերացնող գեղարուեստական բարձրորակ ստեղծագործութիւն մը, առաջին անգամ լոյս տեսած 1933-ին, Երեւան։ Ռուսերէնէ զատ, յետագային, բրիտանաբնակ վաստակաւոր թարգմանիչ Միշա Գիւլեանի կողմէ անգլերէնի ալ վերածուելով հրատարակուած էր Լոնտոնի մէջ, 1971-ին։ Արաբերէն ներկայ թարգմանութիւնը, որ կը տարածուի 240 էջերու վրայ, մամուլին յանձնուած է Հալէպի Հ.Ե.Մ.-ի (Համազգայինի Ենթակայ միաւոր) «Քարոզչական յանձնախումբ»ին նիւթական յատկացումով, որպէս շարքին հինգերորդը՝ «Հայ գրականութեան գոհարներ» արաբերէն մատենաշարին, Աւետիք Իսահակեանի (1994), Վահագն Դաւթեանի (1994), Պարոյր Սեւակի (1995) եւ Նահապետ Քուչակի (1998) հատընտիրներուն քովն ի վեր։

Գիրքին սկիզբը, իր «ներածական»ին մէջ, Հրաչ Սահակեան գիտել կուտայ թէ թարգմանչական աշխատանքը կամուրջ մըն է տարբեր մշակոյթներու միջեւ՝ որ մէկ կողմէ մերձեցումի կ'առաջնորդէ ազգերը ու միւս կողմէ ալ կ'ամրապնդէ անոնց յարաբերութիւնները։ Թռուցիկ ակնարկ մը նետելով Թոթովենցի կեանքին վրայ՝ Խարբերդէն Երեւան, ու յիշելով որ գրագէտը զոհ գնաց 1937 / 1938-ի ստալինեան «մաքրագործումներ»ուն, ան կը գրէ թէ սոյն երկը «Հեղինակին մանկութեան եւ պատանութեան շրջանի կեանքի ուղեծիրն է, ուր դէպքերը իրարու կը յաջորդեն գեղջկական սիրուն ծննդավայրի մը մէջ (Մեզրէ), պատմական քաղաք մը՝ Արեւելքէն Հռոմ երկարող ճանապարհին վրայ։ Ճանապարհ մը, որ վկան է կեանքի շարունակականութեան՝ անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր»։ Հուսկ ուրուագծելէ ետք գիրքին կարգ մը հերոսներուն դիմաստուերները, թարգմանիչը կ'եզրափակէ. - «Սոյն աշխատանքին ձեռնամուխ եղայ՝ առաւելապէս ոգեկոչելու համար կորսուած հող մը, որուն բնակիչները նախանցեալ դարերուն կը պատկանին. մարդիկ՝ որոնք ապրեցան սպասումովը աւելի լաւ օրերու, զորս երբեք չգտան»։

Նկատի առած գիրքին տեղագրական մթնոլորտը, թարգմանիչը յարմար գտած է նախաբան գլուխով մը ընթերցողը ընտելացնել հատորին «աշխարհագրական եւ պատմական ենթահող»ին հետ ալ, հետաքրքրական ու այժմէական տուեալներ հայթայթելով Խարբերդ եւ Մեզրէ զոյգ քաղաքներուն մասին։ Շեշտած է անոնց հայկական դիմագիծը ու բացատրած՝ թէ ինչպէս 1915-ի Եղեռնը սրբեց - տարաւ ամէն ինչ ու գրեթէ ոչինչ թողուց շրջանի «ոսկեղէն դաշտ»ի շէն ու բարգաւաճ կեանքէն։ Դեռ աւելին, իբրեւ օժանդակ — ուղեցոյց արաբ ընթերցողին, թարգմանիչը գրքի էջերը համալրած է բազմաթիւ էջատակի ծանօթագրութիւններով, համառօտ բացատրութիւններ տալով վէպին մէջ յիշատակուած յատուկ անուններու, հայկական բնակավայրերու եւ այլոց մասին։

Այս նորատիպ հրատարակութեան առթիւ, շատ կարճ արձագանգ մը կուտար Դամասկոսի «Թըշրին» պաշտօնաթերթը (Օգոստոս 26), մինչ Պէյրութի «Ալ — Քիֆահ Ալ — Արապի» օրաթերթը Հոկտեմբեր 3-ի իր թիւով կը հրապարակէր գրաքննադատ Նէճմէտտին Սամմանի մէկ գրախօսականը, զայն կցելով հատորին կողքի լուսապատճէնին։ «Պապերու անիւնը՝ որդւոց գրիչին մէջ» խորագրով, յօդուածագիրը կ'անդրադառնար «Հին հռոմէական ճանապարհ»ը գեղարուեստական ստեղծագործութեամբ մը վերակառուցելու Թոթովենցի փորձին ու յատկապէս տպաւորիչ կը գտնէ արեւելեան այն եզակի մթնոլորտը, զոր այնքան գունագեղ պատկերներով վերագծած է հեղինակը։

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի Գ. ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Համազգային» Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութեան Գ. Պատգամաւորական ժողովը տեղի ունեցաւ 1998 Սեպտեմբեր 23 - 27, Լիբանանի մէջ, մասնակցութեամբ Արեւելեան եւ Արեւմտեան Միացեալ - Նահանգներու, Գանատայի, Աւստրալիոյ, Ֆրանսայի, Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Սուրիոյ, Լիբանանի, ինչպէս նաեւ Հայաստանի «Համազգային»ի կազմակերպչական միաւորներու լիազօր պատգամաւորներուն եւ ներկայացուցիչներուն, հաստատութիւններու տնօրէններուն, այլեւ ուղեկից կազմակերպութիւններու եւ Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի ներկայացուցիչներուն։

Չորեքշաբթի երեկոյեան ժողովի բացումը կատարեց շրջանաւարտ Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետ ընկ. Յակոբ Նափուճեան, որ բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն եւ նշեց գլխաւոր խնդիրներն ու մտահոգութիւնները, որոնք ժողովի քննարկման առարկայ պիտի ըլլային յաջորդ օրերու ընթացքին. ապա խօսք առաւ Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի ներկայացուցիչ ընկ. Մկրտիչ Մկրտիչեան, որ յաջողութիւն մաղթեց ժողովին։

Իր օրակարգին անցնելէ առաջ, ժողովը լսեց Հ.Հ. մշակոյթի, երիտասարդական հարցերու եւ մարմնամարզի նախարար Ռոլանտ Շառոյեանի նամակը, որ վեր կ'առնէր «Համազգային»ի կարեւոր դերակատարութիւնը եւ կը յայտնէր նախարարութեան կողմէ գործակցութեան պատրաստակամութիւնը։ Պր. նախարարին իր պատասխան նամակը յղեց ժողովը։ Յատենի ժողովի կարդացուեցան նաեւ Հայ Օգնութեան Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան եւ Հայ Մշակութային «Արարատ» Կազմակերպութեան նամակները։

Ապա ժողովը սկսաւ իր աշխատանքները, ու առաջին հերթին ունկնդրեց Կեդրոնական Վարչութեան քառամեայ մանրամասն տեղեկագիրը եւ հաշուեկշիռը, հանգամանօրէն քննարկման ենթարկեց կատարուած աշխատանքները եւ հանեց համապատասխան եզրակացութիւնները՝ մատնանշելով այն մարզերը, որոնք բարելաւման կը կարօտին եւ իր գնահատանքը արտայայտելով բոլոր այն աշխատանքներուն համար, ուր զգալի նուաճումներ արձանագրուած են, յատկապէս տպարանի զարգացման, ուսանողական համախմբումներու կազմակերպման եւ Մարսէյլի Ճեմարանի ուսումնական յաջողութիւններուն եւ շինարարական նախաձեռնութիւններուն առնչութեամբ։

Պատգամաւորական ժողովը մշակեց «Համազգային»ի մշակութային ռազմավարութիւնը, որ պիտի ներշնչուի ազգային գաղափարախօսութենէն, ու հիմնուի հայ ազգի իրաւունքի ու հայ ինքնութեան զոյգ սկզբունքներուն վրայ, ինչպէս նաեւ բարեփոխման ենթարկեց եւ այժմէացուց Բ. Պատգամաւորական ժողովի ձեւաւորած մշակութային քաղաքականութիւնը՝ իր գործնական քայլերու ուղեցոյցին մէջ։

Ժողովի հիմնական խնդիրներէն էին շրջաններու կազմակերպական հզօրացման եւ երիտասարդութեան ներգրաւման հրամայականները, որոնց առնչութեամբ տրուեցան կարգ մը կարեւոր որոշումներ, նկատի առնելով նաեւ նոր տուեալը՝ «Համազգային»ի ներկայութիւնը Հայաստանի մէջ, աշխուժութիւնը կրթական - մշակութային կեանքին եւ Հայրենիք — Սփիւռք մշակութային կապերու սերտացումը։

«Համազգային»ի Կեդրոնական Վարչութեան գալիք քառամեակի առաջնահերթութիւններէն մէկը պիտի հանդիսանայ նաեւ իր կրթական հաստատութիւնները՝ Պէյրութի եւ Մարսէյլի Ճեմարանները եւ Հայագիտական Հիմնարկը ուսումնական ու տնտեսական աւելի ամուր հիմերու վրայ դնելը։

Ինչ կը վերաբերի տպարանին, ան պիտի շարունակէ իր կազմակերպական արդիացումը, դառնալու համար հասութաբեր ձեռնարկութիւն, որուն միջոցաւ ալ զարկ պիտի տրուի հրատարակչական եւ գրատարածման աշխատանքներուն։

Վերջապէս ժողովը որոշեց սատարել «Բագին» գրական ամսագրի խմբագրական եւ կազմակերպչական զարգացման, գրական նոր սերունդը համախմբելով խմբագրատան շուրջ եւ ամրապնդելով բաժանորդագրութեան աշխատանքը։

Կիրակի երեկոյեան, բոլոր հարցերու քննութեան աւարտին, ժողովը ընտրեց Կեդրոնական Վարչութիւն, բաղկացած հետեւեալ անդամներէն, որոնք իրենց կարգին կատարեցին պաշտօններու բաշխումը հետեւեալ ձեւով.

Ընկ. Յակոբ Նափուճեան - ատենապետ - Պէյրութ
Ընկ. Նազարէթ Գարադաշեան - փոխ - ատենապետ - Պէյրութ, Պոսթըն
Ընկհ. Մանուշակ Պոյաճեան - ատենադպրուհի - Պէյրութ
Ընկ. Յովհաննէս Թաւլաքեան - գանձապահ - Պէյրութ
Ընկ. Վրէժ - Արմէն Արթինեան - խորհրդական - Գանատա
Ընկհ. Սելլա Թնճուկեան - խորհրդական - Լոնտոն
Ընկ. տոքթ. Հրաչ Հաճէթեան - խորհրդական - Պէյրութ
Ընկ. բժ. Կարպիս Հարպոյեան - խորհրդական - Պէյրութ
Ընկ. Ռուբէն Յովսէփեան - խորհրդական - Երեւան
Ընկ. Աստուր Պօղոսեան - խորհրդական - Հալէպ
Ընկ. Հրաչ Սիմոնեան - խորհրդական - Լոս - Անճելըս։

ԴԻՒԱՆ «ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի
Գ. ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀՈՎԻՒԻՆ ՁԱՅՆԸ

Հ. ՌԱՓԱՅԷԼ ՎՐԴ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Լոս - Անճելըս, 1998

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԱՌՋԵՒ ԿԱՄ ԲԵՐԱՅԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Ձ.
ՄԷԿԻ ՏԵՂ ԵՐԿՈՒ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՆԴ Այս բացուածքի խնդրին վերջ տանք Մաննիկս, եւ լրջօրէն խորհինք։ Ա՜խ, հաւատա՛ որ շատ անփորձ եմ...։ Ո՞ւր, ա՛խ,, ո՞ւր։ Հա՛, զատ՛յ Օննիկին կ'ըսեմ, աղէկ զատ՛յ»։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ (Յօնքերը խոժոռած). — Ո՞վ է Օննիկը, խելքդ թռցուցի՞ր Հրանդ, երթաս բարեկամներո՞ւդ իմացնես...։

ՀՐԱՆԴ. — Բայց ո՛չ, անիկա հօմանուհի մը ունի, սենեակ մը վարձած է անոր, խանեան զպրոցին կողմերն է, բայց տունը չեմ գիտեր, շաբաթը երկու — երեք գիշեր ծնողքին քովէն կը բացակայի, հոն կ'երթայ...։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Եւ Պ. Օննիկը պիտի տեսնայ մեզի միասին՝ իր հօմանուհիին ննջասենեակին առջեւ...։

ՀՐԱՆԴ. — Չէ՛, չէնք շնորհք պատուաւոր բանսիրն է, սենեակ սենեակ վարձու կուտայ, տեսնամ Օննիկը, հասցէն իմանամ կը բաւէ, իր միջնորդութեանը պէտք չունիմ սենեակ բռնելու համար, եւ անշուշտ ինքն ալ չպիտի գիտնայ թէ ես ցերեկ ատեն այդ տունը կուգամ։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Ամէն պարագայի մէջ ծայրայեղ զգուշութիւն Հրա՛նդ հիմակուընէ սարսուռ կուգայ կոր վրաս, մահու կենաց խնդիր է, խորհէ որ ի՞նչ կ'ըլլայ վիճակս, պատերը անգամ աչք ունին, գիտցած ըլլաս։

Սպասուհին ներս մտաւ, սուրճի գաւաթները առնելու պատրուակով, եւ չկրնալով զսպել զայրալից ակնարկ մը՝ զոր անփոյթ մը չտեսնալ ձեւացուց Հրանդ, սիկարէթին տուփը հանելով գրպանէն եւ իբր թէ ընդհատուած խօսքը շարունակելով.

ՀՐԱՆԴ. — ... Ամէն պարագայի մէջ Տիկին դուք ալ ձեր ձեռքէն եկածը ընելու էք, ալիր եւ մանաւանդ հանդերձեղէն զրկելու համար Հայաստանի սովեալներուն։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ (Նոյնչափ անտարբեր). — Արդէն ամուսինս նախաձեռնարկ եղած է, եւ կարծեմ 500 տուփ կաթ եւ 200 ձեռք զգեստեղէն հաւաքած են արդէն։

ՀՐԱՆԴ. — Ամերիկեան Նպաստամատոյցի՞ն ձեռքով պիտի ղրկէք տիկին։

Սպասուհին ակամայ մեկնեցաւ սենեակէն, ակռաներուն մէջէն մռնչելով.

— Անշնորհք, ո՛վ կը խաբէ կոր։ Սա հիմակուան պզտիկ Նայէ, դուռը բացի՞ նէ ձայն, բացուեցաւ։

ՀՐԱՆԴ. — Աղէկ յարմարցուցի՞...։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Կը կարծե՞ս որ կլլեց։

ՀՐԱՆԴ. — Թող կառկառ ընէ..., մէյ մըն ալ կը տեսնայ մեզի...։ Է՛, Մաննա՛ս, ես երթա՛մ, ա՛խ ոտքերս առաջ չեն երթար կոր, անգա՛մ մը, դոնէ անգամ մը (երկու թեւերուն մէջ առնել կը փորձէ)։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ (Թեւերուն մէջէն խուսափել ջանալով). — Հրա՛նդ ինքզինքիդ եկուր...։

Տիկինը կը յաջողի խուսափիլ, եւ ոտքին մատներուն վրայ կոխելով հայելիին առջեւ կը փախի, մինչ Հրանդ իր որսը կորսնցուցած վագրի մը պէս աչքերը բոցավառ՝ կանգ կ'առնէ, յուսահատօրէն թեւերը ձգելով, համոզուած թէ մեծ անխոհեմութիւն է հալածելու փորձ մը ընելը...։ Մաննիկ ցուցամատը շարժելով եւ գրգռիչ ծիծաղ մը դէմքին վրայ։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Համբերէ՛ պէպէքս...,

Հրանդ գրգռուած, գլուխը ցնցեց, ու ժով մը բացաւ դուռը եւ նշմարեց որ սպասուհին սանդուխին գլուխը կեցած է։ Ցետոյ կրկին գոցեց դուռը, եւ չէշտակի նայելով Մաննիկին, կատաղութեան ժպիտ մը դէմքին վրայ, հառաչեց.

ՀՐԱՆԴ. — Շատ պիտի զղջաս...։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ (Միշտ ծիծաղելով). — Ո՛չ լինի նո՛ւ լինի պէպէ՛քս...։

Հրանդ վարանեցաւ մեկնելու, երակներուն մէջ արիւնը կը փրփրէր, Տիկինին բրքիջները կ'ըմբոստացնէին իր ջիղերը։ Ցետոյ, համակերպեցաւ, դուռը բացաւ եւ ջանալով պաղարիւնութիւնը պահել, բարձրաձայն ըսաւ.

ՀՐԱՆԴ. — Յարգանքներս Թովմաս էֆէնտիին։ Աստու Աստուած, ձիւն ձմեռը չեկած, Հայաստանի մեր՛ն ու բոլոր մեր եղբայրները աղէկ մը կը պատսպարենք։ Ի՞նչ ընենք Տիկին, մեր պարտականութի՛ւնն է, աղէտ մըն է եկաւ, ծայրայատիկ նաեւ չըլլար։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ (դէպի դուռը յառաջանալով). — Անշուշտ, որո՞ւն կոկորդէն վար կ'երթայ կոր պատառը, երբ գիտենք որ անդին պուտ մը կաթի կարօտ կը քաշեն ա՛խ Հայաստանի մեր մանուկները։

(Շար. 31)

(Շար. Ա. էջէն)

ներու հաշուումը, Երկուշաբթի օր իսկ (Հոկտ. 12), կը յայտարարէր իր փառաւոր յաղթանակը: Կ'ըսէր թէ ըստ իր տեղեկութիւններուն ստացած է ձայներու 75%-ը (Ա. շրջանին ընտրուելու համար անհրաժեշտ է երկու երրորդի մեծամասնութիւն մը) ուրեմն ընտրուած է:

Յայտնի չէ թէ խարդախութիւնները ի՞նչ չափով կրնան ազդել արդիւնքին վրայ, բայց Մամեդով արդէն իսկ Բ. շրջան մը կը պահանջէ: Կը թուի որ Ալիեւ չէ յաջողած այս անգամ ձեռք ձգել այն արդիւնքը զոր կ'ուզէր միջազգային բեմին վրայ, ժողովրդավար օրինականութիւն մը ցուցաբերելով եւ բարոյալքելով ընդդիմութիւնը: Արդ, այս վերջինը առիթ մը գտած է ամրապնդուելու եւ «Կովկասի Փինիկը» նոյնքան ճարպիկ չէ եղած որքան անցեալին: Արեւմտեան մասնագէտ մը կ'ըսէ. «Ալիեւ իր քաղաքական շահերուն համեմատ պայմանագիր կը բաշխէ»: Ու լրագրողուհին կը շարունակէ յիշելով որ Ամերիկացիք առիւծի բաժինը ստացան: Ալիեւ ալ անոնց կը վստահի իր հարցերը լուծելու համար, ի մասնաւորի՝ Ղարաբաղի: Բայց, ներքին ճակատի վրայ հաշուեկշիռը փայլուն չէ, միջին աշխատավարձքը ամսական 200 Ֆր. է, ելեկտրական հոսանքը անկանոն է եւ շատեր անհամբեր են տեսնելու իշխանութեան խոստացած «նոր Քուէյթը»...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐՔԱԿԱՆ «Ճումհուրիյէթ» թերթի Ուաշինկթընի թղթակիցը հաղորդած է որ Ամերիկայի Արտաքին փոխ-նախարար Սթրոպ Թալպոթ բաւական խիստ քննադատութիւններ ըրած է Թուրքիոյ հասցէին: Նախկին նախագահ Թուրկութ Էօզալի ի յիշատակ Ուաշինթընի հիմնարկին կողմէ կազմակերպուած հաւաքոյթի մը ընթացքին Թալպոթ նախ գովաբանած է Թուրկութ Էօզալի յառաջապահ գաղափարները, յետոյ սկսած է քննադատել Ռէֆահ կուսակցութիւնը փակելու, Իսթանպուլի քաղաքապետը պատժելու նման որոշումներ: «Ժողովրդավարութեան ու մարդկային իրաւունքներու հարցերուն մէջ Թուրքիա բախումներ ունի Ամերիկայի ու միւս բարեկամ երկիրներուն հետ», ըսած է Թալպոթ: Այս հարցերը պատճառ դարձած են որ ԱՄՆ երբեմն ամբաստանուի Թուրքիոյ գործերուն միջամտելու յանցանքով, բայց մարդկային իրաւունքներու փիլիսոփայութիւնը Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան ամէնէն հիմնական կողմերէն մէկն է: Անոնք արդէն միայն Ամերիկայի կամ Արեւմտեան երկիրներու սկզբունքները չեն, այլ տիեզերական են: Ամերիկա սրտանց կը քաջալերէ Թուրքիոյ պայքարը ահաբեկչութեան դէմ, բայց չի բաժներ Հարաւ-արեւելեան հարցերը զինուորական միջոցներով լուծելու ձեւը, ըսած է Թալպոթ: Ան իր ուղերձին մէկ մասին մէջ յայտնած է նաեւ որ ժամանակը եկած է որ Թուրքիա ու Հայաստան իրենց միջեւ կայուն յարաբերութիւններ հաստատեն:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահ ընտրուեցաւ զօրավար Էմիլ Լահուտ 118 երեսփոխաններուն 118 ձայներով, ինչ որ անակնկալ մը չէ, Լահուտ Սուրիոյ նախագահին թեկնածուն էր: Քրիստոնեայ մարոնի, 62 տարեկան, Լահուտ հլու հնազանդ մը չի նկատուիր Ասատի, բայց գործակցած է սուրիական բանակին հետ, ինչ որ բաւական մեղմած է Լիբանանի քրիստոնեայ սպաները: Գնահատուած է սակայն որպէս պարկեշտ եւ ժողովուրդը նպաստաւոր կարծիք ունի իրեն հանդէպ:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ պիտի հրաժարի «արեան իրաւունք»էն որ ի զօրու էր 1913-էն ի վեր եւ յօժարի կրկնակ քաղաքացիութեան օտար ծնողքէ Գերմանիա ծնած երախաներուն: Այս է Շրէօտէրի եւ Կանաչներու կուսակցութեան համաձայնութիւնը, գոյացած բանակցութիւններէն յետոյ համախմբման կառավարութեան մը կազմութեան շուրջ:

ԲՐԵԺՆԵՒԻ թոռը՝ Անդրէյ համայնավար նոր կուսակցութիւն մը հիմնած է՝ «Ռուս ընկերային եւ քաղաքական համայնավար Շարժում», որովհետեւ գոյութիւն ունեցողը «ծախուած է Ելցինեան իշխանութեան»: 37 տարեկան, Ա. Բրեժնեւ կարօտով կը յիշէ խորհրդային շրջանը: Կը կարծուի թէ խամաճիկ մըն է, բայց դեռ յայտնի չէ թէ ո՞վ կայ իր ետին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ 70-ԱՄԵԱԿ

Առաջին անգամ ըլլալով ելոյթ կ'ունենայ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի

մասնակցութեամբ՝
Պալտասար Օհանեան-ի

դաշնակի ընկերակցութեամբ՝
Վալերի Պօղոսեան - Շալեան-ի

հովանաւորութեամբ՝
Կրընոպլի քաղաքապետ
Պ. ՏԻՍԹՈ-յի

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 24
ժամը ճիշդ 20.30-ին

Կրընոպլի Թատրոնին մէջ
4, rue Hector Berlioz

Շուտով ապահովել տոմսերը Թատրոնէն՝
04. 76. 44. 03. 44

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Էլէն Բիւզանդ» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Անանիկ Անանեանի մահուան առթիւ.

Տէր եւ Տիկին Ռիչար Անանեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պերնար Անանեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շարլ Կատայեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հանրի Ղազերեան 600 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տէմիրճեան 250 Ֆր., Պ. Փասքալ Մուրատեան 1.000 Ֆր., Պ. Ժան-Ֆրանսուա Ղազերեան 300 Ֆր., Տիկին Տանիէլ Տանու 250 Ֆր., Տիկին Լիւսի Կատայեան 300 Ֆր.:

Մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալին պարագաներուն:

COMITE DU 24 AVRIL

REGROUPEMENT DES ORGANISATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

Communiqué de Presse

L'Assemblée Générale Ordinaire du Comité du 24 Avril s'est réunie le 3 octobre 1998, au Yan's Club, pour approuver le rapport moral et les comptes financiers de l'exercice écoulé et pour élire les membres du Conseil d'Administration.

Les administrateurs élus ont désigné en leur sein un Bureau composé de cinq membres :

Président	: Alexis Govciyan
Secrétaire	: Georges Sarian
Trésorier	: Jirayr Khatchikian
Conseillers	: Manuel Deirmendjian
	Dikran Shirvanian

Dans les semaines qui viennent le Comité continuera à se préoccuper de la reconnaissance du génocide perpétré par les Turcs, travaillera sur une révision des statuts et préparera le programme d'activités d'ici le 24 avril 1999. L'organisation d'un grand colloque à l'UNESCO, le 10 avril prochain, fait partie des objectifs que le Comité s'est d'ores et déjà fixés.

CONDOLEANCES

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France et toutes ses sections présentent leurs plus sincères condoléances à Mme Gananian et ses enfants à l'occasion du décès de *Kégham Gananian*.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

«ՄԿՆԻԿ» Ընկերակցութիւն

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.

Պ. ԺԻԼՊԷՌ ՏԱԼԿԱԼԵԱՆ

Լեզուաբանութեան Տոքթոր,
Կրթական Գիտութեան՝ ԻՆԷՍՔՕ-ի նախկին մասնագէտ,
Գիտաշխատող եւ լեզուի ուսուցիչ պատրաստող՝ կրթական նախարարութեան մօտ

«Ի՞ՆՉՊԻՍԻ ԵՐԿԼԵԶՈՒՈՒԹԻՒՆ
ՈՐՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ
ԻՆՉՈ՞Ւ
Ի՞ՆՉՊԷՍ»

Հոկտեմբեր 20, Երեքշաբթի, ժամը 20.30-ին
«Մկնիկ» Աշխատանոց
75, rue Alexandre Dumas — 75020 Paris — M° Alexandre Dumas

2.

Տիկին ԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ
«ՀԱՅԵՐԷՆԸ՝ ԼԵԶՈՒ ԿԱՄ ՊԱՏՐՈՒԱԿ»
(Հայերէն)
Հոկտեմբեր 27, Երեքշաբթի, ժամը 20.30-ին

3.

Տիկին ԻՎՈՆ ՊԷՐԺ / Mme YVONNE BERGE
«LA PEDAGOGIE DU MOUVEMENT DES LA PETITE ENFANCE»
(Ֆրանսերէն)
Նոյեմբեր 10, Երեքշաբթի, ժամը 20.30ի-ն:

les Coupons d'Alsace

21, av. d'Helvétie
25203 MONTBÉLIARD
Tél. 03 81 94 38 10

Z.I. Les Arbletiers
25400 AUDINCOURT
Tél. 03 81 35 51 93

65, avenue Jean Jaures
90000 BELFORT
Tél. 03 84 21 62 66

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն օծման եւ անուանակոչութեան Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ 67-րդ տարեդարձի:

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ
Հարաւային Ֆրանսայի Շրջ. Խորհուրդը

Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Վարչական ժողովը

կը հրաւիրեն հաւատացեալ ժողովուրդը մասնակցելու Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ օծման եւ անուանակոչութեան 67րդ տարեդարձի հանդիսութեան որ տեղի կ'ունենայ՝

Կիրակի, Հոկտեմբեր 25-ին

Պատարագ կը մատուցանէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝
ԽԱԶԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ-ի

Պատարագի ընթացքին արեւշատութեան մաղթանք կ'ըլլայ Մայր Եկեղեցւոյ ի կեանս եղող հետեւեալ բարերարներուն. -- Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, Սարգիս Պետոյեանի, Մատլէն Ճէլալեանի, Գէորգ Պագըրճեանի, Փիէր Ղազարեանի, Դաւիթ Պանտիկեանի, Ռոժէ Զըրբաշեանի, Ս. և Գ. Գործունեանի, Զօրիկեան եղբարց, Կարպիս Ճնկըտըրեանի, Էտի Սարգսեանի, Աթոյեան եղբարց եւ քոյրերու, Սուրէն Ֆէսճեանի, Ս. Ա. Բարութեանի, Շարլ Կուրտիկեանի, Ժագ Սամուէլեանի, Մկրտիչեան Եղբարց, Աղաւնի Ասլանեանի, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Խազինէեանի, Գուրգէն Ստեփանեանի, Յակոբ եւ Սոնա Պաժանի, Էտմոն եւ Մարկրիթ Ղազարեանի:

Պատարագի վերջաւորութեան հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ Մայր Եկեղեցւոյ

Հիմնադիր եւ Գլխաւոր Բարերար՝

Երջանկայիշատակ Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի եւ Ասպետ Վահան Խորասանեանի

Մատաղներու՝

Մեսրոպ Քհնյ. Աւետեան, Գիւտ Քհնյ. Միքայէլեան, Գէորգ Քհնյ. Նիզամեան, Գալուստ Քհնյ. Տէր-Մովսէսեան, Շահէ Քհնյ. Աբէլեան, Շաւարշ Քհնյ. Թերզեան, Խոսրով Քհնյ. Աստուրեան, Եղիշէ Քհնյ. Մխիթարեան, Բաբգէն Քհնյ. Ասլանեան, Ներսէս Քհնյ. Կատարինեան, Հայկազուն Քհնյ. Պանտիկեան, Յակոբ Քհնյ. Մխճրեան, Սահակ Քհնյ. Շամլեան, Պսակ Քհնյ. Հայրապետեան, Կարապետ Քհնյ. Երեւանեան, Հմայեակ Քհնյ. Համբարձումեան:

Սարկաւագներու եւ սպասաւորներու՝

Վարդան Սարգսեան, Յակոբ Մալաքեան, Գաբրիէլ Լուսարարեան, Յուսիկ Կարակէօզեան, Ժիրայր Գասպարեան, Շահնուր Ճէյհան, Բարսեղ Մաշոյեան:

Կտակարարներու՝

Օննիկ Հայկազեան, Ատրինէ Սիմիթեան, Միքայէլ եւ Մարգրիտ Փափազեան, Սիլվարդ Աթէշեան եւ Եսայի Պոյաճեան:

Բարերարներու՝

Արծրունի Զըրբաշեան, Արշամ Պապայեան, Զարմայր Ալեքսանեան, Լոռան եւ Մատլէն Էօքսիւզեան, Յարութիւն Քէչեան, Առաքել Առաքելեան, Գէորգ Բալամուտեան, Հայկանոյշ Տէր-Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Միսաք Աբրիկեան, Սիրանոյշ Էլմասեան, Ժիրայր Մ. Ն. Հացագործեան, Գ. եւ Սիրանոյշ Ահարոնեան, Աստուր և Օլկա Մեսեեան, Մկրտիչ Աթոյեան, Մուշեղ Յակոբեան, Յակոբ Փափազեան, Միքայէլ Եավէր, Աստուր Հոլոբիկեան, Վարդանոյշ Թադէոսեան, Եղիշէ Փափազեան, Մարտիրոս Մինասեան, Վարդանոյշ Թուղլաճեան, Ռուբէն Տէր-Խաչատուրեան, Սահակ-Վարսէն Մանուկեան, Նուարդ Հացագործեան, Գէորգ Գալայճեան, Միհրան Հացագործեան, Յովհաննէս եւ Նուարդ Վարժապետեան, Ստեփան Ժ. Զ. Վարդերեսեան, Ճիպրայիլ եւ Ազատուհի Պահատուրեան, Արմենուհի Ալթունեան, Տրդատ եւ Մարի Տէր-Պօղոսեան, Պօղոս Տօնիկեան, Վարդան եւ Լուսնթագ Պանտիկեան, Գեղամ Սայապալեան, Ս. Ս. Դանիէլեան, Մուշեղ Ճիէրեճեան, Նուրիհան Ֆրէնկեան, Վարուժան Պօզանեան, Սիրուն եւ Ներիկ Միզիքեան:

Յաւարտ պատարագի «Արծրունի Զըրբաշեան» հանդիսասրահին մէջ, Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբը տարեդարձի ճաշ մը կը կազմակերպէ, որուն ներկայութեամբ կը հրաւիրուի մեր բարեպաշտ ժողովուրդը:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 20
MARDI
20 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման ; Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.490 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.490

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱԶՐՊԷՅՃԱՆ ԱՆՓՈՓՈԽ ԿԸ ՊԱՀԷ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ ԿԵՑՈՒԱԾՔԸ

Ազրպէյճանի Խորհրդարանին փոխ - նախագահը Եաշար Ալիեւ Ս. Պետերբուրգի մէջ յայտնած է լրասփիւռներու թէ Նոյեմբեր 3-ին Սթրազպուրկի մէջ ուր Եւրոպայի Խորհուրդին խորհրդարանական ժողովին օրակարգին վրայ պիտի դրուի Ղարաբաղի հարցը, իրենց պիտի չփոխեն իրենց փուլ առ փուլ լուծումի կեցուածքը: Ան կրկնած է թէ կը սպասեն որ նախ Ղարաբաղի շուրջի «գրաւեալ» վեց շրջաններէն հայկական ուժերը քաշուին, յետոյ, նաեւ Լաչինէն ու Շուշիէն: Այնուհետեւ պիտի որոշուի Ղարաբաղի օրինավիճակը եւ երաշխաւորուի բնակիչներուն ապահովութիւնը:

Նոյն անձնաւորութիւնը ըսած է թէ նախագահ Հ. Ալիեւ գոհունակութիւն յայտնած է Ղարաբաղի պատուիրակութեան Սթրազպուրկէն ուղղուած հրաւէրին: Կ'ըսէ թէեւ թէ համապարփակ լուծումի Հայաստանի նախընտրութիւնը որով կ'առաջարկուի նախ ճշդել Ղարաբաղի օրինավիճակը, անորոշ ժամանակով պիտի երկարէ բանակցութիւնները:

Այս հաստատումը կերպով մը անուղղակի պատասխանն է Հայաստանի վարչապետ Ա. Դարբինեանի Հոկտեմբեր 15-ի յայտարարութեան թէ Ղարաբաղի հարցին մէջ լուծումի յանգելու լուրջ հաւանականութիւն կայ եթէ Ազրբէյճան նախապայմաններ չներկայացնէ բանակցութիւններուն համար: Ան Հոկտեմբեր 15-ին Խորհրդարանին մէջ ըսած էր թէ Ղարաբաղի ու Ազրբէյճանի միջեւ կապերը չեն կրնար ուղղահայեաց ըլլալ, այլ միայն հորիզոնական. նաեւ խոստացած էր որ Հայաստան Ղարաբաղի մասին ինքնագլուխ ոչ մէկ փաստաթուղթ կը ստորագրէ, առանց Ղարաբաղի հաւանութեան:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 17 / 19)

ՎԱՀԷ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

Հոկտեմբեր 16-ի հրամանագրով նախագահ Ռ. Քոչարեան մամուլի քարտուղար նշանակած է Վահէ Գաբրիէլեանը: Ան ծնած է 1965-ին Երեւան: Աւարտած է անգլիական թեքումով դպրոց, ապա արձանագրուած համալսարանի ռոմանագերմանական փաքիւլթէն: Զինուորական պարտականութենէն ետք ուսումը աւարտած է ԱՄՆ-ու Տէյվիտսըն գոլէճին մէջ: 1992-ին Երեւան աւարտաճառը ներկայացուցած է անգլերէնի ու հայերէնի լեզուաբանական առընչութիւններուն մասին: Դասախօսած է ռոմանագերմանական փաքիւլթէին մէջ որպէս տոքթոր: 1995-ին նաեւ դիւանագիտական կրթութիւն ըստացած է Վիէննայի դիւանագիտական ակադեմիան: Ա. քարտուղարն է ԻՆԻԷՍ-ՔՕ-ի հայաստանեան գրասենեակին: Ունի թարգմանութիւններու հատորներ: Զաւակն է գրականագէտ Վազգէն Գաբրիէլեանի:

⁂

ԼՂՀ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՒԱՐՏԱՃԱՌԸ

ԼՂՀ Գրողներու Միութեան նախագահ Վարդան Յակոբեան Երեւանի համալսա-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻՆՈՇԷ, Չիլիի նախկին մենատէրը ձերբակալուեցաւ Լոնտոնի մէջ, ուր կը գտնուէր վիրաբուժական գործողութեան մը համար: Ուրբաթ, Հոկտ. 16-ին, Սպանիոյ երկու դատաւորներու դիմումին վրայ է որ բրիտանական ոստիկանութիւնը ձեռնարկեց ձերբակալութեան, տեղւոյն վրայ, այսինքն հիւանդանոցին այն սենեակին մէջ ուր կը խնամուի: Սպանիա պիտի ուզէ որ Փինոշէ իրեն յանձնուի, բայց ձեւակերպութիւնները կրնան շատ երկար տեւել: Սպանիա կ'ամբաստանէ Փինոշէն ծագումով սպանացի 79 Չիլիցիներու առեւանգումներու եւ սպանութիւններու համար, Չիլի եւ Արժանթին, 1973-էն 1983-ի միջեւ եւ մասնաւորաբար 1976-ին: Չիլի անմիջապէս բողոքեց, առարկելով որ Փինոշէ դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն կը վայելէ (ցկեանս ծերակուտական է) եւ Հոկտ. 18-ին ալ 7000 Չիլիցիներ բողոքի ցոյց մը ըրին Սանթիակոյի բրիտանական դեսպանատան առջեւ: Փինոշէ 82 տարեկան է:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԷՆ 100 քմ. հեռու է որ Հոկտ. 16-էն ի վեր Արաֆաթ եւ Նեթանյահու կը փորձեն համաձայնութեան գալ եւ Գլինթըն քանիցս երթուդարձեր ըրած է համոզելու համար կողմերը, բայց՝ ապարդիւն: Այդ իսկ պատճառաւ վեհաժողովը երկարաձգուած է: Նիւ Եորք Թայմզ անդրադառնալով լարուած մթնոլորտին, կ'արձագանգէր ամերիկացի պատասխանատուի մը արտայայտու-

(Շար.ը Դ. էջ)

բանի գրականութեան բաժնին մէջ Հոկ. 16-ին պաշտպանած է տոքթորայի աւարտաճառը որուն նիւթն է «Հայ նորագոյն բանաստեղծութեան զարգացման ուղիները 1950 - 1980-ական թ. թ.»: Վ. Յակոբեան 50 տարեկան է. ծնած է Հադրութի շրջանը, ուսանած Բաքուի մէջ. աշխատած է «Խորհրդային Ղարաբաղ» թերթին խմբագրութեան մէջ ապա նախագահ ընտրուած Գրողներու Միութեան: Հիմնած է Գրիգոր Նարեկացի համալսարանը որուն տնօրէնն է:

⁂

ՀՐԴԵՀ ՄԱՐԶԱՀԱՄԵՐԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԼԻՐԻՆ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 16-ին Երեւանի մարզահամերգային համալիրին չորրորդ յարկը հրդեհ ծագած է, բարեբախտաբար առանց լուրջ հետեւանքի: Ծրագրուած համերգը կարելի եղած է կատարել որոշ յապաղումով մը:

⁂

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԸՆԴՈՒՆԱԾ ԿՐԱՍՆՈԴԱՐԻ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Հոկտեմբեր 16-ին Ռ. Շառոյեան ընդունած է Կրասնոդարի շուրջ մէկ միլիոնոց համայնքին ներկայացուցիչները որոնք գլխաւորաբար խնդրած են մշակոյթի կալուածին մէջ մասնագիտական օգնութիւն ցոյց տալ իրենց: Նախարարը խոստացած է առաջարկները քննել եւ կարելի եղածին չափ արագ լուծում տալ հարցերուն:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀԱՐՑԵՐԸ ԿԸ ԼՈՒԾՈՒԻ՞Ն ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՈՒՄՈՎ

Իսրայէլի եւ Պաղեստինի միջեւ բանակցութիւններու տեղքայլը եւ միջնորդ ԱՄՆ-ու չէզոքութիւնը ամէն օր աւելի կը չէզոքեն պաղեստինեան պետութեան մը հեռանկարը: Ատիկա բազմաթիւ Պաղեստինցիներու կարծիքով Արաֆաթի ունեցած վերջին խաղաթուղթերէն է, բայց ոմնք մեծ բան չեն յուսար: Ընդհանուր համոզումը այն է որ պետութեան մը հռչակումը կարեւոր նորութիւն պիտի չբերէ երբ Իսրայէլեան կողմը անցնելու համար Պաղեստինցիները միշտ յատուկ արտօնագրի պէտք պիտի ունենան եւ այսօրուան ստուգումի կէտերը պիտի վերածուին սահմանային կէտերու: Անոնք գիտեն նաեւ թէ իրենք ճնշումի միջոցներ չունին Իսրայէլի դէմ ու ոչինչ կրցած են ընել, օրինակ, երբ խաղաղութեան փոխարէն գրաւեալ հողամասերու վերադարձին մասին համաձայնագիր ստորագրելով վար դրած են զէնքերը, բայց Իսրայէլ քաշուած է խնդրոյ առարկայ շրջանին միայն մէկ շատ փոքր մասէն: Այս իրավիճակին մէջ, նոյնիսկ քիչ մը ծիծաղելի նկատողներ կան պետութեան մը հռչակումը որ խորհրդանշականէն զատ արժէք չի կրնար ունենալ:

Պաղեստինցի ղեկավարները սուոյ հանդերձ յանգած են այն եզրակացութեան որ օգտակար պիտի ըլլայ առանց սպասելու որոշուած 1999 Մայիս 4 թուականին, առաջ առնել պետութեան հռչակումը, քանի որ Նեթանյահու բացայայտօրէն կ'անգիտանայ իր նախորդներուն յանձնառութիւնները:

Արաֆաթի մօտիկ գործակից եւ միջազգային համագործակցութեան նախարար Ն. Շաաթ ըսած է որ պետութեան հռչակումը պատերազմի յայտարարութիւն չէ, այլ պարզապէս հաստատումը իրենց իրաւունքներուն: Բնական է սակայն որ Իսրայէլի կառավարութիւնը համակարծիք չըլլայ նման տեսակէտի: Վարչապետը արդէն ազդարարութիւն մը ուղղած է, սպառնալով վերջ տալ բանակցութիւններու եւ կցել Այսրյորդանանի մէկ մասը եթէ միակողմանի որոշումով Պաղեստին պետութիւն հռչակէ: Իսկ սպայակոյտը արդէն լծուած է պատերազմական պատրաստութիւններու:

ԱՄՆ-ու Արտաքին նախարար Մ. Օլպրայթ ամէն ջանք ի գործ կը դնէր այդ փշոտ թղթածրարը չբանալու Արաֆաթ - Նեթանյահու հանդիպումէն առաջ. այնպէս կը թուի որ Արաֆաթ ալ զգուշաւորութիւնը ձեռքէ չի ձգեր երբ կ'ըսէ թէ ժողովուրդը փրմէ կ'ակնկալէ պատասխանատուութեան ստանձնում, եւ թէ պաղեստինեան պետութիւնը պէտք է կայանայ:

1993-ին Օսլոյի եւ Փերէզի ստորագրած համաձայնութեամբ պաղեստինեան պետութեան հռչակումին համար ճշդուած թուականը 1999 Մայիս 4 էր: Մնացած 6 ամսուան մէջ, շատ յայտնի չէ թէ ինչպէս պիտի կարգաւորուին առկախ բոլոր հարցերը: Պաղեստին որ պէտք է իշխանութիւնը տարածէ գրաւեալ հողերու մեծ մասին վրայ, այսօր Այսրյորդանանի 29%-ը եւ Գազայի 60%-ը ունի միայն: Ի. թէ համաձայնութիւն գոյանայ ներկայի վեհաժողովին, պաղեստինեան դրօշակը կը ծածանի Այսրյորդանանի 42%-ին վրայ: Այսուհանդերձ, հռչակուելու պարագային պաղեստինեան պետութիւնը միջնադիր հողակտորներու ամբողջութիւն մը պիտի ըլլայ, անջատուած՝ Իսրայէլեան գաղթաշրջաններէն եւ ճամբաներէն: Իսկ այդ գաղթաշրջանները ամէն օր իրենց սահմանները կ'ընդարձակեն, ի վնաս պաղեստինեան բնակավայրերու:

Այս կացութեան ակնարկելով պաղեստինցի երեսփոխան մը ըսած է թէ ապագայի իրենց պետութիւնը Օսլոյի համաձայնութեամբ նախատեսուած հողատարածքին կէսն անգամ պիտի չունենայ, ինչ որ անգամ մը եւս իրաւունք պիտի տայ Համասի տղոց պնդելու թէ բանակցութիւնները խաբէութիւնէ տարբեր բան չէին:

ԼՕԶԱՆԻ ՄԷՋ

ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏԺԳՈՅՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ԺԸՆԵՒ («Յառաջ»). -

Ոստիկանութեան խիստ հսկողութեան տակ է որ Թուրքիա կրցաւ տօնել Լօզանի մէջ, նոյն անունը կրող դաշնագրին 75-ամեակը Հոկտեմբեր 16-ին եւ 17-ին: Լուրջ միջադէպեր չպատահեցան, Քիւրտերը հրաժարած ըլլալով իրենց ցոյցէն, որ արգիլուած էր, բայց, արտօնութիւն ունեցան լրատուութիւն կատարելու եւ թռուցիկներ բաժնելու:

Զուիցերիոյ պաշտօնական ներկայացուցիչները որոնք, ուզած - չուզած, մասնակցեցան տօնակատարութեանց, վերապահ մնացին եւ տեւական կերպով ոգեկոչեցին մարդոց եւ փոքրամասնութեանց իրաւունքները, ինչ որ ջղագրգռեց Թուրքերը: Նոյնը եղաւ Պերն, Թուրք եւ զուիցերացի խորհրդականներու հանդիպումի մը ընթացքին: Այս վերջիններու կարգին Ազգ. խորհրդական՝ Ռիւթ - Կապի Վերմօ որ դարնան քննութիւն մը կատարած էր Թըրքական Քիւրտիստան Եւրոպայի Խորհուրդին համար եւ տեղեկագիր մը ներկայացուցած որ խորապէս անհաճոյ եղած էր Անգարայի եւ բաւական մեղմացած Սթրազպուրկի կազմակերպութեան կողմէ:

Լօզանի Թաղապետութիւնը, տեղեկացած ըլլալով որ ներկայ է ամերիկացի պատմաբան՝ Պ. Լէուիս հրաւիրեալ դասախօսներու կարգին, ազդարարութիւն մը ըրած էր Թուրք կազմակերպիչներուն, յիշեցնելով զուիցերական պատժական Օրինագիրքին նոր տրամադրութիւնները, ըստ որոնց յանցանք են ժխտումը, ցեղասպանութեան մը կամ մարդկութեան դէմ ոճիրի մը արդարացումը:

«Այն պարագային ուր այդ դասախօսը արտայայտութիւններ ունենայ որոնք այդ օրէնքին կը վերաբերին, գալն կը յայտնենք հարցաքննիչ դատաւորին, որպէսզի հետապնդումի ձեռնարկէ» յայտարարած է Թաղապետական պատասխանատուն մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին որ տեղի ունեցած է տօնակատարութեան նախօրեակին:

ԱՐՄԱՆ ԳԱՍՊԱՐ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին, Նիմ 3 - 0 յաղթեց Վալանսի Հայ Մարզականին, որ 18-րդ դիրքի վրայ է 11 կէտով: Գլուխն է միշտ Թուռ 26 կէտով եւ վերջին կը մնայ Նիս:

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

Քանի մը օրէն, Հոկտեմբեր 29-ին կը լրանայ Թուրքիոյ Հանրապետական վարչաձեւի հիմնադրութեան 75-ամեակը: Թուրք կառավարութիւնը սոյն տարեդարձը այս տարի կը փափաքի տօնել ոչ թէ միայն իր երկրին կամ զանազան երկիրներու իր դեսպանատուներուն, այլ նաեւ Զուիցերիոյ Լօզան քաղաքի Ռիւմին պալատին մէջ, ոչ շատ հեռու Լեման լճի ափունքին մօտ Ուշի գիւղակէն ուր 1923 Յուլիս 24-ին դաշնակից տէրութիւնները Լօզանի դաշնագիրը ստորագրելով անդունդին եզերքը հասած Օսմանեան կայսրութեան ժառանգորդ Թուրքիան վերակենդանացուցին եւ Սեւրի դաշնագրով 1920 Օգոստոս 10, իրենց յանձնառու եղած երաշխիքները թաղեցին:

Զուիցերիա որ Լօզանի դաշնագրի ստորագրութեան 75-ամեակին Թուրքիոյ կողմէ նոյն պալատին մէջ հանդիսաւոր ոգեկոչումին ընդդիմացաւ, կը թուի թէ այժմ աւելի լայնախոհ գտնուելով դրական պատասխան տուած է Անգարայի կառավարութեան որ կը պատրաստուի փառաշուք կերպով այս տարեդարձը կազմակերպել:

Քաղաքական տարեդարձ մը ոգեկոչել կը նշանակէ անցեալին ետ դարձ մը ընել, յիշել այն դժնդակ պայմանները որոնց ենթարկուած էր տէրութիւնն ու ժողովուրդը եւ տարիներու ընթացքին անոնց նիւթական թէ բարոյական մարզերու մէջ արձանագրած յառաջդիմութիւններուն հաշուեկշիռը ներկայացնել: Իսկ այսպիսի տարեդարձ մը օտար հողի վրայ ալ կազմակերպելով բացառիկ պարագայի մը հանդամանքը տալ, կը նշանակէ այդ տօնակատարութենէն միջազգային բնոյթի քաղաքական ակնկալութիւններ ունենալ: Տարակոյս չկայ թէ Թուրք կառավարութիւնը իր Հանրապետութեան հռչակման տարեդարձին միջազգային հանդամանքի երեւոյթ մը տալով, կը յուսայ Եւրոպական Միութեան անդամ տէրութիւններուն հասկցնել թէ «Եւրոպական երկիր Թուրքիա դեռ որքա՞ն պիտի սպասէ եւրոպական ընտանիքին անդամակցելու համար»:

Զմոռնանք յիշելու թէ Թուրք կառավարութիւնը Օսմանեան կայսրութեան հիմնադրութեան 700-ամեակն ալ ԻՒՆԷՍՔՕ-ի հովանաւորութեամբ տօնելու ձեռնարկած էր իբր պատմական բարերաստիկ բացառիկ անկիւնադարձի մը տարեդարձ որ իբր թէ իր տարողութեամբ համաշխարհային քաղաքակրթութեան անջնջելի նպաստ բերած էր: Հանրապետական Թուրքիան երբ Օսմանեան կայսրութեան հիմնադրութեան տարեդարձը միջազգային հասարակութեան իբր արտակարգ պատմական դէպք կ'ուզէ ներկայացնել եւ նոյնիսկ կը համարձակի ԻՒՆԷՍՔՕ-ի հովանաւորութիւնն ալ փնտռել, արդեօք այս նախաձեռնութիւնով Օսմանեան կայսրութեան դարերու ընթացքին կատարած արխուր եւ կործանարար քաղաքական դերը վաւերացուցած չէ՞ր: Այլապէս ինչպէ՞ս կարելի է բացատրել դարերու ընթացքին Օսմանեան պետութեան տիրապետութեան ենթարկուելու դժբախտութիւնը ապրած ժողովուրդներու կեղեքումի եւ հարստահարութիւններու ենթակայ վիճակը. անոնք ոչ միայն Արեւմըտեան Եւրոպայի ժողովուրդներու գիտական թէ դրական մարզերու յառաջդիմութիւններէն դարերով մեկուսացած մնացին, այլ նաեւ կարգ մը ժողովուրդներ իրենց դարաւոր հայրենիքէն վտարուեցան կամ ի սպառ կորսուեցան ինչպէս Պոնտոսի եւ Եղէականի շրջաններու Յոյները, Արեւմտահայաստանի գաւառներու Հայերը, կամ Քիւրտիստանի եւ Միջագետքի Ասորիներն ու Քաղդէացիները: Իսկ ինչպէս ծանօթ է, այսօր ալ Քիւրտերը նոյն ճակատագրին ենթակայ են. անոնք որոնք տեւնօք Օսմանեան տէրութեան հնազանդ գործիքը եղան, ի վնաս իրենց դրացի քրիստոնեայ ժողովուրդներու:

Օսմանեան կայսրութեան փառքը հիւսել կը նշանակէ պատմական տուեալներու անգիտակ ըլլալ: Մէկ օրինակ միայն կը բաւէ հաստատելու թէ Օսմանեան տէրութեան ղեկավարներուն արեւմտեան քաղաքակրթութեան հիմնական յառաջդիմութիւններուն հանդէպ ունեցած քաղաքականութիւնը ի՞նչ էր: Արդարեւ, հետաքրքրական չէ՞ միթէ հաստատել թէ Օսմանեան կայսրութեան ոչ-իսլամ ժողովուրդները տիրող մահմետական տարրերէն առնուազն երկու դար առաջ տպագրութեան գիւտէն օգտուիլ սկսան, մինչ Պոլսոյ մէջ առաջին արաբատառ Թրքերէն հրատարակութիւնը ԺԸ. դարու առաջին քառորդին միայն տեղի կ'ունենար եւ ան ալ ծագումով հունգարացի իսլամի մը կողմէ: Դարերով «անհաւատ» Եւրոպայէն եկած յառաջդիմութիւններուն կռնակ դարձնող՝ իբր թէ «լաիք» Թուրքիա այսօր ամէն միջոցի կը դիմէ համոզելու համար որ եւրոպական ընտանիքին մաս կը կազմէ:

Եթէ Օսմանեան տէրութեան հիմնադրութիւնը այդքան արժէքաւոր պատմական անկիւնադարձ մըն էր, ինչո՞ւ դրական մեծ յեղաշրջում մը նկատել այդ վարչաձեւը տապալող Թուրք Հանրապետութեան 1923 Հոկտեմբեր 29-ին հռչակումը: Հետեւաբար, Օսմանեան վարչաձեւի փառաբանութիւնը կատարել արդեօք հակասական չէ՞ նոյն անցեալին հետ:

* * *

Հանրապետական Թուրքիա այսօր 75 տարեկան է: Երեք քառորդ դարը պետութեան մը պատմութեան մէջ երկար շրջան մը չէ: Բայց արտակարգ դէպքերու ականատես մեր սերունդին համար դժուար չէ արդի Հանրապետական Թուրքիոյ վարչաձեւին հաշուեկշիռը ընել՝ զայն փաղդատելով միաժամանակ Օսմանեան կայսրութեան վերջին տարիներու իրավիճակին հետ:

Թուրքիոյ Հանրապետական վարչաձեւը կարելի է երկու գլխաւոր շրջաններու բաժնել:

Ա. Մուսթաֆա Քէմալ Աթաթիւրքի շրջան (1923 – 1938)

Բ. 1938-էն մինչեւ մեր օրերը:

Հանրապետական Թուրքիոյ հիմնադիր Աթաթիւրքի առաջին գործը եղաւ Սուլթաններու գերդաստանը երկրէն վտարելով խալիֆայութեան վերջ տալ: Անոր յաջորդեց Գուրանի սկզբունքներէն ներշնչուած շէրիաթի օրէնքները ջնջել որոնց տեղ ընդունուեցան յատկապէս զուիցերական եւ իտալական օրէնքներէ առաջնորդուած որոշ լաիք տրամադրութիւններ: Հետաքրքրական է մանաւանդ հաստատել թէ Թուրքիա Ֆրանսայէն առաջ կիներու քուէարկելու իրաւունք ճանչցած է: Բայց ըստ մեզի, ամենակարեւոր յեղաշրջումը որ Հանրապետական Թուրքիա կատարեց, արաբական տառերու գործածութեան վերջ տալով լատինական տառերու ընդունելութիւնն է: Այս յանդուգն յեղաշրջումը խիստ ընդհանրացած անգրագիտութիւնը հետզհետէ նուազեցուց: Զոր օրինակ ըստ Միացեալ Ազգերու ներկայացուած տեղեկագրի մը – անշուշտ Անգարայի կողմէ – 1935-ին 15 տարեկանէն աւելի տարիք ունեցող Թուրքիոյ 9.494.857 հոգի ներկայացնող բնակչութեան 7.719.167 հոգին՝ այսինքն 81.3 առ հարիւրը, ոչ գրել եւ ոչ ալ կարդալ գիտէր: Իսկ 1950-ին, 12.882.759 բնակիչէն (միշտ 15 տարեկանէն աւելի տարիք ունեցող) 8.769.887-ը (68.1 առ հարիւրը) անգրագէտ էր (1): Մինչդեռ Ա. Համաշխարհային պատերազմէն յետոյ պատրաստուած առաջին վիճակագրութեան համաձայն Փոքր Ասիոյ արեւելեան նահանգներու բնակչութեան 95 առ հարիւրը անգրագէտ էր:

Հիմա հարց է թէ Հանրապետական Թուրքիոյ ընկերային մեծ յեղաշրջումներ նախատեսող այս քայլերը պատերազմէն յետոյ դեռ Թուրքիա մնացած փոքրամասնութեան պատկանող համայնքներուն ի՞նչ բերին, մանաւանդ որ Լօզանի դաշնագրով Հանրապետական Թուրք կառավարութիւնը կը խոստանար անոնց գոյատեւման համար կատարեալ ներքին ինքնօրինութիւն տալ: Բայց այդպէս չեղաւ: Դեռ երկու տարի չանցած արդէն տարագրութեան եւ կոտորածներու զոհերուն ու երկրէն հեռացողներու անշարժ կալուածները իբր «լքեալ գոյք» պետական գանձին փոխանցուիլ սկսան: Այդ ծրագիրը Երիտթուրքերու 1915 Սեպտեմբեր 26-ի «լքեալ գոյքերու գրաւման օրէնքին» լրացուցիչն էր: Լօզանի դաշնագիրը երկու տարի պայմանաժամ կուտար այն բոլոր Թրքահպատակներուն վերադառնալու եւ տէր կանգնելու իրենց ինչքին (2): Բայց ո՞ր վերապրողը կրնար փափաքիլ իր ծննդավայրը վերադառնալ ու ապրիլ հոն ուր իր ընտանեկան բոլոր պարագաները կորսնցուցած էր: Նոյն օրէնքը խորքին մէջ ոչ-իսլամ հայրենակիցներու պատկանող ինչքը գրաւելու համար պաշտօնական ձեւակերպութիւն մըն էր: Գաւառներու մէջ այլեւս ոչ-իսլամներու համար հաւաքական կեանքի ոչ մէկ հնարաւորութիւն մնացած էր: Հետեւաբար, ոչ թէ վերադարձ տեղի չունեցաւ, այլ տարագրութեան տարիներուն գաւառներու մէջ հոս ու հոն ապաստանած Հայերու եւ Յոյներու բեկորներէն շատեր փափաքեցան վերջնականապէս հեռանալ երկրէն: Կառավարութիւնը ընդառաջ գնաց անոնց ցանկութեան եւ անցագիր տուաւ իրենց: Միայն թէ մեկնողներու անցագրերուն մէջ արձանագրուած երեք բառեր կը մատնէին կառավարութեան ծածուկ ծրագիրը: Այդ երեք բառերն էին «վերադարձը բաղձալի չէ» (ավտէթի ճաիզ տէյիլտիր): Այս անցագրով, Թուրքիայէն մեկնողներուն, միայն 50-ական թուականներու վերջը իբր զբօսաշրջիկ Թուրքիա վերադառնալ արտօնուեցաւ: Դաշնակից զինուորներու մեկնումէն յետոյ (1923) բազմաթիւ Հայեր ու Յոյներ այս անցագրերով Պոլսէն հեռացան. անոնց կալուածները կառավարութեան կողմէ գրաւուեցան: Այդ կալուածներէն ոմանք պետութեան որոշումով իթթիհատական պարագլուխներու ընտանիքներուն նուէր տրուեցան:

Այսպէս, Գաբրիէլ Նորատունկեանի կնոջ պատկանող Բերայի բնակարանը հայկական ցեղասպանութեան գլխաւոր դահիճներէն տոքթոր Պէհաէտտին Շաքիրի կնոջ նուէր տրուեցաւ իբր վարձատրութիւն հայ ժողովուրդի մեծ կոտորածին մէջ ամուսնոյն ցոյց տուած հայրենասիրական եռանդուն գործունէութեան...:

Հանրապետութեան վարչաձեւին հռչակումով, Թուրքիա եթէ օրէնքի կամ հագուստ-կապուստի տեսակէտէն արտաքնապէս Արեւմուտքի մերձեցաւ, իր իսկական դիմագծին մէջ առնուազն մէկ դար ետ գնաց: Օսմանեան կայսրութեան ժամանակ ազգային հաստատութիւններուն պատկանած կալուածներու մատակարարումը վերաքննութեան ենթարկուեցաւ (3): Թրքական սխալէմով հնարուած օրէնքներով (ֆիթայընա ույտուր) այսինքն՝ ըստ պարագայի, ազգային կալուածներ գրաւուեցան: Ասոնց գլխաւորն է անտարակոյս Պոլսոյ Թագսիմի եւ Հարպիյէ թաղամասերուն միջեւ գտնուած Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ եւ անոր ընդարձակ գերեզմանատան (4) տարածութեան գրաւումը: Քաղաքին կեդրոնը գտնուող այս գերեզմանատունը այլեւս գործածական չէ ըսելով կառավարութիւնը գրաւեց: Յետոյ բազմադարեայ փոքր եկեղեցին եւս նոյն ճակատագրին ենթարկուեցաւ: Կառավարութիւնը ասոր փոխարէն որքան որ մեզի ծանօթ է, այն ժամանակուան արժէքով 100.000 Թրքական լիրա պահ դրաւ Պոլսոյ Զիրաաթ պանքասըն (Հողագործական դրամատունը) որպէսզի ուրիշ վայր մը հող գնուելով նոր եկեղեցի մը կառուցուի: Ոչ հող գնուեցաւ, ոչ արտօնութիւն տրուեցաւ եւ պահ դրուած գումարին մասին ալ ոչ մէկ արձագանգի վերահասու եղանք: Այդ ընդարձակ գերեզմանատան հողին վրայ բազմաթիւ շէնքեր, զբօսարաններ եւ հանրային պարտէզներ կառուցուեցան որոնց ամէնէն նշանաւորները եղաւ Քաղաքապետարանի զբօսարանը (Պէլէտիյէ կազինոսու) ուր ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 11-էն 12.30-ի միջեւ Պոլսոյ սէնֆօնիք օրքեսթրը նուագահանդէսներ ունէր, «Հիլթըն» պանդոկը, «Տիվան» պանդոկը, եւայլն:

(Մնացեալը յաջորդով)

---

(1) Տե՛ս. *L'Analphabétisme dans le monde au milieu du XXème siècle*; Paris, UNESCO, 1957, էջ 70.

(2) Տե՛ս. Erdal Ilter, *Ermeni kilisesi ve terör*; Ankara, 1995, էջ 90.

(3) Տնտեսական խորհուրդներու հակակշիռի պաշտօնին վերջ տրուեցաւ եւ միակ հոգաբարձու (*թէք միւթէվէլլի*)-ներու նշանակութեամբ վազըֆներու տնօրէնութիւնը այսուհետեւ ազգային կալուածներու մատակարարութիւնը իր հակակշիռին ենթարկեց:

(4) Այս գերեզմանատունը դեռ Պոլսոյ գրաւումէն առաջ (1453) գոյութիւն ունէր եւ Ս. Յակոբ գերեզմանատուն կը կոչուէր: Պոլսոյ հայ համայնքին առաջին գերեզմանատունն էր:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԵԹԱԿԸ ԵՒ ՄԵՂՐԸ

Ամբողջ կեանքին մէջ գրելէ վերջ մէկ գիրքով մեզմէ հեռացած ազնիւ դէմք մըն էր Վ. Ս. Ծովակ, բուն անունով Վահրամ Սարգիսեան: Համեստ գրող մըն էր ան, բայց գրող էր, գեղարուեստական գրող: Իր յիշատակը գիս կը տանի շատ ետ, մինչեւ 1960, երբ ան հրատարակեց միակ, կամ ինծի ծանօթ միակ գիրքը՝ «Գիշատիչ Թռչունը»: Գիրքին անունին հակապատկերն էր ինք: Գտնուկի նման հանդարտ, բարի, ազնիւ, խոհուն մարդ մը, որ դժբախտութիւններու մէջ անցած մանկութենէ մը վերջ հանդիստ նաւահանգիստ մը գտեր էր գիրքի ու գրականութեան մէջ: Բազմաթիւ վէպեր թարգմանած էր, «Ժամանակ» թերթին մէջ պատրաստած էր գրական էջեր, քաջալերած էր երիտասարդները: Բայց եօթանասուն տարեկանին է որ կրցաւ ունենալ իր գիրքը: Ու չեմ յիշեր թէ անկէ վերջ որքա՞ն ապրեցաւ: Միայն վստահ եմ որ մեկնեցաւ այն հանգիստ մտածումով թէ գոնէ գիրքի մը մէջ կրցած էր ամփոփել իր պատմուածքները: Մեր գրականութեան ընդարձակ պարտէզին մէկ անկիւնէն բուսած գեղեցիկ ու համեստ գոյներով ծաղիկ մը եղաւ իր գրականութիւնը:

Իմաստունները կրնան շարունակ կրկնել որ մէկ ծաղիկով գարուն չի գար: Գրականութեան մէջ այդպէս չէ: Երբեմն մէկ ծաղիկով ալ գարուն կուգայ: Մէկ գիրքով ալ գրող մը համեստ գարուն մը կրնայ ստեղծել մեր գրականութեան եղանակներուն մէջ:

Ի՞նչ բրաւ Սիման Թանտըրեան, որ այնքան սիրեց գրելը, որ ամբողջ կեանքին մէջ մեծ հետաքրքրութիւն ցուցաբերեց գրականութեան ու մշակոյթին նկատմամբ, հասարակական նիւթերու մասին այնքան շատ յօդուածներ հրատարակեց, անվերջանալի ու երբեմն դժուար հասկնալի բանավէճերու մէջ մխրճուեցաւ, իր տեսակէտներուն մէջ յամառեցաւ անհանջ կերպով, եւ որ սակայն միայն «Որոնումներ» անուն փոքրիկ գիրք մը թողուց որպէս գրական փորձ: Փոքրիկ ճիգ մը եթէ վատնէր, կրնա՞ր արդեօք աւելի լայն առումով գեղարուեստական գրող մը դառնալ: Ո՛չ ոք կրնայ պատասխանել այս հարցումին: Բայց ես կրնամ ըսել հետեւեալը: Եթէ այդ մէկ գիրքն ալ հրատարակած չըլլար 1986-ին, անկէ ի՞նչ մնացած պիտի ըլլար, յաջորդ սերունդներէն ո՞վ պիտի գիտնար որ խմբագրական մամուլի ու գիրի աշխարհին մէջ Սիման Թանտըրեան մըն ալ գոյութիւն ունեցած էր:

Բայց լուսանցքի մէջ մնացած բոլոր այս գրողներուն կարգին կայ մէկը որ երբեմն դուրս կուգայ գրադարանիս կարգերէն ու գիս կը ստիպէ որ պահ մը ոտքի կանգնիմ յարգանքով: Վահրամ Պուրմաեանն է ան, երախտաշատ կրթական մշակը: Կուգայ իր ինքնավստահ քայլերով, դողացող ձեռքերով, գլուխը յարատեւ կերպով շարժելու թիքով մը, քիչ մը ծանրացած ականջներով որոնցմէ մէկը երբեմն բամպակով գոցուած ալ կ'ըլլայ: Կը նստի դիմացս, կը նայի աշխատանքիս ու շատ խորունկէն եկող թաւ ձայնով մը կ'ըսէ.

– Փեթակին մէջ մեղր լեցնելով զբաղած էք:

Ես շատ կը սիրեմ իր այդ փաղաքշական արտայայտութիւնը, կը հպարտանամ, յետոյ կը նայիմ թէ ի՞նչ կայ իր դողդղացող ձեռքին մէջ: Գիտեմ որ ձեռագիր մը կայ: Ան ալ քիչ մը մեղր բերած է մեր փեթակին համար: Եւ ի՛նչ համեղ մեղր: Ձեռագիրը կը յանձնէ, քիչ մը կը խօսի հոսկէ հոնկէ, իր հարցումներուն կը պատասխանեմ կարծելով հանդերձ թէ չի լսեր ձայնս, որովհետեւ կարծես իր աչքերը անշարժացած են ուրիշ կէտի մը վրայ, բայց յետոյ գլխովը կը հաստատէ, յայտնի կ'ընէ որ փառաւորապէս լսած է ու կը մտածէ բառերուս մասին: Երկար չի նստիր քովս, կը վախնայ գիս ժամավաճառ ընելէ, ու կը մեկնի առանց թերեւս բոլորովին գիտնալու թէ որքան կը սիրեմ ու կը յարգեմ զինք:

Երկար տարիներու ընթացքին յաճախ այցելեց խմբագրատուն, բայց ոչ իսկ անգամ մը կրցայ սուրճ մը կամ թէյ մը հրամցնել իրեն, որովհետեւ կը մերժէր անվճռական ձեւով: Իր այդ մերժումը անհանգստացուց գիս մինչեւ որ օր մըն ալ

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Վերջին անգամ զինք տեսայ Կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ Սեպտեմբեր 20-ին, սիրելի Վաղինակ Մխքճեանի մահուան քառասունքին առիթով։

Համեստ ժպիտով մը, Գեղամ Կանանեան կը պատասխանէր ամէնուս իր առողջութեան մասին, հաւատացնելով բոլորիս թէ կեանքը ծիրանեգոյն էր ամէն օր։ Մինչդեռ, չարագուշակ հիւանդութիւն մը շատոնց կը բեկբեկէր իր կեանքը։ Ու հիմա, Հոկտեմբեր 13, հազիւ երեք շաբաթ ետք, հաւաքուած ենք արդէն իր դագաղին շուրջ։ Աղօթք, խունկ ու շարական զինք առաջնորդելու մինչեւ «ի վերին Երուսաղէմ»։

Գիտ Արք. Նազգաշեան ժամանած էր յատկապէս Փարիզէն։ Սրտաբուխ խօսքերով արտասանեց իր դամբանականը, որակելով հանգուցեալը որպէս «ազնիւ ծառայ, բարի ու հաւատարիմ», ու յարեց. «...Յօսուն, այրող օրինակը կը մեռնի, կը բացակայի, սակայն, կը մնայ իր վաստակը»։

Բացակայ Լիոնէն, Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան Պէյրութէն ուղարկած էր հեռագիր մը, ուր կը ցայտացնէր իր գուրթին հանդէպ Գ. Կանանեանի անվերապահ նուիրումը. «Ամէն ճիգ ի գործ կը դնէր որպէսզի հայ աղջիկներ ու տղաք չհեռանան իրենց արմատներէն»։

Ապա խօսեցաւ յանուն Հ. Յ. Դ.-ի իր վաղեմի դասընկերը՝ Յակոբ Պալեան, ընդգծելէ ետք ազգի ու Հայրենիքի հանդէպ անհրաժեշտ յանձնառութիւնները՝ լաւ ննջեցեալի մասին. «Յանդուգն էր ու աշխատասէր, որ գիտցաւ մինչեւ իսկ պետական դռները զարնել։ Ջեղաւ աթոռակալ՝ անկարողներու պէս։ Գործեց անխոնջ կերպով, յաճախ՝ եւ զբօյդ ի քոյոց քեզ մատուցանեմք-ի սկզբունքով։ Գործօն ու գործունեայ դաշնակցական էր։ Իրեն համար կարեւորը գործն էր, որու համար կը յատկացնէր հոգի ու ժամանակ»։ Ու յուզուած չեչտով Յ. Պալեան աւարտեց իր խօսքը. «Մահուընէն վերջ՝ առաքինութիւնները կ'ապրին։ Վարձքդ կատար, Գեղամ»։ Հուսկ արտայայտուեցաւ Վարդենի Տոլմաճեան՝ Ռոն - Ալփի Հրաչ Փափազեան Կոմիտէի անունով. «Միշտ դէպի կատարեալը ձգտող տիպար անձ մըն էր Գ. Կանանեան» յայտարարեց ան ու իր խօսքը ննջեցեալին ուղղելով՝ ըսաւ. «դուն, մեր հաւաքական կեանքը ճոխացուցիր»։ Ու այս ծանր մթնոլորտին մէջ, տպաւորիչ վայրկեաններ յաջորդեցին իրարու։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան երիտասարդ անդամները եռագոյնով ծածկուած հանգուցեալին դագաղը ուսամբարձ փոխադրեցին մինչեւ Եկեղեցւոյ գաւիթը ուրկէ մեկնեցաւ դէպի Քալուիր քաղաքի գերեզմանատունը։

Հոն եւս յուզումը մեծ էր երբ հարիւրաւոր շրթունքներ երգեցին միաբերան «Վէրքերով լի ջան Ֆետայի» առաջնորդելով Գ. Կանանեանի մարմինը մինչեւ իր ընտանեկան դամբարանը։

«Լաւ օրերու դաշնակից էր, դժուար օրերու՝ սրտակից», ըսած էր Յ. Պալեան իր դամբանականին մէջ։

Այս տղան է, ահա, որ աշնանային աբեւոտ օր մը՝ յանձնեցինք ցուրտ հողին։

ՎԱՐԴԱՆ

անդրադարձայ որ ան կը մերժէր թէյ կամ սուրճ ընդունիլ պարզապէս իր դողացող ձեռքերուն պատճառաւ։ Կը վախնար որ թէյը կամ սուրճը կը թափէր, սխալ շարժում մը կը սեղծուէր։ Ու ահաւասիկ այդ դողացող ձեռքերով էր որ ան գրի առաւ մեր կրթական ու մանկավարժական հոգերուն նուիրուած անհամար յօդուածներ, որոնց ջախջախիչ մեծամասնութեան բովանդակութեան հետ հարիւր տոկոս համաձայն էի։ Ու նոյն դողացող ձեռքով մակագրութիւն մը բրաւ ինծի ալ, երբ 1983-ին հրատարակուեցաւ իր «Դպրոցը իր հոգիով» լայնածաւալ ու բովանդակալից գիրքը։

Երկար տարիներ ուսուցչագործած ու Արամեան ու Թարգմանչաց վարժարաններու մէջ ալ տնօրէնի պաշտօն վարած էր։ Գիտեմ որ իր աշակերտներէն շատեր տակաւին մինչեւ այսօր իրենց այտերուն վրայ կը զգան անկէ ստացուած ապտակի մը ցաւը։ Խիստ ուսուցիչ մը եղած բլլալու համբաւը ունէր, բայց լաւ ճանչցած էր տղուն ու դպրոցին հոգին, առողջ տրամաբանութիւն մը ունէր, հակառակ իր խիստ ուսուցիչի համբաւին, կը հաւատար որ «աշակերտին համար դպրոցական կեանքը պատիժ մըն է» եւ կը սպասէր վաղուան դպրոցին, կը փնտռէր սրտի դաստիարակութիւնը։

Իր հասցուցած անհամար աշակերտներէն քանի՞ն համար պէտք է նկատեմ այն թանկագին գիրքը որ մնաց իրմէ։ Ձեմ կրնար հաշուել։ Միայն թէ երբեմն կը կարդամ այն գողտրիկ յօդուածները զորս ան գրքին վերջին մասին մէջ գրեր է անդարձ բաժնուած արժէքաւոր ուսուցիչներու մասին, ինչպէս Փօղոս Հաճեան, Արուսեակ Աբեւեան, Բերրոնէ Սրուանձտեանց, Փօղոս Շապոյեան, Արմենուհի Զալըքեան, Գեղանոյշ Յովակիմեան, եւայլն։

Ինք ալ գնաց միանալ անոնց։ Միացաւ անոնց, մեր փեթակին մէջ ինք եւս առատ մեղր լեցնելէ ետք։

Ռ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԻՋԵՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Քաղաքապետ Փաթրիք Լապոնի գլխաւորած Վալանսի պատուիրակութիւնը Հոկտեմբեր 9-ին Իջեւան գացած է։ Տաւուշի մարզպետարանը տեղի ունեցած ընդունելութեան հիւրերը ողջունած են մարզպետ Պաւէլ Ասատրեան, Տարածքային կառավարման նախարար Դաւիթ Զադոյեան, Քաղաքաշինութեան նախարար Ֆելիքս Փիրումեան, Իջեւանի քաղաքապետ Արմէն Ղուլարեան։ Վալանսի քաղաքապետը իր խօսքին մէջ բացատրելով այցելութեան նպատակը ըսած է թէ ան տեղի կ'ունենայ անցեալ գարնան զուգորդ քաղաքներու միջեւ վաւերացուած տնտեսական, մշակութային համաձայնագրին շրջանակներուն մէջ։

***

«21-ՐԴ ԴԱՐ» ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հոկտեմբեր 12-ին, նորաստեղծ «21-րդ դար» ժողովրդավարական ազգային կուսակցութիւնը, որուն նախագահն է Դաւիթ Շահնազարեան, հանդէս եկած է յայտարարութեամբ մը, երկրին մէջ տիրող իրավիճակին մասին։ Հոն նախ ըսուած է թէ «21-րդ դար»ուն նպատակն է երկրին մէջ իրաւական պետութեան հաստատումը, կարեւորագոյն խնդիր համարելով Հանրապետութեան մէջ անշրջելի ժողովրդավարութեան հաստատումը։ Վերջաւորութեան, կ'ըսուի թէ կուսակցութեան առաջնահերթութիւնն է նպաստել քաղաքական ուժերու համախմբման՝ յանուն ՀՀ օրինականութեան հաստատման եւ ժողովրդավարական ընտրութիւններու կայացման։

***

ԵՐԵՒԱՆ 2780 ՏԱՐԵԿԱՆ

Ինչպէս գրած էինք արդէն, 10 տարիներու ընդմիջումէ ետք, Հոկտեմբեր 10ին, Երեւանցիները կրկին նշած են «Էրեբունի — Երեւան» տօնը, մայրաքաղաքին հիմնադրութեան 2780-ամեակին առթիւ։ Արարողութիւնը սկսած է առաւօտեան ժամը 11-ին, Էրեբունի թանգարանի հրապարակը նախագահ Ռ. Քոչարեանի, կնոջ, Ազգային Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեանի, կառավարութեան անդամներու, օտար դիւանագէտներու եւ Երեւանցիներու մասնակցութեամբ։ Թատերականացուած տօնահանդէս — ներկայացումին մասնակցած են աւելի քան 2000 հոգի (երգի - պարի խումբեր, դերասաններ նաեւ քաղաքացիներ)։ Յայտագիրը տեւած է մէկուկէս ժամ։

***

Հոկտեմբեր 10-ին, «Էրեբունի - Երեւան» 2780-ամեակին տօնակատարութեանց շրջագծին մէջ Մալաթիա — Սեբաստիա համայնքը այցելած են նախագահ Ռ. Քոչարեան, քաղաքապետ Ս. Աբրահամեան, Ազգային Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեան, Պաշտպանութեան նախարար Վ. Սարգսեան, ուր մասնակցած են «Հայաստան» շարժանկարի սրահին մօտ գտնուող ու նահատակ ազատամարտիկներու յիշատակը յաւերժացնող գրանիթէն բացման արարողութեան։ Նախագահին բացման խօսքէն վերջ տեղւոյն Ս. Մարիամ - Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած է մատաղօրհնութիւն։ Հուսկ գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը «Հայաստան» գիւղադիտական կեդրոնին եւ «Հայորդեաց Տան» սաներուն մասնակցութեամբ։

Այս արարողութենէն ետք քաղաքապետ Ս. Աբրահամեան այցելած է «Կիրով» այգին եւ մայրաքաղաքի բոլոր համայնքները։

***

2780-ամեակին նուիրուած նիստին հանդէս գալով քաղաքապետ Սուրէն Աբրահամեան ըսած է թէ ինք պարտաւորութիւնը կը զգայ յիշեցնելու թէ մայրաքաղաքը «իր ճշմարտապէս դասական դարձող կոլորիտով, կրթութեան, գիտութեան, արուեստի նկատմամբ վերաբերմունքով» կը շարունակէ մնալ երեւանեան։ Ան մերժած է վերջերս յաճախ արտայայտուած այն կարծիքը թէ Երեւան չքեղ եւ լուսաշող խանութներու, պինկօ - խաղարան - պարերու, ծայրայեղ հարուստներու ու ծայրայեղ աղքատներու, իրերայաջորդ տօնավաճառներու ու առեւտուրի քաղաք է։ Ան եզրափակած է՝ «Երեւանը 88-ի մէկ ծաղիկ չորրորդ, վերջին Կաթի ջուրն ու հացի պատառն իրա հետ կիսող քաղաք է, անկախութեան իր առաջին զոհին ազգովի երեւանեան փողոցներով յուղարկաւորման քաղաք»։

***

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 129-ԱՄԵԱԿԸ

Հոկտեմբեր 8-ին՝ Կոմիտաս Վրդ.-ի ծննդեան օրը, Երեւանի «Կոմիտաս» սենեակային երաժշտութեան Տան մէջ նշուած է անոր ծննդեան 129-ամեակը։ Երեկոյթին յայտագիրը կազմուած էր Սվետլանա Խանումեանի մշակած եւ արտասանած Պ. Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն» բանաստեղծութեան առանցքին վրայ, որու կ'ընկերանար «Կոմիտաս» քառեակը, Եղ. Մաթեւոսեանի (Ա. Չուխակ) ղեկավարութեամբ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ս. Խաչ Ազգային ամէնօրեայ վարժարանի սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հոգաբարձութեան, Հոկտեմբեր 2-ին բացումը կատարուած է դրոշմաթուղթերու միջազգային մասնագէտ՝ Պերճ Ֆեներճիի սեփական հաւաքածոյին աւելի քան 70 բացիկներու ցուցահանդէսին։ Բացման խօսքով Պ. Արմէն Քիւրքճեան ներկայացուցած է Պ. Ֆեներճին, բնիկ պոլսեցի, որ 30 տարիէ ի վեր հաւաքած է պատմական բացիկներ 1897էն 1920 որոնք կը ներկայացնեն եկեղեցիներ, վանքեր, քաղաքներ, լեռներ, Կիլիկիայէն, Ֆրանսայէն, պատմական Հայաստանէն, Արցախէն, Պարսկաստանէն, Պաղեստինէն, Պոլսէն, Սուրիայէն, Լիբանանէն եւայլն, եւայլն։

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 4-ին, պաշտօնական բացումը կատարուած է Գանատահայ Հայ Առեւտրական Խորհուրդի տարեկան ցուցահանդէսին, որու այս տարի մասնակցած է Հայաստանէն պատուիրակութիւնը։ Բացման խօսքով հանդէս եկած է Խորհուրդի վարչութեան ատենապետ՝ Յակոբ Սեւակեան, ապա խօսք առած է Լեւոն Բարխուդարեան։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ

ԿԱՄ

ԲԵՐԱՅԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ
ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Զ.
ՄԷԿԻ ՏԵՂ ԵՐԿՈՒ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՆԴ (դերասանական ժեստ մը ըրաւ, թեւերը յուսահատօրէն արձակելով օդին մէջ եւ ձայնին ողբերգական շեշտ մը տալով, ի տես սպասուհիին որ ունկնդիր կ'ըլլար այս չնծու խօսակցութեան). — Այո՛, ափսո՜ս, հազա՛ր ափսոս տիկին։

Սպասուհին փողոցի դուռը գոցելով Հրանդին վրայ, դէպի խոհանոց գնաց, ինքնիրեն խօսելով.

— Ճէհէննէմին պուճախը գնա՛, անշնո՛րհք, չխպնիր ա՛, սուրը նայեցէք, բերնին կը վայլէ՞ կոր «Հայաստան»ը։ Էյոր ամէն հեղ գալուդ Հայաստանին վրայ, հագուստ գրկելու վրայ կը խորաթէիր — կոր նէ, մինչեւ հիմա հազա՛ր պալիա լաթ կ'երթար։

Հրանդ, Տիկին Մաննիկի քովէն բաժնուելէ ետքը, շիտակ Օննիկին գրասենեակը գնաց։ Օննիկ, Ագապիի տանտէրը, քօմիսիոնի պիւրօ մը բացած էր, որ պէտք է խոստովանիլ թէ՝ բանի մը չէր ծառայեր, դրեթէ պարապ տեղը վարձք կու տար, բարոյական օգուտ մը միայն ունէր, երեւոյթները կը փրկէր, շրջուն քօմիսիոնճիի դիրքէն կը բարձրացնէր զինքը։ Հօրը ժառանգութիւնը վատնած ըլլալուն համբաւը՝ մեծ վարկ մը չէր տար իրեն՝ վաճառականներուն քով, որոնք թէեւ իր բարեյիշատակ հայրը յարգելնուն համար պզտիկ գործեր մը կու տային, բայց ամէն անգամուն ալ վստահ էին որ ... խեր պէտք չէ սպասել այդ գործէն։

ՕՆՆԻԿ. — Օ՜, աս ի՞նչ պատիւ, Հրանդ պէյ...։

ՀՐԱՆԴ. — Շատ կարօտցեր էի քեզի, անգամ մը երթամ տեսնամ, ըսի։

ՕՆՆԻԿ. — Զահմէթ ըրեր ես։

ՀՐԱՆԴ. — Ի՞նչ կայ չկայ նայինք Օննիկս, գործերը ի՞նչպէս կ'երթան կոր։

ՕՆՆԻԿ. — Ըսելը աւելորդ է, գիտես կայ, դանակի պէս գործերը կտրած են...։

ՀՐԱՆԴ. — Տիկի՞նը ինչպէս է։

ՕՆՆԻԿ. — Շնորհակալ եմ, շատ աղէկ է։

ՀՐԱՆԴ. — Պսակուեցէ՛ք լմննայ երթայ եղբայր։

ՕՆՆԻԿ. — Մամա՞ս, խեղճին սիրտին կ'իջնայ երբ իմանայ որ Հռոմի աղջկան հետ կը կարգուիմ կոր։ Ալ զինքը մտիկ ընելու է, «Հայու աղջի՞կ կը պակսէր», «ինծի գերեզման դիր ի՛նչ կ'ուզես ըրէ»...։

ՀՐԱՆԴ. — Միշտ նոյն տո՞ւնն էք, կեցիր նայիմ ո՞ւր էր...։

ՕՆՆԻԿ. — Խասեան փողոցին ետեւը, Մատամ Կալիօբիին բանսիոնը։

ՀՐԱՆԴ. — Այո՛, այո՛, յիշեցի։

Հրանդ թէեւ անտարբերութիւն կը կեղծէր, բայց նպատակն էր տեղն ի տեղօք հասցէն իմանալ, դուռնէ դուռ թափառելով մատամ Կալիօբիին բանսիոնը փնտռելու անհաճոյ հարկին տակ չգտնուելու համար։

ՀՐԱՆԴ. — Բայց կարծեմ այն փողոցը արեւ չի տեսնար, շատ խոնաւ է։

ՕՆՆԻԿ. — Չէ՛ այդչափ, արդէն Բերայի մէջ բոլոր տուները մո՛ւթ են։

ՀՐԱՆԴ. — Պատուաւոր փողոց է, անանկ չէ՞։

ՕՆՆԻԿ. — Այո՛, Թաքսիմէն դառնալուդ առաջին փողոցը։

Հրանդ խօսքը երկարելու պէտք չունէր, սիրալիր կերպով բաժնուեցաւ իր բարեկամէն եւ ուղղակի գնաց նոյն փողոցը. Նպարավաճառի մը խանութը մտաւ եւ տուփ մը սիկառէթ առնելէ ետքը, հետաքրքրուեցաւ գիտնալ թէ ո՞ւր է Տիկին Կալիօբիի բանսիոնը, ուր վարձու սենեակ կայ եղեր։ Նպարավաճառը հրամայեց իր աշկերտին որ առաջնորդէ պարոնը Կալիօբիի տունը։ Հրանդ բոլոր յարկերը պտըտեցաւ, գոհ մնաց տունէն փողոցը բազմամարդ չէր, աղմուկ, ժխոր ալ չկար, կարելի էր ամէն աչքէ ու կասկածէ հեռու մնալ այս խուլ անկիւնին մէջ։ Տունին բոլոր վարձակալներն ալ օտարազգի էին, որով ծանօթի մը հանդիպելու վախն ալ չունէին։ Մասնավճարը տուաւ անմիջապէս ու վերի յարկի սենեակը վարձեց, բացառիկ վճարում մըն ալ ըրաւ, նոր կահերով օժտել տալու համար սենեակը։

(Շար. 32)

(Շար. Ա. էջէն)

թեան՝ «աւելի գործակցութեան խօսակցութիւն է քան խաղաղութեան խնկարկութիւն մը»։

ԻՏԱԼԻՈՅ կառավարութեան կազմութիւնը յանձնուեցաւ նախկին համայնավար՝ Մասիմօ տ'Ալեմայի, ներկայիս քարտուղարը ձախ դեմոկրատներու, որ նոր պիտակն է Համայնավար կուսակցութեան։

ԹՈՒՐՔԻԱ հաստատեց որ, «մօտ օրէն» առաջին հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ Սուրիոյ հետ, ապահովութեան հարցերու մասին խօսելու համար։

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ օդակայանին մէջ չատ ծանր միջադէպեր պատահեցան Կիրակի, Հոկտ. 18-ին, երբ չուրջ 60 հոգի ջանացին արգելք հանդիսանալ Թուրքի մը արտաքսման։ Հաճի Կինէչ, 33 տարեկան, բոլոր դիմումներէն ետք, այլեւս չէր կրնար Ֆրանսա մնալ եւ կ'արտաքսուէր։ Բողոքի ցոյցերը սկսած էին նախ ոստիկանատան առջեւ, ապա Սթրազպուրկ-Էնցհայմի օդակայանը ուր ապահովութեան ուժերը միջամտեցին եւ ի վերջոյ օդանաւը ճամբայ ելաւ դէպի Պոլիս երեք ժամ յապաղումով։ Ատոյց չէր որ ենթական օդանաւին մէջն ըլլայ, կ'ըսուէր թէ ուրիշ Թուրքով մը ճամբու դրուած է։ Կինէչի պաշտպան հայրենակիցներուն եւ Ֆրանսուհի նշանածին առարկութիւնն այն էր որ ան Համայնավար կուսակցութեան կը պատկանէր եւ կեանքը վտանգուած է Թուրքիա։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն Թագաւորը իր վերջին օրերը կ'ապրի (խլիրդէ կը տառապի) եւ Միացեալ-Նահանգները դիմած են Իսրայէլի որ ապահովէ միապետութիւնը Թագաւորին մահէն ետք։

ԵԼՑԻՆԻ առողջական վիճակին մասին զանազան վարկածներ կան եւ ըստ ռուս հանրածանօթ յիմարարոյժ Վինոգրադովի, Ելցինի վարուելակերպը Ալցհայմըրի հիւանդութեան բոլոր նախանշանները կու տայ։ Հոկտ. 11-ին եւ 12-ին տրտմոտ էր եւ դողդղալով կը ջանար քալել, կը գրէ Մարի Ժեկօ (Լը Մոնտ, Հոկտ. 18) եւ հարկ եղած էր որ Տաշքենդի այցելութիւնը կրճատէ։ Արդէն ինք կը կարծէր որ միշտ Մոսկուա էր, Ալմա-Աթայի մէջ ալ բաժակ բարձրացուցած է՝ «վաճառատուներուն եւ շէնքերուն» կենացը, չփոթած ունկնդիրներու առջեւ։ Ծանօթ է որ Խորհ. Ռուսաստանի մէջ, ընդունուած էր որ «վոժդ»ը (առաջնորդ) պէտք է մինչեւ վերջը իշխանութեան գլուխ մնայ եւ այդպէս եղաւ Չերնենկոյի, Բրեժնեւի եւ Անդրոպովի համար։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ եօթը օրաթերթեր որոշեցին առկախել իրենց հրատարակութիւնը «անորոշ ժամանակ»ի համար, Հոկտ. 16-էն սկսեալ։ Այս անհատական թերթերը կ'ամբաստանեն իշխանութիւնը որ կը զլանայ մամուլի ազատութիւնը։ Ամէն ինչ սկսած է Հոկտ. 14-ին, երբ պետական երկու տպարաններ (ոչ պետական տպարան չկայ) ֆրանսագիր գլխաւոր թերթերէն (Էլ-Վաթան, Լը Մաթէն, Լա Թրիպիւն, Լը Սուար տ'Ալժերի եւ Լիպերթէ) պահանջած է որ իրենց պարտքերը վճարեն 48 ժամէն։

ՖՈՒԹՊՈԼ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Կիրակի, Հոկտ. 18-ի արդիւնքներն են.-

Փարիզեան Շրջան

Մօ-Ա.Ս.Օ. Արմէնիէն (Իսի)	0 - 0
Իւ.Ժի.Ա. Ալֆորվիլ - Կուրնէ	2 - 2
Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս - Գոլոմպ	1 - 0
Ք.Ս. Ավակս (Առնուվիլ) - Կարժ	1 - 13

Պատանիներ

Հայիթի - Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս	0 - 5

Ռոն-Ալփի Շրջան

Հ.Մ.Ը.Մ. Լիոն-Տէսին - Անտրէզիէօ	2 - 1

Իզէրի Շրջան

Հ.Մ.Ը.Մ. Վիէն - Ֆրանքօ Սիրքաս	2 - 3

Տոմ-Արտէշի Շրջան

Ժէօն. Ալժերիէն-Հ.Մ.Ը.Մ. Վալանս	2 - 6

Պուշ տիւ Ռոնի Շրջան

Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ - Փլան տը Գիւք	4 - 0

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Փարիզ

Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս - Շամփինէ	70 - 55
Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս(2) - Փարիզ Ս. Փ. Գլէօպ	61 - 63

ՕՊԸՆԱ.- Տէր եւ Տիկին Սիմոն Կըկզեան, զաւակներն ու թոռները,

Տիկին Ալիս Պուայէ

ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր եւ նանիին՝

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ԿԸԿԶԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Պօյաճեան)

մահը որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 16-ին 85 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 17-ին Օպընա։

«ՅԱՌԱՋ». — Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Սոնիա եւ Րաֆֆի Փիլիկեան 200 Ֆր.։

DATE A RETENIR

La Croix Bleue, Section **«D. Serengulian»** d'Issy-les-Moulineaux organise **une SOIREE THEATRALE**
le Mardi 3 Novembre
à 20 h 30 très précises
à l'Auditorium d'Issy-les-Moulineaux,
11-13, rue Danton.
Narek DOURIAN présente
«RECHERCHONS UN MENTEUR»
une comédie jouée
par la Troupe d'Arménie.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

339, avenue du Prado, 13008 Marseille

ԷՔԻՒՄԵՆԻՔ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 24, ժամը 17-ին

Կը հրաւիրուին հաւատացեալները՝ մասնակցելու արարողութեան եւ աղօթելու Քրիստոնէական բոլոր եկեղեցիներու հոգեւոր պետերուն հետ։

Արարողութեան աւարտին՝ ընդունելութիւն, Ա. Զըրպաշեան հանդիսասրահին մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ 70-ԱՄԵԱԿ

Առաջին անգամ ըլլալով ելոյթ կ'ունենայ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-Ի

մասնակցութեամբ՝
Պաղտասար Օհաննեան-ի

դաշնակի ընկերակցութեամբ՝
Վալերի Պօղոսեան - Շալեան-ի

հովանաւորութեամբ՝
Կրընոպլի քաղաքապետ
Պ. ՏԷՍԹՈ-յի

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 24
ժամը ճիշդ 20.30-ին

Կրընոպլի Թատրոնին մէջ
4, rue Hector Berlioz

Շուտով ապահովել տոմսերը Թատրոնէն՝
04. 76. 44. 03. 44

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն օծման եւ անուանակոչութեան Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ 67-րդ տարեդարձի։

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ
Հարաւային Ֆրանսայի Շրջ. Խորհուրդը

Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Վարչական Ժողովը

կը հրաւիրեն հաւատացեալ ժողովուրդը մասնակցելու Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ օծման եւ անուանակոչութեան 67րդ տարեդարձի հանդիսութեան որ տեղի կ'ունենայ՝
Կիրակի, Հոկտեմբեր 25-ին

Պատարագ կը մատուցանէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆ-ի

Պատարագի ընթացքին արեւշատութեան մաղթանք կ'ըլլայ Մայր Եկեղեցւոյ ի կեանս եղող հետեւեալ բարերարներուն.- Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, Սարգիս Պետոյեանի; Մատլէն Ճէլալեանի, Գէորգ Պագրնեանի, Փիէր Ղազարեանի, Դաւիթ Պանտիկեանի, Ռոժէ Զըրպաշեանի, Ս. և Գ. Գործունեանի, Զորիկեան Եղբարց, Կարպիս Ճնկըրտըրեանի, Էտի Սարգսեանի, Աթոյեան եղբարց եւ քոյրերու, Սուրէն Ֆէսճեանի, Ս. Ա. Բարութեանի, Շարլ Կուրտիկեանի, Ժագ Սամուէլեանի, Մկրտիչեան Եղբարց, Ազաւնի Ասլանեանի, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Խազինէճեանի, Գուրգէն Ստեփանեանի, Յակոբ եւ Սոնա Պաժանի, Էտմոն եւ Մարկրիթ Ղազարեանի։

Պատարագի վերջաւորութեան հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ Մայր Եկեղեցւոյ

Հիմնադիր եւ Գլխաւոր Բարերար՝

Երջանկայիշատակ Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի եւ Ասպետ Վահան Խորասանճեանի

Տասայողներու՝

Մեսրոպ Քհնյ. Աւետեան, Գիւտ Քհնյ. Միքայէլեան, Գէորգ Քհնյ. Նիզամեան, Գալուստ Քհնյ. Տէր-Մովսէսեան, Շահէ Քհնյ. Աբէլեան, Շաւարշ Քհնյ. Թերզեան, Խոսրով Քհնյ. Ասատուրեան, Եղիշէ Քհնյ. Մխիթարեան, Բաբգէն Քհնյ. Ասլանեան, Ներսէս Քհնյ. Կատարինեան, Հայկազուն Քհնյ. Պանտիկեան, Յակոբ Քհնյ. Մխնըեան, Սահակ Քհնյ. Շամլեան, Պսակ Քհնյ. Հայրապետեան, Կարապետ Քհնյ. Երեւանեան, Հմայեակ Քհնյ. Համբարձումեան։

Սարկաւագներու եւ սպասաւորներու՝

Վարդան Սարգսեան, Յակոբ Մալաքեան, Գաբրիէլ Լուսարարեան, Յուսիկ Կարակէօզեան, Ժիրայր Գասպարեան, Շահնուր Ճէյհան, Բարսեղ Մաշոյեան։

Կառավարիչներու՝

Օննիկ Հայկազեան, Ատրինէ Սիմիթեան, Միքայէլ եւ Մարգրիտ Փափազեան, Սիլվարդ Աթէշեան եւ Նայրի Պոյաճեան։

Բարերարներու՝

Արծրունի Զըրպաշեան, Արշամ Պապայեան, Զարմայր Ալեքսանեան, Լոռան եւ Մատլէն Էօքսիւզեան, Յարութիւն Քէչեան, Առաքել Առաքելեան, Գէորգ Բաղամուտեան, Հայկանոյշ Տէր-Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Միսաք Աբրիկեան, Սիրանոյշ Էլմասեան, Ժիրայր Մ. Ն. Հացագործեան, Գ. եւ Սիրանոյշ Ահարոնեան, Ասատուր և Օլկա Մեսնեան, Մկրտիչ Աթոյեան, Մուշեղ Յակոբեան, Յակոբ Փափազեան, Միքայէլ Եավէր, Ասատուր Հոլոբիկեան, Վարդանոյշ Թադէոսեան, Եղիշէ Փափազեան, Մարտիրոս Մինասեան, Վարդանոյշ Թուղլաճեան, Ռուբէն Տէր-Խաչատուրեան, Սահակ-Վարսէն Մանուկեան, Նուարդ Հացագործեան, Գէորգ Գայլեան, Միհրան Հացագործեան, Յովհաննէս եւ Նուարդ Վարժապետեան, Ստեփան Ժ. Զ. Վարդերեսեան, Ծիպրայիլ եւ Արմենուհի Ազատուհի Պահատուրեան, Այթունեան, Տրդատ եւ Մարի Տէր-Պօղոսեան, Պօղոս Տօնիկեան, Վարդան եւ Լուսնթագ Պանտիկեան, Գեղամ Սայապալեան, Ս. Ս. Դանիէլեան, Մուշեղ Ճիէրճեան, Նուրհան Ֆրէնկեան, Վարուժան Պոզաճեան, Սիրուն եւ Նեւրիկ Միւզիքեան։

Յաւարտ պատարագի «Արծրունի Զըրպաշեան» հանդիսասրահին մէջ, Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբը տարեդարձի ճաշ մը կը կազմակերպէ, որուն սիրով կը հրաւիրուի մեր բարեպաշտ ժողովուրդը։

A L'OCCASION DE LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE ARMENIEN
L'ASSOCIATION CULTURELLE *N A R E G* organise

LE CONCERT EXCEPTIONNEL DE

LEVON KATERJIAN

venu spécialement des Etats-Unis

Avec la participation en première partie de jeunes chanteurs arméniens

LE DIMANCHE 25 OCTOBRE A 17 HEURES
AU THEATRE DU CASINO D'ENGHIEN-LES-BAINS

Réservation & renseignement :
Tél. : 01 48 27 84 45 / 01 39 89 63 06 — Fax : 01 42 43 13 12
P.A.F. : de 130 à 200 F. — PARKING

U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille

séjour de ski à Avoriaz

CAPITALE INTERNATIONALE DE TOUTES LES GLISSES

Si tu souhaites réveillonner sur les montagnes enneigées,
rejoins-nous à AVORIAZ
du samedi 26 décembre au samedi 2 janvier

Lors de ce séjour exceptionnel de 6 jours, 7 nuits, tu seras hébergé en **résidence Maeva**, située au pied des pistes, dans des appartements entièrement équipés pour 4-5 personnes.

Au prix unique de **1 9 5 0 F.**

Prestations incluses dans le prix:
- L'hébergement en pension complète — linge de lit fourni;
- Le pot d'accueil + les animations;
- Le forfait remontées mécaniques de 6 jours + l'assurance;
- Une carte «Réductions» pour tes entrées en boîtes, bars...

Nous te proposons aussi en supplément:
- *Pour le voyage* : un aller-retour Marseille-Avoriaz en car pour 290 F
- *Pour le matériel* : la location des skis-bâtons-chaussures à la station pour 350 F.

Tes contacts :
— *Pour Marseille:*
U.G.A.B. au 04 91 22 10 45 — 327, Bd Michelet — 13009 Marseille
Les places sont limitées, alors réserve **avant le 30 OCTOBRE.**

U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 21
MERCREDI
21 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.491
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
74e ANNEE — N° 19:491

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

«ՄԵՆԱՏԷՐԵՐԸ ԼԱՒ ՎԱԽՃԱՆ ՉԵՆ ՈՒՆԵՆԱՐ»

Այս խօսքերը կը պատկանին նոյնինքն զօրավար Օկուսթօ Փինոչէի, որ նման խորհրդածութիւն մը կ'ընէր Լոնտոն մեկնելէ քանի մը օր առաջ «Նիւ - Եորքըր»ի, ինք միայն «աչկերտ - մենատէր»ի տիտղոսը կը պահանջէր իրեն համար:

Բազմաթիւ Չիլիցիներ, նախկին բանտարկեալ, չարչարանքի ենթարկուած կամ անհետացածներու ազգականներ համախմբուած են Հոկտեմբեր 18-ին Լոնտոնի բուժարանին առջեւ, արտայայտելու համար իրենց գոհունակութիւնը եւ յոյսը որ արդար դատ մը կը տեսնուի:

Բուժարանին ներսն է, Սքոթլանտ Եարտի հսկողութեան տակ ան որ սարսափ տարածեց ոչ միայն իր երկրին այլեւ լատին-Ամերիկայի վրայ տարիներու երկայնքին: Իրեն դէմ կան երկու հետապնդումներ՝ տասնեակներով Սպանացիներու անհետացումը եւ «Գոնտոր» գործողութիւնը:

Սպանացիներու անհետացումի քննութիւնը, որ «ցեղասպանութիւն» որակուած է դատական հարցաքննիչին կողմէ 1996 Փետրուարէն ի վեր հիմնուած է բազմաթիւ առեւանդուած եւ չարչարուած Սպանացիներու վկայութեան վրայ, մենատիրութեան շրջանին 1973-էն 1990: Անհետացած Սպանացիներու թիւը քանի մը տասնեակ կը նկատուի, բայց երբեք ճշգրիտ թիւ չէ տրուած: Դատաւոր Կարսիա Գասթելյոն կը կեդրոնանայ քանի մը ծանօթ պարագաներու վրայ, ինչպէս դիւանագէտ Գարմելօ Սորիայի սպանութիւնը 1976-ին: Ամէնէն ծաւալուն քննութիւնը կը վերաբերի «Գոնտոր» գործողութեան: Թղթածրարը բացուած է 1997 Մայիսին Պալթազար Կարզոն դատաւորին կողմէ, որ քննութիւն կը կատարէ նաեւ արժանթինեան զինուորական մենատիրութեան ատեն գործուած ոճիրներով: Ըստ տուժող կողմին, «Գոնտոր» գործողութիւնը միջազգային գործակցութեան ցանց մըն էր, հիմնուած եւ ղեկավարուած Փինոչէի կողմէ եւ որու կը մասնակցէին Արժանթինի, Պրազիլի, Պոլիվիոյ, Չիլիի, Փարակուէյի եւ Ուրուկուէյի զինուորական վարչակարգերը:

Կարզոնի քննութիւնը կը վերաբերի աւելի քան 200 հոգիի առեւանգումին եւ սպանութեան, ինկած այս «զինուորական աճարեկչական ցանցին» ձեռքը: Ցանցին կեդրոնատեղին էր Սանթիակոյի չիլիական ոստիկանութեան շէնքը եւ 70-ական թուականներուն շարք մը սպանութիւններ գործած էր Սպանիա, Ֆրանսա, Միացեալ - Նահանգներ, Մեքսիքա եւ Գոսթա - Ռիքա:

***

Սպանական արդարադատութիւնը վերապահ կը մնայ Կարզոն եւ Գասթելյոն դատաւորներու նախաձեռնութեան նկատմամբ: Եւ դատաւորներուն գործը դիւրին չէ, մանաւանդ որ ամբաստանութիւնը հիմնուած է միայն զոհերու Միութիւններուն հայթայթած փաստաթուղթերու վրայ: Եթէ, առ այժմ երկու դատաւորները գլայլացունց գործ մը տեսան, չարունակութիւնը այնքան դիւրին չէ: Պէտք է հիմնաւորեն Սպանիոյ յանձնումին պահանջը եւ այդ պահանջն ալ պէտք վաւերացնէ այդ դիմումը Նախարարաց Խորհուրդի նիստին եւ փոխանցէ քառասուն օրուան պայմանաժամի մը ընթացքին: Դժուարութիւնները Սպանիոյ մէջ կը սկսին, ընդհանուր դատախազն ալ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ դատական գործընթացին ձեռնհասութիւնը, կը գտնէ որ արդարադատութիւնը լիազօրուած չէ զբաղելու համար «ցեղասպանութեամբ» (բառն ալ շատ զօրաւոր է իրեն համար) եւ պէտք է թողու այս գործը չիլիական արդարադատութեան կամ միջազգային ատեանի մը:

Կը մնայ աւելի փափուկ կէտ մը՝ քաղաքական հետեւանքները Սպանիոյ նման երկրի մը համար, որ Ֆրանքոյէն ետք, ժողովրդավարական իր անցքին հոյակապ խաղաղութիւնը կը պարտի ճիշդ այն կէտին, որ միշտ խուսափեցաւ դառնալէ իր անցեալը: Եւ այսօր, երբ կը պահանջուի որ «վհուկներու հալածանք»ի մը համաձայնի բարեկամ երկրի մը մէջ որ նաեւ տնտեսական մեծ ընկերակից մըն է, որ հազիւ սկսաւ է իր «անցքին» ձեռնարկել:

Սպանիոյ վարչապետը՝ Խոսէ Մարիա Ասնար որ Փորթուկալ էր, ուր հանդիպեցաւ Չիլիի նախագահ՝ Էտուարտօ Ֆրէյի, դժուար կացութեան մատնուած էր եւ ջանաց հարցը ապաքաղաքականացնել, ըսելով. - «Կառավարութիւնը կը յարգէ արդարադատութեան որոշումները եւ կը գործակցի միջազգային օրինականութիւնը յարգելով»:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵՆԷ ՇԱԲԱԹ ՄԸ ԵՏՔ, ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԿԸ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒԻ

Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Խաժակ Արք. Պարսամեան կը փափաքի հանրութիւնը տեղեակ պահել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Առաջինի առողջական վիճակին մասին: Նորին Սրբութիւնը, այժմ Նիւ-Եորքի մէջ ապաքինման շրջան մը կը բոլորէ՝ բերնի ուռեցքի վիրաբուժական գործողութենէն ետք:

Հոկտեմբեր 12-ին տեղի ունեցած գործողութենէն շաբաթ մը ետք՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի առողջական վիճակը արագօրէն կը բարելաւուի: «Նորին Սրբութեան ապաքինումը շատ լաւ կ'ընթանայ. իրականութեան մէջ՝ իր ապաքինումը բժիշկներու ակնկալածէն աւելի արագ կերպով կ'ընթանայ», ըսաւ Վեհափառ Հայրապետի անձնական բժիշկ եւ մտերիմ բարեկամ տոքթ. Րաֆֆի Յովհաննէսեան:

Նորին Սրբութիւնը խնամող վիրաբոյժներու եւ բժիշկներու խումբին հետ խորհրդակցելէ ետք, տոքթ. Յովհաննէսեան շարունակեց. «Այս պահուն, բժիշկները որեւէ դժուարութիւն եւ բարդութիւն չեն նախատեսեր: Նորին Սրբութիւնը սկսած է խօսիլ, եւ բժիշկները ապագային եւս անոր խօսելու կարելիութեան մասին որեւէ արգելք չեն տեսներ»:

Իր ապաքինման շրջանին, Նորին Սրբութիւնը բազմաթիւ նամակներ ստացած է աշխարհի հոգեւոր պետերէն, որոնք իրեն կը մաղթեն շուտափոյթ եւ կատարեալ ապաքինում:

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 16-ի երեկոյեան, երբ Առաջնորդ Սրբազան Հայրը եւ ՄԱԿ-ի մօտ Հայաստանի Հանրապետութեան լիազօր եւ մնայուն դեսպան տոքթ. Մովսէս Աբէլեան այցելեցին Նորին Սրբութեան, դեսպանը Վեհափառ Հայրապետին յանձնեց Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Ն. Վ. Ռոպէր Քոչարեանի նամակը, ուր Պ. Նախագահը իր լաւագոյն մաղթանքները կը ներկայացնէր եւ կ'ըսէր որ կը սպասէր Վեհափառ Հայրապետին վերադարձին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին:

Նախագահ Քոչարեան ի մէջ այլոց կը գրէր Նորին Սրբութեան. «Այս պահին, երբ առաւել ցայտուն է դարձել եկեղեցու դերը Հայոց պետականութեան ամրապնդման գործում, յատկապէս կարեւոր է, որպէսզի Դուք՝ Ձեր իմաստուն ղեկավարութեամբ եւ համաժողովրդական հեղինակութեամբ նոր հոգեւոր լիցք հաղորդէք հայ ժողովրդին»:

Իր գրաւոր պատասխանին մէջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը շնորհակալութիւն յայտնեց Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին՝ իր նամակին համար, որ «ինծի հոգեկան ուժի աղբիւր է այս օրերին՝ երբ Աստուծոյ կամքով վերադտնում եմ իմ առողջութիւնը»: Նորին Սրբութիւնը իր ողջոյնները յղեց Հայաստանի Հանրապետութեան, անոր նախագահին, Ազգային Ժողովին եւ կառավարութեան, աւելցնելով. «Թող ապագայի օրերն ըլլան աւելի պայծառ եւ յարաճուն զարգացման ճամբով ընթանայ մեր սիրեցեալ ժողովուրդը»: Նամակը կը վերջացնէր հայրապետական իր ջերմ ողջոյններով՝ ուղղուած Հայաստանի, Արցախի եւ Սփիւռքի իր հօտին:

Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան Թեմի Առաջնորդարանը պարբերական հաղորդագրութիւններով հանրութիւնը տեղեակ պիտի պահէ Նորին Սրբութեան առողջական վիճակին մասին: Դարձեալ կը փափաքինք մեր գնահատանքը յայտնել այն բոլոր հաւատացեալներուն՝ որոնք իրենց ազնիւ արտայայտութիւններն ու բարեմաղթութիւնները ներկայացուցին, եւ դարձեալ կը խնդրենք որ բոլորն ալ շարունակեն աղօթել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի առողջութեան եւ արեւշատութեան համար:

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ
Հոկտ. 19, 1998

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 19 / 20)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏ

Երթանասուն երեսփոխաններու նախաձեռնութեամբ, Հոկտեմբեր 19-ին գումարուած է Ազգ. Ժողովի արտակարգ նիստ, օրակարգի նիւթ ունենալով վեց հարցեր: Նախ, քուէարկութեամբ որոշուած է նախկին 20-ին փոխարէն այսուհետեւ 30 վայրկեան տրամադրել զեկուցողներուն: Քննարկուած է նաեւ «Ազգային Ժողովի կանոնակարգ» օրէնքին մէջ փոփոխութիւններ կատարելու հարցը, որուն ամէնէն էական կէտը կը վերաբերի նախագահը պաշտօնանկ ընելու մասին Ազգային Ժողովի քննարկումներու ընթացակարգին: Ներկայի օրէնքով այդ քննարկումներու արդիւնքը կը փոխանցուի Սահմանադրական Դատարանին եւ անոր կողմէ բացասական պատասխանի մը պարագային հարցը ինքնաբերաբար դուրս կը մնայ օրակարգէն: Այս կէտին փոփոխութիւնն է որ կը պահանջեն կարգ մը երեսփոխաններ, որոնք կը նախընտրեն որ Ազգային Ժողովը կարենայ շարունակել քննարկումները եւ տալ որոշում, ինչ որ ալ ըլլայ Սահմանադրական Դատարանին եզրակացութիւնը: Այլ մէկ քննարկումով ալ վերանայուած է կառավարութեան անվստահութեան քուէ պահանջելու հարցը, առանց որ այս վերջինը սոյն հարցը դնէ (պիտանձէի մերժուելու պարագային): Քննարկուած է նաեւ «Անի» եւ «Արմենիա» պանդոկներու եւ քոնեակի գործարան սեփականաշնորհման գործարքը եւ «Հայկական Ալիւմինիումներու» գործունէութիւնը քննող յանձնաժողով մը կազմելու հարցը:

***

ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի մամուլի ակումբը եւ լրասփիւռներու ընկերակցութեան խորհուրդը Հոկտեմբեր 19-ի իրենց յայտարարութեան մէջ մտահոգիչ կը նկատեն իրենց գործունէութեան ասպարէզին կացութիւնը: Կ'ըսեն թէ ոտնձգութիւնները կուգան օրէնսդիր դէմքերէ: Նախ Ազգային Ժողովը օրէնք ընդունած է «Խորհրդարանական ժամ» հաղորդումին օրուան ու ժամուան մասին, միջամտելով հեռատեսիլի ծրագիրներու քաղաքականութեան: Ցետոյ Ազգային Ժողովի նախագահը «գրաքննիչի եզրակացութիւն յիշեցնող պատճառաբանութեամբ աշխատանքից ազատում է «Հայաստանի Հանրապետութեան» գլխաւոր խմբագիր Լիզա Ճաղարեանին»: Յայտարարութիւնը ըսելով թէ առ այժմ թիրախ են պետական լրասփիւռները, ոչ մէկ երաշխիք կը տեսնէ որ քաղաքական եւ տնտեսական բնոյթի որոշումներով Խորհրդարանը ճնշում չբանեցնէ նաեւ ուրիշ լրասփիւռներու վրայ: Վերջաւորութեան դիմում կը կատարուի Նախագահ Ռ. Քոչարեանի որ չստորագրէ խօսքի եւ մամուլի ազատութեան սահմանադրական իրաւունքը խախտող «Ազգային Ժողովի կանոնակարգի օրէնքին մէջ փոփոխութիւն կատարելու մասին» ընդունուած օրէնքը: Նոյն ատեն յայտարարութեամբ զօրակցութիւն կը յայտնուի «Հայաստանի Հանրապետութեան» խմբագրութիւնը լքած կազմին:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նախագահի արտաքին յարաբերութիւններու հարցերու խորհրդական Արամ Սարգսեան Հոկտեմբեր 15-ին ընդունուած է Լիբանանի վարչապետ Ռ. Հարիրիի կողմէ. նիւթ եղած են փոխադարձ կապերը, գործակցութիւնը, յատկապէս երկու երկիրներու միջեւ ազատ առեւտուրի գօտիի նիւթը: Նոյն օրը Ա. Սարգսեան հանդիպած է ՍԴՀԿ նախագահ Վ. Ճէրէճեանի եւ ՌԱԿ ատենապետ Յակոբ Գասարճեանի:

Հոկտեմբեր 19-ին բացումը կատարուած է Հայաստանի Պէյրութի դեսպանատան եռայարկ նոր շէնքին, ուր ներկայ գտնուած են Լիբանանի Արտաքին նախարարը, Նաւթի արդիւնաբերութեան նախարար Շ. Պարսումեան, Խորհրդարանի նախկին նախարարը, երեսփոխաններ, հայ երեսփոխաններ, մտաւորականներ, գործի մարդիկ, ընդհանուր թիւով մօտ հազար հոգի: Ներկայ գտնուած են նաեւ հայկական կուսակցութիւններու, եկեղեցիներու ներկայացուցիչները:

Դեսպանատան նոր շէնքը կառուցուած ու կահաւորուած է ԱՄՆ-էն Նազարեան ընտանիքը եւ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի միջոցներով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ազրպէյճանի քարիւղը դէպի Արեւմուտք փոխադրելու «Պաքու - Ճէյհան» նաւթամուղի ծրագիրը իր ուղեգիծով եւ իրագործման մանրամասնութիւններով բաւական վէճ յարուցանելէ ետք, այսօր շատ աւելի ճակատագրական փուլի մը հասած է ուր առկայ են անոր բարձի թողի ըլլալու հեռանկարները: Ու այդպիսի որոշումի մը պարագային դայն փոխարինելու հետամուտ ծրագիրներէն յաճախ յիշուածն էր Վրաստանի տարածքով նաւթը Սեւ ծով հասցնելու «Պաքու - Սուփսա» կազատարի տարբերակը, որ իր կարգին այսօր վտանգուած է: Ազրպէյճանական կողմը գրեթէ արդէն աւարտած է իր հողամասին վրայ գտնուող հատուածին շինութիւնը եւ ընդհ. 453 քմ.-ին 440-ը կառուցուած է: Իսկ վրացական կողմը, ուր խողովակաշարին ընդհ. երկայնքը կը կազմէ 350 քմ. մնացած է 70 քմ.նոց հատուածի մը շինութիւնը որու աշխատանքները առ այժմ կասեցուած են ազրպէյճանական հրահանգով, Վրաստանի

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թուրքիա կարճ ժամանակի մէջ վերջ տուաւ ոչ-իսլամներու պետական զանազան գրասենեակներու մէջ պաշտօնավարութեան: 1872-ին, օրինակ, միայն Արտաքին Գործոց նախարարութեան զանազան բաժիններուն մէջ 25 ոչ - իսլամ պաշտօնեայ կը գտնուէր: Արտաքին Գործոց նախարարութեան ընդհանուր քարտուղարն էր Սարգիս էֆէնտի Համամճեան՝ յետագային Հռոմի դեսպան. դիւաններու ընդհանուր տնօրէնն էր Իլիաս պէյ Զայեան, օգնական ունենալով հինգ ոչ - իսլամ պաշտօնեաներ՝ որոնց չորսը հայ: Դատական նախարարութիւնը, առեւտրական նախարարութիւնը, մաքսատուն եւ անտառաց վարչութիւնները ամէնուրեք հայ, յոյն եւ հրեայ պաշտօնեաներ երկար տարիներ խղճմտանքով եւ հաւատարմութեամբ պետութեան ծառայեցին: Իսկ հանրապետական Թուրքիոյ մէջ միայն համալսարաններու մէջ քանի մը ոչ - իսլամի իբր դասախօս պաշտօնավարութեան արտօնութիւն տրուեցաւ եւ կը տրուի: Թէեւ թուղթի վրայ բոլոր Թրքահպատակները ամէն հաւասարութիւն կը վայելեն, բայց ցարդ պետական վարչակարգի ոեւէ գրասենեակի մէջ ոչ մէկ ոչ - իսլամի պաշտօն տրուած է: Առանց չափազանցելու կարելի է ըսել թէ ոչ - իսլամը աղբահաւաք անգամ չի կրնար ըլլալ: 1923-էն 1938-ի միջեւ ամէն ոչ - իսլամ համայնք մէյմէկ երեսփոխան ունէր Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ: Հայոց կողմէ Պերճ Թիւրքէրն էր որ համայնքը կը ներկայացնէր: Թէեւ ըսենք որ այդ պաշտօնը ընտրովի չէր այլ պետութիւնն էր որ կը նշանակէր:

Մուսթաֆա Քէմալ Աթաթիւրքի մահէն յետոյ 1938 Նոյեմբեր 10, Իսմէթ Ինէօնիւի շրջանին ոչ - իսլամ համայնքներու հանդէպ խտրութիւնը պետական քաղաքականութեան առանցքը եղաւ: Պատերազմի տարիներուն միմիայն 25-էն 45 տարու ոչ - իսլամներու զօրահաւաքը որ 1941 Մայիս 5-ին սկսաւ եւ տեւեց 14 ամիս, տարակոյս չկայ թէ շատ հեռաւոր եւ խորհրդաւոր նպատակներ կը հետապնդէր: 40 - 42.000 ոչ - իսլամներ 14 ամիս Կեսարիա, Եոզկատ եւ Աֆիոն - Գարահիսարի զօրանոցները մնալէ, ճամբու շինութիւններու աշխատութեան մասնակցելէ յետոյ ազատ արձակուեցան: Ասոր յաջորդեց 1942-ի Սեպտեմբերի վերջերուն «ունեւորութեան տուրքը» որ յատկապէս ոչ - իսլամ համայնքներու վիճակեցաւ: Շատեր պահանջուած գումարը չկարենալով վճարել, կործանեցան: Անոնց անշարժ եւ շարժուն ինչքը աճուրդով ծախու հանուեցաւ: Եւ եթէ կրկին պահանջուած գումարը կարելի չեղաւ ձեռք ձգել, խումբ - առ խումբ շոգեկառքերով Էրզրումի մերձակայ Աշքալէ կոչուած գիւղաքաղաքը ուղարկուեցան իբր թէ իրենց առօրեայ աշխատանքով որոշուած գումարը պիտի կարենային հատուցանել...: Աշքալէ ուղարկուողներու թիւը 10 - 12000-ի միջեւ էր: Այսպէս, հրապարակի ծանօթ վաճառականներ, դրամատէրեր հասարակ չարքաշի նման աքսորուեցան: Այս տուրքին սահմանումը ուրիշ բան չէր նախատեսեր եթէ ոչ ոչ-իսլամներու գործի ասպարէզին մէջ ունեցած գերակշիռ գործունէութիւնը հարուածելով իրենց տեղը մահմետականներով փոխարինել: Պոլսոյ արտաքին առեւտուրի կեդրոն նկատուող Ղալաթիոյ գործի հրապարակը որ երկար տարիներէ ի վեր ոչ - իսլամ հրապարակներու մենաշնորհը կը նկատուէր, հետզհետէ մահմետականներու տիրապետութեան ենթարկուեցաւ:

Հանրապետական Թուրքիոյ մէջ մինչեւ 1946 տարուան աշունը, ի բաց առեալ ընտրիչներ, ոչ մէկ ոչ - իսլամ զինուորական պարտականութիւնը սպայ ըլլալով կրնար կատարել. թէկուզ համալսարանաւարտ ըլլար: 1946-էն յետոյ է որ առնուազն լիսէաւարտ ոչ - իսլամներ Անգարայի պահեստի սպայից վարժարանը ընդունուելու իրաւունք ստացան:

1946-ին, Թուրքիոյ մէջ միակ կուսակցութեան դրութեան վերջ տրուեցաւ: Բայց 1950-ին է որ Ճէլալ Պայար - Ատնան Մէնտէրէսի Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ընտրութիւնները շահելով իշխանութիւնը ձեռք առաւ: Առաջին քանի մը տարիներուն իսկապէս ըստ բաւականի ազատական հով մը փչեց: Բայց Կիպրոսի կնճիռը շուտով այդ մթնոլորտին վերջ տուաւ, երբ 1955-ի Սեպտեմբեր 6 / 7-ի գիշերը, կառավարութեան իսկ պատրաստութեամբ Պոլսոյ մէջ հսկայ ցոյցեր կազմակերպուեցան: Մէկ գիշերուան մէջ ոչ - իսլամներու պատկանող գրեթէ բոլոր խանութները, ճաշարանները եւ գործատեղիները քանդուեցան, կողոպտուեցան. ոմանք ալ հրդեհի տրուեցան: Ցոյցը իբր թէ ժողովրդական պոռթկում մըն էր Պոլսոյ Յոյներուն դէմ - թէեւ անոնք որեւէ կապ ալ չունէին Կիպրոսի հետ., բայց Հայերու եւ Հրեաներու վաճառատուները անմասն չմնացին հազարաւոր ցուցարարներու մոլեգին արարքէն որոնք, պատրաստուած ցանկերու համաձայն, զանազան պաշտօնեաներու կողմէ կ'առաջնորդուէին: Այս ցոյցին յաջորդող ամիսներուն, ոչ - իսլամներու արտագաղթ մը սկսաւ: 60-ական թուականներուն վերջերը, օրուան Թուրք կառավարութիւնը Պոլիս բնակող յունահպատակները վտարելու հրաման մը հանեց: 1974-ի ամառը, Կիպրոս ցամաքահանում կատարելով, իբր թէ կղզիին ծագումով Թուրք բնակչութիւնը ստոյգ ջարդէ մը պաշտպանելու պատրուակով, ՄԱԿ-ի եւ Եւրոպական Խորհուրդի անդամ Թուրքիան, կղզիին երկու հինգերորդը գրաւեց: Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան բողոքը առ ոչինչ համարելով, Հանրապետական Թուրքիա դեռ 30.000 զինուոր կը պահէ կղզիին մէջ: Մինչ Թուրքիա շատ զգայուն կը թուի ըլլալ երբ Սերպիոյ մահմետականներու տեղափոխութեան ականատես կ'ըլլայ, 200.000-է աւելի թիւ մը ներկայացնող Հիւսիսային Կիպրոսի յոյն բնակչութեան տեղափոխութիւնը բնական կը նկատէ...:

Նոյն թուականներուն Թուրք կառավարութիւնը վաքըֆներու օրէնքը փոխելով, այլեւս անհնար կը դարձնէ որ ոչ - իսլամ մը եկեղեցիի մը, վարժարանի մը, եւ նոյնիսկ հիւանդանոցի մը անշարժ կալուած մը նուիրէ, այսպէս զրկելով սոյն հաստատութիւնները իրենց գոյութիւնը պահելու հնարաւորութենէն, մինչ եթէ կտակ մը կարմիր մահիկի ի նպաստ կատարուի, ընդունելի է: Եթէ մեր ստացած տեղեկութիւնները ճիշդ են, միայն «Ուսուցչաց Հիմնարկ»ն է որ այդ կաշկանդումին ենթակայ չէ:

Հանրապետական լաիք Թուրքիոյ մէջ ոչ - իսլամ աշակերտներու իրենց համայնքի դպրոցներուն արձանագրութեան պարագան ալ Պոլսոյ հայ համայնքին մտահոգութիւններէն մին եղաւ: Գաւառներէն վերջին 20 - 30 տարիներու ընթացքին Պոլիս փոխադրուող ընտանիքներու տղաքը յաճախ անկարելի եղաւ հայկական վարժարան ղրկել: Գրեթէ բոլորն ալ թրքական մականուն կը կրէին ըստ 1934-ի օրէնքին եւ իրենց անձնագրին մէջ ալ չէր գրուած թէ Հայ են: Հետեւաբար, ծնողքները նախքան դպրոց մը արձանագրել, պարտէին փաստել թէ Հայ են: Ասոր համար իրենց ծննդավայրէն հաստատագիր մը անհրաժեշտ կ'ըլլար որ յաճախ յապաղելով աշակերտին մէկ տարի կորսնցնելուն պատճառ կ'ըլլար: Որովհետեւ լաիք Թուրքիոյ մէջ ոչ - իսլամ մը կրնայ թրքական դպրոց յաճախել, բայց մահմետական մը չի կրնար ոչ - իսլամներու վարժարան մը յաճախել, անշուշտ օտար վարժարաններ այս օրէնքին ենթակայ չեն:

Այսօր մինչ թրքական վարժարանները եւ հաստատութիւնները որեւէ սեղմումի ենթակայ չեն, Պոլսոյ Ս. Փրկիչ Ազգային հիւանդանոցէն պետութիւնը շահատուրք գանձելու հետամուտ է: Մինչդեռ Ազգային հիւանդանոցը Օսմանեան կայսրութեան ժամանակ միշտ ալ բացառիկ հոգածութեան առարկայ եղած է: Ազգային բարերար Յարութիւն ամիրա Պէզճեանի մահէն յետոյ 1834 Յունուար 3, Սուլթան Մահմուտ Բ.ի օրով հիւանդանոցին բացումը կատարուած է: 1843-ին արդէն, օրական 15 օխա միսի, իսկ 1845 Ապրիլ 9-ին ալ 37½ օխա հացի պետական պարէն կը յատկացուի Ազգային հիւանդանոցին (5): Հայկական հարցի սկզբնական տարիներուն, 1880-ին, պետութեան պարէնի նպաստը օրական 200 օխա հացէն 400 օխա հացի եւ 30 օխա միսէն 60 օխա միսի բարձրացած է (6): Մինչդեռ Հանրապետական Թուրքիոյ կառավարութիւնը այսօր ոչ միայն ոչ - իսլամ հաստատութիւններուն չօգներ, այլ արտակարգ փոքչնդումներով անոնց նիւթական հասոյթը նուազեցնելու միջոցներ կ'որոնէ: Այսօր, ինչպէս ըսինք, օրէնքը կ'արգիլէ որ վարժարանի մը ի նպաստ անշարժ կալուած մը կտակ ըլլայ, իսկ եղած նիւթական նուիրատուութիւնները դրամատուներու մէջ մնալով միշտ իրենց արժէքը կը կորսնցնեն, քանի որ դրամահոսութիւնը տարիներէ ի վեր յարատեւ է: Հալէւ թէ իր իւղով տապկուելու կարողութիւնը ունեցող համայնքէն ի պահանջեալ հարկին կառավարութիւնը երբեմն նիւթական օժանդակութիւն կ'ակնկալէ: Այսպէս, երջանկայիշատակ Շնորհք Պատրիարք 1986 Օգոստոս 3-ին, Գնալը կղզի ժողովի կը հրաւիրէր համայնքի մարմիններու ներկայացուցիչները եւ կ'առաջարկէր մէկ շաբթուան մէջ 15 միլիոն թրքական լիրա հաւաքել թրքական դպրոցներու օժանդակելու համար: Այդ (7) գումարը Շնորհք Պատրիարք անձամբ Օգոստոս 15-ին Պոլսոյ կուսակալին կը յանձնէր:

Այսուհանդերձ, Պոլսահայ համայնքին պատրաստակամութիւնը եկող - գացող Թուրք պետական անձերու մտայնութեան մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն բերաւ: Ծանօթ է թէ Թուրքիա, մօտ երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր վերսկսող քրտական ազատագրական շարժումը խեղդելու համար ոչ մէկ միջոցի առջեւ կ'ընկրկի: Անհուաղն 1500 քրտական գիւղեր արդէն քարտէսէն սրբուած են: Քիւրտ վտարանդներու թիւը այսօր հինգ միլիոնը կ'անցնի որոնց մէկ միլիոնը Եւրոպայի զանազան երկիրներու մէջ ցրուած, իսկ մնացեալը Պոլիս կամ ուրիշ քաղաքներ ապաստան գտած է: Անցեալ Նոյեմբերին երբ Թուրքիա Եւրոպայի Միութեան դռները կրկին իր առջեւ փակ գտաւ մարդկային իրաւունքները ոտնակոխելու պատճառաւ, վարչապետ Մէսուտ Եըլմազ խիստ նեղացած, իբր թէ փախստական մօտ 2500 Քիւրտեր, երկու նաւերով Եւրոպայի նուէր ղրկեց, ըսել ուզելով. «ահաւասիկ Քիւրտերը զորս դուք շատ կը սիրէք ու կը պաշտպանէք»: Ճակատագրական ինչ զուգադիպութիւն որ առենօք ազատութիւն տենչացող Հայերը հալածող Քիւրտերու թոռները «յանուն ազատութեան» Եւրոպա փոխադրող նաւերէն մին ալ «Արարատ» կը կոչուէր: Գաղթականներէն մին հեռատեսիլի CNN կայանի թղթակիցին կը յայտնէր թէ իրենք «առօք - փառօք Պոլսոյ ոստիկաններուն առաջնորդութեամբ նաւակներով նաւ բարձրացած էին»: Անզօր՝ այս ազատագրական պայքարին շարժումը զսպելու, բայց մահմետական այլազան ժողովուրդներու միջեւ միասնականութիւնը ամրապնդելու հեռանկարով, Միացեալ - Նահանգներու հարուստ համալսարանէն շրջանաւարտ Թուրքիոյ նախկին վարչապետ Թանսու Չիլլէր, քիւրտ պարագլուխ Ա. Էօճալանը էրմէնի թօհումու (Հայու սերմ) կ'որակէր: Անշուշտ Թանսու Չիլլէր շատ լաւ գիտէ թէ Էօճալան Հայ չէ: Բայց ազգայնամոլ Թուրքերու եւ ազատագրական պայքար մղող Քիւրտերու միջեւ հաւանական զինեալ բախումի մը առաջքը առնելու մտադրութեամբ է որ Թուրքերու եւ Քիւրտերու գայրոյթը դեռ Պոլիս մնացած ափ մը Հայոց վրայ հրաւիրել կը փորձէ, երբ քրտական ազատագրական շարժումի առաջնորդ՝ ծագումով «Հայ» Էօճալանի ազգակից:

Իսկ քանի մը ամիս առաջ երբ Ֆրանսական Ազգային Ժողովը միաձայնութեամբ Հայկական Ցեղասպանութիւնը ճանչցաւ 1998 Մայիս 29 Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ Սիւլէյման Տէմիրէլ խիստ ազդարարութիւններ ուղղեց Ֆրանսայի: Քննադատելով նաեւ Ֆրանսայի հակաթուրք լոպիական գործունէութիւնները, ան յայտարարեց թէ «Օսմանեան կայսրութենէն, քսանը վեց պետութիւններ ստեղծուեցան: Միայն երկու հատը չկըրցան ստեղծուիլ. հայկական ու քրտական պետութիւնները ու պիտի չկարենան ըստեղծուիլ»: Թուրքիոյ սահմաններէն ներս կը շարունակէր Տէմիրէլ, «այս ուղղութեամբ փափաք ունեցողներ կան, սակայն անոնք իրենց ափը կը լիզեն» (8): Տէմիրէլ վերոյիշեալ յայտարարութեամբ բացայայտօրէն խոստովանած չեղա՞ւ թէ հայկական ցեղասպանութեան պատճառաւ պետութիւնը չկրցաւ ստեղծուիլ: Իսկ Քիւրտերն ալ տեւական հալածանքի ենթակայ ըլլալով նախագահ Տէմիրէլ կը գուշակէ թէ պիտի չյաջողին անկախութեան տիրանալ:

*
**

Մենք համառօտ կերպով Հանրապետական Թուրքիոյ, 75 տարիներու ընթացքին փոքրամասնութիւններու հանդէպ կիրարկած քաղաքականութեան հաշուեկշիռը ներկայացուցինք: Այսօրուան Թուրքիան ոչ թէ անցեալին գործուած ոճիրներուն ճանաչումին հետամուտ է, այլ իր ըստ բաւականի ծանր թղթածրարը ա'լ աւելի հարստացնելու տրամադիր կ'երեւի, քաջալերուած՝ արեւմտեան մեծ տէրութիւններու կիս - կատար ազդարարութիւններէն, համոզուած ըլլալով թէ խօսքէն գործի անցնելու տրամադրութիւն չկայ անոնց քով: Հետեւաբար, Թուրք կազմակերպիչները կրնան յուսալ թէ այս անգամ պիտի կարենան սառերը հալեցնել եւ Եւրոպական Միութեան դռնէն ներս սպրդիլ: Բայց, ինչ որ կը թուի թէ արդէն Թուրքիոյ ղեկավարները դեռ չեն կրցած ըմբռնել, այն է որ Ի. դարու վերջալոյսին, միջազգային հասարակութեան մըտայնութեան մէջ որոշ զարգացումներ կան որոնց հանդէպ նոյնիսկ Թուրք մտաւորականներէն ոմանք այսօր չեն կրնար այլեւս անտարբեր մնալ:

---

(5) Ընդարձակ Տարեցոյց Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի, Կ. Պոլիս, 1900, էջ 113:

(6) Ընդարձակ Տարեցոյց Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի, 1908, էջ 124:

(7) Տե՛ս՝ «Յառաջ», 1986 Օգոստոս 20, թիւ 16.293, արտատպուած՝ Պոլսոյ «Մարմարա» օրաթերթի 1986 Օգոստոս 16-ի համարէն:

(8) Տե՛ս՝ «Ժամանակ», 1998, Յունիս 4, թիւ 6281:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՏԱՐԱԾՈՒՄԸ ԵՐԿՐԻ ՏԱՐԲԵՐ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պուլկարիոյ մէջ հայկական գաղթօճախներու կազմաւորման առաջին հանգրուանը կը սկսի Ե. դարուն, երբ Հայաստանի մէջ ստեղծուած քաղաքական աննպաստ պայմաններու բերումով, ինչպէս նաեւ յետագային, բիւզանդական կայսրերու կազմակերպած բռնագաղթերուն պատճառով, մեծ թիւով Հայեր եւ գլխաւորաբար պաւլիկեան աղանդաւորներ բնակութիւն հաստատեցին Պուլկարիոյ սահմանամերձ եւ հարաւային շրջաններուն մէջ, ուրկէ անոնք աստիճանաբար տարածուեցան դէպի երկրին տարբեր շրջանները:

Պուլկարիոյ հայկական գաղթօճախի պատմութեան երկրորդ գլխաւոր հանգրուանին սկզբնաւորութիւնը կարելի է նկատել ԺԱ. _ ԺԲ. դարերը, երբ արդէն Պուլկարիոյ մէջ հայութիւնը բաւական ստուարացած էր. այդ թուականներէն սկսեալ կազմաւորուեցան Պուլկարիոյ տարբեր քաղաքներու եւ գիւղերու հայկական համայնքները:

Հայերու դէպի Պուլկարիա գաղթին զուգահեռ, Պուլկարներ ալ, իրենց կարգին, Հայաստան գաղթած են հոն բնակութիւն հաստատած են: Պուլկարներու դէպի Հայաստան առաջին գաղթը տեղի ունեցած է Յ. Ք. Բ. դարուն, այսինքն՝ աւելի առաջ, քան Հայերու Պուլկարիա գաղթը:

Յետագային, Պուլկարներու դէպի Հայաստան երկրորդ մեծ գաղթը տեղի ունեցաւ ԺԱ. դարուն, երբ Բիւզանդիոնի Վասիլ Բ. կայսրը, 1015-ին, երկար պաշարումէ ետք գրաւելով Մակեդոնիոյ Մոկլենա գաւառի Եղեսիա քաղաքը, անձնատուր եղող զինուորականները եւ քաղաքին կռուելու ընդունակ բնակիչները աքսորեց դէպի Հայաստանի Վասպուրական նահանգը:

ՖԻԼԻՓՈՊՈԼՍՈՅ ԳԱՂԹՕՃԱԽԸ

Պուլկարիոյ հայկական ամէնէն հին եւ ամէնէն մեծ գաղթօճախը Ֆիլիփոպոլսոյ

(Ներկայիս Փլովտիւ) մէջ կեդրոնացած էր. անիկա Պուլկարիոյ հայութեան գլխաւոր կեդրոնը եղած է դարեր շարունակ:

Ֆիլիփոպոլսոյ մէջ Հայեր բնակութիւն հաստատած են Զ. դարէն սկսեալ: Ժամանակի ընթացքին Ֆիլիփոպոլսոյ մէջ հայութեան թիւը այնքան ստուարացաւ, որ քաղաքի բնակչութեան մեծամասնութիւնը կազմեցին Հայերը: Անոնք ընդհանրապէս պաւղիկեան աղանդաւորներ էին, որոնք գրեթէ իրենց տիրապետութեան տակ առած էին քաղաքը:

Գլխաւորաբար Ֆիլիփոպոլիսէն պաւղիկեան աղանդը տարածուեցաւ Պուլկարացիներու շրջաններուն մէջ, եւ ժամանակ մը ետք ազդեցիկ ուժ դարձաւ երկրին մէջ՝ նպաստելով ընկերային եւ աղանդաւորական շարժումներու ծաւալման: Այս ժամանակ լայն տարածում սկսած էր գտնել Պոկոմիլներու աղանդը՝ Պուլկարիոյ եւ Եւրոպայի տարբեր երկիրներուն մէջ պաւղիկեանները ու պոկոմիլները դաշնակցեցան միասնաբար պայքարելու համար աշխարհիկ եւ հոգեւոր պաշտօնական վերնախաւին դէմ, ի խնդիր ընկերային արդարութեան եւ իրենց դաւանական ինքնութեան պահպանման:

Խաչակրական արշաւանքներուն ժամանակ, ԺԲ. դարուն, Ֆրետերիք Բարբարոսան 1189-ին գրաւեց Ֆիլիփոպոլիսը: Այս ժամանակ քաղաքին պուլկար բնակչութիւնը, վախնալով Ջարդերէ եւ հալածանքներէ, փախաւ քաղաքէն, բայց Հայերը մնացին եւ բարեկամաբար ընդունելով նուաճողները՝ ամէն տեսակ աջակցութիւն ցոյց տուին անոնց: Անոնք Ֆրետերիքին խոստացան պարենաւորել անոր բանակը՝ խնդրելով միայն, որ պահուի իրենց քաղաքին եւ գիւղերուն ապահովութիւնը:

Պատմական այս տեղեկութիւնը ցոյց կուտայ, որ Ֆիլիփոպոլսոյ եւ անոր շրջակայ գիւղերու մէջ մեծ թիւով Հայեր եղած են, այնքան շատ, որ կրնային ապահովել խաչակիրներու հսկայ բանակին պարենաւորումը:

Ֆիլիփոպոլիսը դարեր շարունակ Պուլկարիոյ ամէնէն բարգաւաճ եւ հարուստ քաղաքներէն մէկն էր, երկրին առեւտրական գլխաւոր կեդրոնը, որ կը գտնուէր Պոլիսէն դէպի Պուլկարիա եւ եւրոպական երկիրներ երկարող առեւտրական տարանցիկ ճամբուն վրայ:

Ֆիլիփոպոլսոյ Հայերուն մէկ մասը պաւղիկեաններ էին, բայց մնացեալները հայ եկեղեցւոյ կապուած էին. անոնք ԺԲ. դարու կէսէն ետք արդէն վանք եւ առաջնորդարան ունէին քաղաքին մէջ:

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԳԱՂԹՕՃԱԽԻՆ ՏԱՐԱԾՈՒՄԸ

Պուլկարիոյ հայկական գաղթօճախը, ժամանակի ընթացքին բազմանալով, տարածուեցաւ երկրին տարբեր շրջաններուն մէջ, բնակութիւն հաստատելով գլխաւոր քաղաքներուն եւ բազմաթիւ գիւղերու մէջ:

Պուլկարիոյ մէջ հայկական ամէնէն հին բնակավայրերէն է Պուրկաս քաղաքը, ուր Հայեր հաստատուած են հաւանաբար Թ. դարէն սկսեալ: Պուրկասի մէջ այնուհետեւ հայութեան թիւը այնքան ստուարացաւ, որ անոնք ներքին ինքնավարութիւն ստացան:

Յետագային հայկական գաղթօճախներ հաստատուեցան Սոֆիայի, Օխրիտայի, Մգլէնի, Տիվոյի, Ատրիանապոլսոյ, Պիթոլիայի եւ Սթրումիցայի մէջ. անոնց գլխաւոր համեմատութիւնը պաւղիկեաններ էին, բայց կային նաեւ հայ եկեղեցւոյ հետեւորդներ, որոնք եկեղեցիներ ու վանքեր ունէին: Կային նաեւ քաղկեդոնական Հայեր, որոնք գլխաւորաբար Փեթրիցիոնի (Ներկայիս՝ Պաչքովօ) վանքին շուրջ կեդրոնացած էին. Փեթրիցիոնի վանքը յունադաւան Գրիգոր եւ Աբաս Բակուրեան իշխանները կառուցած էին 1084-ին: Վանքին մէջ կային նաեւ վրացի քաղկեդոնական եկեղեցւոյ հետեւորդներ:

Յիշենք, որ հայաշատ կեդրոններուն մէջ կային գրչութեան օճախներ, պուլկարահայ հնագոյն ձեռագիրը գրուած է 1007-ին, Կիրակոս Երէցի կողմէ, Ատրիանապոլսոյ մէջ:

Այնուհետեւ պուլկարահայ գաղթօճախը տարածուեցաւ տարբեր շրջաններ, եւ միջնադարուն, յատկապէս ԺԳ. դարէն սկսեալ Թռնովօ քաղաքը հայութեան գլխաւոր կեդրոններէն մէկը դարձաւ: Թռնովոյի հայութեան մէկ մասը հայ եկեղեցւոյ հետեւորդներ էին եւ եկեղեցի ու հոգեւոր ունէին, բայց կարեւոր թիւ կը կազմէին նաեւ պաւղիկեանները:

Յետագային, ԺԴ. _ ԺԵ. դարերէն սկսեալ հայ գաղթականներ բնակութիւն հաստատեցին Վառնա ծովեզերեայ քաղաքին մէջ. անոնք ընդհանրապէս գլխաւորաբար վաճառականներ էին, որոնք առեւտրական լայն կապեր ունէին եւ իրենց կեդրոնները ունէին նաեւ Ռուսչուքի եւ Պուրկասի մէջ:

Գլխաւոր այս քաղաքներէն զատ, մեծ թիւով Հայեր գիւղական շրջաններու մէջ բնակութիւն հաստատեցին: Անոնցմէ իբրեւ յիշատակ մնացած են շատ մը գիւղերու անուններ, որոնք հայկական ծագում ունէին:

Այսպէս, Պուլկարիոյ հայաբնակ գիւղեր եղած են՝ Արմենոր (Արմենխոր) եւ Արմենաքօ գիւղերը՝ Լերինի շրջանին մէջ, Արմենոխոր գիւղը՝ Պիթոլիայի շրջանին մէջ, Արմենիթէ գիւղը՝ Տոպրովոյի շրջանին մէջ, Արմենիցա գիւղը՝ Ռիվիայի շրջանին մէջ, Արմենովօ եւ Էրմենլուի գիւղերը՝ Նիքոպոլսոյ մօտ, Արմեանքովցի գիւղը եւ այլն:

Հայկական կարգ մը բնակավայրերու անուններ կապուած են նաեւ պաւղիկեաններու անուան հետ: Այսպէս, Պաւլիկենի աւանը՝ Թռնովոյի շրջանին մէջ, Գոռնօ Պաւլիկենի եւ Տոլնօ Պաւլիկենի գիւղերը՝ Լովէչի շրջանին մէջ, Թորոս եւ Բայլինիք գիւղերը եւ այլն:

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԹԵՄԻՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

Պուլկարիոյ մէջ հայ եկեղեցին սկսած է գործել դէպի Պուլկարիա հայկական մեծ գաղթերու սկզբնական շրջանէն, եւ ԺԱ. դարու սկիզբէն սկսեալ արդէն գրչութեան կեդրոններ եղած են Պուլկարիոյ տարբեր քաղաքներու մէջ: Հայ եկեղեցւոյ հետեւորդ գաղթականները գլխաւորաբար մեծամասնութեամբ հայաբնակ Ֆիլիփոպոլիս քաղաքին մէջ կեդրոնացած էին. իսկ միւս քաղաքներու հայ համայնքները ընդհանրապէս պաւղիկեան աղանդի հետեւորդներ էին:

Ֆիլիփոպոլսոյ հայ համայնքը ԺԲ. դարու կէսերուն վանք կառուցեց եւ թեմական կազմակերպութիւն ստեղծեց. վանքը իր առանձին միաբանութիւնը ունեցաւ: Վանքին առաջին վանահայրը, որ պատմութեան մէջ յիշուած է, եղած է Յովհաննէս Ութման. ան թարգմանիչի պաշտօնով ընկերացած է Բիւզանդիոնի Մանուէլ կայսեր ներկայացուցիչ, յոյն աստուածաբան Թէորիանոս Մայէսթի, եւ այդ հիմամբ ալ 1170-ին մեկնած է Հռոմկլայ, մասնակցելու համար Ներսէս Շնորհալիի հետ տեղի ունեցող դաւանաբանական բանակցութիւններուն: Այդ բանակցութիւններուն ընթացքին սակայն Յովհաննէս Ութման Ներսէս Շնորհալիի կողմը բռնած է:

Յովհաննէս Ութմանի յաջորդ վանահայրերէն Գրիգոր Եպիսկոպոս, որ թեմական առաջնորդ եղած է, Գրիգոր Կաթողիկոսին յանձնարարութեամբ 1184-ին մեկնած է Լուքիանոս պապին մօտ, ճանչնալու համար Վատիկանի դերը հայ եկեղեցւոյ նկատմամբ:

Ֆիլիփոպոլիսը Պուլկարիոյ Հայոց թեմին կեդրոնը մնաց մինչեւ ԺԵ. դար, մինչեւ թրքական նուաճումները: Այնուհետեւ Պուլկարիոյ Հայոց առաջնորդ Յովակիմ Եպիսկոպոս Պոլիս փոխադրուեցաւ եւ յետոյ ալ Պոլսոյ Հայոց պատրիարք դարձաւ:

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐ ԴԷՊԻ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Պուլկարահայ հին գաղթօճախը, դարեր շարունակ պուլկարական միջավայրին մէջ ապրելով, աստիճանաբար սկսած էր բռնել ձուլման եւ այլասերման ճամբան, յատկապէս՝ ԺԳ. դարէն սկսեալ: Այս ժամանակ սակայն, միաժամանակ, գաղթականական նոր հոսանքներ գացին հաստատուեցան Պուլկարիոյ մէջ եւ վերակենդանացուցին հին գաղթօճախը:

Այսպէս, Հայաստանի վրայ մոնկոլական արշաւանքներուն ժամանակ, 1239-ին, Ջարդերէն ու հալածանքներէն փախչելով, մեծ թիւով Հայեր Պուլկարիա ապաստանեցան: Մօտաւորապէս դար մը ետք, 1336-ին, Անիի երկրաշարժէն ետք, եւ այնուհետեւ 1375-ին՝ Կիլիկիոյ Թագաւորութեան անկումէն ետք կարեւոր թիւով Հայեր գացին հաստատուեցան Պուլկարիոյ մէջ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

Օսմանցի Թուրքերը, Փոքր Ասիան նուաճելէ ետք ԺԴ. դարուն մտան Պալքաններէն ներս եւ 1363-ին Հասան Պուլկարիոյ գուները: Թէեւ տակաւին կը գոյատեւէր բիւզանդական կայսրութիւնը, բայց՝ անուանական կերպով, ամփոփուած Պոլսոյ շրջակայքին մէջ:

Օսմանցիք 1363-ին գրաւեցին Ատրիանապոլիսը, 1364ին՝ Ֆիլիփոպոլիսը, 1382ին՝ Սոֆիան եւ մինչեւ 1393 ամբողջացուցին Պուլկարիոյ գրաւումը: Սկսաւ բռնութիւններու, աւարառութեան եւ հարստահարութեան ժամանակաշրջան մը. քաղաքները անշքացան, իսկ տնտեսութիւնը լճացաւ: Թուրքեր ձեռնարկեցին նաեւ նուաճուած երկիրներուն բնակչութիւնը տեղահանելու քաղաքականութեան:

Այս ժամանակ Պալքաններէն եւ Հայաստանէն Հայեր բռնագաղթուեցան եւ Պուլկարիոյ մէջ բնակեցուեցան: Այսպէս, Մոլտաւիոյ Աքքերման քաղաքի Հայերը բռնագաղթուեցան դէպի Պուլկարիա եւ Պոլիս. Լեհաստանի Կամենեց քաղաքի Հայերը եւս Պուլկարիա բռնագաղթուեցան եւ Սոֆիա, Շումէն եւ Ռուսչուք քաղաքներուն մէջ բնակուեցան:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

«Ազդակ»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

1700-ԱՄԵԱԿ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ համայնքը կը կազմակերպուի, յառաջիկայ երեք տարիներու ընթացքին տօնելու համար, Հայաստանի մէջ Քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակը:

Այս առթիւ Հոկտեմբեր 12, Երկուշաբթի երեկոյեան Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Ա. Զօրաչեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ժողով մը, նախագահութեամբ՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ՝ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեանի: Ժողովին հրաւիրուած էին բոլոր եկեղեցիները, միութիւնները եւ համայնքի ներկայացուցիչները: Տարօն Եպիսկ. բացման խօսքը արտասանեց, շեշտելով կարեւորութիւնը այս հանդիսութիւններու հոգեւոր բնոյթին, ընելով մէջբերումներ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի 1700-ամեակի առթիւ ուղարկած կոնդակէն: Ապա յայտնեց թէ Ֆրանսայի տարածքին վրայ, 1700-ամեակի հանդիսութիւններուն լաւագոյնս կատարման համար Գիտ Արքեպիսկոպոս պատասխանատու նշանակած է Նորվան Եպիսկոպոսը: Իսկ Տարօն Եպիսկոպոսը առանձնելով Հարաւային Ֆրանսայի մէջ կատարուելիք հանդիսութիւններու պատասխանատուութիւնը, յարմար նկատած է այս շրջանի համար կազմել յանձնախումբ մը: Ուստի Մարսէյլի 1700-ամեակի հանդիսութիւններու կազմակերպիչ մարմինը կը բաղկանայ հետեւեալ անուններէն. _ Տոքթոր Ալպէր Խաղինէճեան (Յանձնախումբի նախագահ), Վ. Քէնյ. Գասպարեան, Ա. Գաբրիէլեան, Կ. Սայապալեան, Փրոֆ. Ռ. Տէր - Մերկերեան, Տոքթոր Ռ. Ազիլպէկեան, Խ. Եըլմազեան: Տարօն Եպիսկոպոս խօսքը Տոքթ. Խաղինէճեանի տալէ առաջ ըսաւ՝ «յանձնախումբը երեք տարուան ծրագիր մը ունենալով հանդերձ, սիրով կ'ընդունինք, անձերէ, միութիւն կամ զանազան կազմակերպութիւններէ գալիք նոր առաջարկ եւ գաղափարները, միայն թէ այս առընչութեամբ ոչինչ ընել ինքնագլուխ, անջատաբար, այլ՝ բոլոր ձեռնարկները ըլլան միասնական, մենք պատրաստ ենք համագործակցութեան»:

Տոքթոր Խաղինէճեան, ընելով պատմականը՝ Քրիստոնէութեան Հայաստան մուտք գործելուն, կարդաց զեկուցումը յառաջիկայ երեք տարիներու ծրագրին: Հանդիսութիւններուն բացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 24, Շաբաթ, ժամը 17-ին Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք էքիւմէնիք արարողութեամբ: Ծրագրին մէջ նախատեսուած է՝ եկեղեցիներու օծման եւ անուանակոչութեան տարեդարձներ, ուխտագնացութիւն եւ դասախօսութիւններ, համերգներ եւ ի մասնաւորի երիտասարդները մէկտեղելու նպատակաւ կազմակերպուելիք հանդիսութիւններ: Տոքթոր Խաղինէճեան կոչ կ'ուղղէ բոլոր եկեղեցիներու պատասխանատուներուն՝ միասնաբար գործակցելու, յաջողութեամբ պսակելու համար 1700-ամեակի հանդիսութիւնները:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆՄՈՌԱՑ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ
Յուշագրութիւններ
ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Երեւան, 1998

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(13 Octobre)

Ճնապահութիւն մը ճարտարարուեստը փրկելու համար

ՍՈՒՐԷՆ ԷՐՔՄԱՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

Այս խորագրին տակ, «Լիպերասիոն» ամբողջ էջ մը նուիրած էր զուիցերացի Սուրէն Էրքմանի (հօրը կողմէ Հայ եւ մօրը՝ կողմէ Զուիցերացի), զայն ներկայացնելով որպէս նախկին լրագրող (ժուռնալ տը Ժընեւ), կենսաբան եւ փիլիսոփայ: Իր լոյս ընծայած նոր հատորին առթիւ (Vers une écologie industrielle) հարցազրոյց մը ունեցած է հեղինակին հետ: Կը գրէ թէ քանի մը ամիսներու ընթացքին, ան մունետիկը դարձած է զարգացող մարզի մը՝ ճարտարարուեստական բնապահութիւնը: Տասը տարիներէ ի վեր է որ հետազօտութիւններ եւ փորձառութիւններ կը տարուէին, կը պակսէր, կ'ըսէ յօդուածագիրը, համադրութիւն մը, այդ է զոր իրականացուցած է Սուրէն Էրքման:

Այս հատորը առաջինն է որ լրջօրէն կը ներկայացնէ այս «հետաքրքրական հարցը» զոր Էրքման սապէս կ'ամփոփէ. - Ճարտարարուեստական բնապահութիւնը կը դրացի ճարտարարուեստական դրութեան եղափոխութեան երկար ժամանակի վրայ, իր ամբողջութեան մէջ եւ ոչ միայն բնապահական հարցերով:

1996-ին, զուիցերական Շարլ Լէոփոլտ Մայէր հիմնարկը պաշտօն մը կը յանձնէ Ս. Էրքմանի _ տարածել ճարտարարուեստական բնապահութիւնը միջազգային չափանիշով:

ԴՈՂԴՈՋԷ ԴՈՂԴՈՋ

ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ, Սեպտեմբեր 30-ին Հայաստանի դեսպան Արմէն Սարգսեանի ելոյթով բացուած է «Քաղաքական դիւանագիտութեան» կազմակերպած «Ս. Աթոռի մօտ դեսպան ըլլալ այսօր» թեմայով, 1998 - 1999-ի դասախօսութեանց շարքը: Դասախօսութիւնը նկարահանուած է իտալական ՌԱՅ - 1 հեռատեսիլի կայանէն սփռուելու համար կիրակնօրեայ յայտագրով: Դեսպանը իր դասախօսութեան ընթացքին շօշափած է հետեւեալ նիւթերը. - Հայ ժողովուրդը եւ Հայ Առաքելական Եկեղեցիի դարաւոր պատմութիւնը, ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը, Վատիկանի մեծ դերը աշխարհի մէջ: Նոյն դասախօսութեան ընթացքին ներկայացուած են Հայոց ցեղասպանութիւնը, Լեռնային Ղարաբաղի հիմնահարցը: Սեպտեմբեր 28-էն Հոկտեմբեր 2, Ա. Սարգսեան հանդիպումներ ալ ունեցած է կարդինալ Անճելօ Սոտանոյի, գերպ. Ճիովաննի Պաթիսթա Ռէի, կարդինալ Աքիլլէ Սիլվեսթրինիի եւ այլ անձնաւորութեանց հետ: Սեպտեմբեր 30-ին ալ ի պատիւ Ա. Սարգսեանի ճաշ մը տուած է Հայ կաթողիկէ Յովհ. Պետրոս ԺԸ.-ը Կաթողիկոս - Պատրիարքը Լեւոնեան վարժարանին մէջ:

(Շար. Ա. էջէն)

արեւմուտքը տիրող հետզհետէ լարուած կացութեան հետեւանքով:

Արդարեւ շատ ծանր խռովութիւններ պատահած են Հոկտեմբեր 19-ին եւ բազմաթիւ ապստամբ սպաներ եւ զինուորներ Շեւարնածէի հրաժարումը պահանջած են, քալելով մայրաքաղաքին վրայ: Պատանդ ալ բռնած են Ապահովութեան նախարարը՝ Ճեմալ Գահիծէ եւ Կուտայիսիի քաղաքապետը որուն քով պացած էին բանակցելու համար իրենց անձնատուութիւնը:

Ապստամբները ճամբայ ելած էին արեւմտեան շրջանէն՝ Սենակիէն, իրենց գլուխն ունենալով գնդ. Ակակի Էլիավա որ հաւատարիմ մըն է նախկին նախագահ՝ Զվիադ Գամսախուրդիայի: 150 զինեալ մարդոց առաջին խումբ մը, 12 հրասայլերով եւ 50 ալ պարզ քաղաքացիներով տեղաւորուած են Սամտրեդիա, Սենակիէն 25 քիլոմեթր հեռու, Երկրորդ խումբ մը բաղկացած քանի մը հարիւր «զինուորականներէ» փորձած է հասնիլ Կուտայիսի, երկրին Բ. քաղաքը:

Ի տես այս կացութեան Շեւարնածէ վերջնագիր մը տուած է ապստամբներուն, պահանջելով որ զէնքերը վար դնեն, այլապէս՝ պատերազմական վիճակ կը հռչակէ: «Ձենք ձգեր որ ապստամբները Կուտայիսիի կեդրոնը մտնեն» կ'ըսէ Շեւարնածէ կոչ ընելով որ առաջքն առնուի արիւնահոսութեան: Բայց, արդէն իսկ հինգ մեռեալ կայ որոնց չորսը՝ ապստամբներ են: Կ'ըսուէր թէ երկու խումբերն ալ որոշած են նահանջել ազատ արձակելէ ետք իրենց պատանդները, բայց, Հոկտեմբեր 19-էն 20-ի գիշերը կացութիւնը այնքան ալ յստակ չէր եւ բանակը ճամբան կտրած էր ապստամբ գունդի մը՝ Խոնի: «Ֆիկառօ»ի թղթակիցը դիտել կու տայ որ (Հոկտեմբեր 20), տեէն — տեէն Գամսախուրդիայի (տապալած 1992 Յունուարին, իշխանութեան գլուխ գալէն 7 ամիս ետք եւ սպաննուած խորհրդաւոր պայմաններու մէջ) կողմնակիցները հրապարակ կ'իջնեն եւ ոճրափորձեր կը գործեն կամ պատանդ կը բռնեն: Շեւարնածէ շատ առանձին է, կը քննադատուի արեւմտամէտ իր քաղաքականութեան համար եւ իր ընդդիմադիրները կը համախմբուին ռուսամէտ Ասլան Աբաշիծէի (Աճառիոյ պարագլուխ) շուրջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻՆՈՇԷԻ հարցը բաւական նեղ կացութեան մատնած է ոչ միայն Սպանիան այլեւ՝ Անգլիան: Կ'ըսուի թէ Միացեալ-Նահանգները ճնշում կը բանեցնեն Անգլիոյ վրայ որպէսզի Չիլիի մենատէրը չյանձնէ Սպանիոյ: Ուաշինկթընի մտավախութիւնն այն է որ դատի մը պարագային երեւան կ'ելլէ ամերիկացի «խորհրդականներու դերը Փինոշէի պետական հարուածին առեն: Միւս կողմէ, Սանթիակոյի մէջ ծանր բախումներ պատահած են Փինոշէի կողմնակիցներուն եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ: Ձերբակալութիւններ տեղի ունեցած են: Ոստիկանութիւնը պարտաւորուած է արտասուաբեր ձեռնառումբեր գործածել ցուցարարները ցրուելու համար: Չիլիի նախագահն ալ կը դատապարտէ Փինոշէի ձերբակալութիւնը:

ԱՐԱՖԱԹ - ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ խօսակցութիւնները կը շարունակուին Ուայթ Փլանթէյշընի հովանաւորութեան ներքեւ, բայց մեծ յոյսեր չկան, մանաւանդ Հոկտ. 19-ի ոճրափորձէն ետք, զոր գործեց Պաղեստինցի մը, յաջորդաբար երկու ռումբեր նետելով Նեկեւի հանրակառքի կայարանին վրայ ուր բազմութիւն համախմբուած էր: 67 վիրաւոր կայ, որոնցմէ ոմանք ծանր վիճակի մէջ են: Նեթանիահու միայն ապահովութեան մասին կ'ուզէ խօսիլ եւ կը մերժէ գրաւեալ շրջանի պարպումին խօսքն իսկ ընել: Գլինթըն 23 ժամ գլուխ գլխի խօսած է Արաֆաթի եւ Նեթանիահուի հետ, բայց հորիզոնը պայծառ չէ եւ Իսրայէլի վարչապետին թաներն ալ ամբաստանած է Պաղեստինեան Իշխանութիւնը որ ոչինչ ըրած է պայքարելու համար ահաբեկիչներուն դէմ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը Սուրիոյ սահմանակից Սամանտաղի մէջ շատ խիստ ազդարարութիւն մը ուղղած է Սուրիոյ. ըսած է թէ իրենք ոչ ոքէ հողի պահանջք ունին, խակ ան, որ նման պահանջք ունենայ Անգարայէն, գլուխը կը ջախջախուի: Ս. Տէմիրէլ յորդորած է նաեւ չարաչար չըգործածել Թուրքիոյ խաղաղասիրական կեցուածքը: Նոյն օրը Սուրիոյ Տեղեկատուութեան նախարարը յայտարարած է

CONDOLEANCES

Le Conseil d'Administration de la Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville, la Direction et l'ensemble du corps enseignant, présentent leurs plus sincères condoléances à Madame Gananian et à ses enfants à l'occasion du décès de *Kégham Gananian*, Président de la Maison de la Culture Arménienne de Villeurbanne.

ՀԱՄԱՏԵՂ - ՀԱՄԱԳՈՐԾ
ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ
Հ.Բ.Ը.Մ.-Ի ՓԱՐԻԶԻ
ՇՐՋԱՆ
ԵՒ
Կ.Ս.Մ. Ի ՖՐԱՆՍԱ

Հոկ. 30, Ուրբաթ, ժամը 20.30
ՀԱՄԱՅԱՆՑ
Ի՞նչ է եւ ի՞նչի կը ծառայէ
բանախօս՝
ԳԷՈՐԳ Պ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ
ճարտարապետ
հեռ. — հաղորդակցութեան

Նոյ. 13, Ուրբաթ, ժամը 20.30
ԱՐՁԱԳԱՆԳ
Մեծարենցէն
Վարուժանէն
Թէքէեանէն

Նոյ. 27, Ուրբաթ, ժամը 20.30
ՀԱՅՈՑ ՍՓԻՒՌՔԸ
Ի Հարաւային Ասիա
եւ
Արեւելեան Ասիա
բանախօս՝
ՎԱՐԴԱՆ ՕՁԻՆԵԱՆ
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26.

թէ երբեք պիտի չհրաժարին Հաթայը ետ առնելու իրենց վճռակամութենէն:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մէջ 44,4 միլիոնի հասած է թիւը անոնց որոնք ազքատութեան նուազագոյն մակարդակէն ալ վար կ'ապրին, այսինքն բնակչութեան 30,1%-ը: Տարի մը առաջ համեմատութիւնը 21,4% էր:

ԱՃՈՒՐԴԻ հանրածանօթ Սոթպի հաստատութեան մէջ վերջերս «Թրքական» վաճառքներ տեղի ունեցած են: Անոնց երրորդին աճուրդի դրուած են կերպասներ, Իզնիկի յախճապակիներ: Այս վերջինները չեն գտած իրենց սովորական հետաքրքրութիւնը: Անոնցմէ ԺԶ. դարու փարչ մը ծախուած է շուրջ 350 հազար ֆրանքի. կ'ըսուի թէ գնողը Թուրքիայէն հաւաքածոյ ընող մըն է որ չէ յայտնած իր ինքնութիւնը: Սոթպիի նոյն աճուրդին մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած են մետաքսի ու թաւիշի վրայ ոսկեթել ու արծաթէ թելով բանուած ձեռագործ կերպասներ. անոնց մաս կազմած են Քէլէքեան հաւաքածոյէն ԺԷ. դարու հինգ կըտորնոց ձեռագործ կերպասները որոնք ծախուած են 150 եւ 170 հազար ֆրանքի:

ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻ ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ ՍԱԿԱՆ յայտարարած է թէ դատի պիտի դիմէ Անտրէ Կելֆիի դէմ, միջնորդներէն մէկը Էլֆի պղտոր հարցին մէջ: Լը Փուէնի մէջ, Կելֆի կը կրկնէր իր ամբաստանութիւնները Ֆ. Սականի դէմ, որ իր դիմումին վրայ, միջամտած է Ֆ. Միթերանի մօտ դիւրացնելու համար քարիւղային պայմանագրի մը ստորագրութիւնը Ուզբեկիստանի հետ: «9 միլիոն Ֆր. կանխավճար տուի, կ'ըսէ, յետագայ շահերուն վրայ», որ համաձայնած էր կէս առ կէս բաժնել շահերը Սականի հետ: Նախ, կ'աւելցնէ, հինգ միլիոն ուզեց որովհետեւ տուրքի պատմութիւններ ունէր, 3,5 միլիոնի չէք մը ըրի, 1,5 միլիոնն ալ իր դիմումով, իր բարեկամ՝ Մարք Ֆրանսըլէի յանձնեցի: Յետոյ նորէն դրամ ուզեր է Տօվիլի տունին նորոգութեան համար եւ չորս միլիոն ալ տըւեր է եւ ի վերջոյ պայմանագիրն ալ ջընջուեր է...:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — JEUNES

SAMEDI 24 OCTOBRE
à partir de 22 heures 30

THE NIGHT
OF THE
COME BACK

P.A.F. 100 F. + 1 Conso.
Membres : 80 F. + 1 Conso.
Renseignements & Réservations :
327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE
Tél: 04. 91. 22. 10. 45
— Tenue correcte exigée —

UGAB — UGAB — UGAB —

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Անահիտ Տէմիրճեանի իր մօր՝ Վերժին Ափարեանի մահուան առթիւ եւ սոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Տէմիրճեանէ 500 Ֆր. ստացած է:

***

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Էտիթ Կանանեանի եւ զաւակներուն, Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տան յանձնախումբին եւ Հ.Յ.Դ.-ի ընկերներուն, Գեղամ Կանանեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ,

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի վերանորոգութեան առթիւ՝ Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ բարեպաշտական նուէրները. -

Ա. ՑԱՆԿ

Իսի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն 10.000 ֆրանք, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն 5.000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պետոյեան 100.000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Պատրիկ Կէնճեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարգիսեան 10.000-ական ֆրանք, Տիկին Տարիա Մայիլեան, Տիկին Ալիս Մումճեան, Տիկին Էլիզապէթ Այտինեան 5.000-ական Ֆր., Բժիշկ եւ Տիկին Խոսրով Ադամեան 4.000 Ֆր., Տիկին Անիճա Աելքսանեան 2.500 Ֆր., Տիկին Լուիզ Ֆօվ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թուղլուեան, Լէա Ընկերութիւն 2.000-ական ֆրանք, Բժիշկ Արա Յովհաննէսեան 1.500 ֆրանք, Տիկին Մելինէ Նահապետեան 1.000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արման Սանոսեան, Տիկին Շաքէ Գալայճեան 500-ական ֆրանք, Տիկին Շաքէ Եավրուեան 350 ֆրանք, Պ. Կապրիէլ Մելիքեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ենիգոմշեան 1.000 ֆրանք, Տիկին Ֆլորիտա Տիւմա, Տէր եւ Տիկին Փասքալ Կիթոն 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Ճօլօլեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ճանալեան 500 Ֆր., Տիկին Անթուան Մարի 250 Ֆր., Պ. Ալեքսանտր Ակոբոֆ, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Ակոբեան եւ զաւակները 500-ական Ֆր., Պ. Լեւոն Հայրըճեան, Տիկին Հանրի Ֆուժըրուզ 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լազար Կոփիկեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Էմիլ Ասլանեան 1.000 Ֆր.:

(Շար.)

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն օծման եւ անուանակոչութեան Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ 67-րդ տարեդարձի:

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ
Հարաւային Ֆրանսայի Շրջ. Խորհուրդը

Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Վարչական Ժողովը

կը հրաւիրեն հաւատացեալ ժողովուրդը մասնակցելու Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ օծման եւ անուանակոչութեան 67րդ տարեդարձի հանդիսութեան որ տեղի կ'ունենայ՝

Կիրակի, Հոկտեմբեր 25-ին

Պատարագ կը մատուցանէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱՋԵԱՆ-ի

Յաւարտ պատարագի «Արծրունի Զըրբաշեան» հանդիսասրահին մէջ, Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբը տարեդարձի ճաշ մը կը կազմակերպէ, որուն սիրով կը հրաւիրուի մեր բարեպաշտ ժողովուրդը:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
339, avenue du Prado, 13008 Marseille

ԷՔԻՒՄԵՆԻՔ
ԱՂՕԹՔԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 24, ժամը 17-ին

Կը հրաւիրուին հաւատացեալները՝ մասնակցելու արարողութեան եւ աղօթելու Քրիստոնէական բոլոր եկեղեցիներու հոգեւոր պետերուն հետ:

Արարողութեան աւարտին՝ ընդունելութիւն, Ա. Զըրբաշեան հանդիսասրահին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
70-ԱՄԵԱԿ

Առաջին անգամ ըլլալով ելոյթ կ'ունենայ
ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի

մասնակցութեամբ՝
Պաղտասար Օհանեան-ի

դաշնակի ընկերակցութեամբ՝
Վալերի Պօղոսեան - Շալեան-ի

հովանաւորութեամբ՝
Կրընոպլի քաղաքապետ
Պ. ՏԷՍԹՈ-յի

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 24
ժամը ճիշդ 20.30-ին

Կրընոպլի թատրոնին մէջ
4, rue Hector Berlioz

Շուտով ապահովել տոմսերը թատրոնէն՝
04. 76. 44. 03. 44

A L'OCCASION DE LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE ARMENIEN
L'ASSOCIATION CULTURELLE *N A R E G* organise

LE CONCERT EXCEPTIONNEL DE
LEVON KATERJIAN
venu spécialement des Etats-Unis

Avec la participation en première partie de jeunes chanteurs arméniens

LE DIMANCHE 25 OCTOBRE A 17 HEURES
AU THEATRE DU CASINO D'ENGHIEN-LES-BAINS

Réservation & renseignement :
Tél. : 01 48 27 84 45 / 01 39 89 63 06 — Fax : 01 42 43 13 12
P.A.F. : de 130 à 200 F. — PARKING

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22
JEUDI
22 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice: Arpik MISSAKIAN

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tel. : 01.47.70.86.60 — Fax : 01.48.00.06.70
C.C.P. Paris 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.492 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 74e ANNEE — N° 19.492

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԱՐՑԱԽ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ,

(Հոկտեմբեր 20 / 21)

ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀ Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ԽՆԴՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

ԼՂՀ նախագահ Արկադի Ղուկասեան Հոկտեմբեր 20-ին Երեւանի մէջ լրագրողներուն հետ զրոյցի ընթացքին պատասխանելով անոնց հարցումներուն, իր տեսակէտները յայտնած է յառաջիկայ զարգացումներու մասին: Ան ըսած է թէ ինք կը մասնակցի Նոյեմբեր 3-ին Սթրազպուրկի մէջ Եւրոպայի Խորհուրդի շրջանակին մէջ կայանալիք ժողովին քանի որ մեծապէս կարեւոր կը նկատէ այդ առիթը ուր Ղարաբաղի կարելի կ'ըլլայ ուղղակի ներկայացնել իր տեսակէտները: Ազրպէյճանի այն պնդումներուն մասին, թէ նոյն ժողովին պէտք է ներկայ գտնուի Ղարաբաղի ազրպէյճանական համայնքն ալ, նախագահը ըսած է թէ առիկա իրենց հարցն է եւ այդ համայնքէն դէմքեր կրնան ընդգրկուիլ Ազրպէյճանի պատուիրակութեան կազմին մէջ,

Ա. Ղուկասեան անհաւանական նկատած է Հ. Ալիեւի վերընտրութենէն ետք կեցուածքներու, կարծրացում մը որ առաջնորդէ զինեալ նոր բախումի: Իր կարծիքով՝ «նման բանի ոչ մի հիմք չկայ այսօր»:

Ինչ կը վերաբերի կնճիռին կարգաւորման զարգացումներուն, Մինսկի խումբին նախագահները հաւանական է որ Նոյեմբերի կէսին շրջան այցելեն, նոր առաջարկներով: ԼՂՀ նախագահը համոզուած է որ կարգաւորումը կարելի է ոչ ընթացիկ տարբերակներով: «Ես չեմ տեսնում աշխարհում մի տարբերակ որը հնարաւոր լինի իրականացնել Ղարաբաղում» ըսած է ան, ուրախութիւն յայտնելով որ միջնորդներն ալ ներկայիս սկսած են նոյն ձեւով մտածել, ինչ որ իրեն յոյս կը ներշնչէ որ Ազրպէյճան ալ նոյն մօտեցումը կը ցուցաբերէ ու լաւագոյն լուծումը գտնել կարելի կ'ըլլայ:

Պատասխանելով Ռուսաստանի անցքերուն Ղարաբաղեան հարցին կարելի ազդեցութեան մասին հարցումին, Ա. Ղուկասեան ըսած է որ առիկա կրնայ ազդել այնքան որքան, որեւէ պետութիւն կրնայ ազդուիլ դրացիի մը իրադարձութիւններէն:

Նոյն օրը ան հանդիպում մը ունեցած է Հայաստանի նախագահին հետ, քննարկելու համար ԼՂՀ ընկերային - տնտեսական վիճակը եւ բարելաւման ուղիները: Նիւթ եղած են կարգաւորման բանակցութիւններն ալ ու, երկու նախագահները չեշտած են ճկուն, ոչ աւանդական լուծումի ձեւ մը գտնելու անհրաժեշտութիւնը:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՀԵՌԱՁԱՅՆՈՎ ԽՕՍԱԾ Է. ՇՎԱՐՆԱՁԷԻ ՀԵՏ

Հոկտեմբեր 19-ի երեկոյեան նախագահ Ռ. Քոչարեան, հեռաձայնելով իր մտահոգութիւնը յայտնած է Վրաստանի նախագահին, նոյն օրը պատահած ծանօթ դէպքերուն առընչութեամբ: Ռ. Քոչարեան դատապարտած է ապակայունացման փորձերը եւ զօրակցութիւն յայտնած Վրաստանի իշխանութիւններուն:

ԼՂՀ ՀԱԴՐՈՒԹԻ ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐԸ ՎԱԼԵՐԻ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Իր դիմումով աշխատանքէն բաժնուած Ս. Սարգսեանի տեղ Հադրութի շրջանի վարչակազմի ղեկավար նշանակուած է Վ. Գէորգեան: Ան նախապէս նոյն շրջանի պաշտպանական գունդի հրամանատարին տեղակալն էր:

***

ՄԱՄՈՒԼԸ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Երեւանի մամուլի ակումբի նախագահ Բորիս Նաւասարդեան ներկայացնելով մամուլի դիտարկումներու Յուլիս - Օգոստոսի արդիւնքները, ըսած է որ նոր իշխանութեան առաջին շրջանի դրական յիշատակումները յըջօրէն պակսած են նըշուած ամիսներուն. Ժխտական ցուցանիշը շեշտօրէն աւելցած է յատկապէս նախագահ Ռ. Քոչարեանի, Ազգային Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեանի, վարչապետ Ա. Դարբինեանի, Պաշտպանութեան նախարար Վ. Սարգսեանի պարագաներուն: Յայտնելով որ նոյն շրջանին լրատուները առարկայական լրատուութիւն կատարած են, Բ. Նաւասարդեան վախ յայտնած է որ Ազգային Ժողովի ընտրութիւններուն մօտենալուն հետ կրնան լրատուներու վրայ ճնշումներ սկսիլ քաղաքական գործիչներու կողմէ:

***

ՀՀՇ-Ի ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԻՍՏԸ

Հոկտեմբեր 17-ին տեղի ունեցած ՀՀՇ-ի հանրապետական խորհուրդի նիստին, կազմակերպութեան նախագահ Վ. Սիրադեղեան այն կարծիքը յայտնած է թէ մինչեւ յաջորդ ընտրութիւնները Խորհրդարանին մէջ կը ձեւաւորուի մեծ ընդդիմադիր դաշինք մը, քանի որ երեսփոխաններուն մեծ մասը, ըստ իրեն, ոչ - կուսակցական է: Ինչ կը վերաբերի ընտրական օրէնսգրքի քննարկումներուն, վարչութեան նախագահը «Խորհրդարանի սոցիալիստականացման վտանգ» կը տեսնէ այդ կալուածէն ներս:

Նիստին, հանրապետական խորհուրդի անդամները լսած են փոխ - նախագահ Անդրանիկ Յովակիմեանի զեկուցումը՝ կատարուած աշխատանքներուն մասին: Որոշուած է ՀՀՇ հերթական՝ 11-րդ համագումարը հրաւիրել 1999 Փետրուար 20-ի եւ Մարտ 20-ի միջեւ ժամանակահատուածին:

***

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆ ՄԵԿՆԱԾ

Չինացի իր պաշտօնակիցին հրաւէրով, Հոկտեմբեր 19-ին, Պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեան պաշտօնական այցելութեան մը համար Չինաստան մեկնած է,

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՍԱՄԲՈՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐ

Քալինինգրատի սամբոյի աշխարհի առաջնութեան Հայաստանի խումբէն Երուանդ Գրիգորեան եւ Քրիստինէ Նաճարեան յաղթելով բոլոր մրցումներուն, չահած են աշխարհի ախոյեանի տիտղոսը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻՍԷՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

ՆՈՐ ՑՈՅՑԸ ՆՈՅՆ ԾԱՒԱԼԸ ՉՈՒՆԵՑԱՒ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեքշաբթի, Հոկտեմբեր 20-ին, լիսէներու աշակերտութեան ցոյցը նոյն տարողութիւնը չունեցաւ բաղդատմամբ առաջինին, որ տեղի ունեցած էր Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 15-ին: Այդ օրը 500 հազարի հասած էր ցուցարարներու թիւը ամբողջ երկրին մէջ, մինչ այս անգամ 280 հազար էր: Փարիզ կը սպասուէր 45-էն 50 հազար աշակերտներու մինչ հազիւ 25 հազար եղաւ անոնց թիւը: Դրդապատճառները զանազան են, նախ կայ վախը, քանի նախորդ ցոյցին (Նասիոնի հրապարակ) ծանր միջադէպեր պատահած էին եւ շատեր նախընտրած են տունը մնալ. կը կարծուի նաեւ թէ շարժումը շնչասպառ է, ինչ որ պատճառ կրնար ըլլալ որ Չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 21-ին, Կրթական նախարարը՝ Գլօտ Ալլէկր նըւազ զիջում ընէ քան ինչ որ խոստացած էր:

Համախմբումը տեղի ունեցաւ Իթալիի հրապարակը, ուր արդէն թալանողներ քարկոծումի սկսան, դըրգռելով ապահովութեան ուժերը: Այդ ուժերը (4500 ոստիկան) չկրցան առաջքն առնել միջադէպերու եւ օրուան վերջաւորութեան շուրջ 80 վիրաւորներ կային եւ 74 երիտասարդներ ալ դիպահ կը մնային. Վաճառատուներ թալանուեցան, ցուցափեղկեր ջարդուփշուր եղան, կողոպուտն ալ անխուսափելի էր: Աշակերտներու համակարգումի կոմիտէներն ալ կը բազմանան, արդէն 5-ի հասած են, ինչ որ որոշ պառակտումի մը պատկերը կը պարզէ: Այդ պառակտումը սկսաւ նախ գաւառի եւ Փարիզի միջեւ, բայց յետագային գաւառն ալ միակամ չմնաց: Այն կարծիքը կը տիրէ թէ ժոսփէն եւ իր խումբակը աւելի լաւ կը դիմագրաւեն բողոքներն ու դժգոհութիւնները քան անցեալի կառավարութիւնները: Այս իրողութիւնը կը հաստատուի ի տես բեռնատար կառքերու վարորդներուն, դասատուներու բողոքներուն որոնք արագօրէն մարեցան: Այս անգամ մանաւա՛նդ, շատ յստակ չէր թէ ի՞նչ կ'ուզեն այս աշակերտները, որոնք ի վերջոյ յանկերգի նման կը կըրկնէին՝ «չօշափելի՛, չօշափելի»», այլ բանաձեւումներ չկարենալով ընել, ի վերջոյ ոչ խճողուած դասարաններ, ոչ դասատուներու անբաւարարութիւնը նորութիւններ են Ֆրանսայի կրթական կեանքին մէջ: Ինչ որ նորութիւն է այն բըռնութիւնն է որ կը տիրէ որոշ լիսէներու եւ վարժարաններու մէջ, մանաւանդ այն արուարձանները որոնք «դժուար» կամ «զգայուն» որակուած են:

Ընդհանուր ձեւով, այն համոզումը կայ որ Ալլէկր կ'ուզէ բաներ մը ընել, բարենորոգումներու ձեռնարկել, բայց, ժամանակի կը կարօտի իր ծրագրին իրագործումը եւ ներկայ բողոքները կրնան արգելք ըլլալ իրենց ստեղծողական բնոյթով: Ինք շատ կը կրկնէ որ ամբողջական փոփոխութիւն չուզեր եւ, պէտք է համբերել որպէսզի կարենայ անհրաժեշտ բարեփոխումները ընել: Իրմէ առաջ, կ'ըսէ, ոչ ոք ոչինչ ըրած է եւ ան ալ համաձայն է իրեն հետ: Հարկ է սիսթեմը ապակեդրոնացնել, շըր-

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Ֆրանսական մամուլէն (Ֆիկառօ, Ֆրանս-Սուար, Հոկտ. 21) ցաւով տեղեկացանք որ Սարգիս Պօղոսեան սպանըւած գտնուած է Փարիզի ու Ռէնի իր բնակարանին մէջ, Կիրակի, Հոկտ. 18-ին:

Ս. Պօղոսեան, բնիկ պարսկիրցի, Ֆըրանսա հաստատուած քաղաքական Թուականներուն, ծանօթ անուն մըն էր Մարսէյլէն Փարիզ թէ՛ իր արհեստին բերմամբ (մինչեւ քանի մը տարի առաջ կը վարէր հին գիրքերու վաճառատուն մը) թէ որպէս արուեստասէր, տարիներու երկայնքին արտասանած է հայկական բեմերէն եւ թէ որպէս աշխատակից «Յառաջ»ի, ուր այնքան սրամտութեամբ ոգեկոչած է հայկական Մարսէյլը:

1987-ին լոյս ընծայած է փառաւոր հատոր մը՝ **Iconographie Arménienne** եւ գրեթէ վերջացուցած էր աւելի ճոխ Բ. հատոր մը որ լոյս պէտք է տեսնէր տարւոյս վերջ:

Մանրամասնութիւններ կը պակսին ըսպանութեան պարագաներուն մասին: Ըստ թերթերուն իր մարմինը կախուած գըտնուած է խոհանոցին ռատիաթէօրին եւ զանակի հարուածներու հետքեր ալ յայտնաբերուած են մարմնին եւ երեսին վրայ: Գողութի՞ւն, կասկածելի հանդիպո՞ւմ, հարց կուտան թերթերը: Պատառներ անհետացած են տունէն, բայց ոչ մէկ նշան կայ թէ դուռը խորտակելով մուտք գործուած է:

ջաններու տալ մատակարարման պատասխանատուութիւններ եւ, վերջ տալ սենտիքաներու հետ միատեղ մատակարարութեան: Նախկին վարչապետ Ռ. Պառի համար պէտք է աւելի իշխանութիւն տալ հաստատութեանց տնօրէնութիւններուն, ամէն բան չթողուլ Կրթական նախարարութեան վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ զինուորական ապստամբութիւնը վերջ գտած է Հոկտ. 20-ին: Ապստամբ սպաներն ու զինուորները վերադարձած են Սենակիի իրենց զօրանոցը, բայց զինենք գլխաւորողը՝ Ակակի Էլիավա, կողմնակիցներու փոքր խումբի մը հետ փախուստ տուած է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Իսմէթ Սեզկին ըսած է թէ «կարեւոր յառաջդիմութիւններ» արձանագրըւած են Թուրք - սուրիական խօսակցութեանց մէջ: Ֆրանսա իր կարգին տրամադրութիւն յայտնած է Դամասկոսի եւ Անգարայի շփումները դիւրացնելու, «եթէ պէտք ըլլայ»:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նոր վարչապետը՝ Կեռհարտ Շրէօտէր կառավարական համաձայնութիւն մը կնքեց Կանաչներու հետ, որոնց ալ կը յանձնէ երեք նախարարութիւններ որոնց մէջ կարեւորագոյն մը՝ Արտաքին նախարարութիւնը: Կառավարութիւնը կը բաղկանայ 16 անդամներէ: Ելմտական նախարար կը դառնայ Օսքար Լաֆոնթէն, որ սկիզբէն ընկերային - դեմոկրատ յաղթանակի կերտողը կը նկատուէր: Իր կնոջը հետ, որ ծանօթ տնտեսագէտ է, հատոր մը գրած է՝ «Աշխարհայնացումը առանց վախերու»:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ փոքր փոփոխութիւն մը կրեց իբրեւ հետեւանք Լուի լը Փէնսէքի ծերակուտական ընտրուելուն: Այս վերջինը որ կը նախընտրէ Ծերակոյտի նիստերուն մասնակցիլ, Գիւ-

(Շար.ը Դ. էջ)

Ա. ԲԱՂՉԵԱՆ ԻՐ ԵՒ ԻՐԵՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Լ. Տէր-Պետրոսեանի իշխանութեան վերջին շրջանին աշխուժանալով, քաղաքական բեմին վրայ գրեթէ յանկարծական կերպով ուշադրութիւն գրաւեց Երկրապահ կամաւորներու Միութիւնը եւ անոր նախագահը՝ Ալպէր Բաղչեան: Այդ աշխուժացումը կապուած էր իշխանութեան փոփոխութեան եւ արդարեւ, Երկրապահը թէ՛ մեծագոյն յենակը եղաւ Ռ. Քոչարեանի, եւ թէ անակնկալօրէն գլխաւոր խմբաւորումը դարձաւ Ազգային Ժողովին: Այս վերջին պարագան իրականացաւ այլ կուսակցութիւններէ կարեւոր թիւով հրաժարողներով որոնք մէկ օրէն միւսը յարեցան Երկրապահին, կրկնելով մօտ տասնամեակ մը առաջ Ղարաբաղ Կոմիտէի կերպով ձեւացած ՀՀՇ-ի պատկերը:

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, լրատուներու մեծ հետաքրքրութիւնը վրան կեդրոնացնող դէմք մը չեղաւ Ա. Բաղչեան: Թերթերու մէջ յաճախ չէ որ տեղ տրուեցաւ անոր անունին, հետը կատարուած հարցազրոյցներու, եւայլն: Այն տպաւորութիւնը ստեղծուած է որ մամուլի մարդիկ հարկաւոր պարագային միայն կը դիմէին Երկրապահներու նախագահ եւ նաեւ Ազգային Ժողովի փոխ-նախագահին. իսկ ան ալ կը խօսէր երբ անհրաժեշտ ըլլար տակաւին: Խօսքի այս ժլատութեան մէջ ալ թէեւ ծանօթ էր որ Նախագահ Ռ. Քոչարեանի քաղաքական գլխաւոր յենակն էր Ա. Բաղչեանի խումբը,

Ամէնէն աւելի որպէս այդ հետաքրքրութիւն արթնցուց անոր հրաժարականին լուրը: Այդ քայլը պէտի չնշանակէ՞ր որ նախագահը կը պրկուի կարեւոր զօրակից մը երբ արդէն քննադատութիւններու, տրտունջներու թափը օրէ օր կը շեշտուի զանազան առիթներով. Նոյնքան ուշագրաւ էր Ա. Բաղչեանի հրաժարականին մերժումն ալ Խորհրդարանին կողմէ: Հակազդեցութիւն որ քիչ պարագաներու ցոյց տրուած է:

Հայաստանի քաղաքական բեմին վրայ անակնկալօրէն ուշադրութիւն գրաւած այս դէմքին, հետ կատարուած հակիրճ հարցազրոյց մը լոյս տեսած է «Հայք»ի Հոկտեմբեր 2-ի թիւին մէջ որ առիթ կուտայ քիչ մը աւելի մօտէն ճանչնալու զինքը:

Զրուցավար Ն. Գրիգորեան նախաբանի տողերուն մէջ կը գրէ թէ Ա. Բաղչեանի հետ իր հանդիպումին դիպուածով ներկայ եղած է «Երկրապահ»ի վարչութեան անդամ Հայրօ Մարգարեան ալ. ան «խորհրդարանական ողջ գումարումի ժամանակ միակ օրինապահ եւ լուրջ անձը» նկատած է Ա. Բաղչեանը, աւելցնելով որ Ազգային Ժողովի նախագահ ա՛ն պէտք է ըլլար: Այդ նշումին ենթակային պատասխանը արդէն կը բաւէ որոշ գաղափար մը կազմելու անոր անձնաւորութեան մասին. մանաւանդ որ հաճելի ըլլալու, համակրանք շահելու, նպատակ մը նշմարել չի տար առիթը. ո՛չ ընտրութեան մը նախօրեակն է, ոչ ալ քաղաքական ճգնաժամներ խնդրոյ առարկայ են: Ճիշդ հակառակն է պարագան. Ա. Բաղչեան իրեն յանձնուած պաշտօնէն հրաժարելու քայլով խօսակից ընտրուած է լրագրողին կողմէ: Ուստի, գրեթէ պատճառ չկայ կասկածելու իր անկեղծութեան, երբ կը պատասխանէ Ազգային Ժողովի նախագահութեան յարմարագոյն անձը ըլլալուն ակնարկութեան. «Նման յաւակնութիւն չկայ: Ես աւելի բարձր պաշտօնեայի պարտականութիւններ չեմ կարող կատարել: Միանգամից չափազանց բարձր պաշտօնում ընտրուեցի. չինովնիկի հոգեբանութիւն չունեմ եւ չափազանց դժուարանում եմ պաշտօնավարման շրջանակների մէջ մտնել»:

Զրոյցը կը սկսի զինուորականէն քաղաքականի՝ մարդ անցքի մասնանշումով: Ա. Բաղչեան ինքը եւ գլխաւորած միութիւնը տակաւին ըրած են «հանգամանքների բերումով»: Այդ հանգամանքներուն ետին ալ կը մասնանշէ թէ՛ Հ.Հ.Շ.-ի, թէ՛ Հ.Յ.Դ.-ի շահարկու մօտեցումը. «թէ՛ Հ.Հ.Շ.-ն, թէ՛ Դաշնակցութիւնը շահարկելով ազատամարտիկների անունը, օգտագործելով նրանց հեղինակութիւնը, Երկրապահին բանեցրին ընտրութիւնների ժամանակ իրենց քաղաքական նպատակներն իրագործելու համար»:

Ն. Գրիգորեան տեղին հարցումով մը կ'ուզէ գիտնալ թէ ինչպէս եղաւ որ թըշնամացան Հ.Հ.Շ.-ն եւ Երկրապահը որոնք նոյն արմատը ունէին: Ա. Բաղչեան թըշնամութիւնը կը փոխարինէ «տարանջատում»ով. կ'ըսէ թէ երկրին յետագայ զարգացման, Արցախի խնդրին կարգաւորման հարցերուն մէջ տեսակէտներու տարբերութիւնը մեծ էր: Կ'ընէ հետեւեալ մասնանշումներն ալ. իրենք դէմ են ՀՀՇ-ի ղեկավարներու եւ անդամներու մէկ մասին գործելակերպին, քանի որ անոնց օրով խորացան խորհրդային ժամանակէն ժառանգուած կաշառակերութիւնը, թեւարկումի սովորութիւնը. նաեւ իրենք մէկդի ձգելով հիմնական ընթացքէն, սեփականաշնորհումի ձեռնարկեցան «չգիտես, ի՛նչ մեթոդներով...»: Ինչ կը վերաբերի Արցախի նիւթին, այդ հողին համար արիւն թափողները ներկայացնելով կ'ըսէ թէ պատրաստ էին ի հարկին շարունակել թափել իրենց արիւնը ... «մի պայմանով՝ Արցախը Հայաստանի հետ, ցանկացած կարգավիճակում»: Այս մասնանշումը բաւական պերճախօս է ոչ միայն երէկուան ՀՀՇ.-էն տարանջատումին, այլեւ այսօրուան իր հրաժարականին առընչութեամբ: Եթէ երէկ Երկրապահը անջատուեցաւ ՀՀՇ.-էն նաեւ որովհետեւ անոր ղեկավարները քաղաքական իրենց ընթացքը թեքեցին դէպի Արցախը Ազրպէյճանի կազմին մէջ ձգելու տեսակէտը, Ա. Բաղչեանի այսօրուան հրաժարականը կարելի՞ է ամբողջովին անկախ նկատել «ո՛չ Ազրպէյճանի ենթակայութիւն, ո՛չ անկախութիւն» բանաձեւէն որ նոր հնարուած տարազ որպէս կը ներկայացուի ամէն առիթով: Բանաձեւ որ գլխաւորաբար կը վկայէ փոփոխութեան, նորութեան տպաւորութիւնը ստեղծելու փափաքին, բայց չի յաջողիր համոզելու թէ պատեանէն անդին կ'անցնի այդ փոփոխութիւնը:

Շատ հաւանօրէն լսելեան ակնարկելով Ազրպէյճանի ղեկավարներուն վերջին շրջանի այն կոչերուն թէ զէնքով պիտի լուծեն Ղարաբաղի հարցը, եւայլն, Ն. Գրիգորեան կ'ուզէ գիտնալ թէ Ա. Բաղչեան պատրա՞ստ է քաղաքականէն զինուորական դաշտ վերադառնալ, եթէ տակաւ անհրաժեշտ ըլլայ: Պատասխանը դրական է. ինք մինչեւ 1994 ռազմաճակատը գտնուելով երբեք չէ մտածած օր մը Ազգային Ժողովի փոխ-նախագահ դառնալու մասին: Թեկնածութիւն ալ դրած չէ այդ նպատակով. կը կրկնէ թէ քաղաքական իրավիճակը հրահանգեց զինուորականէն քաղաքական բեմ անցքը: Զի բաժներ կամաւորականներէ ոմանց տեսակէտը թէ «ո՞ւմ, ինչի՞ համար գնանք կռուենք»: Կը շեշտէ թէ կռիւի դաշտ գացին, տակաւ ո՛չ նախկին, ո՛չ ալ ներկայ իշխանութեան սիրոյն էր, «այլ՝ մե՛ր հայրենիքի եւ ապագայ սերնդի»: Ճիշդ է որ դէմ են պատերազմին, բայց տակաւ «չի նշանակում որ խաղաղութիւնը պէտք է մուրալ ցանկացած գնով»:

Պաշտօնատարութեան կարճատեւ շրջանը բաւարար եղած է Ա. Բաղչեանի համար որ հաստատէ թէ պետական պաշտօնեան պարտի վերականգնել պետութեան նկատմամբ ժողովուրդին վստահութիւնը: Կ'ըսէ թէ ժողովուրդը չի սիրեր պաշտօնեաները, անոնք ալ ժողովուրդը: Այս փոխադարձ արհամարհանքն ալ կը վերածուի պետութեան հանդէպ անվստահութեան: Կ'ըսէ թէ ինք իր գործունէութեամբ կը ջանայ յաղթահարել այդ պատնէշը, բայց չի կրնար վկայել թէ իր նախորդները նոյն մտահոգութիւնը ունեցած են:

Այսօր, երբ Ազգային Ժողովին մէջ քուէներու կարեւոր մեծամասնութեամբ մը մերժուած է Ա. Բաղչեանի հրաժարականը ու ինք յայտարարած թէ ժամանակը չէ փողկապը հանելու, ի՞նչ մտածել. Թէ չէ՞ ուզած ամուր յենակէ մը զրկել նախագահը, թէ ի վերջոյ եզրակացուցած է որ հակառակ ամէն բանի ընելիք ունի՞ տակաւին որպէս պաշտօնատար, որքան ալ տակաւ «հոգեբանական խոչընդոտ» ըլլայ, իր իսկ բացատրութեամբ, իրեն համար: Ամէն պարագայի, անվստահութեան, վարկաբեկումներու, կամայականութեան, նեղմտութեան վերագրումներուն հետ որոնց պարբերաբար թիրախ կ'ըլլայ Ազգային Ժողովը, վստահութեան, յոյսի կղզեակ մը կը խորհրդանշէ Ա. Բաղչեան: Թէ ի՛նչ ներգործութիւն կրնայ ունենալ այդ խորհրդանիշը, տակաւ յետագայ զարգացումները ցոյց պիտի տան:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԶԻՍ ԱԼ ՅԻՇԷ՛»

Ակնարկս կը պտըտցնեմ մեր Իսթանպուլահայ գրականութեան նուիրուած գիրքերու բաժնին վրայ ու յստակ կերպով կը զգամ այն ինչ որ անպայման կը զգամ ամէն անգամ որ կը քալեմ գերեզմանատան մը մէջ: Օ՛ գերեզմանատան մէջ ինչ ինչ ծանօթներու դամբարաններուն առջեւէն անցնելու տխրութիւնն ու անհանդստութի՛ւնը: Դուք հոն կը քալէք որոշ տեղ մը երթալու, մէկու մը գերեզմանը այցելելու նպատակով: Բայց մինչեւ որ հոն հասնիք, կարծես կը լսէք աջէն ձախէն բարձրացող անձայն ձայներ, որոնք կը գոչեն. «Հոս ալ կանգ ա՛ռ վայրկեան մը, ինծի ալ նայէ՛ վայրկեան մը»: Քեզի բոլորովին անծանօթ ննջեցեալ մըն ալ կրնար քեզմէ խնդրել մէկ վայրկեանի այդ ուշադրութիւնը: Բայց խօսքը անծանօթի մասին չէ: Ամէն քայլափոխին կրնաս դամբարանի մը վրայ կարդալ քեզի ծանօթ անուն մը ու յիշել որ հոն է ան: Անուն մը՝ որուն հետ կեանքդ անպայման խաչաձեւում մը, հանդիպում մը ունեցած է: Եւ կրնաս քիչ մը անհանդստանալ մտածելով որ տխուր բան է այդ անունին առջեւէն անցնիլ առանց մտքիդ մէջ պահ մը կենդանացնելու անոր յիշատակը: Բայց անոր անմիջապէս քովը ուրիշ մէկն ալ կայ: Քիչ անդին երրորդ մըն ալ կայ: Կրնա՞ս բոլորին առջեւ մի առ մի կանգ առնել:

Նոյնը կը զգամ գրադարանէս բարձրացող ձայներուն դիմաց: «Զիս ալ յիշէ՛, զիս ալ ոգեկոչէ՛» կ'ըսեն սիրելի դէմքեր որոնք իրենց ամբողջ կեանքէն մնացած գիրք մը նուիրեր են ինծի կամ ուրիշներուն: Բոլորին ալ ձեռագիրը կայ այդ գիրքերուն առաջին էջին վրայ եւ բոլորին ալ արդար իրաւունքն է յիշատակուիլ: Օրինակ, արդեօք իր յիշատակը անարգա՞ծ չեմ ըլլար եթէ չյիշեմ Գեղամ Քեւորքեանը, այլ անունով Գեղամ Իւջօլը, որ բառարանէ մը զատ ինծի նուիրեր է 1968-ին հրատարակուած իր «Հայոց Աւանդական Պատմութիւն»ը: Չյիշե՞մ ըղձային բանաստեղծութիւններու հեղինակ Վերժին Հաճընլեանը, որմէ մնացեր է 1959-ին տպուած «Յուշեր ու փուշեր»ը: Չյիշեմ Վահան Խիտավէրտեանի «Լուսաբացէն Մայրամուտ»ը կամ «Երկտողիկներ»ը: Մանաւանդ չյիշե՞մ ազնիւ Աստղիկ Քէհեաեանը իր երկու գիրքերով, որոնցմէ երկրորդը հրատարակուեցաւ իր մահէն քիչ ժամանակ առաջ՝ 1988-ին «Սրտի ձայներ»:

Շատ են եւ այդ գիրքերը հոն են: Հոն ալ պիտի մնան ես զանոնք յիշեմ կամ ոչ: Բայց ես անոնց նայելով, յանկարծ կը յիշեմ այն միւս համեստ գրողները, այն միւս գրչի մշակները, կամ գիրի այն սիրահարները, որոնք գրեցին, գրեցին, եւ այս աշխարհէն բաժնուեցան առանց գիրք մը կարենալ ձգելու մեր գրադարաններէն ներս: Ասոնք ալ կերպով մը մեր անշիրիմ ու նահատակ համեստ գրողներն չէի՞ն նկատուեր:

Իմ այս տխուր մտածումս ահաւասիկ յանկարծ կ'ընդմիջուի կնոջական ձայնով մը որ կարծես իմ անունը կուտայ: Զիս կը կանչէ: Հեռաձայնէ՞ն: Ո՛չ: Գրադարանէ՞ս: Ո՛չ: Թերեւս անհամար ձեռագիրներով լեցուն դարաններուս մէկէն: Սիրելի ձայն մը: Ու այդ ձայնը մտքիս մէջ կը կենդանացնէ իր տէրը, որ ուրիշը չէ եթէ ոչ Արմենուհի Խօզեր: Արմենուհի Խօզեր ձայն կուտայ ինծի ու կը հարցնէ. «Ինչո՞ւ ես ալ իմ գիրքս չունեցայ: Պիտի մոռնա՞ք զիս պարզապէս անոր համար որ չկրցայ գիրք մը ունենալ»:

Չեմ կրնար յիշել ուրիշ հայ կին մըն ալ որ իր մատները գրամեքենայի մը ըստեղներուն վրայ այնքան մաշեցուցած ըլլայ որքան մաշեցուցած էր Արմենուհի Խօզեր: Բայց ո՛չ: Սրբագրեմ: Իրականութեան մէջ ան իր մատները չէ՛ր որ մաշեցուցած էր, այլ մաշեցուցած էր իր գրամեքենային երկաթեայ ստեղները, երկաթեայ տառերը: Ո՞ր երկաթը կրնար դիմանալ այն բիւր անգամ բիւրաւոր հարուածներուն, զորս Արմենուհի Խօզեր իր երկար կեանքին մէջ իջեցուցած էր իր հնօրեայ գրամեքենային տառերուն վրայ:

Թարգմանութեան ախոյեան մըն էր ան: Թերեւս արժանի էր որ մրցանիշներու բառարանի մը մէջ իր անունը ունենար որպէս ախոյեան թարգմանիչ: Ապրեցաւ թարգմանելու համար: Իր աղջկնութեան օրերէն մինչեւ խոր ծերութիւն, թարգմանեց ու թարգմանեց եւ այդ ճամբով օգնեց հայ մամուլին: Նուիրական ու ապերախտ աշխատանք: Ո՛չ ոք պիտի կարենայ հաշուել թէ ան քանի՞ վէպ, քանի՞ պատմուածք, քանի՞ յօդուած թարգմանեց աշխարհի բոլոր լեզուներով գրուած գրականութիւններէ: Ո՛չ ոք պիտի կարենայ հասկնալ թէ ո՞ւրկէ գտաւ այնքան շատ թուղթ՝ որպէսզի անոնց վրայ մեքենագրէ իր թարգմանութիւնները: Օգտագործեց ինչ թուղթ որ գտաւ: Պատի օրացոյցներու ետեւի սպիտակ երեսները, ծանուցումներու ետեւի սպիտակ էջերը, երբեմն խաւաքարտներ, եւ դեռ ինչ որ կրնաք երեւակայել, ամէն ինչ, ամէն ինչ անոր ծառայեց որպէս թուղթ, որպէսզի ան մեր ընթերցողներուն համար թարգմանէր ժողովրդական հետաքրքրական նիւթեր եւ վէպեր: Ո՞ւրկէ կը գտնէր այդ նիւթերը, որքան ճիշդ կը կռահէր թէ ի՛նչ կը սիրէր կարդալ այն սովորական ընթերցողը որուն համար բարձր գրականութիւնը աւելորդ պերճանք է եւ որուն անհրաժեշտ է հեւ ի հեւ կարդալիք վէպ կամ թերթօն: Երբ հրաժեշտ առաւ կեանքէն, ան իր ետին թողուց տակաւին անտիպ այնքան շատ ձեռագիր, որքան շատ օտար պարբերաթերթ, կտրօն ու յօդուածներ, զորս անկիւն մը պահած էր անոնցմէ թարգմանութիւններ ընելու նպատակով:

Ռ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ԶԳԱՅՈՒՆ ԱՆԿԻՒՆՆԵՐԸ

Հիւսիսային Կովկասի մեծագոյն հանրապետութիւնն է Տաղստանը որուն մայրաքաղաքը հակասութիւններու կեդրոնի մը կը նմանի: 450 հազար բնակչութեամբ Մախաչկալայի մէկ կողմէն ամէն յատկանիշները ունի ծաղկուն դրամատիրական միջավայրի մը, - շքեղ պանդոկներ, պալատներ, ճաշարաններ, դրամատուներ. միւս կողմէն կը մնայ խղճամական բերդ մը որ վերջին ընտրութեան քուէարկած է ի նպաստ համայնավարներուն: Այս հակասութիւնը կը բացատրուի անով որ Ռուսաստանի դաշնակցութեան ամէնէն խղճամական այս հանրապետութիւնը կարօտը ունի անսատուած, բայց խաղաղ անցեալին,

90-ական թուականներու սկիզբին Տաղըստան պայթելու սպառնալիքին հասած էր զանազան ժողովուրդներու հողային պահանջքին պատճառով. կացութիւնը աւելի ծանրացաւ երբ Ռուսաստան 1944-ին նացիներու հետ գործակցութեան ամբաստանութեամբ աքսորուած ժողովուրդներուն վերադարձի արտօնութիւն տուաւ, ինչպէս Չէչէններու: Այս վերջինները վերադառնալով իրենց բնակավայրերը գրաւուած գտան ուրիշներու կողմէ որոնք հոն կ'ապրէին տասնամեակներէ ի վեր:

Նոյն ատեն յայտնուեցաւ չարագործ աշխարհին սպառնալիքը: Տեղացի չարագործներ զինեալ խմբակներ կը կազմէին ու իշխանութեան դիրքեր կը գրաւէին: Մինչեւ վերջերս կարելի եղաւ պայթումէն խուսափիլ, շնորհիւ իշխանութեան դէմքերու զգուշաւոր եւ հանդարտ քաղաքականութեան որուն մէջ մեծ է դերը պետական խորհուրդի նախագահ Մահմետովի: Սակայն, այս վերջինը անցեալ Օգոստոսին Խորհրդարանի արտակարգ նիստի մը յայտարարեց թէ հանրապետութիւնը վտանգի մէջ է: Վտանգը յատկապէս կուգար կրօնական ծայրայեղականներէ որոնք ուահապիներ կը կոչուին իրենց անունը առնելով ԺԸ. դարու մաքրակրօն շարժումէն: Անոնք իրենց տիրած գիւղերուն մէջ որոնք երկրին ծայրաշրջանները կը գտնուին, կրօնական օրէնքը գերագոյն հռչակեցին: Անոնց պարագլուխ Յունուարին ձերբակալուած էր ու բանտարկուած բազմաթիւ անգամ: Անոր եւ հետեւորդներուն նպատակն է կրօնական օրէնքը հռչակել ամէն կողմ, որպէսզի կարելի ըլլայ առաջքը առնել կաշառակերութեան, այլասերումին: Իրենց ներկայութիւնը եւ աշխուժութիւնը նեղ կացութեան կը մատնէ երկրին իշխանութիւնը քանի որ չի գիտեր ինչպէս բացատրել

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՄԱՅԱՆԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ ՄԸ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ ՀԱՄԱՊԱՐՓԱԿ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ԼՈՅՍ ԿԸ ՍՓՌԷ ՀՍԿԱՅԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՎՐԱՅ

Մինչեւ վերջերս մայաները դասական կորսուած քաղաքակրթութիւն մըն էին: Անոնց լքուած քաղաքներն ու տարօրինակ աշտարակները թաղուած էին հեռաւոր անտառներու մէջ՝ անխօս վկաները ըլլալով անհետացած մշակոյթի մը եւ հաւաքականութեան մը, որուն մասին քիչ բան յայտնի է:

Մայաներու հին աշխարհին մէջ առաջին թափանցումը կատարուեցաւ 1950-ական տարիներուն, երբ վերծանուեցան անոնց գիրերը: Այնուհետեւ, տարիներու ընթացքին հնագարեան մայաներու կեանքը վերակենդանացած է: Անոնց լուռ քաղաքները դարձեալ բնակեցուած են թագաւորներով, թագուհիներով, քուրմերով, պատերազմիկներով, արուեստագէտներով եւ արհեստաւորներով, անոնց անուններով, տիտղոսներով, ծննդեան ու մահուան թուականներով եւ նոյնիսկ՝ անձնական կեանքի վերաբերող մանրամասնութիւններով:

Այժմ ընդունուած իրողութիւն է, որ մայաները նախաքոլոմպեան Ամերիկայի ամէնէն յառաջդէմ քաղաքակրթութիւնը ունեցած են: Անոնց գիրերու համակարգը, ուսողութեան, աստղաբաշխութեան եւ ճարտարապետութեան մակարդակը այնպիսի կատարելութեան հասած է, որ անզուգական է Նոր աշխարհի մէջ որեւէ տեղ: Մայաները զերոյի գաղափարը յղացած են Հնդկաստանի մէջ անոր անջատ ստեղծումէն դարեր առաջ: Արեւային պարբերաշրջանը չափած են միայն 17,28 երկվայրկեանի սխալով, իսկ անոնց կազմած օրացոյցներու բարդ շարքերուն մէջ կար 365 օր հաշուող տարբերակ մը:

Մայաներու քաղաքակրթութիւնը աւելի քան 2000 տարի ծաղկած է աւելի քան 325 հազար քառ. քմ. տարածութեան մը վրայ, որ այսօր բաժնուած է հարաւային Մեքսիքայի, Կուաթեմալայի, Պելիզէի, Հոնտուրասի եւ Էլ Սալվատորի միջեւ:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿԸ ՊԱՐՓԱԿԷ ՆՈՐ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄՆԵՐ

Վենետիկի Գանալէ Կրանտէին վրայ Փալացօ Կրասին այս օրերուն կը հիւրընկալէ տպաւորիչ ցուցահանդէս մը՝ «Մայաները» վերնագիրով: Անիկա կը պարփակէ 600 իր, որոնք առաջին անգամ ըլլալով կը միանան մէկ յարկի տակ: Անոնք կուգան մայաներու քաղաքակրթութեան իւրաքանչիւր ժամանակաշրջանէն եւ վերոյիշեալ բոլոր երկիրներէն: Ցուցադրուող նմուշներ բերուած են Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Հոլանտայի եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ գտնուող հաւաքածոներէ:

Ցուցահանդէսը պիտի շարունակուի մինչեւ 1999 Մայիս 16: Այս առիթով հրատարակուած է պատկերագիրք մը, որ կը բովանդակէ մայաներու հնագարեան վայրերուն լուսանկարները եւ աւելի քան 30 մասնագէտներու ուսումնասիրութիւնները, որոնք կը պարունակեն նոր յայտնաբերումներ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՐԻՒՆԱՀԵՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

Թէեւ մայաները հասարակաց մշակոյթ մը ունէին, սակայն բաժնուած էին քանի մը թագաւորութիւններու, որոնք յաճախ կը պատերազմէին իրարու դէմ: Միասնութեան բացակայութիւնը մեծ անպատեհութիւն դարձաւ, երբ Սպանացիք ձեռնարկեցին իրենց արշաւանքներուն՝ դէպի նոր աշխարհ:

Այսուհանդերձ, մինչ ազթէքներու Մեքսիքօ քաղաքը երկու տարուան մէջ գրաւուեցաւ Սպանացիներուն կողմէ 1521-ին, անդին՝ մայաները, որոնք առաջին անգամ յարձակումի ենթարկուած էին 1527-ին, այնպիսի կատաղի եւ յարատեւ դիմադրութիւն ցոյց տուին, որ անոնց վերջին թագաւորութեան մայրաքաղաք Իցան գրաւուած չէր մինչեւ 1697:

Այս քիչ ծանօթ պատերազմը տեւած է 170 տարի, որուն ընթացքին Սպանացիները գաղթավայր մը հաստատած ըլլալով հանդերձ, ետ մղուած են: Իցայի պաշտպանութեան ռազմավարութիւնը հիմնըւած էր մայրաքաղաքին, եւ թշնամիին միջեւ դիմադրութեան լայն տարածք մը հաստատելու եւ պատնէշ մը ստեղծելու վրայ: Աւելին. բուռն պայքար կը տարուէր պաշտպանելու համար մայաներուն «սրտերն ու մտքերը»՝ ի հարկին վայրագօրէն պատժելով այն մայաները, որոնք սախրողաբար կամ համոզուելով կ'ենթարկուէին սպանական հակակշիռին:

Պատմաբանները այժմ կ'ենթադրեն, որ եթէ մայաները սպանական արշաւանքներու առաջին հանդիպումներուն ժանտախտի եւ հարսանիթի նոր հիւանդութիւններով վարակուած չըլլային, սպանական արշաւանքները կրնային ամբողջութեամբ ձախողիլ այս շրջանին մէջ:

Մայաներու դէմ ի գործ դրուած մեծագոյն ոճիրներէն մէկը անոնց հազարաւոր գիրքերուն փճացումն էր: Ֆրանսիսկեան քարոզիչներ ներդաշնակութիւն եւ եղբայրական սէր քարոզելու կողքին, կը կիրարկէին մշակութային ջարդի քաղաքականութիւն մը՝ սպառնալով ոչնչացնել անոնք, որոնք կը յանդգնէին դիմադրել:

Քարոզիչներուն յաջողութիւնը այնքան ամբողջական էր, որ մայաներու գիրով միայն չորս գիրք գոյատեւած է: Անոնք բաւարար եղած են վերծանելու համար քարի, բրուտագործական իրերու եւ այլ նիւթերու վրայ ձգուած անհամար արձանագրութիւնները:

Իրօք, պատմաբաններ այսօր շատ աւելի բան գիտեն մայաներու աշխարհահայեացքին եւ կրօնական հաւատալիքներուն մասին, քան թէ, օրինակ, կելտերուն մասին, որոնք գրաւոր ոչ մէկ արձանագրութիւն ձգած են:

Մայաները մարդկային զոհաբերումը անհրաժեշտ կը նկատէին երկնային եւ երկրային աշխարհը հեզասահ ընթացքի մէջ պահելու համար: Անոնք մարդկութիւնը կը տեսնէին ոչ թէ իբրեւ կրաւորական դիտող մը տիեզերքի մէջ, այլ՝ իբրեւ «մեքենագէտ», որուն վստահուած էր տիեզերքի հոգածութիւնը: Կարգ մը մասնագէտներ կը բացատրեն, թէ մայաներու տարբեր թագաւորութիւններու միջեւ պատերազմները մասամբ արդիւնք էին մարդիկ գերեվարելու եւ զանոնք իբրեւ զոհ մատուցելու կարիքին:

Մայաներու մշակութային այս արխնարու կողմը կը խափանէ այն տեսակէտը, թէ անոնք գիրի, գիտութեան եւ ճարտարապետութեան մէջ կատարած իրենց իրագործումներով նոր աշխարհի «Յոյներն» էին: Վենետիկի ցուցահանդէսը կը խուսափի ակնարկելէ անոնց մշակոյթին վայրագ երեւոյթներուն:

Իրականութեան մէջ մայաները աւելի կը նմանէին Հռոմէացիներուն, որոնց քաղաքակրթութեան, ճարտարապետութեան եւ ենթակառոյցներ հաստատելու բարձր մակարդակը միաձուլուած էր հռոմէական կրկէսին սարսափներուն հետ: Այս կրկէսը միայն ժամանցի ձեւ մը չէր, այլեւ՝ պետութեան ուժը հաստատող, ինչպէս նաեւ անկանոնութիւնը ծիսական վայրի մը մէջ կեդրոնացնելու եւ անոր վրայ հակակշիռ բանեցնելու միջոց մը: Հռոմէական աշխարհին մէջ մայա մը «օտար» պիտի չզգար ինքզինք:

Հակառակ դարաւոր աւերի, թալանի եւ լքումի, մայաներու արուեստէն հարուստ ժառանգութիւն մը գոյատեւած է: Թէեւ առաջին ակնարկով այնպէս կը թուի, թէ մայաներու զարդապատկերները յատկանշուած են անշարժ, ոճաւորուած եւ խորհրդանշական ուրուագիծերով, այսուհանդերձ ցուցահանդէսը նաեւ կ'արտացոլացնէ անոնց արուեստին նրբութիւնը, բնապաշտութիւնը եւ ուժականութիւնը, ինչ որ ամէնէն աւելի ակներեւ է խեցեգործական իրերու վրայ մարդկային կերպարանքներու պատկերումով:

Մայաներու ուղղակի ժառանգորդները այսօր կը հաշուեն աւելի քան 5 միլիոն հոգի, որոնք սփռուած են ընդարձակ տարածութեան մը վրայ: Մեծամասնութիւնը աղքատ գիւղացիներ են եւ կը բնակին Կուաթեմալայի մէջ, ուր բնակչութեան աւելի քան կէսը կը կազմեն: Մնացեալը բաժնուած է Հոնտուրայի, Պելիզէի, Էլ Սալվատորի եւ Մեքսիքայի տարածքին, ուր Քիափասի մէջ զափաթիսթաներու ապստամբութիւնը մայաներուն վրայ հրաւիրած է աշխարհի ուշադրութիւնը:

Վերջին տարիներուն Կեդրոնական Ամերիկայի տարածքին տիրող խաղաղութիւնը առիթ ընծայած է, որ հնագէտներ աւելի համարձակ կերպով պեղեն մայաներու բնակավայրերը: Վենետիկի ցուցահանդէսը ուշագրաւ է, որովհետեւ հանրութեան կը մատուցէ այն, ինչ որ նոր յայտնաբերուած է մայաներու հնագիտական կարեւոր վայրերէն:

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ-ՍՐԱՊԵԱՆ

անոնց նպատակները Մոսկուային: Կըրնա՞յ ըսել որ ունին խմբաւորումներ որոնք հետամուտ են իսլամական պետութիւն մը կառուցանելու:

Չէչէնիա այլ սպառնալիք կը ներկայացնէ: Տաղստանի եւ Չէչէնիոյ ժողովուրդներուն Խորհրդարանին նախագահը Ն. Բասայեւ կը յայտնէր թէ եթէ կոխսկէր Իսլամական գունտ մը պիտի ղրկէր Տաղստան: Պարզ է որ մտահոգութիւնը արտաքին աշխարհին անցք մը տալ է Չէչէնիոյ որպէսզի տիրանայ կատարեալ անկախութեան. իսկ եթէ Տաղստան Ռուսաստանէն անջատուի, անոր տարածքէն Չէչէնիա պիտի կրնայ անցք ունենալ դէպի Ազրպէյճան, անկէ ալ Կասպից ծով:

Հարցը հոն է որ Տաղստանի ներկայի ղեկավարութիւնը չի մտածեր Ռուսաստանէն անջատուելու մասին: Բայց ատով կը գտնուի դժուարին երկընտրանքի մը առջեւ: Եթէ ճակատ բանան կրօնամէտ մօրուսաւորներու դէմ, ատիկա պիտի նըշանակէ ներքաշել Չէչէնիան ալ. իսկ ձըգել որ դէպքերը հետեւին իրենց ընթացքին, կրնայ աւելցնել «խալիֆան մահմետական»ներու ազդեցութիւնը ու անխուսափելի դարձնել բախում մը: Արդէն Օգոստոսին Մախաչկալայի մզկիթին առջեւ օդը ելաւ Տաղստանի կրօնապետին ինքնաշարժը. ինք ու երկու հոգի մահացան: Շատեր մտածեցին թէ ուահապիներու դէմ դիրք գրաւելուն հետեւանք էր այդ պատիժը: Ռուսական գաղտնի սպասարկութեան պատասխանատուներ մահափորձին հետաքննութիւնը չաւարտած ամբաստանեցին ուահապիները: Իսկ նախագահ Մահմէտով ըսաւ թէ նման արարք մը երրորդ կողմերու գործն է եւ թէ անոնք կ'ուզեն ճակատումի մղել երկրին իշխանութիւններն ու ուահապիները:

ԲԱՂՀԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ

ԿԱՄ

ԲԵՐԱՅԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ
ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Զ.

ՄԷԿԻ ՏԵՂ ԵՐԿՈՒ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Առանձի՞ն պիտի բնակիք պարոն:

ՀՐԱՆԴ (իբրեւ թէ յուզուելով). — Ո՛չ, արդէն գիշերները պիտի չկրնամ մնալ, շաբթուան մէջ մէկ երկու ցերէկ պիտի հանդիպիմ: Միայն թէ այս սենեակին բանալին միշտ իմ վրաս պէտք է ըլլայ, չեմ ընդունիր որ գիշերները պարապ ըլլալուն համար ուրիշներուն տրուի: Կրնայ ըլլալ որ գիշերներ ալ գամ:

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Անշուշտ, ատիկա բնաւ չուզեցի, պարզ հետաքրքրութիւն մը...:

Մատամ Կալիօբիի աչքաճճի ժպիտներուն՝ Հրանդ ջանաց պահել իր լուրջ անտարբերութիւնը, եւ ուրախ զուարթ մեկնեցաւ տունէն:

Հրանդ ճամբան կը մենախօսէր.

— Կինը օտարազգի, բանսխոնէրները օտար, ոչ մէկը պիտի հետաքրքրուի մեզմով...:

Երկու օր ետքը Հրանդ Տիկին Մաննիկի բնակարանն էր:

ՀՐԱՆԴ. — Ամէն գործ կարգին է Մաննիկս, ամէն աչքէ հեռու տեղ մը, ոչ մէկ վախ ու կասկած պիտի ունենաս, կարծես թէ գլխարկ կապելու գացեր ես, այնչափ աննշմար պիտի անցնի տունէդ բացակայութիւնդ...:

Տիկին Մաննիկ սարսուռ մը ունեցաւ:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Ա՜խ, Թող ըլլայ, խղճի խայթ կ'ունենամ կոր...:

ՀՐԱՆԴ. — Խղճի խա՛յթ, որո՞ւն համար, ամուսինի՞դ որ յարգդ չի գիտեր, որ քեզի սիրել չի գիտեր...:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Եթէ իմացուի՛, ա՛լ վայրկեան մը չեմ կրնար ապրիլ...:

ՀՐԱՆԴ. — Մեղք որ Բերայի մէջ կ'ապրիս կոր, ո՞վ ո՛րի, եթէ դուն մէ՛կ սիրահար ունիս, ուրիշները տասը, քսա՛ն, երեսո՛ւն հատ ունին: Ով որ անմեղ է անիկա թող առաջին քարը նետէ...: Ամէնքն ալ իրենց սիրողը ունին, վստահ եղիր: Ի՞նչ, պիտի հանդուրժէին որ բախտին մէկ խաղովը հարստացած, խոֆած ծերուկի մը թեւերո՞ւն մէջ թառամի իրենց գեղեցկութիւնը, բանտարկուի իրենց հոգին որ թռի՛լ կ'ուզէ, եւ այրի՛լ սիրուելու ծարաւո՞վ: Չէ՛, Մաննիկս, խիղճի խնդիր չկայ հոս. ձեր ամուսինները խղճահարութի՞ւն կ'ունենա՞ն կոր՝ երբ Օլիմբիայի, Փարիզիանայի օթեակներուն խոր շամբանիաներ կը պարպեն, իրենց խեղճ կիները երեսի վրայ ձգած...: Չէ՛, Մաննաս մի՛ մտածեր, քու իրաւունքիդ մէջ ես: Ամէն ապահովութիւն ձեռք առած եմ:

Հրանդ յաջողեցաւ ամէն վստահութիւն ներշնչել Տիկին Մաննիկի:

ՀՐԱՆԴ. — Ես հիմա կը մեկնիմ, քիչ մը վերջը եկո՛ւր, Թօքաթլըի ցուցափեղկին առջեւ կը սպասեմ քեզի, յետոյ ճամբայ կ'ելլանք, Թաքսիմէն կառք մը ցատքելով շիտակ տուներնիս կ'երթանք:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Հիմակուընէ կը սոսկամ կոր:

Թէեւ տիկնոջ վախը իրական էր, բայց միւս յուզումն ալ կը տիրապետէր իր զգացումներուն վրայ, որով սարսափով խառն վայելքի մը հեռապատկերը սկսած էր անհամբեր ընել զինքը:

Հրանդ հեռացաւ իսկոյն: Հազիւ թէ կէս ժամ անցաւ, տիկին Մաննիկ կանչեց սպասուհին:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. — Վարդուհի՛, եկուր աղջիկս, քիչ մը օգնէ ինծի, դուրս պիտի ելլամ:

Տիկինը ճոխ արդուզարդերով եւ բոլոր զոհարները վրան՝ մեկնեցաւ տունէն: Հրանդ սրտատրոփ կը սպասէր ցուցափեղկին եւեւ, տեղանի մը առջեւ նստած, արագ արագ կուլ տալով գաւաթ մը շոքոլան: Տիկին Մաննիկ գողունի ակնարկ մը նետեց ներս, Հրանդի սիրտը ցնցում մը ունեցաւ, աճապարեց հաշիւը տեսնելու եւ ճամբան իրարմէ մէյմէկ քայլ հեռու ու բնաւ չխօսակցելով ուղղուեցան դէպի Թաքսիմ:

Ս. Ոսկերերանի առջեւ սպասող կառք մը կանչեց Հրանդ, մինչ Տիկինը անդին քառ բօղալի վաճառատան մը ցուցափեղկը դիտելով զբաղած էր: Հրանդ կառքը ուղղեց Խասեան վարժարանի փողոցը, Տիկին Մաննիկ որ աչքին ծայրովը հետեւած էր այս ամէնուն, սահեցաւ կառքէն ներս:

Կառապանը զարմացած, ապշած դէմք մը առաւ: Կառքը կանգ առաւ Տիկին Կալիօբիի տանը առջեւ: Հրանդ ուզեց կէս ոսկիով ճամբել կառապանը, որ յամառեցաւ, կռահած էր ամէն բան. երկու ոսկի պահանջեց. Հրանդ արհամարհանքով մերժեց, քանի մը բիրտ խօսքեր ըրաւ կառապանին ընդդիմութիւնը տեսնելով եւ դուռը երեսին գոցեց:

Կառապանին կատաղութիւնը չափ սահման չունէր:

— Հիմա՛ խերդ անիծեցի՛, նայինք Սամուրեան էֆէնտիին կնիկը հոս նետելը ինտո՛ր կ'ըլլայ, մռնչեց, եւ կառքին վրայ ցատքելով մտրակեց ձիերը:

(Շար. 33)

Կը խնդրուի ծանուցանել

ՍԵԴՐԱԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ-ի

մահը որ պատահած է Հոկտեմբեր 19-ին, 64 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Հոկտ. 23, ժամը 10.30-ին Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին 4, rue Komitas

On nous prie d'annoncer le décès de

SETRAK KATCHADOURIAN

survenu le 19 Octobre 1998 à l'âge de 64 ans, suite à une longue maladie.

Les obsèques auront lieu le Vendredi 23 Octobre à 10 heures 30 en l'église apostolique arménienne St Paul-St Pierre, 4, rue Komitas à Alfortville.

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԿՈՂ ՆՇԱՆԱԿՈՂ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանսի Ֆութպոլի ներկայացուցչական խումբը անյապաղ պէտք ունի, յարձակողական գիծին համար թիւ 9 խաղացող եւ կոլ նշանակելու կարող հայ ֆութպոլիստի մը։

Հեռաձայն.-

01 - 45 - 08 - 43 - 10

եւ կամ՝

06 - 60 - 68 - 43 - 10

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ալիս Կազարեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ, «Յառաջ»ին կը նուիրեն. - Մշակոյթի Տուն 500 Ֆր., Կարօ Յովսէփեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Է. Շալճեան 200 Ֆր.։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

339, avenue du Prado, 13008 Marseille

ԷՔԻՄԵՆԻՔ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 24, ժամը 17-ին

Կը հրաւիրուին հաւատացեալները՝ մասնակցելու արարողութեան եւ աղօթելու Քրիստոնէական բոլոր եկեղեցիներու հոգեւոր պետերուն հետ։

Արարողութեան աւարտին՝ ընդունելութիւն, Ս. Ջրբաշեան հանդիսասրահին մէջ։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն օծման եւ անուանակոչութեան Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ 67-րդ տարեդարձի։

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԵՐԷՃԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Հայց. Առաքելական եկեղեցւոյ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմ. խորհուրդը

Մայր եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

վարչական ժողովը

կը հրաւիրեն հաւատացեալ ժողովուրդը մասնակցելու Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ օծման եւ անուանակոչութեան 67րդ տարեդարձի հանդիսութեան որ տեղի կ'ունենայ՝

Կիրակի, Հոկտեմբեր 25-ին

Պատարագ կը մատուցանէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝

ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ-ի

Յաւարտ պատարագի «Արծրունի Ջրբաշեան» հանդիսասրահին մէջ, Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբը տարեդարձի ճաշ մը կը կազմակերպէ, որուն սիրով կը հրաւիրուի մեր բարեպաշտ ժողովուրդը։

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — JEUNES

SAMEDI 24 OCTOBRE
à partir de 22 heures 30

THE NIGHT OF THE COME BACK

P.A.F. 100 F. + 1 Conso.
Membres : 80 F. + 1 Conso.

Renseignements & Réservations :
327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE
Tél: 04. 91. 22. 10. 45

— Tenue correcte exigée —

UGAB — UGAB — UGAB —

«Մ Կ Ն Ի Կ» Ընկերակցութիւն

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

2.

ՏԻԿԻՆ ԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

«ՀԱՅԵՐԷՆԸ՝ ԼԵԶՈՒ ԿԱՄ ՊԱՏՐՈՒԱԿ»

(հայերէն)

Հոկտեմբեր 27, Երեքշաբթի, ժամը 20.30-ին

«Մ կ ն ի կ» Աշխատանոց

75, rue Alexandre Dumas — 75020 Paris — M° Alexandre Dumas

3.

Տիկին ԻՎՈՆ ՊԷՐԺ / Mme YVONNE BERGE

«LA PEDAGOGIE DU MOUVEMENT DES LA PETITE ENFANCE»

(ֆրանսերէն)

Նոյեմբեր 10, Երեքշաբթի, ժամը 20.30-ին։

CHENE

POUR LA POURSUITE DE SES ACTIONS DANS LES VILLAGES AU ZANGUEZOUR ET AU KARABAGH

AIDEZ CHENE

EN OFFRANT VOS OBJETS DE VALEUR NEUFS OU ANCIENS POUR SA

braderie de noël

DU 5 AU 6 DECEMBRE AU COLLEGE SAMUEL-MOORAT

«ՇԷՆ»Ը ՁԵԶԻ ԿԸ ԴԻՄԷ ԻՐ ՎԱՃԱՌՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

«Շ Է Ն»ԻՆ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԻՐԵՐ, ՀԻՆ ԹԷ ՆՈՐ, ԳԵՂՕՐ, ԳԻՐՔ, ԳՈՐԳ, ԳՈՀԱՐԵՂԷՆ ԵՒԼՆ. ԵՒԼՆ...

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝

Pour tous renseignements téléphoner dès maintenant au :

01. 47. 50. 40. 47 après 19h

XXe ANNIVERSAIRE DE LA CHORALE *SAHAK-MESROP*
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ DE MARSEILLE

DIMANCHE 6 DECEMBRE à 15 heures 30

CONCERT UNIQUE

La première partie est consacrée aux victimes du tremblement de terre d'Arménie de 1988

à l'AUDITORIUM DU PHARO
58, boulevard Charles-Livon — 13007 MARSEILLE

CHORALE SAHAK—MESROP

avec la participation de :
CHORALE SAYAT NOVA DE NICE
ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE

sous la direction de :
KHATCHIG YILMAZIAN

Solistes :
FABIENNE CHANOYAN, Soprano,
BAGHDASSAR OHANIAN, Baryton

Au programme des œuvres de :
Dikranian, Hovanessian, Bartevian, Haroutiounian...

Vente des billets :
FNAC — VIRGIN — Centre Culturel SAHAK-MESROP (Tél.: 04.91.77.84.70)
Prix : 180 F

(Շար. Ա. էջէն)

ղատնտեսութեան իր նախարարութենէն քաշուեցաւ եւ ժողովէն դայն յանձնեց ժան Կլաւանիի։

Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳԻ մէջ, Հոկտ. 20-ին բացուեցաւ Ալեքսանդր Նիկիտինի դատավարութիւնը։ 46 տարեկան, ան կ'ամբաստանուի «բարձր դաւաճանութեան» համար։ Ռուսերդային ծովային ուժի նախկին սպայ, յետագային բնապահ, Նիկիտին ձերբակալուած է 1996 Փետրուարին եւ 10 ամիս բանտը կը մնայ առանց դատավարութեան։ ԷՖ. ԷՍ. ՊԷ.-ն (նախկին ՔԱ. ԿԷ. ՊԷ.) զինք կը մեղադրէ որ պետական գաղտնիքներ յայտնաբերած է եւ տեղեկութիւններ փոխանցած այլ երկրի մը՝ Նորվեկիոյ։ Այս ամբաստանութեանց հիմը կը կազմէ Նորվեկիական բնապահական Պելլոնա կազմակերպութեան մէկ տեղեկագիրը որ կը մատնանշէ չօգտագործուող վարակումի վտանգները եւ զոր Նիկիտին ստորագրած է։ Դատավճիռը շատ յատկանշական բնոյթ պիտի ունենայ, Ռուսաստանի ժողովրդավարութեան տեսակէտով։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ՑԵՄԵՆՏ ՄԻՇՏ ԱՌԱՋԻՆ

Հայաստանի ֆութպոլի «Բարձրագոյն Խումբ»ի 24-րդ շաբթուան արդիւնքներն են.-

Փիւնիկ - Երեւան	0 - 5
Ցեմենտ - Էրեբունի Հ.Մ.Մ.	5 - 1
Շիրակ - Արարատ	3 - 1

Ախոյեանութեան աւարտին չորս շաբաթ մնացած, ընդհանուր դասաւորումը կը պարզէ հետեւեալ պատկերը.-

1.-	Ցեմենտ	55 կէտ
2.-	Շիրակ	52 կէտ
3.-	Երեւան	42 կէտ
4.-	Էրեբունի ՀՄՄ	31 կէտ
5.-	Արարատ	26 կէտ
6.-	Փիւնիկ	18 կէտ

Ախոյեանութեան լաւագոյն ռմբարկուներն են Շիրակէն Արթիւր Պետրոսեան եւ Փիւնիկէն (որ կը մրցի 7-9-րդ տեղերու համար) Արա Յակոբեան, 12-ական կոլերով։

A L'OCCASION DE LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE ARMENIEN
L'ASSOCIATION CULTURELLE N A R E G organise

LE CONCERT EXCEPTIONNEL DE

LEVON KATERJIAN

venu spécialement des Etats-Unis

Avec la participation en première partie de jeunes chanteurs arméniens

LE DIMANCHE 25 OCTOBRE A 17 HEURES
AU THEATRE DU CASINO D'ENGHIEN-LES-BAINS

Réservation & renseignement :
Tél. : 01 48 27 84 45 / 01 39 89 63 06 — Fax : 01 42 43 13 12

P.A.F. : de 130 à 200 F. — PARKING

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ 70-ԱՄԵԱԿ

Առաջին անգամ ըլլալով ելոյթ կ'ունենայ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐԱՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի

մասնակցութեամբ՝
Պաղտասար Օհանեան-ի

դաշնակի ընկերակցութեամբ՝
Վալերի Պօղոսեան - Շալեան-ի

հովանաւորութեամբ՝
Կրընոպլի քաղաքապետ
Պ. ՏԷՍԹՕ-յի

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 24
ժամը ճիշդ 20.30-ին
Կրընոպլի Թատրոնին մէջ
4, rue Hector Berlioz

Տուտով ապահովել տոմսերը Թատրոնէն՝
04. 76. 44. 03. 44

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 23
VENDREDI
23 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19·493 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.493

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔ - ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՄԱՍԿՈՍ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՅ ԶՕԴՆԵԼ ՓՔՔ-ԻՆ

Անգարա գոհ է եւ յաղթանակի մասին կը խօսի: Ըստ երեւոյթին իր սպառնալիքները հետեւանք ունեցան, Սուրիա տեղի տուած է եւ ընդունած է համաձայնագիր մը ստորագրել, ուր յանձն կ'առնէ զրկել ՓՔՔ-ն որեւէ օժանդակութենէ, դրամական, զինուորական, թէքնիք իր հողամասին վրայ: Յանձն առած է նաեւ չարտօնել որ Աբօ (Էօճալան) Սուրիա վերադառնայ: Կ'ընդունի որ այդ կուսակցութիւնը, այսինքն ՓՔՔ-ն «ահաբեկչական կազմակերպութիւն» մըն է եւ պատրաստ է անդամները դատի քաշելու: Աւելին, Սուրիա Թուրքիոյ յանձնած է ցանկը կուսակցութեան այն անդամներուն զորս ձերբակալած է իր հողամասին վրայ: Թուրքիա յայտարարած է որ ուժի կը դիմէ եթէ համաձայնագիրը չյարգուի: Բանբերը ըսած է.- «Սուրիա բարեկամական ձեռք երկարեց մեզի: Եթէ այս համաձայնագրին շրջագծին մէջ, ամէն բան շօշափելի դառնայ, կը սեղմենք այդ ձեռքը: Եթէ վատթարագոյնը պատահի եւ տեսնենք որ շօշափելի չի դառնար, զինուորական միջոցներու կը դիմենք»:

Թուրք մամուլը խանդավառ է: «Սուրիա տեղի կու տայ» խորագրած է Սապահ, նոյնը կ'ըսէ Միլլիյէթ: Սուրիական մեկնաբաններ լուռ են Հոկտ. 20-էն 21-ի գիշերը Ատանայի մէջ գոյացած այս համաձայնութեան շուրջ: Համաձայնագիրը կը նախատեսէ հակակշռի սիսթեմի մը ստեղծումը, ի մասնաւորի ուղղակի գիծի մը հաստատում ապահովութեան թուրք եւ սուրիացի պատասխանատուներու միջեւ:

Լիպերասիոն (Հոկտ. 22) կը գրէ սակայն թէ այս համաձայնագիրը ամէն բան չի լուծեր եւ ըստ Մերձաւոր-Արեւելքի ֆրանսական դիւանագիտական աղբիւրի մը՝ «կը վերաբերի միայն անոր հաւաստացողներուն: Անշուշտ կը գգուէ Թուրք հանրային կարծիքը, բայց խորքին մէջ, Հաֆէզ-էլ-Ասատ շատ բան տեղի չէ տուած: ՓՔՔ-ն ներկայիս լուսանցքի վրայ է եւ իր գլխաւոր խարիսխները Իրաք են: Դեռ աներեւակայելի է խորհիլ որ Թուրք քննիչներ կարենան հակակշռել սուրիական հողամաս մը: Գալով ՓՔՔ-ի Սուրիոյ խարիսխներուն, որեւէ տեղէն կրնան աշխուժանալ եթէ Ասատ ուզէ: Ասատ խորամանկ է, վերլուծեց բարուածութեան պատճառները, զգուշանալով կրակին վրայ իւղ թափելու: Շատ մեծ կարեւորութիւն տալով այս հարցին, Անգարա զէնք մը տուաւ Սուրիոյ, զոր կրնայ օգտագործել բուն կռուախնձորին համար, որ Եփրատի ջուրերուն բաժանումն է»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ նախագահական ընտրութեան (Հոկտեմբեր 11) մասին ԱՄՆ-ու Արտաքին Գործերու Նախարարութեան բանբերը քննադատական արտայայտութիւններ ունեցած է: Ճ. Ռուպին ըսած է թէ ընտրութեան նախապատրաստական շրջանին արդէն կառավարութիւնը եւ ընդդիմադիր կուսակցութիւնները չեն յաջողած համաձայնիլ ընտրական յանձնախումբերու կազմութեան հարցին մէջ: Եւ տեղի պատճառ եղած է որ բազմաթիւ կուսակցութիւններ որոշեն չմասնակցիլ ընտրութեան: Իսկ քուէարկութեան ու քուէահամարի ընթացքին բազմաթիւ լուրջ առարկութիւններ եղած են: Բանբերը յատկապէս դժգոհութիւն յայտնած է այն արգելքին որ դրուած է Օ.Է.Ս.Սէ.-ի դիտորդներուն քուէահամարին ներկայ գտնուելուն դէմ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Կրթական նախարարը Հոկտեմբեր 21-ին ներկայացուց իր ծրագիրը ի պատասխան լիսէներու աշակերտութեան բողոքներուն: Ա) Պետութեան Խորհուրդի հրովարտակ մը կը պարտադրէ բոլոր լիսէներուն որ կանոնագիր մը բաշխեն աշակերտներու իրաւունքներուն վերաբերեալ, զօրավիգ ըլլալ լիսէներու մամուլին եւայլն, եւայլն: Բ) Պիտի բացուին հսկիչներու 3000 պաշտօններ եւ կը նախատեսուի 10 հազար աշխատանք ստեղծել երիտասարդներու համար եւ բերել նաեւ զինուորական 1000 ծառայողներ: Գ) 4 միլիառ ֆրանքի փոխատուութիւն մը պիտի ըլլայ շրջաններուն շինարարական նպատակներու համար: Դ) Շրջաբերական մը պիտի հրապարակուի որ կը թեթեւցնէ ժամանակացոյցերը: Ե) Յաւելեալ ցանկեր պիտի պատրաստուին մրցումներու համար որպէսզի ապահովուի հաւասարութիւնը ուսումի մարզին մէջ: Աշակերտները վերապահ կը մնային, բանբերները կ'ուզէին նախ ժողովներ ընել խորհրդակցելու համար, նախքան դիրք ճշդելը, բայց, տեղ տեղ արդէն իսկ գոհացում չէին ստանար եւ օրինակ՝ Պորտօ որոշած էին նոր ցոյց մը ընել:

ԻԼՀԱՆ ԱՔԱՆՏ, որ ծանօթ է որպէս մասնագէտ Օսմանեան արխիւներու, դասախօսութիւն մը տուած է Հոկտեմբեր 20-ին, Պոլսոյ Կալաթասարայի համալսարանը եւ յայտարարած թէ հայկական ցեղասպանութիւն գոյութիւն չունի, 1915-ին եղածը տեղափոխութիւն էր եւ ամբողջ աշխարհ 1915-ի դէպքերը սխալ հասկցած է...: Նօ գոմէնթ, կ'ըսեն Անգլիացիք:

ՓԻՆՈՇԷԻ հարցը կը շարունակէ խանգարել Չիլին, Սպանիան եւ Մեծն-Բրիտանիան: Նախկին վարչապետ Տիկին Մ. Թաչէր «անմիջական ազատ արձակումը» պահանջեց նախկին մենատէրին, այն պատճառաբանութեամբ թէ օժանդակած էր, անցեալին, որ աւելի կարճ տեւէ Մալուիններու պատերազմը ինչ որ բազմաթիւ անգլիացի երիտասարդներու կեանքը փրկած էր: Անգլիոյ քաղաքական շրջանակներն ալ տարակարծիք են: Ըստ ոմանց տեղի տրուած է խմբակի մը ճնշումին, մամուլն ալ շատ համաձայն չէ: «Սըն» ժողովրդական օրաթերթը հարց կու տայ.- «Ինչո՞ւ Անգլիա ձերբակալեց դժուարութեան մատնուած բարեկամ մը» և Տէյլի Մէյլ կը պատասխանէ.- «Պարզապէս գոհացում տալու համար հին ձախին»: Մադրիտ ալ շատ նեղ կացութեան մէջ է: Վարչապետը յոյս ունի որ արդիւնք տայ դատաւորին նոր դիմումը որ ձերբակալութեան հրահանգին ջնջումը կը պահանջէ: Բեկանիչ ատեանին դատախազը դիտել կու տայ որ սպանական արդարադատութիւնը ձեռնհաս չէ այս հարցին մէջ: Գալով Ասնարի, կը շեշտէ որ Փինոշէի դէմ դատավարութիւն մը Սպանիոյ մէջ, կրնայ մղել այլ մենատէրեր որ ժողովրդավարութեան անցքի չդիմեն: Չիլիի նախագահն ալ որ Մադրիտէն կ'անցնէր ամբաստանած է Սպանացիները որ «լաւ յիշողութիւն» չունին, քանի ոչ մէկ դատավարութիւն պատժական վճիռ արձակած է քառասնամեայ ֆրանքիստ մենատիրութեան նկատմամբ:

ԻՏԱԼԻՈՅ նոր վարչապետը՝ Մասիմօ տ'Ալեմա բաւական հաւասարակշռուած կառավարութիւն մը կազմած է, նախարարութիւններ շնորհելով զանազան հոսանքներու: Հակառակ անոր որ նախկին համայնավար մըն է, դեմոկրատ-քրիստոնեաներ չեն մերժած մաս կազմել դահլիճին եւ գլուխն են Ներքին եւ Առողջապահութեան նախարարութիւններու, նաեւ փոխ-վարչապետը դեմօ-քրիսթիան է: Արտաքին նախարարն ալ է Լամպերթօ Տինի (իտալական Վերածնունդ, կեդրոն), նախկին համայնավարները ունին երեք նախարարութիւն (Աշխատանք, Կրթութիւն, Ճարտարարուեստ):

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ, Հոկտ. 22-ին, ծախքերու հատուցման նոր դրութիւն մը քուէարկած է որու շնորհիւ եւրոխորհրդարանականները խղճի ամենայն հանգստութեամբ կրնան խարդախել: Ծրագիրը պատրաստած է Ժողովին Բիւրօն, որ բաղկացած է նախագահէն եւ 14 փոխ-նախագահներէ որոնց եօթը ընկերվարական են ու չորսը դեմոկրատ-քրիստոնեայ: Մոնտի մէջ (Հոկտ. 22) յօդուածով մը կը ներկայացուին այն բոլոր դիւրութիւնները որոնք կը շնորհուին հատուցումներ դանձելու համար նոյնիսկ չկատարուած ճամբորդութիւններու փոխարէն. այլեւս ոչ հաշուեցոյց ներկայացնելը անհրաժեշտ է, ոչ ալ ծախքերու որեւէ արդարացում: Այն խորհրդարանականները որոնք 500 քմ.էն աւելի ճամբայ կը կտրեն աշխատանքի նիստի մը մասնակցելու համար, սովորական ծախքերէն զատ, «հեռաւորութեան հատուցում» մը պիտի ստանան 660-էն 3300 Ֆր.ի, ըստ քիլոմեթրներու: Բիւրօն պնդած է որ -Լը Մոնտի աշխատակիցը կը շեշտէ կեղծաւորութիւնը- նոր սիսթեմը խնայողութիւն թոյլ պիտի տայ:

ՀԱՃԻ ԻՆԻՃ, ինչպէս գրեցինք, զինու զօրութեամբ Թուրքիա դրկուեցաւ Հոկտ. 18-ին, հակառակ Սթրազպուրկի օդակայանը տեղի ունեցած բուռն ցոյցերուն: Ֆրանսա կը գտնուէր 1991-էն ի վեր եւ պիտի ամուսնանար Ֆրանսուհիի մը հետ, բայց երբեք քաղաքական ապաստանեալի հանգամանք չէ ստացած: Ըստ Թուրք թերթերուն ՓՔՔ-ի ղեկավար մըն է եւ թմրեցուցիչի մաքսանենգ մը, ինչ որ իր հարազատները կը հերքեն: Ըստ իր ընտանիքին, երբ Պոլիս հասած է, անմիջապէս ձերբակալուած է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Հոկտեմբեր 21-ին Երեւանի մէջ հանդիպում ունեցած է Եւրոպայի Խորհուրդին խորհրդարանական ժողովին պատուիրակութեան հետ, Հայաստանի անդամակցութեան, այդ նպատակով երկրին մէջ ժողովրդավարական բարեշրջումներուն եւ Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման մէջ խորհուրդին դերին ընդլայնումին մասին: Վ. Օսկանեան շատ կարեւոր նկատած է Սթրազպուրկի նոյեմբերեան ժողովը, որուն օրակարգին վրայ առնուած է Ղարաբաղի հարցը: Ան ապահովութիւն տուած է որ թէ՛ Հայաստան, թէ՛ Ղարաբաղ, հարկաւոր ճկունութիւնը ցոյց պիտի տան, որպէսզի կարելի ըլլայ լուծում մը գտնել: Պատուիրակութեան խնդրանքով Արտաքին գործերու նախարարը նաեւ բացատրութիւններ տուած է Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան մայր ուղղութիւններուն, Սփիւռքի հետ յարաբերութիւններուն մասին:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՄԱՍՆԱԿՑԻԼ ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ

Ազրպէյճանի Խորհրդարանը մերժած է մասնակցիլ Ղարաբաղի հարցը օրակարգի առած Եւրոպայի Խորհուրդին խորհրդարանական ժողովին, քանի որ ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան յայտնած էր որ ինք ներկայ կ'ըլլայ հոն, Արտաքին գործերու նախարար Նայիրա Մելքումեանի հետ: Նոյն ժողովին հրաւէր ուղղուած էր նաեւ Հայաստանի եւ Ազրպէյճանի Արտաքին գործերու նախարարներուն եւ Խորհրդարանի նախագահներուն:

***

ԱՄՆ 80 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՆԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԱՄՆ-ու ներկայացուցչական ժողովը Հոկտ. 20-ին որոշած է 1999-ի յատկացումներու պիւտճէէն 80 միլիոն տոլար տալ Հայաստանի ու պահել թիւ 907 բանաձեւը որով արգելք դրուած էր Ազրպէյճանին եւս օժանդակելու, Հայաստանի եւ Ղարաբաղի դէմ կիրարկած անոր շրջափակումին պատճառով: Նոյն որոշումով Վրաստան կը ստանայ 85 միլիոն տոլար, Ուկրանիա՝ 195 միլիոն:

«ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ»

(Հոկտեմբեր 21 / 22)

ԱՐԿԱԾ ԷՐԵԲՈՒՆԻ ՕԴԱԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 21-ի կէսօրին Երեւանէն Կրասնոտար մեկնող օդանաւը նախապատրաստութեան ընթացքին 120 մեթր աջ ու ձախ զարնուելով բախում ունեցած է ռազմական ինքնաշարժի մը հետ: Ինքնաշարժին մէջ գտնուող ինը հոգիէն երկուքը տեղւոյն վրայ, երկուքն ալ հիւանդանոցի ճամբուն վրայ մահացած են: Միւս հինգը վիրաւոր վիճակով հիւանդանոց փոխադրուած են: Հետաքննութիւն բացուած է:

***

ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐԸ ԴԱՏԱՐԱՆ ԿԸ ԴԻՄԵՆ

«Հայաստանի Հանրապետութիւն» թերթին խմբագրակազմը Հոկտեմբեր 21-ին մամուլի ասուլիս մը տուած է, բողոքելու համար կատարուածին դէմ: Հրապարակուած է յայտարարութիւն մըն ալ ուր կ'ըսուի թէ Ազգային Ժողովի նախագահին գլխ. խմբագիր Լիպա Ճաղարեանը պաշտօնազրկելու հրամանէն ետք ան իր աշխատասենեակի բանալին յանձնած է գործադրելի դիմած խմբագրակազմին կոմիտէին որպէսզի այդ սենեակը աշխատի: Բայց սենեակը արդէն առանց իրենց գիտութեան բացուած է: Լրագրողները բողոքած են նաեւ որ իրենց առջեւ քանի մը օր խմբագրութեան դռները փակուած են, ապա բացատրագիր պահանջուած է աշխատանքէ բացակայութեան մասին:

Գործադրելի Կոմիտէին փաստաբանը Լ. Ճաղարեանի պաշտօնազրկումին Խ. Յարութիւնեանի պատճառաբանութիւնը նմանցուցած է ՀՅԴ.-ի գործունէութիւնը կասեցնելու Լ. Տէր - Պետրոսեանի 1994 Դեկտեմբեր 28-ի հրամանագրին:

Թերթին 15 խմբագիրները մտադիր են դատարան դիմելու:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Վ. Սարգսեան, որ պաշտօնական այցով Չինաստան կը գտնուի, Հոկտեմբեր 20-ին հանդիպում ունեցած է չինացի իր պաշտօնակիցին հետ: Երկուքով քննարկած են Կովկասեան շրջանի կացութիւնը, երկու երկիրներու բանակներուն գործակցութեան հարցերը:

ՁՄՐԱՆ ԺԱՄ

Ինչպէս ամէն տարի, ձմրան ժամը ի զօրու է Հոկտ. 25-էն սկսեալ: Հարկ է ժամացոյցները մէկ ժամ ետ տանիլ Շաբաթէն Կիրակի (Հոկ. 24-էն 25) լուսնալիք գիշերը:

ՄԵՂԱՅԱԿԱՆԻ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հայաստանի անկախութեան հետ, նոյնիսկ անոր նախօրեակէն, գլուխ ցցած հարցերու ամէնէն ուերիչներէն մէկը ո՛չ վայրագօրէն պատականացած չուկային, ո՛չ ալ անսանձ կաշառակերութեան, մաֆիական կազմաւորումներու կը վերաբերի. այլ, կ'առընչուի երեւութապէս նիւթէն անտեսող հոգեւոր աշխարհին: Խօսք Լուսաւորիչէն հիմնած եկեղեցիին, պետութեան մէջ քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք հռչակած առաջնութեան սին ալ չէ. բաներ որոնց յատկապէս օրերուն յաճախակի նշումը հետղհետէ անկեղծութեան պակաս մը կը մատնէ, համեմատելով երկրին մէջ տիրող կրօնականութեան: Եկեղեցին, կրօնքը չէն ջոզած հայկական կեանքի աւանդական իրենց դիրքը վերագրաւել, անաստուածութեան եօթը տասնամեակէ ետք: Այդ մնացեալին դժուար ջնջելի ազդեցութիւնը գատ, կան ներկայի բազմաթիւ ազդակներ ալ որոնք կ'արգելակեն Հայաստանի ժողովուրդին հաշտութիւնը իրենց պապերու կրօնքին հետ:

Այդ ազդակներէն են աղանդները որոնք ուղղակի ներքին բնոյթ չունենալով հանդերձ, անմիջական հետեւանքն են ներհայաստանեան անկատարութիւններու. տնտեսական ծանօթ կացութեան, եկեղեցական ներքին կազմակերպութեան անյաջողութեան, հօտին հետ հարկաւոր կապը հաստատելու անկարողութեան, հիմնականը երեւութականէն չզանազանելու անփութութեան, եւայլն: Նման ենթախորքի վրայ բնական է որ հոն եւս յաջողութիւն պիտի ունենային հաւատքի այդ մակաբոյծները որոնք չատ լաւ գիտեն թափանցելու, հմայելու, տիրելու արհեստը: Հետաքրքրական է որ անոնց ճամբան միշտ ալ կ'ընթանայ հոգեւոր կեանքին հետ առանց որեւէ չփումի: Կը գտնան բանել լայն զանգուածներու կարօտներուն տանող լարերը. նիւթական միջոցներ, գործի հնարաւորութիւն, գլխաւորներն են անոնց:

Թերեւս պիտի չարժէր մեծ ուշադրութիւն դարձնել նիւթին, եթէ աղանդները իրենց քարոզչութեան, մարդորսութեան հետ փառնդաւոր ներշնչումներու ալ տարածողը չըլլային. յատկապէս երկրի մը համար որուն հեռանկարներէն ջնջուած չէ պատերազմը, հողի տիրութեան համար գինեալ պայքարը: Ու Հայաստանեան մամուլին իսկ հրապարակումներէն ծանօթ է թէ ի՛նչ կը քարոզեն աղանդաւոր գործիչներ, «եղբայրասիրութեան», «բարեկամութեան», «խաղաղասիրութեան» լոզունգներուն տակ: Անմիջական անոնց ապառնալիքներուն քով երկրորդական, երրորդական կը մնան քրիստոնէական պանծալի անցեալը, քրիստոնեայ ժողովուրդի ինքնութիւնը, կամ մշակութային հարցեր, եւայլն:

Այս նշումներուն կրկնութիւնը կը մեկնի մեղայական մը բանաձեւելու տրամադրութենէն: Նիւթը ունի աւելի քան տարուան մը անցեալ: 1997-ի Ապրիլին Հայաստանէն ութ մտաւորականներու խումբ մը — համալսարանի, մամուլի, շարժանկարի, թարգմանութեան մարզերէն — Ուաշինկթըն մեկնած էր Մուն աղանդին հրաւէրով, իբրեւ թէ մասնակցելու գրական համագումարի մը. ճեռնարկին տրուած խորագիրն ալ — «Մարդկութեան մշակոյթը ԻԱ. դարու շեմին» — կասկած չէր ձգեր անոր լրջութեան:

Այսուհանդերձ, Մունի քարոզչական նպատակը ծածուկ չէր մնացած հայաստանցի մտաւորականներուն իսկ արտայայտութիւններով. պէտք է ըսել որ ոչ ալ մասնաւոր հարկը զգացած էին հրաւէրին բուն նպատակը քօղարկելու: Եւ այս պարագան յօդուածի մը տուն տուած էր, հիմնուած՝ երեւոյթէն բխած անտարբերութեան, օգտապաշտութեան եւ առոնց պատճառած ընդվզումին վրայ («Յառաջ», 1997 Մայիս 27):

«Մուն»ի հրաւէրին առանց փոքր վերապահութեան մը ընդառաջած խումբէն Գ. Խանջեան արժանապատուութեան վիրաւորանքի, քննադատուածի բուն հակազդեցութիւններ գրի առած էր միայն երբ «"Մուն" աղանդին հրաւիրեալ հայ մտաւորականները» խորագրուած նոյն յօդուածը արտատպած էր «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը (1997 Յունիս 10): Գ. Խանջեան «Հայկական ժամանակ»ի (Յուլիս 3) մէջ ցասումնալից տողերով էջ մը կը լեցնէր, ըսելու համար որ հրաւէրին բնոյթը կամ տէրը չէին կրնար արգելք ըլլալ աշխարհը տեսնելու սեփական հնարաւորութենէ զուրկ հայ գրողին, եւայլն:

Նոյն առիթով հակազդելու համար թէ՛ «Յառաջ»ի, թէ՛ հայաստանեան թերթերու մէջ լոյս տեսած քննադատական էջերու, կարկտանի բնոյթով բացատրականներ ալ փութացուցած էր նոյն խումբէն Յովհ. Գրիգորեան, ըսելով թէ ինք կը բաժնէր «Յառաջ» ու «Հայաստանի Հանրապետութիւն» թերթերու մտահոգութիւնը, չմոռնալով աւելցնելու որ «Մուն»ը Խորհրդային Միութեան քայքայումին մէջ դեր ունէր, եւայլն («Հայաստանի Հանրապետութիւն» Յուլիս 2): Անհեթեթ ու քիչ մըն ալ ամօթալի նիւթը, գոնէ ինծի համար, փակուած էր «Մուն մեր որ Ուաշինթընում ես» («Յառաջ», Յուլիս 24) խորագրուած վերջին անդրադարձով մը:

Ինչ կը վերաբերի սկիզբը յայտնած մեղայական բանաձեւելու տրամադրութեանս, ան թիրախ ունի ութ մտաւորականներու նոյն խումբը որուն բանբերի ու անուղղակի պաշտպան փաստաբանի դերը ստանձնած էր Գ. Խանջեան: Զհրաժարելով հանդերձ «մուն»ական անոնց արկածախնդրութեան առթիւ գրի առած քննադատական ու նաեւ խծբծանքի տողերէս ոչ իսկ մէկէն, կը տեսնեմ որ իրենք իրենց տրամաբանութեան մէջ այնքան ալ այպանելի կրնան չնկատուիլ. յատկապէս այսօր, ուաշինկթընեան խնդրայարոյց անոնց այցէն մէկուկէս տարի ետք, երբ նոյն քայլը առանց անվերապահութեան կրկնուած է երկրին ամէնէն բարձր գիրքին տիրոջմէն եւ չատ աւելի «ազնուական» պատեանի մը մէջ, քան՝ գրողներու աշխարհ տեսնելու առիթը, եւայլն:

Այդ կրկնութիւնը կը վերաբերի նախագահ Ռ. Քոչարեանի ԱՄՆ-ու վերջին այցին ընթացքին «Վերջին օրուան սուրբերուն Յիսուս Քրիստոսի Եկեղեցի»ին նախագահ Ճոն Հանթսմանի հետ հանդիպումին որուն համար Ութահ նահանգն ալ առնուած էր ծրագրին մէջ: Ինչպէս գրուեցաւ («Յառաջ», Հոկտեմբեր 10–11), այդ եկեղեցին պաշտօնական անուանումն է Մորմոններու աղանդին որ հիմնուած է 1830-ին եւ բարգաւաճած յատկապէս այդ նահանգին մէջ: Եւ ըսել որ հայաստանեան լրատուներու այս մասին — գոնէ մեր տեսած չափով — տեղեկատուութիւնը Հայաստանի նախագահին կնոջն ու Արտաքին Գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի հետ Ութահ երկօրեայ այցը բնաւ չառնչուեցաւ աղանդի նիւթին: Ճիշդ հակառակը. կարելի բոլոր ձեւերով ան ցոյց տրուեցաւ որպէս երախտիքի արարք մը, քանի որ Ճ. Հանթսման գրեթէ նոյն բառերով, նոյն տարազներով ներկայացուեցաւ միշտ Հայաստանի բարերար հրեշտակը որ անցած տասնամեակին միլիոնաւոր տոլարներու օժանդակութիւն կատարած էր Հայաստանի, գործատեղիներ բացած, նախագահին այցին առիթով ալ առանց տոկոսի տասը միլիոն տոլարի վարկ տրամադրած, եւայլն: Այս հիմնական տուեալէն անպակաս էր յուշումն ալ թէ Հանթսման ընտանիքին անդամները մինչեւ այսօր 50 անգամ այցելած էին Հայաստան:

Այս ենթախորքին վրայ, բաւական հետաքրքրական է կարդալ երկու նախագահներու միջեւ մեծարանքներու, փաղաքշական արտայայտութիւններու փոխանակումը որ նոյնպէս անպակաս եղաւ Ռ. Քոչարեանի Ութահ այցելութեան մասին կատարուած լրատուութենէն:

Մէկուկէս տարուան հեռաւորութենէ այս զուգահեռ գլխաւորաբար կը նպատէ մտաւորականներու, յայտնապէս հայճեպ քննադատուած խումբին. անոր «Մուն»ի աղանդին հրաւէրով Ուաշինկթըն ճամբորդութիւնը այսօրուան տեսանկիւնէն չատ բնական բան է եւ ոչինչով ուշադրութեան արժանի: Ութահի օրինակէն ետք ոչ ոք բան մը կրնայ ունենալ ըսելիք եթէ յաջորդով երթան մասնակցելու սատանային կազմակերպած մէկ համագումարին,

Յիշել ձուկին գլուխին առա՞ծը, թէ քրիստոնէութեան 1700-ամեակին նշումներուն չոնդալից յատարարութիւնները, իրենց գերագանցապէս յարիր այս զուգահեռով:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԵՐ ՇՐՋԱՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐԸ

Հին տարեգիրքերու ու թերթերու մէջ տեսած էի որ Արմենուհի Խօզէր առանձին ինքնագիր գրութիւններ գրած էր: Պատմուածքներ, յօդուածներ: Բայց աւելի վերջ ինքզինք բոլորովին նուիրեց թարգմանչական աշխատանքի: Լաւ կը տիրապետէր Ֆրանսերէնին, կը հետեւէր Ֆրանսերէն լեզուով հրատարակուած ժողովրդական վէպերու ու նորավէպերու: Ասիկա սեռ մըն է զոր մենք՝ գեղարուեստական գրողներս կ'արհամարհենք, երկրորդական կը նկատենք, որովհետեւ մենք ստեղծագործական բարձր գրականութեան սիրահարներ ենք: Եւ մեր այս կեցուածքը, ընդունինք կամ ոչ, ժխտական դեր կը կատարէ ժողովուրդին մօտ ընթերցասիրութիւնը հրահրելու գործին մէջ: Ամէն մարդ գեղարուեստական բարձր գրականութեան սիրահար չէ: Հարիւր ընթերցողի վրայ թերեւս տասը, տասնըհինգ տոկոսն է որ կը սիրէ բարձր գրականութիւնը, կը հասկնայ այդ բարձր գրականութիւնը, իսկ մնացեալը կը սիրէ կարդալ ոչ-գրական վէպ կամ նորավէպ: Ամէն լեզուով կարելի է գտնել այդ տեսակ ոչ-գրական գրականութիւն, բայց հայերէնով գրեթէ անկարելի է: Չկայ այդ կերպ գրող հեղինակ: Եւ հո՛ս է որ օրհնութեան մը նման մեզի կուգայ թարգմանիչը: Եւ ասկէ մօտաւորապէս երեսուն, քառասուն տարի առաջ մեր մամուլին չուրջ կային կարող թարգմանիչներ, իրենց թարգմանութիւններով նշանաւոր դարձած տիկիններ ու պարոններ, որոնք գրական կամ ոչ-գրական գործեր կը թարգմանէին մեր մամուլին համար: Անոնց այդ թարգմանութիւնները թերթօնի ձեւով կը հրատարակուէին չրջանի օրաթերթերուն մէջ: Հարիւրաւոր ընթերցողներ կը կարդային այդ թերթօնները, նոյնիսկ կը կտրէին ու կը պահէին զանոնք: Վիքթոր Հիւկոյի «Թշուառներ»էն մինչեւ Վիքի Պաումի կամ Փըրլ Պաքի կամ բոլորովին անծանօթ երկրորդական, երրորդական գրողներու վէպերը այս ճամբով մուտք կը գործէին Հայոց լեզուէն ու հայ մամուլէն ներս: Եթէ ինծի հարցուի, ասկէ երեսուն տարի առաջ ուրեմն ունէինք «Թարգմանիչներ»ու երկրորդ սերունդ մը, այս անգամ ոչ վարդապետ, որ մեր առաջին թարգմանիչ վարդապետներուն նման Մեսրոպեան տառերը օրհնութիւն դարձուցին ու զանոնք ամէն տունէ ներս մացուցին հաճելի նիւթերու ընթերցասիրութիւն մը հրահրելու համար:

Այս թարգմանիչներու վերջինն էր Արմենուհի Խօզէրը: Այսօր այլեւս այդ թարգմանիչներն ալ անհետացած են: Անշուշտ որ հոս ու հոն կան քանի մը գրասէր անձեր որոնք հոսկէ հոնկէ պատահական թարգմանութիւններ կ'ընեն, բայց չկան երբեմնի այն թարգմանիչները որոնք կարծես թարգմանելը ապարէզի վերածած էին, կամ կեանքի նպատակ դարձուցած էին զայն: Արմենուհի Խօզէր, այո՛, վերջինն է այդ թարմանիչներուն եւ ան այնքան չատ բան թարգմանած էր որ այլեւս ինք ալ չէր գիտեր թէ իր ձեռագիրներէն ո՞ր մէկը տպուած է, ո՞ր մէկը տպուած չէ: Երբ ան յառաջացեալ տարիքին հրաժեշտ առաւ մեզմէ եւ իրեն համար այնքան սիրտ մաշեցնող իր խորթ զաւկին՝ Անդրան Խօզէրին հետ վերցուցինք տուփեր լեցնող իր մեքենագրեալ ձեռագիրները, զարմացանք թէ որքա՞ն չատ ձեռագիր կար, ի՜նչ ահաւոր աշխատանք տարած էր հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին:

Երբ կը կարդայի Ֆրանսերէնէ թարգմանուած իր վէպերն ու նորավէպերը, կը հիանայի իր հայերէնին վրայ: Շատ լաւ կը թարգմանէր եւ հայերէն լեզուի հարուստ բառամթերք մը կը գործածէր Ֆրանսերէն լեզուի ճոխ բառամթերքը մեզի փոխանցելու համար: Բայց ան յաճախ թարգմանութիւններ կ'ընէր նաեւ Թրքերէնէ: Թրքերէնէ կատարուած թարգմանութեան պարագային մեծ զարմանքով կը տեսնէի որ իր հայերէնը կը կաղար, նախադասութիւնները կը տկարանային: Ֆրանսերէն լեզուէ հրաշալի ու անթերի թարգմանութիւններ ընելու ատակ Արմենուհի Խօզէրը կ'իյնար Թրքերէնէն թարգմանելու դժուարութեան ծուղակին մէջ: Եւ ինչ որ ամէնէն զարմանալին էր, ինք բնաւ չէր անդրադառնար այդ ծուղակին: Եւ մենք կը ստիպուէինք միջամտութիւններ ընել որոշ սրբագրութիւններով:

Բայց կարեւոր չէր: Արմենուհի Խօզէր թարգմանած էր հարիւրաւոր վէպեր, որոնք անհամար ընթերցողներու կողմէ կարդացուեցան հեւ ի հեւ, սակայն մնացին մամուլի էջերուն մէջ: Ափսո՜ս: Այսօր Արմենուհի Խօզէրէն հետք չկայ գրադարանիս մէջ: Գիրք չկայ: Եւ անշուշտ որ Արմենուհի Խօզէրը միակը չէր:

Պէտք է պարբերաբար նստինք ու թղթատենք քսան, երեսուն, քառասուն տարի առաջուան թերթերն ու գրական ամսագիրները, որպէսզի տեսնենք թէ քանինե՛ր ու քանիներ թաղուեր մնացեր են այդ հրատարակութիւններուն էջերուն մէջ, առանց անոնցմէ դուրս գալու մնալուն հատորով մը: Կ'արժէ հարցնել: Անոնց գրածները արժանի չէի՞ն հատորի վերածուելու, թէ ոչ այդ հեղինակները պարզապէս բախտ ու հնարաւորութիւն չունեցան մէկմէկ հատորի տէր դառնալու:

Ռ. Հ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»).– Ամէն տարի, յատուկ հանդիսութեամբ եւ փայլով, Սէն-Ժերոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին առիթով կը նշէ հիմնադրութեան եւ օծման զոյգ տարեդարձները: Այս անգամ, Կիրակի, Հոկտ. 11-ին, տեղի ունեցաւ տօնախմբութիւնը խուռներամ բազմութեան մը մասնակցութեամբ եւ տեղական քաղաքական բազմաթիւ անձնաւորութիւններու ներկայութեամբ: Տարօն Եպիսկ. Ճէրէճեան՝ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդը Հարաւային Ֆրանսայի համար, մատոյց պատարագը: Աւարտին օրհնեց աւանդական մատաղը եւ նախագահեց հոգեհանգստեան կարգին ի յիշատակ՝ Աւաջնորդ Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի, հիմնադիրներուն, հոգեւորական եւ աշխարհական ծառայողներուն, բարերարներուն եւայլն...:

Տարօն Եպիսկ. իր քարոզը, օրուան նիւթէն անդին, Սահակ Կաթողիկոս, Մեսրոպ Մաշտոց, Թարգմանչաց սերունդ..., կեդրոնացուց խաղաղութեան եւ համերաշխութեան ոգիին վրայ: Գաղութային չափանիշով ծրագրել եւ աշխատիլ անհրաժեշտութիւն մըն է, բաւ Եպիսկոպոսը, ինչ որ կը պահանջէ փոխադարձ հասկացողութիւն, հանդուրժողութիւն, ընդհանուր շահերու գիտակցութիւն: Քարոզի ընթացքին ժամանեցին Պուշ-տիւ-Ռոն նահանգի Ընդհ. Խորհուրդի Նորընտիր նախագահը՝ Ժան-Նոէլ Կէրինի, Մարսէյլի 13-րդ եւ 14-րդ թաղամասերուն քաղաքապետը՝ Կարօ Յովսէփեան, ընկերակցութեամբ քաղաքապետական եւ թաղապետական խորհուրդներու անդամներուն: Տարօն Եպիսկ., Ֆրանսերէնով ողջունեց հիւրերը, դրուատեց տեղական իշխանութիւններուն բերած ուշադրութիւնը գաղութին եւ անոր կառոյց կազմող միութիւններուն եւ յոյս յայտնեց որ հայկական ցեղասպանութիւնը՝ ճանչցուած Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին կողմէ Մայիս 29-ին, դրուի նաեւ Ծերակոյտի օրակարգին եւ գտնէ օրէնքի իր ուժը:

Եկեղեցական արարողութիւններու աւարտին, Թաղական խորհուրդը հրաւիրեց ներկաները եկեղեցւոյ Նորոգուած սրահը, սակայն անգամ մը եւս նեղ՝ ամբողջ ժողովուրդը ընդունելու եւ հիւրասիրելու համար:

Պերճ Կարապետեան, իր յատուկ ոճով, միշտ չռայլ, խանդավառ եւ վճռակամութեամբ լեցուն, երախտապարտութեամբ

պահելով բոլոր անոնք որոնք տասնամեակներու ընթացքին իրենց ծառայութիւններով, վաստակով, նուիրումով արնուցին պլպլացող ճրագը հաւատքի եւ ազգային ինքնութեան, որ է եկեղեցին հայկական։ Ողջունեց քաղաքական դէմքերը, իւրաքանչիւրին պաշտօնն ու դերը վեր առնելով։

Կարօ Յովսէփեան, քաղաքապետ 13-րդ եւ 14-րդ Թաղամասերու, որուն աշխարհագրական սահմաններուն մէջ կը գտնուի Սէն Ժերոմի եւ շրջակայքի հայահոծ գաղութը, նախ շեշտեց ժողովուրդին միշտ վերանորոգուած ջերմեռանդութիւնը, հետեւողական կամքը, անխախտ համոզումները փայլով եւ հաւատարմութեամբ տօնախմբելու եկեղեցւոյ անուանակոչութեան օրը։ Ակնարկելով իր նոր պաշտօնին, անկէ բխած ծանր պարտականութիւններուն եւ պատասխանատուութիւններուն, Կարօ Յովսէփեան ըսաւ թէ իր յանձնառութիւնը եւ ներկայութիւնը կը մնան ամբողջական հայ կեանքէն ներս, իր գործունէութիւնը նոյնպէս, իր հաւատարմութիւնը՝ անխախտ մեր ազգային ինքնութիւնը կազմող արժէքներուն հանդէպ։ Ողջունեց Տարօն Եպիսկ. Ճէրճեանի ներկայութիւնը եւ ընդգծեց անոր հեղինակութիւնն ու առաքելութիւնը գաղութէն ներս։ Հուսկ, ներկայացուց Պուշ-տիւ-Ռոն նահանգի նորընտիր նախագահը՝ Ժան-Նոէլ Կէօրինին, որ փոխարինեց Հայութեան ծանօթ եւ բարեկամ Լիւսիէն Վէյկանը։

Ժան-Նոէլ Կէօրինի յայտնեց իր քաղաքական գրական մօտեցումը հանդէպ Մարսէյլի յատկանիշը կազմող՝ զանազան գաղութները։ Հայկական գաղութը, ըսաւ, առանձնայատուկ տեղ կը գրաւէ, օրինակ մըն է միւսներուն իր յաջողած համարկումով։ Նահանգը, յայտարարեց, պիտի շարունակէ իր օժանդակութիւնները, իր համակամութիւնը Հայաստանի հանդէպ, ըլլայ Մարսէյլի միջազգային Տօնավաճառին առիթով, ըլլայ «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի միջոցով, կամ ըլլայ առանձին ծրագիրներով։ Ժան-Նոէլ Կէօրինի, որ Սեպտ. 27-ին ընտրուեցաւ ծերակուտական, ըսաւ որ «երկու ձեռքերով» կը քուէարկէ Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումը։

Տօնախմբութիւնը շարունակուեցաւ հիւրասիրութեամբ, պատրաստուած՝ եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ, ընթացք տալով հանդիպումներու, փոխանակումներու եւ մտերիմ զրոյցներու։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԱԿՈՒՐԸ
թատերախաղ

ԱՐՄԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Իսթանպուլ, 1998

ՌԱՈՒԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ ՊԱՏՈՒՈՅ ԼԵԳԷՈՆԻ ԱՍՊԵՏ

Շաբաթ, Հոկտ. 17-ին, ժամը 17-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան սրահը հաւաքուած էին ֆրանսացի եւ հայ անձնաւորութիւններ եւ բարեկամներ մասնակցելու համար Աղքատախնամի պատուոյ նախագահ՝ Ռաուլ Գազանճեանի պատուոյ լեգէոնի շքանշանի յանձնումին։ Ներկայ էին նաեւ նախկին նախարար՝ Էրիք Ռաուլթ եւ ֆրանսացի պաշտօնական դէմքեր։

Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք.ի, որ պատուոյ լեգէոնի սպայ է, յանձնուած էր շքանշանին տուչութեան պարտականութիւնը։ Ան, դրաւոր ելոյթով մը գնահատեց Ռաուլ Գազանճեանի նուիրեալ գործունէութիւնը գաղութիս մէջ, գլխաւորաբար Աղքատախնամի ընկերակցութեան ծոցը ուր երկար տարիներ եւ այսօր ալ կը տանի գնահատելի աշխատանք մը։ Գիւտ Արք. անդրադարձաւ Ռ. Գազանճեանի կենսագրական գիծերուն, փայլուն յաջողութիւններուն եւ կարեւոր պաշտօններուն ֆրանսական ընկերութեան մէջ։ Շեշտեց թէ իր այդ բոլոր ծառայութիւններուն եւ հանրանուէր գործունէութեան համար է որ Ֆրանսա զինք կը պատուէ իր բարձրագոյն պարգեւով, որ պատուոյ լեգէոնն է։ Հուսկ, յանուն Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին, Գիւտ Արք. պատուոյ լեգէոնի խաչը զետեղեց Ռաուլ Գազանճեանի կուրծքին։ Այս վերջինը, զգալապէս յուզուած, իր ելոյթին սկիզբը կարդաց այն գնահատական տողերը զորս Պլիտայի քաղաքապետը գրած էր իր հօր եւ հօրեղբօր մասին, երբ 1951-ին կը հեռանային Ալժերիայէն Ֆրանսա հաստատուելու համար։ Ըսաւ թէ իրեն եղած այս պատիւը, խորքին մէջ, Աղքատախնամին կ'ըլլայ եւ ուրախ է որ այդ կազմակերպութիւնը, առաջինը որ ճանչցուած է որպէս հանրօգուտ կազմակերպութիւն, գնահատուած է իր տարած գործունէութեամբ։

Ապա, Ռաուլ Գազանճեան շնորհակալութիւն յայտնեց ներկայ անձնաւորութեանց, նախկին նախարարին, նահանգապետին որոնք հակառակ ծանրաբեռնուած ժամանակացոյցի մը ներկայ էին այս արարողութեան, շեշտեց թէ միշտ հաւատարիմ մնացած է իր արմատներուն եւ իր ժամանակը տրամադրած հայկական ձեռնարկներու յաճախ ի հեճուկս իր ընտանեկան կեանքին։

Ջերմ մթնոլորտի մը մէջ շարունակուեցան խօսակցութիւնները ընդունելութեան մը ընթացքին։ Մեծարեալին բոլոր բարեկամները միայն գոհունակութիւն կրնային զգալ ի տես արդար վարձատրութեան անձի մը որ իսկապէս արժանի է այդ գնահատանքին։

Ա. Մ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳՈՒՄԳԱՊՈՒԻ (Պոլիս) Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Հոկտեմբեր 18-ին պատարագած եւ քարոզած է նորընտիր պատրիարք՝ Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Օրուան քարոզը արտասանած է միայն հայերէն ընթերցումը բան առնելով. - «Երանելի նահապետացն Աստուած կոչեցար, իսկ մեզ՝ Հայր համեցար անուանիլ…»։ Յետ պատարագի եւ նախքան սիրոյ սեղանը նորընտիր պատրիարքը բացումը կատարած է Արթին Ամիրա Պէզճեան հանդիսասրահի վերնայարկին վրայ բացուած փոքրիկ սրահին որ բարերար Պետրի Եալընի փափաքով մկրտուած է Փիլոս Եալընի անունով։ Սրահը պիտի յատկացուի փոքր հաւաքոյթներու ինչպէս՝ մկրտութիւն, կամ նշանախօսութիւն։ Մեծ ջանք թափուած էր որպէսզի սիրոյ սեղանը ապահովէ այն մեծ գումարը որ կ'ակնկալուէր Պէզճեան Մայր Վարժարանի բացը գոցելու համար։ Արտասահմանէն ներկայ եղած են նաեւ Սամսոն խօզաբաշեան եւ Ժիրայր Լիպարիտեան։ Բացումը կատարած է Սեդրակ Թոքատ, խօսք առած է Զատիկ Թոքէր որ երկարօրէն անդրադարձած է տարուան մը ընթացքին տարուած աշխատանքներուն։ Բացատրած է նաեւ որ Թաղային Խորհուրդը շուրջ 46 միլիառ Թրքական բաց մը ունի։ Պ. Նալպանտ ձեռնարկած է հանգանակութեան որ ապահոված է ակնկալուածէն աւելի մեծ գումար մը։ Հաւաքոյթը փակուած է Մեսրոպ Պատրիարքի «Հուսկ Բանք»ով, հայերէն եւ թրքերէն։

***

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ, Հոկտեմբեր 17-ին պաշտօնական բացումը կատարուած է «Սէվ» հիմնարկի պաշտօնատեղիին (ՍԷՎ=առողջապահական, կրթական եւ մշակոյթի եւ ընկերային օժանդակութեան վարֆ) որ վերջերս հիմնուած է հանրանուէր գործիչներու ճիգերով եւ պետական բացառիկ արտօնութեամբ։ Որոշումը տրուած էր 1996-ին, 1997 Յուլիսին կատարուած էր պաշտօնական արձանագրութիւնը եւ 1998 Յունուարէն ալ սկսած էր աշխատիլ։ Հիմնարկին այժմու ատենապետն է Հայկ Ասլանեան իրեն գործակից ունենալով՝ Արէտ Երկանեան, Գրիգոր Տէօշէմէճեան, Պետրի Եալըն, Պետրոս Շիրինօղլու եւ ուրիշներ։ Պաշտօնատեղին է Ճիհանկիր, Սուսամ փողոց։ Հիմնարկը ունի 22 հիմնադիրներ եւ 36 հոգիէ բաղկացած նուիրատուներու ցանկ մը։ ՍԷՎ-ի վարչութեան անդամներէն՝ Գրիգոր Տէօշէմէճեան մանրամասն տեղեկութիւններ տուած է կատարուած եւ կատարուելիք աշխատանքներուն մասին։ Ծրագիրներու մաս կը կազմէ վարժարաններու եւ անոնց կրթական գործունէութեան նեցուկ կանգնիլ, չքաւորներու օժանդակել, կրթաթոշակ յատկացնել, կալուածներու առուծախով զբաղիլ, կտակ ու կալուածական նուէր ստանալ եւայլն, եւայլն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

«Նախիջեւան» Հայրենակցական Միութիւնը, որ հիմնուած է 1989-ին, օրերս Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային մէկ դահլիճին մէջ գումարած է հերթական հաշուետու - ընտրական ժողով։ Նախագահ ընտրուած է Ռաֆայէլ Համբարձումեան որ կը փոխարինէ հրաժարեալ Արտակ Վարդանեանը։ Որոշուած է Հոկտեմբերի վերջը, Երեւանի մէջ հրաւիրել Նախիջեւանի Հայերու համագումար։

***

ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 17-ին մեծ տօնախմբութիւն մը կազմակերպուած է Թումանեանի հայրենի Դսեղ գիւղին մէջ ուր տեղի ունեցած են Թումանեանական աւանդական օրերը, մասնակցութեամբ գիւղի բնակիչներուն, Երեւանէն ժամանած մտաւորականներու, Ալավերդի քաղաքէն եւ մերձակայ բնակավայրերէն հիւրերու։ Հանդիսութիւնները սկսած են գիւղին հրապարակին վրայ դրուած բանաստեղծին արձանին մօտ, ուր անոր անձին եւ գրական ժառանգութեան մասին խօսք արտասանած են Ալավերդիի քաղաքապետը, բանասէրներ, Դսեղի տուն - թանգարանի տնօրէնը, Թումանեան Հայրենակցական Միութեան նախագահը։ Գիւղին դպրոցականներուն կողմէ գործադրուած գեղարուեստական բաժինէն ետք հիւրերը այցելած են այն տունը ուր ծնած է Թումանեան, ուր ամփոփուեցաւ իր սիրտը, 1994-ին։

1999-ը մեծ բանաստեղծին ծննդեան 130-ամեակն է եւ իր անունը կրող հիմնարկը զայն յայտարարած է Թումանեանական տարի։

***

ԲԱՑՈՒՄ ՕՇԱԿԱՆ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ԴՊՐԱՏԱՆ

Հոկտեմբեր 18-ին Օշականի մէջ բացումը կատարուած է Ֆրէզնոյէն Ճիւան Գոբոյեանի ծախքով վերաշինուած Ս. Մեսրոպ Մաշտոց դպրատան։ Գարեգին Ա.ի ծրագիրով դպրատունը կեդրոն մը պիտի ըլլայ Մաշտոցի ժառանգութեան նուիրուած գիտական աշխատանքներու, գիտաժողովներու, ցուցահանդէսներու։ Պիտի ունենայ գրադարան, հայագիտական հանդէսի բաժին, եւայլն։

***

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ ԳԻՒՄՐԻԻ ՄԷՋ

Գիւմրիի մէջ կառավարութեան եւ Լոս Անճըլըսի Հայ կրթական հիմնարկութեան միջոցներով կառուցուած է 300 աշակերտներու համար թիւ 5 միջնակարգը։ Բացումին ներկայ գտնուած են նախագահի խորհրդական Վ. Յովհաննիսեան, Կրթութեան եւ գիտութեան նախարար Լեւոն Մկրտչեան, ԱՄՆ-ու դեսպանը, Շիրակի մարզպետը, բարերար Րաֆֆի Թիւֆէնքճեան եւ ուրիշներ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ

ԿԱՄ

ԲԵՐԱՑԻ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Զ.

ՄԷԿԻ ՏԵՂ ԵՐԿՈՒ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

Վայրկեանապէս ծրագրած էր ընելիքը։ Իսկոյն Թաքսիմ սրճարան մը գնաց, իջաւ կառքէն եւ ուղղուեցաւ սեղանի մը առջեւ, ուր չորս հոգի տաք թղթախաղի մը բռնուած էին։ Արկածախնդիր, թափառաշրջիկ, տխուր անցեալով եւ ամենատխուր ներկայով եւ յոռեգոյն ապագայով մարդիկ էին, որոնք կառապաններու հետ դաշնակցած՝ ընտանեկան գաղտնիքներ կը հետապնդէին։

ԿԱՌԱՊԱՆԸ.— Տղա՛ք, թուղթը ձգեցէ՛ք, մեծ որս մը կա՛յ…։

Չորս ստահակները վայրկեանապէս ձգեցին իրենց ձեռքի թուղթերը եւ աչքերնին յառած կառապանին. անոր ընելիք յայտնութեան կը սպասէին անհամբեր։

ԿԱՌԱՊԱՆԸ. — Տուն մը պիտի կոխենք հիմա։

— Ո՞վ է, մեր գիտցածներէ՞ն է. հետաքրքրուեցան հաւկնալ ստահակները։

ԿԱՌԱՊԱՆԸ. — Ասիկա նոր որս է, աւելորդ հարցում մի ընէք, հետեւեցէք։

Չորս արկածախնդիր երիտասարդները հետեւեցան կառապանին որ իրկառքը քշեց խասեան վարժարանի փողոցէն ներս։ Կառքէն իջաւ, ընկերներուն հետ մտաւ քովընտի փողոցին մէջ, դուռի մը առջեւ կանգ առաւ.

ԿԱՌԱՊԱՆԸ. – Դուք հոս սպասեցէք, ներս մտնամ ես, եթէ գործը անուշի կապեն աղէ՛կ, ապա թէ ոչ ամէն խայտառակութիւն կը հանենք։

Կառապանը՝ Կալիօբիի բանալինին դուռը զարկաւ, սպասուհին բացաւ դուռը եւ յանկարծ սարսուռ մը եկաւ վրան, գլխարկի պատին տակ տեսնելով զատարկապորտի դէմքով չորս տղաք, որ ձեռքերնին գրպաննին՝ կը շրջէին, աչքերնուն ծայրովը հետեւելով դրան մէջ եղած խօսակցութեան։

ԿԱՌԱՊԱՆԸ.— Մատամը հի՛մա անպատճառ տեսնալ կ'ուզեմ։ Սպասուհին հազիւ թէ հեռացած էր դուռնէն կանչելու համար տիկին Կալիօբին, կառապանը արդէն ներս մտած էր ու դէպի սանդուխ կ'ուղղուէր։

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Ո՞վ կ'ուզէք։

ԿԱՌԱՊԱՆԸ. — Հիմա պարոն մը եւ տիկին մը եկան հոս, շատ կարեւոր ըսելիք մը ունիմ, պէտք է տեսնամ զիրենք։

Կալիօբի որ փորձառու եւ յանդուգն կին մըն էր, կռահելով հանդերձ որ չանթժամ մը տեղի կ'ունենար. բոլորովին անտարբեր դէմք մը առաւ։

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Ամէն սենեակներն ալ պարոն մը եւ կին մը վարձած են, ո՞վ է ձեր ուզածը։

ԿԱՌԱՊԱՆԸ. – Հի՛մա իմ կառքովս եկան։

ԿԱԼԻՕԲԻ. — Շատ աղէկ, ի՞նչ պիտի ըսէք իրենց։

Կառապանը խոժոռ մը նայելով Կալիօբիի աչքերուն մէջ.

— Ամէն բան ձեզի չեմ կրնար ըսել, անձամբ պէտք է տեսնամ։

— Հաշի՞ւ մը ունիք։

– Այո՛, շատ կարեւոր հաշիւ մը։

— Բայց ձեր դրամը առէ՛ք կարծեմ։

— Ժամանակ չունիմ, տիկի՛ն, հիմա զիրենք տեսնալ կ'ուզեմ, ա՛յսչափ։

— Սպասեցէք քիչ մը, երթամ լուր տամ։

— Միասին երթանք։

— Ո՛չ, վայրկեան մը սպասեցէք։

— Ջըլլա՛ր, միասին պիտի երթանք։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք։

— Ըսել կ'ուզեմ որ քու տունդ պաթախհանէ է, պատուաւոր կիներու արիները կը մտնաս կոր։

— Բերա՛նդ կը պատռե՛մ հիմա, գոչեց Կալիօբի կառապանին վրայ յարձակելու շարժում մը ընելով։

– Տեղդ հանդարտ կեցի՛ր, քեզի հետ հաշիւ չունիմ ես, իմ գործս անոնց հետ է։

— Իմ տունիս մէջ ամէն մարդ պատուաւոր է, եթէ գործ մը ունիս դուրսը կրնաս տեսնալ։

— Չկարծես որ բան մը կրնայ թողլ աղէկ, տունդ պաշարուա՛ծ է, հի՛մա ոստիկան ալ կը բերեմ եւ ամէն խայտառակութիւն մէջտեղ կ'ելլայ։

Սպասուհին աչքովը հաստատական նշան ըրաւ։ Կալիօբի վերջին ճիգ մը փորձեց.

— Կամ դո՛ւրս կը կորսուիս կամ ես ոստիկան կը կանչեմ։

— Շա՛տ զոհ կ'ըլլամ. մինակ կը ցաւիմ որ քեզի դէշ պիտի ըլլայ, տո՛ւնդ պիտի գոցեն, առեւտուրէդ պիտի ըլլաս, նոյնիսկ դուցէ՛ բանտը նետեն քեզի։

Կառապանը անդրդուելի կը մնար, բայց միւս կողմէ կը զգար որ շատ յամառ կնոջ մը հետ է գործը, հետեւաբար սկսաւ սիրաշահիլ։

(Շար. 34)

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն օծման եւ անուանակոչութեան Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ 67-րդ տարեդարձի:

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ
Հարաւային Ֆրանսայի Շրջ. Խորհուրդը

Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
վարչական ժողովը

կը հրաւիրեն հաւատացեալ ժողովուրդը մասնակցելու Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ օծման եւ անուանակոչութեան 67րդ տարեդարձի հանդիսութեան որ տեղի կ'ունենայ՝

Կիրակի, Հոկտեմբեր 25-ին

Պատարագ կը մատուցանէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱՃԵԱՆ-ի

Յաւարտ պատարագի «Արծրունի Ջըրբաշեան» հանդիսասրահին մէջ, Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբը տարեդարձի ճաշ մը կը կազմակերպէ, որուն սիրով կը հրաւիրուի մեր բարեպաշտ ժողովուրդը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Արթիւր Տէր-Վարդանեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Ազատուհի Տէր-Վարդանեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տէր-Գալուստեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վարուժան Տէր-Վարդանեան 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Սարաճեան, Տիկին Անայիս Աւետեան, Տիկին Փարիզ Արմաղանեան, Տէր եւ Տիկին Կի տը Լիւքա, Պր. Գինտիրեան, Տիկին Զապէլ Տիրիկեան 100-ական Ֆր.:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

339, avenue du Prado, 13008 Marseille

ԷՔԻՒՄԵՆԻՔ ԱՂՕԹՔԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 24, ժամը 17-ին

Կը հրաւիրուին հաւատացեալները՝ մասնակցելու արարողութեան եւ աղօթելու Քրիստոնէական բոլոր եկեղեցիներու հոգեւոր պետերուն հետ:

Արարողութեան աւարտին՝ ընդունելութիւն, Ա. Ջրբաշեան հանդիսասրահին մէջ:

ԷՍԱԵԱՆ

■

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան Ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 8, Կիրակի, ժամը 15·30-ին «Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան» կեդրոնին մէջ

6, Cité Wauxhall, Paris 10e
M° REPUBLIQUE

ՕՐԱԿԱՐԳ.—

1.— Գործունէութեան տեղեկատուութիւն:

2.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Կը հրաւիրուին բոլոր էսաեանցիները ու համակիրները:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ 70-ԱՄԵԱԿ

Առաջին անգամ ըլլալով ելոյթ կ'ունենայ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի

մասնակցութեամբ՝
Պաղտասար Օհանեան-ի

դաշնակի ընկերակցութեամբ՝
Վալերի Պօղոսեան-Շալեան-ի

հովանաւորութեամբ՝
Կրընոպլի քաղաքապետ
Պ. ՏԷՍԹՈ-յի

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 24
ժամը ճիշդ 20·30-ին
Կրընոպլի Թատրոնին մէջ
4, rue Hector Berlioz

Շուտով ապահովել տոմսերը Թատրոնէն՝
04·76·44·03·44

PARIS - EREVAN - PARIS

à partir de

3050F

Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 96. 10. 10;
Fax : 01. 42. 96. 18. 77

SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté — 69003 LYON
Tél. : 04. 78. 60. 13. 66;
Fax : 04. 78. 60. 92. 26.

Demandez notre brochure pour des séjours individuels et en groupe.

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — JEUNES

SAMEDI 24 OCTOBRE
à partir de 22 heures 30

THE NIGHT OF THE COME BACK

P.A.F. 100 F. + 1 Conso.
Membres : 80 F. + 1 Conso.

Renseignements & Réservations :
327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE
Tél: 04. 91. 22. 10. 45

— Tenue correcte exigée —

UGAB — UGAB — UGAB —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի վերանորոգութեան առթիւ՝ Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ բարեպաշտական նուէրները.-

Ա. ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պասմաճեան 100 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Համբիկեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Երէպալեան, Պ. Յակոբ Յակոբեան 500-ական Ֆր., Պ. Զատիկ Պետիկեան 200 Ֆր., Ժոֆր Ընկերութիւն 500 Ֆր., Օր. Միշլին Առաքելեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կաբրիէլ Առաքելեան 200 Ֆր., Պր. Հ. Յարութիւնեանց 500 Ֆր., Օր. Արաքսի Թերճանեան 1000 Ֆր., Տիկին Վարդիկ Հիւպուեան 500 Ֆր., Տիկին Մարկրիթ Մինասեան 200 Ֆրանք, Պր. Ալեքսանդր Օկանէսոֆ 500 Ֆրանք, Օր. Աստղիկ Տէր-Պարսամեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Տէր-Զաքարեան 250 Ֆր., Օր. Սոնիա Մեղրունլեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Պաժան 500 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Հերվէ Նալպանտ 100 Ֆր., Տիկին Մարի-Լուիզ Պօյաճեան 500 Ֆր., Տիկիններ՝ Նուարդ եւ Մարի Պօյաճեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Օյնոյեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագըրճեան 1000 Ֆր., Տիկին Սրբուհի Տիւյմէճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Անդրէասեան 100 Ֆր., Տիկիններ՝ Արեգնազ եւ Մարի Քէպէլեան 200 Ֆր., Տիկին Աշխէն Սըվաճեան 500 Ֆր.:

(Շար.)

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՏԵՂ-ՀԱՄԱԳՈՐԾ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ
Հ.Բ.Ը.Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ ԵՒ Կ.Ս.Մ. Ի ՖՐԱՆՍԱ

U.G.A.B. - Centre Culturel Alex Manoogian, 118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Հոկտեմբեր 30, Ուրբաթ, ժամը 20·30-ին

ՀԱՄԱՑԱՆՑ՝

ԻՆՉ Է ԵՒ ԻՆՉԻ ԿԸ ԾԱՌԱՅԷ
Բանախօս՝ ԳԷՈՐԳ Պ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ
Պատ. Ճարտարագէտ հեռ. հաղորդակցութեանց

INTERNET
QU'EST-CE QUE C'EST ET A QUOI SERT-IL ?
(résumé et dialogue en français si besoin est)
Conférencier : KEVORK B. KEVORKIAN, *Ing. Hon. des Télécommunications*

●

Նոյեմբեր 13, Ուրբաթ, ժամը 20·30-ին

ԱՐՁԱԳԱՆԳ

ՄԵԾԱՐԵՆՑ-ԷՆ, ՎԱՐՈՒԺԱՆ-ԷՆ, ԹԷՔԷԵԱՆ-ԷՆ
Մասնակցութեամբ՝
Ե. Տիանա, Տ. Շաքէ, Ս. Մատլէն, Հ. Տիգրան, Ս. Հայրօ, Օ. Վարդան-ի

●

Նոյեմբեր 27, Ուրբաթ, ժամը 20·30-ին

ՀԱՅՈՑ ՍՓԻՒՌՔԸ

Ի ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՍԻԱ
ԵՒ ՀԱՐԱՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՍԻԱ
Բանախօս՝ ՎԱՐԴԱՆ ՕԶԻՆԵԱՆ
Խորհրդական Միջազգային Յարաբերութիւններու

DIASPORA ARMENIENNE
AU SUD D'ASIE ET AU SUD–EST ASIATIQUE
(résumé et dialogue en français, si besoin est)
Conférencier : VARTAN OZINIAN, *Conseiller aux Affaires Internationales*

LES ANCIENS DE L'ECOLE GUETRONAGAN : 100, rue Chardon Lagache, 75016 PARIS

«ՄԿՆԻԿ» Ընկերակցութիւն

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

2.

ՏԻԿԻՆ ԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ
«ՀԱՅԵՐԷՆԸ՝ ԼԵԶՈՒ ԿԱՄ ՊԱՏՐՈՒԱԿ»
(հայերէն)
Հոկտեմբեր 27, Երեքշաբթի, ժամը 20·30-ին
«Մկնիկ» Աշխատանոց
75, rue Alexandre Dumas — 75020 Paris — M° Alexandre Dumas

3.

Տիկին ԻՎՈՆ ՊԷՐԺ / Mme YVONNE BERGE
«*LA PEDAGOGIE DU MOUVEMENT DES LA PETITE ENFANCE*»
(ֆրանսերէն)
Նոյեմբեր 10, Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին:

A L'OCCASION DE LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE ARMENIEN
L'ASSOCIATION CULTURELLE N A R E G organise

LE CONCERT EXCEPTIONNEL DE
LEVON KATERJIAN

venu spécialement des Etats-Unis

Avec la participation en première partie de jeunes chanteurs arméniens

LE DIMANCHE 25 OCTOBRE A 17 HEURES
AU THEATRE DU CASINO D'ENGHIEN-LES-BAINS

Réservation & renseignement :
Tél. : 01 48 27 84 45 / 01 39 89 63 06 — Fax : 01 42 43 13 12
P.A.F. : de 130 à 200 F. — PARKING

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24-25
SAMEDI - DIMANCHE
24-25 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19·494 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.494

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 22/23)

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ «ԵՐԿՐԱՊԱՀ» ԽՈՒՄԲԻՆ ՀԵՏ

Հոկտեմբեր 22-ին հանդիպում ունեցած են նախագահ Ռ. Քոչարեան եւ Ազգային ժողովի «Երկրապահ» խումբը: Հանդիպումին նիւթ եղած են նախագահ – երեսփոխանական խումբ, կառավարութիւն – երեսփոխանական խումբ յարաբերութիւնները եւ պետական քաղաքականութեան կարեւոր մարզեր: Զրոյցին ընթացքին նախագահը յայտնած է թէ «Երկրապահ»ը կառավարութեան յենարանն է Ազգային ժողովին մէջ եւ անոր հետ գործակցիլ արդիւնաւէտ աշխատանքի անհրաժեշտ գրաւականն է:

***

ԱՐԴԷՆ 434 ՀՈԳԻ ՕԳՏՈՒԱԾ ԸՆԴՀ. ՆԵՐՈՒՄԷՆ

Ընդհանուր ներման շրջանակին մէջ, մինչեւ այսօր ազատ արձակուած են ընդամէնը 434 բանտարկեալներ: Ներման ընթացքի վերահսկիչ Ազգ. Ժողովի առժամեայ յանձնաժողովի քարտուղար Ներսէս Զէյնալվանդեանի տուած տեղեկութեանց համաձայն առաջին հերթին ներում կը կատարուի անչափահասներու շրջանակէն ներս, ապա կիներու, բանտի հիւանդանոցը գտնուողներու եւ վերջապէս միւս արգելափակուածներուն, որոնց բանտարկութեան պայմանաժամը ընդգրկուած է ներման առնչուող յօդուածներուն մէջ: Առժամեայ յանձնաժողովին Հոկտ. 21-ին տեղի ունեցած նիստին Ն. Զէյնալվանդեան աւելցուցած է նաեւ որ քաղաքացիները ներման կապուած որեւէ հարցի մասին կրնան դիմել իրենց:

***

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ» ԱՆՈՒՆԸ ԲԱՐՁՐ ՊԱՀԵԼՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

«Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթին գլխաւոր խմբագիր Լիզա Ճաղարեանի պաշտօնազրկումի հրամանագրով խմբագրութեան մէջ ծայր առած լարումը հանդարտած չէ: Մինչ խմբագրութենէն 15 հոգինոց խումբ մը որոշած էր դատարան դիմել, աշխատանքը շարունակող 37-ը յայտարարութեամբ մը կոչ ըրած են առաջիններուն կամ մասնակցիլ գործին, կամ չխանգարել զիրենք ու հեռանալ, «բարձր պահելու համար ընդհ. տաճ անունը որը «Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթը է կոչւում»:

***

ԱՐՑԱԽԻ ՄԷՋ ԿՌՈՒԱԾ ՎԱՐՁԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեք տարի տեւած հետաքննութենէ եւ ինը ամիս տեւած դատավարութենէ ետք Կիեւի քաղաքային դատարանը վարձկանութեան գործին առնչութեամբ արձակած է իր վճիռը: Ուկրանիոյ ապահովութեան սպասարկութիւնները բացայայտած են ցանց մը որ հինգ տարի առաջ Ղարաբաղի ռազմական գործողութեանց համար Ազրպէյճան կը ղրկէր ուկրանացի «յաջողութեան զինուորներ». պարզուած է որ Ֆիոտէյ Կոմար «շինարարական աշխատանքներու» համար Կիեւի եւ Չերկասի մարզերէն հաւաքագրուած վարձկաններ կը ղրկէր Ղարաբաղ: Ֆ. Կոմար դատապարտուած է ինը տարի բանտարկութեան՝ խիստ պայմաններով եւ ինչքերու գրաւման, երկու մեղսակիցներն ալ՝ վեցական տարի բանտարկութեան:

***

ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐ ԿԱՇԱՌԱԿԵ՞Ր

Էջմիածնի դատարանին մէջ Հոկտեմբեր 22-ին շարունակուած է Ներքին Գործերու եւ Ազգային Ապահովութեան նախարարութեան աշխատակիցներ գնդապետ Սերգէյ Համբարձումով, Եղուարդ Ամիրջանեանի դատավարութիւնը: Անոնք ամբաստանուած են նոյն քաղաքի բնակիչ Լէոնիտ Յովհաննիսեանի զինուորական ծառայութենէն փախուստը քօղարկելու եւ ատոր համար 1500 տոլար կաշառք առնելու յանցանքով: Ե. Ամիրջանեան ընդունած է ամբաստանութիւնը, աւելցնելով որ 800 տոլարը տուած է գնդապետին, բայց այս վերջինը մերժած է վերագրումները:

***

ԿԵՆՍՈԼՈՐՏԻ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՄԱՀԱՑՈՒ ԱԶԴԱԿ

«Շրջակայ միջավայրի պահպանութեան» գրասենեակին կատարած ուսումնասիրութիւններէն պարզուած է որ Երեւանի կենսոլորտին մէջ զգալի կերպով աւելցած է կապարի պարունակութիւնը, ինչ որ շատ վտանգաւոր է առողջութեան համար: Ատոր որպէս գլխաւոր պատճառ մատնանշուած է մայրաքաղաքին մէջ կառքերու թիւին յաւելումը:

Ապականութեան վնասները կը կրեն յատկապէս երախաները, որոնց մօտ գործարաններու աճի խանգարումներէ զատ կը նկատուին նաեւ ջղային դրութեան եւ ուղեղային վնասներ: Նշուած է նաեւ որ Հայաստանի մեծ քաղաքներուն մէջ օդի ապականութեան առաւելագոյն մակարդակի գերազանցումի հետեւանքով մանուկներու մահերու թիւը կը հասնի տարեկան 400-800-ի:

***

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ Կ՚ՈՒՆԵՆԱՅ ՄՇՏԱԿԱՆ ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ

ԼՂՀ մայրաքաղաքին 18 կաթսայատուները որոնք քանդուած էին կամ աւերներ կրած՝ ռմբակոծութիւններէն, կը վերանորոգուին: Անոնցմէ 14-ը արդէն պատրաստ են վերստին սպասարկելու, իսկ 4-ի նորոգութիւններն ալ կ՚աւարտին մօտ ատենէն: Այսպէսով, այս ձմեռ Ստեփանակերտի շուրջ 200 բնակելի շէնքեր կ՚ունենան ջեռուցում: Ջեռուցման շրջանը կը սկսի Դեկտ. 1-էն:

***

ԴԱԴԻՎԱՆՔԸ ԿԸ ՆՈՐՈԳՈՒԻ

Արցախի պատմական յուշարձաններէն Դադիվանքը նորոգելու աշխատանքներ սկսած են ամիսէ մը ի վեր: Յատուկ ծրագրերու վարչութեան պետ Է. Ղեւոնդեան յայտնած է թէ նորոգութիւնը մասնակի պիտի ըլլայ, միայն փրկելու համար վանքի համալիրը, անխաթար պահելով ճարտարապետական նախկին նկարագիրը:

***

ՍԱՄԲՈՅԻ ՆՈՐ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սամբոյի Կալինինգրատի աշխարհի ախոյեանութեան ոսկէ մետալի արժանացած Կ. Գրիգորեանէ եւ Ք. Նաճարեանէ զատ Զոյա Խաչատրեան ստացած է արծաթէ մետալ, իսկ Վահան Խոջոյեան պրոնզէ: Հայաստան 20 մասնակիցներու մէջ գրաւած է հինգերորդ տեղը:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԻՍՐԱՅԷԼ - ՅՈՐԴԱՆԱՆ - ԹՈՒՐՔԻԱ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԱՌԱՆՑՔԸ

Լոնտոնի մէջ, Բրիտանիա - Իսրայէլ հանրային գործերու կեդրոնին կողմէ կազմակերպուած ժողով մը յարաբերութիւններու սերտացում մը կը մատնէ Իսրայէլի, Թուրքիոյ եւ Յորդանանի միջեւ: Ռոյթըրի քաղաքական մեկնաբաններէն Փօլ Թէյլըր անդրադառնալով այդ երեւոյթին կը գրէ թէ հակառակորդ տարրերու կողմէ այդ մերձեցումը կը նկատուի զինուորական առանցք մը որուն նպատակն է տիրել Միջին - Արեւելքի: Իսկ անոր կողմնակիցներուն համար ան լարուած շրջանի մը մէջ խաղաղութեան եւ բարօրութեան ձգտող ժողովրդավարութիւններու միասնական մէկ քայլն է:

Ժողովին կարդացուած են Իսրայէլի, Թուրքիոյ վարչապետներուն եւ Յորդանանի գահաժառանգ Իշխան Հասանի ուղերձները: Առաջինը ընդգծած է ամէն երկրի քաղաքական հրամայականները յարգելու, ապահովութեան կարեւորագոյն ազդակի բնոյթը ըմբռնելու, ահաբեկչութեան դէմ անյետաձգելի պայքար մղելու եւ մոլեռանդ վարչակարգերու ձեռք ոչ պայմանադրական զէնքեր չձգելու անհրաժեշտութիւնը: Թուրքիոյ վարչապետը շեշտած է թէ նախաձեռնութիւնը զինուորական զինակցութիւն մը չէ եւ ոչ մէկ երկրի ուղղուած է: Այսուհանդերձ, Թուրքիոյ դեսպանը խօսելով Սուրիոյ մասին, Դամասկոսը ամբաստանած է Քիւրտերուն տրուած զօրակցութեամբ եւ յայտնած թէ իր երկիրը վճռակամ է ահաբեկիչները Սուրիոյ սահմանէն ընդմիշտ վտարելու: Այս արտայայտութիւնը ակներեւ հաճոյք պատճառած է Իսրայէլի ներկայացուցիչներուն, բայց նոյն ատեն նեղ կացութեան մատնած Յորդանանցիները:

Յորդանանի գահաժառանգը մաղթած է որ շրջանին մէջ հզօրանան ապահովութեան, մարդկային արժանաւորութեան եւ մշակութային մօտեցումները:

Երեք երկիրներու մերձեցումին նշան է նաեւ Իսրայէլէն ետք, Յորդանանի հետ ալ միասնական ռազմափորձեր կատարելու Յորդանան - Թուրքիա համաձայնութիւնը:

Փ. Թէյլըր կ՚անդրադառնայ հրէական համալսարանի մը ռազմագիտական հետազօտութիւններու բաժնին վարիչ Է. Ինպարի տեսակէտներուն. այս վերջինը ըսած է թէ հրէական պետութեան համար մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ եռակողմ յարաբերութիւններու ձեւաւորումը, հակակշռելու համար Սուրիա – Իրան – Իրաք միասնութեան վտանգը:

ԴԺՈՒԱՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐ ՓԻՆՈՇԷԻ ՀԱՄԱՐ

Սպանացի երկու դատաւորներու՝ յանդգնութիւնը որով հրամանագիր տուին բանտել Փինոշէի ձերբակալութեան, ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրած է հարցին վրայ: Ճիշդ է որ տակաւին այս վերջինը սպանական ատեանի մը առջեւ չէ, դատուելու համար ցեղասպանութեան, չարչարանքի, ահաբեկչութեան եւ մարդկութեան դէմ ոճիրներու ամբաստանութեամբ, բայց ձերբակալութիւնը արդէն լատինական ամերիկայի նախկին բռնատէրերուն հորիզոնը լրջօրէն կը նեղցնէ:

Փինոշէի պարագան օրինակ հանդիսանալու բնոյթը ունի: Առանց երկու դատաւորներուն եւ անոնց պահանջքին ընդառաջած բրիտանական ոստիկանութեան, մենատէրը ապահոված էր կեանքին մնացեալ օրերը լրացնել ամէն դատապարտութենէ հեռու:

Աուկուսթօ Փինոշէ պետական արիւնալի հարուածով մը իշխանութիւնը ձեռք անցուցած էր 1973 Սեպտ. 11-ին: Իր իշխանութեան օրով առնուազն 3500 հոգի սպաննուած եւ մօտ հազար հոգի անհետ կորսուած են: Ինք կը պնդէ այսօր թէ ոչ մէկ բանի տեղեակ էր. մինչդեռ երէկ կ՚ըսէր թէ տերեւ մը իսկ չի շարժիր առանց իր տեղեկութեան: 1980-ի նոր Սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ որ նախկին նախագահները ցկեանս ծերակուտական ըլլան: Ատով իր հանգստեան թոշակն ու ցկեանս անձեռնմխելիութիւնը ապահոված, 1990-ին հեռացաւ իշխանութենէն, պահելով զինեալ ուժերու հրամանատարութիւնը: Անցեալ Մարտին ատիկա ալ ձգեց ու մտաւ Ծերակոյտ: Այսօր խորհրդականի օրինավիճակով անոր մուտքը ժողովէ մը ներս զոր անցեալին ամբողջ 16 տարի արգիլած էր գործունէութենէ, կը բացատրուի երկու ազդակով. առաջինը այսօր ալ Զիլիի մէջ զինուորական ոլորտին առթած վախն է. երկրորդը՝ հակառակ ամէն բանի, Փինոշէի վայելած յարաբերական ժողովրդականութիւնը: Անոր հաւատարիմները, կ՚ըսուի թէ ամէն ընտրութեան քուէներու 30%-ի կարողականութիւն մը ունին. պահպանողական զանգուած մը զինք կը շարունակէ նկատել հայրենիքին հայրը՝ բարի ծերուկ մը որ երկիրը փրկած է համայնավար բռնատիրութենէն:

Զիլիի բռնատիրոջ այդ ժողովրդականութիւնը պէտք է նախանձ պատճառէ արժանթինցի բռնաւորներուն որոնց կը վերագրուի 30 հազար մահերու եւ անյայտացումներու պատասխանատուութիւնը: Ճիշդ է որ անոնք ժողովուրդին ընդհանուր այպանումին թիրախ կ՚ըլլան, բայց կը վայելեն նաեւ անպատիժ մնալու բարեբախտութիւն մը: Այդ անպատժելիութիւնն է որ հարուած մը կը ստանայ այսօր Փինոշէի ձերբակալութեամբ: Թերեւս ատով, ինչպէս գրած է չիլիցի փիլիսոփայ մը, «արդարութիւնը մէկդի կը ձգէ անհեթեթ այն երիզը որով քօղարկուած են իր աչքերը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԶԱՆԱԶԱՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ մէջ, սկսեալ Փարիզէն, հանգստեան կոչուած յիսուն հազար թոշակառուներ փողոց իջան: Անոնք կը բողոքեն որ տարիներու երկայնքին գնումի իրենց կարողութիւնը նուազած է եւ մտահոգ են ապագային համար, խորքին մէջ, թոշակառուները շատ խղճալի վիճակ մը չունին

(Շար.ը Դ. էջ)

Վ. ՍԻՐԱԴԵՂԵԱՆ ԱՆԿԵՂԾՕՐԷՆ

Վերջին մէկ - երկու ամսուան Հայաստանեան մամուլին մէջ ուշադրութիւն գրաւող երեւոյթ մըն է Ներքին Գործերու նախկին նախարար ու Երեւանի նախկին քաղաքապետ Վանօ Սիրադեղեանի ուղղուած զրոյցի հրաւէրներուն յաջորդականութիւնը։ Հասկնալի ու բացատրելի է անոր անձին ու բնականաբար վաստակին նկատմամբ այս հետաքրքրութիւնը։ Գրական մարդի ո՛չ կաղապարատիպ դէմքերէն էր ան որպէս կարճ պատմուածքներու հեղինակ. ընդհանրապէս դեղջուկ միջավայրէն քաղաք փոխադրուած իր հերոսներով, քաղաքացի դառնալու անոնց յաճախ անճարակ քայլերով, շատեր զինքը կամուրջ մը նկատեցին Հրանտ Մաթեւոսեանի գրական խարիսխը կազմող գիւղին ու նոր օրերու քաղաքի շրջանակին միջեւ։ Վ. Սիրադեղեան ինքնատիպ դէմքի իր յատկանիշը պահեց նաեւ Ղարաբաղ Կոմիտէի օրերուն երբ արդէն մեծ բան հարկաւոր չէր խանդավառութիւն ու հաւատք ներշնչելու համար։ Բայց եւ այնպէս կատակի խորքին վրայ հիմնուած ըլլալով հանդերձ, բան մը կը նշանակէր իր մասին ընկերներուն նշումը թէ հանրահաւաքներուն Վանօն խօսք առնել կը մերժէր եթէ հրապարակի բազմութիւնը հարիւր հազար հոգիէն նուազ ըլլար։

Քաղաքական բեմին վրայ տիրական իր ներկայութեան շրջանին ու շրջանակին կապուած դրականներէ ու ժխտականներէ ետք, այնպէս կը թուի որ այսօր ՀՀՇ-ի նախագահի պաշտօնին հետ ինքնատիպ դէմքի այդ յատկանիշն է որ զինքը փնտռուած զրուցակից մը կ'ընէ մամուլի մարդոց համար։ Կայ, անշուշտ, նաեւ անկախութեան առաջին շրջանին ամէնէն կարեւոր դիրքերու վրայ գտնուածի պարագան որ թէեւ մասնայատուկ չէ իրեն։ Բայց նոյն դիրքերու երէկուան տէրերը չեն փնտռուիր որպէս զրուցակից, որքան ինք։

Հայաստանեան մամուլի նորագոյն այդ էջերէն մէկն է «Ազգ»ի մէջ լոյս տեսածը (Հոկտեմբեր 7)։ Հոն տրուած է Վ. Սիրադեղեանի հետ Նոյեան տապանէն Արմէն Ամիրխանեանի կատարած հարցազրոյցը որուն խորագիրն ալ անոր հետեւեալ դատումն է. «Մէկ անգամ յեղափոխութեանը մասնակցողը նորմալ մարդ է, երկրորդ անգամ մասնակցողը՝ յիմար»։ Այս զրոյցը ուշագրաւ է յատկապէս մէկ-երկու սուր նշումներով. անոնք նախորդ իշխանութեան շրջանին վերաբերելով, անկեղծութեան արժեւորումի մը թիրախ կ'ընեն իրենց տէրը։ Կը յայտնուի քաղաքական դէմք մը որ բաւական հանդարտութեամբ կ'արտայայտուի, ըսելու համար բաներ որոնք հեռու են անցեալ մը անտարբեր ցոյց տալու ընթացիկ ձգտումէն։ Նոյնիսկ կարելի է ըսել որ անոր արտայայտութիւններուն մէջ կան բաներ որոնք չեն կրնար հաճելի ըլլալ իր ամէնէն մօտիկ ընկերներուն, գործակիցներուն։

Վ. Սիրադեղեան ուշագրաւ մեկնաբանութիւն մը կուտայ առանց պաշտօնի մնալու պարագային երկրէն մեկնած պաշտօնատարներու։ Նախ կ'ըսէ թէ «կառավարութեան, նախարարների մեծ մասը չի ապրում Հայաստանում»։ Երեւոյթը կը նշանակէ. «ո՛չ նախարարը վստահութիւն ունի պետութեան վրայ, ո՛չ իշխանութիւնը՝ նախարարի վրայ»։ Անոր օրինակներուն բազմացումին մէջ կը գտնէ մինչեւ իսկ իշխանութիւններու կործանումը։

Իր շրջանէն, շրջանակէն ետք, Մաֆիային վերագրուած գործունէութեան մը պնդումներուն, ան կը բացատրէ բաւական սրտոտութեամբ. «Մաֆիա չի լինում պետութեան մէջ եթէ նա առընչութիւն չի ունենում նրա հետ։ Եթէ պետութիւնը չուզեց, Մաֆիա չի լինի։ Մաֆիան ծնւում է պետութեան եւ յանցաւոր տարրերի համագործակցութիւնից»։ Ինչ կը վերաբերի «հիմնական գողեր»ու, անոնք համայնավարներէ ետք մնացած են իշխանութեան մէջ կամ անոր լծակներուն մօտ. այսօր ալ կը շարունակեն մնալ։

Իր շրջանէն, շրջանակէն ետք, Վ. Սիրադեղեանի պատասխաններուն մէջ կայ քննադատութիւնը նաեւ իր անձնական ընթացքին փուլերուն։ Անոնցմէ ամէնէն ամօթալին կը նկատէ Աշոտ Մանուչարեանի դէմ ձեռնարկուած քարոզչութիւնը. կ'ըսէ թէեւ թէ կրնայ բացատրել այն օրերու իր կեցուածքը. «անբասիր պետութիւն» կառուցելու համոզումը ծանր կշռած է ամէն բանէ. չէ կրցած ընդունիլ որ ընկերներու շրջանակին մէջ կրնան գտնուիլ մարդիկ կամ այնպիսի արարքներ որոնք ոչ ոքի մտքէն կ'անցնէին 1988-ին։ Յետոյ երբ շատ աւելի դէշ բարքեր յայտնուած են, անբասիր պետութեան անյարիր նկատուած դէմքերու առաջին շերտը «անմեղ հրեշտակ»ի տպաւորութիւն գործած է...։

Ամէնէն տպաւորիչը Վ. Սիրադեղեանի բառերն են 1996-ի նախագահական ընտրութեան մասին։ Անոնք՝ վանդալուր փուլերէ անցնելէ, սպառնալիքներ դիմագրաւելէ ու ընդդիմութեան տեւական քննադատութիւններուն նիւթ ըլլալէ ետք այդ ընտրութեան արդիւնքը Ներքին Գործերու նախկին նախարարին կողմէ ալ կը ստանայ նոյն արժեւորումը, փորձառութեան նշումով մըն ալ։ Վ. Սիրադեղեան այդ օրերուն ափսոսալի չըրածը կը նկատէ պնդումներու, համոզելու ջանքերուն ոչ հետեւողական բնոյթը։ Կ'ըսէ. «պէտք է պնդէի, աշխատէի համոզել ՀՀՇ-ին ու նախագահին որ 96 թ. ընտրութիւնների Բ. փուլ լինէր, որովհետեւ Բ. փուլի ընտրութիւններ էին»։

Այս հաստատումը ամէնածանր ամբաստանութիւնն է որ կրնար ուղղուիլ նախկին իշխանութեան եւ մասնաւորաբար անոր գլխաւոր դէմքին՝ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի։ Վ. Սիրադեղեանի բառերը ամէնէն վաւերական ձեւով կուգան ընդդիմութեան որ բաւական յամառօրէն ընտրութեան Բ. փուլ պահանջեց, պնդելով, փաստեր առաջ քշելով որ անընդունելի խարդախութիւններ, օրինազանցումներ կատարուած են քուէարկութեան ընթացքին ու անկէ ետք։ Մինչդեռ բոլոր բողոքները, պահանջքները լռութեան, անտարբերութեան մատնուեցան. թէ՛ արդիւնքներու պաշտօնական յայտարարութենէն առաջ հեռատեսիլէն իր կենացը գաւաթ բարձրացնող նախագահին, թէ վերաքննութեան դիմումներու յղուած արդարութեան ատեաններուն կողմէ։ Եւ այսօր, կատարուածէն ո՛չ յիսուն տարի ետք այս վերջիններն ալ վարկաբեկումի բաժին մը կը ստանան Վ. Սիրադեղեանի արտայայտութեամբ։

Բացախօսութեան յաջորդ դրուագը կ'առնչուի որպէս քաղաքական կուսակցութիւն «Շամիրամ»ի ստեղծումին որ կը վերագրուի իրեն։ Հոս ալ չի ժխտեր որ ատոր մէջ դեր խաղացած էր 1995-ի խորհրդարանական ընտրութեան ՀՀՇ-ի յաջորդ դիրքը համայնավարներուն չձգելու նպատակը։ Կը բացատրէ թէ եթէ կազմուած չըլլար կիներու այդ խումբը, ՀՀՇ-ն կը տիրանայ քուէներու ոչ թէ 70, այլ 80 տոկոսին «ինչը խայտառակ մեծամասնութիւն էր»։ Այն ատեն ալ պնդած է, խնդրած, աղաչած իրեններուն որ զանազան ընտրատարածքներուն մէջ չեղեալ չհամարուին ընտրութիւնները ու գոնէ 20 տոկոսի ընդդիմութիւն մը ըլլայ։ Այդ պարագային ալ զինքը լսող չէ գտնուած։

Քաղաքական բեմին վրայ համայնավարներուն կարեւոր դիրք չձգելու կեցուածքը այսօր ալ չէ լքած Վ. Սիրադեղեան։ Այդ մտահոգութեամբ կը հետեւի ընտրական օրէնսգիրքին խորհրդարանական մշակումին որպէսզի չըլլայ որ «յանկարծ խորհրդարանը տան ընկերվարականների ու համայնավարների»։

Զրուցավարը հետաքրքիր է նաեւ գիտնալու արձակագիր Վ. Սիրադեղեանի ճակատագիրը, թարգման ըլլալով շատերու. «ե՞րբ էք գրելու» հարց կուտայ անոր։ Բաւական երկար պատասխանը նիւթին հեռուէն կ'անցնի։ Վ. Սիրադեղեան կը խօսի պաշտօնավարած տարիներուն կացութեան, պայմաններուն, դժուարութիւններուն մասին։ Ոչինչ կ'ըսէ գրականութեան վերադարձին առընչութեամբ։ Յայտաբար նշան մը թէ հակառակ իշխանութեան ՀՀՇ-ական շրջանը – գոնէ ներկայիս համար – փակուած ըլլալով հանդերձ, Վ. Սիրադեղեանի նախընտրած ոլորտը կը մնայ քաղաքականը, ի վնաս գրականին։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՂՈՒԱՆԵՐԷՆ ԲՆԱԳԻՐ ՄԸ

Մովսէս Կաղանկատուացի կը պատմէ թէ ինչպէ՞ս Ե. դարուն Ուռնայր Աղուանից թագաւորը քրիստոնեայ կը դառնայ ու կը մկրտուի Գրիգոր Լուսաւորիչի կողմէ։ Անկէ ետք, ըստ Կորիւնի, 422 թուականին շուրջ, Մաշտոց է որ աղուաներէնի համար կը յօրինէ այբուբեն մը։ Այդ այբուբենով Աստուածաշունչը կը թարգմանուի աղուաներէնի եւ կը դառնայ բակիտը աղուանից դպրութեան։

Արդ՝ մինչեւ վերջերս աղուաներէն այբուբենով բնագիր չէր յայտնուած։ 1937-ին, վրացի բանասէր Իլիա Աբուլաձէ, էջմիածնի, ներկայիս Մատենադարանի թիւ 7117 ձեռագրին մէջ յայտնաբերած էր աղուաներէն այբուբենի ցանկ մը կազմուած 52 տառերէ։ Այդ գիւտին կը հետեւէր քանի մը արձանագրութիւններու յայտնութիւնը Ազրբէջանի հողամասին վրայ, 1947 – 1952 թուականներուն։ Բայց արձանագրութիւնները անբաւական էին ամբողջական գաղափար մը տալու համար աղուաներէնի մասին, մանաւանդ որ կարճ էին եւ առհասարակ դէշ վիճակի մէջ հասած էին։ 1970-ին նոյնիսկ կեղծ արձանագրութիւն մը «յայտնաբերած» էր Ա. Ալարբեկով, հիմնուած 7117 թիւ ձեռագրին վրայ, իսկ զեղծարարութիւնը բացայայտուած էր 1986-ին, Մուրավէկյի կողմէ, Բանբեր Մատենադարանի 15-րդ հատորին մէջ։

Եւ ահա 1996-ին, Սինայի անապատի Սուրբ Կատարինէ վանքին մէջ վրացի բանասէր Զազա Ալեքսիձէ, վրացական նորագիւտ 140 ձեռագիրներուն մէջ կը յայտնաբերէ երկու ձեռագիրներ որոնք, փրոֆ. Ժան – Փիէր Մահէի տեղեկութեան համաձայն, կրկնագիրներ են. այսինքն՝ վրացերէն հորիզոնական բնագրին տակ կը տեսնուի ուղղահայեաց տողերով գրութիւն մը, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ աղուաներէն բնագիր մը։ Առ այժմ յայտնի չէ թէ երկու ձեռագիրները նոյն բնագրին մասե՞րն են, թէ տարբեր են։ Բոլորովին անկարեւոր չէ նաեւ այն պարագան որ քանի շուրջ թերթեր հայերէնի հետքեր կը կրեն կրկնագիրներուն մէջ։

Կրկնագիր աղուաներէն գրութիւնը վերծանուած չէ տակաւին։

Ինչ որ շահեկան է այն է որ շուրջ 21 տառաձեւեր մօտիկ են վրացական տառաձեւերու, 13 տառաձեւեր մօտ են հայկականներուն։ Որոշ տառաձեւեր նման են երկու լեզուներու տառաձեւերուն։ Ասիկա կը նշանակէ, որ աղուաներէնի այբուբենը կախեալ է հայկական ու վրացական այբուբեններէն։ Անշուշտ տառաձեւերու նմանութիւնը հնչիւնային նոյնութիւն չի նշանակեր անպայման։ Շահեկան է նաեւ ձախէն աջ գրելու պարագան, որ հասարակաց է երկու լեզուներուն։

Այս տուեալներէն մեկնելով փրոֆ. Ժան – Փիէր Մահէ քանի մը եզրակացութիւններ կը հանէ։ Ան գիտել կուտայ, որ աղուաներէն կրկնագրի մը գոյութիւնը վրացական ձեռագրի մը տակ որոշ լոյս կը սփռէ երկու ժողովուրդներու յարաբերութիւններուն վրայ Ժ. դարուն, երկուքին ալ յարաբերութիւններուն՝ Հայոց Եկեղեցւոյ հետ։ Այսպէս՝ Հայոց Եկեղեցւոյ ամբողջատիրական ճնշումներուն դիմադրելու համար է որ Աղուանից Եկեղեցին մօտեցած է վրացականին։ Արդ՝ 710 թըւականին, Եղիա Կաթողիկոսի արշաւանքը Աղուանք, որուն Եկեղեցին յարած էր Քաղկեդոնական վարդապետութեան, ինչպէս Վրացիները, ապա Յովհաննէս Օձնեցի Կաթողիկոսի վարած քաղաքականութիւնը ճնշումը կը սաստկացնէին։ Ասկէ ետք աղուաներէն, տեղական լեզուով գրութիւնները կ'անհետանային իբրեւ ազգային գրականութիւն։ «Անոնք որոնք կ'ուզէին դիմադրել այս ձուլումին հաւանաբար ուրիշ միջոց չունէին եթէ ոչ յենիլ իրենց Արեւմուտքի դրացիներուն՝ Վրացիներուն վրայ, որոնք նոյնպէս քաղկեդոնական էին։ Իսկ ի՞նչ եղաւ Սուրբ Երկրի բազմաթիւ աղուանական եկեղեցիներուն։ Ոչինչ գիտենք առայժ, բայց կը գուշակենք թէ ինչո՞ւ՝ Վրացիներն ու Աղուանները մինչեւ Ժ. դար տակաւին կրնային եղբայրակցիլ Պաղեստինի կամ Սինայի մէջ»։

Աղուանից այբուբենով գրութեան մը, թէկուզ կրկնագրի մը ձեւին տակ, գիւտը շատ կարեւոր դէպք մը կը նկատուի կովկասագիտութեան մէջ։ Ըստ Ժան – Փիէռ Մահէի, առաջին անգամն է որ կարելի է քննել հիւսիս – արեւելեան կովկասեան լեզու մը ոչ թէ մեկնելով ազգագրական ժամանակակից նիւթերէն, այլ Ե. դարուն արձանագրուած վաւերաթուղթերէն (*)։ Այլ հարց, որ մինչեւ հիմա Աղուանից հին մշակոյթը ծանօթ էր միայն անուղղակի վկայութիւններով (եթէ նկատի չառնենք հայերէնով հասած Աղուանից Պատմութիւնը Մովսէս Կաղանկատուացիի եւ Դաւխուրանցիի վերագրուած)։ Վերծանումը թերեւս բաւական ժամանակ պահանջէ, սակայն անկարելի չի թուիր։

ԴՐԱՍԻՐ

(*) Տե՛ս. Découverte d'un texte albanien: Une langue ancienne du Caucase retrouvée, par MM Zaza Aleksidzé et Jean-Pierre Mahé, Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, Comptes-rendus des séances de l'année, avril-juin 1997. Սինայի լերան նոր հաւաքածոյին եւ անոր նշանակութեան մասին Զազա Ալեքսիձէ զեկուցում մը ներկայացուցած է վերջերս, «Հայաստանը եւ Քրիստոնեայ Արեւելքը» միջազգային գիտաժողովին, Երեւան 1998 Սեպտ. 15.18։

ՆՈՐ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆՆԵՐ

Պատանի «ՇԱՏԱԽՕՍ» մը

«Մեծերը միշտ կը դժգոհին, ըսելով որ պատանիները հայերէն չեն կարդար։ Բայց որքա՞ն լրջօրէն հարց տուած են իրենք իրենց, թէ ի՛նչ կայ իրապէս կարդալիք տասնէն տասնըհինգ տարեկան պատանիներու համար։ Գիտակի՞ց են արդեօք, որ գրեթէ անգոյ է պատանեկան գրականութիւնը հայերէն լեզուով։ Դասագիրքերուն ետեւը կը պահուըտին։ Հապա եթէ պէտք եղածը միայն դասագիրքերը չե՞ն։ Գրող ու դաստիարակ չե՞ն գիտեր որ պէտք է հոգ տանիլ, խնամել, նորութիւններ ցոյց տալ, հինը վերամշակել, նորը ստեղծել։ Արդիական բառամթերք մը հասցնել։ Գերմանացի, ֆրանսացի, իտալացի ի՛նչ ի՛նչ գրողներ չեն ամչցած երիտասարդներուն համար գրելէ։ Մեր մէջ՝ ո՞վ առանց հայկականութիւն ու նահանջ հոլովելու կրցած է պատանիներուն ուղղուիլ։ Անհրաժեշտութիւն մը չէ՞ ուրեմն հին եւ նոր աշխարհը հայերէնով ընկալելը, անոր հետ հայերէնով ծանօթանալը»։

Արդ, արեւմտահայերէն պատանեկան գրականութիւն կա՞յ այսօր։

Կրնայ ըլլալ, որ նման վերտառութեամբ գրականութիւն մը կը ստեղծուի Պոլսոյ կամ Պէյրութի մէջ։ Սփիւռքի հաղորդակցութեան գլխաւոր միջոցը գիրն է, բայց վերջին մէկ-երկու տասնամեակներուն այս ընդարձակ տարածքին մէջ տպուածները շրջանառութեան մէջ չեն մտներ պէտք եղած չափով։ Հետեւաբար, չենք գիտեր ի՛նչ կ'անցնի - կը դառնայ ամէն կողմ։

Սակայն, որքա՞ն այդ ենթադրեալ պատանեկան գրականութիւնը կը գոհացնէ կամ կրնայ գոհացնել հայ պատանին։ Նոյնիսկ՝ թարգմանութեան ճամբով։

Անշուշտ, կը մեկնինք ենթադրութենէ մը. որ պատանին կը կարդայ (հայերէն կամ այլ լեզուով, միեւնոյն է), որ կլանուած չէ համակարգիչով ու համացանցով, հեռատեսիլով ու տեսախաղերով, եւայլն։ Արդ, մխիթարուելով այդ ենթադրութեամբ, անդրադառնանք «պատանեկան» մակդիրով պարբերականի մը՝ «Շատախօսը», որ տեսակ մը կրտսեր ազգականն է Փարիզի «Մկնիկ» աշխատանոցի «Երկարախմորակլորածակ»ին, քանի որ կը սերի նոյն աշխարհահայեացքէն ու իր գլխաւոր խմբագիրը «Մկնիկ»էն կուգայ։

Խոստովանինք, որ երբ բացինք հանդէսը, քիչ մը անակնկալի եկանք։ Թերեւս որովհետեւ, ինչպէս շատ-շատեր այսօր, մեր պատանեկան տարիներու կազմաւորումը մեծաւ մասամբ հայերէն կարդալով չենք ըրած։ Բացառենք թերթը կամ մէկ-երկու գիրք, ի՛նչ ունէինք կարդալիք՝ դասագիրքերէ բացի (իսկ մինչեւ կարգ վարժարանի մէջ՝ ո՛չ իսկ այդ)։ Բայց յետոյ անդրադարձանք, որ եթէ աչք մը նետենք տեղական օրաթերթերու մանկա-պատանեկան յաւելուածներուն, ճիշդ այդ՝ «Շատախօսը»ի բովանդակութեան համազօր նիւթեր կ'առաջարկեն։

«Շատախօսը», որուն առաջին թիւը լոյս տեսած է Ապրիլին, Նիւ Եորքի մէջ, եւ որուն խմբագրականէն մէջբերած ենք

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ի 80-ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄ

Փըրպէնքի Սթարլայթ բացօթեայ սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 4-ին, նշուած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի 80-ամեակը։ Բացումը կատարած է Մարօ Քէշիշեան։ Հանդիսութիւնը վարած են Շանթ Տապպաղեան (հայերէն) եւ Ռիթա Կիւլէսէրեան (անգլերէն)։ Շրջ. Վարչութեան խօսքը փոխանցած է ատենապետ Մհեր Գալիթեան, համառօտ ակնարկ մը նետելով Միութեան պատմականին եւ անոր առաքելութեան վրայ։ Բանախօսած է Վարուժան Սերոբեան (Գանատայէն) անդրադառնալով Հ.Մ.Ը.Մ.-ի համազգային գործունէութեան, շեշտելով Արեւմտեան Միացեալ Նահանգներու աշխատանքներուն վրայ։ Թեմին առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանի, Կեդրոնական եւ Շրջանային Վարչութեան անդամներու ձեռամբ գնահատագիրեր յանձնուած են երկար տարիներ Միութեան ծառայած քոյր-եղբայրներու։ Խօսք առնելով Կեդր. Վարչութեան ատենապետ տոքթոր Միսաք Արզումանեան (Պէյրութէն) գնահատած է շրջանին մէջ տարուող աշխատանքները եւ յանուն Կեդր. Վարչութեան Հ.Մ.Ը.Մ.-ի բարձրագոյն Արժանեաց կարգի շքանշանով պարգեւատրած է Սամուէլ Մըկրտիչեանը, որ իր կարգին յարգանքի ու շնորհակալութեան խօսք արտասանած է։ Գնահատանքի խօսքով հանդէս եկած է Առաջնորդը։ Ապա մարզիկ, սկաուտ քոյր-եղբայրներու մասնակցութեամբ յայտագիր մը գործադրուած է, որուն յաջորդած է երգիչ Ներսիկ Իսպիրեանի ելոյթը։

***

ԱՐՄԷՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ԳԻՐՔԻՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 4-ին, տեղի ունեցած է Արմէն Յովհաննիսեանի (Հայաստանէն) «Մոռացուած արժէքների ստուերները» գրքին քննարկումը, կազմակերպութեամբ «Նաւասարդ» ամսագրին։ Բացումը կատարելով Շնորհիկ Նազարեան խօսած է հատորին հայաստանեան եւ ներկայ հրատարակութեան տարբերակներուն մասին։ Յօդուածներու եւ յուշերու հաւաքածոյ գրքին վերլուծումը կատարած են Արմէն Տօնոյեան եւ Ստեփան Թոփճեան։ Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է հեղինակը եւ ապա կատարուած՝ գրքին գինեձօնը։

***

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ի 80-ԱՄԵԱԿԻ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ, Հոկտեմբեր 3-ին, տեղի ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի 80-ամեակին նուիրուած խրախճանքը։ Բացումը կատարելով հանդիսավար Սիրան Պօղոսեան հպանցիկ ակնարկ մը նետած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի ստեղծման պայմաններուն եւ հետապնդած նպատակներուն վրայ, վեր առնելով անոր առաքելութիւնը։ Ազգային եւ յեղափոխական երգերով հանդէս եկած է Յովիկ Գրիգորեան։ Եղած են նուէրներ ի նպաստ Միութեան։

***

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ՝ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՄՍՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Օրէնճ Քաունթիի Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ, Հոկտեմբեր 4-ին պատարագած եւ քարոզած է առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան։ Յաւարտ արարողութեանց, Առաջնորդը թափօրով ուղղուած է Եկեղեցւոյ կից սրահը, ուր, մշակոյթի ամսուան առթիւ, բացումը կատարած է ցուցահանդէսի մը, ուր ներկայացուած են հին ու նոր գիրքեր, ձայներիզներ, գորգեր, ձեռագործներ եւ արուեստի այլ գործեր։ Գնահատանքի խօսք արտասանած է Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան։

***

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

Ֆերահեան Ազգային Վարժարանի Նորթ Հիլզի համալիրին մէջ, Հոկտեմբեր 10-ին եւ 11-ին, տեղի ունեցած է Հայ մշակոյթին նուիրուած փառատօն մը, որով Համազգայինի Արեւմտեան Ամերիկայի շրջանը նշած է Միութեան 70-ամեակը։ Երկու օրերուն բազմահարիւր Հայեր այցելած են փառատօնի վայրը եւ դիտած ցուցադրուած լուսանկարչական, նկարչական, կիտուածներու եւ կաւագործութեան արուեստի նմոյշները։ Բակին մէջ ցուցմունքներ տրուած են զանազան արհեստներու մասին։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։

***

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՍԵՄԻՆԱՐ

Էնսինոյի Ֆերահեան Ազգային Վարժարանին մէջ, Հոկտեմբեր 12-ին, տեղի ունեցած է ուսուցիչներու վերապատրաստման սեմինարը, կազմակերպութեամբ ազգային առաջնորդարանին։ Մասնակցած են շուրջ 300 ուսուցիչներ։ Բացումը կատարելով Ուսումնական Խորհուրդի ատենապետ Կարօ Միրիկեան շեշտած է կարեւորութիւնը նման աշխատանքներու, որոնք կը միտին գործակցութեան ճամբով աշխատանքի համադրում կատարել եւ հասարակաց եզրեր ստեղծել դաստիարակութեան ձեւերու միջեւ։ Խօսք առնելով ազգային վարժարաններու խնամակալ մարմնի ատենապետ Վիգէն Յովսէփեան անհրաժեշտ նկատած է մեր դպրոցներու մակարդակի բարձրացումը, որպէսզի նոր չափանիշներու հիման վրայ մեր նոր սերունդը կարենայ դիմագրաւել նոր հազարամեակը։ Օրհնութեան խօսք արտասանած է Գրիգոր Վրդ. Ձիֆթճեան։ Վարժարանին զոյգ սրահներուն եւ դասարաններուն մէջ գործադրուած է միօրեայ յայտագիր մը, որուն ընթացքին զեկուցումներ տրուած են դասարանի կարգապահութեան, գրելու ոճի, երկլեզու ուսուցման, հայերէն լեզուի եւ բարոյական դաստիարակութեան վերաբերող նիւթերու շուրջ։

ԼՐԱՏՈՒ

մուտքի տաղերը, 39 էջ կը հաշուէ։ Խմբագրապետ՝ Դանիէլ Նշանեան, խմբագրական կազմ՝ Անահիտ Կարմիրեան, Մարկ. Նշանեան (*)։ Այս թիւին աշխատակցած են Էլիզապէթ Գրիգորեան, Արա Կարմիրեան եւ Վիգէն Եղրայրեան։

Ի՞նչ կը բերէ «Շատախօսը»։ Ընթերցանութեան նիւթեր, որոնք կրնան շահեկան ըլլալ պատանիներուն համար։ Հին թարգմանութիւններու նմոյշներ՝ արդի աշխարհաբարի վերածուած (Պլուտարքոս եւ Տանիէլ Տըֆոյի «Ռոպէնսոն Քրիւզօ»), Զարենցի 100-ամեակին առիթով անդրադարձ մը, նամականիշներու եւ հայկական դրամներու մասին յօդուածներ, պատմուածք մը, խաղեր, կատակներ, նոր հրատարակութիւններու մասին լուրեր։ Հրատարակութիւնը, թէեւ սեւ ու ճերմակ, վայելուչ է եւ ուշագրաւ՝ պատանիի մը աչքին։

Բարի երթ մաղթենք իրեն, մանաւանդ՝ Ամերիկայի պէս խոպան հողի մը մէջ, ու նաեւ՝ ընթերցողներու առատութիւն, որոնք իր վրայ գուրգուրան, կերակրեն զինքը եւ նաեւ՝ պահանջեն աւելին։

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս-Այրէս

(*) Հասցէ. — M. Nichanian, 601 W. 115th Street, 45, New York, NY 10025 U.S.A.

ՀԱՅԵՐ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Վալանսի Հայ Առաքելական Ս. Սահակ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ատենապետ՝ Անրի Սիրանեան պարգեւատրըւած է Կրթական նախարարութեան կողմէ որպէս «Commandeur dans l'Ordre des Palmes académiques» (1998, Ապրիլ 22)։ Յանձնումը պիտի կատարուի Նոյեմբեր 27-ին Վալանսի «IUT» համալսարանի ամփիթատրոնին մէջ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 6-ին, Կեդրոնի Երէցներու Ընկերակցութեան վարչութիւնը, գանատական գոհաբանական օրուան տօնակատարութեան առթիւ, տօնած է Հայաստանի վերանկախացման 7-րդ տարեդարձը։ Բացման խօսքը արտասանած է Երէցներու Ընկերակցութեան ատենապետուհի՝ Ռազմուհի Շահինեան։ Օրուան տօներուն մասին խօսած է Յակոբ Ճանպազեան։ Խօսք առած է նաեւ Շահէ Ծ. Վրդ. Փանոսեան, եւ ծանրացած Հայաստանի անկախութեան վրայ։ Պաշտօնական բաժնին յաջորդած է խրախճանք մը։

— LIVRES REÇUS — ՍՏԱՑԱՆՔ —

DICTIONNAIRE PRATIQUE FRANÇAIS — ARMENIEN

HAROUTIOUN KURKDJIAN

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ – ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Editions Chirak, Beyrouth 1998

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ

ԿԱՄ

ԲԵՐԱՅԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Զ.
ՄԷԿԻ ՏԵՂ ԵՐԿՈՒ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

— Տիկին Կալիօբի՛, չեմ հասկնար որ ինչո՞ւ կ՚ընդդիմանաս, կարեւոր բանելիք մը ունիմ պարոնին, ի՛ր ալ, իրեն հետ եկող կնո՛ջն ալ մահու կենաց խնդիր է ասիկա, տիկինը շատ աղէկ կը ճանչնամ ես, հիմա ամուսինին հեռաձայնով լուր տըրուեցաւ որ տիկինը այս տունը կը գտնուի, հետեւաբար ո՛ւր որ է պիտի գա՛յ, չե՞ս ուզեր որ քո՛ւ ալ անոնց ալ շահուն համար երթամ իմաց տամ եւ պարգեւ մը առնեմ։

Տիկին Կալիօբի որ թէեւ կեղծ անտարբերութեամբ մը կը լսէր այս խօսքերը, բայց զգալով որ ճշմարտութիւն մը կայ անոնց մէջ, խոհեմութիւն համարեց չերկարել խօսակցութիւնը։

— Իմ տանս մէջ սենեակ վարձողները պատուաւոր անհատներ գիտեմ ես, բնականաբար ո՛չ իրենց ծննդեան վկայականները ոչ ալ պսակի արտօնագիրները քննելու պէտք ունիմ, ճակատս բաց է, բայց չեմ ուզեր որ պարգեւէ մը զրկուիս, եթէ երբեք քեզի պարգեւ մը տրուելու չափ իրաւունք ունիս։

Եւ տիկին Կալիօբի առանց պատասխանի սպասելու, ուղղուեցաւ վերի յարկը։ Կառապանը կը հետեւէր իրեն, հակառակ տիկինին ստիպումներուն որ ետ դառնայ, սալօնը սպասէ։

Օտար յարկի մը տակ եւ ամօթալի գայթակղութեան մը առարկայ դառնալու հեռապատկերին առջեւ տիկին Մաննիկի զգացած առաջին սարսափները եւ յուզումները անցած էին արդէն։ Հիմա, Հրանդի խանդաղատ բազուկներուն մէջ, սիրոյ ու կարօտի գինարբուքին անձնատուր, մոռցեր էր իր տունը, ամուսինը, զաւակները, իր սիրտը արձակեր էր այս բոլոր նուիրական կապերէն, մոռցեր էր իր մայրական սրբութիւնը, որ խղճի խայթ պիտի տար իրեն, որ պիտի մղէր զինքը՝ Հրանդի եռեւէն դուրս նետուելու, եւ մահու չափ ատելու համար այն զզուելի մարդը զոր կը պաշտէ՛ր հիմա։ Կը պաշտէր ոճրագործը, որ իր մէջ կը սպաննէր մայրը, որ իր մէջ կը ջախջախէր կնոջ արժանապատուութիւնն ու հպարտութիւնը որ իր մէջ կը լըրճէր հոգիի մը անբծութիւնը։

Յանկարծ Հրանդ եւ Մաննիկ ցնցում մը ունեցան։ Դուռը զարնուեցաւ։ Վտանգ մը կար անշուշտ, քանի որ հարուածները իրարու կը յաջորդէին։ Տենդագին անհամբերութիւն մը ցոյց կու տար ա՛ն որ ձեռք առած էր իրենց դուռը։ Տիկին Մաննիկ, ահաբեկ, Հրանդին նայեցաւ, որ սառած էր արդէն։ Միայն այդ եղերական վայրկեանին զգա՛ց իր արարքին ահաւոր պատասխանատուութիւնը, զղջումը թէեւ ո՛ւշ, եւ անօգուտ գուցէ՝ գրգռեց իր ամբողջ էութիւնը եւ փղձկեցաւ։

— Տղա՛յ մի ըլլար Մաննիկ, նայինք ի՞նչ է, հազիւ կրցաւ կակազել Հրանդ, որ շուարած շփոթած էր արդէն, իսկ տիկին Մաննիկ կը դողդղար, գոնէ իր երեսը ծածկելու համար թաքստոց մը կը փնտռէր, յուսահատ ակնարկը թափառելով չորս կողմ։ Դուռը կը բաղխէին աւելի ուժգին եւ աւելի արագ, եւ տիկին Կալիօբիի ձայնն էր այս անգամ, որ կ՚աղաղակէր շո՛ւտ բանալ։

Հրանդ հազիւ թէ բաճկոնը քաշած վրան, մօտեցաւ դուռին, եւ յանկարծ դրան առջեւ Տիկին Կալիօբիի դէմքին հետ անծանօթ ու չարաշուք սիլուէթ մը կանգնեցաւ. կառապանն էր։ Անոր վրէժխնդիր ու զայրալից աչքերէն սարսռաց Հրանդ, ու իր յանցանքը գործած վայրկեանի՛ն իսկ բռնուած գողի մը պէս խղճալի ու համակերպիկ երեւոյթ մը առաւ։ Տիկին Մաննիկ հազիւ միջոց ունեցած էր մահճակալին ետեւ ապաստանելու եւ վայրկեանէ վայրկեան կը սպասէր հրապարակային գայթակղութեան մը որ իր մահուան վճիռը պիտի ըլլար։

ՏԻԿԻՆ ԿԱԼԻՕԲԻ. — Այս կառապանը սպառնաց ինծի որ խայտառակութիւն պիտի հանէ, անպատճառ ձեզի տեսնել կ՚ուզէ եղեր, տիկնոջ ամուսինը հոս պիտի գայ եղեր։

Տիկին Կալիօբի դեռ խօսքը չէր աւարտած, երբ կառապանը մէկ կողմ քշեց Կալիօբին.

— Դուն տեղդ գնա՛, մենք էֆէնտիին հետ կը խօսինք։

Հրանդ գուշակեց իսկոյն որ շանթահարի մը գոհ կ՚երթար, հետեւաբար համակերպելէ զատ ուրիշ փրկութեան միջոց չունէր։

— Ինծի ճանչցա՞ք, հարցուց կառապանը լիրբ ձեւ մը առնելով։

— Կառապանն էք կարծեմ։

— Այո՛, տիկինը ո՞ւր է։

— Տիկինը գնաց։

— Վա՞յ, Տիկին Սամուրեանը գնա՞ց, բայց ի՞նչպէս կ՚ըլլայ մեր տղաքը վարը կը սպասեն կոր, ճանճ չի կրնար թռիլ անկէ, ըսաւ կառապանը հեգնօրէն ծիծաղելով։

— Ի՞նչ Տիկին Սամուրեան, հետս եղող տիկինը իմ կինս էր, ի՞նչ բանելիք ունիք, չեմ հասկնար կոր, ինծի հետ ի՞նչ գործ ունիք։

— Ո՞ր օրուընէ Տիկին Սամուրեանը ձեր կինը եղաւ, հիմա ուր որ է պիտի գայ արդէն Սամուրեան էֆէնտին, մենք ալ իրեն կը սպասենք կոր, նայինք պիտի ճանչնա՞յ իր տիկինը...։

Տիկին Մաննիկ որ հեւասպառ ու սրտատրոփ կը հետեւէր այս խօսակցութեան, ձեռքերը գլխուն զարկաւ.

— Կորսուա՛ծ եմ, կորսուա՛ծ եմ, ի՞նչ ըրիր Հրանդ, աղաղակելով խելայեղ ցատքեց մահճակալին ետեւէն ու ինկաւ կառապանին ոտքերուն առջեւ։

— Խնայէ՛ ինծի, կը պաղատիմ, դուն ալ Հայ ես, տուն մը պիտի կործանի, մեղքցի՛ր։

Բուռն յուզումը կաշկանդած էր Հրանդի լեզուն. իր առնականութիւնը կորսուած, խաղալիք դարձած էր կառապանին քմահաճոյքին, որ ի՛ր ալ Տիկին Մաննիկին ալ ճակատագիրը անոր ձեռքն էր։

— Ամօթ չէ՞ քեզի պարոն որ սանկ պատուաւոր տիկին մը այս խայտառակ տեղերը կը բերես, հիմա ի՞նչ հաշիւ պիտի տաս էրկանը։

— Կ՚աղաչե՛մ, աղաչե՛մ մեղք — կը թախանձէր Տիկին Մաննիկ։

(Շար. 35)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Աթէնք.— Վարուժան Գնունի 3000 Ֆր.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՓՈՄՈՆ — ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապոյտ Խաչի Նայիրի մասնաճիւղի վիճակախաղը որ նախապէս յայտարարուած էր Դեկտեմբեր 6-ին, տեղի կ'ունենայ Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ Նոյեմբեր 22-ին, ժամը 15-ին։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

339, avenue du Prado, 13008 Marseille

ԷՔԻՒՄԵՆԻՔ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 24, ժամը 17-ին

Կը հրաւիրուին հաւատացեալները՝ մասնակցելու արարողութեան եւ աղօթելու Քրիստոնէական բոլոր եկեղեցիներու հոգեւոր պետերուն հետ։

Արարողութեան աւարտին՝ ընդունելութիւն, Ա. Զըրաչեան հանդիսասրահին մէջ։

«ՄԿՆԻԿ» Ընկերակցութիւն

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

2.

ՏԻԿԻՆ ԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

«ՀԱՅԵՐԷՆԸ՝ ԼԵԶՈՒ ԿԱՄ ՊԱՏՐՈՒԱԿ»

(հայերէն)

Հոկտեմբեր 27, Երեքշաբթի, ժամը 20·30-ին

«Մկնիկ» Աշխատանոց

75, rue Alexandre Dumas — 75020 Paris — M° Alexandre Dumas

3.

Տիկին ԻՎՈՆ ՊԷՐԺ / Mme YVONNE BERGE

«LA PEDAGOGIE DU MOUVEMENT DES LA PETITE ENFANCE»

(ֆրանսերէն)

Նոյեմբեր 10, Երեքշաբթի, ժամը 20·30-ին։

(Շար. Ա. էջէն)

Ֆրանսայի մէջ եւ միայն մէկ միլիոն է թիւը անոնց որոնք խսկապէս աղքատ են (ամսական 2700 ֆրանքի թոշակ) եւ իրաւունք ունին բողոքելու։

ՓԻՆՈՇԷԻ փաստաբանները դիմում ըրած են Լոնտոնի Բարձրագոյն Ատեանին պահանջելով անմիջական ազատ արձակումը։ Խնդրոյ առարկայ կ'ընեն ձերբակալութեան պարագաները եւ արդէն կ'ըսուի թէ Անգլիա յետքայլ ընելու տրամադիր է «մարդասիրական դրդապատճառներով»։ Իրականին մէջ, հակառակ կերպով կատարուած այս ձերբակալութիւնը իրաւական եւ քաղաքական բարդութիւններ ստեղծեց թէ Անգլիոյ եւ թէ Սպանիոյ համար։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ելմտական նախարարները սիրալիր հանդիպում մը ունեցան եւ այս առթիւ հետաքրքրական երեւոյթ կը նկատուի որ Ֆրանսայի նախարարը գերմանական անուն մը ունենայ (Սթրօս — Քահն) եւ սահուն գերմաներէն խօսի, Գերմանացին ալ ֆրանսական անուն մը ունենայ (Լաֆոնթէն) եւ սահուն ֆրանսերէն խօսի։

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ՝ Ժ. Փ. Շըվէնըմանի ապաքինումը հրաշք մը կը նկատուի իր բժիշկներու կողմէ իսկ։ Արդարեւ նախարարը, որ երկար հարցադրոյց մը շնորհած է «Մաչ» շաբաթաթերթին, վերադարձած է իր ամբողջ կարողութիւնները, մինչ կը յիշուի որ պատահած արկածէն եւ մահաքունի մէջ իյնալէն 48 ժամ ետք, բժիշկները կ'ըսէին թէ անկարելի է որ ամբողջովին ապաքինի եւ կրկին նախարար դառնայ...։

ՊՈՐՏՈՅԻ Սէն - Թ'էմիլիոնի ամէնէն համբաւաւոր այգեստաններէն՝ Շըվալ Պլան գնուեցաւ 860 միլիոն ֆրանքի Պելժիացիի մը կողմէ։ 150 տարի է կը պատկանէր Ֆուրքօ — Լօսաք ընտանիքին։

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Հելմութ Քոհլ տղան պիտի ամուսնանայ Թրքուհի իր բարեկամուհիին՝ Էլիֆ Սէօզէնի հետ։ Լուրը բաւական զգայացունց նկատուած է Գերմանիոյ մէջ, ուր 700 հազար Թուրքեր պիտի օգտուին կրկնակ քաղաքացիութենէն, երբ հպատակութեան օրէնքը բարեփոխուի։

ՀԱՃԻ ԿԻՒՆԷՇ որ բանի Թուրքիա գըրկուած էր Հոկտեմբեր 18-ին Սթրազպուրկի օդակայանէն եւ բանտարկուած երբ ոտք Պոլիս կը կոխէր, ազատ արձակուած է։ Կը թուի որ Ֆրանսայի Ներքին նախարարութիւնը կրցած է ձեռք ձգել այդ արձակումը, դիմում ընելով Թրքական իշխանութեանց։

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison

Siège social 7 Place des Ursules
Saint-Etienne 04 77 33 71 37

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

ԾՆՆԴԵԱՆ
ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԿԼԵԶՈՒ
ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԴԻՄԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ ճաշակ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	800	(964,80)
Հոգեհանգիստ	700	(844,20)
Շնորհակալիք	700	(844,20)
Հարսնիք—Նշանտուք	700	(844,20)
Ծնունդ	700	(844,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12—13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի

ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 14-ին։

Տեղեկութեանց համար.
01·41·79·43·48

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի վերանորոգութեան առթիւ՝ Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ բարեպաշտական նուէրները.-

Ա. ՑԱՆԿ

Օր. Ժագլին Թէքեան 200 ֆրանք, Պ. Ժերար Թերլիկեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Ճոշկունեան 100 Ֆր., Տիկին Օլկա Պործաքեան 50 Ֆր., Պր. Միշէլ Գալըբրադ 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Էլուա Գարասալանեան 100 Ֆր., Պր. Կարապետ Թապադեան 5·000 Ֆր., Տիկին Մարի Մաուկեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պրինօ Զաթալեան 500 Ֆր., Պր. Ռազմիկ Քէըթէչեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Կէլկէլեան 200 Ֆր., Օր. Ալիս Ալեանաքեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Քերովբ Ֆարչեան 1·000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միհրան Օհաննէսեան 100 Ֆր., Պր. Սամուէլ Մուրատեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արշակ Բագումեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Կարապետեան, Տիկին Էրնա Իսահակեան — Ջամալեան 1·000-ական Ֆր., Տիկին Ատրիէնն Տէրտէրեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Ալեքսանեան, Օր. Օտէթ Օհան 100-ական Ֆր., Պր. Ժագ Այճեան (Լամ) 1000 Ֆր., Պր. Մարսէլ Աչըգեան 500 Ֆր., Տիկին Ագնիւ Պագգալեան 200 Ֆր., Պր. Ժորժ Ակոբեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Աւետիսեան 100 Ֆր., Պր. Շառլ Խօպլէկեան 200 Ֆր., Օր. Փաուքալ Գուսինեան 500 Ֆր.։

(Շար.)

U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille

séjour de ski à Avoriaz

CAPITALE INTERNATIONALE DE TOUTES LES GLISSES

Si tu souhaites réveillonner sur les montagnes enneigées, rejoins-nous à AVORIAZ

du samedi 26 décembre au samedi 2 janvier

Lors de ce séjour exceptionnel de 6 jours, 7 nuits, tu seras hébergé en **résidence Maeva**, située au pied des pistes, dans des appartements entièrement équipés pour 4–5 personnes.

Au prix unique de **1 9 5 0 F.**

Prestations incluses dans le prix:

- L'hébergement en pension complète — linge de lit fourni;
- Le pot d'accueil + les animations;
- Le forfait remontées mécaniques de 6 jours + l'assurance;
- Une carte «Réductions» pour tes entrées en boîtes, bars...

Nous te proposons aussi en supplément:

◆ *Pour le voyage* : un aller-retour Marseille-Avoriaz en car pour 290 F
◆ *Pour le matériel* : la location des skis-bâtons-chaussures à la station pour 350 F.

Tes contacts :

— *Pour Marseille:*
U.G.A.B. au 04 91 22 10 45 — 327, Bd Michelet — 13009 Marseille

Les places sont limitées, alors réserve **avant le 30 OCTOBRE.**

U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille — U.G.A.B. Jeunes Marseille

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27
MARDI
27 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 19·495 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.495

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 24 / 26)

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ՍԹՐԱՍՊՈՒՐԿԵԱՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Հոկտեմբեր 22-ին ստացուած նամակով մը Եւրոպայի Խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովին քաղաքական հարցերու յանձնաժողովին նախագահ Ա. Պարսոն յայտնած է թէ Նոյեմբեր 3-ին Ղարաբաղի հարցին մասին նախատեսուած քննարկումները յետաձգուած են մինչեւ տարեվերջ: Պատճառը Ադրբեջանի խնդրայարոյց կեցուածքն է երբ արդէն յայտնած էր թէ չի մասնակցիր եթէ ԼՂՀ ներկայացուի նախագահ Ա. Ղուկասեանի կողմէ: Յաջորդ օրը Ազգ. Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեան հեռաձայնած է վեհաժողովի գլխաւոր քարտուղար Պ. Հալլէրին ըսելով որ կողմերէն մէկուն պատճառով պէտք չէ թոյլ տրուի որ կազմակերպութեան նախաձեռնութիւնը ձախողի: Խօսակիցը յայտնած է որ Եւրոպայի Խորհուրդն ալ մտահոգ է ստեղծուած կացութեամբ, բայց վստահեցուցած է որ նախաձեռնութիւնը չեղեալ նկատուած չէ:

* * *

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՏԵՂԱԿԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Հոկտ. 23-ին ընդունած է Զուիցերիոյ երեսփոխան ու Եւրոպայի Խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովին նախագահի տեղակալ Է. Միւհլէմանը: Այս վերջինը ըսած է որ Եւրոպայի Խորհուրդը ուշադրութեամբ կը հետեւի Կովկասի իրադարձութիւններուն: Զրոյցին քննարկուած են Հայաստանին Խորհուրդին անդամ ըլլալու վերաբերեալ հարցերը: Է. Միւհլէման գնահատած է Հայաստանի քաղաքական կայուն վիճակը ու ժողովրդավարական հոլովոյթը: Քննարկուած է Ղարաբաղի կարգաւորման հարցն ալ: Նախագահ Ռ. Քոչարեան կրկնած է Ղարաբաղ - Ադրբեջան ուղղակի բանակցութիւններու կարեւորութիւնը, ըսելով որ միայն այդ ձեւով կարելի է հասնիլ փոխադարձ զիջումներով լուծումի մը: Հանդիպումին ներկայ գտնուած է նաեւ Եւրոպայի Խորհուրդի Հայաստանի խորհրդարանական պատուիրակութեան ղեկավար Արմէն Մարտիրոսեան:

* * *

ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ Ա. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ ԵՒ Խ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

Նախագահ Արկադի Ղուկասեան Հոկտեմբեր 23-ին Երեւանի մէջ հանդիպումներ ունեցած է Հայաստանի վարչապետին ու Ազգ. Ժողովի նախագահին հետ: Առաջինին հետ նիւթ ունեցած են տնտեսութեան մարզի գործակցութեան ընթացքը, յատկապէս արդիւնաբերութեան, ուժանիւթի, փոխադրամիջոցներու, գիւղատնտեսութեան մէջ:

Իսկ Ազգ. Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեանի հետ քննարկուած է Սթրասպուրկի Նոյեմբերի խորհրդարանական վեհաժողովին եռակողմ հանդիպումին նիւթը. Ծանօթ է որ այդ հանդիպումին հրաւէր ուղղուած էր Հայաստանի ու Ադրբեջանի Խորհրդարաններու նախագահներուն, Արտաքին գործերու նախարարներուն եւ ԼՂՀ ղեկավարութեան:

ՄԱՀ ՎԱԶԳԷՆ ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆԻ

Հոկտ. 10-ին յանկարծամահ եղած է գրող, դասախօս Վազգէն Մնացականեան: Ծնած էր 1915-ին Գետաշէնի մէջ: 1939-ին աւարտած է Լենինգրադի օտար լեզուներու համալսարանը: Բ. աշխարհամարտին մասնակցած է նոյն քաղաքին շրջափակման ծանր պայմաններուն մէջ: 1948-53 եղած է «Գրական Թերթ»ի, 1958-1961 «Սովետական Գրականութիւն» ամսագրի գլխաւոր խմբագիր: Ապա անցած է Մ. Աբեղեան գրականութեան Հիմնարկ որպէս նախ գիտաշխատող, յետոյ տնօրէնի տեղակալ: Ունի շարք մը գրականագիտական հատորներ:

* * *

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՉԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԻՆ

Ինչպէս յայտնած է նախագահի բանբեր Վ. Գաբրիէլեան, նախագահ Ռ. Քոչարեան չէ ընդունած Թուրքիոյ նախագահ Ս. Տէմիրէլի իրեն ուղղած հրաւէրը՝ մասնակցելու Հանրապետութեան 75-ամեակին նշումներուն: Նախագահին մերժումին պատճառ ցոյց տրուած է ծանրաբեռնուած ժամանակացոյցը: Հայաստանեան պատուիրակութեան մըն ալ մասնակցութիւնը խնդրոյ առարկայ չէ նոյն տօնախմբութեան:

* * *

ՀԱՅ-ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՄԻՋԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏ

Ռուսաստանի Դաշնակցային Ժողովին եւ Հայաստանի Ազգ. Ժողովին միջեւ գործակցութեան յանձնաժողովին Հոկտեմբեր 22-ի նիստին նախագահած է Դումայի երեսփոխան Նիքոլա Ռիժկով: Ան անդրադառնալով Ռուսաստան - Բելառուսիա միութեան Հայաստանի անդամակցութեան, ըսած է թէ կարելի չէ անտարբեր մնալ Հայաստանի մէջ այդ ուղղութեամբ հաւաքուած 1 միլիոն 200 հազար ստորագրութեան: Թէ այդ անդամակցութենէն Հայաստան տնտեսական ու փոխադրութեան մարզերուն մէջ ի՛նչ առաւելութիւն կ'ունենայ, ռուսական կողմը չէ կրցած յստակ բացատրել: Միայն առաջարկուած է քառակողմ հանդիպում մը Վրաստանի ու Աբխազիոյ ալ մասնակցութեամբ: Իսկ Ն. Ռիժկով յարմար դատած է հարցը ձեռք առնել Հայաստանի խորհրդարանական ընտրութենէն ետք: Նիւթ եղած են 1988-ի երկրաշարժին առնչուած եւ Ռուսաստանի մէկ դրամատան մէջ վար դրուած գումարները: Ռուս խորհրդարանականները ըսած են որ կառավարութիւնը այդ մասին որոշումի նախագիծ կը պատրաստէ:

* * *

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԸՆԴՈՒՆԱԾ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ

Վ. Օսկանեան Հոկտեմբեր 23-ին ընդունելով Եւրոպայի Միութեան Հայաստանի դեսպանին գլխաւորած պատուիրակութիւնը, զրոյց ունեցած է Հայաստան - Եւրոպայի Միութիւն յարաբերութիւններու, Տրասեկա ծրագրին, Միութեան երկիրներուն Հայաստան ներդրում կատարելու հեռանկարներուն մասին: Նախարարը ներկայացուցած է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման ուղղութեամբ Հայաստանի կեցուածքն ալ:

* * *

ՍԵՒԾՈՎԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 12-ՐԴ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Սեւծովեան տնտեսական գործակցութեան անդամ երկիրներու Արտաքին գործերու նախարարներուն 12-րդ հանդիպումը Հոկտեմբեր 22-ին տեղի ունեցած է Սոֆիայի մէջ: Չեն մասնակցած Մոլդովա եւ Ադրբեջան: Հայաստանի պատուիրակութիւնը գլխաւորած է Արտաքին գործերու նախարարի տեղակալ Սերգէյ Մանասարեան: Հայաստան ընտրուած է համադրելու ուժանիւթի, իսկ 2000 թուականէն նաեւ առեւտուրի եւ տնտեսութեան բնագաւառները:

* * *

ՈՍԿԷ ՄԵՏԱԼ «ԴԻԼԻՋԱՆ» ՋՈՒՐԻՆ

Մոսկուայի մէջ «տարրեան խաղողն ոչ ալքոլային ըմպելիները եւ հանքային ջուրերը» մրցումին ոսկէ մետալի արժանի նկատուած է Հայաստանի «Դիլիջան» հանքային ջուրը: Ան յատկապէս գնահատուած է ժիւրիին կողմէ, չորս գործօն տարրեր չպարունակելուն պատճառով: Կը նախատեսուի «Դիլիջան»ը մեծաքանակ արտադրել ու Մոսկուա արտածել:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՐԱՖԱԹ - ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ

ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ ՈՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ ԳՈՐԾԱԴՐԵՆ

Ինը օր տեւեցին խօսակցութիւնները, որոնք տեղի ունեցան Ուաշինկթընէն 100 քիլոմեթր հեռու, յանգելու համար այն համաձայնութեան որ «Ուայ Ռիվըրի յուշագիր» անունը կը կրէ: Գլինթընի երթուդարձերէն զատ, հարկ եղաւ օգնութեան կանչել Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորը որ իր խլիրդը կը խնամէ Ամերիկա, որպէսզի, ի վերջոյ կողմերը դրական կէտի մը յանգին: Խորքին մէջ, գոյացած համաձայնութիւնը ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ այլ վերջ կը դնէ 19 ամիսներէ ի վեր տեւող անել կացութեան մը եւ կը վերաբերի միայն գործադրելու այն համաձայնագիրը, որ ստորագրուած էր 19 ամիս առաջ եւ Նեթանիահու կը մերժէր գործադրել: Եթէ շատեր գոհ են որ ապարդիւն չանցան այս ինը օրերը, խորապէս դժգոհ են երկու կողմերուն ալ ծայրայեղ տարրերը եւ կը դատապարտեն ինչ որ կատարուած է: Այսքան իսկ ձեռք ձգելը շատ դժուար եղած է, մանաւանդ Նեթանիահուի պատճառաւ որ նախ կնոջը ներկայութիւնը պարտադրած է, մինչ ըսուած էր որ կիները չընկերանան, ապա մէկ - երկու անգամ մերժած է Արաֆաթի հետ կարեւոր ժամադրութիւն մը, որպէսզի կնոջը հետ պտտի, վարսայարդար մը բերել տուած է եւ այս բոլորը շատ դէշ մթնոլորտ մը ստեղծած են: Հիմա, հարկ է որ գործադրուի համաձայնագիրը: Իսրայէլ պարտի 13·1% եւս քաշուիլ գրաւեալ հողերէն գալիք շաբաթներու ընթացքին եւ 750-էն 4000 պաղեստինցի բանտարկեալ ազատ արձակել: Պաղեստինցիք կրնան նաեւ բանալ իրենց առաջին նաւահանգիստը եւ միջազգային օդակայան մը Գազայի գօտիին մէջ: Արաֆաթ պէտք է 30 Պաղեստինցի ձերբակալէ, որոնց 12-ը իր ոստիկանութեան անդամներ են եւ ջնջէ ՊԱԿ-ի նախկին ուխտին 34 յօդուածները որոնք կը նախատեսեն Իսրայէլի քանդումը: Ոստիկաններու թիւը 10 հազարով պէտք է նուազի եւ պայքար տարուի ահաբեկչութեան դէմ: Նեթանիահու շեշտած է որ Իսրայէլ իր խոստումներուն տէրը կ'ըլլայ եւ հողերէն կը քաշուի եթէ Արաֆաթ կատարէ իր յանձնառութիւնները: Այլ խօսքով, Իսրայէլի վարչապետը կրնայ որեւէ պատրուակ գտնել եւ ոչինչ ընել, քանի Արաֆաթի պարտադրուած պայմանները բազմաթիւ են:

Ուաշինկթընէն Արաֆաթ Աւստրիա գացած է ուր տեղի կ'ունենար եւրոպական վեհաժողովը եւ «Շուքրան, Շուքրան» (Շնորհակալութիւն) բացականչելով մտած է ժողովէն ներս:

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ վերընտրուած նախագահը Հոկտ. 24-ին կոչ մը ուղղած է ՕԹԱՆ-ի երկիրներուն որ լուրջ ջանք գործադրեն արգելք ըլլալու համար «Հայաստանի ռազմականացում»ին, քանի որ Ռուսաստան Հայաստանը կը զինէ ՕԹԱՆ-ի դէմ: Հ. Ալիեւ աւելցուցած է թէ Ռուսաստանի ներկայացուցիչներու հետ անպաշտօն զրոյցի մը ընթացքին անոնք ըսած են թէ Հայաստանի տրուած զէնքերը ոչ թէ Ադրբեջանի, այլ ՕԹԱՆ-ի երկիրներուն դէմ են...:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ տեղի ունեցաւ Փորթչախ (Աւստրիա) եւ օրակարգի գլխաւոր հարցը եղած է տոկոսներու նուազումը, թէեւ 15-երը չեն ուզած խնդրոյ առարկայ ընել կեդրոնական դրամատուներու անկախութիւնը:

ԳՐՈԶՆԻԻ մէջ (Չեչենիա) բարձրաստիճան պատասխանատու մը՝ զօրավար Բարգիշեւ, որ կը պայքարէր առեւանգումներու դէմ, սպաննուած է Հոկտեմբեր 25-ին ռմբափորձի մը ընթացքին: Ահաբեկչական արարքը գործուած է, երբ իշխանութիւնները յայտարարած էին որ ծաւալուն գործողութեան մը ձեռնարկած են պատանդ բռնող խմբակներուն դէմ: Այժմ 103 պատանդ կայ:

ՍՊԱՆԻՈՅ Պասք շրջանի ինքնավար Խորհրդարանի ընտրութեան արդիւնքը անակնկալ մը չէր ինչ կը վերաբերի յաղթողին, բայց անակնկալ մըն էր Բ. տեղի պարագան: Արդարեւ, յաղթեց Պասք Ազգայնական կուսակցութիւնը, բայց, Բ. դիրքի վրայ հասաւ Սպանիոյ վարչապետին՝ Ազնարի ժողովրդական կուսակցութիւնը: Կորսնցնողները փոքր կուսակցութիւններն են: Առաջին անգամ ըլլալով, Պասքերը առանց վախի քուէարկութեան գացած են, ԷԹԱ-ն հրադադար հռչակած ըլլալով, մասնակցութիւնը 70%-էն աւելի եղած է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ 80 գաւառներուն մէջ, միլիոնաւոր Թուրքեր տողանցած են Հանրապետութեան 75-ամեակի տօնակատարութեանց շրջագծին մէջ: Առաջին անգամ ըլլալով, բանակը արտօնած է որ իր սպաներն ու զինուորները մասնակցին հանդիսութեանց: Նպատակն է դէմ դնել իսլամականութեան յառաջընթացին երկրին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ փոխադրական միջոցներու

(Շար.ը Դ. էջ)

Հպանցիկ ակնարկներ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ ԵՒ ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՄԱՐԳԱՐ ՇԱՐԱՊԽԱՆԵԱՆ

Գրականութեան տարբեր բնագաւառներուն մէջ նոր ու խորունկ ակօսներ բացող ուշագրաւ գրողները անոնք են, որոնք զգալի կերպով ազդած են իրենց ապրած ժամանակաշրջանին ու յետագայ երեւան եկող երիտասարդ գրողներուն վրայ։

Անկասկած, որ Յակոբ Օշական եւ Ուիլիըմ Սարոյեան կը մնան վերոյիշեալ հաստատումներուն մէջ։ Առաջինը՝ հայկական, իսկ երկրորդը՝ ամերիկեան գրականութեանց ստեղծագործական ոլորտներու ծիրին մէջ։

Առաջինին՝ մահուան 50-ամեակն է այս տարի (1948 – 1998), որ արժանավայել կերպով յիշուեցաւ կարգ մը հայաշատ քաղաքներու մէջ, իսկ երկրորդին՝ ծնընդեան 90-ամեակը (1908 – 1998), որ անտարակոյս պիտի յիշուի ամերիկեան ու հայկական գրական շրջանակներուն մէջ, մանաւանդ իր ծննդավայրին, Ֆրեզնոյի մէջ։

Յակոբ Օշականին հանդիպելու բախտը չեմ ունեցած. վերջերս միայն, Հալէպ եղած օրերուս, իր դամբանին այցի գացի յետ մահու հանդիպում մը ունենալու. իսկ Սարոյեանի մտերմութեան մէջ եղայ, քանի մը օրով, 1957-ի ամրան, Վենետիկի ու Աթէնքի մէջ, դեռ Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարան (Վենետիկ) ուսանած տարիներուս։

Երկու մեծանուն գրողներ, որոնք իրենց ստեղծագործական ու գրաքննադատական աշխարհին մէջ իրենց ներմուծած շունչով, լեզուով ու խանդով, անջնջելի հետաքրքրութիւն մը ստեղծեցին իրենց վաստակին ու անուններուն շուրջ։

Սոյն համեստ ակնարկներով պիտի ջանամ աղօտ, բայց սրտակից պատկերը ուրուագծել իրենց գրական փայլուն դիմանկարներուն։

Ա.

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ (1883 – 1948) – Անունին ու իր առաջին շրջանի գրականութեան ինծի ծանօթացողը հայրս եղաւ, երբ «Խոնարհները» հատորը դրաւ սեղանիս վրայ, տակաւին աշակերտ երկրորդական վարժարանի դասարաններուն։

– Կարդա՛ այս գիրքը, - ըսաւ ան ամրան տաք օր մը, երբ օտար գրքերու մէջ ընկղմած տեսաւ զիս։ Լաւ գրող է, - շարունակեց ան, իմ ծնած վայրերէս կուգայ, Պրուսայի շրջանէն է։

Հայրս Օշականի նկարագրած հերոսներուն մասին լսած էր իր համագիւղացիներէն (Մեծ Նոր Գիւղ)։ Կեանքը ապրած ու զայն քամած մարդիկ էին անոնք։ Իրական մարդիկ։

Թէեւ լսած էի Օշականի մասին ու դասագրքերուն մէջ կարդացած իր պատմըւածքները, սակայն այս մէկը իմ առաջին հանդիպումս էր Օշական – գրքին հետ։ Մէկդի դնելով միւս ընթերցումներս, մըտայ անոր էջերուն մէջ։ Ծանօթացայ Օշականի հերոսներուն ու մտերմութիւն մը ստեղծուեցաւ իմ եւ անոնց միջեւ։ Հայրս ուրախ էր. ուրախ էի նաեւ ես։ Օշական նոր ու խրախուսող ուղիներ բացաւ իմ երիտասարդ երեւակայութեանս մէջ։ Տարիներու թաւալումին հետ, Օշական անունը յաճախ լսեցի աջ ու ձախ։ Պարբերաթերթերուն մէջ ցրուած իր գրութիւնները փնտռեցի, երբեմն անյաջող կերպով։ Իր բազմահարիւր աշակերտները յաճախ մեծ երախտագիտութեամբ վերյիշեցին իրենց ուսուցիչը, իսկ անոնցմէ գրող դարձողները՝ էջերով յուշագրեցին իրենց անզուգական վարպետին մասին։ Արդարեւ, մեր գրական կեանքի իրողութիւնները ցոյց կուտան թէ Օշական բազմազդեցիկ գրող մը եղած է այս նորեկներուն համար, որոնք յետագային աջ ու ձախ արմկահարելով իրենց արժանի տեղը գրաւեցին մեր գրական անդաստանէն ներս։

Սփիւռքահայ գրականութեան յանդուգն ու խիզախ մտածողն է ան, որ իր առաջին գործէն սկսեալ, գրեց առանց երեւակայութեան ուժ տալու, առանց անիրապաշտ դառնալու։ Իր անուան շուրջ հակառակորդներ համախմբելու գնով անխնայ հարուածեց անճաշակ ու անարուեստ գրողները ու լայն տեղ տուաւ «խրատներուն»։ Թէեւ նորութիւն բերող ու յաճախ դժուարամարսելի ոճ մը գործածեց ան, որ իրն էր անկասկած, առանց կեղծ ու շինծու ըլլալու, ինչպէս սովոր են ընել ներկայիս, կարգ մը գրողներ ու բանաստեղծներ։ Օշական ժողովուրդի արմատներուն կառչած մնաց մինչեւ իր անսպասելի մահը՝ Հալէպի մէջ։ Իր ակօսած ուղին ինքնուրոյն է ու գրաւիչ մեր գրական աշխարհէն ներս, իսկ իր մշակած գրականութիւնը իրապաշտ է, կենդանի ու սրտամօտ։ Կեղծիք չունի ան։ «Արուեստը բիւրեղակերպ կեանքն է» կը գրէր ան տեղ մը։ Օշական, հոգեբանական, խոր ու սեռային անզուսպ զգացումներու գրողն է, որ իր «Ծակ-Պտուկը» գործով, լաւագոյնս կը դրսեւորէ ան, այդ խանդարւած՝ բայց «իրաւ» մարդոց ներաշխարհը։ Հեղեղային գրականութիւն մըն է իրը։ Նուաճող միտքն է ան հայ գրականութեան։ Ոճի, ձեւի ու լեզուի վարպետ։ «Հայ ժողովուրդի ամէնէն բարձր մշակոյթը իր գոյութիւնն է» կը պատգամէր ան գրութեան մը մէջ։

Յակոբ Օշական նա՛եւ գրչապայքարներու մարդն էր. ուժեղ կեցուածքներ ունէր՝ իր սիրած գրողներուն նկատմամբ։ Իր գրաքննադատական վաստակը ծանրակշիռ է ու ապշեցուցիչ։ Այս մարզին մէջ, պարծանք առթող աշխատանք մըն է իր գրաքննադատական գործը։ «Դժգոհութիւնը թթխմորն է ստեղծագործութեան», կը գրէր Շաւարշ Նարդունի, Օշական գրողը ուրուագծող իր մէկ գրութեան մէջ։

Սփիւռքի ու Հայրենիքի գալիք սերունդները (խորաթափանց մտածողութեան մասին է խօսք), հիացումով ու զարմանքով պիտի ուսումնասիրեն իր ընդարձակ ու բազմակողմանի գործը։ Մեր գրականութեան մէջ ովկիանոսային երեւոյթ մըն է Յակոբ Օշականը, որ ամբողջութեամբ չէ նուաճուած տակաւին։ Ով որ խորասուզուիլ կ'ուզէ սակայն, մտնելով անոր աշխարհին մէջ, խորապէս պիտի գնահատէ անոր թողուցած կոթողային վաստակը։ Դեռ շատ բան պիտի գրուի այս անկինդարձային ու անսովոր՝ Օշական–երեւոյթի մասին։

Յակոբ Օշական բարձունք մը ստեղծեց արեւմտահայ գրականութեան մէջ ու բարձունքին վրայ ալ պիտի մնայ անկասկած, յաւիտեան։

Օշական ունեցաւ սակայն իր հոգեկան ու մտային վերիվայրումները, նման բոլոր մեծերուն։ Շրջան մը, վիշտերու եւ դժգոհութիւններու մխրճուեցաւ ան։ Իր քննադատական էջերը այնքան ալ բարեբար դեր չխաղացին իր սատանդական կեանքին մէջ։ Իր լեզուական խաղերը (երբեմն անըմբռնելի ու անյստակ), իր «Հարթենք»ները՝ «Մեհեան»ներուն մէջ, ուղղակի պայթոյթ պատճառեցին ոմանց, նոյնիսկ խծբծանքի առարկայ դարձուցին իր առնական ոճը, իր յանդուգն ու իրապաշտ միտքերը։ Բայց ինք մնաց անսասան ու անզիջող։ «Ինչ որ ներելի է վարպետին, ներելի չէ աշկերտին», կ'ըսէ մեր իմաստուն ժողովուրդը։ Ու Օշական գիտակից էր այս մէկին։ Ան իր դէմ ոռնացող բոլոր փոթորիկներուն դէմ, կաղնիի մը նման մնաց աննկուն։ Ու շարունակեց գրել, ու չմոռնա՛լ գրել...։

Վաղահաս մահը միայն կարողացաւ զգետնել զինք, մէկ գիշերուան մէջ, անողորմ կերպով։

Այժմ, առանց իր յաւիտենական հանգիստը խանգարելու, մտային զրոյցի եկած եմ մեծ վարպետին մօտ։ Ըսելիքներ շատ ունիմ, բայց կը մնամ լուռ, ներամփոփ։ Գերեզմանային վիճակ։ Լռութիւնը, երբեմն աւելի վայելչախօս է այսպիսի վայրկեաններուն։

– Մեծ էր ու մեծ ալ պիտի մնայ, - կ'ըսեմ յանկարծ կողքիս կանգնած կնոջս, որուն համար Օշական Յակոբ անունն ու գրականութիւնը անծանօթ բաներ չէին։ Առաջին անգամը չէր, որ կ'այցելէր ան մեծանուն գրողի դամբանին։

Արեւը մարիլ սկսած է։ Ակամայ կը բաժնուինք հայահոչակ գրողէն, զինք մեր սրտերուն մէջ դեռ երկար կրելու հաստատ համոզումով։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԻԼԱՆՕ («Յառաջ»). – Ամառնային արձակուրդի շրջանի վերջաւորութեամբ, Իտալիոյ հայ գաղութն ալ վերսկսաւ իր գործունէութիւնը, որուն ընթացքին յիշատակելի կրնան նկատուիլ յաջորդող լուրերը, անոնք թէեւ գաղութին գործունէութեան անմիջապէս չեն պատկանիր, բայց կը հետաքրքրեն ոչ միայն Իտալահայերը, այլեւ ընդհանրապէս Հայերը։

***

– 1 –

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

1998 / 1999 տարեշրջանի իտալական բարձրագոյն (լիսէ) վարժարաններու յատուկ պատմութեան դասագրքերու մէջ տեղ գտած է նաեւ, իբրեւ դիտելիքներու նիւթ, հայկական ցեղասպանութեան դասաւանդութիւնը։

20-րդ դարու առաջին 40 տարիները հատուածին մէջ, երբ կը խօսուի Առաջին Ընդհանուր պատերազմի մասին, բաւական տեղ յատկացուած է Աւստրօ-հունգարական եւ Օսմանեան կայսրութիւններու փլուզման իբրեւ հետեւանք քաղաքական վերիվայրումներուն։ Իսկ պատերազմի շրջանին՝ Օսմանեան կայսրութեան մէջ եղած պատահարներու մասին երբ կը խօսուի, լայն տեղ գտած է Երիտասարդ Թուրքերու կողմէ կազմակերպուած հայկական տեղահանութեան եւ ջարդերու նկարագրութիւն, գործածելով ցեղասպանութիւն բառը։

Անցողակի նշում մը չէ միայն, այլ չորս սիւնակներով լի երկու էջերու վրայ գրութիւն մը, որուն վերնագիրը հետեւեալ հարցականն է. «Ժողովուրդի բնաւոր հատուածի մը տեղահանութի՞ւն» կամ որոշում՝ «Հայերու ցեղասպանութիւն»։ Գրութեան պարունակութիւնը համոզիչ եւ հայանպաստ է։ Եւ որպէսզի երիտասարդ աշակերտը, կամ անոր ուսուցիչը եթէ կ'ուզէ քիչ մը աւելի պատմական մանրամասնութիւններու տեղեակ ըլլայ, կը յիշէ 1995-ին իտալերէնի թարգմանուած Գլօտ Մութաֆեանի «Մեծ Եղեռն» գիրքը եւ անկէ կարեւոր մէջբերումներ կ'ընէ երկու սիւնակներու վրայ։ Եւ որպէսզի բուն իսկ իտալական աղբիւրէ ալ կարելի ըլլայ ջարդերուն վերաբերեալ փաստեր ունենալ, արտատպուած է 1915 Օգոստոս 25-ին, Հռոմի «Մեսաճերօ» օրաթերթին, Տրապիզոնի աւագ հիւպատոս Ճաքոմօ Կորինիի կատարած հարցազրոյցէն հատուածներ։ Ան կը հաստատէ Կ. Պոլսոյ «Միութիւն եւ յառաջդիմութիւն» կոչուած թրքական կուսակցութեան ղեկավարներուն հրահանգը եւ կը վկայէ անոր գործադրութեան հետեւանքով կատարուած տեղահանութեան, ջարդերուն, սպանութիւններուն եւ թալաններուն իրողութիւնը որոնց ինք՝ Տրապիզոնի մէջ ականատես եղած է։ Կը յիշուին նմանապէս, Արմին Վեգները՝ որուն նկարահանած տեսարանները կասկածէ դուրս վկայութիւններ են տեղի ունեցած քամահելի ջարդերուն, եւ Ֆրանց Վերֆէլը՝ որուն «Մուսա Տաղի Քառասուն Օրերը» վէպը իրական պատմական եղելութիւն մըն է (1)։

Իտալիոյ Հայոց Միութեան քանի մը անդամներուն ջանքով կատարուեցաւ այս շատ կարեւոր միջամտութիւնը։ Իտալական բարձրագոյն վարժարաններուն պատմութեան դասագրքերուն մէջ տեղ գտած հայկական ջարդերուն յիշողութիւնը յաջողութիւն մըն է եւ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ, քանզի իտալացի երիտասարդներուն անմիջական գիտելիքներուն մաս պիտի կազմէ երբ անոնք կը պատրաստուին մտնելու հասունութեան հասակին մէջ։ Անոնցմէ ոմանք պիտի մընան պարզ մահկանացուներ, բայց ոմանք ալ իրենց երկրի քաղաքական կեանքի ապագայ ղեկավարութեան մաս պիտի կազմեն։

Կը հաւատանք նաեւ, որ սոյն պիտի կարենայ դիւրացնել իտալական կառավարութեան կողմէ հայկական ցեղասպանութեան պաշտօնական ճանաչումը։

***

– 2 –

ՎԵՆԵԹՕ ՆԱՀԱՆԳԻ ՔԱՄՓՈՆՈԿԱՐԱ ՔԱՂԱՔԸ ԿԸ ԶՈՒԳՈՐԴՈՒԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓԱՆԻԿ ԳԻՒՂԻՆ ՀԵՏ

Հայերու մեծ բարեկամ քաղաք մըն է Քամփոնոկարան։ Հաւանաբար անոր համար որ քաղաքապետական խորհուրդի գլխաւոր պատասխանատուներէն մէկը Հայ է, Ալպէր Մախճիկեան։ Երկու տարի առաջ, Ապրիլ 25-ի իտալական տօնը յատկացուցին հայկական Ապրիլ 24-ի յիշատակութեան՝ բանախօսութիւններով, ցուցահանդէսով, հայկական Եռագոյնով, հայկական պատարագով՝ որ մատուցին Մխիթարեան վարդապետները։ Վենեթօ նահանգի առաջին քաղաքը եղաւ որ պաշտօնապէս ճանչցաւ Հայկական ցեղասպանութիւնը եւ անմիջապէս դիմեց Իտալիոյ քաղաքապետութիւններու ընդհանուր միութեան որպէսզի ուրիշ քաղաքներու մօտ ալ նման շարժումի մը նախաձեռնութիւնը ստանձնէ։

Անցեալ Յուլիսին Քամփոնոկարայէն պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Շիրակի մարզին Փանիկ գիւղաքաղաքը դասաւորելու համար իրենց օգնութեան կարելիութիւնները տեղական պահանջքներուն հետ։ Համագործակցութեան համաձայնութիւն մը ստորագրուած է անհրաժեշտ անմիջական օգնութեան կարօտ գործողութիւններու համար եւ ցանկ մը կազմուած է։

1999 Ապրիլ 24-ին համար հրաւիրուած է Փանիկի համայնքէն երիտասարդներու պատուիրակութիւն մը որ պիտի հիւրասիրուի եւ ներկայ պիտի ըլլայ Ապրիլ 25-ի տօնակատարութեան որ, ինչպէս անցեալին, նուիրուած պիտի ըլլայ Ապրիլ 24-ի ցեղասպանութեան յիշատակին։

***

– 3 –

ՆՈՐ ԽԱՉՔԱՐ ՄԸ ԶԵՏԵՂՈՒԱԾ՝ ԻՏԱԼԻՈՅ ՔԱՂԱՔԻ ՄԷՋ

Պանիաքաւալլօ քաղաքը Ռաւէննայի շրջանին մաս կը կազմէ։ Հոն, 1988-ի երկրաշարժէն անմիջապէս վերջ հայ կնոջ մը ջանքերով կազմուեցաւ «Հայաստանի Բարեկամներ» ընկերութիւնը որ մեծ օգնութիւն բերաւ եւ ցարդ կը շարունակէ բերել հայ երիտասարդներուն եւ մանաւանդ Վանաձորի բնակչութեան եւ քաղաքին։ Վերջերս Պանիաքաւալլոյի քաղաքապետութիւնը պաշտօնական ճանաչումը տուաւ Հայկական ցեղասպանութեան։ Այս ամառ քաղաքապետին գլխաւորութեամբ, քաղաքի կառավարութեան անդամներէ կազմուած պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Վանաձոր, այդ քաղաքին հետ զուգորդութիւն մը ընելու համար։ Անկէ առաջ, այդ քաղաքին հիւանդանոցին համար ուղարկած էին բժշկական արժէքաւոր գործիքներ, նիւթական ուրիշ օգնութիւններու կարգին։ Ստանձնած են քանի մը երիտասարդներու ուսման ծախքերը եւս։ Վանաձորի քաղաքապետութիւնը իբրեւ երախտագիտութիւն Պանիաքաւալլօ քաղաքի տուած օգնութիւններու փոխարէն, նուիրեց նոր խաչքար մը, գործ՝ Գրիգոր Կիրակոսեանի։

Այս տարուան Սեպտեմբեր 25-ին, իտալացի եւ հայ հիւրերու ներկայութեան, որոնց կարգին քանդակագործ Կիրակոսեանը, Պանիաքաւալլօ քաղաքապետարանի «Փալացցօ Վէքքիօ» պալատին ներքին բակին մէջ տեղաւորուած այդ խաչքարին բացման հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ։

***

– 4 –

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ՀԻՄՆԱՐԿԻՆ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 12-ին վերոյիշեալ հիմնարկին մէջ կազմակերպուած էր համագումար մը, նիւթ ունենալով «Պայքարի մէջ գտնուող ժողովուրդներու պատմական եւ գրական փորձառութիւններու բաղդատութիւնը», եւ «Միատեղ ապրիլ՝ պահպանելով տարբերութիւնները»։

Մէկուկէս օրուան ընթացքին խօսուեցաւ հայկական, հրէական եւ յունական գրականութեան, ինչպէս նաեւ քաղաքական երեւ ներկայացնող նիւթերու մասին։ Բարի գալուստի խօսքը ըրաւ հիմնարկի տնօրէնուհի փրոֆ. Պրոճի Պէրքոֆ։ Պայքար Սվազլեան, հիմնարկի հայերէնի դասախօս՝ ներկայացուց յայտագիրը եւ հակիրճ պատմականը ըրաւ ջարդերու, տեղահանութեան եւ սպանութիւններուն որոնց մասնաւոր նպատակն էր մանաւանդ ջնջել մշակոյթ մը եւ ատոր համար ալ

տասէին հերթին խիկ, բնաջնջեցին Կ. Պոլսոյ հայ մտաւորականութիւնը գրեթէ ամբողջովին:

Ապա խօսք առաւ, ֆրանսերէնով, Գրիգոր Պըլտեան: Անոր նիւթն էր՝ «Պարգուած լռութեան եւ ոճիրին միջեւ տարածուած գրականութիւնը 1850 - 1915 շրջանին»: Խօսեցաւ այդ շրջանին, մասնաւորապէս Կ. Պոլսոյ հայկական գրականութեան, բանաստեղծութեան յատկանշական ոճին մասին, որ արդիւնք էր միայն արտօնուած նիւթերը, կամ միայն արտօնուած նիւթերը շօշափելու պարտադրութեան:

Էլիանա Պարլօզօ, Միլանոյի հիմնարկին դասախօսներէն օրիորդ մը, խօսեցաւ հայկական արդի գրականութեան մասին:

Եւ որովհետեւ համագումարին ներկայացուած գրականութեան արտադրութիւնը կը պատկանէր ժողովուրդներու, որոնք կրած էին եւ կը կրեն ցարդ ոչ միայն մշակութային այլ նաեւ նիւթական մարմնական ոչնչացումի ձգտող քաղաքականութեան մը հետեւանքները, իբրեւ օրինակ ներկայացուեցաւ իտալական ռադիօ-թէլէվիզիոնի 3-րդ կայանի կողմէ պատրաստուած ֆիլմ մը, որուն նիւթն էր «Destinazione: il nulla», որ թարգմանի՝ «ժամանումի վայր՝ ոչ մէկ տեղ»:

Ամբողջացնելու համար Հայերուն յատկացուած բաժինը, Փիէրօ Քիւչիւքեան խօսեցաւ անկախութեան յաջորդող Հայաստանի կացութեան մասին, սահիկներով տալով Հայաստանի տեսարժան վայրեր եւ կատարուած գործեր կամ շէնքեր:

Կիսօրէ վերջուան համագումարին նիւթն էր Քիւրտերը: Լաուրա Շրէտէր խօսեցաւ «Ցեղասպանութեան հակազդող բանաստեղծութիւնը եւ երաժշտութիւնը»: Իսմէթ Շէրիֆ, Ժընեւի քրտական հիմնարկէն, կը խօսէր «Քիւրտերու մշակոյթը» նիւթին մասին, իսկ Հռոմի քրտական ներկայացուցչութենէն Ահմէտ Եամանՙ «Քիւրտիստան, այժմէական հարց մը»:

Յաջորդ օրուան համագումարին նիւթն էր Յոյները: Թրիէսթէի համալսարանէն՝ Լուչիա Մարքիզէլլի կը խօսէր «Վերածընունդ յունական գրականութեան» մասին, եւ Միլանոյի համալսարանէն՝ Ամալիա Գոլոնիա կը վերլուծէր «Ութհարիւրական առաջին շրջանի նոր - յունական ինքնութեան կազմաւորումը»: «Խորհրդակցութիւններ Յոյներու եւ Թուրքերու հակամարտութեան մասին»:

Հասկնալի, այս ամէնը չէր կարելի ընել առանց խօսելու Հրեաներուն մասին ալ, որով Պէրկամօի համալսարանէն Ֆէտէրիքա Սօսի կը ներկայացնէր «Շօահ, յիշատակի մղձաւանջ»:

Վ. Բ.

(*) Քանի մը ամիս առաջ այդ վէպը անեցաւ իտալերէն իր երրորդ վերահրատարակութիւնը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ» ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄԻ ՏՕՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»).–

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը հրաւիրուեցաւ, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 17 եւ Կիրակի, Հոկտեմբեր 18, Փառք Շանթի Համագումարներու Պալատը մասնակցելու համար՝

« LIRE EN FETE »

ցուցահանդէսին, կազմակերպուած Մարսէյլի Գրատուներու Միութեան նախաձեռնութեամբ:

Տարեկան հանդիպում մըն է գիրքը ժողովրդականացնելու եւ ընթերցումը զարգացնելու: Մասնակցեցան քաղաքին շուրջ չորս տասնեակ գրատուներ, ծանօթ հրատարակիչներ եւ ձեռնարկը պատւ ակնկալուած յաջողութիւնը: Հեղինակներ ներկայացուցին իրենց նոր լոյս տեսած գործերը եւ ձօնագրեցին:

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Շաւարշ Նարդունի» գրատունը լայն տեղ գըրաւեց, պատասխանատուութեամբ վարչութեան քարտուղար՝ Վահրամ Ծառայեանին: Հայ Մշակոյթի զանազան եւ հիմնական արտայայտութիւնները ցոլացնող գիրքեր հայկական ցեղասպանութիւնն ու Հայ դատը բացատրող հատորներ, Հայաստանն ու Սփիւռքը բնորոշող զանազան երկեր, մանաւանդ ֆրանսագիր, հետաքրքրեցին այցելուները որոնք հարցուցին, ծանօթացան եւ ի հարկին գնեցին գիրքեր:

Մարսէյլ քաղաքի Հիմնադրութեան 2600-ամեակի տօնախմբութեան նախատեսութեամբ 1999-ին, այս տարի ցուցահանդէսին ընդհանուր նիւթն էր՝ յիշատակ եւ յիշողութիւն:

***

Պէտք է ըսել թէ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Շաւարշ Նարդունի» գրատունը բացուած 1997 Յունուար 30-ին, ձեռամբ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին իր հովուական այցելութեան առթիւ, հարուստ գրատուն մըն է:

Հոն կարելի է գտնել տարբեր նիւթերով բազմահարիւր հատորներ հայերէն, ֆրանսերէն եւ երբեմն այլ լեզուներով, որոնք կը պատկանին հայ աշխարհին, հայ մտքին, որոնք կ'արժեւորեն հայ մշակոյթը:

Գրատան սարքաւորումը արդիական է նոր ցուցափեղկերով եւ յատուկ լուսաւորումներով: Ցըլացումն է ճարտարապետ Խաչատուր Սարգսեանի:

Կարելի է նաեւ գտնել հայ երաժշտութիւն, ու հայ երգին նուիրուած ձայներիզներ, «Սէ - Տէ»ներ, Հայաստանի Հանրապետութեան դրօշմաթուղթեր, մետաղէ մետալներ, քարտէսներ, մանրանկարչութեան նկարներ, այլ տարրկաներ՝ յատկապէս Հայաստանի արհեստաւորներու զանազան ստեղծագործութիւններ փայտի, մետաղի կամ այլ նիւթերու վրայ աշխատուած, քանդակուած:

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Շաւարշ Նարդունի» գրատունը բաց է ամէն օր, ժամը 14-էն 18, բացի Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը: Իսկ Չորեքշաբթին բաց է ամբողջ օրը:

Գրատան կողքին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը ունի յատուկ գրադարան մը շուրջ չորս հազար հատորներով, հաւաքուած իր ստեղծումէն 1976-էն ի վեր: Այս մասին կը գրենք առանձին, քանի յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին բացումը պիտի կատարուի գրադարանի նոր վայրին եւ սարքաւորումին իր ընթերցասրահով:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԻՆ

ՊԷՐԼԻՆ.–

Հայոց պատմութիւնը սկսած է կոտորածներով եւ շարունակուած՝ կոտորածներով, եւ հայ ժողովուրդի թշնամիները կը ջանային խորտակել նաեւ մեր դարաւոր գոյութեան հիմերը: Հակառակ՝ պարսկական բռնութեան, Բիւզանդիոնի անհաւատարմութեան եւ Օսմանեան բարբարոսութեան, Հայութեան անմահական կայծերը շարունակեցին ապրիլ մայրենի գրականութեան մէջ:

Ամէն տարի, Հոկտեմբեր ամսուան 2-րդ Շաբաթ օրը Սփիւռքի Հայ Եկեղեցին ու ժողովուրդը սիրով եւ հանդիսութեամբ կը տօնէ «Սրբոց Թարգմանչաց»ը: Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոց՝ հայ գիրի ու գրականութեան, հայ առաջին դպրոցի հիմնադիր ու անդրանիկ ուսուցիչ եւ Սուրբ Սահակ Պարթեւ եւ անոնց աշակերտները եղան թարգմանն ու ուսուցիչը Աստուածաշունչ Սուրբ Մատեանի եւ անոնց շնորհիւ Հայը կրցաւ, ինչպէս ընդունուած է ըսել, «զԱստուած հայերէն խօսեցնել», հայ մարդը սկսաւ հայերէն աղօթել: Միաժամանակ «Սրբոց Թարգմանչաց» շնորհիւ Հայը սկսաւ գրել, կարդալ ու մտածել հայերէն:

Հայկական Սուրբ Առաքելական Եկեղեցին էր, որ երկար եւ անընդհատ պայքար մղեց քաղաքական փոթորիկներու դէմ, անվնաս պահելու համար հայ հոգեւոր - ազգային աւանդութիւններն ու քաղաքականօրէն անդամ մնացած ազգութիւնը:

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 10-ին, երեկոյեան ժամը 16-ին Պէրլինի գերման Աւետարանական Լուիզըն Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ, Պէրլինի հոգեւոր հովիւ՝ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեանը պատարագեց եւ կարեւորութեամբ ընդգծեց Սրբոց Թարգմանչաց խորհուրդը:

Յետ պատարագի, ժամը 18·30-ին Լուիզըն համայնքի սրահի մէջ տեղի ունեցաւ դաշնամուրային երաժշտութեան երեկոյթ, մասնակցութեամբ՝ մայր եւ աղջիկ Ս. Մարտիրոսեանի եւ Շուշանիկ Յունանեանի: Տիկին Ս. Մարտիրոսեանը ծրագրի ընթացքին բացատրութիւններ տուաւ երգահաններուն եւ անոնց ստեղծագործութիւններուն մասին, իսկ երիտասարդ դաշնակահարուհի Շուշանիկ Յունանեան որ երաժշտագէտներու գնահատանքին արժանացաւ, մեկնաբանեց Կոմիտասէն, Ա. Բաբաջանեանէն, Արամ Խաչատրեանէն, Շոփէնէն եւ Լիսթէն կտորներ, խանդավառելով բոլոր ներկաները:

Օրիորդ Շուշանիկ Յունանեանը 1992-էն բնակութիւն հաստատած է Գերմանիոյ Օլըրհաուզըն քաղաքը, ծնած է 1974-ին Երեւանի մէջ, փոքր տարիքէն յաճախած է Երեւանի Չայքովսքի երաժշտական դպրոցը: 1994-էն ուսումը շարունակած է Տորթմունտի բարձրագոյն երաժշտական դպրոցը, եւ աւարտած է իբրեւ երաժիշտ – մանկավարժ: Առ այժմ Օր. Շ. Յունանեանը կ'ուսանի Տիւսէլտորֆի Ռոպէր Շուման բարձրագոյն վարժարանը, իր ուսման ընթացքին բազմիցս փայլուն յաջողութեամբ մասնակցած է այլեւայլ մրցոյթներու եւ իր տաղանդի շնորհիւ շահած ներկաներուն համակրանքն ու գնահատանքը:

Այստեղ կ'արժէ յիշել, ախրութեամբ հաստատելի որ այսօր մեր եկեղեցւոյ թեմական կառոյցներու ու համայնքի հաստատութիւններու շուրջ խմբուած քիչ թիւով բազմութիւն մը գոյութիւն ունի, ի՞նչ է պատճառը որ հայ երիտասարդութիւնը հեռու կը մնայ հայ եկեղեցիէն եւ հայութենէն: Ո՞ւր կորսուեցան Արեւելքէն եկած մեր կրակոտ երիտասարդները, Աստուած թող բարին ընէ, երեւի անոնք ալ ուզեցին հետեւիլ ձուլուած Հայերու օրինակին...:

Ուրախութեամբ եւ հոգեկան անհուն գոհունակութիւն պատճառեց ինծի երբ 53 տարի ետք, Պէրլինի հայ գաղութը ունեցաւ իր հոգեւոր հովիւը Սերովբէ Վրդ. Իսախանեանը: Եւ ես կարծեցի որ մեր երիտասարդ սերունդը յատկապէս շուտով ասպարէզէն ներս մուտք կը գործէ ու պատասխանատու դիրքեր կը առնեն, որովհետեւ մեր ժողովուրդի շահերը իր պահանջէն, որ այս օտար երկիրներու կեանքէն ներս մեր ներկայութիւնը ըլլայ կազմակերպ.

Արամ Ա. Կաթողիկոսը իր մէկ պատգամին մէջ «Ցանձնառութեան» մասին շեշտած է հետեւեալը: «Մարդկային կեանքը իր իմաստը կը կորսնցնէ առանց յանձնառութեան: Մեր կեանքը պէտք է ապրինք յանձնառութեամբ, այն արժէքներուն ու իտէալներուն նկատմամբ, որոնք մեր մէջ մարդը, քրիստոնեան ու Հայը կը հարստացնեն ու կ'ամրապնդեն: Մեր յանձնառութիւնը անձերու նկատմամբ չի' կրնար ըլլալ, այլ առանցքներուն, արժէքներուն, երազներուն, որոնք անձերու ճամբով կրնան արտայայտուիլ, բայց վեր են անձերէն:

Ու այն արժէքները որոնց նկատմամբ մենք ամուր ու գիտակից յանձնառութիւն պէտք է ունենանք, անոնք կը կոչուին Մշակոյթ, Հայրենիք, Եկեղեցի, Ազգային Պահանջատիրութիւն»:

ՀԱՄՕ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գերմանիա, 1998

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ

ԿԱՄ

ԲԵՐԱՑԻ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Զ.

ՄԷԿԻ ՏԵՂ ԵՐԿՈՒ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

– Ամէն մարդ ալ հոգի ունի, առանց գեղեցիկ կինը ո՞վ չի սիրեր, լրբօրէն բացականչեց կառապանը, ու ձեռքը տարաւ Տիկին Մաննիկին ծոծրակին:

Տիկին Մաննիկ այս բիրտ մատներուն հպումին տակ ամբողջ մարմնովը սարսըռաց, եւ թոյլ տուաւ որ անոնք իր վիզէն վերցնեն մարգարտայեռ բանտաներիփը: Կառապանը կանգ չառաւ սակայն, շարունակեց իր շահատակութիւնը, յաջորդաբար թօթնելով ապարանջանը եւ մատանի մը:

Տիկին Մաննիկ տեսնելով որ իր բոլոր գոհարներէն կը զրկուի, խորհեցաւ թէ ինչ բացատրութիւն պիտի տար ամուսինին, ուստի ճիգ մը ըրաւ ընդդիմանալու:

– Կը բաւէ՛, քաշէ՛ ձեռքդ, խիղճ չունի՞ս:

Կառապանը սակայն իր որսը դիւրաւ ձեռքէ հանելու միտք չունէր:

– Հիմա կարգը քեզի եկաւ պարո՛ն, պոռաց Հրանդի երեսին, երբ անիկա լուռ հանդիսատես կ'ըլլար իր գոհին կողոպուտին: Ձեռքերը կը դողային երբ դրամապանակը հանեց գրպանէն, ուրկէ 10 ոսկինոց մը սահեցուց կառապանին ձեռքը. բայց այս վերջինը խլեց դրամապանակը.

– Մնա՛ք բարով, ես կ'երթամ կոր, դարձեալ հրամմեցէ՛ք, ըսաւ ծիծաղելով եւ քայլեր ուղղեց դէպի սանդուխ: Հրանդ հազիւ թէ բողոքելու շարժում մը ըրաւ, իսկ Տիկին Մաննիկ գրեթէ իր խելքը կորսուած, աչքերը խելայեղօրէն բացած, կը կրկնէր.

– Շո՛ւտ ելլանք ասկէ, ո՞ւր բերիր ինծի, այս ի՞նչ փորձանք բացիր գլխուս, ի՞նչ պատասխան պիտի տամ ամուսինիս երբ հարցնէ որ գոհարներդ ո՞ւր են:

– Ամէն բան իր տեղը կ'ուզար հոգ մի ըներ, ասկէ ինքզինքնիս դուրս նետենք կոկազեց Հրանդ, որ շուրջը մը դարձած էր այլեւս:

Կառապանը, սանդուխներէն վար իջած պահուն, մարմնին ամէնէն զաղտնի տեղւանքը սկսաւ տեղաւորել շորթած գոհարները եւ դրամապանակին պարունակութիւնը, 10 ոսկինոց մը միայն գրպանը դընելով, զոր ցոյց պիտի տար իր ընկերներուն, երբ իր փրցնել յաջողած բովանդակ կաշառքը:

Տիկին Կալիօբի սանդուխներուն ստորոտը անձկութեամբ կը սպասէր որ կռիւ մը, գայթակղութիւն մը պիտի ելլար վերը, ու տեսնալով որ կառապանը գոհունակ դէմքով մը կը մեկնի, սիրտը հանդարտացաւ, ու հրամայեց սպասուհիին որ դուռը բանայ:

Կառապանին մեզակիցները հազիւ թէ նշմարեցին իրենց ընկերը, հաւաքուեցան շուրջը.

ԿԱՌԱՊԱՆԸ. – Խեղճ բան, հազիւ 10 ոսկի մը կրցայ փրցնել, բաւ յուսահատ դէմք մը առնելով:

Ստահակները որ կը սպասէին մեծ աւարի մը, ապանակուան դիրք առին անմիջապէս.

– Հոս եկողը 10 ոսկիով չի գար, գըրպանը լեցուն կ'ըլլայ՝ տիկինն ալ հարկաւ գոհարներ ունէր վրան, հանէ՛ նայինք:

– Հաւատացէք որ հազիւ հաղ այսչափ դրամ մը ելաւ վրայէն:

Կարելի՞ բան էր որ համոզուէին ընկերները. փորձեցին կառապանին գրպանները խուզարկել: Կառապանը ոդի ի բռին ընդդիմացաւ, ուրկէ աւելի կատաղեցան ստահակները: Գրեթէ ամայի փողոցի մը մէջ, աւարի բաժանումին առթիւ ծագած այս վէճը երբ մէկ կողմէ կը շարունակուէր, կառապանին ընկերներէն երկուքը ձեռք առին Կալիօբիի տան դուռը:

Տիկին Մաննիկ եւ Հրանդ սարսափով լսեցին փողոցին մէջ յանկարծ ծագած այս ժխորը:

– Նայէ ի՛նչպէս դրան զանգակը կը զարնեն կոր, անպատճառ ամուսինս է, աղաղակեց կրկին Մաննիկ ահաբեկ:

Արդարեւ դրան զանգակը անընդհատ կը հնչէր: Տիկին Կալիօբի, որ վրդոված էր արդէն փողոցէն եկող աղմուկէն, պատուհան մը բացաւ, հասկնալու համար թէ ո՞վ էր դուռը զարնողը:

(Շար. 36)

(Շար. Ա. էջէն)

գործադուլի շարժումները չեն դադրիր, մինչ յարձակումներու իբրեւ հետեւանք Օրերէ ի վեր է որ Լիլ փոխադրական միջոցէ զրկուած է (հանրակառք եւ մեթրօ), հարաւային շրջանը երկաթուղին է որ չի բանիր (Մարսէյլ – Ավինեօն), կեդրոնական Ֆրանսա նոյնն է կացութիւնը եւ բարելաւումի յոյս ալ չկայ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿԱՆԱՉՆԵՐՈՒ ցանկը պիտի գլխաւորէ Տանիէլ Գոհն - Պենտիթ 1999-ի եւրոպական ընտրութիւններուն։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ 279 միլիոն ֆրանքի կորուստ արձանագրած է 1998-ի առաջին վեցամսեային եւ 500 միլիոն ֆրանքի կը սահմանէ ընդհանուր կորուստը ամբողջ տարուան համար։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ բանտերուն մէջ 839 մահապարտ կայ ըստ Արդարադատութեան նախարարին։ Ռուսաստան յանձնառու եղած է ժամանակի ընթացքին ջնջելու մահապատիժը, երբ կ'անդամակցէր Եւրոպայի Խորհուրդին (1996, Փետրուար)։ 1996-ի կէսերէն ի վեր այդ յանձնառութիւնը յարգուած է եւ Արդարադատութեան Նախարարն ալ յայտնած որ մահապատիժը պիտի ջնջուի 1999 Ապրիլին, բայց, բազմաթիւ անձնաւորութիւններ կը գտնեն որ շատ կանուխ է նման որոշումի մը համար։

«ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԻ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ» վերջին տեղեկագիրը խիստ կերպով կ'արտայայտուի Թրքական իշխանութեանց վերաբերումին մասին մամուլի ազատութեան նկատմամբ։ Հոկտեմբեր 22-ի իր տեղեկատուութեան մէջ կը գրէ. - «1998 Յունուարէն Օգոստոս, երկու լրագրողներ մեռած են ոստիկանական գործողութիւններու ընթացքին, հինգ ուրիշներ չարչարանքի ենթարկուած են, 58 յարձակումի, սպառնալիքի, հալածանքի առարկայ եղած են եւ 45 ալ ձերբակալուած։ Սեպտեմբեր 1-ին, առնուազն 6 լրագրողներ բանտն են»։ Կազմակերպութիւնը կը գտնէ որ այս կացութիւնը խոչոր կը համեմատի Թուրքիոյ յաւակնութեանց հետ անդամակցելու Եւրոպական Միութեան։

ՔԻՒՐՏ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ սկսած են իրենք զիրենք հրկիզել Թրքական բանտերու մէջ, բողոքելու համար Թրքական իշխանութեանց պահանջքին դէմ Էօճալանը իրենց յանձնելու։ Այդ արարքին դիմած 17 Քիւրտերէն 6-ը մեռած է։ Առաջին դէպքը տեղի ունեցած է Հոկտեմբեր 8-ին Մարաշի բանտին մէջ, յետոյ Հոկտեմբեր 18-ին՝ Պարթընի, Հոկտեմբեր 19-ին՝ Ամասիոյ, Հոկտեմբեր 20-ին՝ Եոզկատի եւ Զանաքքալէի, Հոկտեմբեր 21-ին Աւսեամանի ու Պարթընի, Հոկտեմբեր 23-ին ալ՝ Միտեաթի։ Էօճալան կոչ ըրած է որ վերջ տրուի նմանօրինակ «մարդկային զոհողութեանց»։

«ՄՈՆՏ»Ի ՆԱՄԱԿԱՆԻԷՆ

ՓԻՆՈՇԷ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Մոնտ»ի նամականիին մէջ (Հոկտեմբեր 25/26) Խուան Մանուէլ Գուէսթա գիտել կուտայ ցեղասպանութեան ամբաստանութեան առթիւ (Փինոշէի). «Փինոշէ մենատէրը հսկողութեան տակ առնելու պոհունակութիւնը պատճառ պէտք չէ ըլլայ որեւէ բան ըսելու։ Որքա՞ն ալ սարսափելի ըլլայ - եւ է՛ - Փինոշէ ցեղասպանութեամբ ամբաստանեալ մը չէ ինչպէս արձանագրուած է սպանացի Կարցոն դատաւորին ամբաստանագրին մէջ։ Նման բան ըսել պիտի նշանակէր հասարակացնել Շոահն, Հայերու ջարդը Թուրքերուն կողմէ եւ Թութցիներու Ռուանտայի մէջ։ Հա՞րկ է յիշել որ ցեղասպանութիւնը զանգուածային սպանութիւնն է միայն իրենց ծնունդին պատճառաւ, բան մը որու դէմ ոչինչ կրնան ընել։ Չիլիի մէջ, ինչպէս բոլոր մենատիրութիւններուն, հալածանքը, չարչարանքը եւ ոճիրը կը գործուին մարդոց դէմ բուն իրենց քաղաքական դիրքին։ Սպանացի քաղաքացիները որոնք անոր զոհ գացին, զոհ չգացին իրենց ազգութեան պատճառաւ, այլ իրենց դիրքին մենատիրութեան դէմ։ Անընդունելի է եւ բաւ է դատի մը համար, բայց, ցեղասպանութիւն չէ»։

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին, Վալանսի Հայ Մարզականը 3 – 2 յաղթեց Պօլէի եւ բարելաւեց իր դիրքը դասաւորման մէջ։ Այժմ 15-րդ է 14 կէտով։ Գլուխը անցաւ Սէն - Թ'էթիէն 27 կէտով եւ վերջինն է Ամիէն 9 կէտով։

***

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան Շրջան
Ֆրանսայի Բաժակ 5-րդ հանգրուան
Իի.Ժի.Ա. Ալփորվիլ - Սէն Տրնի Սէն Լէօ 0 - 2 (երկարաձգումէն վերջ)

Օ-տր-Սէնի Բարեկամութեան Բաժակ
Ա. հանգրուան
Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս -
Պալար Եունայթըտ 3 - 0

Օ-տր-Սէնի Բաժակ (պատանիներ)
Փարիզ Ալէզիա - Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս 6 - 2

Կ. Ս. Մ.

ՅԱՄԻ ՏԵԱՌՆ 1998. ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
կը շարունակէ դաստիարակչական իր գործունէութիւնը ի Կ. Պոլիս/
յիսթանպուլ, 1886-էն այսինքն 112 տարիէ ի վեր։ Իր Սանուց Ֆրանսայի
Միութիւնը - Կ.Ս.Մ. այս առթիւ, 1906-էն ի վեր գործող Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Փարիզի
շրջանին հետ միասին համատեղ եւ համագործ, կազմակերպած է շարք մը

ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

ընդ որս պատիւն ունի հանրութիւնը հրաւիրելու յառաջիկայ բանախօսութեան

Հոկտեմբեր 30, Ուրբաթ, ժամը 20.30-ին

ՀԱՄԱՑԱՆՑ՝

Ի՞ՆՉ Է ԵՒ Ի՞ՆՉԻ ԿԸ ԾԱՌԱՅԷ
Բանախօս՝ ԳԷՈՐԳ Պ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ
Պատ. ճարտարագէտ հեռ. հաղորդակցութեանց

INTERNET
QU'EST-CE QUE C'EST ET A QUOI SERT–IL ?
(résumé et dialogue en français si besoin est)
Conférencier : KEVORK B. KEVORKIAN, *Ing. Hon. des Télécommunications*

Նախագահ՝ ՎԱՀԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Կ.Ս.Մ.՝ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊՐԻՒՍԷԼ. -
Տիկին Ժան Ապաճեան,
Տէր եւ Տիկին Ժան եւ Ինտրա Պօղոսեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի եւ Անժէլա Արսլանեան եւ զաւակները,
Լիզա Ապաճեան,
Տիկին Նուարդ Եղիայեան
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, փեսային եւ ազգականին՝

ԺԱՆ ԱՊԱՃԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 22-ին, Անտէրլեխթի համալսարանական էրասմ հիւանդանոցը, 76 տարեկանին։
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Հոկտ. 30, ժամը 11-ին,
Eglise Apostolique Arménienne
Sainte Marie - Madeleine
Rue Kindermans, Ixelles (Bruxelles)
նախագահութեամբ՝
կաթողիկոսական Պատուիրակ
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱՑԳԱՇԵԱՆ-ի
ուրկէ, մարմինը կը փոխադրուի Իքսէլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։
Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ։
Փափաքողները կրնան փոխան ծաղկի նուէր ընել Հայաստանի որբերուն ի նպաստ. -
Compte 310 — 1350206 — 52
avec la mention «*En mémoire de Jean Abadjian*».

20, Avenue Ernestine, 1050 BRUXELLES

APPEL

Née en France il y a 25 ans, Lydie, ma fille, attend qu'un donneur volontaire de mœlle osseuse soit compatible pour subir une greffe qui la guérira.

D'origine arménienne, la probabilité de trouver un donneur dans notre communauté est d'après les professeurs, réelle et sérieuse.

C'est une chance que l'on ne peut ignorer !

En tant que mère, c'est du fond du cœur que je fais appel à votre aide.

Présentez vous dans un centre de transfusion sanguine et portez vous donneur universel.

Il suffit de faire le premier pas avec une prise de sang dans un centre de transfusion sangunie (ex. à Marseille 149 Bld Baille) pour trouver le donneur compatible.

Pour votre compréhension Lydie et moi vous sommes reconnaissantes d'avance, et que Dieu vous benisse !

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Գաշանի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Արմենուհի Գաւաֆեանի իր ամուսնոյն՝ Պերճ Գաւաֆեանի մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է 700 Ֆր. Տիկին Ա. Գաւաֆեանէ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի վերանորոգութեան առթիւ՝ Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ բարեպաշտական նուէրները. -

Ա. ՑԱՆԿ

Պր. Փաթրիք Ճէլալեան 200 Ֆր., Պր. Տիգրան Հէքիմեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գարաճեան 200 Ֆր., Տիկին Արշալոյս Ճէնազեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժիլպէռ Գէհրիպարեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Լասիր 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալպէր Փանոսեան 200 Ֆր., Տիկին Սաթենիկ Ֆիրէնկիւլեան 1000 Ֆր., Օր. Սարա Նազարեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարպիս Կէօվճեան 300, Տէր եւ Տիկին Հայկ Փափազեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան - Ժագ Տամլամեան 500 Ֆր., Պր. Յարութիւն Գարաճայեան 200 Ֆր., Տիկին Ժոսլին Զաքմաքճեան, Տէր եւ Տիկին Հանրի Սէտէֆ 500-ական Ֆր., Պր. Ժիրայր Վարժապետեան 150 Ֆր., Պր. Արա Գույումճեան 1000 Ֆր., Տիկին Ազատուհի Պապէմեան 200 Ֆր., Պր. Րոժէ Պարամեան 500 Ֆր., Տիկին Սիլվա Սերոբեան 1000 Ֆր., Երեմեան ընտանիք 100 Ֆր., Օր. Ժանին Պետրոսեան 200 Ֆր.։

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ
ՈՒՆԵՆԱԼ

ՊՈՄՈՆ – ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապոյտ Խաչի Նայիրի մասնաճիւղի վիճակախաղը տեղի կ'ունենայ Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ Նոյեմբեր 22-ին, ժամը 15-ին։

U.G.A.B. Paris — U.G.A.B. Jeunes

Date à retenir

SAMEDI 12 DECEMBRE à 20 h 30
Cathédrale
Sainte-Croix des Arméniens
13, rue du Perche, 75003 Paris
CONCERT
La Chorale « K O G H T A N »
de l'U. G. A. B.
dirigée par HAïG SARKISSIAN

U.G.A.B. Paris — U.G.A.B. Jeunes

ԾՆՆԴԵԱՆ
ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԿԼԵԶՈՒ
ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԴԻՄԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ
Տեղւոյն վրայ ճոխ քաթալոկ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28
MERCREDI 28 OCTOBRE 1998
LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.496 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.496

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 26 / 27)

Լ Ղ Հ

ԱՓՍՈՍԱՆՔ ՅԵՏԱՁԳՈՒՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԼՂՀ Արտաքին Գործերու նախարարութիւնը Հոկտեմբեր 26-ին յայտարարութեամբ մը ափսոսանք յայտնած է Եւրոպայի Խորհրդարանին խորհրդարանական վեհաժողովին յետաձգումին: Որոշումը Ազրպէյճանի ճնշումին դիմաց վեհաժողովին նահանջը նկատուած է, նաեւ իր յանձնառութիւններուն հաւատարիմ գտնուելու Բաքուի անկարողութիւնը: Յայտարարութեամբ ըսուած է որ յիշեալ հանգամանքները խաղաղ լուծումի հեռանկարներուն մասին մտահոգիչ են, քանի որ նախագահական ընտրութեամբ տկարացած ազրպէյճանական իշխանութիւնը ներքին անկայուն կացութեան պատճառ կը դառնայ, նոյն ատեն այդ քաղաքականութեան հետեւանքներուն պատասխանատուութեան մէկ մասը ձգտելով պարտադրել միջազգային հանրութեան: Նախարարութիւնը կը կրկնէ թէ միշտ պատրաստակամ է արդէն նախագծուած ձեւով մասնակցելու մտքերու փոխանակութեան որ առիթ կուտայ Հայաստանի, Ազրպէյճանի եւ Ղարաբաղին ներկայացնելու իրենց կեցուածքը:

***

ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒԱԾ ԴԱՏԱԽԱԶ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի Հոկտեմբեր 24-ի հրամանագրով պաշտօնազրկուած է Լոռիի մարզի Թումանեանի դատախազը՝ Անդրանիկ Մնացականեան: Ան նաեւ Ալավերդիի միջշրջանային դատախազի պաշտօնը կը վարէր:

***

ԿԱՐԷՆ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԳՈՐԾԱԿՑԵԼՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏ

Կ. Դեմիրճեան Հոկտ. 24-ի խորհրդակցութեան ընթացքին յայտնած է թէ իր գլխաւորած Ժողովրդական կուսակցութիւնը պատրաստ է շօշափելի հարցերու շուրջ գործակցելու քաղաքական բոլոր ուժերուն հետ, լուծելու համար կենսական հարցեր: Ան այդ պատրաստակամութեան վկայութիւն նկատած է վերջին օրերուն հինգ կուսակցութեան ստորագրած յայտարարութիւնը՝ իշխանութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը սրբագրելու մասին: Նոյն կուսակցութեան վարչութեան կարծիքով, Ազգ. Ժողովի յաջորդ ընտրութիւնը կարելի կ'ընէ անցեալ տարիներու սխալները թօթափել ու զարգացման ճամբան մտնել եթէ անշուշտ ընտրութիւնը արդար ըլլայ:

***

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Հոկտեմբեր 26-ին, ժամը 14.21-ին 5 աստիճանի ուժգնութեամբ երկրաշարժ մը ցնցած է Հայաստանի հիւսիսը: Վերնակեդրոնը գտնուած է Շիրակամուտ (Նալբանտ) գիւղէն 8 քմ. արեւելք: Ցնցումները զգալի եղած են Վանաձոր, Ստեփանաւան, Արթիկ, Գիւմրի, Իջեւան 5 - 3 աստիճանի ուժգնութեամբ:

ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ՇԱՀԱՐԿԷ ՆԵՂՈՒՑՆԵՐԸ

Ազրպէյճանի քարիւղին փոխադրութեան համար Թուրքիոյ նախընտրած Բաքու – Ճէյհան խողովակաշարին տեղ մեծերու կողմէ Բաքու – Սուփսայի գրեթէ վերջնական նախընտրութիւնը բաւական անհաճոյ եղած է Անգարայի: Անուղղակի կերպով հակազդելու համար ատոր, Հոկտեմբեր 24-ին Թուրք Արտաքին Գործերու նախարար Ի. Ճէմ յայտարարած է թէ 2000 թուականէն այլեւս Նեղուցներէն անցքը պիտի թոյլատրուի քարիւղատար այն նաւերուն որոնք ամրացուած ընդունարաններ ունին: Նաեւ Թուրքիա պիտի սահմանափակէ Սեւ ծովի ճամբով կատարուած քարիւղի ներածումը, նուազեցնելու համար քարիւղատար նաւերու Նեղուցներէն անցքը որ ծանր վտանգ մըն է շրջակայքին համար: Ներկայիս, ըստ նախարարին, տարեկան 60 միլիոն թոն քարիւղ կը փոխադրուի Նեղուցներէն, ինչ որ կը նշանակէ նաւերու մօտ 4500 անցք: Ի. Ճէմ աւելցուցած է թէ ձեռնարկուած է պատրաստութեան որ Նեղուցներու ապահովութիւնը աւելի ամրապնդուի. ձեռք առնուելիք միջոցները կրնան դանդաղեցնել խնդրոյ առարկայ նաւերուն երթեւեկը: Թուրք նախարարը ապա թելադրած է քարիւղի ընկերութիւններուն իրատես ըլլալ իրենց վճռական որոշումը տալէ առաջ, եթէ չեն ուզեր ապագային հարցերու դէմ յանդիման մնալ:

***

«ԿԱՆԱՉ ՔԱՂԱՔ»ԻՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍԿՍԱԾ

Ամերիկահայ Վահագն Յովնանեանի ծրագրած երեւանեան նոր թաղամասին կառուցման աշխատանքը սկսած է: Հոկտեմբեր 24-ին Նախագահ Ռ. Քոչարեան այց մը տուած է այդ տարածքին որ կը գտնուի Երեւան - Աշտարակ կառուղիին մօտ: Վ. Յովնանեան եւ Երեւանի գլխաւոր ճարտարապետը թաղամասին մանրակերտը ներկայացնելով ըսած են որ ան կ'ըլլայ «կանանչ քաղաք», երկյարկանի, եռայարկ տուներով, առեւտուրի եւ մշակոյթի կեդրոնով, զբօսայգիով: Ձեռնարկատէրը 100 միլիոն տոլար տրամադրած է ծրագրին որ կ'ըսուի թէ պիտի գործածէ տեղական շինանիւթ եւ մարդկային ուժ: Ռ. Քոչարեան ատոր մէջ տեսնելով Հայաստան - Սփիւռք կապին ամրացումի օրինակը, ըսած է թէ հայրենիքը կը սիրուի ոչ միայն երբեմն այցելելով, այլ կառուցելով, մասնակցելով անոր բարգաւաճումին: Վ. Յովնանեան ալ Նախագահին նուիրած է կառուցելի տուներէն մէկը:

***

ՉՈՐՍԷՆ ԵՐԵՔԸ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Հոկտեմբեր 25-ին Երեւանի, Արարատի եւ Գիւմրիի մէջ երեսփոխանական թափուր տեղերու համար ընտրութիւն կատարուած է: Երեւանի մէջ ընտրուած է Արայիկ Մուրատեան, Արարատ՝ Լեոնիկ Ալեքսանեան, իսկ Գիւմրիի ընտրատարածքին մէջ Մարտին Սուքիասեան: Գիւմրիի Բ. ընտրատարածքին մասերէն մէկուն մէջ ապօրինութիւններ կատարուած են որոնց մասին պէտք է որոշում տայ Կեդր. ընտրական յանձնաժողովը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ԱԶՐԲԵՋԱՆԻ Ազգային Ժողովը հաստատած է Արթուր Ռասիզատէի վարչապետութիւնը որ առաջարկուած էր նախագահ Հ. Ալիեւի կողմէ: Ա. Ռասիզատէ 60 տարեկան է, նոյն պաշտօնին նշանակուած է առաջին անգամ մը 1996-ին: Խորհրդային շրջանին եղած է երեսփոխաններու խորհուրդի առաջին փոխ - նախագահ եւ կը տնօրինէր ուժանիւթի, մեքենաշինութեան մարզերը: Հրաժարած էր նախագահ Ա. Մութալիբովի շրջանին:

ԵԼՑԻՆԻ առողջական վիճակը անգամ մը եւս վատթարացած է եւ հրաժարած է 24 ժամ իսկ Վիեննա երթալէ Հոկտեմբեր 27-ին, մասնակցելու համար եւրոպական վեհաժողովին: Բժիշկները կ'ըսեն թէ սպառած է եւ կը տառապի նաեւ ջղային խանգարումէ: Ելցինը պիտի փոխարինէ վարչապետ Պրիմակով եւ պիտի ջանայ ճնշում ընել արեւմուտքի վրայ որպէսզի ՕԹԱՆ-ը չմիջամտէ Քոսովօ, ապահովէ Եւրոպական Միութեան տնտեսական եւ քաղաքական նեցուկը եւ ի հարկին ձեւ մը գտնէ սննդեղէնի օժանդակութեան մը համար այս ձմեռ: Ռուսաստան չի մուրար, ըսած է Պրիմակով, բայց չի մերժեր ինչ որ առաջարկուի:

ՉԷՉԷՆԻՈՅ մեծ Միւֆթիին դէմ է, այս անգամ, որ ոճրափորձ մը գործուած է Հոկտեմբեր 26-ին, Գրոզնիի կեդրոն իսկ: Ահմետ Խաճի Կատիրով ազատած է, բայց կը կարծուի որ այս արարքն ալ կապ ունի նախորդ օրուան մահափորձին հետ ապահովութեան պատասխանատուին դէմ:

ՓԻՆՈՇԷԻ դէմ բողոքները կը բազմանան: Սպանիայէն ետք, Զուիցերիա, Շուէտ եւ Ֆրանսա երեւան եկած վկայութիւններ նեղ կացութեան կը մատնեն Մեծն - Բրիտանիան, մինչ չիլիական հիւանդատար օդանաւ մը կը սպասէ օդակայանը: Ֆրանսայի մէջ, երկու բողոք ներկայացուած են ֆրանքեւչիլիական երեք ընտանիքներու կողմէ անհետացած պարագաներու համար: Զուիցերայի դատաւոր մըն ալ դիմում կատարած է որպէսզի առժամապէս ձերբակալուի Փինոշէն, յետագային քննելու համար յանձնումի հարցը: Բողոքը ներկայացուած է չիլիական եւ զուիցերական հպատակութիւն ունեցող մը այրիին կողմէ: Փինոշէի շրջանակը կը պնդէ որ իր ձերբակալութիւնը կը սպառնայ Չիլիի ժողովրդավարութեան անցքին: Հոկտեմբեր 25-ին բուռն բախումներ տեղի ունեցած են Սանթիակօ զօրավարին կողմնակիցներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ:

ՖԱԹԱՀԸ, ՊԱԿ-ի (Պաղեստինեան Ազատագրութեան Կազմակերպութիւն) գլխաւոր թեւը, դէմ արտայայտուեցաւ Ուայ Ռիվըրի համաձայնագրին եւ յայտնեց թէ թոյլ պիտի չտայ որ ապազինուի:

ԿԵՐՀԱՐՏ ՇՐԷՕՏԷՐ, Հոկտեմբեր 27-ին, ձեռք առաւ Գերմանիոյ վարչապետի իր պաշտօնը: Նկատել կը տրուի այս առթիւ, որ Ատենաուըրէն ի վեր ոչ մէկ ղեկավար վայելած է մեծամասնութիւնը Խորհրդարանին երկու ժողովներուն եւ շրջանային գործադիր ժողովներուն մէջ:

ՇԻԻ ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆ կղերը պիտի տիրէ «փորձագէտներու ժողով»ին, որ Իրանի իսլամական Հանրապետութեան հիմնարկներուն վրայ կրօնական Առաջնորդին գերապահութիւնը ապահովող մարմինն է: Ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները հաստատեցին Աւանդապահներու տիրապետութիւնը: 86 աթոռի վրայ կղերականները 70 աթոռ ապահովեցին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԱՐԱՖԱԹ – ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ՄՈՆՏ»Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ԷՏՈՒԱՐ ՃԵՐԷՃԵԱՆԻ ՀԵՏ

«Լը Մոնտ» (Հոկտեմբեր 27) հարցազրոյց մը հրատարակած է Իսրայէլի եւ Սուրիոյ Միացեալ – Նահանգներու նախկին դեսպան եւ փոխ – նախարար Մերձաւոր-Արեւելքի հարցերու Նախագահ Պուշի եւ Գլինթընի շրջանին, այժմ՝ Ռայս համալսարանի Ճէյմս Պէյքըր քաղաքական հիմնարկի տնօրէն՝ Էտուար Ճերէճեանի հետ իր տեսակէտն ունենալու համար համաձայնագրին մասին, Ճերէճեան կը բացատրէ. - Կ'ակնկալէի նման արդիւնք մը, հիմնուած Օսլոյի համաձայնագրերու վրայ: Այս միջանկեալ համաձայնագրին պէտք է նայիլ պատմական հեռանկարով մը՝ 19 ամիս է բանակցութեան նիւթ է: Կարեւոր է գիտնալ թէ բանալին պիտի ըլլա՞յ ամբողջական եւ վերջնական համաձայնագրի մը Իսրայէլի եւ Պաղեստինցիներու միջեւ: Ատոր համար, հարկ է որ կողմերը յանձնառու ըլլան բանակցութեան մէջ մինչեւ վերջնական համաձայնութիւն, նախքան 1999 Մայիս 4-ի պայմանաժամը: Եթէ անհրաժեշտ եղաւ այսքան բարձր մակարդակի յանձնառութիւն մը ձեռք ձգելու համար այս միջանկեալ համաձայնագիրը, այլ ելք չեմ տեսներ քան շարունակել գալիք ամիսներու ընթացքին: Եթէ խաղաղութեան գործընթացը չյառաջդիմէ նշանակալից ձեւով վեց ամիսներու ընթացքին, նոյն հարցերը երեւան կ'ելլեն շուտով, ինչպէս Երուսաղէմի կանոնագիրը, Հրեայ բնակչութիւններու տեղաւորումը, ջուրը, սահմանները: Ձախողութեան պարագային, Արաֆաթ կրնայ պաղեստինեան Պետութիւն մը հռչակել եւ Լիքուտն ալ հողերը կցել, Մերձաւոր – Արեւելքի լուրջ վատթարացում մը ստեղծելով:

Երկար հարցազրոյցին ընթացքին Է. Ճէրէճեան կ'ըսէ թէ Իսրայէլի եւ ԱՄՆ-ու յարաբերութիւնները կրնային լաւ չմնալ եթէ համաձայնութիւն չգոյանար եւ Գլինթըն լաւ աշխատեցաւ, բայց տարի մըն է պէտք է թափէր այդ ճիգերը: 1992-ին Արտաքին նախարար՝ Ուորրըն Քրիսթոֆըր կանխող քաղաքականութեան մը կողմնակից էր, լուծելու համար տագնապները որքան ատեն որ պայթուցիկ բնոյթի չեն հասած, այսօր հակառակն է ըլլայ Պոսնիա, ըլլայ Քոսովօ. Պատմութիւնը մեզի կ'ըսէ որ յաջողութիւն մը կարելի կը դառնայ երբ նախագահներն ու Արտաքին նախարարները անձնապէս կը զբաղին հարցերով: Փորձառութիւնը ցոյց կուտայ որ որեւէ արդիւնքի յանգելու համար Միացեալ – Նահանգներու մասնակցութիւնը անհրաժեշտ է: Հարցը, կը շարունակէ Ճէրէճեան, միայն Իսրայէլի եւ Պաղեստինցիներու միջեւ չէ, այլեւ Իսրայէլի, Լիբանան կամ Սուրիոյ միջեւ:

Հպանցիկ ակնարկներ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ ԵՒ ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՄԱՐԳԱՐ ՇԱՐԱՊԽԱՆԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բ.

ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ (1908 – 1981) – Ան սակայն տարբեր էր իր անձնական ու գրական աշխարհով: Ան, քսաւսունական թուականներէն առաջ, փոթորիկի նման խուժեց ամերիկեան գրականութենէն ներս: Իր ծննդավայրին մէջ (Ֆրեզնօ), մեր օրերու հասկացողութեամբ անսովոր մանկութիւն մը ապրելէ ետք, փողոցներուն անկիւնը թերթ ծախելէ ու որբանոցներու մէջ դառն փորձառութիւններ ունենալէ ետք, երիտասարդ տարիքին ճամբայ ելաւ Սան - Ֆրանսիսքօ երթալու ու անկէ ալ Նիւ - Եորք՝ ամերիկեան գրական աշխարհը փոթորկելու: Իր պատմուածքներու առաջին իսկ գրքով, «Յանդուգն երիտասարդը թռչող մարզաձողին վրայ» (1934), անոր յաջորդող պատմուածքներու հատորներով, վէպերով, թատերգութիւններով ու ինքնակենսագրական բնոյթ ունեցող տասնեակ մը յուշագրութիւններով, ճամբորդական տպաւորութիւններով, արժանի ու նախանձելի տեղ մը գրաւեց ոչ միայն ամերիկեան, այլ նաեւ միջազգային գրականութեան մէջ: Առաջին անգամ լլալով, Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի տարիներուն, յոյս մը մտցուց ան, ամերիկեան յուսահատ գրականութեան մէջ: Պիթլիսցի ընտանիքի մը մէջ հասակ նետած այս պատանին, հօրմէ որբ, Յակոբ Օշականին նման հազիւ երկրորդական ուսում առած էր, սակայն ինքնաշխատութեամբ ու յարատեւ ընթերցումներով, հոս ու հոն աշխատելով, աստանդական կեանք մը ապրելով ու անոր բոլոր բարիքներն ու չարիքները լայնօրէն ճաշակելով, համաշխարհային գրական համբաւներուն հետ մտային հաղորդակցութեանց մէջ մտնելով ու յարատեւ կերպով կեանքն ու մարդիկ ուսումնասիրելով, տենդային կեանք մը ապրելով ու չարունակաբար գրելով, կարողացաւ իր բնատուր տաղանդը պարտադրել, ամերիկեան դժուարահաճ ու այդ տարիներուն այլամերժ նկատուող շրջանակներուն մէջ:

«Փուլիցըր» ամերիկեան գրական որակաւոր մրցանակին (1940) արժանացած ու զայն մերժած այս հպարտ ու անկախ՝ առանց կաշկանդումներու ստեղծագործել ուզող պիթլիսցի գաղթականներու զաւակը, յանդուգն կերպով պայքարեցաւ իր անձին ու գործին հանդէպ ցցուող բոլոր արգելքներուն դէմ ու պատուաբեր անուն մը ապահովեց ոչ միայն ամերիկեան, այլ նաեւ համաշխարհային գրականութեան անդաստաններէն ներս: Ներկայիս, իր գործերը թարգմանուած կը տեսնենք բազմաթիւ լեզուներով, որոնք չարունակ կը հրատարակուին զանազան երկիրներու մէջ:

Ինչպէս բոլոր մեծ գրողները, արուեստագէտները, Սարոյեանն ալ մնաց անհասկնալի բաւիղներուն մէջ: Կեանքին հանդէպ իր ունեցած մօտեցումները տարբեր էին սովորական մարդու մը ունեցած մօտեցումներէն: Սովորականէն տարբեր անձ մըն էր ան: Փաքր տարիքէն յայտնի էր, թէ նախախնամութիւնը տարբեր ուղի մը վերապահած էր իրեն: Այս յանդուգն երիտասարդը սակայն, անվախ կերպով նետուեցաւ կեանքի բովին մէջ, առանձին մաքառեցաւ իր դէմ պարձրացող բոլոր խոչընդոտներուն դէմ, մարդկային կարգ մը ունակութիւններու գերին դարձաւ, երբեմն ինկաւ ծունկերուն վրայ, բայց երբե՛ք չսողաց մարդոց առջեւ, ոտքի կանգնեցաւ ու հպարտօրէն չարունակեց իր ճամբան՝ գրականութեան դժուարին կածաններուն մէջ: Հէ՛յ ժողովուրդ, «Անունս Արամ է», իսկ ես «Յանդուգն երիտասարդն եմ թռչող մարզաձողին վրայ», գոռաց ան մարդկութեան երեսին:

Սարոյեանի գրական գործերը բազմատեսակ են ու քանի մը տասնեակներու կը հասնին: Անընդհատ ճամբորդեց ան: Վաթսունական թուականներու սկիզբը, յարկաբաժին մը գնելով բնակութիւն հաստատեց Փարիզ: Իր ծննդավայր Ֆրեզնօն սակայն մնաց իր կեանքի առանցքը, ուր որ ալ գնաց, ո՛ր մէկ քաղաքին մէջ ալ որ ապրեցաւ, Ֆրեզնօն չարունակ հալածեց զինք անտեսանելի ու հոգետանջ ուրուականի մը նման. ոչ միայն հալածեց զինք, այլ թելադրեց, որ իր մանկութեան ու պատանեկութեան տարիները անջնջելի մնան, անմահանան, իր ստեղծագործական աշխատանքներուն մէջ: Ու այդպէս ալ ըրաւ ան, իր կեանքի վերջին շրջանին իր ծննդավայրին մէջ ալ տուն գնեց ու ապրեցաւ հոն, մինչեւ իր մահը (1981), հաւատարիմ մնալով իր արմատներուն, ներքին ձայնին:

Սարոյեան, ինչպէս լսի սկիզբը, նոր շունչ մը, նոր յոյս մը մտցուց ամերիկեան գրականութեան մէջ, երկրորդ պատերազմի դժնդակ տարիներուն: Իր գրական ոճը նոր էր, իսկ իր նիւթերն ու արտայայտուելու եղանակը պարզ ու հասկնալի, նշմարելի «հիւմըր»ով մը քօղարկուած: Կեանքը ինչպէս որ գոյութիւն ունի նկարագրելու անխոնջ ճիգ մըն էր իր գրական պայքարը: Իր առողին փայլքը սակայն երկար չտեւեց, երբեմն ալ վերստին փայլատակեց ան, ամերիկեան ու համաշխարհային գրական երկնակամարներուն վրայ: Անծայրածիր աշխարհ մըն է իր աշխարհը, որ ինքնուրոյն է ու մարդկային: Իր հերոսները յաճախ Հայեր են, բազմանդամ Սարոյեան գերդաստանի անդամներ, սովորական մարդիկ, որոնք խորապէս ազդած են իր կեանքի ու իր գործերուն վրայ: Վերջապէս, ամէն մեծ գրողի գործը իր դիմանկարն է, իր շրջապատը, իր ներաշխարհը եթէ կ'ուզէք:

- Հա՛, դուն հայ ես, - ըսաւ Սարոյեան իր պիթլիսեան շեշտով, սեւ ու հաստ պեխերուն մէջէն, 1957-ի ամառը, Վենետիկի Ս. Մարկոս հրապարակին գտնուող Թօքաճեան եղբայրներու լուսանկարչական գործիքներ ծախող խանութին մէջ, խօսքը ուղղելով ինծի:

- Այո՛, Հայ եմ եւ եկած եմ ձեզի մեր վարժարանի ամավերջի հանդէսին տանելու:

- Ուրախ եմ, ուրախ եմ, - ըսաւ ան թաւ ձայնով. ասիկա Լիւսին է ու ասիկա Արամը, ու ինծի ներկայացուց իր երկու անչափահաս զաւակները:

- Երթանք, - ըսաւ յանկարծ Գուլէնը հետո՞ւ է ասկէ. կոնտոլա առնենք:

Ես ներքնապէս կարկամած վիճակ մը ունէի. հոգեկան մակընթացութեան մէջ էի: Սարոյեանը՝ Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարան առաջնորդելու պատիւը ինծի վստահած էր լուսահոգի տեսուչ հայրը՝ Հայր Եղիա Վրդ. Փէչիկեանը:

Այդ տարիներուն, խտալերէն թարգմանութեամբ, նոր սկսած էինք Սարոյեան կարդալ դպրոցէն ներս: Ես յունարէն թարգմանութիւն մըն ալ ունէի «Մարդկային կատակերգութիւն» հանրածանօթ վէպին: Կը սիրէինք զինք ու հպարտ կը զգայինք իրմով, նոյնիսկ եթէ անծանօթ էինք իր ամբողջական գործերուն: Ու հիմա, Տէր Աստուած, այդ մեծ ու անուանի գրողին առջեւ կանգնած «պապանձումն Զաքարիայի» երեւոյթը ունէի:

Կոնտոլայով, Ներսէ Ջրանցքներէն զինք առաջնորդեցի վարժարան: Աշակերտութիւնը, ուսուցիչները, Մխիթարեան վարդապետները, հայ եւ խտալացի բարձրաստիճան հիւրերը, բոլորը խանդավառ էին, երբ Սարոյեան, իր զաւակներով մուտք գործեց վարժարանի Թիկփուլեան սրահէն ներս: Ուրախ ու հպարտ էի նաեւ ես: Այդ օրը, Սարոյեան պիթլիսեան բարբառով ու ապա անգլերէնով հակիրճ խօսքեր ուղղեց աշակերտութեան ու ներկայ ժողովուրդին: Քանի մը օր մնաց Վենետիկ: Հետը էի միշտ: Վերջին օրը ըսաւ թէ այդ ամառ Աթէնքէն պիտի անցնի ու իր պանդոկին անունը տուաւ ու թուականը իր ժամանումին:

- Կուգամ ու ձեզ կը գտնեմ, - ըսի խանդավառ:

Ու այդպէս ալ ըրի: Մեծն Բրիտանիա պանդոկը գացի, որ Աթէնքի կեդրոնը կը գտնուէր, ցիրենք առի ու հայկական թաղամասերը տարի շրջագայութեան. ապա, մեր տունը՝ հայկական սուրճ ու անուշեղէններ ըմբոշխնելու: (Այս ու Վենետիկի յուշագրութիւնը սակայն, վերջերս Ֆրեզնոյի մէջ յետ մահու Սարոյեան «մնատեւլու» ուղեւորութեանս հետ, մանրամասնութեամբ գրած եմ, տարբեր առիթով հրատարակելու նպատակով):

Այս տարի Սարոյեանի ծննդեան 90-ամեակն է: Ֆրեզնօն, կ'իմանամ, թէ մեծ շուքով ու հանդիսութիւններով կը պատրաստուի ոգեկոչել իր անուանի զաւկին աշխարհահռչակ փառակը: Ես վստահ եմ, որ համաշխարհային գրական կարծիքն ալ անտարբեր պիտի չմնայ այս առթիւ: Իսկ հայութիւնը ի՞նչ դերք պիտի պիտի բռնէ իր մեծ զաւկին հանդէպ, այդ ալ մեզմէ կախեալ է...:

«Հորիզոն», գրական յաւելուած

20–ՐԴ ԴԱՐՈՒ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵԱՆ ԵԶՐԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԸ ԿԸ ԹԱՐՁՐԱՑՆԷ ԹԱՆԱՎԷԺԻ ԴՐՕՇԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՏԱՐԱԾՔԻՆ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՆ «ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ ՍՐՃԱՐԱՆՆԵՐԸ», ՈՒՐ ՄԱՐԴԻԿ ԿԸ ՀԱՒԱՔՈՒԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ԻՄԱՍՏՆԵՐ ՓՆՏՌԵԼՈՒ ԵՒ ՎԻՃԵԼՈՒ ԱՆՈՆՑ ՄԱՍԻՆ

Կիրակի առաւօտ ժամը 11-ն է, եւ աւելի քան 100 հոգի հաւաքուած է Փլաստը լա Պասթիյի Քաֆէ Տէ Ֆարի մէջ: Ասիկա ամէնօրեայ սրճարան մըն է, շրջապատուած՝ եռուն երթեւեկով եւ մօտակայ բաց շուկայով: Սակայն ներսը ջերմեռանդ լռութիւն մը կը տիրէ, մինչ հաւաքուած բազմութիւնը ինքնամփոփ կը նստի, առաւելաբար Ֆրանսական ծխախոտ կատարութիւն մը՝ փիլիսոփայութեան վարժութիւն կատարելու համար:

Վարժութիւնը բանալի բառն է հոս, որովհետեւ ինչ որ տեղի կ'ունենայ, մեծ տեսութեան մը մասին խորհրդածելու կամ, օրինակ, «հակակառուցողապաշտ» ոճը տապալելու չի վերաբերիր: Շաբաթը մէկ անգամ ամէն տարիքի եւ տարբեր խաւերէ մարդիկ կեանքի առընչուող նիւթեր կ'արծարծեն պարզապէս տրամաբանելու հաճոյքին սիրոյն: Այլ երկիրներու մէջ փիլիսոփայութիւնը իր փառահեղ պատուանդանէն տապալած կրնայ ըլլայ: Սակայն Ֆրանսայի մէջ տակաւին բարձր դիրքի վրայ կը գտնուի: «Պատանիներ զայն կը սորվին դպրոցին մէջ, այն մեկնակէտով, որ մտածել ու վիճիլ գիտնալը կեանքի ամէնէն կարեւոր կարողութիւնն է»:

Քաֆէ Տը Ֆարի մէջ Կիրակի առաւօտեան տրամաբանական հակաճառութիւնը կը սկսի սովորութեան համաձայն. ներկաները հարցադրումներ կ'առաջարկեն. օրինակ՝ «ազատութիւնը անիշխանականութի՞ւն է», ինչ որ աղմուկ կը բարձրացնէ, կամ՝ «արդեօք Աստուած մեռա՞ծ է», ինչ որ քրքիջ կը յառաջացնէ: Ձեռքեր կը բարձրանան օդին մէջ. «Կարելի՞ բան է լաւ եւ վատ վայրագութեան գոյութիւնը» ... «Կարելի՞ է տակաւին խօսիլ ժողովրդավարութեան մասին եւ չծիծաղիլ»:

Միջնորդի դեր կատարող մը կը հաւաքէ առաջարկները եւ արագ քուէարկութիւն մը կը կատարէ: Յանցանքի բնոյթին մասին բանավէճ մը կը սկսի: «Խաղը» մեծ խանդավառութիւն կը ստեղծէ: «Խաղցողները» հանդարտօրէն, բառացի հակահարուածներ կ'ուղղեն: Մերթ ընդ մերթ սուր պայքար մը ծայր կուտայ հաստատելու համար այն ուանդական տեսակէտը, թէ Ֆրանսացիք «ի ծնէ» բեւեռացումի հակամէտ են:

Սրճարանի հաւաքոյթները այնքան հին են, որքան ինքնին սուրճ խմելու սովորութիւնը: Սակայն Քաֆէ Տէ Ֆարի մէջ անոնք տարբեր բնոյթ ունին: Առաջին անգամ 1992-ին փիլիսոփայական հաւաքոյթներ սկսան կայանալ հոն: Այժմ անոնք այնքան ժողովրդականութիւն գտած են, որ աւելի մեծ շարժումի մը վերածուած են: Մինչ Քաֆէ Տէ Ֆարը սկսաւ յորդիլ, փիլիսոփայութեան սիրահարներ տեղափոխուեցան դէպի շրջակայ սրճարաններ: Պասթիյի շրջակայքէն անոնք տարածուեցան դէպի մերձակայ թաղամասեր:

Նորագոյն տուեալներու համաձայն, Փարիզը փիլիսոփայական 18 սրճարաններ ունի: Ֆրանսայի տարածքին անոնց թիւը կը հասնի 100-ի: Անոնք իրարմէ անկախ կը գործեն եւ իրարու կապուած են միայն անպաշտօն ցանցով մը: Երեւոյթը արդէն ծնունդ տուած է բազմաթիւ գիրքերու, պատկերասփիւռի յայտագիրի մը եւ «Ֆիլօ» անունով ամսաթերթի մը: Եւրոպական այլ երկիրներ ընդօրինակած են ուղղութիւնը եւ նմանօրինակ հաւաքներ տեղի կ'ունենան Պրիւսէլի, Պոնի, Ժընեւի եւ Լոնտոնի մէջ:

Նախագահ Ժագ Շիրաք փիլիսոփայական սրճարանը կը նկատէ Ֆրանսայի պատկերը ցայտուն դարձնող երեւոյթ մը եւ անոր հիմնադիրներէն մէկը յատուկ առաքելութեամբ ուղարկուած է Լատին Ամերիկա, որպէսզի գաղափարը տարածէ նաեւ հոն:

«ԿԱՐԾԻՔԷՆ ԱՆՑՆԻԼ ՄՏԱԾՈՒՄԻ»

Փիլիսոփայական շրջանակներ շաբաթը մէկ անգամ կը հանդիպին Ֆրանսայի սրճարաններուն մէջ, ինչ որ կը նշանակէ, թէ հազարաւոր մարդիկ կը հաւաքուին բարձրաձայն վիճելու համար:

«Ամբողջ շաբաթը կ'աշխատիմ գրասենեակի մը մէջ: Հոս կուգամ ուղեղս հանդարտեցնելու: Խորհրդածումի առիթ կը կը գտնեմ եւ երբեմն կեանքի նոր իմաստ մը կը յայտնաբերեմ», կ'ըսէ կին մը: Ուրիշներ փիլիսոփայական սրճարաններ կը յաճախեն, որովհետեւ հանգիստ, նոյնիսկ հաճոյք կը զգան անծանօթներու հետ խօսելով:

Փիլիսոփայական խումբերուն մեծամասնութիւնը կը հետեւի Քաֆէ տէ Ֆարի գծած ուղիին: Փիլիսոփայութեան նուիրուած մարդիկ կ'ընտրեն սրճարանը եւ ժամ մը կը ճշդեն: Վարձքի կամ մուտքի վճարումի կարիք չկայ: Ներկաներ նիւթեր կ'առաջարկեն, եւ ոեւէ մէկը կրնայ իր տեսակէտը պաշտպանել: Իտալացի պաշտօնական վարժ փիլիսոփայ մը կը վարէ բանավէճը եւ կ'աշխատի մասնակցողները հեռացնել ճառախօսութեան եւ սկզբունքի տեսակէտներ պաշտպանելու փոխարէն: «Ֆիլօ» ամսաթերթը կը գրէ. «Նըպատակը փիլիսոփայութեան վայրկեաններ ստեղծել է, այսինքն՝ կարծիքէն անցնիլ մտածումի»:

Շարժումին հիմնադիրներէն Փասքալ Հարտի համոզուած է, որ փիլիսոփայական սրճարանը իր բնոյթով քաղաքական է, որովհետեւ փիլիսոփայութիւնը դուրս կը բերէ մասնագէտներու նեղ շրջանակէ մը եւ գայն մատչելի կը դարձնէ սովորական քաղաքացիին: Ան նաեւ երեւոյթը կը նկատէ ապստամբութիւն մը՝ գիտակներու եւ մտաւորականներու դէմ, որոնք ծանրախոհ գաղափարներ կ'արտայայտեն մամուլի միջոցով: Հարտի կը բացատրէ. «Այս սրճարանները ձեւով մը կը բաշխեն մտքի եւ գրոյցի ազատութիւնը: Ամէն ոք իրեն արժանի տեղը կը գրաւէ իր արտայայտած գաղափարով եւ ոչ թէ իր ընկերային դիրքով: Եւ ասիկա ցայտուն կերպով քաղաքական երեւոյթ է»:

«ԱՊԱՒԷՆ» ՄԸ

Փիլիսոփայական սրճարանի գաղափարը ինքնին, վէճի եւ վերլուծումի նիւթ դարձած է, եւ կարգ մը քննարկողներ ըսած են, թէ այժմ փիլիսոփայութիւնը կը լեցնէ այն պարապութիւնը, որ ստեղծուած է Պաղ Պատերազմի աւարտէն ետք, երբ քաղաքական Աջ ու Ձախ թեւերու առնչական պայքարը վերջ գտած է: Ուրիշներ գիտել կուտան, թէ փիլիսոփայութեան հանդէպ հետաքրքրութիւնը կը վերակենդանանայ, որովհետեւ այլ մարզեր, ինչպէս կրօնն ու հոգեվերլուծութիւնը կը խամրին, կամ որովհետեւ մարդիկ իրենց վստահութիւնը կորսնցուցած են գիտութեան հանդէպ:

Սակայն Փասքալ Հարտի կ'ըսէ. «Սխրտխանոնւէ կը պատճառէ այն գաղափարը, թէ փիլիսոփայութիւնը վերադարձած է իբրեւ նորօրեայ ապաւէն մը: Անիկա ապաւէնին ճիշդ հակառակն է. կասկածի եւ հարցումներու կը վերաբերի»:

Փիլիսոփայական սրճարաններու մէջ հաւաքոյթներ կազմակերպող Ֆրանսացիները կարականապէս կը մերժեն որեւէ ձեւի բաղդատութիւն՝ 1950-ական եւ

ԿԱՐԻՆ – ԷՐԶՐՈՒՄԻ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ՝ ՅՈՒ – ՍԻ – ԷԼ – ԷՅ–Ի ՄԷՋ

Պատմական Հայաստանի նահանգներուն եւ քաղաքներուն նուիրուած միջազգային գիտաժողովներու չորրորդը, նուիրուած Բարձր Հայքի Կարին / Էրզրում շրջանին եւ քաղաքին, տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ եւ Կիրակի, Նոյեմբեր 14 - 15-ին, Եու - Սի - Էլ - Էյ համալսարանի Ցիքըլի սրահին մէջ: Սոյն գիտաժողովին կը մասնակցին մասնագէտներ Հայաստանէն, Եւրոպայէն եւ Միացեալ - Նահանգներէն, ներկայացնելու պատմագիտական ուսումնասիրութիւններ Կարին / Էրզրումի հայութեան մասին հնագոյն դարերէն մինչեւ քսաներորդ դարը:

Եու - Սի - Էլ - Էյ-ի գիտաժողովները կազմակերպած է փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան, հովանաւորութեամբ՝ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան Հայոց Արդի Պատմութեան ամպիոնին, եւ գործակցութեամբ՝ Հայ Լեզուի եւ Գրականութեան Նարեկացի ամպիոնին:

Շաբաթ առաւօտ (9·30 - 1·00) յայտագրին ելոյթ պիտի ունենան հետեւեալ պատմագէտները. —

— Ռիչըրտ Յովհաննէսեան (Եու – Սի – Էլ – Էյ), «Բացում – Բարձր Հայք եւ Կարին»:

— Ռապըրթ Հիւսըն (Ռուտն Համալսարան), «Բարձր Հայքի Պատմական Աշխարհագրութիւնը»:

— Նինա Կարսոյեան (Գոլումպիա Համալսարան), «Կարնոյ Ծագումն ու Կրօնական Դերը»:

— Ռապըրթ Թամսըն (Օքսֆորտ Համալսարան, Անգլիա), «Հայկական Տեսակէտները Բիւզանդական եւ Թրքական Արշաւանքներու Առնչութեամբ»:

— Տիգրան Գույումճեան (Գալիֆորնիա Պետական Համալսարան, Ֆրեզնօ), «Կարնոյ Անկումն ու Վերականգնումն, 16–րդ – 18–րդ դարերուն»:

— Լուսի Տէր – Մանուէլեան (Թըֆթս Համալսարան), «Միջնադարեան Կարին / Էրզրում – Եկեղեցիներ, Գորգեր, Դամբաններ եւ Առեւտուր»:

— Աշոտ Մելքոնեան (Պատմութեան Ինստիտուտ, Երեւան), «Կարին / Էրզրումի Ազգագրական Փոփոխութիւնները Օսմանեան Կայսրութեան Շրջանին» – հայերէն, անգլերէն ամփոփումով:

Շաբաթ յետմիջօրէին (2·15 – 6·00) ելոյթ պիտի ունենան. –

— Ռուպէքա Մորիս (Միչիկընի Համալսարան), «Հայ Արտագաղթը Էրզրումէն, 1829 – 1830»:

— Ճէյմս Րիտ (Ուիլըրտ Վըրճինիա Կոլըճ), «Էրզրում Նահանգի Հայերը Օսմանեան Տիրապետութեան Տակ, 1830 – 1870 Թուականներուն»:

— Փամըլա Նահապետեան Եանկ (Միչիկընի Համալսարան), «Սանասարեան Վարժարանի Դերը Ազգային Կազմաւորման Մէջ»:

— Ռուբինա Փիրումեան (Եու – Սի – Էլ – Էյ), «Ձայն Մը Հնչեց Էրզրումի Հայոց Լեռներէն»:

— Վարդիթեր Կոճոյեան – Յովհաննէսեան (Քալվըր Բըրմանենդի Մեթեքըլ Կրուփ), «Կարնոյ Հայ Գիւղական Կեանքը»:

Գիտաժողովը պիտի շարունակուի Կիրակի յետմիջօրէին (1·30 – 6·00): Ելոյթ պիտի ունենան. –

— Գրիգոր Պըլտեան (Արեւելեան Լեզուներու եւ Քաղաքակրթութեան Ազգային Վարժարան, Փարիզ), «Բացակայ Երկիրը Հայ Գրականութեան Մէջ»:

— Ծիա Ալլազեան (Եու – Սի – Էլ – Էյ), «Էրզրումի 1890–ական Թուականներու Անցուդարձ Եու – Սի – Էլ – Էյ-ի Վ. Լ. Սաքըրեանի Թուղթերը»:

— Իզապէլ Գաբրիէլեան (Գալիֆորնիա Պետական Համալսարան, Ֆրեզնօ), «Քղի եւ Քղիի Հայրենակցական Միութիւնները Համաշխարհային Առաջին Պատերազմէն Առաջ»:

— Հիլմար Քայզըր (Եւրոպական Համալսարանի Ինստիտուտ, Ֆլորանս), «Էրզրում Նահանգը 1915–ին – Գերմանիոյ Հիւպատոսարանի Տեսանկիւնէն»:

— Ռիչըրտ Յովհաննէսեան (Եու – Սի – Էլ – Էյ), «Էրզրումը 1916–էն 1921 Թուականը – Անդրանիկ, Սեւր, եւ Մուսթաֆա Քեմալը»:

— Տէյվիտ Քալոն (Էն Արպըր, Միչիկըն), «Ուիլիըմ Սարոյեանը եւ Էրզրումը»:

Յաւելեալ մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի գրասենեակը՝, e-mail-ով՝

Hovannis@history.ucla.edu

կամ հեռաձայնելով՝

(310) 825 – 3375

Հասցէ՝

Professor Richard Hovanissian,
Department of History, UCLA,
Los Angeles, CA 90095.

«ՀԱԼԷՊԻ ՊԱՐՈՆՆԵՐԸ»

գիրքին ներկայացումը Վենետիկի մէջ

ՎԵՆԵՏԻԿ («Յառաջ»). –

Երեքշաբթի Հոկ. 20, երեկոյեան ժամը 5-ին Մուրատ - Ռափայէլեան Վարժարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ Հալէպի Պարոնները գիրքին ներկայացումը ի ներկայութեան հատորին հեղինակ՝ Ֆլավիա Ամապիլէի, Վենետիկի քաղաքապետ՝ Մասսիմօ Քաչչարիի եւ ոչ մեծ թիւ ներկայացնող հասարակութեան մը:

Հիւրերը ընդունեցաւ Հ. Յարութիւն Վրդ. Պ. ներկայացնելով հեղինակներէն մին Ֆլավիա Ամապիլէն, որուն առաջին անգամ հանդիպած էր 1994-ին Հալէպի մէջ: Նկարագրեց թէ ինչպէս այդ հանդիպումէն ծնունդ առաւ, պատահաբար, գիրքին գաղափարը, եւ հետաքրքրութիւնը Հայոց ցեղասպանութեան հանդէպ, որուն համար Մարքօ Թօզաթթի եւ Ամապիլէն (զոյգ հեղինակները) մեծ աշխատանք կը տանին Իտալիոյ զանազան քաղաքապետութիւններու մօտ եւ ներկայիս նաեւ Խորհրդարանին մէջ, ճանչցնել տալու օրինաւորապէս ցեղասպանութիւնը:

Տիկին Ամապիլէն կատարեց հատորին նկարագրութիւնը, ուր հիմնականօրէն կը պատմուի Հալէպի Պարոն պանդոկի տէրերուն, Մազլումեան Գերդաստանին «արկածախնդրութիւնը» որ մէկ դարու Հայոց պատմութիւնը կ՚ամփոփէ եւ կը դառնայ միաժամանակ անուղղակի բողոք մը Հայոց ցեղասպանութեան անտեսումին:

Մասսիմօ Քաչչարին, Վենետիկի հայասէր քաղաքապետը, իր կարգին յայտնեց որ Վենետիկի նահանգապետութիւնն ալ որդեգրած է եւ ստորագրած Հայոց ցեղասպանութիւնը ընդունող եւ դատապարտող յայտարարութիւն մը անցեալ Մարտին եւ թէ պատրաստ են Խորհրդարանին մէջ պաշտպանելու իրենց տեսակէտը:

Հուսկ յայտարարուեցաւ որ Հալէպի Պարոնները հատորին ներկայացումը տեղի պիտի ունենայ նաեւ Փատովայի եւ Վերոնայի մէջ տարուան ընթացքին:

Հ. Ց. Պ.

1960-ական տարիներու նմանօրինակ երեւոյթի մը հետ: Այդ տարիներուն Ժան-Փոլ Սարթր եւ Ֆրանսայի այլ մտաւորականներ Սէնի ձախ ափին հաւաքոյթներ կը կազմակերպէին: Սարթրի շուրջ հաւաքուած մարդիկ պարզապէս կը զրուցէին իրենց շրջանակին մէջ, մինչդեռ փիլիսոփայական սրճարանը կազմակերպուած իրադարձութիւն մըն է, ուր բեմը բաց է բոլորին դիմաց:

Եթէ փիլիսոփայական սրճարաններուն մէջ ոեւէ հերոս կայ, անիկա Սոկրատն է, որովհետեւ անոր «պատճառաբանական բանավէճի» ուղղութիւնը իբրեւ օրինակ կը ծառայէ քննարկումներու ընթացքին: Այլ հերոս մըն է Սենեկա, որ հետաքրքրուած է հոգիին բարւոքութիւնը: Փարիզի փիլիսոփայական սրճարաններուն մէջ տիրապետող կարծիքը այն է, թէ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը մեծ փոփոխութեան մը ենթարկուելու սեմին է, եւ թէ՝ աւելի ամուր կռուաններ անհրաժեշտ են այդ փոփոխութիւնը դիմակալելու համար:

Յայտնապէս շատեր փիլիսոփայական սրճարան կը յաճախեն պարզապէս դժուար ժամանակներու մէջ ապահովութիւն մը գտնելու կամ հաճելի խօսակիցներու ընկերակիցներ գտնելու համար:

«Հոս կուգամ զանգուածային անմարսողութեան դարման մը գտնելու համար: Անմարսողութիւն մը, որ կը յառաջանայ տեղեկութեան հեղեղէն, արտադրութիւններու հեղեղէն, ձայներու հեղեղէն», կ՚ըսէ գրասենեակի մէջ աշխատող վարչական պատասխանատու մը, որ անդրադարձած է, թէ փիլիսոփայութիւնը աւելի լաւ կեանքի մը փնտռտուքն է:

Կալուածներու առուծախով զբաղող կին մը կը մտածէ. «Փիլիսոփայութիւնը կ՚օգնէ ինծի պահ մը դադար առնելու: Իմաստութեան խոստումը շատ հետաքրքրական կը գտնեմ: Իսկ ամէնէն աւելի կը սիրեմ մարդոց հետ միասին ըլլալու պարգեւած հաճոյքը եւ այդ միասնութեան մէջ մեր էութիւնը հարցականելը»:

Պատրաստեց՝

Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ – ՄՐԱՊԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԻՐ ԵՒ ԳԻԾ

(Բովանդակութիւն՝ արուեստ եւ արուեստագէտներ, Շահինուրի հետ, թատերական քրոնիկներ, ֆրանսական թատրոն, Պաալպէքի միջազգային փառատօն, ընկերային քրոնիկներ, տոմսակներ, խմբագրականներ, աշխատասիրութիւններ, երգիծանկարներ)

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Հրատարակութիւն՝ Մայրենի, Պոսթըն 1998

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ

ԿԱՄ

ԲԵՐԱՑԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ
ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Զ.
ՄԷԿԻ ՏԵՂ ԵՐԿՈՒ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ ԿԱԼԻՕՊԻ. – Ո՞վ է, ի՞նչ կ՚ուզէ:

ՍՊԱՍԱՒՈՐԸ. – Շուտ դուռը բացէք: Կրկնեց իր հարցումը Տիկին Կալիօպի, բայց նոյնչափ անորոշ պատասխան մը տրուեցաւ: Վերջապէս, դուռնէն եւ պատուհանէն խօսակցութիւն մը սկսաւ, որ հետզհետէ փոխուեցաւ վիճաբանութեան:

Կառապանը կը ճգնէր օձիքը ազատել, համոզել ջանալով իր ընկերները, որ աւարի բաժանումը փողոցին մէջտեղը չըլլար, ծանօթ հաւաքատեղին երթան: Իսկ երկու մեղսակիցները սպառնական դիրքով կեցած էին քովը, արդիւնքին սպասելով իրենց ընկերներուն դիմումին:

Տիկին Կալիօպի կը յամառէր դուռը չբանալ, կռահելով որ գայթակղութիւն մը պիտի ծագէր: Երբ տեսաւ սակայն որ այս խորհրդաւոր մարդիկը իր տունէն բաժնուելու միտք չունին, աճապարեց վեր ելլել, Հրանդի եւ Տիկին Մաննիկի գտնուած սենեակը:

ԿԱԼԻՕՊԻ. – Ո՞ւրկէ ալ այս անշնորհք մարդիկը բերիք ձեր ետեւէն, մէկ փարայ եղաւ տունիս պատիւը, ի՞նչ բացատրութիւն պիտի տամ դրացիներուս:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. – Բայց տիկին ո՞վ որու պիտի մեղադրէ, ուրկէ՞ գիտնայինք որ հոս թակարդ մը լարուած է:

Կալիօպի գայրացաւ, բողոքեց:

ԿԱԼԻՕՊԻ. – Կը ներէք տիկին, ես ութ տարիէ ի վեր այս տունին մէջ բնակած եմ՝ օր մը իսկ սանկ գայթակղութիւն չէ պատահած: Կ՚աղաչեմ որ շուտ մեկնիք, վտանգ կը սպառնայ ձեզի. ինծի ալ խայտառակ բրիք:

ՀՐԱՆԴ. – Ի՞նչ վտանգ տիկին, կառապանը չգնա՞ց:

ԿԱԼԻՕՊԻ. – Գնաց եւ ընկերներն ալ միասին բերաւ, կ՚երեւայ թէ ձեր տուած պատառը բերնին համ տուաւ.

Հրանդ եւ Մաննիկ բոլորովին շփոթեցան, ալ տարակոյս չկար որ դուրսի խռովութիւնն առարկան իրենք էին:

Տիկին Մաննիկ, մահու չափ տժգոյն, աղաղակական շեշտով մը հարցուց Կալիօպիին.

– Բայց տիկին, քանի որ դուք ձեռք առած էք ուրկէ՞ պիտի փախինք:

Եւ խելքն տարու ոսկինոց մը սահեցուց Տիկին Կալիօպիի ափին մէջ:

ՏԻԿԻՆ ԿԱԼԻՕՊԻ. – Բայց չէ՛, տեսէք դուք անհնգհատ կը զարնեն կոր, պարտէզին դուռէն կ՚երթաք:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. – Ա՛խ, հազար շնորհակալ եմ այս ինչ փորձանք եկաւ գլխուս:

Հրանդ եւ Տիկին Մաննիկ հագճեպով հագուեցան, Տիկին Կալիօպի զիրենք առաջնորդեց խոհանոց, անկէ անցան պզտիկ պարտէզ մը, որ գրեթէ լուսամուտի տեղ կը ծառայէր: Տիկին Կալիօպի մօտեցաւ պարտէզին դրան, ականջներուն կասկածելի ձայն մը չէր գար դրան ետեւէն, յամրաբար բացաւ դուռը, գլուխը դուրս հանեց, ո՛չ ոք կար, նշան ըրաւ իր հիւրերուն, որ անմիջապէս դուրս նետուեցան.

Տիկին Մաննիկ ազա՛տ շունչ մը առաւ, աչքերը փակեց, նուաղում մը եկաւ վրան, մինչ Հրանդ չարաչար ամօթահար կը զգար ինքզինքը, եւ իր զոհին երեսը նայելու չէր համարձակեր:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. – Գէշ խաղ մը խաղացիր, ըսաւ չէի սպասեր քենէ որ ա՛յսչափ թեթեւութեամբ պիտի վարուիս, ո՞ւր բերիր ինծի:

Հրանդ այլայլմէ մը եղաւ, իսկ Տիկին Մաննիկ որ գտած էր իր պաղարիւնութիւնը իրարմէ ծանր ու վիրաւորիչ նախատինքներով կը հարուածէր իր սիրահարը, որ կը շարունակէր համր մնալ, ինքնապաշտպանութեան բառ չգտնելով, գայրոյթի այս յեղակարծ պոռթկումը՝ բոլորովին շփոթութեան կը մատնէր այնքան սրամիտ ու պատրաստամիտ Հրանդը:

ՀՐԱՆԴ հազիւ կակազեց. – Բայց Տիկին, ինչո՞ւ կը մեղադրէք ինծի. ես ալ ձեզի պէս զոհ մըն եմ: Տիկին Մաննիկ հիմա ինքզինքը չարաչար նուաստացած կը զգար՝ սիրտ տուած ըլլալուն համար երիտասարդի մը զոր առնական հպարտութեամբ գինուած եւ ըմբոստ հոգի մը կը կարծէր, մինչդեռ գայթակղութեան ամբողջ ընթացքին անիկա եղած էր մարդ մը՝ թոյլ, անջիղ, արժանապատուութենէ զուրկ, խեղճուկ ու կրաւորական, որ գինքը սիրող կնոջ մը գալարումներուն ու տառապանքին լուռ հանդիսատես եղած էր. կառապանի մը քմահաճոյքին գերի դարձած էր, անմիջապէս փոխանակ առնոր յանդգնութիւնը խորտակելու՝ զոհէ երեւոյթները փրկելու համար:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. – Կորսուէ՛:

ՀՐԱՆԴ. – Խելքի՞դ եկաւ:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. – Խելքիս եկած է՛ր այդ՛ բայց առաջ, ո՛չ թէ հիմա, երբ տրկարացայ հաւատալու քու խօսքերուդ, իսկ հիմա ահաւասիկ կը թքնե՛մ երեսդ:

ՀՐԱՆԴ. – Բայց տիկի՛ն, իրաւունք չունիք նախատելու ինծի, ես ալ ձեզի պէս պատուաւոր երիտասարդ մըն եմ:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ (ծիծաղելով). – Պատի՛ւ, – բայց ո՞ր օրը ունեցաք արդեօք այս ապրանքը պարո՛ն: Կին մը գլխէ հանելով այս ծուղակին մէջ նետե՞լն է ձեր պատիւը, ես վստա՛հ եմ որ դուք ալ մեղսակից էք այս տականքներու ընկերութեան:

ՀՐԱՆԴ. – Ալ չափը անցուցիք, տիկի՛ն, դուք ուզեցիք որ հոս բերեմ ձեզի, ես ալ բերի, իմ մտքէս երեւակայութենէս կ՚անցնէ՞ր որ այս փորձանքը պիտի պատահէր:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. – Անամօ՛թ ... կը համարձակի՞ս տակաւին ինքզինքդ պաշտպանել:

ՀՐԱՆԴ. – Հարկաւ, որովհետեւ խիղճս հանդարտ է:

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ. – Պատի՛ւ, խի՛ղճ, այս ոսկեզօծ խօսքերը արհեստն են, միամիտ կիներս շլացնելու համար:

ՀՐԱՆԴ (Հեգնաբար). – Շա՛տ միամիտ. պատուաւոր երիտասարդներ մոլորեցնելու աստիճան միամիտ:

Տիկին Մաննիկ գայրալից ակնարկ մը նետեց Հրանդի վրայ, եւ «Սրիկա՛յ» մըրմնջելով, բաժնուեցաւ Հրանդի քովէն, երբ հասած էին արդէն Սէրա Սէյրի:

(Շար. 37)

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեանի իրենց երրորդ թոռնիկին՝

ՆԻՔՈԼԱ-ի

ծննդեան, Փարիզ 1998 Հոկտեմբեր 16, ուրախ առթիւ 1000 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

SOIREE THEATRALE

La Croix Bleue, Section **«D. Serengulian» d'Issy-les-Moulineaux** organise

une SOIREE THEATRALE

le Mardi 3 Novembre
à 20 h 30 très précises

à l'Auditorium d'Issy-les-Moulineaux, 11-13, rue Danton.

Narek DOURIAN présente
«RECHERCHONS UN MENTEUR»

une comédie jouée
par la Troupe d'Arménie.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի վերանորոգութեան առթիւ՝ Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ բարեպաշտական նուէրները. -

Ա. ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէրպէրեան 100 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Նուպար Քիւփէլեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Տարագճեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հանրի Սարաֆեան 150 Ֆր., Տիկին Մարի Պէրպէրեան 300 ֆրանք, Պր. Յ. Քէչեան 500 Ֆր., Օր. Միրէյլ Ներսէսեան200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Թորիկեան 50 Ֆր., Տիկին Արփինէ Սերոբեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ս. Գարապօղոսեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Գինոսեան, Տէր եւ Տիկին Արէլ Փափազեան 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Ճէնէթեան 350 Ֆր., Օր. Նաթին Լէյլօղեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աճէմեան 500 Ֆր., Պր. Ժորժ Անդրէասեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ալեան 500 Ֆր., Պր. Լուսիա Աճէմեան 1000 Ֆր., Պր. Ժան Օհաննէսեան 300 Ֆր., Պր. Կարապետ Տէվրէնեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անդրէ Սահաթճեան 1000 Ֆր., Տիկին Սիւզան Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Պեռնար Սայրիմ 200-ական ֆրանք:

***

Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար եղած են նաեւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Տէր եւ Տիկին Մամէլեան՝ Յարութիւն Թոփալեանի եւ Զենոբ Զենոբեանի յիշատակին 1000 Ֆր.:

Մինասեան ընտանիք (Մարսէյլ)՝ Յարութիւն Թոփալեանի յիշատակին 500 ֆրանք:

Տէր եւ Տիկին Օննիկ Կարիպեան՝ Յարութիւն Ոսկեանի եւ Վահագն Տատրեանի յիշատակին 2000 Ֆր.:

Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան՝ Քանարեան եւ Պապիկեան ննջեցեալներու յիշատակին 500 Ֆր.:

Օր. Ժագլին Քանարեան՝ Լեւոն եւ Պերճուհի Քանարեանի յիշատակին 500 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Զէրչեանէ 250 Ֆր. Անանիկ Անանեանի մահուան առիթով:

Տէր եւ Տիկին Ժորժ Խաչատուրեան 500 ֆրանք Լիսի Դարլաքեանի մահուան առիթով:

ԱՅՑ՝ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՐԻՄԻՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.-ը եւ Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը Կիրակի, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1-ին ոգեկոչումի խմբական այց մը կուտան Պանեէօ Փարիզիէնի գերեզմանատունը, հայ մտաւորականներու շիրիմին:

Սիրով կը հրաւիրուին ողբացեալներու ընտանեկան պարագաները, գրողներ, յարգոյ հասարակութիւնը:

Շիրմօրհնէք եւ յարգանքի արտայայտութիւններ:

Հաւաքուիլ ժամը 15-ին Սիմըթիէռ տը Պանեէօ Փարիզիէնի գլխաւոր մուտքին, Ավընիւ Մարքս Տորմուա:

Փորթ տ'Օռլէանէն առնել թիւ 128 հանրակառքը ու իջնել Սիմըթիէռ Փարիզիէն կայանը:

Commémoration sur la tombe des écrivains et intellectuels arméniens

organisée par l'UGAB
et la Société des Gens de Lettres
Arméniens de France
Dimanche 1er Novembre à 15 heures
au Cimetière de Bagneux-Parisien

RASSEMBLEMENT : Entrée principale du Cimetière, Avenue Marx Dormoy; prendre l'autobus 128 à la Porte d'Orléans et descendre à l'arrêt du Cimetière.

CHENE

POUR LA POURSUITE
DE SES ACTIONS
DANS LES VILLAGES
AU ZANGUEZOUR
ET AU KARABAGH

AIDEZ
CHENE
EN OFFRANT VOS OBJETS
DE VALEUR
NEUFS OU ANCIENS POUR SA

braderie de noël

DU 5 AU 6 DECEMBRE
AU COLLEGE SAMUEL-MOORAT

«ՇԷՆ»Ը
ՁԵԶԻ ԿԸ ԴԻՄԷ
ԻՐ ՎԱՃԱՌՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

«ՇԷՆ»ԻՆ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ
ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԻՐԵՐ, ՀԻՆ ԹԷ ՆՈՐ,
ԳԵՂՕՐ, ԳԻՐՔ, ԳՈՐԳ,
ԳՈՀԱՐԵՂԷՆ ԵՒԼՆ. ԵՒԼՆ. . .

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝
Pour tous renseignements téléphoner
dès maintenant au :
01. 47. 50. 40. 47 après 19h

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր մօր՝ Տիկին Նուարդ Կըկգեանի թարմ յիշատակին Տիկին Ալիս Պուայէ 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	800	(964,80)
Հոգեհանգիստ	700	(844,20)
Շնորհակալիք	700	(844,20)
Հարսնիք_Նշանտուք	700	(844,20)
Ծնունդ	700	(844,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

U.G.A.B. Paris — U.G.A.B. Jeunes

Date à retenir

SAMEDI 12 DECEMBRE à 20 h 30
Cathédrale
Sainte-Croix des Arméniens
13, rue du Perche, 75003 Paris

CONCERT

La Chorale « K O G H T A N »
de l'U. G. A. B.
dirigée par HAÏG SARKISSIAN

U.G.A.B. Paris — U.G.A.B. Jeunes

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

«ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ»

Համազգայինի
Փարիզի մասնաճիւղի
կազմակերպութեամբ

եւ

ԱՅԲ - ԷՖ.ԷՄ. ռատիօկայանի
գործակցութեամբ

ՄՈՒՐԱՏ ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ
(պաս - պարիթոն)

կ'երգէ

ԿՈՄԻՏԱՍ

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 30, ժամը 20.30-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

UGAB — UGAB — UGAB —

U. G. A. B.

ARMENIE : *l'économie et les investissements*

le vendredi 6 novembre
à 20 heures 30

VAHÉ JAZMADARIAN
Ancien directeur-général
et administrateur du Crédit Suisse
Président de l'Armenian Business Forum
(section Arménie)
Vice-Président et Trésorier
de l'UGAB-France
Trésorier et membre
des Amis de l'Ambassade (France)

Dîner-Débat

organisé par

l'U.G.A.B. Valence

6, rue Faventines, 26000 VALENCE

Réservations : Herminé Kéchichian
au 04 75 56 33 74
Participation : Jeunes 60 F, Adultes 80 F

UGAB — UGAB — UGAB —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի
ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 14-ին:

Տեղեկութեանց համար. -
01. 41. 79. 43. 48

XXe ANNIVERSAIRE DE LA CHORALE *S A H A K - M E S R O P*
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ DE MARSEILLE

DIMANCHE 6 DECEMBRE à 15 heures 30

CONCERT UNIQUE

La première partie est consacrée aux victimes du tremblement de terre d'Arménie de 1988

à l'AUDITORIUM DU PHARO
58, boulevard Charles-Livon — 13007 MARSEILLE

CHORALE SAHAK—MESROP

avec la participation de :
CHORALE SAYAT NOVA DE NICE
ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE

sous la direction de :
KHATCHIG YILMAZIAN

Solistes :
FABIENNE CHANOYAN, Soprano,
BAGHDASSAR OHANIAN, Baryton

Au programme des œuvres de :
Dikranian, Hovanessian, Bartevian, Haroutiounian...

Vente des billets :
FNAC — VIRGIN — Centre Culturel SAHAK-MESROP (Tél. : 04.91.77.84.70)
— Prix : 180 F —

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29
JEUDI
29 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման ; Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19·497 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.497

ԳԵՐՄԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ՝

ՃԷՄ ԷՕԶՏԷՄԻՐ.– «ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԵՄ ԵՐԿՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ.- ՈՐՊԷՍ ԳԵՐՄԱՆ՝ ՇՈԱՀԻՆ ԵՒ ՈՐՊԷՍ ԾԱԳՈՒՄՈՎ ԹՈՒՐՔ՝ ՀԱՅՈՑ»

Ճէմ Էօզտէմիր ծանօթ անուն մըն է, մանաւանդ Գերմանիոյ, ուր կը մարմնաւորէ նոր Գերմանիա մը, որովհետեւ ծագումով Թուրք է եւ գերման քաղաքացիութիւն առած է։ Ծնած է 1965-ին եւ այսօր երեսփոխան է Պունտեսթակի մէջ (Խորհրդարան) Կանաչներու կարգին։ «Մոնտ» (Հոկտեմբեր 28) հարցազրոյցներ հրատարակած է եօթը գերման անձնաւորութիւններու հետ, որոնց կարգին Էօզտէմիրի։ Կարգ մը Թուրք ազգայնամոլներու համար, Էօզտէմիր գերմանացի դարձած դաւաճան մըն է, որ պաշտպանած է նաեւ Քիւրտերու իրաւունքները։ «Հիւրիյէթ» չէ վարանած իսկ զինքը բաղդատելու Կէօպէլսի հետ։

Ան, ի մէջ այլոց կը պատմէ իր մէկ այցելութիւնը Իսրայէլ գերման երեսփոխաններու հետ եւ այն անախորժ մթնոլորտը զոր ապրած է, երբ նիւթ եղած է Գերմանացիներու պատասխանատուութիւնը Հրեաներու բնաջնջման մէջ։ «Ես, Շոահի պատասխանատո՞ւ։ Ուզեցի ետեւ նայիլ տեսնելու համար թէ որո՞ւ կ'ուղղուի այդ խօսքը։ Կ'ուզէի ըսել որ ծնած չէի, ընտանիքս Գերմանիա գաղթած էր պատերազմէն տարիներ ետք եւ կապ չունիմ նացի շրջանին հետ։ Ի դէպ, այս երկիրը հաւաքական պատասխանատուութիւն ունի Հրեաներու նկատմամբ։ Ես ալ, պէտք է պատասխանատուութեան իմ բաժինս առնեմ։ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԵՄ ԵՐԿՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ.- ՈՐՊԷՍ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ՝ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԵՄ ՇՈԱՀԻՆ, ՈՐՊԷՍ ԾԱԳՈՒՄՈՎ ԹՈՒՐՔ՝ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 27 / 28)

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ԳԼԽԱՒՈՐԱԾ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԻՍՐԱՅԷԼ ՄԵԿՆԱԾ

Հոկտ. 28-ին, Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը պաշտօնական այցելութեամբ մը համար Իսրայէլ գացած է։ Կը նախատեսուէին բազմաթիւ հանդիպումներ ղեկավար բարձրաստիճան դէմքերու հետ եւ քննարկումը՝ երկու Պետութեանց համագործակցութեան սերտացման առընչուող հարցերու։ Հոնկէ հայկական պատուիրակութիւնը կ'երթայ, Նոյ. 3-ին, Սթրազպուրկ, ուր նախարարը ոչ պաշտօնական հանդիպում մը կ'ունենայ Եւրոպայի Խորհուրդի ընդհ. քարտուղար՝ Տանիէլ Դարշիսի հետ։ Քննարկումի նիւթ կ'ըլլան Հայաստանի մէջ ժողովրդավարական բարեփոխումներու ընթացքը եւ Եւրոպայի Խորհուրդին Հայաստանի անդամակցութեան հարցը։

Ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի Խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովին կողմէ նախաձեռնուած եւ յետաձգուած ղարաբաղեան հարցին նուիրուած հանդիպումին, ըստ Ազգ. Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեանի տեղի չունենար Դեկտեմբեր ամիսէն առաջ։ «Ենթադրում եմ, որ Եւրոպայի խորհուրդը քաղաքական անումով տարածաշրջանում լուրջ դերակատարումների է յաւակնում, եւ կարելի է ենթադրել, որ, յամենայն դէպս, Եւ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԿԸ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Խաժակ Արք. Պարսամեան կը փափաքի հանրութիւնը տեղեակ պահել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Ա.ի առողջական վիճակին մասին։ Նորին Սրբութիւնը որ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուեցաւ Նիւ-Եորք քաղաքի մէջ, այժմ ապաքինման շրջան մը կը բոլորէ։

Հոկտեմբեր 12-ին ենթարկուած վիրաբուժական գործողութենէն ետք՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին առողջական վիճակը արագօրէն եւ դրական կերպով կը բարելաւուի։ Բժիշկները կ'ըսեն որ մինչեւ օրս Անոր ապաքինման ընթացքը չափազանց գոհացուցիչ է, եւ ապագային մասնաւոր բարդութիւն մը չեն նախատեսեր։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը սկսած է ուտել, եւ կը խօսի բժիշկներուն ու այցելուներուն հետ։ Այս պարագաները բժշկական խումբին աւելի լաւատեսութիւն կը ներշնչեն։ Համաձայն Նորին Սրբութեան բժիշկ Ռօյ Սէչնի՝ Ան հիւանդանոցէն կ'ելլէ Չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 28-ին(*)։

Հիւանդանոցի բժիշկներու անմիջական խնամքէն անկախ՝ Նորին Սրբութիւնը մշտական հսկողութեան ներքեւ կը գտնուի երկար տարիներու բարեկամ տոքթ. Յարութ Մխճեանի եւ տոքթ. Րաֆֆի Յովհաննէսեանի։

Չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 21-ին՝ Նորին Սրբութեան այցելեցին Հայց. Եկեղեցւոյ Հիւսիսային Ամերիկայի երեք թեմերու Առաջնորդները Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Վաչէ Արք. Յովսէփեան, Գանատայի Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Յովնան Արք. Տէրտէրեան եւ Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Խաժակ Արք. Պարսամեան։ Անոնք Վեհափառ Հայրապետին հետ երկար ժամանակ խորհրդակցեցան։

Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան Թեմի Առաջնորդարանը պիտի շարունակէ պարբերական հաղորդագրութիւններով Նորին Սրբութեան առողջական վիճակին մասին տեղեկութիւններ հաղորդել։ Մեր գնահատանքը կը յայտնենք բոլոր հաւատացեալներուն՝ իրենց ցուցաբերած հետաքրքրութեան եւ բարեմաղթանքներուն համար, եւ կը խնդրենք որ անոնք շարունակեն աղօթել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին շուտափոյթ ապաքինման եւ արեւշատութեան համար։

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

1998 Հոկտ. 26, Նիւ-Եորք

(*) «ՅԱՌԱՋ».- Գարեգին Ա. հիւանդանոցէն ելաւ ճշդուած օրը՝ Հոկտ. 28-ին։

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

ԶՄԵՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄ

Կիրակի առաւօտ էր, Հոկտեմբեր 25, կ'աճապարէի դէպի աշխատանքիս գրասենեակը, երբ ձայնասփիւռէն կը կատարուէր յիշեցում մը։ Յիշեցո՞ւմ։ Երկիրը նոյն առաւօտ անցած էր ձմեռնային ժամի, փոխանակ իննի՝ ժամը ութն էր, ես տեղեակ չէի։ Կորսնցուցած էի ժամ մը աւելի անկողնին մէջ մնալու պատեհութիւնը, հիմա ինծի կը տրուէր առկախ ամբողջ ժամ մը, ամբողջ վաթսուն վայրկեան։

Արդէն Շան-զ'Էլիզէ էի, նման պղտոր չքեղութեան ընդմէջէն ընթանալու առանձնաշնորհ, կ'որոշէի կառքս թողուլ կողմնակի փողոցի մը մէջ, գնել ժամանակս շահագործումի։

Խանութներն ու վաճառատուները դեռ նոր կը բանային իրենց փեղկերը, կարգ մը ճաշարաններ հազիւ կը սկսէին իջեցնել սեղաններու վրայ բարձրացած աթոռները, հաւուկենտ ինքնաշարժներ, կանուխ առաւօտ էր, արդէն ունէի զգացումը թէ ինծի շնորհուած մէկ ժամը սկսած էր հալիլ պաղպաղակի պէս, ոչինչ պիտի կարենայի ընել, բայց գոնէ՝ առնէի թերթ մը։

Ու կիրակնօրեայ թերթ մը թեւիս տակ, կը վերադառնայի կառք, կը նստէի ղեկին դիմաց ու կը սկսէի կարդալ։

Պաղեստինցիները եւ Հրեաները խախուտ խաղաղութիւն մը կը կնքէին, Շիրաք եւ Ժոսփէն քանի մը կէտ կորսնցուցած էին հարցախոյզներու մէջ, Փինոշէի ձերբակալութիւնը Լոնտոնի մէջ կը կը բանար թղթածրարներ։ Կանգ կ'առնէի, պահ մը կ'ուրախանայի որ մենատէր մը անպատիժ մնացած չէր, յաջորդ պահուն կը տխրէի որ կային ուրիշներ որոնք պիտի մնային անպատիժ, ահա կանգ կ'առնէի առաջին էջին ներքեւը զետեղուած խորագրին վըրայ՝ «Chevènement à Belle-Ile»։ Լայն ժպիտ մը դէմքիս վրայ՝ կը մտնէի յօդուածին մէջ։ Մահէն կեանք վերադարձող Ներքին Գործերու նախարարին մասին տրուած լուրը անսովոր գոհունակութիւն մը պատճառած էր։ Այն օրը երբ մահաքունի մէջ կ'իյնար ան, կը տխրէի այնպէս ինչպէս պիտի տխրէի հարազատի մը համար, հիմա կրկին կը խորհրդածէի ապաքինման ընթացքի մէջ եղող նախարարին մարդկային գիծերուն, համակրելի նայուածքին, առողջ տրամաբանութեան շուրջ։

Երկրորդ էջ, կը շարունակուէին անյոյս հիւանդներու կեանքին կամաւորապէս վերջ տալու մասին վէճերը «euthanasie», «Եթէ հիւանդը տառապանքներէ փախչելու համար կ'ուզէ որ վերջ տրուի կեանքին՝ կարելի է գոհացնել այդ ցանկութիւնը»՝ կը մտածէի, ջնջել ցաւը, շրջանցել, կը շարունակէի ընթերցումս, կը դարձնէի էջերը, ամէն ընթերցողի՝ իր նախընտրած բաժինները, քաղաքականութիւնը՝ անհետաքրքիր, լրաբերները արդար պահանջներ ունէին, այդ պահանջները կ'արտայայտուէին ցոյցերով, ահաւասիկ Արաֆաթի մեծադիր նկարը Գլինթընը համբուրելու եւ անոր շնորհակալութիւն յայտնելու պահուն, հապա Մոնիքա՞ն, յաջորդ էջին վրայ, նախկին Արտաքին Նախարարի մը կաշառակերութեան հարցը գիս կը տանէր մինչեւ Հայաստան, — բոլոր հարցերն ալ ընդհանրապէս զիս կը հասցնեն Հայաստան, — հարց կուտայի, թէ այդտեղ, քանի — քանիներ կարելի էր մեղադրել նման մեղքերով եւ որոնք, կատարեալ ոճիր, պիտի չմեղադրուէին։

Կը քալէի էջերու ջուրերուն մէջէն, կ'առաջանար նաեւ ինծի տրուած առկախ ժամը, մարդկային լուրեր, լուրեր սինեմայէն, հասած էր Թէօ Անճելոփուլոսի փառքի ժամը, «L'éternité et un jour» 11րդ ժապաւէնով վերջապէս կը սրբագործուէր անոր անունը, Զօրոյի Դիմակին Անթոնիօ Պանտէրասը ինծի կը յիշեցնէր Աթաթիւրքին դերը խաղալու անոր մերժումը, կըրկին ժպիտ, կը դարձնէի էջերը, յօդուածներ, նկարներ, ո՞ւր անցնել երեկոն, Չինաստանի սպառ, դրական էջ, վերջին էջին վրայ ծանուցում նոր ինքնաշարժի որ կը կրէր անունը Փիքասոյի։

«Պիկասօ»ն՝ հեռու, կարօտ վերադարձած Սպանիա, արդէն ժամը իննին կը մօտենար, ինքնաշարժս կ'ուղղէի դէպի Եկեղեցի, սկսած էր ժամերգութիւնը, կը վառէի մոմս, կ'ընէի աղօթքս, կը հասնէի գրասենեակս, կը մտածէի ինծի շնորհըւած մէկ ժամուան մասին։

Մէկ ժամ, մէկ կեանք։ Վաթսուն վայրկեան, վաթսուն տարի։

Պահ մը ինծի կը թուէր որ կեանքը կը հետաքրքրուէր ինձմով այնքանով որքանով ես կը հետաքրքրուէի ճաշարանի մը մէջ ինծի ծառայող սպասեակի մը ճակատագրով։

Յաջորդ պահ, կը թուէր որ նման էի տոնագնդակի մարզիկի մը որ ամէն անգամ որ գնդակ մը կը ստանար, փոխանակ զայն հասցնելու նպատակադրեալ տեղը կամ ուղղելու դէպի թշնամիին դարպասը, անճարակօրէն կը կոխէր վրան ու կ'իյնար գետին։

Ու կը յիշէի։ Քանի մը օր առաջ էր, իրիկուն, արդէն մութ, դիմացի կառքին անցքով շրջագայութեան լոյսը կը դառնար կարմիր, ես կը մնայի տեղս, սպասելով որ ան դառնար կրկին կանաչ։

Ու սպասումի առընթեր նայուածքս կը հասնէր գիս կանխող ինքնաշարժի յետսակողմի լոյսին, կը կառչէր անոր, կ'երթար, կ'երթար անոր հետ, կ'երթար հեռու, մինչեւ որ ինքնաշարժին անհետացումին հետ կը վերադառնար, կը վերադառնար նայուածքս ծուարելու աչքիս մէջ։

Ու կը մտածէի։ Կարմիրէն կանաչ միայն տասնհինգ երկվայրկեան սպասելու պարտաւորութիւնը ունէի, իսկ այդ տասնհինգ երկվայրկեանին մէջ այդ որքան հեռուները գնաց գիս կանխող կառքը, այս որքան մեծ հեռաւորութիւն կարելի էր կտրել տասնհինգ երկվայրկեաններու ընթացքին։

Հիմա, կեանքիս տարիներուն մէջ միլիոնաւոր տասնհինգ երկվայրկեաններ, ունիմ ժամանակ՝ կտրելու ահագին տարածութիւններ, ունիմ, տրուած է ինծի, բաշխուած, սակայն, հակառակ այդ տըրուածին, ո՞ւր եմ, ո՞ւր հասած եմ։

Հարց կուտամ ու ես ալ կը պատասխանեմ՝ ո՛չ մէկ տեղ։

Կը պատասխանեմ ու կը պահանջեմ որ ո՛չ ոք ուրիշ բան պնդէ, ուրիշ հաշիւներ ներկայացնէ, հակադրուի ինծի։

Տխուր է, սակայն ունիմ մխիթարութիւն մը։ Ձմեռնային այդ մէկ ժամուան ընկերացող, անոր հետեւող խորհրդածութիւնը ահա պատճառ եղաւ որ վերադառնամ սա սիւնակներուն, վերստանձնեմ գործունէութիւն մը որ այնքան ամրօրէն կը կապէ զիս կեանքին, այդ կեանքի աշխարհին, այն խաբկանքով որ գոնէ այստեղ կը գործածեմ այդ տասնհինգ երկվայրկեաններէն բեկոր մը։

Երկուշաբթի երեկոյ է հիմա, Հոկտեմբեր 26, ու ձմեռնային ժամի վերադարձը, ա՛յլ խաբկանք, պահ մը քաղցրօրէն կը դանդաղեցնէ ժամանակի յառաջընթացը։

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆ

ՄԵՌՆՈ՞Ղ ՔԱՂԱՔԸ, ԹԷ...

Ամիսէ մը տասնամեակն է դեկտեմբերեան այն առաւօտին երբ ամբողջ աշխարհի լրատուիչները տեղեկացուցին թէ ուժգին երկրաշարժ մը տասնեակ հազարաւոր զոհեր խլած էր Հայաստանի Լենինական քաղաքէն ու համատարած քանդումի պատկեր կը պարզէր: Սարսափի ու ցաւի ալիքներուն զուգահեռ, գրեթէ վայրկենապէս ձեւացան օժանդակութեան շարժումներ, գրեթէ ամէն տեղ եւ ոչ միայն Հայերու մասնակցութեամբ: Կարելի բոլոր միջոցները գործի լծուեցան վերապրող դժբախտներուն կեանքի նշոյլ մը տանելու համար: Օդանաւեր բժշկական գործիքներու, դեղօրայքի ու այլ բնոյթի բազմաթիւ ապրանքներու հետ տարին նաեւ բժիշկներ, վիրաբոյժներ, կամաւորներու ամբողջ բանակ մը: Այդ առաջին փութացողներու խումբէն Ֆրանսացի վիրաբոյժ մը ամէնէն հակիրճ բանաձեւումով յաջողած էր պատահածը նկարագրել, ըսելով. «Լենինականը քանդուած է, մնացած է Գիւմրին»: Հինին ու նորին աւընչուած այս ակնարկութիւնը միջոց մը ետք տառացի իրականութիւն դարձաւ երբ խորհրդային դրոշմը ջնջելու գործը քաղաքին ետ տուաւ իր բուն անունը:

Այսօր, այդ աղէտին տասնամեակին նախօրեակն է ու կորուստներու քաղաքին վիճակը կը յիշեցնէ «բարձ փոխելով բախտ չի փոխուիր» առածը: Երկրաշարժը Լենինականը առնել տանելէն ետք մնացածը Գիւմրի անուանել կրկին, գրեթէ ոչինչ բարելաւած է քաղաքի կացութենէն որպէսզի ան ըլլայ պատմական անցեալի, դիմագիծի տէր նոյն չէն ոստանը՝ խոկակական Գիւմրին: Ճիշդ է որ խորհրդային երկրին փլուզումը վերաշինութեան մեծ կարելիութիւններէ զրկեց շրջանը զոր երկու տարիէն նախկին վիճակին բերել խոստացած էր առենի վարչապետ Ն. Ռիժկով: Անկարելի այդ հեռանկարը որ արդէն հաւանօրէն ոչ ոքի կողմէ լուրջի առնուած էր, մնաց օդին մէջ, քաղաքն ալ իր բախտին: Հակառակ սկզբնական ամիսներու օժանդակութեան մեծ թափին, միջազգային յատկացումներու եւ յատկապէս ամէն տեսակ վերաշինութեան զարկ տալու մասին քաղաքական դէմքերու խոստումներուն, Գիւմրին ոչ միայն կը շարունակէ քանդումի վայր մնալ, այլ նաեւ սկսած է յուսահատութեան յորձանքին մէջ առնել բնակչութիւնը: Այս պարագան տասնամեակի յուզիչ կամ յուսատու ճառերուն մէջ շատ հաւանօրէն տեղ պիտի չգրաւէ, որքան ալ դժուար ըլլայ ըսելիք ուրիշ բան ճարել մարդոց որոնք ցամաքային խստագոյն կլիմայի մը պայմաններուն եւ հազար ուրիշ ժխտականներու մէջ ապրեցան տասը տարի, որպէս պատսպարան ունենալով միայն խաւաքարտէ, թիթեղէ տնակներ: Կարելի՞ է բնութեան աղէտով բացատրել ամէն բան երբ մարդկային ազդակը ներկայ էր 1988-ի քանդումին մեծ ծաւալին մէջ ու լայն չափով պատասխանատուն է այսօր, անտուն ձգուած բազմութիւններու ճակատագրին:

Այս ազդակին մասին տխրօրէն հետաքրքրական տուեալներով, տպաւորութիւններով ու արդար ընդվզումով էջ մը ստորագրած է Վահան Իշխանեան, «Այժմ»ի (Հոկտեմբեր 7 - 13) մէջ: Ան կը ծանրանայ քաղաքի շէնքերէն ետք հոգիներուն աւերակումին վրայ:

Նախ կուտայ երկրաշարժին հետեւանքները, թիւերով. 24 հազար զոհ խլած է ան. 27 հազար ընտանիք ալ անտուն ձգած: Խորհրդային Միութեան ուժերով 1990 – 1991-ին, 4165 բնակարան կառուցուած է. բայց համակարգին քայքայումին հետ հեռացած են այլ հանրապետութիւններէ եկած բանուորները, ձգելով որ «աղէտի գօտին դառնայ մարդկանց ողբերգութեան հաշուին հարստանալու հիանալի աղբիւր»: Անոնց թողօնէն կը սկսի ալ՝ հարստացումը. արագօրէն կը թալանուի հսկայական քանակութեամբ շինարարական գործիք ու ապրանք. կը տրուին միայն երկու թիւեր. 427 հատ վերամբարձ կռունկ եւ 44 պեթոն պատրաստելու գործիք...:

Յետոյ, 1990 – 1997 զանազան յատկացումներով կը կառուցուին մօտ 2500 բնակարան. որպէս յատկացումի աղբիւր նշուած են պետական պիւտճէն, «Հայաստան» հիմնադրամը, համաշխարհային դրամատունը: Ինչ կը վերաբերի վերջին երկու տարուան, Վ. Իշխանեան կ'ըսէ որ կատարուած շինարարութեան թուական տուեալները կը մեծնան զանոնք ներկայացնող պաշտօնատարին դիրքին ուղիղ համեմատական ձեւով: Այսպէս, 1997-ի առնչութեամբ Գիւմրիէն պաշտօնեայ մը ըսած է թէ 520 բնակարան շինուած է, Շիրակի մարզպետարանին շինարարական բաժինը տուած է 680 թիւը, իսկ մարզպետը՝ 833:

Աւելի սարսափելին է կարդալ որ այսօր Գիւմրին ունի 17.600 անօթեւան ընտանիք: Ասիկա կը նշանակէ շուրջ 80 հազար հոգինոց զանգուած մը որուն նորածինէն մինչեւ տատիկ - պապիկը կ'ապրի «տնակներում, վագոնչիկներում, մոդուլներում»: Քաղաքին 45 դպրոցէն 30-ը շէնք չունին, կը գործեն վագոն - տնակներու մէջ. այլ խօսքով՝ 1988-ին առաջին դասարան մտած տղաքը միջնակարգը կ'աւարտեն նոյն անկարելի պայմաններուն մէջ:

Յիշելով նախագահ Ռ. Քոչարեանի ընտրարշաւի օրերու խոստումը թէ մինչեւ 2001 կ'աւարտի աղէտի գօտիին կառուցումը, Վ. Իշխանեան կ'ըսէ թէ ան այլ ելք չունենալով, կը կեղծէ իրականութիւնը: Թէեւ կա՛յ մինչեւ 2001 անօթեւաններու հարցը լուծելու համար առնուած քայլ. 1996-էն սկսեալ մօտ երեք հազար Գիւմրեցիներ վերաբնակեցուած են Քաշաթաղի (Լաչին) շրջանը:

Ինչ կը վերաբերի տեղւոյն վրայ տնակներու մէջ մնացողներու, անոնք են որ բնակարան ունենալու համար կաշառք տալու դրամ չունին, «քանի որ Գիւմրիում բնակարան տրւում է 1 _ 3 հազար դոլար կաշառքի դիմաց»: Գիւմրեցիներու հետ հանդիպումի մը նոյնիսկ Ռ. Քոչարեան ըսած է «գիտեմ, գիտեմ, մի սենեակին 1000 դոլար»: Նոյն պարբերութիւնը կ'աւարտի նշելով որ չորս տարիէ ի վեր հոն բնակարանի բաշխումը կը կատարուի քաղաքապետ Միքայէլ Վարդանեանի եւ բնակարաններու բաշխումի բաժնին վարիչ Արտուշ Սահմանեանի կողմէ:

Կառավարութիւնը 1997-ին որոշած ըլլալով հանդերձ բնակարան յատկացնել հաւասար պայմաններու մէջ գտնուողներէ տնակներու բնակիչներուն, Շիրակի մարզպետ Ա. Գոմցեան ինքնակամ փոխած է որոշումը. կարգադրած է որ բնակարան տրուի հաւասար պայմաններ ունեցողներէ անոնց որոնք կրնան բնակարանին 25%-ը (2 _ 3 հազար դոլար) վճարել: Ինչպէս կ'եզրակացնէ յօդուածագիրը, «անվճարունակ գնելու դժուարութիւն ունեցող Գիւմրեցիներից քչերը կարող են բնակարան ունենալու յոյս ունենալ»:

Շիրակի մարզպետարանը ամբաստանութեան թիրախ է նաեւ բնակարանի շինարարութեան գործունէութեամբ: Զանազան օրինակներով կ'ըսուի թէ փոխանակ նախընտրելու բացուած մրցոյթին մէջ ամէնէն ցած գինը առաջարկող կազմակերպութիւնը, յաճախ գործը կը յանձնուի 3-րդ, կամ 4-րդ տեղը գրաւողին: Բացատրութեան պէտք ունեցողին կ'օգնէ հաւանաբար տեղեկութիւնը թէ «մարզպետարանի վստահութիւնը շահած կազմակերպութիւնները յաճախ շինանիւթ գնում են մարզպետ Ա. Գոմցեանի եղբօրից՝ Վարդան Գոմցեանից»:

Կայ վարկերու գլուխ մըն ալ. կառավարութեան որոշումով, 10 հազար տոլարի 25 տարուան անհատական վարկ կը տրուի, միայն խորհրդանշական տոկոսով մը: Այս մէկն ալ «նոր եկամուտի աղբիւր է դարձել. վարկերը տրւում են դրա 10 տոկոսի կաշառքի դիմաց»: Եւ ըսել որ այդ վարկերը կը ստանան ոչ անպայման, կամ բնաւ, անօթեւան Գիւմրեցիներ. կը յիշուին շրջանային դատաւոր Լեւոն Գաբրիէլեանը որ վարկը ստանալէ առաջ հրաշակական տուն մը կառուցած է, բուժարանի տնօրէն Սուսան Քինակցեանը որ երկյարկանի տուն մը տանտէրն էր վարկը ստացած պահուն, եւայլն:

Քաղաքին պատկերը կը լրանայ գործադրկութեան տարածուն բնոյթին ալ նշումով որ կ'ամփոփուի արձանագրուածներու 30 հազարին եւ որպէս իրականութիւն տրուած 70 հազարին մէջ:

Այսուհանդերձ, ինչ որ այս ըսուածներէն աւելի ծանրակշիռ բնոյթով կը ներկայանայ, աւերակի վերածուող մարդկային հոգիներուն արտաքին ակնարկով աննշմարելի ողբերգութիւնն է: Ան հետեւեալ ձեւով կը պարզուի փիլիսոփայութեան թեկնածու Լեւոն Խաչատրեանի կողմէ. «այսօր ողբերգութիւնը քանդուած տները չեն, էն չի որ ծխախոտի փող չունի մարդ. Գիւմրեցիները կենսախինդ մարդիկ են, 100 դրամով քէֆ կ'անեն: Ողբերգութիւնը հոգեկան դատարկութիւնն է, մենակութեան ու լքուածութեան զգացումը. մարդը մնացել է մենակ այս փարիսեցի աշխարհի դէմ: ... Գիւմրիում ամբողջական ընտանիքները 15 տոկոսից չեն անցնում, ընտանիքները բաժանուած են, քայքայուած _ ցրուած աշխարհով մէկ: Քաղաքը մեռնում է, որովհետեւ սպառել է իր բարոյական ուժը, աւերուել են աւանդոյթները: Ասում են յոյսը վերջինն է մեռնում, բայց այդ յոյսը Գիւմրիում մահացել է»:

Մինչեւ երկրաշարժ 260 հազար հոգինոց քաղաքը ներկայիս 120 _ 140 հազար բնակիչ ունի: Նուազած են ծնունդները, աւելցած՝ մահերը:

Յոյսերու մահը հոն նիւթ կ'ըլլայ արուեստագէտներու գործերուն, մտաւորականներու արտայայտութիւններուն: Քաղաքը հաշմանդամ երախայի մը կը նմանցնէ իրաւաբան մը, աւելցնելով որ անոր ծնողքը կը կերակրեն զայն այնքան ատեն, մինչեւ մեռնի, բնաւ չմտածելով բուժումին մասին: Կ'անդրադառնայ նաեւ երէկւան ու այսօրուան ցաւալի իրականութեան մը թէ «ոչ մի նախագահ, վարչապետ էս քաղաքում մի գիշեր չի անցկացրել. էն ծանր օրերին ամրանը, գիշերը, դուրս գար, տեսնէր թէ մարդիկ ոնց են ապրում»: Նոյն իրաւաբանը մոռցած է, կամ ազնուօրէն չի յիշեր ամէն Դեկտեմբեր 7-ի աւագանիին Երեւանէն Գիւմրի մեծաշուք այցը ... ծաղիկ զետեղելու համար երկրաշարժի զոհերուն շիրիմներուն:

Վ. Իշխանեան տեսնելէ ու տեսածը արձանագրելէ ետք տեղ կուտայ նաեւ մօտալուտ տասնամեակին մասին գիւմրեցի կնոջ մը բառերը. «կարելի էր 10-ամեակ նշել եթէ Գիւմրին կառուցուած լինէր: Կարծես 10-ամեակը տօնի է վերածուել. համերգներ, ցուցահանդէսներ: Ձեմ հասկանում, ի՞նչ տարբերութիւն 9-րդ, 8-րդ եւ 10-րդ-ի միջեւ»:

Գիւմրիի 1988-ի վիճակը 1998-ին փոխադրած իրականութիւնը ըսել տուած է որ «երկրաշարժից յետոյ ժողովրդի մէջ աւելի յոյս կար, քան այժմ»: Այս մտանշումին ուղղութեամբ նաեւ Վ. Իշխանեան էջին խորագիր ըրած պէտք է ըլլայ «Մեռնող քաղաք՝ Գիւմրի»ն: Սակայն, կարդալէ ետք ըսուածները, մարդ կը տարուի մտածելու. Գիւմրին՝ մեռնո՞ղ քաղաք, թէ սպաննուող...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԷՊԸ

Բնակարանիս աշխատասենեակն ու միւս սենեակները մէկ պատէն մինչեւ միւս պատը երկարող գրադարաններուն մէջ հիւրընկալուած են չեմ գիտեր քանի հազար գիրք, հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, բայց այդ գիրքերուն երկու կամ երեք հարիւրը կազմած են անկիւն մը որ ինծի համար ունի յատուկ նշանակութիւն մը: Այդ մէկը Իսթանպուլահայ գրականութեան անկիւնն է, հոն ուր ճակատագիրը քով քովի բերած ու միասնական ապրումի պատսպարած է այն գրողները որոնք երիտասարդական օրերէս ասդին իրենց լուման գրին մեր անմիջական գրականութեան գանձանակին մէջ: Այդ գրողներուն գիրքերը, հոն, գրադարանիս այդ անկիւնը՝ կարծես միասնաբար ինծի կը պատմեն Իսթանպուլահայ գրականութեան վէպը: Այո՛, վէպը, որովհետեւ մեզի գրողներուս համար ամէն գիրք, իր բովանդակութենէն աւելի բան մըն է, որովհետեւ մեզի համար այդ գիրքին ետին կայ նաեւ հեղինակը ճիշդ այնպէս ինչպէս մենք զինքը ճանչցած ենք իբրեւ մարդ: Այդ մարդը ունի անպայման իր պատմութիւնը, իր վէպը, որ իր մահէն վերջ ալ կ'ապրի որքան ատեն որ երկրագունդին վրայ տակաւին կան ուրիշ մարդիկ որոնք ճանչցած են այդ մարդը, լսած են գիրքերէ դուրս մնացած անոր պատմութիւնը: Գիրքերը պիտի մնան, բայց հեղինակներուն պատմութիւնը պիտի մահանայ երբ երկրագունդին վրայէն պիտի անհետանայ այն վերջին մարդը որ ճանչցած էր զինքը: Ի՞նչ ընել ուրեմն որպէսզի հեղինակին պատմութիւնն ալ գոյատեւէ այնպէս ինչպէս կը գոյատեւէ անոր գիրքը: Ի՞նչ ընել: Պարզ է: Գիրի առնել այդ պատմութիւնն ալ, այդ պատմութիւնն ալ գիրքի վերածել, վէպի վերածել:

Այդ վէպն է որ երբեմն իրիկունները ականջիս կը հասնի գիշերուան խոր լռութեան մէջ, այն պահուն երբ ես զբաղած եմ ուրիշ գործով: Կը զգամ որ աշխատասենեակս լեցնող տասնեակ հազարաւոր օտարականներուն մէջէն Իսթանպուլահայ գրականութեան հերոսները միասնական երգ մը ունին իրենց շրթներուն վրայ եւ այդ երգը հոյակապ սենֆոնիի մը նման երբեմն զուարթ, երբեմն տխուր, երբեմն արագ, երբեմն դանդաղ, երբեմն փոթորկոտ, երբեմն ռոմանթիք, երբեմն համախումբ, երբեմն մէկու մը մենակատարութեամբ, կ'ընթանայ ու կ'երթայ մտքիս մէջ: Բնակարանիս մէջ ո՛չ մէկ աղմուկ կրնայ խեղդել այդ երգը, ո՛չ ձայնասփիւռը զոր անպայման բացած եմ աշխատանքիս ընթացքին, ո՛չ հեռատեսիլը որ քովնտի սենեակին մէջ կը պոռչտայ, ոչ ալ փողոցի երթեւեկի աղմուկը: Ո՛չ մէկ աղմուկ կը խեղդէ այդ սենֆոնին, այդ վէպը զոր միայն ե՛ս կը լսեմ բնակարանիս մէջ: Կը լսեմ ու կը մտածեմ այդ վէպին հերոսներուն՝ մեր գրականութեան հին ու նոր վարպետներուն մասին: Ես անոնցմէ ոմանց հետ ի՜նչ տարակարծութիւններ ունեցայ, ես անոնցմէ մէկ երկուքին հետ թերեւս կռիւներ ապրեցայ, կամ անոնցմէ ոմանք թերեւս զիս այնքան չսիրեցին ու չհասկցան որքան պիտի ուզէի որ սիրէին ու հասկնային, անոնցմէ ոմանք թերեւս զիս իրենց կեանքին մէջ միայն երկու կամ երեք անգամ տեսան, բայց միեւնոյնն է, հիմա բոլորին նկատմամբ բարեկամութեան նոյն զգացումը կը զգամ հոգիիս խորը, անոնց նկատմամբ ալ կը զգամ այն ինչ որ կը զգամ իմ ամէնէն հարազատ գրչեղբայրներուս ու գրչի բարեկամներուս նկատմամբ: Որովհետեւ կը մտածեմ որ անոնց կեանքի վէպը ինծի վստահուած է հիմա, կամ ինծի նման քանի մը գրչեղբայրներու, եւ ես հիմա այդ վէպին մէջէն աւելի յստակ կերպով կը տեսնեմ թէ մարդկային ամէնէն դժբախտ կամ անբախտ ապրումներն անգամ տարիներ վերջ այնքան քաղցր յիշատակ կը դառնան որքան մարդկային ամէնէն երջանիկ ու բախտաւոր ապրումները, որովհետեւ կը տեսնեմ որ այս աշխարհի վրայ ամէն մարդ բան մը ըլլալ կը ջանայ, բան մը թողուլ կը ջանայ եւ այդ ջանքերուն շատ մեղք կ'ըլլայ եթէ մէկը տէր չկանգնի անոնց՝ իրենց տէրերուն մեկնումէն վերջ: Որովհետեւ կը մտածեմ որ ամէն կենդանի անհատ, պարտականութիւնն ունի իր իրաւունքներուն զուգահեռ կերպով պաշտպանելու նաեւ իրաւունքը այն միւսներուն որոնք այլեւս չկան, որոնք այլեւս ի վիճակի չեն իրենց իրաւունքը պաշտպանելու:

Վերջին քառասուն - յիսուն տարիներու գրականութիւնը, որ եղաւ մերը, որ եղաւ մեր ամէնուն գրականութիւնը, հաւաքաբար ապրուած սիրոյ մը պատմութիւնն էր: Ո՞ր իրական սէրը պտուղ մը չի տար, պտուղ մը չի ստեղծեր: Այս մէկն ալ տուաւ իր պտուղը, որպէսզի մարդիկ համտեսեն ու գտնեն ճաշակուած համերու ու սնունդներու յիշողութեան մէջ: Եւ ո՞ր իրական սէրը չի մաշեցներ, չի սպառեր իր տէրը, իր տիրոջը սիրտը: Այս մէկն ալ մաշեցուց ինչ երախտաշատ մարդոց սիրտերը, որոնցմէ մնաց միայն այն քիչ բանը զոր անոնք կրցան անտեսանելիէն տեսանելիի, գոյայինէն մնայունի, անհատականէն ընդհանրականի փոխել:

Ա՛յս է ահաւասիկ Իսթանպուլահայ գրականութեան վէպը, զոր եթէ ո՛չ ամէն գիշեր, գոնէ պարբերաբար ես ձայնի վերածուած կը տեսնեմ բնակարանիս աշխատասենեակին մէջ: Եւ կը խորհիմ որ բարեկամութեան տուրքս լրիւ եւ սիրով վճարած կ'ըլլամ երբ յարգանքով ականջ կուտամ ձայնի վերածուած այդ վէպին ու զայն ուրիշներու ալ կը պատմեմ այնքան ատեն որքան բախտը պիտի արտօնէ ինծի:

Ռ. Հ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ 20-ԱՄԵԱԿԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի 20-ամեակի բացումը կատարուեցաւ Հոկտեմբեր 10, Շաբաթ երեկոյեան, համանուն կեդրոնին մէջ, նկարներու ցուցահանդէսով մը:

Բազմաթիւ եւ բազմատեսակ նկարներ եկած էին ցոյց տալու Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի 20 տարուան համերգային, երաժշտական եւ ընկերային նախաձեռնութիւններն ու պտոյտները, կեանք առնելով ցուցատախտակներու վրայ կարծ եւ յարմար երթադրութիւններով: Սրահը ամէնէն աւելի լեցուած էր սրահը, ուր հին եւ նորը, անցեալը եւ ներկան մէկտեղուած էին: Շատ բնականօրէն համակիրներ եւ անդամներ յափշտակուած ակնարկներով կը դիտէին, տասնեակ տարիներ առաջուան իրենց երիտասարդութեան նկարները եւ անցեալի յուշերով անգամ մը եւս տոգորուած՝ կ'ողջագուրուէին ու կը մտնէին մտերմիկ խօսակցութեան մէջ: Նախաձեռնութեան նպատակը ազնիւ էր եւ նշանակալից:

Երգչախումբի ղեկավար՝ Խաչիկ Եղլիայեանի բարի գալուստի խօսքէն յետոյ, 20-ամեակի բացման խօսքը արտասանեց հանդիսութիւններու պատասխանատու՝ Ժիրայր Միհրանեան: Ան ֆրանսերէնով լուսաբանեց պատմականը Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի, տալու յառաջիկայ ձեռնարկներու մանրամասնութիւնները, յայտարարելով թէ Դեկտեմբեր 6-ին տեղի ունենալիք համերգը պիտի վայելէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հովանաւորութիւնը եւ պատուոյ նախագահութիւնը՝ Ֆրանսայի Մշակոյթի նախարարին: Իսկ Հայաստանի Մշակոյթի նախարար՝ Ռ. Շաբոյեան իր ներկայութեամբ պիտի պատուէ համերգը: Այս բաժ «Կեանքի մէջ բոլոր ստեղծելու յառաջադիմութիւն» յատկանշական է: Այս սրբոյն երկրպագութիւնը, նոյնպէս հաւանութեան սահման է: Այս մէկը ի վերարկու նաեւ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, որ տարիներու ընդմէջէն մշակելով, գաղափարով, գործով պարծանք՝ մեր դպրոցին, մեր ընտանիքին, մեր երկրին: Հայրապետին — Ֆրանսայի Հայաստանեայց Պատուիրակի Փոխանորդ՝ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէյքճեան հաւաքէն իր օրհնութիւնը, քաջալերեց 20-ամեակի յանձնախումբը եւ յաջողութիւն մաղթեց Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի յառաջիկայ ձեռնարկներուն: Երեկոյթը շարունակուեցաւ ուրախ մթնոլորտի մէջ, Տիկնանց յանձնախումբի պատրաստած հիւրասիրութեամբ:

ՆԱՅԻՐԻ ԵՂԼԻԱՅԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Պատահական չէր որ Հոկտեմբեր ամսուան մէջ կը կատարուէր դասախօսութիւն մը, Նայիրի Եղլիայեանի կողմէ: Պատահական չէր՝ քանի որ 20-ամեակի հանդիսութիւններու ծիրէն ներս ընդգրկուած էր նիւթ մը, որ կը հետաքրքրէր ընդհանրապէս երգչախումբի անդամներն ու համակրողները եւ ինչ բան աւելի յարմար կրնար ըլլալ Հոկտեմբերին, այսինքն Թարգմանչաց ամսուան, քան Հայ մշակոյթի մասին կատարուած մեր հարստութեան նիւթը:

Ուստի Հոկտեմբեր 17, Շաբաթ, ժամը 21-ին Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին Ա. Զէյթունեան սրահը ունկնդիրներով լեցուած էր, հայ եւ ֆրանսացի հետաքրքրուողներով, հոգեւորականութեամբ Տարօն Եպիսկոպոսի, ունկնդրելու համար շատերուն անծանօթ նիւթ մը՝ «Հայկական խազագրութեան եւ ձայնագրութեան, ծագումը, Երգեցողական հին բացատրութիւնը եւ մի քանի ձայներ (շարականներ)»:

Օրուան բանախօսը՝ Նայիրի Եղլիայեան նախ հակիրճ ներկայացուց կոմիտաս, բոլոր ժողովուրդներու, նոյնպէս եւ մեր նախնիներուն կողմէ մշակուած երգեցողութիւնը եւ մեր աշխարհի հնագոյն յուշարձաններուն մասին, հոն շեշտելով Հայկական ձայնագրութեան եւ խազերու մասին: Այսինքն ձայնագրել եւ խօսելու «Ձայնիշներուն» վրայ գտնուող երգեցողական հին խազերուն մասին, հոն շեշտ դրաւ Սահակ Պարթեւ, Մեսրոպ Մաշտոց եւ անոնց յաջորդներուն, ապա գծեց ... ժամանակ ... դարերու ... Թ. դարէն, եւ 13-րդ դարէն Խաչատուր Տարօնեցին, մեծերէն մէկը, Կիրակոս Գանձակեցին Տարօնեցիի կատարած աշխատանքի մասին:

Յաջորդին բանախօսը յիշեց ԺԵ. Հայ եկեղեցւոյ հին խազագրութեան երկար ժամանակի ընթացքին փոխադրուած եղած էին ձայնագրելու եւ ձայնանիշերու վերծանումի եւ վերլուծումի ... Համբարձում Լիմոնճեանի (1768 — 1839)-ի կատարած հսկայական աշխատանքին վրայ եւ պատմեց թէ ինչպէս Պ. Հ. Լիմոնճեան եւ իր յաջորդները կրցան Հայկական ձայնագրութիւնը գրի առնել եւ այսօր մեր եկեղեցական երաժշտութեան մեծ մասը իրենց կողմէ պահպանուած է:

Մեր բարոյին համար այս շահեկան բանախօսութիւնը, որ տրուած էր ոչ մասնագէտ ունկնդիրներու (մեր կարծիքով) գովելի ձեւով, աւելի եւս գրաւեց ներկաները եւ Նայիրի Եղլիայեանի համեստ նախաձեռնութիւնը բարձր գնահատուեցաւ: Վերջին մասին՝ Հովհաննէս Եղլիայեան, որոնք մեկնաբանեցին մեզի քանի մը շարականներ — Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի երիտասարդ երգչուհի եւ երգիչներէն, Անի Պեդրոսեան, Մարիամ Մելքոնեան, Նուշան - Տէր Մինասեանի կողմէ, սահմանեց Հոգեւոր եւ Հոգեւոր ... Հայաստանի Académie de Chants Anciens-ի անդամ Մարկ Պէտէրեան կողմէ: Նոյն պատճառով անդամները խմբովին ներկայ էին, այդ ժամ մը քանի ամիսներ առաջ Խաչիկ Եղլիայեանի առաջարկին վրայ Հայաստանի Մշակոյթի Նախարարութիւնը եւ ձայնասփիւռը ձեռնարկներ ըրին Հայկական շարականներու մասին:

Շնորհակալ անձնական եւ ծանօթ այս բանախօսութեան, նիւթը հետաքրքրութեան յարուցանեց ներկաներուն մօտ: Սորվեցանք մէջ երկու գրաւոր ... աշխատանքներու վրայ յենուած էին, կէտադրութեան, լռութեան նշաններով, ձայնաստիճանով, եւ բանախօսը իր բացատրութիւնները կուռ ապացուցեց օրինակներով, նաեւ Թարգմանչաց Փոխանորդ եւ ...

ԴՈՂԱՑՈՂԸ ԴՈՂՑՈՒՈՂ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌՈՒՍՏԵՍԻԼԻ Սթար կայանը, Հոկտեմբեր 22-ի առաւօտեան յայտագիր մը սփռած է փոքրամասնութիւններու թերթերու վերաբերեալ: Մասնակցած են «Մարմարա»ի, «Ժամանակ»ի, «Ակօս»ի, «Աբիշոփանիա»ի, «Նոր Մարմարա»ի եւ յունական «Իրո» լրագրութիւնը պատասխանատուները: Հաղորդավարը փորձած է իրիֆ Տաղտակիրենէ: Հաղորդումէն ուղղած էր նաեւ հրաւիրեալ ունկնդիրները: Ամէն մէկ թերթի ներկայացուցիչ նախ ծանօթացուցած է իր թերթը եւ ներկայացուցած անոր բովանդակութիւնը, աշխարհայեացքը մասին: Ընթացիկ հաղորդումէն ետքը, ներկաներէն կին մը խօսքը մտածումներով, պարագային «Մարմարա»ի խմբագրապետ՝ Ռ. Հաճեանեան, հարց տուած է թէ ինչ հակադրութիւններու ցոյց տուած են Թրքական Ազգային Ժողովին Հայկական, ընկերական, բանաւոր, թէ: Ռ. Հաճեանեան բսած է որ Թուրքիոյ Հայ փոքրամասնութիւնը զգացնած է միշտ զինք հակառակ պատմութեան մէջ, յանելով որ Թուրք եւ Հայ պատմաբաններու այս խնդիրն շուրջ համարէկ ժխտողականութիւն մը յանգին, աւելցնելով որ վերջերս Թուրք եւ Հայ պատմաբաններ հոն — հոն փնտռուած ճշմարտութիւնները պիտի հասնին:

... սերէնի, ներառ անհիւղ փոխուագի երաժիշտ եւ երաժշտականները:

**

Հեռուստացոյց էր բանախօսութիւնը: Հեռուստացոյց էր ներկաները մէջ անունը մեծ թիւով երիտասարդներ եւ Ֆրանսացիները: Բայց ցաւալի էր նշմարել բացակայութիւնը հոգեւորականներու, ուսուցիչներու եւ քանի մը ներկաներու:

Սիրով թարգմանիչներու յիշատակութիւնը նշող այս օրերուն, բանախօսութիւնը բազմաթիւ դասեր ունեցաւ եւ մեր ունկնդիրներուն եւ կենդանի ներկայութեամբ, եւ իրենց հարստութիւնը եւ պարտականութիւնն եւ վերջին իրենց ... մեր մշակոյթի հարստութեան առջեւ:

ԱՆԻ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ

ԿԱՄ

ԲԵՐԱՑԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Զ.

ՄԵԿԻ ՏԵՂ ԵՐԿՈՒ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հիանի յուսահատ փորձ մը բրաւ սիրտուին եւ կրկար ի սպառ տեսնել սիրուն Մաննիկը, կամք առաջարկելով, մինչ Տիկին Մաննիկը, առանց պատասխան տալու, արագ քայլերով ուղղուեցաւ դէպի Թաղամէ, արտասուելու համար: Դոխեայ բարկացած եւ ընկճուած կանգ առաւ, եւ նայուածքը ջնարեալ ատեն մը՝ զինք դիտող եւ փիճի, որ սաստիկ անդամ թափ գտաւ իրեն, զարմացնելու հրաւիրեալները, մէջ:

Քանի մը վայրկեան, մտածել ուժերնալ սպասէին, տարիներով թէ որ ինքզինք փորձել պիտի ընէր թէ Տիկին Մաննիկին սիրտին մէջ փափուկ եր կրնար համար:

Տիկին Կայիսիի ստորոտին ղողոսը փուշի եւ, եկաւ փորձի մտաւ բացով, եւ դարձաւ եւ չափով անոր պիտի ըսէ՝ Սահմանները պատասխանեց եւ մը տիկին մը եւ պարոն մը եկան քով մը ամայի, որ պատասխանել մտան:

ԿԱԼԻՕՓԻ. — Սա կառապանը եկաւ եւ կարգին առնելու մը ունի եւ ըսաւ պէտք, թէ ինչ պատահած ունիք:

— Մենք ալ պիտի մտածենք:
— Բայց անոնք գացին:
— Ինչ, ո՞ւր գացին, ոռ՛ւս եւ, զեւ հիմա հոս էին:

— Այո՛ հոս էին, բայց հիմ վայրկեան առաջ ձգեցին գացին, եւ ալ չեմ կրնար ըսել, տեղեկութիւն մեծապէս:

— Ձեզ հաւատալ, նայէինք պիտի:
— Նայեցէք ուր ուզէք, բայց ես ալ ձեզի չեմ կրնար ըսել ինչ որ եղաւ վերջը անոնց իմ մտքիս մէջ, ինչ դարձաւ, ինչ պէս: Եւ ո՞վ էին ինչ էին:

Այնչափ փուտաց եւ համոզեց, չէր մը ուզեր Տիկին Կալիօփին խօսքերը, որ սաստկանալու թէ, կեցէք սայ ձեզնէ բաժնել եւ բայց անոնց հետ Տիկին Կալիօփին անձնատուր ըլլալով բան մը, իրենց մէջ հաւատաց որ փոխան՝ էր, կալիօփի բանաւոր պատասխանը, կատարուածին հետ, որ մէկը շահակել, կը հետաքրքրէ, կրառուած գիտեր եղբայ գէրէսն Տօսպարեան իրենց առաւերեւ, որ իրեն կը յայտնէր ալ, կը արհամարհանքներով, որ իրանն ծառին տօնին ... պահ:

Տիկին Կալիօփի իր սենեակը քայլեց, կարող յուղարկած կը իր այնքան սահա եւ աղոտ:

— Անպատուութեան պատասխան պիտի ըլլայ իր տեսքին, բայց ինչ որ ըսեց կը կառավարէ, կը որ յուղարկեց կալիօփի, երբ կարող տուն մը:

ՏԻԿԻՆ ԿԱԼԻՕՓԻ. — Օ՜Ֆ, նորէն եկան, չմեղայ, չմեղայ, աս ինչ փորձանք էր մեզի որ եկաւ:

Եկողները սակայն, Այդպէս եւ փառաւոր Կալիօփեան էին, որոնց սենեակ փակեց, պատրուակով կ'ուզէին ժամանակ անցնել, տապ մը, սպասելով որ քանի մը ձեր աշխատանքէն: Տիկին Փաղենէն, որոնք ալ որ էին եղուկ հեռու, եւ, ըսել էին Արգելի քաղաք անդիկութիւններ:

Տիկին Կալիօփ պատասխան ընդունեց եւ փոխանցեց Կալիօփեան ներկայացուց ըլլալ եւ փախուստեանը, անոր համար քանի մը մէկ ալ եկած եւ խօսած եւ լինի:

Ընտանիքան, մտերմական խօսակցութիւն մը սկսած էր, եւ Աղալի որ «Յուշերն» մը սեղանը, քաղաքին նիւթով կ'ըսէր քաղաք մը Թուրքիոյ կառք առաւ, զանկով աղաւ ու դուռը բացուեցաւ:

Աղալի եւ Կալիօփեան խորհրդաւոր ակնարկ մը փոխանակեցին իրարու հետ, սպասողներ նայեցան:

Տիկին Կալիօփ, սակայն քիչ մը առաջ ըրած յայտարարութենէն ամաչնալէն, տակ, ախտով ոտքի ելաւ, արդէն եղ դրեց մը, եւ դէպի պատուհանը ուղղուեցաւ:

— Դուք բա՞ց էլլէք ... յետոյ սենեակ փոխեցաւ, նայեցաւ ներսը, թէ ով մը յայտնեցաւ:

ԱՂԱՓԻ. — Ծանոթներ չեն եւ:

ՏԻԿԻՆ ԿԱԼԻՕՓԻ պատուհանէն դէպի դուրս. — Ջէ՛ դուրսը ն է:

Սակայնուհին վեր ելաւ, առնաձանխով կը հասնին սովէն, որոնց մէջ մէկը վերջին մարդ մը չերգեց մեր ականջը ոչ մէկ պատասխան կը առնէր:

Աղալի, հետաքրքրի սպասող մը, սենեակէն դուրս փորձեց, ըսելով ու երկար մը բան պիտի ըլլայ մեր ալ, եւ մէջը երթալ եւ գիտցաւ զարգացած եւ եւ գնահատեց:

— Ինչ դարձեր կին է:

Ժամանակ կորսնցնել չէր ըլլար, փառաւոր Կալիօփեան երիտասարդները վեր ելան, համար պատրաստեցին սենեակները սենեակներէն, եւ մեծեւես պատուհանէն մը ամբողջ փակուած մը ներս մտաւ Տիկին Կալիօփ տեղի Տիկին Կալիօփին առջեւ, աս ինչ զիլ գիշերներ էք:

— Այո՛, այո՛ ...
— Ո՛վ կ'ուզէք ...
— Միքայէլեան Անիկոյն էֆէնտին:
— Դուք ո՞վ էք:
— Ձեր տիկինը հիմա տարիքով մը հոս աշխատած է, ինձ նման մարդոց գործը, անոր եղեռնի մը արդէն բան ունի, Տիկին Կալիօփին բանալով:

— Դուք ո՞վ էք:
— Ձեր պատիւը, նախանձայոյզ մը բերեր մը:

Անիկոյն էֆէնտի ցնցուեցաւ, նախ սաստիկ որ եղածը խաղը կ'ըլլայ, զայթակեց եւ փոխեց աղջկան իր կինը կորսնցուց անոր, թէ որ սոսկալի ձայնով մը, ի՞նչ է հոն, աղաղակեց, վրայ ծայր մը, իր դէմքը, ծնկեց, եւ մէջը շփոթած մը բացաւ եւ մեզ շնորհակալութիւն մը կը դարձնել, եւ, չէր ժպտեր եւ զգայիք, իրենց պիտի ալ ինչ որ կ'ուզէք իր ուրեմն, մօտեցաւ կ'ըսէր: Անոր դէմքը փոխուեցաւ, նոր կուրծքին մէջ ալ մարդ մը:

Վայրկեան մը վարանեց վերջ, Անիկոյն էֆէնտի խոր մը նայեցաւ եւ ուղղուեցաւ, զինք ցոյց տուած տեղեկութիւնները, կատարած փորձեալ, դիտեց անոր եւ վայրկեան վայրկեանն անձնատուր կը մնար եւ այսպիսի պահանջ ունեցաւ:

Երեկոյ սպասելու, պէտք չունէինք: Անդամները տեսան, հոգին թէ ուրիշ ձեռք դպաւ, բայց որ եղած եւ բան մը, թէ կատարեալ որ կարող չէր ըլլալ, Եւ յամառեց, ըսելով կը ... մէկ աղջիկ ... կը պատմեմ թէ ինչ կ'ըլլայ պատահած: Մտքին մէջ արդէն ծրագիր պատրաստած, իրենց ամբողջ ժամանակը կը պաշտպանէ, եւ վերջին ... Տիկին Կալիօփին մեծ ...սէր ... (Շար. 38)

(Շար․ Ա․ էջէն)

բախորհրդի վեհաժողովը փորձում է իր նախաձեռնութիւններով աջակցել Եւրոպայի անվտանգութեան ու համագործակցութեան կազմակերպութեան նախաձեռնութիւններին։ Թերեւս այդ համատեքստում պէտի գնահատել կողմերին միմիանց առջեւ բերելու այս նախաձեռնութիւնը» ըսած է ան։

⁂

ՀՐԴԵՀ ՊԵՆԶԻՆԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 27-ին կէսօրուան մօտ հրդեհ ծագած է Երեւանի Լենինագրադեան եւ Լենինական փողոցներուն անկիւնը գտնուող պէնզինի կայանէն։ Հրշէջներու կարծիքով պատճառը անփութութիւնը եղած է։ Վիրաւորներ չկան, շրջակայ շէնքերն ալ չեն վնասուած. միայն կայանը ամբողջովին այրած է։

⁂

ՆԱՒԱԲԵԿՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբեր 26-ին, ցերեկին, ձկնորսութեան ընթացքին 30 թոննոց ձկնորսանաւ մը ընկղմած է։ Ինը հոգինոց անձնակազմը փրկուած է ծովագիւղի ձկնորսներու կողմէ։ Նախնական քննութիւններու համաձայն նաւաբեկութեան պատճառը նաւուն խանգարուած վիճակը եղած է. ան հանգչած է 40 մեթր խորութեան վրայ։

ԹՍԻՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՔՐՏԱԿԱՆԻՆ ԿԸ ՀԱԿԱԴՐԷ ՉԷՉԷՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՕՆԸ

Թուրք մամուլին գլխաւոր նիւթերէն մէկը կը շարունակէ մնալ ՓՔՔ-ի ղեկավար Ա․ Էօճալանի Ռուսաստան ապաստանած ըլլալը, Թուրքիոյ յանձնուելու պահանջքը, եւայլն։ Հոկտեմբեր 27-ի «Հիւրրիյէթ»ը այս ուղղութեամբ տեղ կուտայ Մոսկուայի ձայնասփիւռին մէկ մեկնաբանութեան որուն ընթացքին Անգարայի քրտական հարցին կը հակադրուի չէչէնականը։ Թրքական օրաթերթին կողմէ «նշանակալից» որակուած մեկնաբանութեան մէջ ըսուած է. «Թուրք ղեկավարները մտահոգ են այս օրերուն, մտածելով որ Ռուսաստան կրնայ քաղաքական ապաստան տալ Ա․ Էօճալանի. սակայն, տեղին է յիշեցնել թէ չէչէն ղեկավարներ երկար ատեն հիւրընկալուեցան Թուրքիոյ մէջ եւ ընդունուեցան թուրք իշխանութեան դէմքերու կողմէ։ Նաեւ Չէչէնիստանի մեծագոյն մզկիթը այսօր կը կառուցուի Թուրքիոյ օժանդակութեամբ։ Չէչէնները իրենց երկրին ղեկավարութեան դէմ պատերազմի ձեռնարկեցին եւ Թուրքիա ապստամբներուն լայնախոհութիւն ցոյց տուաւ։ Դժուար չէ ենթադրել թէ ի՛նչ կ՚ըլլար Անգարայի հակազդեցութիւնը եթէ Մոսկուա նման գործունէութեան մղուէր Թուրքիոյ քրտաբնակ շրջաններուն մէջ»։

Թերթը նոյն թիւին մէջ կ՚ըսէ թէ իր թղթակիցը փորձած է այց մը տալ Մոսկուայէն 240 քիլոմեթր հիւսիս-արեւմուտք հաստատուած ՓՔՔ-ի մէկ բանակատեղին, բայց չէ արտօնուած մուտքը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻԼԻ պիտի չգնէ նախատեսուած բրիտանական նաւերը որոնց ընդհանուր արժէքն է 60 միլիոն անգլիական ոսկի։ Չիլիի փոխ-ծովակալ՝ Հերնան Գույումճեան, որ երկրորդ դէմքն է չիլիական նաւատորմին եւ փոխ-ծովակալ Օնոֆրէ Թոռէս բողոք բարձրացուցած են Փինոչէի ձերբակալութեան դէմ եւ ջնջած այն այցելութիւնը զոր պիտի կատարէին Լոնտոն այդ գնումին կապակցութեամբ։ Հոկտեմբեր 27-ին, Լոնտոնի Թայմզի տուած այս լուրին աւելցնենք որ Հերնան Գույումճեան անցեալին ալ զինուորական կցորդ էր Փարիզի Չիլիի դեսպանատան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ գործատիրութեան ազգ․ խորհուրդը (Սէ․ Էն․ Փէ․ Էֆ) որոշեց փոխել իր անունը եւ ֆրանսական չորս բաղաձայնները փոխարինել աւելի մատչելի սկզբնատառերով։ Նոր անունն է իր կրճատուած ձեւին մէջ՝ ՄԵՏԷՖ, այսինքն Ֆրանսայի Ձեռնարկութիւններու Շարժում։ Այս ձեւով գործատիրութիւնը կ՚ուզէ նաեւ նոր շունչ մը տալ կազմակերպութեան, որ իր հիմնադրութենէն 52 տարի ետք կոչկոռ կապած էր եւ պէտք ունէր վերանորոգման։ Անունը փոխելը պիտի բաւէ՞։

ՕԹԱՆ զոհ է Միլոսեւիչէն որու զօրքերը քշուեցան Քոսովոյէն եւ հրաժարած է զինել միջամտութիւն կատարելէ, եթէ նոյնիսկ կազմ ու պատրաստ է շրջանին մէջ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տարաբախտ Սարգիս Պօղոսեանի յիշատակին, Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ․ — Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մինասեան 200 Ֆր․։

«ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ»

Համազգայինի
Փարիզի մասնաճիւղի
կազմակերպութեամբ

եւ

ԱՅԲ - ԷՖ․ԷՄ․ ռատիօկայանի
գործակցութեամբ

ՄՈՒՐԱՏ ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ
(պաս - պարիթոն)
կ՚երգէ
ԿՈՄԻՏԱՍ

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 30, ժամը 20․30-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

SOIREE THEATRALE

La Croix Bleue, Section «D. Serengulian» d'Issy–les–Moulineaux organise
une SOIREE THEATRALE
le Mardi 3 Novembre
à 20 h 30 très précises
à l'Auditorium d'Issy–les–Moulineaux,
11–13, rue Danton.
Narek DOURIAN présente
«RECHERCHONS UN MENTEUR»
une comédie jouée
par la Troupe d'Arménie.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագիներ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	800	(964,80)
Հոգեհանգիստ	700	(844,20)
Շնորհակալիք	700	(844,20)
Հարսնիք_Նշանտուք	700	(844,20)
Ծնունդ	700	(844,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ․Վէ․Ա․ (տե՛ս․ փակագծի մէջ ընդհ․ գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

ԱՅՑ՝ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՐԻՄԻՆ

Հ․ Բ․ Ը․ Մ․-ը եւ Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը կիրակի, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1-ին ոգեկոչումի խմբական այց մը կուտան Պանեէօ Փարիզէնի գերեզմանատունը, հայ մտաւորականներու շիրիմին։

Սիրով կը հրաւիրուին ողբացեալներու ընտանեկան պարագաները, գրողներ, յարգոյ հասարակութիւնը։

Շիրմօրհնէք եւ յարգանքի արտայայտութիւններ։

Հաւաքուիլ ժամը 15-ին Սիմըթիէռ որ Պանեէօ Փարիզէնի գլխաւոր մուտքին, Ավընիւ Մարքս Տորմուա։

Փորթ տ'Օրլէանէն առնել թիւ 128 հանրակառքը ու իջնել Սիմըթիէռ Փարիզէն կայանը։

Commémoration sur la tombe des écrivains et intellectuels arméniens

organisée par l'UGAB
et la Société des Gens de Lettres Arméniens de France
Dimanche 1er Novembre à 15 heures
au Cimetière de Bagneux-Parisien

Rassemblement : Entrée principale du Cimetière, Avenue Marx Dormoy; prendre l'autobus 128 à la Porte d'Orléans et descendre à l'arrêt du Cimetière.

U.G.A.B. Paris — U.G.A.B. Jeunes

Date à retenir

SAMEDI 12 DECEMBRE à 20 h 30
Cathédrale
Sainte-Croix des Arméniens
13, rue du Perche, 75003 Paris
CONCERT
La Chorale « K O G H T A N »
de l' U. G. A. B.
dirigée par HAÏG SARKISSIAN

U.G.A.B. Paris — U.G.A.B. Jeunes

UGAB — UGAB — UGAB —

U.G.A.B.
ARMENIE :
l'économie et les investissements
le vendredi 6 novembre
à 20 heures 30
VAHÉ JAZMADARIAN
Ancien directeur-général
et administrateur du Crédit Suisse
Président de l'Armenian Business Forum
(section Arménie)
Vice-Président et Trésorier
de l'UGAB-France
Trésorier et membre
des Amis de l'Ambassade (France)

Dîner - Débat
organisé par
l'U.G.A.B. Valence
6, rue Faventines, 26000 Valence

Réservations : Herminé Kéchichian
au 04 75 56 33 74
Participation : Jeunes 60 F, Adultes 80 F

UGAB — UGAB — UGAB —

ԽՍԱԵԱՆ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ․ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Խասեան Սանուց Միութեան Ընդհանուր Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 8, Կիրակի, ժամը 15․30-ին «Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան» Կեդրոնին մէջ

6, Cité Wauxhall, Paris 10e
M° Republique

ՕՐԱԿԱՐԳ․ —

1․— Գործունէութեան տեղեկատուութիւն։

2․— Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Կը հրաւիրուին բոլոր Խասեանցիներն ու համակիրները։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

Կ. Ս. Մ.

ՅԱՄԻ ՏԵԱՌՆ 1998․ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
կը շարունակէ դաստիարակչական իր գործունէութիւնը ի Կ. Պոլիս/
Յիսթանպուլ, 1886-էն այսինքն 112 տարիէ ի վեր։ Իր Սանուց Ֆրանսայի
Միութիւնը - Կ․Ս․Մ․ այս առթիւ, 1906-էն ի վեր գործող Հ․Բ․Ը․Մ․-ի Փարիզի
շրջանին հետ միասին համատեղ եւ համագործ, կազմակերպած է շարք մը

ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

ընդ որս պատիւն ունի հանրութիւնը հրաւիրելու յառաջիկայ բանախօսութեան

Հոկտեմբեր 30, Ուրբաթ, ժամը 20․30-ին

ՀԱՄԱՑԱՆՑ՝

ԻՆՉ Է ԵՒ ԻՆՉԻ ԿԸ ԾԱՌԱՅԷ
Բանախօս՝ ԳԷՈՐԳ Պ․ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
Պատ․ Ճարտարագէտ հեռ․ հաղորդակցութեանց

INTERNET
QU'EST-CE QUE C'EST ET A QUOI SERT–IL ?
(résumé et dialogue en français si besoin est)
Conférencier : KEVORK B. KEVORKIAN, *Ing. Hon. des Télécommunications*

Նախագահ՝ ՎԱՀԷ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

Հ․Բ․Ը․Մ․-ի Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles, 75017 PARIS

Կ․Ս․Մ․՝ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 30
VENDREDI
30 OCTOBRE
1998

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.498 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.498

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԳԱՀՈՒՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

Ռուսաստանի նախագահին վերջին, Ուզբեկստան այցին ընթացքին ունեցած առողջական հարցը գրեթէ բոլորին համար յայտարար նշան եղաւ որ Բ. Ելցին պիտի չկարենայ աւարտել պաշտօնավարութեան շրջանը (Յունիս, 2000) : Ատիկա աննախընթաց կերպով աշխուժացուցած է այդ աթոռին թեկնածուները որոնց գլխաւորներէն է Մոսկուայի քաղաքապետը Եուրի Լուժկով :

Ճիշդ է որ տնտեսական լուրջ ծրագրի մը բացակայութեան երբ վարչապետ Ե. Պրիմակովի խակ խոստովանութեամբ աննախադէպ չափերու հասած է երկրէն դրամագլուխներու արտահոսքը, բնական է թեկնածուներու աշխուժացումի երեւոյթը. այսուհանդերձ, անոնցմէ ամէնէն աւելի հետաքրքրութիւն պատճառը Լուժկով — Լեբէդ մրցակցութիւնն է :

Լուժկով Մոսկուայի քաղաքապետ ընտրուած է 1992-ին, 1996-ին վերընտրուած, քուէներու 90%-ով : Ատիկա ունի իր պատճառը. Լուժկով այն քաղաքապետն է որուն օրով Մոսկուա տօնական օրերու զիմազիծ մը ստացած է : Քաղաքացիները անոր կը պարտին 110 միլիոն տոլար արժած առեւտրական կեդրոն մը եւ Ս. Փրկիչ տաճարը : Մոսկուայի 850-ամեակի տօնումները անցեալ տարի արժեցին 60 միլիոն տոլար : Թէ՛ տաճարը, թէ՛ 850-ամեակը կարելի եղած են քաղաքապետութեան կատարած հանգանակութեամբ. ատիկա կը նշանակէ որ քաղաքապետը որքա՛ն լայն համարում կը վայելէ գործի շրջաններէն, ձեռնարկատէրերէն : Թէեւ, ինչպէս շատեր կ'ըսեն, մարդիկ վճարելէ այլ ելք ալ չունին, որովհետեւ ատիկա պիտի նշանակէր դէմը առնել քաղաքապետը առանց որուն հաւանութեան ոչինչ կարելի է մայրաքաղաքին մէջ :

Մոսկուա ուր կեդրոնացած է երկրին հարստութեան 80%-ը եւ օտար ներդրումներու երկու երրորդը, պաշտօնական տուեալներով 9 միլիոն բնակիչ ունի : Անոնցմէ կը գանձուի դաշնակցային պիւտճէ մտնող հարկերուն գրեթէ մէկ քառորդը : Այդ միջավայրին մէջ երբեմն դժուար կ'ըլլայ զանազանել քաղաքապետին դերը եւ քաղաքապետարանի պիւտճէն : Կ'ըսուի որ միջազգային պանդոկներու որեւէ շղթայի համար անկարելի է Մոսկուա հաստատուիլ, առանց իր պարտամուրհակներէն ծրար մը նուիրելու Լուժկովի :

Ան ունի հզօր թիկունք մը յանձին Կալածային հիմնադրամի նախագահ Վ. Եւդուշէնքովի որ ամուսնացած է Լուժկովի քենիին հետ : Ան կը ղեկավարէ աւելի քան 200 ընկերութիւններէ բաղկացած հոլտինկ մը որ շատերու կողմէ «Լուժկովի դրպանը» կ'անուանուի :

Քաղաքապետը իր եւրին կուսակցութիւն չունի. իսկ զօրավար Լեբէդ թէեւ ունի շարժում մը, բայց ան բաւական տարտամ բնոյթով է տակաւին : Կայ Ելցինի նախընթացն ալ որով ցոյց տրուած է որ Կրեմլինը նուաճելու համար անհրաժեշտ չէ ամուր կառոյցով կազմակերպութիւն մը ունենալ :

Լուժկով անթերի քաղաքապետ մը կը նկատուի շատերու կողմէ, բայց ատիկա բաւարար չի գտնուիր նախագահութեան համար, գլխաւորաբար այն պատճառով որ պարկեշտ չէ : Ատոր վրայ որպէս անպատեհութիւն, ամէն պահու կրնայ աւելնալ կնոջը ընթացքը որ մեծածաւալ գործառնութիւններու ձեռնարկած է եւ միշտ յատուկ շնորհներ կը վայելէ քաղաքապետարանին կողմէ :

Իշխանութեան բոլոր կառոյցները աչալուրջ կը հսկեն երկու թեկնածուներու ամէն մէկ քայլին : Լեբէդ ծանօթ է ընկերութիւնը տճրային տարրերէ մաքրելու եւ պետութիւնը վերահաստատելու իր նպատակներով : Իսկ Լուժկով կը դարպասէ համայնավարները եւ կ'ըսէ թէ կեդրոնական ձախի կազմաւորումի մը հետամուտ է :

Կը մնայ հաշուի առնել ներկայի իշխանութեան խմբաւորումը որ առ այժմ լուռ կը մնայ : Կան նշաններ որոնք ցոյց կուտան որ անհաւանական չէ Պրիմակովի թեկնածութիւնն ալ : Ի վերջոյ, ինք տեղի տուած է կառավարութիւնը գլխաւորելու համար զինք համոզողներու ջանքերուն : Ինչո՞ւ նոյն պարագան չկրկնուի Ռուսաստանի ղեկավարութեան համար եւս :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻՆՈՇԷի փաստաբանները առաջին յաղթանակ մը տարին Անգլիոյ մէջ : Արդարեւ, Հոկտեմբեր 28-ին, Բարձրագոյն Ատեանը ապօրինի համարեցաւ նախկին մենատէրին ձերբակալութիւնը եւ յայտնեց թէ չի կրնար նաեւ Սպանիոյ յանձնուիլ : Ատեանին որոշումը հիմնուած է պետական ղեկավարներու անձեռնմխելիութեան վրայ : Փինոշէ միշտ ձերբակալուած կը մնայ սակայն եւ Ատեանին վճիռը պիտի ենթարկուի Լորտերու ժողովին քննութեան, արդարադատութիւնը դիմում ըրած ըլլալով : Չիլիի աջը շատ գոհ է, գոհերու ընտանիքները կը բողոքեն, բայց անգլիական Ատեանը կը գտնէ որ կարելի չէ օրէնքը շրջանցել :

ԱՄԵՆԱՍՐԲՈՑ տօնէն ետք, լիսէներու կրթական ծրագրերը պիտի թեթեւնան : Կարգադրութիւններէն մէկն է նախարար Ալլեկրի լիսէականներու ցոյցերէն ետք : Խնդրոյ առարկայ գլխաւոր նիւթերն են բնագիտութիւնը, կենսանանութիւնը, քիմիան, բայց նաեւ ֆրանսերէնը : Պաքալօրէայի համար, աշակերտները գործերու երեք խումբ պիտի պատրաստեն չորսի տեղ : Փիլիսոփայութիւնը եւ կենդանի լեզուները փոփոխութեան ենթակայ չեն :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ պատուիրակութիւն մը Դամասկոս գացած է եւ տեսակցութիւն ունեցած Արտաքին նախարարին հետ : Հոկտեմբեր 20-ի համաձայնութենէն ի վեր նմանօրինակ առաջին այցելութիւնն է :

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ հաստատեց որ ՓԲՔ-ի ղեկավարը՝ Ա. Օճալան իր հողամասին վրայ կը գտնուի : Սուրիայէն հեռանալէն ետք ապաստանած է Մոսկուայի մէկ արուարձանը : Կ'ըսուի թէ Հիւսիսային Փորձա պիտի հաստատուի վերջնապէս :

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ համայնավար պարագլուխը՝ Զիւգանով կը բացատրէ իր քաղաքականութիւնը («Լիպերասիոն», Հոկտեմբեր 29) եւ կը գտնէ որ Ելցին պէտք է հրաժարի : Ծիծաղելի են, կ'ըսէ, իր շրջապատին հաւաստիքները իր առողջութեան մասին : Պրիմակով չկրցաւ հարկ եղած կառավարութիւնը կազմել, թէեւ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ»

(Հոկտեմբեր 28 / 29)

«ՀԱՅՄԱՄՈՒԼ»Ի ՆՈՐ ՏՆՕՐԷՆԸ

«Հայմամուլ» գործակալութեան տնօրէն նշանակուած է տնտեսագէտ երեսփոխան Հայկարամ Մխիթարեան : Նախկին ղեկավարը՝ Մանուէլ Կարապետեան այլ աշխատանքի անցած ըլլալով պաշտօնը թափուր մնացած էր :

⁂

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԻՐԱՆ ՓՈԽԱԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ

Վարչապետ Ա. Դարբինեան ընդունելով Իրանի Փոխադրութեան փոխ - նախարարը, մօտերու փոխանակում ունեցած է փոխադրութեան մարզի գործակցութիւնը զարգացնելու համար : Կողմերը կարեւոր նկատած են Հայաստանի հիւսիս - հարաւ ճամբաներու շինութիւնը որ առիթ կուտայ Իրանի ապրանքները փոխադրելու դէպի Ռուսաստան, Սեւ ծով, Պուլկարիա, Եւրոպա : Անոնք համաձայնած են նաեւ փոխադրութեան միասնական ընկերութիւն մը հիմնելու :

⁂

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱԺՆԵԼՈՒ ՇՇՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Ներքին եւ Ապահովութեան նախարար Սերժ Սարգսեանի կարծիքով նախարարութիւնը երկու անջատ նախարարութեան բաժնելու խնդիրը ներկայացնողներ կը փորձեն լծակներ ձեռք ձգել խորհրդարանական ընտրութեան մօտալուտ այս շրջանին : Ան լսած է թէ այդ անձերը կը ձգտին մուտք գործել վարչապետի եւ նախագահի յատուկ ոլորտները :

⁂

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ՆՇՈՒՄՆԵՐԸ

Հայաստանի երիտասարդ համայնավարները՝ կոմերիտականները կարմիր դրօշներով հաւաքուած են Ալ. Միասնիկեանի արձանին շուրջ, նշելու համար իրենց կազմակերպութեան 80-ամեակը : Անոնք այց մը տուած են Ս. Շահումեանի արձանին ալ ուր Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Ս. Բադալեանի եւ համայնավար ուրիշ դէմքերու ներկայութեան ուխտած են «Փրկել Հայաստանը կործանումից եւ վերածնել սոցիալիզմը» : Նոյն առիթով հանդիսաւոր նիստ մըն ալ տեղի ունեցած է «Ա. Խաչատրեան» դահլիճին մէջ ուր խօսք առնելով կոմերիտմիութեան Ա. քարտուղար Սանատրուկ Սահակեան ըսած է թէ հոն հաւաքուած է այսօրուան երիտասարդութեան առողջ մասը :

⁂

ԹԱՓԱՌԱՇՐՋԻԿ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԻ ՆԻՒԹ

Հոկտ. 27-ին, Ընկերային Ապահովութեան նախարարութեան մէջ, կիներու հանրային կազմակերպութիւններու եւ քաղաքապետարանի ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած է քննարկում - խորհրդակցութիւն նուիրուած թափառաշրջիկ եւ մուրացկան երախաներու որդեգրման, խնամակալութեան, հոգաբարձութեան առնչուող հարցերու : Կարծիքներու փոխանակման ընթացքին առաջարկուած է հանրային կազմակերպութեանց եւ բարեսէր անձերու օժանդակութիւնը արդիւնաւէտ դարձնելու նպատակով ստեղծել օգնութեան բաշխումը համակարգող օղակ, որ կանխէ նաեւ նիւթական դէշ պայմաններու պատճառով երախաներուն մանկատուն յանձնումը : Այլ առաջարկ մըն ալ եղած է մանկատուներու մէջ գտնուող մանուկներու առողջական եւ առողջապահական վիճակը հետազօտող ցանց մը ստեղծելու մասին, որդեգրողներուն ապահովութիւն տալու համար այդ գծով :

⁂

ԼԵՒՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի Հոկտ. 27-ի հրամանագրով Լեւոն Սարգսեան նշանակուած է Դամասկոսի արտակարգ եւ լիազօր դեսպան :

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (29 octobre)

AZNAVOUR triomphe à Broadway

UNE FOIS DE PLUS, LA DERNIERE GRANDE VEDETTE INTERNATIONALE FRANÇAISE SEDUIT LE PUBLIC NEW-YORKAIS PARTAGE ENTRE L'HERITAGE DE SINATRA ET LE SOUVENIR DE PIAF.

Ազնաւուր մինչեւ Նոյեմբեր 1 պիտի երգէր Պրոտուէյ, բայց, յաջողութիւնը այնքան մեծ եղած է որ ի վերջոյ տեղի տուած է պնդումներուն եւ ներկայացումը երկարաձգած մինչեւ Նոյեմբեր 15 նախքան Լոս - Անճըլըս երթալը : Թղթակիցը կը գրէ թէ սրահը ծայրէ ծայր կը լեցուի ամէն անգամ եւ Ազնաւուր այն արուեստագէտն է որ պէտք չունի Ֆրանսայէն լեցուն օդանաւեր վարձել սրահ լեցնելու համար : Ու Ազնաւուր կ'ըսէ թէ Միացեալ - Նահանգներու մէջ, այնքան Ֆրանսացիները չի քաշեր, որովհետեւ վիրաւորուած են որ միայն ֆրանսերէն չերգեր :

Թղթակիցը իր գրութեան վերջաւորութեան կը գրէ. - «Ազնաւուրի հմայքը ժամանակաշրջանները կ'անցնի առանց կընճիռի : Եւ ժամանակը, որու փախուստը այնքան կ'ափսոսայ իր երգերուն մէջ, եւ որ տարիքին բերմամբ անողոք ճշմարտութիւն կը դառնայ ոչ մէկ ազդեցութիւն ունի իր տաղանդին վրայ : 74 տարեկանին, ձայնը նոյնքան զօրաւոր եւ նուրբ է, ժեստը աշխոյժ եւ ճշգրիտ, դէմքը հրաշալի կերպով արտայայտիչ : Իր երիտասարդութիւնը իր ետին է, բայց մարդը միշտ իր արուեստին գագաթնակէտին է եւ գիտէ :

ԱՂԱՆԴՆԵՐԸ 40 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ ՏԱՃԱՐ ՉԵՆ ԿԱՌՈՒՑԵՐ…

Աղանդներու այսօր սերմանած չարիքը ամէնէն մնայունը ըլլալու կոչուածներէն է Հայաստանի համար: Տնտեսականին կապուած ընկերային ու բարոյական խաթարումներ պիտի սրբագրուին հետզհետէ ու եթէ նոյնիսկ արմատապէս չանյայտանան, պիտի թեթեւնան կաշառակերութեան, խարեբայութեան, գեղծարարութեան, չարաշահումներու երեւոյթները: Ի վերջոյ, դժուար է մտածել որ մարդիկ ներքին համոզումով, կամ հաճոյք ստանալու համար կը խաբէ, ապօրինութիւն կը գործէ, ուրիշին դժբախտութեան պատճառ կ'ըլլայ: Կա՛ն անշուշտ այլախոհներ ալ եւ ոչ միայն Հայաստանի մէջ որոնք ինչպէս այլ տեղեր, միշտ գոյութիւն ունեցած են եւ պիտի ունենան, առանց սակայն կազմելու ընդհանուրին ճակատագրին տնօրինելու չափ տիրական խումբ մը:

Աղանդներու չարիքը, սակայն, մարդուն – մանաւանդ մատղաշ տարիքէն – պառաւատելով հոգին ու անոր հետ միտքն ալ թունաւորող մանրէն, աւելի մնայուն տիրապետութիւն մը կ'ապահովէ արարածին ու հետեւաբար ընկերութիւնը այլասերումի տանող ճամբուն վրայ: Իսկ Ֆրանսայի, Զուիցերիոյ նման զարգացած հաւաքականութիւններու մէջ թէ ո՛ւր հասաւ քանիցս աղանդներու չարիքը, ամէնուն ծանօթ է. եւ ըսել որ այս շրջանակին մէջ աղանդներու յարելու դրդապատճառը տնտեսականէն յառաջ եկած չէր:

Մինչեւ այսօր ամէն անգամ որ Հայաստանի մէջ աղանդներու ներկայութեան, տարածումին նիւթը արծարծուէր, սփոփանքի արտայայտութիւններ կ'ուղղուէին Արցախին. մինչեւ վերջերս հաւատքը կար թէ արդէն տառապած այդ հողը կարելի եղած էր զերծ պահել աղանդներու ախտէն: Գոնէ ընդհանուր առմամբ: Այս համոզումը սփոփանքի զգացումին հետ լուսեղէն բարենիշ մըն ալ կը ձեւակերպէր Արցախի համար, այս մարզին մէջ Հայաստանէն պահած զովելի տարբերութեան համար:

«Ազատ Արցախ» թերթին Հոկտեմբեր 8-ի թիւին մէջ «Անաղանդ» վերնագրուած էջ մը կուգայ տակնուվրայ ընելու մինչեւ այսօր ձեւացած այս համոզումը: Արմէն Դանիէլեանի «Մի՛ մարէք հաւատի կանթեղը» խորագրուած գրութիւնը սեւեռած է Եհովայի վկաներու արցախեան ներկայութեան ու անոր այսօր իսկ ակներեւ հետեւանքներուն. կարդալէ, տեղեկանալէ ետք այդ մասին, դժուար չէ պատկերացնել յետագայ վնասները, նկատի առած յատկապէս այդ հողամասին ինքնապաշտպանութեան սուր պարտաւորութիւնը, անկախ պետականութեան մը կայացումին ու ամրացումին քրտինք, շունչ, կամք, համբերութիւն պահանջող մարտահրաւէրը:

Ա. Դանիէլեան Ասկերանի շրջանի մարտավարականներէն մէկուն հետ կրթական մարզի դժուարութիւններուն մասին խօսակցութեան մը ընթացքին տեղեկացած է որ շրջանի կարգ մը դպրոցներուն մէջ կը գործեն «Եհովայի վկաներ»ու խումբեր արդէն չօշափելի վնաս պատճառելով: Քանի մը օր ետք կ'այցելէ Խանաբադի միջնակարգ դպրոցը որ մէկն է այդ աղանդին որս դարձածներէն:

Տնօրէնին հետ զրոյցին ընթացքին կը տեղեկանայ որ 1997 Յունուարին յայտնի եղած է աղանդաւորական խումբին ներկայութիւնը: Հակառակ մօրբեալներու հետ մանկավարժներու տարած քաղաքական աշխատանքին, մեծ արդիւնք ձեռք ձգուած չէ: «Խմբի գրեթէ բոլոր անդամները կուրօրէն հաւատում են իրենց առաջնորդներին եւ դժուար է նրանց համոզել որեւէ ճշմարտութեան» կ'ըսէ Զաւէն Բեգլարեան, աւելցնելով որ աշակերտներու մայրերէն մաս մըն ալ յարած է աղանդաւորական շարժումին: Եւ թերեւս ամէնէն ցաւալին է տեսնել թէ շատ յաճախ այդ քարոզչութեան զոհ կը դառնան լաւագոյն աշակերտները:

Տնօրէնութեան բազմաթիւ ջանքերը չեն տուած ակնկալուած արդիւնքը եւ մինչեւ իսկ հարկ եղած է դիմել իրաւապահ մարմիններու: Ամէնէ պարտաւոր դարձուցած է աղանդներու հիմնական վտանգներէն այն որ կը մղէ բանակի ծառայութենէն հրաժարելու, ինչ որ Արցախի պայմաններուն մէջ, ինչպէս կ'ըսէ տնօրէնը, կարելի է միայն «հայրենադաւութիւն» որակել: Ան կ'ըսէ տակաւին թէ աղանդաւորական քարոզչութեան ընթացքին կը չահարկուին նահատակներու անունները: Քարոզիչները մանաւանդ կը համոզեն պատերազմի զոհերը թէ «եթէ դառնան աղանդի անդամ, իրենց հայրը կը վերակենդանանայ»:

Տնօրէնն ալ կը խոստովանի որ յետպատերազմեան վիճակը, ընկերային դժուարութիւնները, հոգեկան ապրումները յարմար գետին կը ստեղծեն աղանդներու տարածումին: Կազմաւորման փուլին մէջ գտնուող երախան հասկնալի է որ աւելի դիւրին համոզուի դրախտային կեանքի խոստումներուն, քան դժուարութիւններու դէմ մաքառելու հարկին: Եւ անգամ մը իյնալէ ետք դրախտի ճամբուն վրայ, կը դառնայ հլու հնազանդ գործիք մը ինչ որ գերագոյն նպատակն է քարոզիչներու:

Այս խումբէն տասը տարեկան տակաւախօս աշակերտի մը հետ լրագրողին հետեւեալ խօսակցութիւնը կու տայ աղանդին յաջողութեան փաստ մը.

ԼՐԱԳՐՈՂ. – Դու հաւատացե՞լ ես:

ԱՇԱԿԵՐՏ. – Այո:

ԼՐԱԳՐՈՂ. – Ո՞ւմ ես հաւատում:

ԱՇԱԿԵՐՏ. – Եհովային:

ԼՐԱԳՐՈՂ. – Ո՞վ է Եհովան:

ԱՇԱԿԵՐՏ. – Մեր գերագոյն Աստուածը:

ԼՐԱԳՐՈՂ. – Ի՞նչ է անելու:

ԱՇԱԿԵՐՏ. – Գալու է մեզ փրկի մեծ հրդեհից:

ԼՐԱԳՐՈՂ. – Ո՞ր հրդեհից:

ԱՇԱԿԵՐՏ. – Որը շուտով թափուելու է երկնքից:

Նոյն աշակերտը կ'ըսէ թէ ո՛չ Քրիստոսին, ո՛չ ալ խաչին կը հաւատայ: Բան մը որ մտահնչելի կողմ պիտի չունենար, եթէ տասը տարեկան մանուկէն յետագայի կամակոր չափահասը պատրաստելու նպատակով կատարուած քարոզչութեան պտուղ չըլլար: Մարդ, ի վերջոյ ազատ է Քրիստոսին կամ սատանային հաւատալու. բայց այդ «ազատութեան» սահմանազիծը հարց մը կը դառնայ երբ կը սպառնայ ընդհանուրին: Այդ մանչուկը վաղը կրնա՞յ պատճառ ունենալ զէնք վերցնելու, զինուորական ծառայութիւն կատարելու, ի հարկին երկիրը պաշտպանելու համար ճակատ երթալու, եթէ իր մէջ արմատ ձգած է համոզումը թէ Եհովան կը հրահանգէ զէնքով գործ չունենալ, թէ ա՛ն միայն կրնայ փրկել մեծ հրդեհէն:

Ուրիշ աշակերտուհի մը, որ տարի մը մեծ է առաջին պատանիէն, կ'ըսէ. «Գիտակցութիւնս լուսաւորուեց երբ առաջին անգամ երկար լսեցի մեր հաւատի քարոզչին: … Համոզուեցի որ բոլոր տեսակի ուժերից վեր գոյութիւն ունի գերագոյն Աստծոյ՝ Եհովայի երջանիկ դրախտը: Եւ ինձ ամբողջովին զգացի որպէս նոր մարդ»: Ան եւս կը խօսի «մեծ հրդեհ»ին մասին որ պիտի ընկերանայ աշխարհի մօտալուտ կործանումին եւ որմէ միայն «Եհովայի վկաները փրկուելու են»:

Այս աղջնակը ամէնէն անուղղաներէն մէկը նկատուած է. պատիժի ամէն միջոց անզօր մնացած է իր հաւատքին դէմ: Անզօր մնացած են դպրոցէն ետք ծնողքն ալ ու գործը յանձնուած է շրջանի դատախազութեան: Իր արտայայտութեամբ սակայն ան կու տայ որոշ «բանալի» մը այս եւ նման անփափաքելի կացութիւններուն համար: Այդ «բանալի»ն «գիտակցութիւնս լուսաւորուեց» բացատրութիւնն է որով հասկնալի կը դառնայ թէ' այդ պատանիներուն խայծը կուլ տալուն պատճառը եւ թէ կ'ուրուագծուի ելքի ճամբայ մը: Ցանցաւորը անչափահա՞սն է երբ գիտակցութիւնը լուսաւորելու հարկը կը լուծեն աղանդի գործիչներ եւ ո՛չ ծնողքը, ո՛չ կրօնքի ուսուցիչը, կամ շրջանին կրօնաւորը: Առանց այս պարագաները լրջօրէն օրակարգի, խորհրդածութեան նիւթ ընելու եւ անհրաժեշտ կարգադրութեան դիմելու պատժել անմեղ ու խաբուած տղաքը, անզօրութեան փաստ միայն կրնայ նկատուիլ: Անզօրութիւն՝ յաղթահարելը, անուշադրութիւն, ընդունելու եւ դիմելու սրբագրութեան ճիշդ ձեւերուն:

Այս «անզօրութեան» մասին կը խօսի անուղղակի կերպով շրջանի ժողովրդային կրթութեան բաժնի տեսուչը. անոր ըսածները կը մատնեն այդ «անզօրութեան» առընչուած մտահոգիչ հարցականներ: «Շրջանի մի շարք ուրիշ դպրոցներում աղանդաւորների քանակը գնալով շատանում է, աղանդի քարոզիչների գործունէութիւնը դարձել է աւելի ակտիւ» կ'ըսէ ան, ապա կը շարունակէ. «Ազգ. ժողովի պատգամաւորները, իրաւապահ մարմինները, ամենայն հաւանականութեամբ քաջատեղեակ են Հանրապետութիւնում տիրող հոգեբարոյական մթնոլորտին: Գործում են բազմաթիւ հետաքրքրական անուանումներով բարեգործական եւ հասարակական կազմակերպութիւններ որոնց մասին տեղեակ են ե՛ւ իշխանութիւնները, ե՛ւ Հայ Առաքելական Եկեղեցին: Եթէ տեղեակ են, ապա գործնականում ինչպիսի՞ միջոցներ են ձեռնարկում: … Հետաքրքրուե՞լ են օրինակ, թէ ո՛վքեր եւ ինչո՞ւ ֆինանսաւորում են աղանդների քարոզիչներին»:

Երբ չարիքը հաստատ կը յառաջանայ Արցախի մինչեւ շրջանները, գիւղերը, իր կարթին անցընելով 10 - 11 տարեկան մանուկներ, բաւական ծանրակշիռ բաներ ենթադրել կու տան տեսուչին հարցականները: Անոնց պատասխանները, մանաւանդ իրենց թաքուած լռութեամբ, յայտնապէս կ'առընչուին փափուկ դիրքերու, յարաբերութիւններու, հաշիւներու. բաներ որոնք հրապարակայնութեան երջանիկ օր մը հաւանօրէն խնդրոյ առարկայ ընեն, այսօր մեծարուած փառաբանուած դէմքեր ու գործունէութիւններ…:

Ասկերանի շրջանի նոյն տեսուչը «սնկերի պէս բազմացող աղանդների հովանաւորներ»ուն գերագոյն նպատակը կը նկատէ ընկերային հակադրութիւններով արդէն պառակտուած ժողովուրդին հոգեւոր ոլորտն ալ պառակտել: Եղածը որպէս շարունակութիւնը կը ներկայացնէ դարաւոր այն երեւոյթին որ «օտարները միշտ էլ փորձել են սպանել մեր հաւատը եւ մեր լեզուն, որպէսզի օտարուենք ինքներս մեզնից»: Այս մտանանչումը եւ այն տուեալը թէ մինչեւ այսօր յիշեալ դպրոցին մէջ կրօնքի դասաւանդութիւն չի կատարուիր, Ա. Դանիէլեանը կը մղեն եզրակացնելու. «գո՞ւցէ եկել է հոգեւորով լրջօրէն հետաքրքրուելու ժամանակը: Այլապէս վաղը ուշ է լինելու: Եթէ արդէն չենք ուշացել…»:

Թերթին խմբագրութիւնն ալ յետ գրութեամբ մը կը ծանրանայ եկեղեցիին դերին վրայ որպէս գլխաւոր բերդ՝ աղանդներու չարիքին դէմ: Կը չեշտէ մօլորեալներուն հարցին պատասխան տալու պարտադրանքը, յիշեցնելով իմաստունի մը խօսքը. «մի՛ վախնաք սխալ հարցումներէ, վախցէք սխալ պատասխաններէ»:

Ամբողջ խնդիրը կարելի է ամփոփել հարցումով մը. ունի՞նք միջոցները սխալ պատասխաններէ խուսափելու: Աղանդներու հարցը նոր յայտնուած չէ Հայաստանեան, նաեւ արցախեան իրականութեան մէջ: Ի՞նչ յայտարարել կրնան բերուիլ մինչեւ այսօր տրուած «պատասխանները» այս մասին: Կազապարուած տարազներով թխուած ճառ - քարոզներէ ու նման չարիքի մը կռնակ դարձուցած՝ 40 միլիոն տոլարի նոր եկեղեցի կառուցանելու փառամոլութենէն զատ շատ բան չկայ առ այժմ հրապարակին վրայ որպէս «պատասխան» ներկայացնելու համար:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ

Գրեց՝ ԿՈՄԻՏԱՍ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

1933 Թ. Յունուար 20-ին Երեւանի մէջ կատարուեցաւ բացումը օփերայի այն թատրոնին՝ որուն, յետագային, 1936-ին շնորհուեցաւ հայ երաժշտութեան առաջնորդներէն՝ Ալեքսանդր Սպենդիարեանին անունը: Պատահական չէր, ուրեմն, որ այդ բացմանը ներկայացուած էր անոր «Ալմաստ» օփերան:

Օփերա մը գրելու գաղափարը երկար տարիներ զբաղեցուցած է Ալեքսանդր Սպենդիարեանի միտքը, արդէն 1900-ականներու սկիզբներէն, սակայն, մէկ կողմէն բծախնդրութիւնը, որով ան կը մօտենար համապատասխան գրական նիւթի մը ընտրութեան խնդրին, եւ միւս կողմէ ինքն իրեն հանդէպ, յօրինողական, ստեղծագործական ասպարէզէ ներս ցուցաբերած խստապահանջութիւնը, կ'ուշացնէին այդ հարցին լուծումը: 1916 թուականին, Թիֆլիսի մէջ տեղի ունեցած հանդիպում մը որոշիչ եւ գրական անդրադարձ կ'ունենայ Սպենդիարեանի ստեղծագործական յետագայ ուղիներու որոնման եւ ճշդման գործին մէջ: Ի դէպ, նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած այդ հանդիպումին, Սպենդիարեանը կը ծանօթանայ բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեանին, կը հետաքրքրուի անոր բանաստեղծութիւններով եւ անոնց մէջ կը յայտնաբերէ այն, ինչ կը փնտռէր երկար տարիներէ ի վեր: Սպենդիարեան, իր ուշադրութիւնը կեդրոնացնելով Թումանեանի «Թմկաբերդի առումը» պոէմին վրայ, ան որպէս գրական հիմք կ'ընտրէ իր գրելիք օփերային:

Ներկայիս հայ օփերայի անմահ նմոյշներու կարգին անցած Սպենդիարեանի ամենամեծ ստեղծագործութիւնը նկատուող եւ «Ալմաստ» անունը կրող այս օփերան, հեղինակին տաղանդը բացայայտելէ զատ, իր մէջ կ'ամփոփէ նաեւ անոր տարիներու ընթացքին ձեռք բերած յօրինողական փորձառութիւնը եւ վարպետութիւնը:

Հոս կ'արժէ համեմատական մը ընել «Ալմաստ»ին, որ հայ օփերայի պատմութեան մէջ Հայոց հերոսական անցեալը արծարծող երկրորդ կարեւոր օփերան է, եւ, մշակութային, կրօնական, ընկերային, քաղաքական լրիւ տարբեր պայմաններու տակ ծնունդ առած, ստեղծուած իր նախորդին՝ «Արշակ Երկրորդ»ին, ինչպէս նաեւ իրենց հեղինակներուն միջեւ: Ղրիմ, այսինքն Սեւ ծովու հիւսիսային ափերուն ծնած Ալեքսանդր Սպենդիարեան, իր «Ալմաստ» օփերային համար Հայոց պատմութեան էջերուն դիմելով, իր մտածումներու, ստեղծագործական երեւակայութիւններու եւ ձգտումներու մէջ խորհրդանշականօրէն եւ զարմանալի կերպով կը նոյնանայ իրմէ քանի մը տասնամեակներ առաջ Կոստանդնուպոլիս, այսինքն Սեւ ծովու հարաւային մուտքին, ափերուն ծնած, ապրած եւ ստեղծագործած իր նշանաւոր ազգակից եւ արուեստակից Տիգրան Չուխաճեանի հետ, որ, ինչպէս յայտնի է, իր «Արշակ Երկրորդ» օփերայի նիւթը նոյնպէս քաղած է Հայոց անցեալէն: Տրուած ըլլալով որ «Արշակ Երկրորդ» օփերան ամբողջապէս բեմադրուեցաւ միայն 1945 թուականին, գրեթէ անհաւանական է որ Սպենդիարեան տեղեակ եղած ըլլար անոր գոյութեան մասին:

1900-ականներու սկիզբներուն, Յ. Թումանեան կը ձեռնարկէ Թմուկ բերդի աւանդութեան հետ առնչուած ուսումնասիրական աշխատանքի մը, գրի առնելով իրաքանչիւր մանրամասնութիւն, տարբերակ: Ան, մինչեւ անգամ կ'այցելէ Ախալքալաքի մերձակայքը գտնուող պատմական Թմուկ բերդի աւերակները, շրջանի բնակիչներէն յաւելեալ տեղեկութիւններ քաղելու, ստանալու նպատակաւ: Ժամանակ մը վերջ, կը կազմաւորուին, ձեւ կ'առնեն Թմուկ բերդի՝ պարսկական զօրքերու կողմէ պաշարման, տեղի հայ բնակչութեան հերոսական ինքնապաշտպանութեան հիմնական պատկերներ, ինչպէս նաեւ այդ դէպքերուն առնչուած հերոսներու եւ գործող անձերու կերպարները, որոնցմէ գլխաւորներն են Իշխան Թաթուլ՝ հայ զօրքերու հրամանատարը, իր կինը՝ գեղեցիկ եւ փառասէր Ալմաստը, որու մատնութեան շնորհիւ է որ Պարսիկները կը յաջողին գրաւել Թմուկ բերդը, ինչպէս նաեւ, պարսից Նատիր Շահը: Դէպքին ժամանակաշրջանը կը վերագրուի 18-րդ դարու սկիզբներուն:

Հայ երաժշտութեան դասականը նկատուող Ալեքսանդր Սպենդիարեան ծնած է Ղրիմ, հայ ընտանիքի մը մէջ, 1871-ին, եւ իր մանկութիւնը եւ պատանեկութիւնը անցուցած Սիմֆերոպոլ քաղաքին մէջ: Յետագային, ան իր բարձրագոյն ուսումը շարունակած է Մոսկուա եւ Պետերբուրգ:

1895-ին ան կ'աւարտէ Մոսկուայի համալսարանի իրաւաբանական բաժինը, զուգահեռաբար հետեւելով երաժշտութեան դասընթացքներու (1892 – 94): Իսկ 1896-էն մինչեւ 1900 Պետերբուրգի մէջ կ'աշակերտէ Ռիմսկի – Կորսակովի:

1900-ականներու սկիզբներէն մինչեւ 1924 Թ. Ալեքսանդր Սպենդիարեան կ'ապրի ու կ'աշխատի Ղրիմ: Ռուսաստանի հարաւը գտնուող այս մերձծովեայ շրջանին մէջ Սպենդիարեան յաճախ հանդիպումներ կ'ունենայ ամառնային իրենց արձակուրդ-

նէրը անցնելու եկած ռուս մշակոյթի անուանի գործիչներու, ինչպէս Զեխով, Գորկի, Ռախմանինով, Արենսկի, Շալիապին եւ դեռ ուրիշներու հետ: Իսկ Սպենդիարեան, իր կարգին, գրեթէ ամէն տարի կայսերական մայրաքաղաքը այցելելով կը վերանորոգէ այն սերտ ստեղծագործական եւ բարեկամական կապերը զորս ունեցած էր ռուս իր արուեստակիցներու, եւ, մասնաւորաբար Ռիմսկի - Կորսակովի, որուն նախօրօք նաեւ աշակերտած է Լիադովի, Գլազունովի, Իպոլիտով - Իւանովի եւ այլոց հետ: Միաժամանակ, որպէս խմբավար հանդէս գալով, կու տայ նաեւ համերգներ, մայրաքաղաքի ունկնդիրներուն, հիմնականի մէջ իր ստեղծագործութիւնները ներկայացնելով:

1924-ին ան վերջնականապէս կը տեղափոխուի Հայաստան, ուր կ'ապրի մինչեւ իր վաղաժամ մահը 1928 թ., որ կը պատահի Երեւանի մէջ, Մայիս 7-ին, պատառութեան մը յաջորդող կարճատեւ հիւանդութեան մը հետեւանքով: Սպենդիարեան ընդամէնը 57 տարեկան էր, երբ, անակնկալօրէն կանգ կ'առնէր իր կեանքը: Դժուար չէ գուշակել որ «Ալմաստ» օփերայի վերջին էջերուն վրայ աշխատող արուեստագէտը կը գտնուէր իր ստեղծագործական ուժերու բարձունքին վրայ: Իր անյայտացումը մեծ կորուստ էր Հայաստանի եւ մասնաւորաբար հայ մշակոյթի եւ երաժշտական արուեստին համար: Այն պահուն երբ Սպենդիարեան հայ երաժըշտական արուեստի բեմահարթակէն հեռանալով մուտք կը գործէր անմահներու պանթէօնէն ներս, Կոմիտաս Վարդապետ դեռ «կ'ապրէր», մերձփարիզեան հոգեբուժարանէ մը ներս, հոն, իր կեցութեան երկրորդ տասնամեակը գլորելով, իսկ միւս Արամ Խաչատրեան՝ այդ ժամանակ չաներուն անծանօթ անուն մը, դեռ Մոսկուայի Գնեսի երաժշտական ուսումնարանի սան էր:

1926 թ., Երեւանի մէջ, իր ստեղծագործական գործունէութեան 25-ամեակի նշման հանդիսաւոր արարողութեանց օրերուն Ալ. Սպենդիարեանի կը շնորհուի Հայաստանի Ժողովրդական արուեստագէտի կոչումը: Շնորհաւորական բազմաթիւ հեռագիրներու եւ նամակներու կարգին էին իր բարեկամներէն Ալեքսանդր Գլազունովի հետեւեալ տողերը. «Գիտես, որքանով կը սքանչանամ՝ ինձ թանկագին եւ մօտ եղող քու հարազատ երաժշտութեամբ ... Դուն, քու անձիդ մէջ կը միացնես մեծ տաղանդ եւ անթերի վարպետութիւն ... Քեզմով կը հիանային Ռիմսկի-Կորսակով եւ Լիադով...»:

Իսկ այլ մեծ երաժիշտ Իպոլիտով-Իւանով կը գրէր. «... Ջերմօրէն կ'ողջունեմ Հայաստանի ազգային հպարտութեան, համաշխարհային չափանիշով ականաւոր երաժիշտ եւ հին բարեկամս՝ սիրելի Ալ. Աֆանասեւիչը»: «Ալմաստ» օփերայէն բացի, Սպենդիարեանի Հայաստանեան շրջանի կարեւորագոյն գործերէն է համանուագախումբի համար գրած իր «Երեւանեան էթիւտներ» երկմասանի ստեղծագործութիւնը (1925): Մասերէն առաջինը՝ «Էնզելի»՝ անունն է Կովկասի մէջ լայն ժողովրդականութիւն վայելող պարի մը: Անոր 6/8-րդ չափի նրբագեղ պարեղանակին կը նախորդէ դանդաղ ընոյթի ծաւալուն սկզբնամաս մը որու եղանակը Սպենդիարեան փոխ առած է Սայեաթ-Նովայի «Դուն էն գլխէն իմաստուն իս» հանրածանօթ խաղէն (երգէն): (Ի դէպ, մեծ աշուղին մէկ այլ երգը, որ գըրաւած է Սպենդիարեանի ուշադրութիւնը «Ղարիբ բլբուլ»ն է, զոր ան մշակած է նուագախմբային ընկերակցութեամբ): «Երեւանեան էթիւտներ»ուն երկրորդ մասը որ կը կոչուի «Հիճազ», կառոյցով կը նմանի առաջինին: Դանդաղ, սակայն աւելի կարճ նախամասին կը յաջորդէ սըրընթաց եւ արագ պարեղանակ մը, որը պահ մը միայն կ'ընդհատուի դանդաղ եղանակին կրկին վերադարձով: Հիճազ՝ անունն է, մասնաւորաբար Անդրկովկասի տարածքին սազանդարներու եւ աշուղներու կողմէ կիրարկուած երաժշտական ձայնեղանակի մը (mode):

Բացի «Երեւանեան էթիւտներ»էն նուագախումբի համար գրած իր այլ գործերն են «Երեք արմաւենիներ» (1905), «Ղրիմեան էսքիզներ»ու երկու շարքերը (1903 և 1912), իրենց յայտնի Ղայթարմա պարեղանակով:

«Այ վարդ» եւ «Մի լար բլբուլ», Ա. Ծատուրեանի խօսքերով (1894 եւ 1910), «Արեւելեան Օրօրոցային», Ռ. Պատկանեանի խօսքերով (1900), «Այնտեղ, այնտեղ, դէպ վեհ այն դաշտը», ըստ Խ. Աբովեանի (1914), «Առ Հայաստան», Յ. Յովհաննիսեանի խօսքերով (1915) եւ իր վաղ շրջանի կարգ մը այլ ստեղծագործութիւնները եզրակացնել կու տան, որ ծնած եւ իր կեանքի կարեւոր մէկ մասը հայրենի հողերէն դուրս ապրած Սպենդիարեան, Հայաստան իր վերջնական հաստատուելէն դեռ շատ առաջ, տեւական եւ սերտ կապերու մէջ եղած է հայ մշակոյթին եւ անոր գործիչներուն հետ:

Հայաստանեան իր կեանքի կարճ սակայն բեղուն ժամանակաշրջանի ընթացքին Սպենդիարեան, որ իրաւամբ կը համարուի հայ ազգային յօրինողական դըպրոցի հիմնադիրներէն, իր ստեղծագործական գործունէութեան զուգահեռ կը տանի նաեւ մանկավարժական եւ հանրային հսկայ աշխատանք: Ան իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հայաստանի առաջին համանուագախումբի ստեղծման եւ կազմակերպման աշխատանքներուն, որուն հետ, 1924 թ. Դեկտեմբեր 10-ին կու տայ իր անդրանիկ համերգը, ղեկավարելով իր իսկ նուագախմբային ստեղծագործութիւնները: Ան մեծ աշխատանք կը տանի նաեւ գիտութեան եւ արուեստի կաճառին ինչպէս նաեւ նորաբաց երաժըշտանոցի ծիրերէն ներս:

1930-ականներու սկիզբներէն մինչեւ 1956 թ., Խորհրդային Միութեան տարբեր քաղաքներու մէջ համերգներով ելոյթներ ունեցած է Ալ. Սպենդիարեան լարային քառեակը: Երեւանի մէջ, օփերայի եւ պալէի թատրոնէն բացի, 1929-էն ի վեր կը գործէ նաեւ իր անունը կրող երաժշտական դպրոց մը. բացուած է իր տուն-թանգարանը. 11 հատորներով լոյս տեսած է իր ստեղծագործութիւններու ամբողջական հաւաքածոն:

Կ. Գ.

Փարիզ, Հոկտ. 22

ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆ ԿԸ ՊԱՏՈՒՈՒԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԱՐՑԱԽԻ ՄԷՋ

Հայ դատի եւ ցեղասպանութեան պատմութեան յայտնի մասնագէտ փրոֆ. Վահագն Տատրեանի գիտական գործունէութիւնը մեծարելու նպատակաւ Երեւանի մէջ Հոկտեմբերի սկիզբը տեղի ունեցաւ փայլուն միջոցառումներու շարք մը.

— Հանդիպում Երեւանի Պետական Համալսարանի պատմութեան եւ արեւելագիտութեան ֆաքիւլթէի դասախօսական կազմի հետ, ու դասախօսութիւն նոյն համալսարանի արեւելագիտական ճիւղի ուսանողներուն համար:

— Հանդիպում Գիտութիւններու Ազգային Ակադեմիայի նախագահ Ֆադէյ Սարգսեանի հետ:

— Հանդիպում Հրաչեայ Աճառեան Համալսարանի դասախօսական կազմի հետ, եւ դասախօսութիւն նոյն համալսարանի ուսանողութեան համար:

— Գիտութիւններու Ակադեմիայի մէջ հանդիպում Հայաստանի պատմաբաններու հետ:

— Ցեղասպանութեան Թանգարանի մէջ հանդիպում Երեւանի միջնակարգ դպրոցներու պատմութեան ուսուցիչներու հետ:

— Վերոյիշեալ ձեռնարկներէն զատ, փրոֆ. Վ. Տատրեան ելոյթ ունեցաւ Հայաստանի Ազգային հեռատեսիլէն, «Հինգշաբթի ուղիղ եթեր» հաղորդաշարով:

Սոյն հանդիսութեանց ծիրին մէջ փըրոֆ. Վ. Տատրեան պարգեւատրուեցաւ ակադեմական եւ համալսարանական վկայականներով ու կառավարական Մովսէս Խորենացի շքանշանով. այսպէս՝ Հոկտեմբեր 5-ին Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահութեան ընդլայնուած նիստի ընթացքին յատուկ հանդիսութեամբ փըրոֆ. Վահագն Տատրեանի յանձնուեցաւ ակադեմիայի արտասահմանեան անդամի վկայական: Հանդիսութեան բացումը կատարեց Ակադեմիայի նախագահ Ֆադէյ Սարգսեան, որ վկայականը անձամբ նորընտիր ակադեմիկոս Վ. Տատրեանի յանձնելէ առաջ մատնանիշ ըրաւ անոր բազմաբեղուն ակադեմական գործունէութիւնը: Հետզհետէ խօսք առին ներկայ ակադեմիկոսները եւ գրուատեցին ցեղասպանութեան պատմութեան գիտական ուսումնասիրութեան մարզէն ներս փրոֆ. Վ. Տատրեանի կատարած հսկայական ներդրումը: Անոնք շեշտեցին նաեւ որ Վահագն Տատրեան ակադեմիկոս ընտրուած էր առանց որեւէ ընդդիմախօսութեան եւ միաձայնութեամբ, ինչ որ գրեթէ աննախընթաց էր Ակադեմիայի պատմութեան մէջ: Խօսք առաւ նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան Արտաքին Գործոց նախարար Վարդան Օսկանեան եւ յայտնեց թէ կառավարութեան, արտաքին քաղաքականութեան համար կարեւոր ներդրում մը կը կազմեն Վահագն Տատրեանի բազմահատոր խորագին ուսումնասիրութիւնները, հրատարակութիւնները եւ խորհուրդները ցեղասպանութեան առընչութեամբ:

Հուսկ, խօսք առաւ նորընտիր ակադեմիկոս Վահագն Տատրեան եւ հեզասահ հայերէնով մը թուեց զինքը հայ դատի ուսումնասիրութեան մղող ազդակները: Վ. Տատրեանի ուղերձը ողջունուեցաւ ակադեմիկոսներու եւ հրաւիրեալներու յոտնկայս որոտընդոստ ծափահարութիւններով:

Հոկտեմբերի 7-ին տեղի ունեցաւ Հայկական հարցի միջազգայնացման 120-ամեակին նուիրուած գիտաժողով: Փրոֆ. Վ. Տատրեան այս գիտաժողովին մասնակցեցաւ «Հայոց ցեղասպանութեան պատմութեան ուսումնասիրութեան արդի վիճակը» թեմայով եւ շեշտեց որ ցեղասպանութեան ուսումնասիրութեան համար ամենակարեւոր փաստաթուղթերը կը գըտնուին նոյնինքն թրքական, գերմանական եւ աւստրիական արխիւներուն մէջ: Ան ցաւ յայտնեց որ ցեղասպանութեան պատմութեան ուսումնասիրութիւնը տակաւին կը մնայ փաստաթուղթերու հաւաքման եւ փաստարկումներու քննարկման փուլին մէջ, մինչդեռ մենք այդ հարցը շատոնց պէտք էր լուծած ըլլայինք, եւ անցնէինք ցեղասպանութեան պատճառներուն վերլուծումի փուլին: Դասախօսութենէն յետոյ Վահագն Տատրենի յանձնուեցաւ Հըրաչեայ Աճառեան Համալսարանի պատուակալ փրոֆեսորի վկայականը: Նոյն օրը, կէսօրէ ետք Հանրապետութեան նախագահ Ռոպէր Քոչարեան զինք պարգեւատրեց Մովսէս Խորենացի շքանշանով:

Հոկտեմբերի 9-ին հանդիսաւոր նիստ տեղի ունեցաւ Հայոց Փիլիսոփայական Ակադեմիայի մէջ, որու ընթացքին Վահագն Տատրեանի յանձնուեցաւ փիլիսոփայական ակադեմիայի պատուակալ տոքթորի վկայական:

Վերոյիշեալ ծրագրէն դուրս փրոֆ. Վ. Տատրեան ընդառաջելով Հայ Գրողների Միութեան հրաւէրին, ելոյթ ունեցաւ «Գրողներու Տան» մէջ, ուր ան Սիլվա Կապուտիկեանի թելադրութեամբ խօսեցաւ եւրոպական դասական գրականութեան ոճային եւ սիւժետային յատկանիշներուն մասին՝ ու իրենց բնագրերէն օրինակներ արտասանեց Շէյքսփիրի եւ Կէօթէի գործերէն:

Հայաստանէն ետք նոյնքան տպաւորիչ եղան Արցախի մէջ տեղի ունեցած հանդիպումները ու պատուոյ հանդիսութիւնները, որոնց կազմակերպման մէջ մեծ դեր խաղաց Զօրի Բալայեան: Հայաստանի Արտաքին Նախարարութեան կարգադրութեամբ փրոֆ. Վ. Տատրեան յատուկ ուղղաթիռով մը հասաւ Ստեփանակերտ ուր նախ ընդունուեցաւ Արցախի վարչապետ Ժիրայր Պօղոսեանի կողմէ: Տեսակցութեան ընթացքին վարչապետը շեշտեց իրեն համար յատուկ կարեւորութիւն ունեցող երկու կէտեր. նախ թափ տալ տընտեսական վերակառուցումին՝ ներդրումներով եւ ճամբաներու շինութեան նոր յատակագիծերով, որպէսզի Արցախի արտաշխարհի հետ ունեցած յարաբերութիւնները ժամանակի ընթացքին զարգանան:

Յաջորդ օրը Արցախի Պետական համալսարանի տնօրէնութեան կարգադրութեամբ, փրոֆ. Տատրեան 800 ուսանող — ուսանողուհիներու եւ համալսարանի դասախօսական կազմին ներկայութեան ելոյթ մը ունեցաւ, որու ընթացքին բացատրեց հայկական ցեղասպանութեան ուսումնասիրութեան կենսական կարեւորութիւնը եւ այդ գործը խոչընդոտող ազդակները: Յետոյ պատասխանեց գրաւոր կերպով ներկայացուած շարք մը հարցումներու: Ապա համալսարանի ռեկտոր փրոֆեսոր Պաւել Գէորգեան յայտարարեց, որ Արցախի Պետական Համալսարանի Գիտական Խորհուրդի որոշումով Վահագն Տատրեանին կը շնորհուի «պատուակալ տոքթոր»ի աստիճան, որմէ ետք յատուկ հիւրասիրութիւն տեղի ունեցաւ ռեկտորին ընդունարանին մէջ: Համալսարանէն մեկնելէ առաջ փրոֆ. Տատրեան այցելեց եւ ծաղկեպսակ զետեղեց համալսարանի շէնքին գաւիթի մուտքին, ուր դրուած են սգարոյր նկարները 70-է աւելի ուսանողներուն, որոնք զոհուեցան իբրեւ հերոսներ Արցախեան պատերազմի ընթացքին:

Արցախի այս այցելութեան ամէնէն նշանակալից բաժինը կը վերաբերի փրոֆ. Տատրեանի Արցախի բանակի հրամանատարական կազմի բարձրագոյն սպաներու հետ ունեցած հանդիպումներուն: Բանակի գլխաւոր հրամանատար եւ Պաշտպանութեան նախարար՝ զօրավար Սամուէլ Բաբայեանի հետ հանդիպումը տեւեց երկու ժամ ուր մտերմիկ մթնոլորտի մէջ նախարարը բացատրութիւններ տուաւ Արցախի բանակի վերջին ռազմական նըւաճումներուն մասին եւ անվարան կերպով ապագայի վտանգները յաջողութեամբ դիմագրաւելու իր վստահութիւնը յայտնեց: Փրոֆ. Տատրեան յատկապէս հետաքրքրուած էր Շուշիի գրեթէ անառիկ բերդը 18 ժամուան մէջ, այդքան շատափոյթ կերպով, գրաւելու ճարտար գործողութիւններով: Յարձակումը դիւրային եղած էր, հնարամիտ թեքնիքի մը կիրարկումով ազերի զինուորները անակնկալի բերուած էին. անոնք գրեթէ այսահար փախուստի դիմեցին: Այս հանդիպումին առնթեր, փրոֆ. Տատրեան ելոյթ ունեցաւ յաջորդ օրը Արցախի բանակին գլխաւոր հրամանատարներուն որոնք կը բաղկանային փոխ - գնդապետներէ եւ 3 զօրավարներէ, ընդամէնը 48 հոգի: Ներկայ զօրավարներէն մին պիտի փոխադրուէր Հայաստանի Հանրապետութեան բանակը եւ այդ առթիւ հրաժեշտի խնջոյք մը կազմակերպուած էր մասնակցութեամբ վարչապետ Պօղոսեանին, զօրավար Բաբայեանին, Խորհրդարանին նախագահ Օլէկ Եսայեանին եւ իրենց օգնականներուն: Ընդառաջելով Զօրի Բալայեանի հրաւէրին Տատրեան հայ սպաներուն ճառախօսեց, նիւթ առնելով Հայկական ցեղասպանութիւնէն քաղուած դասերու առնչութիւնը Արցախի ներկայ կացութեան: Լարուած ուշադրութեամբ մտիկ ընող Հայ հրամանատարներուն հայ ցեղասպանագէտը բացատրեց թէ Հայերը ինչպէս շարունակ խաբուելով Թուրքերու ըրած խոստումներէն եւ տըւած հաւաստիքներէն միշտ անակնկալի գալով ծուղակը ինկած եւ ջարդի ու կոտորածի թիրախ դարձած էին:

Վերջին այցելութիւնը եղաւ Արցախի թեմի առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկոպոսի եւ Շուշիի վերանորոգուած փառակերտ Ս. Ամենափրկիչ (Ղազանչեցոց) Մայր տաճարին, որ հերոսական Արցախի ծոցին մէջ կը սլանայ դէպի երկինք իբրեւ հոյակապ կոթող մը՝ հնադարեան քրիստոնեայ ժողովուրդի մը անսասան հաւատքը խորհրդանշելով: Արցախի այցելութեան վերջին փուլը կազմեց պտոյտներ դէպի Քարինտակ, Ասկերան, Մարտակերտ, Ազդամ եւ շատ մը յարակից գիւղեր ուր Արցախի պատերազմի հերոսամարտերը տեղի ունեցան. հիացումի արժանացաւ չորրորդ դարու մշակու — թային գոհար Ամարասի վանքը: Արցախի կառավարութեան տրամադրած ուղղաթիռով փրոֆ. Տատրեան եւ իրեն ընկերացող Զօրի Բալայեան Հոկտեմբեր 13-ին վերադարձան Երեւան ուր յաջորդ օրը Վ. Տատրեան ունեցաւ իր վերջին հանդիպումը. Զօրի Բալայեանի կարգադրութեամբ՝ ան մէկուկէս ժամ տեւողութեամբ տեսակցեցաւ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան նախկին Ա. քարտուղար՝ Կարէն Տէմիրճեանի հետ:

ԳԱԲՐԻԷԼ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

Մոնրէալ

լրատու տեղեկատու

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ ՈՎԿԷԱՆՈՍՆԵՐՈՒ ԺԸՆԵՒԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Հոկտեմբեր 29-ին Ժընեւի «Ազգերու Պալատ»ին(*) մէջ բացումը կատարուած է ցուցահանդէսի մը որ յատկացուած է ովկէանոսի նիւթով ստեղծագործութիւններու: Ցուցահանդէսը ներշնչուած է ՄԱԿ-ի եւ ԻՒՆԷՍՔՕ-ի ովկէանոսներն ու ծովերը պահպանելու ծրագիրէն, կազմակերպըւած է Արխան - Էսոն ընկերութեան կողմէ, կը վայելէ ՄԱԿ-ի Ժընեւի գրասենեակին հովանաւորութիւնը: Բաց կը մնայ մինչեւ Նոյեմբեր 6: Մասնակից 35 արուեստագէտներու մէջ են հինգ Հայեր. Տիգրան Աբրահամեան, Իտա Տէօքմէճեան, Փեկի Հնասեան, Խաչիկ Գազան եւ Վան Սողոմոնեան:

(*) Palais des Nations; Genève : 14, avenue de la Paix, Portail de Prégny, bât. E, porte 40, 2ème étage, mezzanine.

(Շար. Ա. էջէն)

աւելի գործնական է քան նախորդները։ Ջիւգանով կ'ըսէ թէ ինք ամէնէն զօրաւոր ժողովրդականութիւնը կը վայելէ, ամէնէն զօրաւոր եւ լաւ կազմակերպուած կուսակցութիւնը ունին, ուրեմն բոլոր առեւայնները կան ոտպէսզի բոլոր ընտրութիւններուն մէջ, թաղապետական, խորհրդարանական թէ նախագահական լաւ արդիւնքներ ձեռք ձգեն։

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ մէջ Է. Կերիմով նոր կուսակցութիւն մը հիմնած է՝ Ազըրչահ եւ յայտնած լրագրողներուն որ Հանրապետութեան կայունութեան համար անհրաժեշտ է որ միապետութիւն հաստատուի եւ Ալիեւ թագաւոր դառնայ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԷՋ վախ կայ որ ծայրայեղ աջը մահափորձ մը գործէ Նեթանիահուի դէմ։ Ցեղապաշտ Քաչ խմբակին պարագլուխը՝ Նոամ Փեթերման ըսած է. — «Վրէժը Աստուծմէ պիտի չգայ, այլ մեզմէ»։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ պետական այցելութիւն մը կատարեց Զուիցերիա եւ այդ առթիւ յայտնեց թէ կողմնակից է Զուիցերիոյ անդամակցութեան Եւրոպական Միութեան։ Պերնի մէջ, Շիրաք ընդունեցաւ իր պաշտօնակիցին կողմէ եւ ողջունեց Զուիցերիան՝ երկիր մը որ լաւագոյնս յաջողած է աշխարհի մէջ եւ կը մարմնաւորէ հանդուրժողութեան եւ խաղաղութեան երազ մը։

ՃՈՆ ԿԼԷՆ, 77 տարեկան, իր առաջին թռիչքէն 36 տարի ետք Տիսքովըր այերանաւով կրկին մեկնեցաւ 6 ուրիշ այերանաւորդներու հետ։ Այս վերադարձը մեծ տարողութիւն ստացած է Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ 3000 լրագրող համախմբուած էր Նասա։

ՏՐԼԷՆԻ ՄԷՋ (Հօթ _ Սոնի նահանգ) Հոկտեմբեր 15-էն ի վեր տարօրինակ դէպքեր կը պատահէին տեղւոյն եկեղեցիին մէջ եւ բնակչութիւնը տակնուվրայ եղած էր։ Աշտարակներ կը շարժէին, պատարագի մը ընթացքին ծաղկաման մը կը պայթէր, մոմեր թոյլ կը սկսէին եւայլն, եւայլն եւ վախ մը ծագած էր այս սատանայական երեւոյթներուն պատճառով։ Ի վերջոյ երեւան ելաւ որ այս «կատակ»ներուն հեղինակը ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ գիւղին քաղաքապետը որ այս լուծումը գտեր է ցնցելու համար գիւղը։ Ձերբակալուած է, պարտի հրաժարիլ եւ կրնայ մինչեւ երեք տարի բանտարկութեան ալ դատապարտուիլ։ Իր մտքէն չէ անցեր որ իր այս խենդկատակութիւնը նման համեմատութիւններ կ'առնէ։

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	800	(964,80)
Հոգեհանգիստ	700	(844,20)
Շնորհակալիք	700	(844,20)
Հարսնիք_Նշանտուք	700	(844,20)
Ծնունդ	700	(844,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

Տիկին Երմոնէ Պօղոսեան
խոր ցաւով կը գուժէ իր յոյժ սիրելի եւ անմոռանալի եղբօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ-Ի

կսկծալի մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 4, 1998, ժամը՝ 10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Ողբացեալին փափաքին համաձայն կը խնդրուի ծաղկեպսակ չուղարկել։

«ՅԱՌԱՋ». _ Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Է. Պօղոսեանի։

PARIS - EREVAN - PARIS

à partir de

3050 F

Renseignements & inscriptions :

SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 96. 10. 10;
Fax : 01. 42. 96. 18. 77

SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté — 69003 LYON
Tél. : 04. 78. 60. 13. 66;
Fax : 04. 78. 60. 92. 26.

Demandez notre brochure pour des séjours individuels et en groupe.

Nouveau à l'UGAB

ATELIERS D'ENFANTS

Les mercredis : 14h30 — 17h

Travaux manuels
Initiation au solfège sur des instruments de base
Cours de piano

Age : à partir de 4 ans

Frais de participation : 650 F par an

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
— Tél. : 01. 42. 27. 12. 26 —

20-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Սահակ-Մեսրոպ Երգչախումբի վարչութիւնն ու տնօրէնութիւնը հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան Կիրակի, Նոյեմբեր 15-ին, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, երգչախումբին ընտանիքէն անդայձ բաժնուած հետեւեալ հիմնադիր, բարերար եւ երգիչ-երգչուհիներու հոգիներուն համար։

Հիմնադիրներ՝
Արծրունի ՋՐԲԱՇԵԱՆ–Արշամ ՊԱՊԱՅԵԱՆ
Տիրան ԽԱՅԻԿԵԱՆ
եւ

Զ. ԱԼԷՔՍԱՆԵԱՆ	Վ. ՊՕՋԱՃԵԱՆ
Գ. ՀԱՐՈՒՆԵԱՆ	Խ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ
Լ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ	Ա. ՀՈԼՈԲԻԿԵԱՆ

Պատուոյ անդամներ՝

Վ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ	Լ. ԷՕՔՍԻՒԶԵԱՆ
Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ	Մ. ԵԱՎԷՐ

Երգիչ-երգչուհիներ՝
Շահնուր ՃԷՅՀԱՆ – Ժիրայր ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
Մարլէն ՔԷՇԻՇԵԱՆ – Մարի ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Պատարագը կը մատուցանէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Երգեցողութիւնը կը կատարէ՝
ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ Երգչախումբը
ղեկավարութեամբ՝
Խաչիկ Ըլմազեանի։

* * *

Արարողութեան ընթացքին, «Հայր Մեր»էն առաջ, Տարօն Եպիսկ. Ճէրէճեան պիտի պարգեւատրուի՝ Երուսաղէմի Ս. Ղազար Կարգի Մեծ Խաչ-ի շքանշանով։

Յետ պատարագի հոգեճաշ, Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի «Ա. Ջրբաշեան» սրահը։

Սկիզբ ժամերգութեան՝	ժամը 8.30-ին,
Պատարագ՝	ժամը 9.30-ին,
Արարողութիւն պարգեւատրումի՝	ժամը 10.45-ին,
Քարոզ (հայերէն / ֆրանսերէն)՝	ժամը 11.15-ին,
Հոգեհանգիստ՝	ժամը 11.45-ին։

Կը խնդրուի խուռներամ ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեանց։

Sous la Présidence d'Honneur
du Député–Maire d'Alfortville
Monsieur **RENE ROUQUET**

GALA DE BIENFAISANCE

au profit de l'Ecole Bilingue **«SAINT–MESROP»** d'Alfortville

Le Samedi 14 Novembre à 20 heures 30

DINER DANSANT

avec **Paul BAGDADLIAN** accompagné par l'Orchestre **Ani**

Gymnase Lapierre, allée du 8 Mai 1945
94140 ALFORTVILLE

Réservations : Tél.: 01 43 75 28 37 ou 01 41 79 43 48

ԱՅՑ՝ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՐԻՄԻՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.-ը եւ Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը Կիրակի, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1-ին ոգեկոչումի խմբական այց մը կու տան Պանթէօ Փարիզէնի գերեզմանատունը, հայ մտաւորականներու շիրիմին։

Սիրով կը հրաւիրուին ողբացեալներու ընտանեկան պարագաները, գրողներ, յարգոյ հասարակութիւնը։

Շիրմօրհնէք եւ յարգանքի արտայայտութիւններ։

Հաւաքուիլ ժամը 15-ին Սիմըթիէռ տը Պանթէօ Փարիզէնի գլխաւոր մուտքին, Աւընիւ Մարքս Տորմուա։

Փորթ տ'Օպէրվիլիէ առնել թիւ 128 հանրակառքը ու իջնել Սիմըթիէռ Փարիզէն կայանը։

UGAB — UGAB — UGAB —

U.G.A.B.

ARMENIE : *l'économie et les investissements*

le vendredi 6 novembre
à 20 heures 30

VAHÉ JAZMADARIAN
Ancien directeur-général et administrateur du Crédit Suisse
Président de l'Armenian Business Forum (section Arménie)
Vice-Président et Trésorier de l'UGAB-France
Trésorier et membre des Amis de l'Ambassade (France)

Dîner-Débat

organisé par

l'U.G.A.B. Valence

6, rue Faventines, 26000 Valence

Réservations : Herminé Kéchichian
au 04 75 56 33 74

Participation : Jeunes 60 F, Adultes 80 F

UGAB — UGAB — UGAB —

U.G.A.B. Paris — U.G.A.B. Jeunes

Date à retenir

SAMEDI 12 DECEMBRE à 20 h 30
Cathédrale Sainte-Croix des Arméniens
13, rue du Perche, 75003 Paris

CONCERT

La Chorale « K O G H T A N »
de l' U. G. A. B.
dirigée par HAÏG SARKISSIAN

U.G.A.B. Paris — U.G.A.B. Jeunes

SOIREE THEATRALE

La Croix Bleue, Section **«D. Serengulian» d'Issy–les–Moulineaux** organise

une SOIREE THEATRALE

le Mardi 3 Novembre
à 20 h 30 très précises

à l'Auditorium d'Issy–les–Moulineaux,
11–13, rue Danton.

Narek DOURIAN présente
«RECHERCHONS UN MENTEUR»

une comédie jouée
par la Troupe d'Arménie.

ՇԱԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31
SAMEDI
31 OCTOBRE
1998

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա ։ Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ ։ 635 Ֆ.
Արտասահման ։ Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը ։ 6,00 Ֆ.

74րդ ՏԱՐԻ . ԹԻՒ 19.499 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.499

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ հրաժարեցաւ Համայնապատկերի վերջերս անելու, ուր Ալիս Ուէզըրի խօսքերուն մէջ, ուրկէ չի կրնար հեռանալ։ Այս ձեռնարկութիւնը կատարուեցաւ, իրեն, հետեւաբար Հոկտեմբեր 29-ի անցքերուն: Արգիլեց, Կոլ, Բաթիկին ...

[illegible]

ԿՈՐՍՈՐԿԻ (Հարաւային Շուէտի նահանգներէն) մէկ գիւղաքաղաքին (mafo-բէի) մէջ հրդեհ մը ծագած է Հոկտեմբեր 29-էն 30 լուսնալու գիշեր, որու հետեւանքով, առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն, 60 հոգի կեանքը կորսնցուցած է, աւելի քան 200 վիրաւոր: 400 երիտասարդներ, 14-էն 25 տարեկան, ...

[illegible]

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ Հոկտեմբեր 29-ին Թուրքիոյ եւ Ազրպէյճանի նախագահները ...

[illegible]

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան 75-ամեակին առթիւ ...

[illegible]

ԹՈՒՐՔԻԱ մինչ կը պայքարի Ա. Էօձալանը յանձնելու Թուրքիոյ պահանջքին:

ԱՏԱՆԱՅԻՆ ԱՆԴԱՐԱ ...

[illegible]

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ...

[illegible]

մը նուիրուած հաւատաքննութեան: Ընդհանրական եւ Հռոմէական Ս. Հաւատաքննութեան ժողովը գոյութիւն ունեցած է մինչեւ 1908 եւ միայն 1982-ին է որ հաւատաքննութիւնը ամբաստանուեցաւ «չափազանցութիւններու եւ սխալներու» համար, երբ Յովհ. Պօղոս Բ. Պապը Սպանիա այցելութիւն մը կը կատարէր: Անծնունդ առած է այն շրջանին երբ հերետիկոսութիւնը մղձաւանջը դարձած էր միջնադարեան քրիստոնէութեան: 1230-ական թուականներուն Եկեղեցւոյ միայն հիմնարկն էր, ուղղակի կապուած Ս. Աթոռին: Շրջանէ մը ետք, որ թոյլ կուտայ կասկածելիին զղջալու, խոստովանութիւնը ձեռք կը ձգուի բռնարկութեամբ, պարտադրուած ծոմով եւ չարչարանքով: Դատապարտումները կ'ըլլան հրապարակային արարողութեանց ընթացքին: Այն հերետիկոսը որ կը մերժէ զղջալ մահուան կը դատապարտուի: Զանգուածային կերպով կործադրուած է Հարաւային Ֆրանսա, Թուլուզի մէջ, 1307-էն 1320 500 «անհաւատ» դատապարտուած են եւ ոմանք ողջակիզուած: Ամէնէն հանրածանօթ զոհերուն կարգին են իտալացի փիլիսոփան՝ Ճիորտանօ Պրունօ (1548 - 1600) որ կողմնակից էր Կոպեռնիկի տեսակէտներուն, դատապարտուած է եւ հրկիզուած է Հռոմ, Ժերոմ Սաւոնարոլէ նաեւ հրկիզուած խարոյկի մը վրայ, Ֆիրէնցէ:

ՏՈՔԹ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ «Առանց Թըմբեցուցիչի Եւրոպա» հաւաքականի ընդհ. պատուիրակը, նամակ մը գրած է ՍԷ. ԽՍ. Ա.-ի (Զայն - Հեռատեսիլի Հսկողութեան Կոմիտէ) նախագահ՝ Հերվէ Պուրժի, ուր կը բողոքէ թմրամոլութեան հարցին մասին մեթոտներու վարուելակերպին դէմ եւ օրինակներ տալէ ետք, կ'եզրակացնէ երկու խնդրանքով. - ա) հակակշիռ մը կողմ կամ դէմ եղողներու շնորհուած ժամանակամիջոցին վրայ: բ) Ցըրտակ հրահանգներ որպէսզի երկու կողմերը հաւասար ժամանակ վայելեն:

ՄԵԾՆ-ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ թագուհիի մամուլին մէջ, միասեռականները այլեւս սկըսած են պատուոյ տեղ գրաւել, մանաւանդ անցի օրուան միջադէպին պատճառաւ, որու հետեւանքով Կալլէսի Նախարարը՝ Ռոն Տէյվիս ստիպուեցաւ հրաժարիլ: Նախարարը, յիմնամեայ, ամուսնացած եւ զաւկի տէր, գիշերը վաստահմբաւ պարտէզի մը մէջ հանդիպած է մէկուն որ զինք ճաշի հրաւիրած է ուրիշ երկու հոգիի ընկերակցութեամբ: Նախարարը հասանած է, անծանօթը իր կառքը մտած է եւ դանակներու սպառնալիքի տակ կողոպտուած է ու մայթին վրայ նետուած: Նախարարը ոստիկանատուն կը դիմէ եւ յաջորդ առտուն ալ կը հրաժարի: Տէյլի Մէյլ, այս առթիւ յօդուած մը տպած է Մշակոյթի Նախարարին միասեռական կեանքին մասին, նկարներով ճոխացած, նոյնն է պարագան ուրիշ նախարարի մըն ալ՝ Փիթըր Մենտէլըըն եւ Լիպերասիոն ալ կը հաստատէ որ այս երեւոյթը որ վերջ կը դնէ միասեռական թագուհին մեծ գոհունակութեամբ ողջունուած է կէ շրջանակներուն կողմէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

21՝ 74-ԻՆ ԲԱՌԱՑԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ծանօթ է որ քաղաքական իր նաշակին ու հաւանօրէն նաեւ նպատակներուն յարիր չգտնելով «Հայաստանի Հանրապետութիւն» թերթին ընթացքը, Ազգային ժողովի նախագահ խ. Յարութիւնեան հրամանագրով մը վերջ տուաւ գլխաւոր խմբագիր Լիզա Ճաղարեանի պաշտօնին: Ատիկա որաւ, առանց նկատի առնելու խակալէս, առողջ, հետաքրքրական բընոյթ ստացած թերթին որակը, կամ Ազգային ժողովին հետ խմբագրական կազմին ալ հիմնադիրի հանգամանք ունենալու պարագան: Ազգային ժողովին ո՛չ առողջ, ոչ ալ հետաքրքրական թերթ պէտք էր, ինչպէս անոր նախագահին՝ ժողովըրդավարի բարեփն. ուստի, հակառակ յայտնուած դժգոհութեան, բողոքին, որոշումը մնաց անդառնալի:

Եւ որովհետեւ թերթը առողջ ու հետաքրքրական չըլլալու համար ալ գլխաւոր խմբագրի պէտք ունէր, նշանակուեցաւ խմբագրական կազմէն այդ նպատակին ամէնէն յարմար նկատուածը: Աշոտ Աղաբաբեան առաջին օրէն արդարացուց ակնկալութիւնները. թերթին ութ էջերէն չորսը «հետաքրքրական»ին ու «առողջ»ին հետ ձեռք ձեռքի հեռեւած են նամբուած խմբագրին ու անոր համախոհներուն: Մնացած չորս էջին առաջինին մէջ գլխաւոր խմբագրին խօսքին յատկացուած սիւնակով Ա. Աղաբաբեան սկսած է ռոհ - բաւի գրականութեան փայլուն էջեր ստորագրել, գլխաւոր հերոս առած իր նախորդը: Աւելի նրբավարական մօտեցումով մը նոյն սիւնակը կարելի է նաեւ "հաւատարմութեան անկիւն" անուանել: Իսկ Հոկտեմբեր 23-ի թիւով, գլխաւոր խմբագրին խօսքը փորձած է իմաստութեան խորք մըն ալ ունենալ, բայց յանգած է աղուոր խաղքութեան մը որուն սակայն ո՛չ ենթական, ոչ ալ տուժողն է Լիզա Ճաղարեան:

Այդ գրութիւնը կը պատկէ ծանուցումի նիւթին, մարդկային - մասնագիտական երախտագիտութեան, Ազգային ժողովի երեսփոխաններու դժգոհ չըլլալուն ենթադրութեան եւ շարք մը այլ բաներու շուրջ: Ապա շատ ալ յստակ չէ թէ ի՛նչ հասկըցնելու համար գլխաւոր խմբագիրը հարկը տեսած է մէջբերելու «հին Հռոմէացիներ»ու վերագրուած «այնուն զվանցիս՝ Փիրուն զնպցիս» խօսքը. ի պէտս անգիտաց շեշտելով ալ թէ «բառացի թարգմանութեամբ նշանակում է "գայլերը կուշտ են, իսկ ոչխարները չաղ ու բախտաւոր"»: Իսկապէս անհրաժեշտ բացատրութիւն, քանի որ գերմաներէնի երկու դաս առած մէկն իսկ պիտի տարուէր այդ լեզուով բռուած երկու թիւէ՝ (21-74) ուրիշ բան չտեսնել չակերտուած չորս բառերուն մէջ...:

Հիմա կը մնայ լուծել պատմութեան այս առեղծուածը թէ գլխաւոր խմբագրին իմաստութիւն յուշաձները ո՛ր «հին Հռոմէացի»ներն են որոնք թուանշաններու գերմաներէն անուններով կը գաղտնագրէին իրենց առածները:

Մինչ այդ, ո՛չ հաւատի աղբիւրներու համաձայն, Ազգային ժողովի նախագահը լծուած է արդէն նոյն գաղտնալեզուին ուսումնասիրութեան, գտնելու համար թէ նոյն «հին Հռոմէացի»ները գերմաներէնի ո՛ր թիւով կ'ըսէին «վարձքդ կատա՛ր»...:

Թ. ԱՐՓԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Հոկտեմբեր 29 / 30)

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ ԿԱՊԵՐՈՒ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Պէյրութի դեսպանը Արման Նաւասարդեան նախագահ Ռ. Քոչարեանի շնորհաւորութիւնը յանձնած է Լիբանանի նոր նախագահ Է. Լահուդին: Նախագահը իր ջերմ ողջոյնները ուղարկած է «եղբայրական հայ ժողովուրդին եւ անձամբ Ռ. Քոչարեանին»: Հրաւէր ալ ուղղած է Հայաստանի Նախագահին, Լիբանան այցելելու:

***

Բ. ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻ ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑԸ

Հոկտեմբեր 29-ին Ազգային Ժողովին շէնքին առջեւ բողոքի ցոյց մը ըրած են Բ. աշխարհամարտի վեթերանները, հակադրելով Ֆինանսներու փոխ - Նախարար Ա. Ասլանեանի վերջերս կատարած յայտարարութեան: Ան ըսած է թէ 1999-ի պիւտճէն վեթերաններու համար ոչ մէկ արտօնութիւն կը նախատեսէ: Բողոքին մասնակիցները հանդիպում ունեցած են Ազգային Ժողովի փոխ - նախագահ Ա. Բաղէեանի հետ:

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՆՈՐ ՀՐԴԵՀ

Հոկտեմբեր 28-ի երեկոյեան հրդեհ ծագած է Դիլիջանի պետական արգելանոցին պատկանող անտառէն, իսկ յաջորդ առաւօտ բռնկած է նաեւ Բերդի Նաւուր գիւղին մօտակայ անտառը: Այս տարուան անսովոր երաշտը արդէն անտառային ծաւալուն հրդեհներու պատճառ եղած էր, յատկապէս Տաւուշի մարզին մէջ:

***

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԷՋ

Արտաքին Գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Հոկտեմբեր 29-ին հանդիպում ունեցած է Քնեսէթի բանբերին հետ, քննարկելով երկկողմ յարաբերութիւններու զարգացման հեռանկարները, Լեռնային Ղարաբաղի խաղաղ կարգաւորման հարցը: Ապա տեսակցած է Արտաքին Գործերու նախարարութեան գլխաւոր քարտուղարին հետ: Նոյն իրիկունը զինք ընդունած է Առեւտուրի եւ Արդիւնաբերութեան նախարարը:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ Արուեստ»ի նոր (242) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Ի խոյզ ստեղծանող տրցակի Գր. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Միջէ, վան կով եւ դաշտերուն խռովքը ՇԱՀԱՐԱՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱԶԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Ինչպէս բոլոր ժողովուրդներու, նոյնպէս ալ մեր նախնիներու առաջնահերթ մտահոգութիւններէն մէկը եղած է նոր ստեղծուած երգի մը գրանցումը, պահպանումը եւ տարածումը: Հետեւաբար, ինչպէս բոլոր մարդկային հաւաքականութիւններու, նոյնպէս ալ Հայերու անհրաժեշտ պահանջքը դարձած է՝ երգը մոռացութենէ փրկելու համար, ստեղծել երաժշտական գրելակերպ մը (սիսթեմ): Հայ ժողովուրդի առաջին երաժշտական գրելակերպը եղած է «խազագրութիւնը»:

Դժբախտաբար ստոյգ տեղեկութիւններ չեն հասած մեր ձեռքը խազերու վերաբերեալ: Ե՞րբ, ո՞րուն կողմէ մտած են խազերը Հայաստան, եւ ի՞նչպէս գործածուած են անոնք: Կտոր կտոր տեղեկութիւններ հասած են մեզի մեր պատմիչներէն, որոնք սակայն շատ աղօտ լոյս կը սփռեն այս հարցի վրայ: Օրինակի համար Ղազար Փարպեցին իր «Պատմութեան» մէջ կը յիշէ թէ Սահակ Պարթեւ քաջահմուտ եղած է խազագրութեան արուեստին: - Եղեալ կատարելապէս հմուտ երգողական տառիցն - երգողական տառը կը կարծուի թէ ուրիշ բան չէ քան՝ խազը, ձայնանիշը: Փարպեցիի այս վկայութիւնը Սահակ Պարթեւի մասին բաւական վճռական նիւթ դարձած է բանասէրներու մօտ: Կարծողներ կան թէ՝ ժամանակի ընթացքին գրչի աղաւաղում կատարուած է եւ «տաղ»ը փոխուած է տառի եւ երբայականը՝ «երգողական»ի:

Ինչ ալ ըլլան այս մասին յայտնուած կարծիքները, մէկ բան ստոյգ է թէ՝ Սահակ Պարթեւ եւ Մեսրոպ Մաշտոց կարեւոր տեղ գրաւած են հայ հոգեւոր երգասացութեան զարգացման մէջ:

Հայկական խազագրութեան պատմութեան մէջ իր ուրոյն տեղը ունի նաեւ Խաչատուր Տարօնացին, որուն շնորհիւ ձայնագրութիւնը մուտք գործած է Հայ եկեղեցիէն ներս:

ԺԳ. դարու պատմիչ Կիրակոս Գանձակեցին անոր մասին այսպէս կը վկայէ. - «Այր սուրբ եւ առաքինի եւ գիտութեամբ հռչակեալ, մանաւանդ երաժշտական արուեստիւ, սա եբեր զխազն ի կողմանս Արեւելից զանմարմին եղանակս ի մարմին ածել զարարեալն իմաստնոց առաջնոց, որ ցայն ժամանակս չէր ցրուեալ ընդ աշխարհս. սա եկեալ, գրեալ եւ ուսոյց բազմաց»:

Տարօնացիի եւ անոր յաջորդներուն գործածած խազագրութեան համակարգը՝ յաջորդական քանի մը դարերու չգործածուելով, կորսնցուցած է իր բանալին եւ կը մնայ մինչեւ այսօր անվերծանելի:

Հայկական հին խազագրութեամբ երկար ժամանակ զբաղած են նաեւ Կոմիտաս, Սպիրիդոն Մելիքեան, Ռոպէր Աթայեան, սակայն չեն հասած յստակ եւ վերջնական եզրակացութեան:

Մէկ բան կարելի է ըսել, թէ հայկական խազերը չեն ունեցած մէկին արժէք ունեցող նօթաներ: Անոնք եղած են պարզապէս յիշեցումի նշաններ (նօթ), որ յաճախ ամէն երգիչ ինքն իր կողմէ նշանակած է՝ վերյիշելու համար արդէն իրեն ծանօթ եղանակը: Այս կարծիքին որպէս հաստատում, կրնանք ըսել թէ յաճախ միեւնոյն շարականի կամ տաղի վրայ տարբեր ձեռագիր շարակնոցներու մէջ տարբեր խազեր նշանակուած են: Այս երեւոյթը ի զօրու եղած է բոլոր ժողովուրդներու խազագրութեան մէջ: Շատ յատկանշական է համաշխարհային հեղինակութիւն ունեցող գերմանացի երաժշտաբան Հիւկօ Ռիմանի իր «Բիւզանդական երաժշտութիւն» գրքին մէջ յայտնած հետեւեալ կարծիքը. - «Անանց դծի խազերու վերծանումը անկարելի է այն պատճառով, որ համաձայն միջնադարեան գրիչներու վկայութեան, անոնք եղած են տեսակ մը վերյիշումի միջոց, քան թէ՝ իսկական ձայնանիշ: Անոր համար պէտք է որ երգողը նախապէս լաւութեամբ սորված ըլլար եղանակը, որպէսզի այդ սիսթեմի խազերով կարողանար վերյիշել եւ երգել»:

Խազագրութեան ձեւերու ծագումը կը կապուի թարգմանիչներու կողմէ յօրինուած եւ հաւանաբար յունական քերականութեան նոյնանման նշաններէն առնուած կէտադրութեան նշաններուն:

սուղ — ○ պարոյկ — ՞
երկար — ՛ շեշտ — ՛ եւլն.
բութ — ՝
ապաթարց — ’

Շատոնց կը նկատուի, որ յունական առոգանութեան նշանները շատ չեն յարմարիր հայերէնի շեշտադրութեան, հետեւաբար անոնք ժամանակի ընթացքին կը փոխուին, կը ստանան տարբեր ձեւ եւ նշանակութիւն: Դեռ մինչեւ այսօր յստակ չէ թէ ինչո՞ւ այս նշանները թարգմանիչներէ յետոյ երկար դարեր չեն գործածուած եւ ԺԱ. դարէն վերջ է որ նորէն գործածութեան մէջ մտած են եւ այս անգամ կրկնապատկուած ձեւով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԺԸ. դարու կէսերուն Պոլսոյ մէջ կը նկատուի երաժշտական ուշագրաւ շարժում մը: Եկեղեցիներէն ներս կը կազմուին «դպրաց դաս»երը դպրապետներու ղեկավարութեամբ, որոնք շատ անգամ արհեստավարժ երգիչներ էին: Անոնցմէ մէկ մասը ցերեկները եկեղեցիներու մէջ կ'երգէին, իսկ գիշերները՝ ճաշարաններու, սրճարաններու եւ քապարէներու մէջ:

Այս երգիչները ծանօթ էին յունական նոր խազագրութեան, երաժշտութեան, թրքական երգերուն եւ եղանակներուն, եւ նոյնիսկ կը յօրինէին յունական կամ թրքական «շարքի»ներ, փեշրեւներ եւլն.: Որպէս հետեւանք այս կացութեան, այս երգիչները յունական եւ թրքական երաժշտութեան ազդեցութեան տակ, սկսան աղաւաղել հայ երգի ոճն ու ոգին, երգասացութեան ձեւը: Աւելորդ զեղզեղանքներ, չափազանցուած ոճային, քմահաճ եւ անձնական շեշտաւորումներ, խեղաթիւրուած եղանակներ շատով տեղ գտան հայ եկեղեցիներուն մէջ: Իւրաքանչիւր երգիչ սկսած էր երգել նոյն շարականը տարբեր ձեւով: Եկեղեցւոյ երգեցողութեան միակերպութիւնը ծանր վտանգի մատնուած էր: Հայ եկեղեցւոյ լրջախոհ հոգեւորականներն ու ժամանակի մտաւորականները լուրջ մտահոգութեան մատնուած էին: Երգեցողութեան միօրինակութիւնը ապահովելու համար անհրաժեշտ էր ձայնագրել բոլոր երգերը, ապա՝ մաքրել զանոնք օտարամուտ տարրերէ, ապահովելու համար հնաւանդ ազգային ոգին եւ հարազատութիւնը:

Այդ օրերուն Պոլսոյ մէջ բոլորին ուշադրութիւնը իր վրայ կը հրաւիրէ Կեսարիոյ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ դպրապետ՝ Գրիգոր Գապասաքալեանի աշակերտներէն՝ Համբարձում Լիմոնճեան (1768 - 1839), որ փոքր տարիքէն մեծ սէր ունեցած էր ի մասնաւորի հայ եկեղեցական երգեցողութեան հանդէպ: Հ. Լիմոնճեան կը հետաքրքրուէր նաեւ յունական, թրքական եւ օտար երաժիշտներով եւ անոնց գործերով: ԺԸ. դարու վերջերուն Դիւրացցոյի արքեպիսկոպոս Քրիսանթոս Մադիթեցին, Պոլսոյ եկեղեցական երգեցողութեան նշանաւոր մասնագէտ եւ դասատու, կը յօրինէ առանց գծի խազային նոր համակարգ մը: Այս համակարգը կը տարածուի նաեւ հայկական շրջանակներէն ներս: Հայկական նոր խազագրութեան ստեղծման համար Համբարձում Լիմոնճեան իրեն ուղեցոյց կ'առնէ այս համակարգը եւ անոր հայեցի դրոշմ տալու համար, հայ հին խազերու պատկերները կը յարմարցնէ յունական այս սիսթեմին: Իսկ իր նոր խազերու անուններուն համար Լիմոնճեան կ'առնէ պարսկական նօթաներու անունները - Ռաստ, Արաք, Նեվա, Հէջազ, Աշիրան, եւլն.: Յետագային Լիմոնճեանի յաջորդները բաւական կը բարեզարդեն այս նոր համակարգը, փոխելով եւ հայացնելով նաեւ անոնց անունները: Անոնք կը գործածեն հայերէնի առոգանութեան կէտադրութեան նշաններու անունները. - փուշ, էկորճ, վերնախաղ, բենկորճ, խոսրովային, ներքնախաղ, պարոյկ, սուղ, կէտ, զոյգկէտ, ստորատ, զոյգստորատ եւլն.:

Ինչպէս յայտնի է, եւրոպական արդի ձայնանիշներու անունները առնուած են լատիներէն աղօթքի մը տողերու առաջին վանկերէն զոր Կուիտօ տ'Արեցցօ յօրինեց իր աշակերտներուն դիւրութիւն տալու՝ ամբողջ եւ կէս ձայնաստիճաններու տարբերութիւնը ըմբռնելու համար:

Այդ աղօթքը հետեւեալն է.

UT queant laxis
REsonare fibris
MIra Gestorum
FAmuli tuorum
SOLve polluti
LAbil reatum
SAncte Joannes
SAն կը փոխուի **SI**ի ժամանակի ընթացքին:

Այս միեւնոյն պարագան հաշուի առնելով Լիմոնճեանի յաջորդները հայկական խազագրութեան անուններն առնելով նոյն ձեւով կրճատեցին անոնց անունները՝ պահելով միայն առաջին վանկերը. -

փուշ — Փօ (կրճատ)
էկորճ — Է (կրճատ)
վերնախաղ — Վէ (կրճատ)
բենկորճ — Բէ
խոսրովային — Խօ
Ներքնախաղ — Նէ
Պարոյկ — Պա

Ի տարբերութիւն եւրոպական ձայնագրութեան համակարգին, հայկականը կը սկսի «Ռէ»ով, այսինքն «Փօ»ով եւ կու տայ հետեւեալ պատկերը. -

Փօ - Է - Վէ - Բէ - Խօ - Նէ - Պա - Փօ

Հայկական նոր խազագրութեան հեղինակը՝ Լիմոնճեան հեռատեսութիւնը կ'ունենայ իր շուրջ համախմբելու քանի մը ընդունակ աշակերտներ, որոնք յետագային ոչ միայն կը շարունակեն իր գործը, այլ նաեւ աւելի կը զարգացնեն զայն:

Անոնք են. - Յովհաննէս Միւհէնտիսեան, Արիստակէս Յովհաննէսեան, Գաբրիէլ Երանեան, Յարութիւն Երկանեան, Համբարձում Չերչեան, Նիկողայոս Թաշճեան, Եղիա Տնտեսեան:

ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԵՏՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ - ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ ՄԸ՝ ՄԷՀՄԷՏ ԷՕԶԷՐ

Պոլսեցի լուսանկարիչ մը՝ Մէհմէտ Էօզէր, Կոմիտասի նուիրուած ցուցահանդէս մը սարքած է Հոկտեմբեր 3-ին, Պոլսոյ իր աշխատանոցին մէջ: Այդ առիթով բանաստեղծութիւն մըն ալ ձօնած է Կոմիտասի:

«Ակօս» (Հոկտեմբեր 9) լայն արձագանգ տուած է արուեստագէտին ձեռնարկին, տալով նաեւ բանաստեղծութիւնը: Մ. Էօզէր կը ներկայացուի որպէս «պայքարող [illegible]» մը որ համալսարանի քաղաքական գիտութիւններու բաժինը աւարտելով հանդերձ, մէկդի չէ ձգած լուսանկարչութեան իր նախընտրութիւնը:

Ցուցահանդէսը կը կրէ «Հորերը չեն ձայներ» խորագիրը որ ներշնչուած է Կոմիտասի կեանքին եղերական մէկ դրուագէն, ինչպէս կը բացատրէ արուեստագէտը, անոր ձօնած բանաստեղծութեան սկիզբին: Քանի մը տողով ներկայացնելէ ետք Կոմիտասի կենսագրական գիծերը ուր կը յիշուին երգահաւաքի անոր վաստակը, հայկական, թրքական, քրտական երաժշտութիւններու վրայ կատարած աշխատանքները եւ 1915-ին խումբ մը մտաւորականի հետ Չանղըրըի բանտը դրկուիլը, Մ. Էօզէր կը գրէ.- ... «Հոսկէ եւ արտասահմանեան ճնշումներով ազատ արձակուեցաւ: Վերադարձաւ Պոլիս: Ընկերները հորերու յատակը մնացեր էին: Տուն դարձած գիշերը տանը պարտէզին հորին կափարիչը բացաւ ու վերջին անգամ ձայնեց ընկերներուն.

— Սիամանթօ, Վարուժա՛ն ո՞ւր էք: Ձեռքս բռնեցէ՛ք, բռնեցէ՛ք ձեռքս: Կափարիչը փակուեցաւ: Քսան տարի ոչ ոքի հետ խօսեցաւ: Ֆրանսայի մէկ հոգեբուժարանին մէջ մահացաւ»:

Մ. Էօզէր կ'ըսէ թէ հին գիրքերու շուկային մէջ «Արուեստին վաստակը» անուն պարբերաթերթ մը ձեռքը անցած է օր մը. հոն հանդիպած է գրութեան մը, ձօնուած՝ Կոմիտասի ծննդեան 110-ամեակին: Հետաքրքրութիւնը զինք կը մղէ փնտռելու վարդապետին հետքերը: Եկեղեցի կը դիմէ, յետոյ կը հանդիպի Բագրատին ու Սեդային. կը գրէ թէ անոնք ցաւ ու արցունք ունէին Կոմիտասին համար: Այդ ցաւին ակնարկութեամբ է որ ցուցահանդէսը խորագրած է «Հորերը չեն ձայներ»:

«Ակօս»ի նոյն էջին մէջ որ ստորագրուած է «Հորերը պէ՛տք է ձայնեն», Նուրհան Թոփաք տեղ կու տայ տակաւին Մ. Էօզէրի հետաքրքրութիւնը բացատրող տողերու. «Կոմիտաս ինքը կրնայ Հայ մը ըլլալ, սակայն անոր երազած աշխարհը այս հողին բոլոր ժողովուրդներուն կը պատկանի: Ան Քիւրտերու, Թուրքերու, Հայերու երաժշտութեամբ զբաղած է: Իրականութիւնը այն է որ մենք մեր ձայնը կը փնտռէինք: Որովհետեւ կորսուած էր ան: Սակայն մեր ձայնը կը նմանէր մեր միսին խրած դանակի մը: Պատճառը այն էր որ մեզի պատկանող բոլոր ձայները հորերու յատակը մնացած էին: Պաշտօնական պատմութիւնը միշտ գաղտնի պահեց այս պարագան: Զուգեցինք որ գիտնանք: Ատով, անծանօթ մնալու դատապարտեցին մէկը որ այս երկրին մէջ առաջին անգամ ըլլալով երաժշտութեան կալուածին մէջ նոր դարաշրջան մը բացած էր» կ'ըսէ ան:

Ն. Թոփաքի էջը կ'աւարտի Մ. Էօզէրի խօսքով. «Այս հողերուն վրայ մարդիկ միշտ տառապած են: Այդ ցաւին մասին պէտք է վկայել: Անոնք որոնք անցեալի տունալներուն տեղեակ չեն, չեն կրնար նորն ալ հասկնալ: Հարկ էր որ պատմութեան այս կամուրջը կապուէր. ես ըրի ինչ որ կրնայի: Պատասխանատուութիւնը զգացի բորբոսած ցաւ մը լոյսին բերելու, անոր մոռացումին արգելք ըլլալու: Ընթացայ այդ ուղղութեամբ եւ հոս հասայ: Այս ցուցահանդէսը բացի որպէսզի մեղմանայ Կոմիտասի վիշտը»:

***

Ստորեւ վերոնշեալ բանաստեղծութիւնը բառացի թարգմանութեամբ.

Հորերը չեն ձայներ
Ցուշերու մեր հայելին էիր որուն կը դառնայինք
ցաւին հպիլ, խինդը ետ կանչել հարկաւոր է:
Ի՛նչ բազմամարդ առանձնութիւն մըն էր մերը:
Ճամբու ամէն բաժանումի մահուան հետ ժամադիր,
առանց ինքնութեան ճամբայ ինկանք:
Ցաւին աքսորեալն էր մեր ժողովուրդը:
Մեր ձայնը հորերու յատակն էր մնացած:
Արեան հետքեր ձգեցինք պինդ պողպատին լռութեան:
Հորերը չեն ձայներ: Հորերը յամր, հորերը խուլ են:
Ջուրը կորսնցուցեր է լուսապսակը: Արիւնը՝ փտեր:
Անդունդներէ վերադարձ կայ, բայց ո՛չ հորերէն:
Վտանգալից բան է արիւնոտ մութ ջուրերուն նայիլ,
եթէ կ'ուզես արեւուն գալ որպէսզի երգերը խեղդամահ չըլլան:
Արիւնոտ ժայռ, արիւնոտ առուակ, արիւնոտ հոր:
Անուն որ արիւնով կը սկսի կամ արիւնով կ'աւարտի
Ամէն հորի, ամէն ջուրի մէջ, ամէն լերան վրայ
ամէն անցքի խորը երազը խողխողուած ժողովուրդ մը կայ,
ինքնութենէ զուրկ, անշիրմաքար շիրիմներու մէջ:
Մէկ՝մէկ շրջեցայ հորերը բոլոր, ամէն մէկուն մէջ մասնիկ մը ձգելով:
Ատոր համար ամօթ ունին լեռ ու քար:
Ատկէ կուգայ անդարման ցաւը ջուրին:
Միայն դուն չամչցար, ո՛վ պաշտօնական պատմութիւն:
Մեր հին ցաւը կ'արիւնէ մեզ: Մեր սիրտը խոր ձորերու նման է:
Հին հին բաներ կ'ըսեմ ձեզի:
Թէ չգիտնանք, նորը իմաստ կ'ունենա՞յ:
Կոմիտասի ձայնին հետքով ես քալեցի:
Գտայ արցունքն ու ցաւը: Չվերադարձա՛յ արցունքին:
Գիտէի՝ անոր վերադարձ չկար. միայն երթալ կարելի էր հոն:
Ես իմ ձայնիս որսկանն էի: Ձայնս նշդրակ էր միսիս. արիւնեցայ:
Ջութակներու մեզի ձգած մեղեդիներուն հետքով
աղբարիկներ (*), քոյրիկներ (*) գտայ
երկնային գետեր բխեցան հեռաւոր պատմութեան մը մասին մեր լռութենէն:
Ամօթխած պատերուն կառչած աղաղակն էր այն որ մնաց Կոմիտասէն:
Վարպետ որ տարիներով ցաւը իր մէջ բանտեց,
թքաւ ճակտին աշխարհի,
վերջին աղաղակը արձակեց Պոլսոյ մէկ հորն ի վար
վարպետ որ Հայէն, Քիւրտէն, Թուրքէն վարդ փնջեց:
Վարդերդ յորդուն փունջեր են
Ձայնանիշերուդ կրած սիրոյն չափ մեծ ես,
ոչ մէկ սիրտ լայն է քեզ գրկելու չափ:
Թաղուած գանձ էիր ես քեզ գտայ:

(*) Բառերը հայերէն են բնագրին մէջ:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

«ԹԵՐԵՒՍ ՊԷՏՔ ԷՐ ՄՈՌՆԱԼ»

«Նիւ Երք Թայմզ» Հոկտ. 4-ի թիւին մէջ տեղ տուած է Սթէֆըն Քինզըրի Երեւանէն գրած մէկ էջին, «Վերապրող յիշողութիւն» վերնագրով սիւնակներու մէջ: Գրութիւնը խորագրուած է «Հայաստան չի մոռնար երբեք: Թերեւս պէտք է մոռնար»:

Թղթակիցը նախ կ՚անդրադառնայ Հայաստանի պատմութեան անցեալի էջերուն. մոնղոլեան, պարսկական, ռուսական, օսմանեան տիրապետութեան շրջաններ որոնց բոլորին առեն ալ հայութիւնը յաջողած է դիմադրել ձուլումին: Ըսելէ ետք թէ 1991-ին անկախութեան հռչակումով իրականացաւ սերունդներու երազը, լրագրողը հայկական յիշողութեան մէջ կը շեշտէ տեղը 1915-ի «կոտորած»-ներուն որոնք կատարուեցան օսմանեան խումբերու կողմէ, վտարելով Հայերը արեւելեան Անատոլուի իրենց պապենական հողերէն:

Այսօր կայ Ղարաբաղի հարցը: Անոր Երեւանի ներկայացուցչութեան գրասենեակին ղեկավարը Կարէն Միրզոյեան կ՚ըսէ թէ անիրատես բան է մտածել որ կրնան վերադառնալ Ազրպէյճանի ենթակայութեան: Աւելի լրագրողը կ՚անցնի «Ազգային գաղափարական»ին տիրական ներկայութեան որ ուշադրութիւն կը գրաւէ Հայաստանի մէջ: Այսուհանդերձ, քաղաքական մօտ 50 կուսակցութիւններէն ոչ մէկը ինքզինք ազգայնական գիծին հեռաւորդ կը նկատէ: Առիկա մտահուան վըտանգին ընդառաջել պիտի նշանակէր իրենց համար:

Այդ վտանգը կը խորհրդանշուի Երեւանի Ցեղասպանութեան Թանգարանով: Հոն աւրէն կամ այլուր, Հայերը կը գգան պատմութեան ծանրագոյն բեռը: Նոր համալսարանաւարտ երիտասարդ մը՝ Միքայէլ Համբարձումեան կ՚ըսէ թէ Հայաստանի գլխաւոր հարցը այն է որ Հայերը չափազանց կեդրոնացած են իրենց անցեալին վրայ: Հայու մը հետ Հայաստանի մասին խօսիլ կը նշանակէ լսել անոր անցեալը, կ՚եզրակացնէ լրագրողը, մէջբերելով նոյն երիտասարդին յուշումը. քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք ըրած առաջին ազգը, Աստուածաշունչի առաջին թարգմանողները, երեք ծովերով շրջապատուած թագաւորութիւնը ... միշտ «ունէինք ու. նէինք», «մենք էինք»:

«Մեր պատմութիւնը պատերազմի, կոտորածներու, հարստահարութիւններու շարան մըն է. 4500 տարուան մեր պատմութեան մէջ 500 կամ 700 տարի խաղաղութիւն ունեցած ենք: Դպրոցը առնենք կը սորվեցնեն. պատերազմներու, սպանութիւններու 2500 թուականի քով թերեւս 10 - 20 կամ 30 թուական դրական դէպքեր կը յուշեն: Ասիկա շատ ծանր է, կը ճնշէ հոգեկանիդ եւ մտքիդ» կ՚ըսէ Մ. Համբարձումեան:

Այս արտայայտութենէն թելադրուած է շատ հաւանօրէն խորագրին «Թերեւս պէտք էր մոռնալ»ը. իսկ մոռացումի մը համար անհրաժեշտ պայմաններու մասին, պարզ է որ խօսք չկայ:

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻ

Հոկտեմբեր 25, Կիրակի օրը տօնուեցաւ Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ օծման եւ անուանակոչութեան 67-րդ տարեդարձը: Հարաւային Ֆրանսայի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ՝ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեանի, Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւի եւ վարչութեան հրաւէրով, հաւատացեալները եկած էին լեցնել եկեղեցին ամբողջութեամբ: Պատարագը մատոյց՝ Գիւտ Արք. Նագդաշեան՝ Կաթողիկոսական Պատուիրակ, Առաջնորդ Փարիզի Հայոց:

Առաւօտեան ժամերգութիւնները կատարուեցան ներդաշնակութեամբ, պահելով օրացոյցի թելադրութիւնը, նոյնիսկ Օրհնութեան շարականը երգուեցաւ առաւեանէն՝ հոգեւորական դասով եւ երգեցիկ դպիրներով, ինչ որ ճիշդն է բայց մեզի համար նորութիւն մը... արդեօ՞ք Սուրբ Հոգին իջած էր այդ օրը Մայր Եկեղեցւոյ կամարներէն ներս: Կոմիտասեան քառաձայն պատարագը վայելչութեամբ երգուեցաւ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Երմազեանի:

Գիւտ Արքեպիսկ. իր քարոզին սկսաւ «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ» ողջոյնով, տուաւ իմաստը, ծանրացաւ եղբայրական զգացումներու վրայ, խրատեց միացնել սրտերը, հոգիները, խաղաղութեամբ դէմ տալու համար փորձութեան փոթորիկներուն: Խօսեցաւ օրուան տօնին՝ «Գիւտ Խաչի» եւ ի մասնաւորի Խաչակնքելու նշանակութեան վրայ:

Պատարագի ընթացքին արեւշատութեան մաղթանք կատարուեցաւ՝ ի կենաց եղող բարերարներու, իսկ վերջաւորութեան հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ի յիշատակ Մայր Եկեղեցւոյ հիմնադիր՝ երջանկայիշատակ Գրիգորիս Եպիսկոպոս Պալաքեանի, գլխաւոր բարերար՝ Ասպետ - Վահան Խորասանճեանի, նաեւ եկեղեցւոյ ծառայողներու, սարկաւագներու, կտակարարներու եւ բարերարներու:

Եկեղեցական արարողութիւններու աւարտին, ներկաները առաջնորդուեցան Ա. Ջրբաշեան սրահը, ուր Տիկնանց յանձնախումբը պատրաստած էր տարեդարձի ճաշ մը: Գրաւուած էին բոլոր սեղանները լիովին, Մայր Եկեղեցւոյ ընտանիքով, քոյր եկեղեցիներու, միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներով նաեւ օտար երկիրներէ ժամանած հիւրերով: Ճաշի բացման եւ բարի գալուստի խօսքը արտասանեց Եկեղեցւոյ ատենապետ՝ Դաւիթ Պանոսեան, ապա փոխն ի փոխ խօսնակութեան պարտականութիւնը ստանձնեցին վարչականներէն Ս. Տուրսունեան և Մ. Կեսկեան: Գեղարուեստական բաժնին մէջ մեծ հաճոյքով ունկնդրեցինք Տիկին Ժիւլիէթ Երմազեանի դաշնակի աշակերտներէն՝ Միքայէլ Էքմէքճեան եւ Անահիտ Տէր - Պօղոսեանը, Տիկին Շ. Մինասեանի արտասանութենէն վերջ խօսք առաւ եկեղեցւոյ ատենադպիր՝ Կարպիս Սայապալեան, որու յաջորդեց Տարօն Եպիսկոպոսի խօսքը որ ի մասնաւորի շնորհակալութիւն յայտնեց Գիւտ Արքեպիսկոպոսի ներկայութեան: Հուսկ՝ փակման խօսքը արտասանեց Գիւտ Արք. հաղորդելով Գարեգին Ա.ի հետ ունեցած վերջին հեռաձայնի խօսակցութիւնը, տըւաւ Անոր առողջութեան լուրերը եւ ի մասնաւորի օրհնութիւնը եւ աղօթքը ուղղուած՝ Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ ընտանիքին: Հայրապետին համար յոտնկայս, կատարուեցաւ արեւշատութեան մաղթանք եւ միաբերան արտասանուած Տէրունական աղօթքով վերջ գտաւ ճաշը:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՅԼ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

ՏՈՔԹՈՐ ԱՐՏԱՇԷՍ ԲԱԲԱԼԵԱՆ

Հրատարակութիւն «Նաւասարդ»ի
Կլէնտէյլ, 1997

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՍԱՍՈՒՆԻ 40-ԱՄԵԱԿԸ

Տարիներու երկայնքին Մարսէյլի Հայկական կեանքը չոժկունեցաւ եւ եթէ 50 - 60-ական թուականներուն հաղուադէպ էին գեղարուեստական կամ այլ հանդիսութիւններ եւ առաւելաբար պաշտօնական տօները կ՚ոգեկոչուէին, աւելի ուշ Հայաստանէն խումբերու ժամանումը եւ այլ ձեռնարկներ նոր շունչ մը կը բերէին:

Այսպէս 70-ական թուականներուն ողբացեալ Արշամ Պապայեանի նախաձեռնութեամբ պետական Օփէրայի մէջ կը ներկայացուէր Անոյշ օփէրան մեծ պատրաստութեամբ եւ օտար հանդիսականներու ալ ներկայութեամբ:

Այսօր ալ, Մարսէյլի հայութիւնը միշտ հպարտ կը մնայ իր եկեղեցիներով, հայկական միօրեայ դպրոցներով, Համազգայինի ամէնօրեայ վարժարանով, Մշակոյթի Տունով եւ Մշակութային կեդրոններով, Սահակ - Մեսրոպ եւ Գարուն երգչախումբերով, Գեղամ նուագախումբով, ԺԱՖ-ի Արաքս եւ Արագած պարախումբերով, Սասուն աւանդական գործիքներու նուագախումբով եւ այլն, եւ այլն: Եւ այս Սասունի 40-ամեայ տարեդարձին նուիրուած հանդիսութիւններու շարքին է որ Հոկտեմբեր 16-ին, ԺԱՖ-ականները ներկայացուցին Սասունի խաղալը (տխաէ - գոմփաէր) հայ եւ օտար հրաւիրեալներու Գոնգորտ - Փալմ - Պիչ պանդոկի սրահներուն մէջ:

«Ասկէ եւ անկէ» ճանապարհ նուագահանդէսին կը մասնակցէին. - Սերժ Արզումեան (դհոլ), Նելլի Աւետիսեան (դաշնակ), Երուանդ Հարութեան (քանոն), Լեւոն Մինասեան (դուդուկ), Ֆապրիս Պօղոսեան (ջութակ), Աննա Սինապալեան (ջութակ), Միքայէլ Վէմեան (շւի), Շառլ Տէրտէրեան (ուտ), Սիլվէն Քառակալեան (ձեռնադաշնակ), ինչպէս նաեւ Հայաստանէն ծանօթ արուեստագէտ՝ «վարպետ» Գագիկ Մուրատեան (քամանչա), երգչուհի Վարդուհի Մինասեան: Այս ամբողջին համար կ՚արժէ շնորհաւորել ԺԱՖ-ը եւ ըսել՝ կեցցէ՛ Սասունը:

ԳԷՈՐԳ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌՋԵՒ ԿԱՄ

ԲԵՐԱՅԻ ԳԱՑԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԷՊ
ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ

ԳԼՈՒԽ Զ.
ՄԷԿԻ ՏԵՂ ԵՐԿՈՒ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

Դրան զանգակը հնչեց, Տիկին Կալիօբի պատուհանին առջեւ գնաց, եւ ո՞վ է այս «շնորքով մարդը» ըսաւ ինքնիրեն, յիշողութեան մէջ ի զուր պրպտելով այս դէմքով ծանօթ մը:

Սպասուհիին հրաման ընելով որ բանայ դուռը, ինք ալ սանդուխներէն վար իջաւ:

ԱՆԻԳՏՈՍ ԷՖԷՆՏԻ. - Բարե՛ւ Տիկին, կրնա՞մ գիտնալ թէ քառորդ ժամ առաջ տիկին մը եւ տոքթոր մը եկա՞ն այստեղ...:

Տիկին Կալիօբի յանկարծակիի եկաւ, իր առաջին մտածումը եղաւ.

- Անհաւատալի նոր փորձանք մը, կ՚երեւայ թէ բոլորն ալ ժամադիր եղեր են այսօրուան համար...: Տիկին Կալիօբի վախցաւ այս անծանօթ «էֆէնտիին» շանթահարիչ նայուածքէն.

- Խնդրեմ Տիկի՛ն, ըսէ՛ք որ տոքթոր մը եւ տիկին մը եկա՞ն այստեղ...:

Տիկին Կալիօբի շուարումը տեսնելով, կասկածները աւելցան, յուզումէն ու զայրոյթէն կը սկսէր դողալ.

- Ո՞ւր են տիկին, ինծի առաջնորդեցէք անոնց քով:

- Բայց այդպիսի զոյգ մը չեկաւ պարո՛ն...:

- Մի՛ ուրանաք, գիտցէք որ ձեր դիմացը կը գտնուի մէկը որ կրնայ այս վայրկեանիս տակնուվրայ ընել ամէ՛ն բան, մի՛ ստիպէք որ ոստիկան կանչեմ:

Բայց ի՞նչ պատճառ ունիք հետաքըրքրուելու որ տիկին մը եւ տոքթոր մը եկա՞ծ են թէ ոչ, այս տունը բանսիոն է, շատերու սենեակ տուած եմ վարձքով եւ յետոյ պարո՛ն, պարկեշտ տուն մըն է ասիկա, խնդրեմ ռեւէ կասկած չունենաք, այստեղ բժիշկ ալ սենեակ ունի, փաստաբան ալ, դայեակ ալ...:

- Տիկի՛ն, կը պահանջեմ որ գիս անմիջապէս առաջնորդէք տոքթորին քով, ինքզինքս շատ գէշ կը զգամ կոր...:

- Բայց հիմա յաճախորդ կայ քովը...:

- Հոգ չէ, վայրկեան մը դուրս կուգայ, ես ալ իմացայ որ հոս ճարտար բժիշկ մը կայ եղեր, ճամբան սիրտիս բաբախումը բռնեց, ինքզինքս հոս նետեցի...:

Տիկին Կալիօբի կը զգար թէ Անիգտոս էֆէնտի կը հեգնէր զինքը, բայց իր բոլոր ճիգերուն հակառակ չկրցաւ ընդդիմանալ, այնպէս որ Անիգտոս էֆէնտի մոլեգնած ցուլի մը պէս խոյացաւ սանդուխներէն վեր:

Առաջին դուռը որ բացաւ, Կարկամեանի եւ Ագապիի գտնուող սենեակն էր: Գըլխու խոնարհութիւն մը ըրաւ, մինչ Կարկամեան եւ Ագապի ոտքի ելլելով բարեւցակամ երեւոյթ մը առին.

- Ներեցէք էֆէնտի, ո՞վ կ՚ուզէք...:

- Տոքթո՛րը, բացագանչեց, Անիգտոս էֆէնտի չոր ու զայրալից շեշտով մը:

- Վե՛րն է, երկրորդ յարկը, ան սենեակը, փութաց պատասխանել Ագապի, որ հրճուանքէն կը խայտար...:

Առանց ականջ կախելու տիկին Կալիօբիի պատշաճութեան հրաւէրներուն, Անիգտոս էֆէնտի վեր սլացաւ եւ աջ կողմի սենեակին առջեւ կանգ առաւ:

Գինարբուքի յատուկ գաւաթի ու պնակի աղմուկ մը կը հասնէր ներսէն...:

Անիգտոս կատաղօրէն կանգ առաւ... դուռը կղպուած էր...:

- Դո՛ւռն է, կանչեց ճիչ մը լսուեցաւ, եւ Անիգտոս լսեց իր կնոջը ձայնը...:

Հարուած մը դրան, երկրորդ հարուած մը աւելի ուժգին, հարուածները կը յաջորդէին, ոտքով թէ բռունցքով, դրան նիգը խորտակուեցաւ եւ դուռը կռնակի վրայ բացուեցաւ...:

Տունին վարձակալները սարսափահար դուրս ելան իրենց սենեակէն, իսկ Կալիօբի, Ագապի ու Կարկամեան արդէն հասած էին խորտակուած դրան առջեւ...:

Անիգտոս բռունցքը բարձրացուց եւ յարձակեցաւ տոքթորին վրայ, որ պատրաստամտութիւնը ունեցած էր հիւանդ մը քննելու դիրք տալու ինքզինքին:

Տոքթորը ջանաց պահել իր պաղարիւնութիւնը, եւ նոյն իսկ յարձակողականի անցաւ:

- Խայտառա՛կ, տնաւեր սրիկա՛յ...:

- Պարո՛ն, ձեզի դէմ պատուոյ դատ պիտի բանամ, դուք նախատեցիք ինծի արուեստիս կիրառման պահուն...:

- Ի՞նչ արուեստ խայտառակ, կիներու գլխէ հանե՞լը, ընտանեկան բոյները կործանե՞լն է քու արուեստդ...: Հոս ի՞նչ գործ ունիս Ֆուլի՛կ, այս սրիկային հետ:

Անիգտոս ապտակ մը իջաւ Ֆուլիկի երեսին, տոքթորը զայն պաշտպանելու շարժում մը ըրաւ, բայց երկրորդ ապտակ մը՝ գգետնեց բժիշկը, որուն կոկորդէն կառչած էր հիմա խարուած ամուսինը ու մոլեգնած՝ կ՚ուզէր իր մատները մըխրճել կոկորդին մէջ...

Ներկաները փութացին միջամտել, տոքթորը ազատելով Անիգտոսի ճիրաններուն մէջէն, իսկ Տիկին Ֆուլիկ համարձակութիւն առած օգնութեան հասնող բազմութենէն, պատասխանատուութեան կեղծ արցունքներ թափելով կը սպառնար.

- Անամօ՛թ, խաղք խայտառակ ըրիր մեր պատիւը, այսչափ անմեղ հանդիպումի մը, բժիշկի տրուած պարզ այցելութեան մը ի՛նչ գոյն տուաւ տեսէք...:

- Ի՞նչ էր հիւանդութիւնդ, այս ծածուկ փողոցները սասնկ անպատիւ տուներու մէջ ի՞նչ գործ ունիս: Բժի՞շկ կը պակսէր տուն գալու համար, ո՞վ կը խաբես...

(Շար. 39)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի «Սեւան» մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ մահացած իր ընկերուհիներուն յիշատակին, Նոյեմբեր 8, Կիրակի առաւօտ, յաւարտ պատարագի, Ս. Թէոտոր մատրան մէջ։

Կէսօրին, ճաշ Մշակոյթի Տան մէջ։

Կը խնդրուի մեր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

Ճաշագին՝ 70 Ֆր.։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ Սէն-Ժերոմի «Ջաւօ Շանթ» մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր ժրաջան ընկերուհի Այրի Տիկին Սիմոն Թոքաթլեանի եւ զաւակներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Մելքոն Թոքաթլեանի մահուան առթիւ եւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Տէր եւ Տիկին Սերժ Թոքաթլեան 1.000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շարլ Ասարլըքեան, Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Կամպարեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Պօղայեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Խաչատուրեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անթուան Սվագլեան, Օր. Մարի Սվագլեան 100-ական Ֆր.։

Տիկին Աստղիկ Եսովբեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Արթէն 100 Ֆր.։

Պ. Ժագ Ուլուսեան 100 Ֆր.։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի Պուլվար-Օտտոյի «Լէօլա Սասունի» մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իրմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին, Կիրակի, Նոյեմբեր 8, ժամը 10-ին, Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

նուիրուած

բանաստեղծ եւ արձակագիր՝
Ա Ն Ե Լ - ի
(Տոքթ. Կարօ Յ. Կարապետեան)

« Ի ՄՏԱՆԵԼ ԱՐԵԳԱԿԱՆ »
քերթողագրքի հրատարակութեան առիթով

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 20.30-ին
Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Նախագահութեամբ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ-ի
Հայր. Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի եւ Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Գրագէտն ու իր գործը կը ներկայացնէ՝
ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Հիւրասիրութիւն — Մուտքը ազատ է

Ն Կ Ա Տ Ի
Ո Ւ Ն Ե Ն Ա Լ

ՊՕՄՈՆ – ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապոյտ Խաչի Նայիրի մասնաճիւղի վիճակախաղը տեղի կ'ունենայ Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ Նոյեմբեր 22-ին, ժամը 15-ին։

UGAB — UGAB — UGAB —

U.G.A.B.

ARMENIE : *l'économie et les investissements*

le vendredi 6 novembre
à 20 heures 30

VAHÉ JAZMADARIAN
Ancien directeur-général et administrateur du Crédit Suisse
Président de l'Armenian Business Forum (section Arménie)
Vice-Président et Trésorier de l'UGAB-France
Trésorier et membre des Amis de l'Ambassade (France)

Dîner-Débat

organisé par

l'U.G.A.B. Valence

6, rue Faventines, 26000 VALENCE

Réservations : Hermine Kéchichian
au 04 75 56 33 74
Participation : Jeunes 60 F, Adultes 80 F

UGAB — UGAB — UGAB —

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ՄԷԿԷՆ

Մահազդ	800	(964,80)
Հոգեհանգիստ	700	(844,20)
Շնորհակալիք	700	(844,20)
Հարսնիք–Նշանտուք	700	(844,20)
Ծնունդ	700	(844,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գինները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

SOIREE THEATRALE

La Croix Bleue, Section «D. Serengulian» d'Issy-les-Moulineaux organise

une SOIREE THEATRALE

le Mardi 3 Novembre
à 20 h 30 très précises
à l'Auditorium d'Issy-les-Moulineaux, 11-13, rue Danton.
Narek DOURIAN présente
«RECHERCHONS UN MENTEUR»
une comédie jouée
par la Troupe d'Arménie.

[illegible]

ԱՐԱ ՄԱԼԻՔԵԱՆ

Ծանօթ ջութակահար Արա Մալիքեան կը նուագէ Շաբաթ, Նոյեմբեր 7, ժամը 21-ին, Salon de Musique, Château des Champs, 31, rue de Paris, 77420 Champs-sur-Marne: Կազմակերպիչներն են Մառն-լա-Վալէի Հայ Մշակութային Ընկերակցութիւնը եւ Շաթօ տը Շան։

Յայտագիր՝ Փականինի։

U.G.A.B. Paris — U.G.A.B. Jeunes

Date à retenir

SAMEDI 12 DECEMBRE à 20 h 30
Cathédrale
Sainte-Croix des Arméniens
13, rue du Perche, 75003 Paris

CONCERT

La Chorale « K O G H T A N »
de l' U. G. A. B.
dirigée par HAïG SARKISSIAN

U.G.A.B. Paris — U.G.A.B. Jeunes

«Մ Կ Ն Ի Կ» Ընկերակցութիւն

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

3.

ՏԻԿԻՆ ԻՎՈՆ ՊԵՐԺ
Madame YVONNE BERGE

«*LA PEDAGOGIE DU MOUVEMENT DES LA PETITE ENFANCE*»
(Ֆրանսերէն)

Նոյեմբեր 10, Երեքշաբթի, ժամը 20.30-ին։

« Մ Կ Ն Ի Կ » Աշխատանոց
75, rue Alexandre Dumas — 75020 Paris — M° Alexandre Dumas

XXe ANNIVERSAIRE DE LA CHORALE *S A H A K - M E S R O P*
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ DE MARSEILLE

DIMANCHE 6 DECEMBRE à 15 heures 30

CONCERT UNIQUE

La première partie est consacrée aux victimes du tremblement de terre d'Arménie de 1988

à l'AUDITORIUM DU PHARO
58, boulevard Charles-Livon — 13007 MARSEILLE

CHORALE SAHAK—MESROP

avec la participation de :
CHORALE SAYAT NOVA DE NICE
ORCHESTRE PHILHARMONIQUE DE MARSEILLE

sous la direction de :
KHATCHIG YILMAZIAN

Solistes :
FABIENNE CHANOYAN, Soprano,
BAGHDASSAR OHANIAN, Baryton

Au programme des œuvres de :
Dikranian, Hovanessian, Bartevian, Haroutiounian...

Vente des billets :
FNAC — VIRGIN — Centre Culturel SAHAK-MESROP (Tél. : 04.91.77.84.70)
Prix : 180 F

Sous la Présidence d'Honneur
du Député-Maire d'Alfortville
Monsieur RENE ROUQUET

GALA DE BIENFAISANCE

au profit de l'Ecole Bilingue «SAINT-MESROP» d'Alfortville

Le Samedi 14 Novembre à 20 heures 30

DINER DANSANT

avec **Paul BAGDADLIAN**, accompagné par l'Orchestre **Ani**

Gymnase Lapierre, allée du 8 Mai 1945
94140 ALFORTVILLE

Réservations : Tél. : 01 43 75 28 37 ou 01 41 79 43 48